

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ.....	4
ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ	4
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ	4
ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΜΑΝΤΟΣ ΤΗΣ ΞΗΡΟΚΕΡΚΟΥ.....	4
ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ.....	4
ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΩΤΟΣ (13).....	4
Καί κατά τῶν τιθεμένων τό πρῶτον ἐπί τοῦ Πατρός.....	4
ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ (29)	11
Καί κατά τῶν ἐπιχειρούντων θεολογεῖν ἄνευ Πνεύματος.	11
ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΡΙΤΟΣ (40).....	15
Καί ὅτι, εἴ τι ὁ Πατήρ, τοῦτο καί ὁ Υἱός, καί εἴ τι ὁ Υἱός, τοῦτο καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, καί ὅτι ἐν ταῦτα πνεῦμα ὁμότιμον, ὁμοούσιον καί ὁμόθρονον.	15
ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ.....	19
ΛΟΓΟΣ Α΄. (49).....	19
Κεφάλαια τοῦ λόγου.....	19
ΛΟΓΟΣ Β΄.....	47
Τά κεφάλαια τῆς θεωρίας τοῦ λόγου. (113).....	47
ΛΟΓΟΣ Γ΄ (151)	64
Εἰς τό ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου ἐν ᾧ λέγει· “Καί εἶδον τόν τοιοῦτον εἰς τρίτον οὐρανόν ἀρπαγέντα καί ἀκούσαντα ἄρρητα ῥήματα ἃ οὐκ ἐξόν ἀνθρώπῳ ἀκοῦσαι”. Τί οὖν εἰσιν ἃ ἀκήκοεν ὁ Παῦλος ἄρρητα ῥήματα; Τίνα δέ τά ἀγαθά “ἃ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη”; Τίς δέ ἢ πῶς ἔσται καί ἔστιν εἰς ἡμᾶς ἡ τοῦ Θεοῦ βασιλεία καί τίς ἡ ἐν ἡμῖν ταύτης ἐνέργεια;.....	64
ΛΟΓΟΣ Δ΄.....	75
Περί ἀπαθείας καί τῶν ἐν αὐτῇ κατά προκοπήν χαρισμάτων καί δωρεῶν· καί τίς ἡ τελείωσις τῆς κατά Χριστόν πνευματικῆς ἡλικίας. (175)	75
ΛΟΓΟΣ Ε΄ (207)	89
Περί τῶν οἰομένων ἀγνώστως ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, μή ἐπαισθανομένων δέ καθόλου τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ· καί περί τῶν λεγόντων μή δύνασθαι τίνα τῶν ἀνθρώπων κατά τήν παρούσαν ζωὴν ὄραν τήν δόξαν αὐτοῦ, καί ἀπόδειξις διά χρήσεων περί τούτου. Καί ὅτι φθόνος οὐδεὶς ἐν τοῖς ἀγίοις, ὅταν διά πάσης σπουδῆς ἐναρέτου τούτοις συνεξισώμεθα. Καί ποιῶ τρόπῳ ὄρᾳ τις τόν Θεόν καί ὅτι ὁ εἰς τοιαῦτα μέτρα πεφθακώς, ὥστε ὄρᾳν κατά τό ἐφικτόν τόν Θεόν, ἐνθεν ἤδη μυεῖται καί τήν μέλλουσαν δοθῆναι ἐν τῷ μέλλοντι τοῖς ἀγίοις ἀπόλαυσιν. Καί ὅτι ὅσα ἂν ὁ τοιοῦτος λέγη ἢ ποιῇ ἢ γράφῃ, οὐκ αὐτός, ἀλλά τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τό λαλοῦν ἐν αὐτῷ ταῦτα λέγει καί γράφει· καί ὁ τούς λόγους αὐτοῦ ἀθετῶν ἢ παραλογιζόμενος, εἰς τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τό ἐνεργοῦν καί λαλοῦν ἐν αὐτῷ, ἀμαρτάνει καί βλασφημεῖ.	89
ΛΟΓΟΣ στ΄. (226).....	97
Περί ἀπαθείας καί ἐναρέτου ζωῆς. Καί ὅπως χρή τό οἰκεῖον ἐκκόπτειν θέλημα καί εἰς ὕψος ἀνέρχεσθαι τελειότητος. Καί περί συναφείας Θεοῦ πρός ψυχὴν καί ψυχῆς πρός σῶμα καί ἐνώσεως τῶν τριῶν παραδόξου. Καί πρός τούτοις περί πνευματικῆς ἰατρείας καί ὅπως χρή θεραπεύειν τούς ψυχικῶς ἀσθενοῦντας.	97
ΛΟΓΟΣ ζ΄. (243)	105
Περί τῶν δουλευόντων Θεῷ, τίνες τε εἶεν καί ὅποιοι καί ποταποί. Καί τίς ἔστιν ὁ μετανοῶν καί ἡ ἐργασία αὐτοῦ, καί τίς ὁ τήν ἀσκητικὴν ζωὴν μετερχόμενος καί ἡ ἐργασία αὐτοῦ, καί τίς ὁ δουλεύων Θεῷ καί τό ἔργον αὐτοῦ. Καί ὅτι, ἐάν μή τὰς ἀρετάς κτησώμεθα, οὐδέν ἡμᾶς ἀπαλλαγὴ μόνον τῶν παθῶν ὠφελήσει.....	105

ΛΟΓΟΣ Η΄. (264).....	114
Περί αγάπης Θεοῦ καί πίστεως καί ὅπως τις ἐγκύμων γίνεται τῆς τοῦ Θεοῦ αγάπης. Καί περί ἐλλάμψεως καί θεωρίας φωτός καί μυστικῆς ὁμιλίας τοῦ Πνεύματος.....	114
ΛΟΓΟΣ Θ΄. (272).....	117
Περί γνώσεως ἀληθινῆς καί ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ γνώσις οὐκ ἐκ μαθημάτων, ἀλλ’ ἐκ καθαρότητος καί τῆς ἄνωθεν χάριτος ἐπιγίνεται τῷ σπουδαίῳ· καί ὅτι χαλεπόν τό κρίνειν· καί ἔλεγχος τῶν οἰομένων εἰδέναι τά τοῦ Πνεύματος χωρίς Πνεύματος· ἐν ᾧ καί περί τῆς τοῦ Πατρὸς ἀγιωσύνης· καί οἶον ἀγαθόν ἐστίν ἡ πίστις καί τίς ὁ ταύτης καρπός καί ὅπως αὐξάνεται· καί ὅτι οἱ τόν θησαυρόν ἐν ἑαυτοῖς ἐσχηκότες τοῦ Πνεύματος καί ἐν ἄλλοις ὄντα γνωρίζουσι· καί τίνα τῶν ἀγίων τά σημεῖα καί πῶς καί τίσι γνωρίζονται· καί ὅτι ὁ μὴ γεννηθεὶς ἄνωθεν οὐ δύναται ἰδεῖν τόν γεγεννηκότα Θεόν οὐδέ γνωρίσαι τόν εἰς τοῦτο πεφθακότα διὰ τοῦ Πνεύματος.....	117
ΛΟΓΟΣ Ι΄. (290).....	125
Περί τῆς φοβερᾶς τοῦ Κυρίου ἡμέρας καί τῆς μελλούσης κρίσεως, ὅτι καί πρό τοῦ θανάτου ἐν ἡμῖν ἔνθεν ἤδη καθαιρομένοις διὰ δακρύων ἐνεργεῖται ἐν οἷς ἂν ἐγγένηται κατά τήν παροῦσαν ζωὴν, κατά τήν μέλλουσαν οὐχ ὑπαντᾶ. Καί τίς ἐστίν ἡ ἡμέρα Κυρίου καί τίσιν αἴφνης ἀποκαλύπτεται. Καί ὅτι ἡ εἰς Χριστόν πίστις οὐ δύναται μόνη σῶσαι ἡμᾶς, εἰ μὴ καί Πνεύματος Ἁγίου γνωστῶς γενώμεθα μέτοχοι καί ὅτι οὐχί πάντες οἱ βαπτιζόμενοι διὰ τοῦ βαπτίσματος λαμβάνουσι τόν Χριστόν. Καί πῶς δύναται τις γινώσκειν εἰ περιφέρει ἐν αὐτῷ τόν Χριστόν καί Πνεύματος Ἁγίου γέγονε μέτοχος. Καί ἐρμηνεία ὡς ἐν παραδρομῇ εἰς τό « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος». Καί μακαρισμός εἰς τούς ἐξ ἀγώνων τήν ἐπιφοίτησιν δεξαμένους τοῦ Πνεύματος.....	125
ΛΟΓΟΣ ΙΑ΄. (322).....	139
Περί τῆς ζωοποιῦ νεκρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ τῆς αἰετινομένης εὐαισθητικῶς ἐν τοῖς τελείοις. Καί ὅτι ἡ κτήσις τῶν ἀρετῶν αἵματι ἀγοράζεται· καί τίνα τῶν ἀρετῶν τά καταγῶγια καί ὅτι ὁ μὴ διὰ τῆς πρώτης βαθμίδος κατά τάξιν εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀνερχόμενος οὐδαμῶς εἰσελεύσεται εἰς αὐτήν. Ὅτι ἐν τοῖς τελείοις χαρά καί ἀγαλλίασις ἐστίν, καί οὐ δάκρυον, καί βρύουσι τῆς θεολογίας τά ρεῖθρα. Καί πρὸς τό τέλος, ὅτι δεῖ ἐπιπηδᾶν ταῖς ἀρχαῖς ἄνευ τῆς πληροφούσης τᾶς καρδίας ἡμῶν χάριτος, τῆς ἐπί τό ποιμαίνειν καλούσης τόν λαόν τοῦ Θεοῦ· καί τί τό ἔργον τῶν προΐσταμένων, τίς δέ ἡ περί τά λογικά πρόβητα φροντίς, καί πῶς ὀφείλουσι ταῦτα παρά τῶν ποιμένων ποιμαίνεσθαι.....	139
ΛΟΓΟΣ ΙΒ΄ (347).....	150
Εἰς τό ῥητόν τό λέγον τοῦ Ἀποστόλου· «Ἐξαγοραζόμενοι τόν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσὶ». Καί πῶς ἐξαγοράζεται τις φρονίμως τόν καιρόν τῆς παρουσίας ζωῆς.....	150
ΛΟΓΟΣ ΙΓ΄ (355).....	154
Εἰς τό ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου· «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερον ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ». Καί πῶς τόν χοϊκόν ἀποτιθέμεθα ἄνθρωπον καί τόν Χριστόν ἐνδύομεθα, συγγενεῖς αὐτοῦ καί ἀδελφοὶ χρηματίσαντες.....	154
ΛΟΓΟΣ ΙΔ΄ (365).....	158
Περί ἑορτῶν καί ὅπως χρή ἑορτάζειν καί τίνων σύμβολα τά τελούμενα ἐν ταῖς ἑορταῖς καί κατά τῶν ἐναβρυνομένων ἐν αὐταῖς. Καί περί τῶν ἀξίως ἢ ἀναξίως κοινωνούντων καί τίς ἡ ἐν τούτοις διαφορὰ· καί πρὸς τό τέλος, πῶς συνάπτεται τις διὰ τῆς κοινωνίας Θεῶ καί πῶς οὐ συνάπτεται.....	158
ΛΟΓΟΣ ΙΕ΄ (375).....	163

Περί ήσυχίας καί όποίας έργασίας όφείλει έχεσθαι ό έν ταύτη άνδρείως προσκαρτερών.	163
Τοῦ όσίου πατρός ήμών Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου, ήγουμένου μονής τοῦ άγίου Μάμαντος τής Ξηροκέρκου, κεφάλαια πρακτικά καί θεολογικά ρ'. (383)..	166
Τοῦ αύτοῦ έτερα κεφάλαια γνωστικά τε καί θεολογικά κε'.....	180
Διάλογος Σχολαστικοῦ πρός Συμεών τόν Νέον Θεολόγον. (454)	199

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ

ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΜΑΝΤΟΣ ΤΗΣ ΞΗΡΟΚΕΡΚΟΥ.

ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ

ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΩΤΟΣ (13)

Καί κατά τῶν τιθεμένων τό πρῶτον ἐπί τοῦ Πατρός.

Τό περί Θεοῦ λέγειν ἢ φθέγγεσθαι καί τά κατ' αὐτόν ἐρευνᾶν καί τά ἀνέκφορα ποιεῖν ἔκφορα καί τά πᾶσιν ἀκατάληπτα ὡς καταληπτά ὑπεμφαίνειν τολμηρᾶς ἄν εἴη καί ἀυθαδοῦς ψυχῆς ἔνδειγμα. Καί τοῦτο πάσχουσιν οὐχ ὅσοι ἀφ' ἑαυτῶν τι λέγειν τολμῶσι μόνον περί Θεοῦ, ἀλλά καί ὅσοι τά πρός αἰρετικούς πάλαι λαληθέντα παρά τῶν θεσπεσίων θεολόγων καί γραφῇ παραδοθέντα ἀποστηθίζουσί τε καί πολυπραγμονοῦσιν, οὐχ ἵνα πνευματικὴν τινά ὠφέλειαν καρπώσωνται, ἀλλ' ἵνα θαυμάζωνται παρά τῶν ἀκουόντων ἐν πότοις καί συνεδρίοις καί θεολόγοι ἐπιφημίζωνται· ὃ καί μᾶλλον λυπεῖ με καί ἐν ἀδημονίᾳ ποιεῖ, ἐννοοῦντα τό φρικτόν τοῦ ἐγχειρήματος καί τό τοῖς τολμηταῖς ἀποκείμενον κρῖμα. Οἷα δέ φασι τῶν θείων κατατολμῶντες! Κατά τοῦτο, φησί, μόνον μείζων ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ, καθ' ὃ αἰτίος ἐστι τῆς ὑπάρξεως τοῦ Υἱοῦ. Καί ἡ ἀνθυποφορά· μείζονα τοῦ Υἱοῦ τόν Πατέρα πῶς (14) φῆς; Ὅτι δὴ, φησί, μείζων ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ λέγω δέ ἀντί τοῦ πρῶτος· ἐκ τοῦ Πατρός γάρ. Ταῦτα τῆς καινῆς κενοφωνίας αὐτῶν καί ἀσυνέτου θεολογίας, τήν αἰτίαν δι' ἣν ταῦτα πρός τῶν θεολόγων ἐλέχθησαν πρός αἰρετικούς ἀγνοούντων· τήν γάρ δύναμιν τῶν γεγραμμένων νοῆσαι μή ἰκανῶς ἔχοντες, κενεμβατοῦσιν καί ἄ λέγουσιν ὡς βέβαια καί ἀληθῆ καί οὕτως ἔχοντα διαβεβαιοῦνται. Πρός οὓς εἰκότως οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλ' ἐκ τοῦ διδάσκοντος ἄνθρωπον γνῶσιν μυσταγωγούμενοι, τῷ ὑπηχοῦντι ἄνωθεν πειθόμενοι Πνεύματι, εἴπωμεν ὧδε.

Εἰ ἀδιαίρετος ἦν, ὧ οὔτοι, καί ἔστι καί ἔσται αἰεὶ ἡ παναγία Τριάς, ἡ τό πᾶν ἐκ τοῦ μή ὄντος παραγαοῦσα, τίς ἐδίδαξε, τίς ἐνενόησε μέτρα καί βαθμούς, πρῶτον καί δεύτερον, μείζον καί ἔλαττον ἐν αὐτῇ; Τίς τοῖς ἀθεάτοις καί ἀγνώστοις καί πάντη ἀνερμηνεύτοις καί ἀκατανόητοις ταῦτα ἐξέθετο; Τά γάρ αἰεὶ ἠνωμένα καί αἰεὶ ὡσαύτως ὄντα, ἀλλήλων πρῶτα εἶναι οὐ δύναται. Εἰ δέ πρῶτον βούλει σύ τόν Πατέρα εἰπεῖν τοῦ Υἱοῦ, ὡς ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντος, καί κατά τοῦτο μᾶλλον καί μείζονα, λέγω σοι κἀγώ πρῶτον εἶναι τοῦ Πατρός τόν Υἱόν· εἰ μή γάρ οὗτος ἐγεννήθη, οὐκ ἄν πατήρ ὁ Πατήρ ὠνομάζετο. Εἰ δέ προτάσσεις ὅλως τοῦ Υἱοῦ τόν Πατέρα καί πρῶτον αὐτόν ὡς αἴτιον τῆς τοῦ Υἱοῦ γεννήσεως ὀνομάζεις, καί τό εἶναι τοῦ Υἱοῦ αἴτιον ἀποβάλλομαι.

Ἵπνοϊαν γάρ παρέχεις ὅτι οὐκ ἦν ὁ Υἱός πρό τοῦ γεννηθῆναι, καί θέλων ἐγεννήθη ἢ μή θέλων, καί θέλοντος τοῦ Πατρός ἢ μή θέλοντος, καί ἔγνω ὅτι ἐγεννήθη καί πῶς ἢ οὐδαμῶς.

Ὅρᾳς εἰς ὅσα ἀτοπίας, ἵνα μή λέγω βλασφημίας, ἐκ τῶν τοιούτων ἐμπίπτομεν συζητήσεων. Ἦ τοίνυν τό πρῶτον λέγειν τοῦ Υἱοῦ τόν Πατέρα ἀπόδραθι, καί

τηνικαῦτα τό αἴτιον λέγειν σε τόν Πατέρα δεξόμεθα, ἢ τοῦτό σου λέγοντος, (15) τόν λόγον οἰκονομοῦντες ἐν κρίσει, τό γε νῦν ἔχον καί αὐτό παραιτούμεθα· τά γάρ αἰεὶ, ὡσπερ εἴρηται, ἠνωμένα καί αἰεὶ ὡσαύτως ὄντα ἀλλήλων αἴτια εἶναι οὐ δύνανται. Μή δὴ ἐννοήσης προϋπάρξαι ποτέ τοῦ Υἱοῦ τόν Πατέρα καί οὔτε πρῶτον οὔτε μεῖζονα καλέσεις αὐτόν τοῦ Υἱοῦ· τό γάρ προϋπάρξαν πρῶτον ἄν κληθήσεται τοῦ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντος ἢ προελθόντος ἢ ποιηθέντος, ὁ δέ μήτε προῶν, μήτε ποτέ γεγονώς ἢ γενόμενος πρῶτος τοῦ συναϊδίου καί συνανάρχου Υἱοῦ, ἀλλ’ ὅλος ὢν ἐν ὄλω τῷ ὁμοτίμῳ Υἱῷ, ὡς καί ὁ Υἱός ἐν ὄλω τῷ ὁμοουσίῳ Πατρί, πῶς πρῶτος τοῦ συναϊδίου κληθήσεται; Εἰ δέ αἴτιον λέγεις τοῦ Υἱοῦ τόν Πατέρα, φημί κάγω, εἰ μή που ὑπόνοιαν ἐμποιεῖς ὅτι ἦν ποτε ὁ Θεός μόνος, ὅτε οὐκ ἦν Υἱός, καί ὅτι ἐγέννησεν αὐτόν ὕστερον αἴτιος γενόμενος τῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως, ὅπερ σε πόρρω τοῦ Θεοῦ καί τῆς ἀληθείας ἀπάγει, ὡς ἀσεβοῦντα, καί μετὰ τῶν λεγόντων ἀσεβῶν τόν Υἱόν ὑπό τοῦ Πατρὸς γεγενῆσθαι ποιεῖ· τοῦτο γάρ καί τό μόνον ἐννοῆσαι πάσης ἀθεότητος καί ἀσεβείας ἐστίν.

Αἴτιον γάρ τοῦ γεννωμένου υἱοῦ τόν πατέρα εἶναι ἐπί τῆς σωματικῆς γεννήσεως λέγομεν· ἐπί δέ τῆς θείας καί ἀνυπάρκτου ὑπάρξεως καί ἀγεννήτου γεννήσεως καί ἀνυποστάτου ὑποστάσεως καί ὑπερουσίου οὐσιώσεως, ἢ τί ἕτερον εἶπω οὐκ οἶδα, ὁ πρῶτον λέγων ἀνάγκη καί δεύτερον ὀνομάσαι καί τρίτον, ὅπερ ἐν τῇ παναγίᾳ Τριάδι ἔμφασιν ὅλως οὐκ ἔχει λέγεσθαι. Τό γάρ μετρεῖν τά ἀμέτρητα καί τά ἄρρητα λέγειν καί τά ἄφθεγκτα φθέγγεσθαι ἐπισηφάλης ὑπάρχει καί ἐπικίνδυνον. Τοιγαροῦν καί ἐπί τῆς ἀρρήτου καί θείας τοῦ Θεοῦ Λόγου γεννήσεως αἴτιον μὲν τοῦ Υἱοῦ λέγομεν τόν Πατέρα, ὡς νοῦν λόγου καί πηγὴν ρεύματος καί ρίζαν τῶν κλάδων αὐτῆς, πρῶτον δέ οὐδαμῶς, ἵνα μή τόν ἀριθμόν πλεονάσωμεν, εἰς τρεῖς θεούς τήν ἀδιαίρετον καί μίαν θεότητα διαιροῦντες. Οὔτε γάρ πρῶτον, οὔτε δεύτερον, οὔτε τρίτον, οὐ μεῖζον, οὐκ ἔλασσον, (16) ἔστιν ἐννοῆσαι ἢ εἰπεῖν ἐν τῇ ἀδιαίρετῳ καί ἀσυγχύτῳ Τριάδι· ἄφθεγκτα γάρ πάντη καί ἄρρητα καί ἀκατανόητα τά τῆς θείας καί ὑπερουσίου φύσεως καί ἀνθρωπίνῳ νοῖ ἀκατάληπτα. Εἰ βούλει δέ καί ἄλλως γυμνάσαι τόν λόγον καί μαθεῖν ὡς ἀκατάληπτός ἐστιν ὁ ἐκ τοῦ μή ὄντος τό πᾶν οὐσιώσας Θεός, κἄν τό Πνεῦμα προτάξῃς, εἴ γε καί οὕτως θεολογεῖν ἔξεστι, τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Πατρὸς, ὅλην ἐν αὐτῷ εὐρήσεις καί τῶν συναϊδίων ὡς ὁμοουσίων τήν συμφυΐαν. Καί ὅρα ὡς ἀκατάληπτα τά τῆς θείας φύσεως τοῖς ἀνθρώποις ἡμῖν. “Πνεῦμα, φησίν, ὁ Θεός” καί πάλιν· “Τό δέ πνεῦμα ὁ Κύριός ἐστιν”. Εἰ οὖν πνεῦμα “Θεός καί τό πνεῦμα ὁ Κύριός ἐστι, ποῦ ἡ πατρότης ἐνταῦθα καί ἡ υἰότης, ἵνα καί πρῶτον καί μεῖζόν μοι ἐν τῇ θείᾳ καί ἀκαταλήπτῳ φύσει, ὧ σὺ, καινέ θεολόγε, διδῶς καί λέγῃς καί ἀριθμῆς.

Ἰωάννης “Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος” ἔφη θεολογῶν, καί οὐχ ὁ Πατήρ. Σὺ δέ, καί τούτου βαθύτερα ὑπό τῆς αὐτοσοφίας, Ἰησοῦ, μυσταγωγηθεὶς, δίδως ἡμῖν καί τῷ κόσμῳ παντί τό πρῶτον ἐν τῷ Πατρί, ἵνα καί δεύτερον τούτου τόν Υἱόν ἀποδείξῃς καί τρίτον αὐθις τό Πνεῦμα τό “Ἅγιον, κηρύσσων ἡμῖν ὡς ἄλλος τις θεολόγος τοῦ πρώην βαθύτερός τε καί τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ οἰκειότερος ἕτερον εὐαγγέλιον; Τῆς βλασφημίας! Πῶς, εἶπέ, ὁ τήν τριθεΐαν ἡμῖν δογματίζων ὑπούλως, οὐκ εἶπεν ἡ θεολόγος φωνή, ὁ ἐπιστήθιος τοῦ Χριστοῦ· “Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Πατήρ”, ἀλλ’ “Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος”; Διὰ τί δέ οὐκ εἶπεν ὁ Υἱός, ἀλλ’ ὁ Λόγος, ἢ ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς ὅτι οὔτε Υἱός ἀπό τινος ἐγνωρίζετο πρό τοῦ κατελθεῖν καί σαρκωθῆναι τόν Θεόν Λόγον, οὔτε Πατήρ ὁ Θεός; Οὐχ ὅτι οὐκ ἦν ἡ τά πάντα παραγαγοῦσα τρισυπόστατος θεότης, ἀλλ’ ὅτι οὐπῶ ἦν γνωρισθέν τό τῆς οἰκονομίας μυστήριον. Μετά γάρ τήν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ Λόγου καί Πατῆρ ὁ Θεός καί Πατήρ ἐγνωρίσθη ἡμῖν τοῖς πιστοῖς (17) καί Υἱός Θεοῦ ὁ σαρκωθεὶς δι’ ἡμᾶς Θεός Λόγος κατά τό ὑπό τοῦ Πατρὸς ἄνωθεν εἰρημένον· φησί γάρ· “Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός· αὐτοῦ ἀκούετε”. Καί ὁ Υἱός· “Πάτερ δίκαιε, καί ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνω” καί αὐθις·

“Εγνώρισά σου τό ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις” καί πάλιν· “Πάτερ, δόξασόν σου τόν Υἱόν, ἵνα καί ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε” καί· “Εγώ καί ὁ Πατήρ ἓν ἔσμεν”. Εἰ τοίνυν καί μετά τήν σάρκωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου ἓν ὁ Υἱός καί ὁ Πατήρ εἰσι, πολλῶ μᾶλλον πρό τῆς σαρκώσεως.

Καί σκόπει μοι συνετῶς τῶν ῥημάτων τήν δύναμιν. Λέγει γάρ· “Εγώ καί ὁ Πατήρ ἓν ἔσμεν” καί προέταξεν ἑαυτόν τοῦ Πατρός. Τί τοῦτο; Ἴνα δείξῃ τό ἓν πᾶσιν ἰσότιμον καί ὁμόδοξον ἑαυτοῦ μετά τοῦ Πατρός καί ὅτι οὔτε “Πατήρ πρῶτος, κᾶν αἴτιος τοῦ Υἱοῦ, οὔτε δεύτερος ὁ Υἱός, κᾶν ἐκ τοῦ Πατρός, οὔτε τρίτον τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, κᾶν ἐκ τοῦ Πατρός ἐκπορεύηται. Εἰ γάρ ἓν ἐξ ἀρχῆς ἡ Τριάς καί τοῦτο καλεῖται κατά τάς ὑποστάσεις Τριάς, ἄρα τό ἓν οὔτε ἑαυτοῦ πρῶτον δύναται εἶναι, οὔτε τῶν σὺν αὐτῷ ὑποστάσεων· οὐδέ γάρ προϋπέστη τοῦ ἑτέρου τό ἕτερον, ἵνα τό προϋποστάν πρῶτον τοῦ ἐξ αὐτοῦ λάμψαντος γένηται. Μία γάρ θεότης ἡ μία Τριάς καί τοῦτο διά τά πρόσωπα, ὡσπερ εἴρηται, καί τάς ὑποστάσεις καλεῖται· ἐπεὶ δέ μερίζεται μὲν ἀμερίστως, ἥνωται δέ ἀσυγχύτως, μία καλεῖται Τριάς ὁ Θεός, μή προϋπάρξαντος τούτων ἑνός οὐδαμῶς πως, ἢ τοῦ Πατρός αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ, ἢ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ Πατρός, ἢ τῶν ἀμφοτέρων τοῦ Πνεύματος, ἵνα καί πρῶτον τοῦ ἑτέρου τό ἕτερον γένηται· σὺνδρομον γάρ τήν ἀναρχον ἔσχον ἀρχήν καί συναΐδιον.

Τοιγαροῦν εἷς Θεός ἡ Τριάς, ἄφραστος, ἀναρχος, ἄκτιστος, ἀκατάληπτος, ἀμέριστος, μήτε νοηθῆναι παρ’ ἡμῶν μήτε ῥηθῆναι δυναμένη. Ἴνα δέ μή τῇ μακρᾷ σιωπῇ (18) λήθην Θεοῦ παντελεῆ νοσήσωμεν καί ὡς ἄθεοί τινες ἐν τῷ κόσμῳ διάζωμεν, συνεχωρήθη ἡμῖν κατά τό ἐγχωροῦν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει λαλεῖν τά περί Θεοῦ καί τῶν θείων καθῶς ἀπό τῶν θείων ἀποστόλων καί τῶν θεοπνεύστων πατέρων ἡμῶν ἐδιδάχθημεν, ὡς ἄν συνεχῆ τήν περί αὐτοῦ μνήμην ἀναλαμβάνοντες δοξάζωμεν τήν αὐτοῦ ἀγαθότητα καί τήν περί ἡμᾶς φιλόανθρωπον οἰκονομίαν αὐτοῦ. Ἡμεῖς δέ, οἱ γῆ καί σποδός, ὡσπερ ἑαυτούς οἰονεῖ ἀγνοήσαντες εἰς ἀμετρίαν ἐπεκτεινόμενοι, τά ἀγγέλοις καί πάσαις ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσιν ἀκατάληπτα καί ἀνέκφορα ἐξερευνᾶν καί πολυπραγμονεῖν, νοεῖν τε καί ἐπινοεῖν καί ἀναπλάττειν οὐ φρίττομεν, ἀλλ’ ὡς ἄπιστοί τινες καί πάντη τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων ἀμύητοι οὕτω καί φρονοῦμεν καί ἀφειδῶς λαλοῦμεν ἀναισχύντῳ ψυχῇ τά περί Θεοῦ.

Εἰπέ οὖν μοι, ὦ οὔτος, ὁ τά τῆς θείας φύσεως μή φειδόμενος ἐρευνᾶν· πιστεύεις ὅτι ἐστὶ Θεός τρισυπόστατος, ἀναρχος, ἄκτιστος, ἀκατάληπτος, ἀνεξιχνίαστος, ἀόρατος, μήτε νῶ καταληπτός, μήτε λόγῳ ῥητός, καί ὅτι ἦν αἰεὶ ὁ αὐτός, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε χρόνων ἢ αἰώνων ποτέ ἐσχηκώς, ἀλλὰ αἰεὶ ὢν; Ναί, φησίν. Εἰ οὖν τοῦτο πιστεύεις ὅτι ἦν, ὡσπερ καί ἦν, μόνος Θεός ἡ Ἁγία Τριάς, ὅτε δέ ἠβουλήθη, τόν οὐρανόν καί τήν γῆν καί πάντα τά ἐν αὐτοῖς ἐκ τοῦ μή ὄντος εἰς τό εἶναι παρήγαγε καί τάς οὐρανίους πάσας δυνάμεις ἐποίησεν, εἶτα καί τόν ἄνθρωπον τούτων ἀπάντων ἐποίησεν ἔσχατον, καί οὐδέν ἐστίν ἢ τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ ἢ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἢ τῶν ἐν τοῖς καταχθονίοις ὃ μή παρήχθη καί γέγονεν ἐξ οὐκ ὄντων, μόνος δέ ὁ τούτων ποιητής καί κτίστης Θεός ἄκτιστος, ἀναρχος, καί αἰεὶ ὢν καί πρό πάντων ὢν, τί καί αὐτός οὐ σιωπῇ καί φόβῳ τόν δημιουργόν προσκυνεῖς, καθά πᾶσαι τῶν οὐρανῶν αἰ δυνάμεις, ἀλλὰ τό ἑαυτόν ἀφείεις ἐπισκέπτεσθαι, (19) τήν ἀκατάληπτον αὐτοῦ φύσιν τολμηρᾷ καί αὐθάδει περιεργάζῃ ψυχῇ; Οὐ φρίττεεις μή που σκηπτός ἄνωθεν κατελθὼν παρανάλωμά σε ποιήσει πυρός; Εἰ γάρ ἄκτιστος, ἀναρχος, καί αἰεὶ καί πρό πάντων ἦν ἡ τρισυπόστατος μονάς ὁ Θεός, πάντα δέ, εἴτε ὄρατά, εἴτε ἀόρατα, εἴτε ἐνσώματα, εἴτε ἀσώματα, εἴτε γινωσκόμενα παρ’ ἡμῶν, εἴτε ἀγνοούμενα, διά τῆς ὁμοουσίου καί ἀδιαιρέτου Τριάδος τῆς μιᾶς παρήχθη θεότητος, πῶ, εἰπέ, τά παραχθέντα τόν παραγαγόντα καί τά γεγονότα τόν αἰεὶ ὄντα, τά κτιστά τόν ἄκτιστον, καί τόν ἀναρχον τά ὕστερον παρ’ ἐκείνου λαβόντα τήν ὑπαρξιν, ἐπιγνῶναι τό οἶος καί ὅσος καί ὅπως ἐγεννήθη ὅλως δυνήσονται; Οὐδαμῶς, εἰ μή ὅσον πάντως ὁ

ποιητής αὐτός τῶν ποιηθέντων ἐκάστῳ, ὡσπερ δὴ πνοὴν καὶ ζωὴν, ψυχὴν τε καὶ νοῦν καὶ λόγον χαρίζεται, οὕτω καὶ τὴν περί αὐτοῦ γνῶσιν φιλανθρώπως καὶ καθ' ὅσον συμφέρει δωρήσεται.

Ἄλλως δέ πῶς εἴποισ ἄρα τό ποιηθέν ἐκ Θεοῦ τόν ἑαυτοῦ ποιητὴν ἐπιγνῶναι; Ἀμήχανον ἑτέρως τοῦτο γενέσθαι πᾶσι πάντῃ ἀδύνατον. Ἀλλά γάρ καὶ τό μέτρον τῆς γνώσεως κατὰ τό μέτρον τῆς πίστεως ἡμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν δέδωκεν, ὡς ἂν ἡ γνῶσις τὴν δίχα γνώσεως πίστιν ἐπιβεβαιώσῃ καὶ βεβαιωθῇ διὰ τῆς γνώσεως ὁ τόν λόγον κατηχηθεὶς καὶ πιστεύσας ὅτι ἐστὶ Θεός, εἰς ὃν διὰ τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας ἐπίστευσεν. Ταύτην οὖν διὰ ποικίλων καὶ πολυτρόπων σημείων λαμβάνουσιν οἱ πιστοί, δι' αἰνιγμάτων, δι' ἐσόπτρων, διὰ μυστικῶν καὶ ἀνεκφράστων ἐνεργειῶν, διὰ θείων ἀποκαλύψεων, δι' ἐλλάμψεων ἀμυδρῶν, διὰ θεωρίας τῶν λόγων τῆς κτίσεως, καὶ ἑτέρων πολλῶν ἐξ ὧν καθ' ἐκάστην αὔξει ἡ πίστις τῶν τοιούτων καὶ εἰς ἀγάπην Θεοῦ ἄνεισιν. Οὐ μόνον δέ· ἀλλά γάρ καὶ πληροφορεῖ αὐτούς ὁ Θεός, ὡσπερ τοὺς ἀποστόλους, διὰ τῆς ἀποστολῆς καὶ παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· (20) καὶ φωτίζονται τελεώτερον καὶ διδάσκονται διὰ τοῦ φωτός, ὡς ἄρρητος καὶ ἀνέκφραστος, ἄκτιστος καὶ αἰώνιος καὶ αἴδιος καὶ ἀκατάληπτος ἐστὶν ὁ Θεός. Πᾶσαν γάρ γνῶσιν καὶ ἐπίγνωσιν καὶ πάντα λόγον σοφίας καὶ λόγον γνώσεως μυστικωτέρας, πρὸς δέ καὶ θαυμάτων ἐνέργειαν καὶ προφητείας χάριν καὶ γένη γλωσσῶν καὶ ἐρμηνείαν γλωσσῶν, ἀντιλήψεις τε καὶ κυβερνήσεις πόλεων καὶ λαοῦ, καὶ ἐπίγνωσιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐπίτευξιν, υἰοθεσίαν τε καὶ αὐτό τό ἐνδεδύσθαι Χριστόν καὶ τό εἰδέναι τὰ μυστήρια Χριστοῦ καὶ τό γνῶναι τό περί ἡμᾶς τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ μυστήριον καὶ ἀπαξιαπλῶς πάντα, ὅσα μὲν οἱ ἄπιστοι ἀγνοοῦσιν, ἡμεῖς δέ, οἱ καταξιωθέντες εἶναι πιστοί, εἰδέναι καὶ φρονεῖν καὶ λέγειν δυνάμεθα, διὰ μόνου τοῦ Πνεύματος ἐκδιδάσκονται.

Ἐκ τούτων οὖν καὶ τῶν τοιούτων πληροφορούμεθα καὶ βεβαιούμεθα ὅτι αὐτός ἐστὶν ὁ τὰ πάντα ποιήσας Θεός, ὁ καὶ παραγαγὼν ἡμᾶς χοῦν λαβῶν ἀπὸ τῆς γῆς, ὁ νοῦν καὶ λόγον καὶ ψυχὴν νοεράν ἡμῖν χαρισάμενος, ὁ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ ποιήσας ἡμᾶς καὶ τό σκότος τῆς ἀγνωσίας ἀποδιώξας ἡμῶν· καὶ αὐτός ἐστὶν ὁ τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀμυδρῶς πως καταξιώσας ὡς ἐν σκιᾷ ὑποδειξαι ἡμῖν ἀφ' ὧν καὶ ἐμάθομεν, δι' ὧν καὶ ὀρώμεν, παρ' ὧν καὶ πιστεύομεν, ὅτι ὡσπερ τόν νοῦν τόν ἡμέτερον καὶ τὴν ψυχὴν καὶ αὐτόν ἡμῶν τόν ἐνδιάθετον λόγον ἐν τῇ πλάσει τοῦ σώματος ἡμῶν ἅμα παρήγαγε, τό γάρ εἶπεῖν ὅτι “ἔπλασεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον, χοῦν λαβῶν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τό πρόσωπον αὐτοῦ πνεῦμα ζωῆς καὶ ἐγένετο αὐτῷ εἰς ψυχὴν ζῶσαν” δείκνυσιν ὅτι συνυπῆρχε τῇ ψυχῇ ὁ νοῦς ἡμῶν καὶ ὁ λόγος, (21) μὴ προϋπάρξαντος ἑνός ἐξ αὐτῶν μηδέ προϋποστάντος, ὡς ἐν ὄντων ἅμα τῶν τριῶν καὶ εἰς ἕνα πνεῦμα ζωῆς δοθέντων ἡμῖν ὡσπερ οὖν ἐν τούτοις οὐ προϋπῆρξεν ἕνα οὐδέ προϋπέστη τοῦ ἑτέρου τό ἕτερον, μιᾶς οὐσίας ὄντων καὶ φύσεως, οὕτως οὐδέ ἐν τῇ ἀγία καὶ ὁμοουσίῳ καὶ ὁμοτίμῳ Τριάδι προϋπῆρξε τοῦ ἑτέρου τό ἕτερον. Οὐδέ γάρ ἔσχε ποτέ ὁ ποιητής τῆς εἰκόνης Θεός, τρισυπόστατος ὢν, προϋποστάν τῶν τριῶν ἕνα, ἀλλ' ἅμα τὰ τρία ἕνα, ὁ Θεός, καὶ τό ἕνα ὡσαύτως αἰεὶ τρία.

Τοῦτο τοιγαροῦν ὁμολογοῦντες πιστεύομεν καὶ πᾶσιν ἄλλοις οἷς οὐ τολμηρόν τά περί Θεοῦ λέγειν καὶ ἐρευνᾶν διαμαρτυρούμεθα ὅτι ἐστὶ Θεός τρισυπόστατος, Πατήρ, Υἱός καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, ἡ Ἅγία Τριάς, εἰς ἣν βεβαπίσμεθα· ὁ ἐκ τῶν εἰς ἡμᾶς γεγενημένων ἐνεργειῶν καὶ χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἱερῶν θεσμῶν τε καὶ εὐαγγελίων ἐβεβαιώθημεν. Πῶς δέ Τριάς ἢ πότε ἢ ὅποια καὶ ποδαπή, ἢ οὐσα κτίστις τῶν ὄλων, οἱ κτισθέντες οὐκ ἴσμεν ἡμεῖς. Εἰ δέ οὐκ ἴσμεν, ὡσπερ οὐδέ οἶδαμεν, πόσων ἐσμέν σκηπτῶν ἄξιοι, περί ὧν οὐκ οἶδαμεν λέγοντες; Τό γάρ μὴ ὃν

τῶν γεγενημένων ἀπάντων μηδέν, μήτε τῶν ὀρωμένων, μήτε τῶν ἀοράτων, πῶς εἶδέναι δυνάμεθα, ἡμεῖς οἱ ὄρατοί καί κτιστοί, οἱ φθαρτοί, οἱ αἰσθητοί, οἱ τυφλοί καί ἀφώτιστοι; Καί ταῦτα, ὥσπερ τεῖχος μέσον ἡμῶν καί Θεοῦ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν προκειμένων καί διειργόντων ἡμᾶς ἀπ’ αὐτοῦ, ὃ εἰ μή διά μετανοίας ἀνέλωμεν ἢ καί ὑπερβῶμεν, οὐ μόνον οὐ γινῶναι Θεόν δυνηθῶμεν, ἀλλ’ οὐδ’ ὅτι ἄνθρωποι ἔσμεν εἰσόμεθα. Τοῦ γάρ φραγμοῦ ἰσταμένου καί χωρίζοντος ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ φωτός, πῶς ἐν σκότει διάγοντες ἑαυτοὺς καταμαθεῖν ἰσχύσομεν, ἢ ὁποῖοί ἔσμεν καί ποδαποί, ἢ ποῦ καί πόθεν φερόμεθα, ἢ ποῦ ἀπαγόμεθα καί τίνες ἐσμέν ἐν ἀληθείᾳ ἐπιγνωσόμεθα; Εἰ δέ ἡμᾶς αὐτοὺς ἀγνοοῦμεν, πολλῶ μᾶλλον τὸν ὄντα ἀσυγκρίτως ὑπὲρ ἡμᾶς. Εἰ γάρ μή ἑαυτοὺς ἠγνοοῦμεν, (22) οὐκ ἂν τολμηρῶς περὶ Θεοῦ ἐφθεγγόμεθα· τό γάρ περὶ Θεοῦ καί τῶν θείων λέγειν ἀφωτίστους ὄντας ἡμᾶς καί κενούς Πνεύματος Ἁγίου, ἄγνοιαν ἡμῶν ἑαυτῶν ἐμφανίζει. Καί εἰκότως· εἰ γάρ ἑαυτοὺς ἀκριβῶς ἐγινώσκομεν, οὐδέ εἰς οὐρανόν ἀτενίσαι, οὐδέ τό φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπειν, οὐδέ πατεῖν τήν γῆν αὐτήν ἀξίους ἂν ἡμᾶς ἑαυτοὺς ἐλογισάμεθα πώποτε, ἀλλ’ ὑπὸ γῆν κατορύξαι προεθυμήθημεν ἂν.

Τί γάρ ἀκαθαρότερον, εἰπέ μοι, τοῦ μετὰ οἰήσεως καί ὑπερηφανίας διδάσκειν ἐπιχειροῦντος τά τοῦ Πνεύματος ἄνευ Πνεύματος; Τί μιαιώτερον τοῦ μή μετανοήσαντος καί προκαθάραντος ἑαυτόν, ἀλλά τοῦτο μὲν ἀφέντος, διά μόνης δέ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως καί τῆς ἔξω σοφίας βουλομένου θεολογεῖν καί περὶ τῶν ὄντων καί αἰεὶ ὡσαύτως ὄντων τολμηρῶς διαλέγεσθαι; Εἰ γάρ καί μηδέν ἕτερον ἀμαρτήσας ἐστίν, ὅπερ ἀδύνατον, τοῦτο δέ αὐτό μόνον ὑπόδικον κρίσεως αἰωνίου καθίστησι τὸν τοιοῦτον, ἐπειδὴ “ἀκάθαρτος παρά Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος”. Εἰς τοσοῦτον γάρ ἀνοίας ἐξώκειλαν τῶν τοιούτων τινές, ὥστε μηδέ λέγειν μηδέ νομίζειν ἡμαρτηκέναι αὐτοὺς. Τῆς μανίας! Οὐδεὶς ἀναμάρτητος, εἰ μή εἷς ὁ Θεός· “Πάντες γάρ” φησὶν “ἡμαρτον” ὁ θεῖος Ἀπόστολος, “καί ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, δικαιούμενοι δωρεάν τῇ αὐτοῦ χάριτι”. Εἰ δέ, κατὰ τό ὄσιον λόγιον, οὐδεὶς ἀναμάρτητος εἰ μή εἷς ὁ Θεός καί πάντες ἡμαρτον καί ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ὁ λέγων μή ἡμαρτηκέναι, ὡς εἰπόντι· “Θήσω τὸν θρόνον μου ἐπὶ τῶν νεφελῶν καί ἔσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ”. Εἰ δέ ἡμαρτηκέναι ὁμολογεῖς, δεῖξόν μοι τήν γνησίαν ὑπὲρ τῶν ἡμαρτημένων ἐξομολόγησιν, τήν πρὸς τὸν ἀναδεξάμενόν σου τοὺς λογισμοὺς πνευματικόν πατέρα πίστιν εἰλικρινῆ, τήν ὑποταγήν, τήν (23) ἐν τοῖς εὐτελέσιν ἔργοις ὑπακοήν, τήν ἐν τοῖς ὑποδεεστέροις τῶν ἀδελφῶν ὑπηρεσίαν, τήν ἐν τοῖς ἀσθενοῦσι διακονίαν, ἔτι δέ τήν ἀπὸ ψυχῆς ταπεινώσιν, τό ἀσχημάτιστον, τό ἄπλαστον καί ἀνυπόκριτον ἦθος. Καί εἰ ἐνδιαθέτῳ γνώμῃ ψυχῆς ὑποκάτω πάντων ἑαυτόν ἔσχες, ὅθεν ἡ διηνεκῆς κατάνυξις καί τά χαροποιὰ δάκρυα τίκτονται, ἀφ’ ὧν καί δι’ ὧν ἡ κάθαρσις ἐπιγίνεται τῆς ψυχῆς τῷ σπουδαίῳ καί ἡ τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων ἐπίγνωσις, καί τότε λάλει περὶ θείων καί ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ἀγάγῃ σου τῶν λόγων γνωρίσω τήν δύναμιν.

Ὁ γάρ καρπὸς καί τό ἔργον τῆς μετανοίας ταῦτά εἰσιν, ἃ τήν μὲν ἄγνοιαν ἀποδιώκουσι, τήν δέ γινῶσιν ὁμοῦ προστιθέασιν· γινῶσιν δέ λέγω τήν περὶ ἡμᾶς πρῶτον καί τῶν καθ’ ἡμᾶς, ἔπειτα τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς καί τῶν θείων τῶν τοῖς ἀμετανοήτοις ἀθεάτων καί ἀγνώστων μυστηρίων, φημί δὲ τῆς καθ’ ἡμᾶς πίστεως, ἣν οὐδεὶς ἂν πλουτήσῃ πρό τῆς ἐργασίας τῶν εἰρημένων, εἰ καί πᾶσαν ἐγκύκλιον διέλθοι φιλοσοφίαν· εἰ δέ μή ταύτης ἐν μετοχῇ γένηται πλουσία ἐν σκότει βαθυτάτῳ διάξει τῆς ἀγνωσίας τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον. Εἰ γάρ καί ἐν γράμμασι κεῖνται καί παρά πάντων τά θεῖα καί περὶ τῶν θείων πᾶσιν ἀναγινώσκονται, ἀλλὰ μόνοις ἐκείνοις ταῦτα ἀποκαλύπτονται τοῖς θερμῶς μετανοήσασιν καί διά τῆς εἰλικρινοῦς μετανίας καλῶς καθαρθεῖσιν, καί τοσοῦτον, καθ’ ὅσον ἡ ἀναλογία καί τό μέτρον ὑπάρχει τῆς αὐτῶν μετανοίας ὁμοῦ καί καθάρσεως· οἷς καί φανεροῦνται τά βάθη τοῦ

Πνεύματος καί ἀφ' ὧν ὁ λόγος πηγάζει τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας καί γνώσεως, ὡς ποταμός πολύρρους κατακλύζων τάς φρένας τῶν ἐναντίων. Τοῖς δέ γε ἄλλοις ἅπασιν ἄγνωστα καί κεκρυμμένα ὑπάρχει καί μηδόλως ἀναπτυσσόμενα ὑπό τοῦ διανοίγοντος τόν νοῦν τῶν πιστῶν εἰς τό συνιέναι τάς γραφάς. Καί εἰκότως· “Τό γάρ μυστήριόν μου, (24) φησίν, ἐμοί καί τοῖς ἐμοῖς”. Τοίνυν καί δοκοῦσι βλέπειν μή βλέποντες οἱ τοιοῦτοι καί ἀκούειν μηδόλως ἀκούοντες καί συνιέναι ἀσύνητοι ὄντες, αἴσθησιν τῶν ἀναγινωσκομένων λαβεῖν μή δυνάμενοι. Καί καθάπερ ἕκαστος τῶν ἀπίστων φρονεῖν οἴεται μή φρονῶν, καί εἰδέναι τι δοκεῖ μηδέν ὅλως εἰδώς, εἴ τι γάρ καί οἶδε, κακῶς οἶδεν, ὃ καί χειρόν πάσης ἀγνωσίας ἐστίν – οὕτως, οἴμαι, καί οὔτοι. Δοκοῦντες γάρ εἶναι σοφοί, μωροί τῷ ὄντι γεγόνασιν, ὡσπερ ἐξεστηκότες καί ἔκφρονες τάς ἑαυτῶν ἡμέρας οἱ δυστυχεῖς διερχόμενοι καί μηδέν τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων εἰδότες, ὡς δεῖ· ὧν τῆς οἰήσεως καί ὑπερηφανίας ῥύσαιτο ἡμᾶς ὁ Θεός Ἰσραήλ καί μιμητάς γενέσθαι τῆς αὐτοῦ ταπεινώσεως ἀξιῶσι.

Ταύτης οὖν τῆς ὁδοῦ, φημί δὴ τῆς μακαρίας ταπεινοφροσύνης, ὁ παρεκλίνων καί ἔξω που, δεξιά τυχόν ἢ ἀριστερά, βαδίζων καί προευόμενος καί τοῖς ἴχνεσι τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ μή καταδεχόμενος ἔπεσθαι, πῶς εἰς τόν νυμφῶνα αὐτοῦ σύν αὐτῷ εἰσελεύσεται; Μή θεασάμενος δέ ταύτην, πῶς τά κατ' αὐτήν ἢ τά περί αὐτήν ἄλλοις ἐκδιηγῆσεται; Πῶς περί ὧν οὐκ οἶδε καί οὐκ ἐθεάσατο πώποτε εἰπεῖν καθόλου τολμήσειεν; Εἰ δ' ἐπιχειρήσειε περί τοιούτων καί τηλικούτων διδάσκειν, ἄρα τοῦ τοιούτου ἀνθρώπου ἔστιν ἐπί τῆς γῆς ἀφρονέστερος; Ἄρα οὐχί καί αὐτῶν τῶν τετραπόδων κτηνῶν ἀλογώτερος ἔσται καί παντάπασι κτηνωδέστερος; Πάντα γάρ, ὡς ὁράται, τά ἄλογα ζῶα τήν ἑαυτῶν φυλάττει καί φύσιν καί τάξιν, καί τούς ἰδίους ὄρους ἕκαστον αὐτῶν οὐχ ὑπερβαίνει ποτέ. Οὗτος δέ ὁ χειρὶ Θεοῦ πλασθεὶς, ὁ λόγῳ καί ἀντεξουσιότητι παρ' αὐτοῦ τιμηθεὶς, οὐκ εἰς δέον ἐχρήσατο τῇ ἀξίᾳ, οὐδέ τήν ἰδίαν ἐπέγνω ἀσθένειαν, οὐδέ ἐνέμεινεν ἐν τοῖς ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐντεθεῖσι τῇ φύσει αὐτοῦ ἀγαθοῖς, οὐδέ ἐντός τῶν ἰδίων ὄρων ἔστη (25) ἢ τά ἑαυτοῦ συνῆκεν· ἀλλ' ὡς ὁ Ἐωσφόρος ἢ καί ὁ Ἀδάμ ὕστερον, ὁ μὲν ἄγγελος ὧν, ὁ δέ ἄνθρωπος, κατεπαρθέντες τοῦ ποιητοῦ, θεοὶ γενέσθαι προεθυμήθησαν, οὕτως οἴμοι καί οὗτος, τούς ὄρους τῆς ἰδίας φύσεως ὑπερβάς καί τῶν ὑπὲρ αὐτόν ἐπιθυμήσας καί φαντασθεὶς, οὐ διὰ ταπεινώσεως καί χριστομιμήτου πολιτείας πρὸς ὕψος πνευματικῆς γνώσεως ἀνελθεῖν ἠβουλήθη, ἀλλὰ διὰ ὑπερηφανίας καί ἐπάρσεως· οἰονεὶ πλίνθους τῆς ψευδωνύμου γνώσεως ἄλλοθεν ἄλλους συλλέξας καί δι' ἐπιμόνου μελέτης ἐξοπτήσας αὐτούς, διὰ φιλοδοξίας τε καί ἀνθρωπαρεσκείας μετὰ οἰήσεως οἰκοδομήσας αὐτούς, πύργον θεολογίας καί πνευματικῆς γνώσεως κτήσασθαι προσεδόκησε· πρὸς δέ, καί εἰς οὐρανοὺς ἢ καί ὑπὲρ τούς οὐρανοὺς εἶναι οἰόμενος καί ὑπεράνω αὐτῶν ἵστασθαι φανταζόμενος, περί τοῦ ποιήσαντος τόν οὐρανόν καί τήν γῆν καί πάντα τά ἐν αὐτοῖς διαλέγεται. Τόν τοιοῦτον οὖν τίς ἄρα καλέσειεν ἄνθρωπον, ἢ τῶν κτηνῶν αὐτῶν ἴσον ἢ ὅλως αἴσθησιν ἔχοντα; Εἰ γάρ ὁ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθεὶς ἄνθρωπος καί καταξιωθεὶς ἰσαγγέλου καί ἀθανάτου ζωῆς, διὰ μιᾶς ἐντολῆς Θεοῦ παράβασιν οὐ μόνον τῆς ἀγγελικῆς ἐκείνης διαγωγῆς, ἀλλὰ καί τῆς αἰωνίου ζωῆς, δικαίως ἀπεστερήθη, θανάτῳ καί φθορᾷ καί κατάρα καταδικασθεὶς, τί πείσονται ἄρα οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννώμενοι ἅπαντες καί ἔτι τοῦ χοϊκοῦ τήν εἰκόνα φοροῦντες καί θεολογεῖν ἀνάγκως ἐπιχειροῦντες;

Ἄλλα γάρ εἶπέ μοι, πᾶς τις ὁ περί Θεοῦ καὶ τῶν θείων μὴ διδάσκεσθαι, ἀλλὰ διδάσκειν ἐπιχειρῶν, εἰ ἐκ τοῦ ἄδου πρῶτον ἀνήλθες καί πρὸς τῇ γῇ γέγονας, καί πῶς τοῦτό σοι παθεῖν ἐξεγένετο, καί διὰ ποίων τῶν ἐπιστηριγμάτων καί ἐπιβάσεων, διὰ τίνων δέ καί ὁποίων τῶν συνεργησάντων καί βοηθησάντων πρὸς τήν ἀνάβασιν. Ἄνελθὼν δέ ὁδωδῶς καί βρύων φθοράν, μᾶλλον δέ ὑπό τοῦ θανάτου (26) κρατούμενος καί νεκρὸς ὧν ἔτι, πῶς ἔζησας καί ἰσχυρότερος γέγονας τοῦ θανάτου

καί τας ἐκείνου χειρας διαδρᾶναι ἐξίσχυσας; Φράσον οὖν ἡμῖν καί εἶθ' οὕτως ἐρεῖς πάντως καί πῶς μετά τό ἀνελθεῖν ἐκ τοῦ ἄδου καί ἐπιβῆναι τῇ γῆ τῆς τε φθορᾶς ἀπηλλάγης καί τῆς κατάρας ἡλευθερώθης. Εἶτα διδάξεις ἡμᾶς πῶς πάλιν ἀνήχθης ἀπό τῆς γῆς, ποίαις χρησάμενος βαθμίσι, ποίοις πτεροῖς πετασθείς ὑψώθης πρὸς οὐρανοῦς, ποίου ἄρματος ἐπιβάς, ἐν σώματι ὧν χωρὶς σώματος, ὑπερέβης αὐτούς, ποία σε νεφέλη ὑπέλαβε. Δείξον ἡμῖν ταῦτα καί δίδαξον ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἡμᾶς καί τότε δεξόμεθά σε περὶ Θεοῦ μετρίως πως καί μετά φόβου καί τρόμου λέγοντα. Εἰ δέ χωρὶς τῶν εἰρημένων τούτων, τῶν ἀεὶ μυστικῶς γινομένων ἐν τοῖς εἰς ἄνδρα τέλειον εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος ἀναδεδραμηκόσι Χριστοῦ, καὶ πρὸ τῆς πράξεως τῶν ἐντεταλμένων ὑπὸ Θεοῦ φθέγξασθαι τολμηρῶς ἐπιχειρήσεις, ὡς μαινόμενον καί ἔκφρονα καί δαιμονωντά σε ἀποστραφησόμεθα, ἐπειδὴ οὔτε Ἥλιος ἄνευ τοῦ φλογεροῦ ἄρματος ἐκείνου σωματικῶς πρὸς οὐρανόν ἦρθη, οὔτε ὁ Δεσπότης ἡμῶν καί Θεός ἄνευ τῆς ὑπολαβούσης αὐτόν νεφέλης τοῦ Πνεύματος.

Καίτοι καί τόν Ἥλιον αὐτόν δίχα τοῦ ὀφθέντος ἄρματος, ὥσπερ τόν Ἐνώχ, μεταθεῖναι ἀπὸ τῆς γῆς εἰς οὐρανόν ἴσχυε καί αὐτός πάλιν ὁ Δεσπότης ἄνευ νεφέλης καί τῶν συνεπομένων ἀγγέλων εἰς οὐρανοῦς ἀνελθεῖν ἠδύνατο, ἀλλὰ τοῦτο οὐ ποιεῖ. Τί τοῦτο; Ἴνα διδάξῃ ἡμᾶς ὅτι καί ὁ νοῦς ἡμῶν δέεται τινος πάντως τοῦ ἀναφέροντος αὐτόν εἰς τόν οὐρανόν καί τὰ ἐκεῖσε θεάματα ὑποδεικνύοντος αὐτῷ καί τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ ἐκκαλύπτοντος· ὡς γάρ οὐκ ἐνδέχεται ἄνευ πτερυγῶν εἰς ὕψος πετασθῆναι πτηνόν, οὕτως οὐδέ νοῦν ἀνθρώπου ἀναβῆναι (27) πρὸς τὰ ἐξ ὧν ἐξέπεσεν, εἰ μὴ τόν προάγοντα καί ἀναφέροντα αὐτόν σχῆ. Ἄλλως δέ καί ἵνα δι' αὐτῶν τῶν ἔργων πιστώσῃται τὴν τοῦ δούλου καί τὴν ἰδίαν ὁ Δεσπότης ἀνάληψιν καί εἰς οὐρανοῦς ἄνοδον καί διδάξῃ ἡμᾶς μὴ λόγοις μόνοις ἐξαπατᾶσθαι καί πάντα ἄνθρωπον πιστεύειν πνευματικόν ἑαυτόν εἶναι λέγοντα, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ βίου καί τῶν πράξεων αὐτοῦ πρότερον βεβαιουμένους, καί μάλιστα ἐάν ταῖς τοῦ Κυρίου καί τῶν ἀποστόλων καί τῶν ἁγίων πατέρων διδασκαλίαις συνάδωσιν οἱ λόγοι αὐτοῦ καί αἱ πράξεις, καί τηρικαῦτα προσδέχεσθαι καί ἀκούειν τούς λόγους αὐτοῦ ὡς λόγους Χριστοῦ· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' εἰ καί νεκροῦς ἀνιστᾶ, κἄν μυρία ἄλλα θαύματα ἐπιδείκνυται, ὡς δαίμονα αὐτόν ἀποστρέφεσθαι καί μισεῖν, καί μάλιστα ὅταν νουθετούμενον μὴ καταδεχόμενον ὀρώμεν μεταθεῖναι τό ἴδιον φρόνημα, ἐλλ' ἔτι ἐμμένοντα τῇ πεπλανημένῃ γνώσει αὐτοῦ καί εἰς οὐρανοῦς οἰόμενον τό πολίτευμα καί τὴν διαγωγὴν ἔχειν.

Οὕτω γάρ ἄνωθεν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων Χριστοῦ καί τῶν θεσπεσίων πατέρων ἡμῶν τῆς θεοπνεύστου μυσταγωγηθέντες διδασκαλίας, ἀποτρεπόμεθα τὰς διακένους τῶν εἰς μηδὲν ἕτερον εὐκαιρούντων, ἢ εἰς τό περιεργάζεσθαι καί πολυπραγμονεῖν τὰ καί ἀγγέλοις ἀνέφικτα, κενοφωνίας· κρατοῦμεν δέ τὴν ὁμολογίαν ἡμῶν τῆς πίστεως ἀσινῆ καί ἀκράδαντον, ἣν ἄνωθεν παρ' αὐτῶν παρελάβομεν, τὴν ἐν Πατρὶ καί Υἱῷ καί Ἁγίῳ Πνεύματι τῆς μιᾶς θεότητος καί ἀσυγχύτου καί ἀδιαιρέτου Τριάδος, ἐν ἣ βεβαπτίσμεθα, δι' ἧς καί ζῶμεν καί γινώσκομεν καί νοοῦμεν, ὑφ' ἣν καί ἐσμεν καί εἰς αἰῶνας αἰώνων ἐσόμεθα, ὡς ἐξ αὐτῆς ἐσχηκότες τό εἶναι καί τό εἶναι τῆς τό πᾶν ἐξ οὐκ ὄντων παραγαγούσης σοφία, μεθ' ἧς καί μετασταίημεν τῶν ἐνταῦθα εἰς γαληνοῦς λιμένας ζωῆς ἀκηράτου, ἔνθα πάντων εὐφραινομένων ἢ κατοικία καί ὁ χῶρος (28) τῶν ἑορταζόντων ἐν Πνεύματι, ἣ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καί προσκύνῃσι, νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καί κατά τῶν ἐπιχειρούντων θεολογεῖν ἄνευ Πνεύματος.

Ὁ ἄνωθεν εἰληφώς τήν τοῦ Θεοῦ αἴνεσιν ἐν τῷ στόματι διά παντός περιφέρειν, ὁ ἀνοίγων τό στόμα αὐτοῦ καί ἐλκύων πνεῦμα ζωῆς, εὐρυχωρότερον σπουδάζει τοῦτο καθ' ὥραν ποιεῖν εἰς ἀφθονωτέραν ὑποδοχήν τοῦ λόγου τῆς ζωῆς, ὅς ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, περί οὔ εἴρηται· “Πλάτυνον τό στόμα σου καί πληρώσω αὐτό”. Τοίνυν καί ὁ γενέσθαι τοιοῦτος ἀξιωθεῖς ἀπό τοῦ Θεοῦ δύναται ἐντετυπωμένην ἄπαξ καί οἰονεῖ ἐσφραγισμένην τῷ ἡγεμονικῷ τῆς ψυχῆς τήν περί Θεοῦ ἔννοιαν ἔχειν διά παντός ἐνυπάρχουσαν τῇ ψυχῇ, δύναται δέ καί κατά τήν ἀποστολικήν ὑποθήκην πάντοτε χαίρειν, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, ἐν παντί εὐχαριστεῖν, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖν, κἄν εἴτε ἐσθίῃ, κἄν εἴτε πίνῃ, ὑπό τοῦ ἄρτου δηλαδή τῆς ζωῆς διηνεκῶς τρεφόμενός τε καί δυναμούμενος. Τοῦ τοιοῦτου καθεύδοντος ἡ καρδία ἐγρήγορε καί ἐγρηγορότος οὐδέποτε τοῦ Θεοῦ καθ' οἰονδήποτε τρόπον χωρίζεται· καί τοῦτο δηλῶν ὁ Ἀπόστολος λέγει· “Ὁ κολλῶμενος τῇ γυναικί ἐν σώμα ἔστι καί ὁ κολλῶμενος τῷ Κυρίῳ ἐν πνευμά ἔστι”. “Πνεῦμα γάρ ὁ Θεός καί τούς προσκυνοῦντας αὐτόν ἐν πνεύματι (30) καί ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν”. Τοιγαροῦν καί ὁ οὕτω συναφθεῖς πνευματικῶς τῷ Θεῷ, ὥστε ἐν πνεῦμα γενέσθαι μετ' αὐτοῦ, ἀμαρτάνειν οὐ δύναται· φησί γάρ ἡ θεολόγος φωνή· “Εἰς τοῦτο ἐφανερῶθη ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, ἵνα τās ἀμαρτίας ἡμῶν ἄρῃ καί ἀμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι· πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων οὐχ ἀμαρτάνει, πᾶς ὁ ἀμαρτάνων οὐχ ἑώρακεν αὐτόν οὐδέ ἔγνωκεν αὐτόν”. Καί πάλιν· “Πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καί οὐ δύναται ἀμαρτάνειν ὅτι ἐκ Θεοῦ γεγέννηται”.

Εἰ οὖν πᾶς ὁ ἀμαρτάνων τόν Θεόν οὐχ ἑώρακεν οὐδέ ἔγνωκεν αὐτόν, ὁ δέ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀμαρτίαν οὐ ποιεῖ, τέκνον χρηματίζων αὐτοῦ, θαυμάζειν μοι ἔπεισιν ἐπί τούς πολλούς τῶν ἀνθρώπων, οἳ πρό τοῦ γεννηθῆναι ἐκ τοῦ Θεοῦ καί τέκνα χρηματίσαι αὐτοῦ θεολογεῖν καί περί Θεοῦ λέγειν οὐ φρίττουσι. Διά δὴ τοῦτο καί ὅταν περί θείων καί ἀνεφίκτων πραγμάτων ἀκούω τούτων τινάς φιλοσοφοῦντας καί ἀνάγνωσ θεολογοῦντας καί τά περί Θεοῦ καί τά κατ' αὐτόν ἐξηγουμένους ἄνευ τοῦ συνετιζόντος Πνεύματος, φρίττει μου τό πνεῦμα καί οἰονεῖ ἔξω ἑμαυτοῦ γίνομαι, ἀναλογιζόμενος καί σκοπῶν τό πᾶσιν ἀκατάληπτον τῆς θεότητος καί ὅπως, τά ἐν ποσίν ἀγνοοῦντες καί αὐτούς ἡμᾶς, περί τῶν ἀνεφίκτων ἡμῖν ἀφοβία Θεοῦ καί τόλμη φιλοσοφεῖν προθυμούμεθα, καί ταῦτα κενοί Πνεύματος ὄντες τοῦ ταῦτα φωτίζοντος ἢ καί ἀναπτύσσοντος καί αὐτό τοῦτο τό περί Θεοῦ λέγειν τι ἀμαρτάνοντες. Εἰ γάρ τό γνῶναι μόνον ἕκαστον ἑαυτόν χαλεπόν καί κομιδῇ ὀλίγοις φιλοσοφούμενον, μικροῦ δέ οὐδ' ὀλίγοις ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ καί τῇ γενεᾷ ταύτῃ, ἡνίκα καί ὁ τῆς φιλοσοφίας ἔρωσ ἐσβέσθη τῇ βιαία φορᾷ καί ἀντιπνεύσει τῆς κατασχούσης ἡμᾶς ἀμελείας καί τῶν πραγμάτων τοῦ βίου, ἀνταλλαττομένοις τῶν αἰωνίων τά μηδενός ἄξια καί μηκέτ' ὄντα (31) ἢ οὐδαμῶς ὄντα, ἄλλοτε ἄλλως μετατυπούμενα καί ὄρον μή ἔχοντα στάσεως, πολλῶ μᾶλλον τό γνῶναι Θεόν χαλεπώτερον καί προσέτι πάντῃ ἄλογον καί ἀσύνητον καί φύσιν Θεοῦ καί οὐσίαν ἐξερευνᾶν. Ἀλλά τί τά ἑαυτῶν ἀφέντες, ὧ οὔτοι, καλῶς διατίθεσθαι, τά περί Θεοῦ καί τῶν θείων ἐξερευνᾶτε; Μεταβῆναι δεῖ πρῶτον ἡμᾶς ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τήν ζωήν, εἴθ' οὕτω δέξασθαι σπέρμα ἐν ἑαυτοῖς ἄνωθεν τοῦ ζῶντος Θεοῦ καί γεννηθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, ὡς χρηματίσαι τέκνα αὐτοῦ, καί ἐλκύσαι Πνεῦμα ἐν τοῖς

ἐγκάτοις καί οὕτως ἐλλαμπομένους τά περί Θεοῦ φθέγγεσθαι, καθόσον οἶόν τε καί ἀπό Θεοῦ ἐλλαμπόμεθα.

Τό δέ νῦν ἔχον πίστευέ μοι εἰς ἕνα Θεόν, ὁ καί οὕτω θεολογεῖν ἐφιέμενος, τόν μή παρ' ἑτέρου γεγονότα τινός (οὐδέ γάρ ἦν πρό αὐτοῦ τι πρεσβύτερον οὔτε γέγονε), μήτε πεποιηκότα ἑαυτόν, ὡς τινες τῶν λίαν ἀνοήτων ὑπέλαβον (αὐτομάτως γάρ τό μή ὄν γενέσθαι ἀδύνατον), τόν αἰεὶ ὄντα καί προόντα καί αἰδίως ἐσόμενον ἕνα Θεόν ἐν τρισίν ὑποστάσεσιν. Οὐδέ γάρ ἀνυπόστατον τόν ἐνυπόστατον καί τρισυπόστατον φαίη τις ἄν, πρεσβεύων ὀρθῶς τήν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἐκ τῶν κατ' αὐτόν τά ὑπέρ αὐτόν διδασκόμενος ἐν τρισίν ὁμοουσίοις προσώποις προσκυνεῖ τήν μίαν θεότητα. Εἰ γάρ τό κατ' εἰκόνα τοῖς πάθεσι μή συνέχεέ τε καί συνεζόφωσε, πρῶτον μὲν ἐπιγνοῦς ἐπίσταται ἑαυτόν ὅτι δὴ ψυχὴν ζῶσαν καί ἐνυπόστατον παρά τοῦ κτίσαντος εἴληφεν, αὕτη δέ τριμερὴς ἐστί, νοῦν καί λόγον τά συνεπόμενα ἔχουσα· καί οὕτως ἐκ τῶν κατ' αὐτόν τά περί Θεοῦ νῶ σοφωτάτῳ καί λαμπροτάτῳ νοεῖ. Κινεῖται γάρ νοεῖν ἀπό τοῦ κινουμένου ἄνωθεν Πνεύματος ὅτι δὴ ὁ Θεός καί Πατήρ, ὁ τό πᾶν ἐξ οὐκ ὄντων τῶ ἑαυτοῦ Λόγῳ ὑποστησάμενος καί δυνάμει τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ συνέχων αὐτό καί διακρατῶν, γεννᾷ τόν ὁμοούσιον ἀχρόνως καί αἰδίως Υἱόν (32) μηδαμῶς ἐξ αὐτοῦ χωριζόμενον, μεθ' οὗ καί τό θεῖον Πνεῦμα συνεκπορεύεται, ὁμοούσιον ὄν τῶ Υἱῶ, ἐξ ὁμοουσίου Πατρός. Οὕτω δέ καλῶς περί Θεοῦ νοῶν καί ἅμα ὁμολογῶν, κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ἑαυτόν ἀποδεικνυσι ψυχὴν λογικὴν τε καί νοεράν καί ἀθάνατον περιφέροντα, νῶ καί λόγῳ τοῖς ὁμοουσίοις καί ἐνυποστάτοις δεδημιουργημένην· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἄνουν πάντως καί ἄλογον κατηγορεῖ ἑαυτόν. Πόθεν γάρ ἄν ἄλλοθεν καί ἐκ ποίων ἄρα τῶν χαρακτήρων κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ἔσται, τῶν θείων ἐμπίπτων ιδιωμάτων; Εἰ δέ ταῦτα μὲν τις ἑαυτῶ προσμαρτυρεῖ καί ὀρθῶς ἐπιγράφεται, τόν δέ ποιητὴν ἑαυτοῦ καί Θεόν ἀλόγως τῶν εἰρημένων ἀποστερεῖ τό γε ἐφ' ἑαυτόν, οὐδέν μοι τῶν ἐθνικῶν διενήνοχε ὁ τοιοῦτος· ὀκνῶ γάρ εἰπεῖν κτηνῶν ἢ ἐρπετῶν καί θηρίων.

Ἔγυγε οὖν πιστεύω ὅτι, ὡσπερ οὐ προϋπέστη ἢ προϋφίσταται ἡ ψυχὴ τοῦ νοός ἢ ὁ νοῦς τοῦ ἐξ αὐτοῦ γεννωμένου λόγου, ἀλλ' ἅμα μὲν ἔχουσι τό εἶναι ὑπό Θεοῦ, ὁ δέ νοῦς τόν λόγον ἀπογεννᾷ καί ἐξάγει δι' αὐτοῦ τήν βούλησιν τῆς ψυχῆς, οὕτως οὐδέ ὁ Πατήρ καί Θεός, ἢ τοῦ Υἱοῦ, ἢ τοῦ Πνεύματος προϋπέστη, ἀλλ' ὡς ὁ νοῦς ὑπάρχει ἐν τῇ ψυχῇ τόν δέ λόγον ἔχει παρ' ἑαυτῶ, τῶ ὁμοίῳ τρόπῳ ὁ Θεός καί Πατήρ ἐν ὄλῳ ὑπάρχει Πνεύματι τῶ Ἁγίῳ καί τόν Θεόν Λόγον γεγεννημένον ἔχει ὅλον ἐν ἑαυτῶ· καί καθάπερ ἀδύνατον δίχα ψυχῆς λόγον ἢ νοῦν εἶναι, οὕτως ἀμήχανον Υἱόν σύν Πατρί ἄνευ Ἁγίου λέγεσθαι Πνεύματος. Πῶς γάρ τόν ζῶντα Θεόν δίχα ζωῆς ὑπάρξει ποτέ; Ζωὴ γάρ καί ζωοποιόν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον. Τοιγαροῦν ὁμολογεῖ μοι τόν Πατέρα οὐ προόντα γεννῶντα, τόν Υἱόν οὐχ ὕστερον γεννηθέντα ἢ γεγονότα, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορευτόν μὲν, συναΐδιον δέ καί ὁμοούσιον αὐτῶ σύν Υἱῶ τῶ Πατρί· προσκύνει ὅλον τό Ἅγιον Πνεῦμα ἐν ὄλῳ καί μόνῳ τῶ συνανάρχῳ Πατρί, (33) καί ὅλον τόν Πατέρα ἐν ὄλῳ καί μόνῳ τῶ συναΐδίῳ Υἱῶ καί ὅλον τόν Υἱόν ἐν ὄλῳ καί μόνῳ τῶ Πατρί καί τῶ Πνεύματι, τήν μίαν τρισυπόστατον καί συναΐδιον καί ὁμοούσιον, ἀδιαίρετόν τε καί ἀσύγχυτον οὐσίαν καί φύσιν, ὡς μίαν τῶν ὄλων ἀρχὴν καί ἕνα Θεόν τόν δημιουργόν τοῦ παντός, ἐπειδὴ καί ἐν ὄλῳ τῶ ἐνυπάρχοντί σοι νῶ, ἴν' ἐκ τῶν κατά σέ τά ὑπέρ σέ μυσταγωγούμενος τῆς εἰκόνης μή ἐπιλάθῃ, ἥς πρὸς αὐτοῦ ἠξιώθης, ὅλος ὁ λόγος ἐστί καί τό πνεῦμα ἐν τοῖς δυσίν ἢ ψυχῇ ἀδιαίρετως, ἀσυγχύτως. Τοῦτο γάρ ἡ εἰκὼν καί τοῦτο πεπλουτήκαμεν ἄνωθεν τό ἀφομοιωθῆναι Θεῶ τῶ Πατρί καί τήν εἰκόνα φέρειν τοῦ γεγεννηκότος καί κτίσαντος· ταῦτη γάρ καί ἄνθρωπον προσκυνοῦντες μίαν αὐτῶ προσάγομεν τήν τιμὴν, ὡς νοῦν ἔχοντι καί ἐμψύχῳ καί λογικῶ, οὐ διαιροῦντες ἢ προτιμῶντες τούτων ἐν τῶν τριῶν, ἀλλ' ὡς ἀδιαίρετα ἔχοντι τά τρία ἐν ἑαυτῶ καί ἀσύγχυτα· καί οὐχ ὡς τρία ὄντα, ἀλλ' ὡς

άνθρωπον ένα, προσκυνούμεν και τιμῶμεν αὐτόν διά τήν κοινήν εἰκόνα τοῦ κτίσαντος.

Οὕτω μοι ἐκ τῶν θείων ἰδιωμάτων ὧν ἐπιφέρη νοῶν και τά περί Θεοῦ τοῦ ταῦτα σοι δωρησαμένου, ὡς ένα Θεόν εὐσεβῶς τήν ἀγίαν και ὁμοούσιον και συνάναρχον προσκύνει Τριάδα και ὄρα οἷοις σε τετίμηκεν ὁ Θεός ἀγαθοῖς, δημιουργήσας σε κατ' εἰκόνα αὐτοῦ και τοῖς αὐτοῦ συνδοξάσας σε ἰδιώμασιν. Ἰσότιμον ὁμολογοῦμεν και ὁμοούσιον και ὁμοδύναμον τόν Πατέρα σύν Υἱῶ και τῶ Πνεύματι, τήν Ἀγίαν Τριάδα, ὡς μίαν ἀρχήν και ἐξουσίαν και κυριότητα· ἰσότιμον ἴσθι και ὁμότιμον και ὁμοούσιον τόν ἐν σοί νοῦν σύν τῶ λόγῳ και τῇ ψυχῇ, ὡς μιᾶς ὄντα οὐσίας και φύσεως. Τοῦτο γάρ ἡ τιμή και τό εἶναι ἀπό Θεοῦ, ἴν' ὡς πατέρα και δημιουργόν οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντες και γεγονότες γνωρίζωμεν και σεβώμεθα τόν Θεόν. Τοίνυν και εἰ ἐνός λείπετε τούτων ὁ ἄνθρωπος τῶν τριῶν, ἄνθρωπος εἶναι οὐ δύναται· κἄν γάρ τόν νοῦν συστειλῆς, συνέστειλες αὐτῶ και τόν λόγον και ἔσται ἄνους και ἄλογος· (34) κἄν τήν ψυχῆν, συνανεῖλες ταύτη τόν νοῦν και τόν λόγον· κἄν μόνον ἐνδιάθετον λόγον, ἀνερέργητον τό ὄλον ζῶον πεποίηκας. Νοῦς γάρ μή προϊέμενος λόγον οὐδέ λόγον ἑτέρου εἰσδέξεται· πῶς γάρ, ὁ ἅπαξ κωφευθεῖς και τῆς οἰκείας παρακινηθεῖς φύσεως; Καθάπερ γάρ τό ἀναπνεῖν ἡμεῖς φυσικῶς ἔχομεν και τό πνεῦμα ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, και ἔάν μή, ἀλλ' ἐκλείπομεν ἅμα, οὕτω και ὁ νοῦς τό λογιστικόν φυσικῶς ἔχει ἐν ἑαυτῶ, οὐ μήν ἀλλά γάρ και τό τόν λόγον ἀπογεννᾷ· ἔάν οὖν τοῦ φυσικῶς ἀπογεννᾷν στερηθῆ, οἰονεῖ τεμνόμενος και διχοτομούμενος τοῦ συνόντος αὐτῶ λόγου, νεκροῦται και εἰς οὐδέν ἐστι χρήσιμος. Και ἴνα σαφέστερον, ὁ λέγω, ἐκ τῶν σωματικῶς ἐπισυμβαινόντων ποιήσωμαι, εἰκόνα τοῦ λόγου τήν ὠδίνουσαν τεκεῖν λήψομαι. Καθάπερ οὖν ἡ συλλαβοῦσα τό βρέφος γυνή, ἔάν μή εἰς τόν ἐπιτήδειον φυσικῶς τέκη καιρόν, σύν αὐτῶ τῶ ἐμβρύῳ ἀπόλλυται, οὕτω δή και ὁ ἡμέτερος νοῦς τό γεννᾷν ἀεί τόν λόγον φυσικῶς λαβῶν ἐκ Θεοῦ, ὄν ἀδιαίρετον ἔχει και συνουσιωμένον ἐν ἑαυτῶ, ἔάν τοῦτον ἀνέλης, συνανεῖλες και τόν τούτου γεννήτορα.

Μετάβηθι τοιγαροῦν, εἰ δοκεῖ, τῇ διανοίᾳ πρός τά πρωτότυπα και μάθε ἀκριβῶς ὅτι ὁ τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ ἀπαρνούμενος και αὐτόν ἀπαρνεῖται τόν τούτου γεννήτορα. Ὁ δέ τόν Πατέρα και τόν Υἱόν ἀπαρνούμενος, πῶς οὐχί και τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ἀρνητήν ἑαυτόν και μή βουλόμενος ἀποδείκνυσιν; Ὁ τοίνυν ἡ μείζονα ἡ ἐλάττονα ένα τούτων τῶν ἄλλων προσώπων ἀποκαλῶν, οὐπω τοῦ βυθοῦ τῶν παθῶν τήν κεφαλήν τοῦ νοός ἀνεπήξατο, ἴνα δυνηθῆ βλέπει τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς και ἐπιγῶναι καλῶς ἑαυτόν κάκειθεν μαθεῖν ὅτι, ὡς οὐκ ἔστι μείζων ὁ νοῦς τῆς ψυχῆς, οὐδέ ἡ ψυχὴ τοῦ νοός, οὐδέ ὁ λόγος τῶν ἀμφοτέρων μείζων ἡ ἔλαττων, οὕτως οὐδέ ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ, ἡ ὁ Υἱός τοῦ Πατρός, ἡ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τούτων δή τῶν συνανάρχων και ὁμοτίμων μείζον ἡ ἔλαττόν ἐστιν· ὅπως γάρ ταῦτα ἐν τῇ ἀγία και ὁμοτίμῳ Τριάδι οὐ χρή ἐννοεῖν. (35) Ἐννόει μοι, ἄνθρωπε, τά ὑπέρ σέ ἐκ τῶν κατά σέ και ἀφ' ὧν εἰκῶν ἐδείχθης Θεοῦ· τῶν ἄλλων ἀπάντων κτισμάτων ὑπερτιμηθεῖς τῇ τοῦ λόγου ἀξία, δι' οὗ και ἄρχεις και βασιλεύεις αὐτῶν, ἴσθι ὅτι, ὡσπερ ὁ νοῦς ὁ ἀνθρώπινος διά τοῦ λόγου – καλόν γάρ ἀεί και διά παντός τοῦ λόγου ἐν τοῖς αὐτοῖς διατρίβειν, ὡς ἀν δυνηθῆς τρανωθῆναι τά αἰσθητήρια και γῶναι καλῶς τά ἐν σοί κεκρυμμένα τῆς βασιλείας μυστήρια – και ἡ ψυχὴ διά τῶν δύο τούτων γνωρίζεται, οὕτω και ὁ Θεός και Πατήρ διά τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ και Λόγου αὐτοῦ, και τό Πνεῦμα τό Ἅγιον διά τῶν συναϊδίων Πατρός και Υἱοῦ ἐγνωρίσθη ἡμῖν τοῖς πιστοῖς και γνωρίζεται.

Και καθάπερ τοῦ νοῦ τόν λόγον γεννῶντος, τό τῆς ψυχῆς θέλημα, ὡς κοινόν ἀμφοτέρων, τοῖς ἀκούουσι γνώριμον γίνεται ἡ διά ζώσης φωνῆς ἡ διά γραμμάτων, μή συγχεομένων αὐτῶν δηλαδή ἡ διαιρουμένων εἰς τρία, ἀλλ' ἐν ἐνί ἐκάστῳ ἅμα

τῶν τριῶν νοουμένων ἢ ὀρωμένων ἐν μιᾷ τῇ οὐσίᾳ καὶ ἐν ἐνὶ τῷ θελήματι, οὕτω μοι νόει καὶ εὐσεβῶς ὁμολόγει καὶ ἐπὶ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος τόν μὲν Πατέρα γεννᾶν ἀφράστως τόν Θεόν Λόγον, ὃν ἐν ἀρχῇ ἔσχεν ἐν ἑαυτῷ καὶ ἔχει γεγεννημένον ἀχωρίστως καὶ ὑπέρ λόγον, τόν δέ Υἱόν γεννᾶσθαι τόν αἰεὶ ἀδιαιρέτως πρὸς τόν γεννῶντα Πατέρα ὄντα συναϊδίως καὶ μηδαμῶς ἐξ αὐτοῦ χωριζόμενον, τό δέ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεσθαι συμφυές ὃν καὶ συνηνωμένον τοῖς ὁμοουσίοις Πατρί τε καὶ Υἱῷ, ὡς συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον αὐτοῖς παρά πάσης πνοῆς. Τούτων ἐν καὶ τό αὐτό θέλημα γινώριζε, ἐπειδὴ οὕτω πᾶσι τοῖς ἐλλαμπομένοις ἄνωθεν καὶ ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς γνωριζόμενόν τε καὶ ἀποκαλυπτόμενόν ἐστιν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι εὐδοκία τοῦ Πατρὸς δι' Υἱοῦ. Τούτων τὴν ὑπερούσιον οὐσίαν τῆς μιᾶς θεότητός τε καὶ βασιλείας ἵνα πάλιν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς γένωμαί, τῇ μνήμῃ καὶ τῷ λόγῳ ἀγιαζόμενος – (36) τρισυπόστατον πίστευε καὶ πιστεύων συνομολόγει μοι τρανῶς καὶ ἀνυποστόλως, ὡς μήτε εἰς ἐν συγχεομένων τῶν τριῶν ὑποστάσεων, μήτε διαιρουμένων εἰς τρία τῶν φυσικῶς ἠνωμένων· ἐν γάρ ἐνὶ τούτων ἐκάστῳ τὰ συναμφότερα νοούμενα καθορῶνται, ἐν μιᾷ τῇ οὐσίᾳ καὶ φύσει καὶ δόξῃ καὶ ἐνὶ θελήματι. Ταῦτα ἓνα Θεόν πίστευε, πάντων ποιητὴν καὶ δημιουργόν ὁρατῶν τε καὶ ἀορατῶν.

Ὁ γάρ πιστεύων ὅτι ὁ Θεός πάντων ἐστὶ ποιητὴς καὶ ὅτι τὰ πάντα ἐξ οὐκ ὄντων παρήγαγε, τὰ τε ἐν οὐρανῷ, τὰ τε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τὰ ἐν τοῖς καταχθονίοις, ὑπὸ Θεοῦ κτισθεῖς, μένει τῶν ἰδίων ὄρων ἐντός, τόν πεποιηκότα γινώσκων· καὶ πρὸς αὐτόν τόν γενεσιουργόν ἀπὸ τῆς καλλονῆς ἀναγόμενος τῶν κτισμάτων, ἀνυμνεῖ καὶ δοξάζει αὐτόν ὡς δημιουργόν τῶν ἀπάντων καὶ οὐδαμῶς τὴν ἀκατάληπτον αὐτοῦ φύσιν περιεργάζεται. Οἶδε γάρ κτίσμα ἑαυτόν ἐκείνου καὶ τᾶλλα πάντα, ὡς εἴρηται, αὐτόν δέ τόν τοῦ παντός ποιητὴν, ἄκτιστον, ἄναρχον, ἀκατάληπτον, ἀνερμήνευτον, ἀνεξιχνίαστον, αἰεὶ ὄντα καὶ προόντα. Οὐ γάρ ἦν χρόνος ποτέ, ὅτε οὐκ ἦν ὁ Θεός, τοὺς γάρ αἰῶνας αὐτός ἐποίησε καὶ πρό πάσης ἀρχῆς αὐτός ἦν, ὡς μήτε ἀρχὴν περὶ αὐτόν ἐννοεῖσθαι μήτε τέλος εὐρίσκεσθαι ἀλλ' ἦν μὲν ἄναρχος, ἔστι δέ τῶν ὄλων ἀρχὴ καὶ ἔσται αἰδίως εἰς ἀπείρους καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας ὁ ἀπρόσιτος, ὁ ἀόρατος, ὁ ἀνεκδιήγητος, ὁ ἀφραστός, ὁ πᾶσιν ἀκατανόητος τοῖς ὑπ' αὐτοῦ γενομένοις, ὅς καὶ ἠγνοήθη ἡμῖν περὶ πολλοὺς πρότερον θεοὺς πλανωμένοις καὶ λατρεύουσι τῇ κτίσει καὶ προσκυνούσιν εἰδώλοις, γηϊνοῖς οὖσιν ἔτι καὶ ταπεινοῖς, ὅς καὶ κατελεήσας ἡμῶν τὴν ἄγνοιαν, τοσοῦτον συγκατέβη τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν, ὅσον ἵνα γνῶμεν ὅτι ἐστὶ Θεός τελεία Τριάς, ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι εὐσεβῶς ὀφείλουσι προσκυνεῖσθαι. (37) Ὅποια δέ ἐστὶ τῇ οὐσίᾳ, ἢ ποδαπὴ τῇ ιδέᾳ, ἢ ποῦ, ἢ πόσῃ τῷ μεγέθει, ἢ πῶς τῇ συνουσίᾳ ἢ τῇ ἐνώσει, οὐ μόνον οὐκ ἀνθρώποις ἐννοῆσαι γέγονε ποτε, ἀλλ' οὐδέ ταῖς ἄνω δυνάμεσι καταληπτὸν ἐξεγένετο τό τῆς ὑπερουσίου φύσεως ἀκατάληπτον.

Καὶ μή μοι τὰς ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς λέγειν ἐπιχειρήσεις θεολογίας· πρὸς γάρ τὰς βλασφήμους ἐκεῖναι τῶν αἰρετικῶν ἀντιθέσεις πρὸς τῶν θεολόγων ἐρρέθησαν. Ἄλλ' ἐκεῖνο ἐννοεῖ μοι, ὅτι ἀπρόσιτος οὐσα ἡ θεία φύσις καὶ ἀκατανόητος δηλονότι, τό δέ ἀκατανόητον πάντη καὶ ἀφραστόν· αὐτό γάρ πολλακίς, ὃ κατανοοῦμεν τοῦ εἰπεῖν, ἐκφράσαι ὄλως οὐκ ἐφικνούμεθα. Τόν οὖν ἀόρατον καὶ ἀκατανόητον καὶ τοῦτο παρά πάσης μαρτυρούμενον τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς τίς ἀνθρώπων ἢ ἀγγέλων ἐρμηνεῦσαι ἰσχύσει; Οὐδεὶς οὐδαμῶς· οὐ γάρ δύναται ποτε τό μηδὲν ὃν ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἐννοίας ἐννοηθῆναι καὶ ἐνημανθῆναι ὀνόματι. Παρίστησι δέ πᾶσα θεία Γραφή διὰ πασῶν τῶν περὶ Θεοῦ λεγομένων ἐννοιῶν καὶ λέξεων ὅτι ἔστιν, οὐχ οἶος δέ ἐστὶ, προσμαρτυροῦσα μόνον αὐτῷ τό αἰεὶ εἶναι καὶ τό ὁ ὢν, Θεός ὁ αἰεὶ ὢν, τρισυπόστατος, παντοδύναμος, παντοκράτωρ, παντεπόπτης, κτίστης καὶ δημιουργός τῶν ἀπάντων, ἀνενδεής, ὑπερφυῆς, τοσοῦτον παρ' ἡμῶν γινωσκόμενος, ὅσον τις

πέλαγος άόριστον ύδάτων θαλάσσης, έν νυκτί παρά τών αίγιαλόν ιστάμενος και λαμπάδα φαίνουσαν κρατών, καθορά. Τοϋ γάρ όλου τών άπειρων έκείνων θαλασσών πόσον οίει όράν τόν τοιοϋτον; Πάντως μικρόν ή οϋδέν. Πλήν όμως άκριβώς βλέπει τό ύδωρ όποιον και άπλανώς, ει και μή έφικνεΐται ειπεΐν ποταπόν. Και οΐδε μέν ότι θαλασσα τό όρώμενον και ότι πέλαγος άχανές και ότι θεαθήναι όλον ύπ' αύτοϋ τών οϋκ ένδεχομένων έστι· τό δέ όλον, ει και μή όρά, αλλά δοκεΐ πως καθοράν άπό τοϋ μέρους και τό άπειρον τών ύδάτων τεκμαΐρεσθαι.

(38) Εί δοκεΐ δέ, και παραδείγματι άμυδρῶ τῷ σκοπῶ τοϋ λόγου χρησόμεθα. Έάν οϋν άνθρωπος τις πηρός τάς όψεις μή θεασάμενός ποτε πηγήν ύδατος εύρεθῆ, ή τοϋτο αύτό τό ύδωρ όποϊόν έστι μή είδώς, ήν δέ άπειρος τούτου και άγευστος· αύτός δέ έξηγοϋ τούτω τά περί τῆς φύσεως τών ύδάτων και ότι, φησί, καλόν τό ύδωρ, λίμνας και φρέατα και θαλάσσας ποταμών ύποτιθέμενος· ό δέ ήρετο μαθεΐν τήν φύσιν, τήν ιδέα, τήν ποιότητα, αύτήν αύτοϋ τήν ποσότητα και πως κινεΐται και πόθεν τήν αρχήν έχει και πως διά παντός έκχεΐται και οϋκ έκλείπει. Τί πρός ταϋτα άν τῷ πυνθανομένῳ σου άπεκρίθης; Έγωγε οϋν οΐμαι, καν ει λίαν διαβατικώτατος ήσθα και θεωρητικώτατος τήν διάνοιαν, οϋδαμῶς παραστῆσαι τῷ λόγω Ίσχυσας τήν τούτου αρχήν και οϋσίαν και κίνησιν, οϋδ' όποϊόν έστι τῆ ποσότητι και ποιότητι διδάξει τόν άπειρος περί τήν μέθεξιν και θεωρίαν έχοντα τοϋ τοιοϋτου καν ποσῶς ήδυνήθης. Εί δέ περί ρεούσης και όρωμένης και κρατουμένης οϋσίας οϋτως οϋκ έφικνούμεθα τι ειπεΐν ή διερμηνεύσαι τῷ λόγω τοῖς πυνθανομένοις ήμῶν, τίς έστιν ή φύσις αύτῆς και πόθεν ή εκ ποίων είδῶν τήν σύστασιν έχει, πως άν τις τών άγγέλων ή τών άπάντων άγίων τούς άγνοοϋντας τά περί Θεοϋ και τά κατ' αύτόν διδάξει, οίός έστιν ό τό παν οϋσιώσας και τίνα τά τῆς οϋσίας και δόξης αύτοϋ, ισχύσει καν όλως ποτέ; Οϋδεΐς άν οϋδαμῶς. Ό δέ γε ιδεΐν καν ποσῶς άξιωθεΐς τόν Θεόν έν τῆ άπροσίτῳ δόξῃ τοϋ άπειρου και θείου φωτός αύτοϋ τῷ τρόπῳ ῶ προειρήκαμεν, διδασκαλίας έτέρου οϋ δεηθήσεται· έχει γάρ αύτόν όλον έν έαυτῷ μένοντα και κινούμενον και λαλοϋντα και μυσταγωγοϋντα αύτόν τά κεκρυμμένα τούτου μυστήρια κατά τό ύπ' αύτοϋ ειρημένον όσιώτατον λόγιον· “Τό μυστήριόν μου, φησίν, έμοί και τοῖς έμοῖς”.

Άλλως δέ θεάσασθαι τοϋτον άμήχανον ει μή διά τῆς (39) τών έντολῶν αύτοϋ άκριβοϋς φυλακῆς, μή παραφθειρομένης δηλονότι τῆ άμελεία και καταφρονήσει τῆς έργασίας αύτῶν έν μηδενί μηδαμῶς, αλλά διατηρουμένης και έργαζομένης έμμελῶς και σπουδαίως. Τοιγαροϋν “και όσοι τῷ κανόνι τούτω στοιχήσουσιν” “οϋ μακράν εύρεθήσονται τῆς βασιλείας τών οϋρανῶν” αλλά κατά αναλογίαν τῆς σπουδῆς και τῆς μετά προθυμίας και έν χαρᾷ έργασίας αύτῶν, ή συντομώτερον ή βραδύτερον, πλείον ή έλαττον, τόν μισθόν τῆς θεοπτίας κομίσονται και κοινωνοί θείας γενήσονται φύσεως και θεοί και θέσει και υιοί Θεοϋ χρηματίσουσιν έν Χριστῷ Ίησοϋ τῷ Κυρίῳ ήμῶν, ῶ ή δόξα και τό κράτος σύν τῷ Πατρί και τῷ παναγίῳ Πνεϋματι, νϋν και άεί και εις τούς αίῶνας τών αίῶνων· άμήν.

ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΡΙΤΟΣ (40)

Και ότι, ει τι ό Πατήρ, τοϋτο και ό Υίός, και ει τι ό Υίός, τοϋτο και τό Πνεϋμα τό Άγιον, και ότι έν ταϋτα πνεϋμα όμότιμον, όμοούσιον και όμόθρονον.

Ἄει μὲν ὁ Θεὸς ὑμνούμενός τε καὶ παρ' ἡμῶν δοξαζόμενος ὁ ἄναρχος Πατήρ, ὁ συνάναρχος Υἱὸς τοῦ Πατρὸς, τὸ συναΐδιον καὶ ὁμοούσιον τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ πανάγιον Πνεῦμα, ἡ μία ταῦτα φύσις καὶ δόξα καὶ συμφυΐα, ἡ ὁμοούσιος Τριάς, ἡ μία θεότης, ἡ ὁμότιμος οὐσία καὶ τρισυπόστατος, ἡ τῶν ὄλων ἀρχὴ καὶ ὑποστατικὴ καὶ δημιουργὸς δυνάμις, ἡ ὁμόθρονος, ἡ ὁμόδοξος, ἡ μία ἐξουσία καὶ παντοκρατορικὴ κυριότης καὶ βασιλεία, εἷς Θεὸς καὶ ἔστι καὶ λέγεται, ὅς ποτέ μὲν μονὰς θεωρούμενός τε καὶ πιστευόμενος μοναδικῶς παρ' ἡμῶν καὶ λατρεύεται, ποτέ δέ τριάς ὁμολογούμενος τριαδικῶς ἀνυμνεῖται ἐν διηρημέναις ταῖς ὑποστάσεσιν, ὡς παρ' αὐτοῦ τοῦ ἑνός τῆς τρισυποστάτου θεότητος Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεμυσταγωγῆμεθα, βαπτίζειν προτρεπομένου εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος καὶ πάλιν οὕτω λέγοντος· “Ὁ Πατήρ μου μείζων μου ἔστιν” ἕτερον ἑαυτὸν παρά τὸν Πατέρα δεικνύντος, καὶ “Ἐγὼ ἀπ' ἑμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν” καὶ πάλιν· “Ἐρωτήσω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον παράκλητον πέμψει ὑμῖν τὸ Πνεῦμα (41) τῆς ἀληθείας ὃ παρά τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται”, ἄλλον πάλιν παράκλητον ὀνομαζών τὸ Πνεῦμα.

Ἐντεῦθεν οὖν ἡμῖν ἡ χάρις ἐννοεῖν δίδωσι τὸ ἕν κατὰ πάντα τῆς τρισυποστάτου καὶ ὁμοουσίου θεότητός τε καὶ βασιλείας καὶ τὸ ταῦτόν καὶ ὡσαύτως ὄν τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων τῆς αἰδίου δόξης καὶ ἀχωρίστου ἐνότητος, ὡς εἰδέναι ὄλον ἐκεῖσε εἶναι τὸν Πατέρα μετὰ τοῦ Πνεύματος, ἔνθα ὄλος ὁ Υἱὸς καὶ Θεὸς ὀνομάζεται, καὶ ὄλον ἐκεῖσε εἶναι τὸν Υἱὸν διὰ τοῦ Πνεύματος ἐν οἷς ὄλος ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ ἀνυμνεῖται, καὶ ὄλον ἐκεῖσε εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἔνθα ὄλος ὁ Πατήρ τῷ Υἱῷ συνομολογεῖται καὶ συνδοξάζεται. Οὕτω δέ μυσταγωγηθέντες παρά τοῦ Πνεύματος ταῦτα οὕτως ἔχειν ὁμοουσίως καὶ ὁμοτίμως τὰ πρόσωπα, εἴτ' οὖν ἀσυγχύτους εἶναι τὰς ὑποστάσεις αὐτῶν καὶ ἀδιαιρέτους ἅμα ἐν τῇ μιᾷ τούτων καὶ θείᾳ τῶν ὄλων ὑποστατικῇ φύσει τε καὶ αἰτίᾳ, ὁπότεν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν ἀναγώμεθα τῷ συναναφέροντι Πνεύματι διὰ τοῦ Λόγου καὶ τὰς χεῖρας ἐκτείνωμεν πρὸς αὐτόν καὶ τὰ ὄμματα, “Πάτερ ἡμῶν” λέγομεν “ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς”. Ὁπηνίκα δέ τῷ μονογενεῖ τοῦ Πατρὸς Υἱῷ ἐν τῷ συνειδίξοντι Πνεύματι προσερχόμεθα τὰς εὐχὰς ἀποδοῦναι, “Ὁ μονογενὴς Υἱός” λέγομεν “ὁ συναΐδιος Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὁ μόνος ἐκ μόνου, ὁ ἐκ Θεοῦ Θεός, ὁ ἄναρχος ἐξ ἀνάρχου, ὁ ἐξ αἰδίου αἰδίου, ὁ ἐξ αἰωνίου αἰώνιος, τὸ ἐκ τοῦ φωτός φῶς, ἡ ἐκ τῆς ζωῆς ζωὴ, ὁ ἐκ τοῦ ἀπροσίτου ἀπρόσιτος, ὁ ἀκατάληπτος ἐξ ἀκαταλήπτου, ὁ ἀφραστός ἐξ ἀφράστου, ὁ ἀναλλοιώτως ἐξ ἀναλλοιώτου, ὁ ἀκατανόητος ἐξ ἀκατανοήτου, ἰλάσθητι ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν”. Οὕτω δέ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπικαλούμενοι λέγομεν· “Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀφράστως ἐκπορευόμενον καὶ δι' Υἱοῦ ἡμῖν ἐπιφοιτῶν τοῖς πιστοῖς, Πνεῦμα ζωῆς καὶ συνέσεως, Πνεῦμα ἀγιωσύνης (42) καὶ τελειότητος, Πνεῦμα τὸ ἀγαθόν, τὸ σοφόν, τὸ φιλόανθρωπον, τὸ ἠδύ, τὸ ἔνδοξον, τὸ τρέφον ὁμοῦ καὶ ποτίζον, τὸ ἐλεοῦν, τὸ φωτίζον, τὸ δυναμοῦν, Πνεῦμα θεῖον ὑπομονῆς, Πνεῦμα χαρᾶς μεταδοτικόν, εὐφροσύνης, σωφροσύνης, σοφίας, γνώσεως, πραότητος, ἀμνησικακίας, ἀμεριμνίας τῶν κάτω, θεωρίας τῶν ἄνω, διωκτῆριον ἀκηδίας, ἀμελείας ἀπελατήριον, περιεργίας καὶ πονηρίας φυγαδευτήριον, Πνεῦμα μυστηρίων δηλωτικόν, ἀρραβῶν οὐρανῶν βασιλείας, προφητείας πηγὴ, διδασκαλίας κρατήρ, ἁμαρτίας ἀναιρετικόν, μετανοίας θύρα, τὴν εἴσοδον τοῖς ἀγωνιζομένοις ὑποδεικνύον οἷα δὴ θυρωρός, Πνεῦμα ἀγάπης, εἰρήνης, πίστεως, ἐγκρατείας, Πνεῦμα πόθου καὶ πόθον ἐμποιοῦν, ἐλθέ καὶ ἐνσκήνωσον καὶ μείνον ἐν ἡμῖν ἀχωρίστως, ἀδιαιρέτως, ἀγιαζόν καὶ μεταποιοῦν καὶ φωτίζον ἡμῶν τὰς καρδίας, ὡς ὁμοούσιον καὶ ὁμότιμον τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Πατρί καὶ ὡς θεοῦς τοὺς ὑποδεχομένους σε ἐργαζόμενον καὶ πᾶσαν μὲν ἁμαρτίαν ἐξαφανίζον, πᾶσαν δέ ἀρετὴν συνεισφέρον τῇ εἰσόδῳ σου, οὐκ ἔξωθεν ταῦτα συνεπαγόμενον, ἀλλ' αὐτὸ ἐκεῖνο ὑπάρχον πᾶν

ὅτι οὖν καὶ ἔστιν ἀγαθόν· ἐν οἷς γὰρ ἐγκατοικήσεις, ἔχουσιν οὐσιωδῶς ἐν ἑαυτοῖς τὸ πᾶν ἀγαθόν”.

Τοιγαροῦν καὶ οὐχ ὡς διαιροῦντες τὸ ἄτμητον τῆς ὀλικῆς ἐνάδος, τρισὶ θεοῖς καὶ οὐχ ἐνὶ τόν ὕμνον προσφέρομεν, ἀλλ’ ὡς ἐν τῷ Πατρὶ τόν Υἱόν καὶ τὸ Πνεῦμα, ἐν δὲ τῷ Υἱῷ τὸ Πνεῦμα καὶ τόν Πατέρα, ἐν δὲ τῷ Πνεύματι τόν Πατέρα προσκυνοῦντες καὶ τόν Υἱόν· ἅ καὶ μίαν φύσιν δοξάζομεν μιᾶς τρισυποτάτου θεότητος, ὁμοούσιον, ὁμοδύναμον, αὐτοδύναμον, παντοδύναμον, αὐτοθέλητον, συναΐδιον, συνάναρχον, ὑπερούσιον, ἀσυγχυτόν τε καὶ ἀδιαίρετον. Οὐ γὰρ ἄλλο καὶ ἄλλο καὶ ἄλλο ἐτέρας καὶ ἐτέρας φύσεως, τὴν μὴ τεμνομένην ἐνάδα τε καὶ θεότητα διαιροῦντες, φρονοῦμεν, εἰς ἐκφύλους ἀλλοτριότητος ἀσυνέτως ἐκκλίνοντες, ἀλλ’ ἕνα ταῦτα Θεόν ἀδιαίρετως ταῖς ὑποστάσεσι διαιρούμενον καὶ ἀσυγχύτως (43) τῇ ἐνότητι τῆς μιᾶς οὐσίας ἐνούμενον ἔγνωμεν, ὅλον ἐν ταῖς ὑποστάσεσιν ἐνιζόμενον καὶ ὅλον ἐν τῇ ὑπερουσίῳ ἐνάδι τρισσοῦμενον· τόν αὐτόν τρία τοῖς προσώποις καὶ ἐν τῇ ἐνότητι τῆς οὐσίας εἴτε φύσεως χρή λέγειν.

Οὕτω γὰρ καὶ ὁ μονογενὴς αὐτός Υἱός τοῦ Πατρός τὸ κατὰ πάντα ὁμότιμον καὶ ὁμοούσιον καὶ ὁμόθρονον ἑαυτοῦ μεθ’ ἅμα τῶν ὁμοουσίων Πατρός καὶ Πνεύματος πᾶσιν ἡμῖν διετράνωσεν οὕτως εἰπών· “Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἑσμεν”. Καὶ πάλιν ἐτέρωθι περὶ τοῦ Πνεύματος, τὸ ἐκ τῆς οὐσίας ἐκείνης ἀπαραλλάκτως εἶναι δηλών, οὕτω φησί· “Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρά τοῦ Πατρός ἐκπορεύεται”. Ὡς γὰρ ἐξ ὀφθαλμοῦ, ἥτοι πηγῆς ὕδατος, ὕδωρ ὁ ποταμός ἐκπορεύεται, οὕτως ἐκ Θεοῦ τοῦ Πατρός Θεός ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα, διὸ καὶ φησι· “Πνεῦμα ὁ Θεός καὶ τούς προσκυνοῦντας αὐτόν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν”. Εἰ οὖν ὁ Πατήρ πνευμά ἐστι, καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ γεννηθεὶς Υἱός πνεῦμα δηλονότι ἐστὶ· καὶ τοῦτο δηλών ὁ Παῦλος ἔλεγε· “Τὸ δὲ πνεῦμα ὁ Κύριος ἐστίν”. Εἰ γὰρ καὶ σὰρκα ἀνέλαβεν, ἀλλὰ καὶ ταύτην θεώσας πνευματικὴν ἀπειργάσατο. Πνεῦμα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὅτι ἐκ τοῦ Πατρός ἐκπορεύεται καὶ διὰ τοῦ Υἱοῦ δίδεται τοῖς ἀναξίοις ἡμῖν, οὐχ ὡς μὴ θέλον πεμπόμενον ἢ διανεμόμενον, ἀλλ’ ὡς δι’ ἐνός τῆς Τριάδος, αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ, τὰ τῷ Πατρὶ δοκοῦντα ὡς οἰκεῖα θελήματα ἐκπληροῦν. Τῇ γὰρ φύσει καὶ τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ θελήσει ἀμέριστος ἡ Ἁγία Τριάς, ταῖς δὲ ὑποστάσεσι προσωπικῶς ὀνομάζεται Πατήρ, Υἱός καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς ὧν ταῦτα Θεός, ὄνομα δὲ αὐτοῦ Τριάς, ὅς ὑπεράνω παντός ὀνόματος ὀνομαζομένου καὶ λόγου καὶ ῥήματος ὧν ὑπέρεκειται καὶ πάσης διανοίας κατάληψιν ὑπερεκπίπτει, μηδὲν ὧν.

Ἄλλὰ σύνες ἐντεῦθεν πῶς ἐν τὰ τρία ἡ ἁγία λέγει Γραφή. (44) Καλόν γὰρ πάλιν τὰ αὐτὰ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀναλαβεῖν καὶ εἰπεῖν, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἐντρυφᾶν τοῖς τοιούτοις ἀεὶ ἡδονὴν ἐμποιεῖ τῷ τὰ τοιαῦτα θεοπρεπῶς εἰδότι τρυφᾶν καὶ τὰς ψυχικὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ ὁ λόγος θεῖος καθαγιαίνει. “Πνεῦμα” φησὶν “ὁ Θεός”, τοῦτο δὲ καὶ ὁ Υἱός, ὡς περ εἴρηται. Εἰ οὖν “ὁ Θεός πνευμά ἐστὶ” καὶ τὸ “πνεῦμα ὁ Κύριος” καὶ ὁ Κύριος πνεῦμα παρά τῆς θείας καλεῖται Γραφῆς, ἐν πνευμά ἐστὶν ἐν τρισὶ προσώποις εἶτ’ οὖν ὑποστάσεσι γνωριζόμενον ὁ Θεός (καθὼς ἔφη τοῦτο παραδηλών ὁ Υἱός “ἐν”), ἰσοδύναμον, ὁμόθρονον, ὁμοφύες, ὁμοούσιον. Ταῦτα διὰ τοῦτο οὕτως εἴρηται πνεῦμα ἐν, ἵνα μηδεμίαν ἀνισότητα ὑπεροχῆς ἢ ὑφέσεως ὑπολάβῃς ἐν τοῖς τρισὶ τῆς Τριάδος προσώποις, μήτε μὴν ὅλως καθ’ οἰονδήποτε τρόπον ἐν αὐτοῖς χωρισμόν· οὐ γὰρ διὰ τοῦτο, ἀλλ’ ὅπως διὰ μόνων τῶν ὀνομάτων τὰ πρόσωπα, αὐτὰς δὴ τὰς ὑποστάσεις, ἐκδιδαχθῆς, εἴρηται. Οὕτω ταῦτα μαθὼν καὶ οὕτω καλῶς τὰ περὶ Θεοῦ μυσταγωγηθεὶς, μηδὲν περαιτέρω πολυπραγμονῶν ἐκζητήσης, πίστει δὲ μόνῃ ταῦτα παραδεξάμενος μέχρι τούτου στήθι, ἀκατάληπτα πάντη τὰ ὑπὲρ ταῦτα καὶ πληροφορούμενος καὶ ὁμολογῶν.

Ἴνα δὲ εἰδῆς καὶ τὰ τῆς θείας φύσεως ἴδια, πῶς ὁ Θεός καὶ τὰ περὶ Θεόν καὶ τὰ ἀπὸ Θεοῦ καὶ τὰ ἐν τῷ Θεῷ πάντα ἐν φῶς ἐστίν, ἐν ἐκάστη τῶν ὑποστάσεων

προσκυνούμενον καί ἐν πᾶσι τοῖς ἰδιώμασιν αὐτοῦ καί χαρίσμασι καθορώμενον, καί οὕτω σε ταῦτα μυσταγωγήσομεν. “Ὁ Θεός φῶς ἐστί” καί φῶς ἄπειρόν τε καί ἀκατάληπτον· τὰ γάρ περί αὐτόν φῶς εἰσιν ἐνούμενά τε καί διαιρούμενα τοῖς προσώποις ἀδιαίρετως καί ἵνα καθ’ ἕν σοι τὰ ἀδιαίρεται διαιρῶν εἶπω ὁ Πατήρ φῶς ἐστίν, ὁ Υἱός φῶς ἐστίν, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον φῶς· ἐν ταῦτα φῶς ἀπλοῦν, (45) ἀσύνθετον, ἄχρονον, συναῖδιον, ὁμότιμον καί ὁμόδοξον. Πρός τούτοις καί τὰ ἐξ αὐτοῦ πάντα φῶς εἰσιν ὡς ἐκ φωτός ἡμῖν χορηγούμενα· ἡ ζωὴ φῶς, ἡ ἀθανασία φῶς, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς φῶς, τό ὕδωρ τό ζῶν φῶς, ἡ ἀγάπη, ἡ εἰρήνη, ἡ ἀλήθεια, ἡ θύρα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, αὐτὴ φῶς ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· ὁ νυμφῶν φῶς, ἡ παστάς, ὁ παράδεισος, ἡ τοῦ παραδείσου τρυφή, ἡ γῆ τῶν πραέων, οἱ στέφανοι τῆς ζωῆς, αὐτά τὰ τῶν ἁγίων ἐνδύματα φῶς· ὁ Χριστός ὁ Ἰησοῦς, ὁ σωτὴρ καί βασιλεύς τοῦ παντός, φῶς· ὁ ἄρτος τῆς ἀχράντου σαρκός αὐτοῦ φῶς, τό ποτήριον τοῦ τιμίου αὐτοῦ αἵματος φῶς, ἡ ἀνάστασις αὐτοῦ φῶς, τό πρόσωπον αὐτοῦ φῶς· ἡ χεὶρ, ὁ δάκτυλος, τό στόμα αὐτοῦ φῶς, οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ φῶς· ὁ Κύριος φῶς, ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς ἐκ φωτός φῶς, ὁ Παράκλητος φῶς· ὁ μαργαρίτης, ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως, ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, ἡ ζύμη, ἡ ἐλπίς, ἡ πίστις φῶς.

Ταῦτα τοιγαροῦν καί ἕτερα τούτων, ὅσα ἂν διὰ προφητῶν καί ἀποστόλων ἀκούεις λεγόμενα περί τῆς ἀνεκφράστου καί ὑπερουσίου θεότητος, αὐτὴν οὐσιωδῶς τὰ πάντα εἶναι μοι νόει τὴν μίαν ὑπεράρχιον ἀρχὴν, τὴν ἐν μονάδι τριαδικοῦ προσκυνουμένην φωτός. Εἷς γάρ Θεός ἐν Πατρὶ καί Υἱῷ καί Ἁγίῳ Πνεύματι, φῶς ὢν ἀπρόσιτόν τε καί προαιώνιον, ὃ καί πολυώνυμον ὑπάρχον καλεῖται πάντα τὰ εἰρημένα καί τούτων ἕτερα πλείονα· καί οὐ μόνον ταῦτα καλεῖται, ἀλλὰ καί ἐνεργεῖ, ὡς παρά τῶν ἐξ αὐτῆς τῆς πείρας διδαχθέντων καί τῆ θεωρία πιστωθέντων καί βεβαιωθέντων περί τῶν προσόντων καλῶν τῷ ὑπεραγάθῳ Θεῷ ἔμαθον. Καί ἵνα πρὸς τοῖς εἰρημένοις καί ἕτερά σοι φῶτα Θεοῦ παραδηλώσω τινά, ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ φῶς, τό ἔλεος αὐτοῦ, ἡ εὐσπλαχνία, ὁ ἀσπασμός αὐτοῦ φῶς, (46) ἡ χρηστότης αὐτοῦ φῶς, ἡ ράβδος, ἡ βακτηρία καί ἡ παράκλησις αὐτοῦ φῶς.

Εἰ δέ καί ἐν ἡμῖν τὰ πλείονα τούτων ἢ καί πάντα προσεῖναι λέγονται, ἀλλ’ ἡμῖν μὲν ὡς ἀνθρώποις, ἐκεῖνῳ δέ ταῦτα πρόσεστιν ὡς Θεῷ. Καί ἵνα μὴ κατοκνήσω καθ’ ἕν σοι ταῦτα πάλιν εἰπεῖν, Πατήρ ὀνομάζεται ὁ Θεός, πατέρες καλοῦνται καί τῶν ἀνθρώπων οἱ πλείονες· Υἱός Θεοῦ ὁ Χριστός καί Θεός, υἱοὶ πάλιν ἀνθρώπων ἡμεῖς· Πνεῦμα Θεοῦ τό πανάγιον Πνεῦμα, πνεύματα λέγονται καί ἡμῶν αἱ ψυχαί· ζωὴ ὁ Θεός, ζῆν λεγόμεθα καί ἡμεῖς· ἀγάπη ὁ Θεός, ἀγάπην ἔχουσιν εἰς ἀλλήλους καί οἱ λίαν ἀμαρτωλοί. Τί οὖν; Τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀγάπην καλέσεις Θεόν; Ἄπαγε τῆς βλασφημίας! Ἄλλ’ εἰρήνην τὴν εἰς ἀλλήλους ἐν τῷ μὴ διαμάχεσθαι ἢ ἀμφιβάλλειν περί τίνος, τοῦτο εἶποις εἶναι “εἰρήνην τὴν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν”; Οὐ μένου. Ἄλλὰ ἀλήθειαν Θεοῦ τό μὴ εἰπεῖν σε λόγον ψευδῆ πρὸς τινά; Οὐδαμῶς. Ὡς περ γὰρ λόγοι μὲν ἀνθρώπων ῥευστοὶ καί διακενῆς, ὁ δέ τοῦ Θεοῦ Λόγος ζῶν τέ ἐστίν καί ἐνυπόστατος καί ἐνεργῆς, Θεός ἀληθῆς, οὕτω δὴ καί ἡ ἀλήθεια, ὁ Θεός, ὑπὲρ ἕνοιαν καί ὑπὲρ λόγον ἀνθρώπων ἐστίν· ἄτρεπτος, ἄρρευτος, ἐνυπόστατος τε ὑπάρχει καί ζῶν. Οὕτω τοιγαροῦν οὕτε τό ὕδωρ τό παρ’ ἡμῖν ὡς τό ὕδωρ ἐκεῖνο τό ζῶν, οὕτε ὁ ἄρτος ὁ παρ’ ἡμῖν ὡς ἐκεῖνος ὁ ἄρτος ἐστίν, ἀλλὰ καθάπερ ἀνωθεν εἴρηται, ἅπαντα φῶς ἐκεῖνα καί φῶς ἐν ὁ Θεός, οὗ μετασχόν τις τῆ μετοχῆ ἐκεῖνου μέτοχος ἀμφοῖν γίνεται πάντων ὢν εἶπομεν ἀγαθῶν. Γίνεται δέ καί πρᾶος καί ταπεινός· ταῦτα δέ πάλιν φῶς σὺν τοῖς εἰρημένοις εἰσί, μᾶλλον δέ σὺν τῷ φωτὶ ἔχει καί ταῦτα ὁ ἔχων ἐκεῖνο τό φῶς.

Ἄλλὰ γάρ συνάμα τούτοις καί ἐγρήγορις λέγεται ὁ Θεός, ὡς διεγείρων πρὸς τὰ καλά τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐφ’ ἣν κατοικεῖ, (47) ὅς αὐτῇ γίνεται πᾶν ἀγαθόν· καί οὐχ ὑστερεῖται, ἔνοικον ἔχουσα τὸν Θεόν ἢ τοιαύτη, παντός ἀγαθοῦ, ἀλλ’ ἐμπίπλαται

καί περισσεύει αἰεί ἐν πᾶσι τοῖς ἀπορρήτοις ἐκείνοις ἀγαθοῖς τοῦ Θεοῦ, συνδιαιωμένη καί συνευφραινομένη ταῖς τάξεσι τῶν οὐρανίων δυνάμεων, ὧν γένοιτο καί πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν καί ἐν ἀπολαύσει τούτων πλουσίᾳ γενέσθαι, χάριτι καί φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καί τό κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καί αἰεί καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ

ΛΟΓΟΣ Α΄. (49)

Κεφάλαια τοῦ λόγου.

α΄. Μερικὴ τις φυσιολογία περὶ τῆς τοῦ κόσμου κτίσεως καί τῆς πλάσεως τοῦ Ἀδάμ.

β΄. Περὶ τῆς παραβάσεως καί τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀδάμ.

γ΄. Περὶ τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως καί κατὰ τίνα τρόπον δι' ἡμᾶς ἐσαρκώθη.

δ΄. Πῶς αὐθις ἢ κτίσις μέλλει ἀνακαινισθῆναι καί γενέσθαι καινούς οὐρανούς καί καινὴν γῆν κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον.

ε΄. Ὅποια ἔσται ἡ ἐσχάτη λαμπρότης τῆς κτίσεως· ἐν ᾧ καί περὶ ἀγγέλων καί περὶ ψυχῆς.

στ΄. Πῶς ἐνοῦνται τῷ Χριστῷ καί Θεῷ καί ἐν γίνονται μετ' αὐτοῦ πάντες οἱ ἅγιοι.

ζ΄. Πῶς δεῖ πληρωθῆναι τὸν ἄνω κόσμον καί ὁποῖός τις ἐστί καί κατὰ τίνα τρόπον πληρωθήσεται.

η΄. Ὅτι εἰ μὴ πάντες οἱ προωρισμένοι κατὰ γενεάς καί γενεάς τεχθήσονται ἕως ἐσχάτης ἡμέρας καί πληρωθήσονται, ὁ ἄνω κόσμος οὐ πληρωθήσεται.

θ΄. Εἰς τὸν ῥητόν τοῦ Εὐαγγελίου· “Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βασιλεῖ”. Καί τίς ἐστὶν ὁ γάμος ὁ μυστικός τοῦ Θεοῦ.

ι΄. Ὅτι καί πάντες οἱ ἅγιοι τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ἑαυτοῖς συλλαμβάνουσι τῇ Θεοτόκῳ παραπλησίως καί γεννώσιν αὐτόν καί γεννᾶται ἐν αὐτοῖς καί γεννῶνται ὑπ' αὐτοῦ· καί πῶς υἱοὶ καί ἀδελφοὶ καί μητέρες αὐτοῦ χρηματίζουσιν.

ια΄. Εἰς τὸ ῥητόν τοῦ Εὐαγγελίου· “Καί ἀπέστειλε τούς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τούς κεκλημένους εἰς τούς γάμους καί οὐκ ἤθελον ἔλθειν”.

ιβ΄. (50) Ὅτι οὐ χρὴ πρό τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καί τῆς εἰς ἀρετὴν προκοπῆς τε καί τελειώσεως τὰ κεκρυμμένα μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐρευνᾶν τῶν ἀμυήτων τινά· καί ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Κυρίου ἐλεύσει πάντες ἀλλήλους γνωρίζουσιν οἱ ἅγιοι.

Ἄ μέν οὖν ἀπολογήσασθαι καί εἰπεῖν ἔδει πρὸς τούς ἀντιδιατιθεμένους ἡμῖν καί τὰς πικράς γλωσσαλγίας αὐτῶν αἷς τό προσπεσόν ἅπαν ὁμοῦ κατασύρεται, κἄν εἴ τι τῶν τιμιωτέρων ἐστίν, ἰκανῶς ἔχει καί ὡς ὁ Λόγος τὸν λόγον εὐώδωσεν, ἵνα μὴ ἐξ ἡμῶν ἢ τὰ τῆς εὐδρομίας τοῦ λόγου καί τῶν εὐστόχων βολίδων αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ ἄνωθεν καί ἀπὸ τῆς τοῦ Πνεύματος συμμαχίας, παρ' οὗ πᾶσιν εὐοδοῦται τό κατορθούμενον. Χρεῶν δέ ἄρτι τῆς πρὸς ἐκείνουτς λήξαντας στάσεως ἰδεῖν καί κατασκοπήσαι καί σκέψασθαι τίνα τὰ ὑπὸ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν, Παύλῳ τῷ θεῷ πειθομένους, τίς ὁ πλοῦτος τῆς πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ ἀγαθότητος, ὃν ἡμῖν ἀπ' ἀρχῆς ἐχαρίσατο κτίσεως, τίς ἢ πλάσις ἡμῶν καί πῶς παρέβημεν τὴν δοθεῖσαν ἄνωθεν ἐντολήν καί τῶν ἀθανάτων ἐκείνων ἀγαθῶν ἐξεπέσομεν, τίς δέ ὁ νῦν βίος καί τίς ὁ κόσμος οὗτος ὑφ' ὃν καί μεθ' ὃν τό πᾶν ὁράται κινούμενον, καί τίνα τὰ μετὰ ταῦτα

διαδεχόμενα τούς προσκυνητάς τῆς Τριάδος ἡμᾶς. Ἄρξομαι δέ ἐντεῦθεν, ἀρχὴν τοῦ λόγου ποιούμενος τόν Θεόν.

α'. Μερική τις φυσιολογία περί τῆς τοῦ κόσμου κτίσεως καί τῆς πλάσεως τοῦ Ἀδάμ. (50)

Ὁ Θεός οὐχί τόν παράδεισον μόνον, ὡς ἂν τινες οἴονται, τοῖς πρωτοπλάστοις δέδωκεν ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς, (51) οὔτε ἄφθαρτον μόνον ἐκεῖνον ἐδημιούργησεν, ἀλλά πολλῶ μαλλον πρό ἐκείνου τήν ἅπασαν γῆν, ταύτην δὴ ἦν ἡμεῖς κατοικοῦμεν, καί τά ἐν τῇ γῇ ἅπαντα, οὐ μὴν ἀλλά καί τόν οὐρανόν καί τά ἐν αὐτῷ ἐν πέντε ἡμέραις παραγαγών, τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ ἔπλασε τόν Ἀδάμ καί πάσης τῆς ὀρωμένης κτίσεως κύριον αὐτόν καί βασιλέα κατέστησε. Καί οὔτε ἡ Εὐὰ παραχθεῖσα ἦν τότε οὔτε μὴν ὁ παράδεισος, ἀλλ' οὔτος ὁ κόσμος ὡσπερ τις παράδεισος ὑπό τοῦ Θεοῦ γέγονεν εἷς, ἄφθαρτος μὲν, ὑλικός δέ καί αἰσθητός παραχθείς· τοῦτον, ὡς εἴρηται, τῷ Ἀδάμ καί τοῖς ἐξ αὐτοῦ εἰς ἀπόλαυσιν δέδωκεν. Ἀλλά μή φανῆ σοι τοῦτο παράδοξον, ἀνάμεινον δέ τόν λόγον καί ἐξ αὐτῆς τῆς θείας Γραφῆς ἀποδείξει τοῦτο σαφέστατα. Γέγραπται γάρ· “Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός τόν οὐρανόν καί τήν γῆν· ἡ δέ γῆ ἦν ἄορατος καί ἀκατασκεύαστος”. Καθεξῆς δέ τά λοιπά ἅπαντα ἔργα τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας ἀκριβῶς ἐξηγούμενος, μετὰ τό εἰπεῖν· “Καί ἐγένετο ἑσπέρα καί ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα πέμπτη”, ἐπήγαγε· “Καί εἶπεν ὁ Θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ’ εἰκόνα ἡμετέραν καί καθ’ ὁμοίωσιν καί ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καί τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καί τῶν κτηνῶν καί πάσης τῆς γῆς καί πάντων τῶν ἔρπετῶν τῶν ἐρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς. Καί ἐποίησεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον, κατ’ εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρσεν καί θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς”. Ἄρσεν δέ καί θῆλυ λέγει οὐχ ὡς τῆς Εὐᾶς ἤδη γενομένης, ἀλλ’ ὡς ἐν τῇ τοῦ Ἀδάμ πλευρᾷ οὔσης καί αὐτῷ συνούσης· καί τοῦτο μετὰ ταῦτα σαφέστερον γνώσεσθε. “Καί εὐλόγησεν αὐτούς ὁ Θεός λέγων· ἀυξάνεσθε καί πληθύνεσθε καί πληρώσατε τήν γῆν καί κατακυριεύσατε αὐτῆς καί ἄρχετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καί τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καί πάντων τῶν κτηνῶν καί πάσης τῆς γῆς καί πάντων τῶν ἔρπετῶν τῶν ἐρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς”.

(52) Ὅρας πῶς τοῦτον ὅλον τόν κόσμον, ὡς ἓνα παράδεισον, τῷ ἀνθρώπῳ ἐξ ἀρχῆς δέδωκεν ὁ Θεός; Ποίαν γάρ ἄλλην γῆν λέγει, εἰ μή ταύτην ἐν ἣ καί νῦν, ὡς εἴρηται κατοικοῦμεν ἡμεῖς, ἑτέραν δέ οὐδαμῶς; Διό καί ἐπιφέρων φησί· “Καί εἶπεν ὁ Θεός· Ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν πάντα χόρτον σπόριμον σπεῖρον σπέρμα ὃ ἐστὶν ἐπάνω τῆς γῆς· καί πᾶν ξύλον ὃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ καρπὸν σπέρματος σπορίμου ὑμῖν ἔσται εἰς βρώσιν καί πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς καί πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καί παντὶ ἔρπετῷ ἔρποντι ἐπὶ τῆς γῆς”. Εἶδες πῶς τά ὀρώμενα ἅπαντα, τά τε ἐν τῇ καί τά ἐν τῇ θαλάσῃ, τῷ Ἀδάμ καί ἡμῖν τοῖς ἐξ αὐτοῦ δέδωκεν εἰς ἀπόλαυσιν καί οὐχί τόν παράδεισον μόνον αὐτῷ ἐχαρίσατο; Ὅσα γάρ τῷ Ἀδάμ εἶπεν, ὡς πρὸς πάντας ἡμᾶς ταῦτα ἔλεγε, καθὼς καί πρὸς τούς ἀποστόλους ὕστερον ὁ αὐτός διὰ τοῦ ζῶντος Λόγου ἔφη· “Ἄ δέ λέγω ὑμῖν, πᾶσι λέγω”, ὡς εἰδὼς ὅτι εἰς ἄπειρα πλήθη καί ἀναρίθμητα ἔμελλε τό γένος ἡμῖν πληθυνθῆναι ἐπὶ τῆς γῆς. Εἰ γάρ καί παραβάντες τήν ἐντολήν αὐτοῦ καί βιοῦν καί ἀποθνήσκουν κατακριθέντες εἰς τοσοῦτον πλῆθος οἱ ἄνθρωποι ἐγενόμεθα, ἐννοεῖ μοι ὅσοι ἔμελλον εἶναι οἱ ἀπὸ κτίσεως κόσμου γεννηθέντες, εἰ μή ἀπέθανον, ὁποῖαν δέ ζωὴν καί διαγωγὴν ἔχουν ἐν ἀφθάρτῳ κόσμῳ ἄφθαρτοι διατηρούμενοι καί ἀθάνατοι, ἀναμάρτητον δηλονότι καί ἄλυπον, ἀμέριμνόν τε καί ἄμοχθον διανύοντες βίον, ὅπως τε κατὰ προκοπὴν τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καί τῆς ἐργασίας τῶν ἀγαθῶν ἐννοιῶν εἰς τελειότεραν ἔμελλον ἀνάγεσθαι κατὰ καιρόν δόξαν τε καί ἀλλοίωσιν, πλησιάζοντες τῷ Θεῷ καί τὰς πηγαζούσας αὐγαῖς τῆς θεότητος, τήν μὲν ψυχὴν λαμπροτέραν ἐκάστου

20

γίνεσθαι, τό δέ αἰσθητόν καί ὑλῶδς σῶμα εἰς ἄυλον καί πνευματικόν ὑπέρ αἴσθησιν πᾶσαν μεταποιεῖσθαι τε καί μεταβάλλεσθαι· ὀπόση δέ καί ἡ ἐκ τῆς μετ' ἀλλήλων διαγωγῆς (53) εὐφροσύνη καί ἀγαλλίασις ἡμῖν προσγίνεσθαι ἔμελλεν, ἄρρητος πάντως τῷ ὄντι καί λογισμοῖς ἀνεπίβατος.

Ἄλλ' ἐπί τό προκείμενον ἐπανέλθωμεν. Ὡσπερ οὖν χώραν μίαν ἢ ἀγρόν ἕνα, ἵνα τά αὐτά πάλιν εἶπω, οὕτω τόν κόσμον ἅπαντα τῷ Ἀδάμ, ὡς εἴρηται, ἐχαρίσατο. Ταῦτα δέ ἐν ταῖς ἕξι ἡμέραις συνετέλεσεν ὁ Θεός· καί ἄκουε τῆς θείας Γραφῆς τοῦτο δηλούσης σαφέστατα. Μετά γάρ τό εἰπεῖν· “Καί ἐποίησεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν· ἄρσεν καί θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς καί εὐλόγησεν αὐτούς” καί τά λοιπά καθεξῆς, τότε ἐπήγαγεν οὕτως εἰπών· “Καί εἶδεν ὁ Θεός πάντα ὅσα ἐποίησεν καί ἰδοῦ καλά λίαν· καί ἐγένετο ἑσπέρα καί ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα ἕκτη· καί συνετέλεσεν ὁ Θεός ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτη τὰ ἔργα αὐτοῦ ἃ ἐποίησε, καί κατέπαυσεν ὁ Θεός ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπό πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὧν ἤρξατο ὁ Θεός ποιῆσαι”. Εἶτα βουλόμενος διδάξαι ἡμᾶς ὅπως ἐποίησε τόν ἄνθρωπον ὁ Θεός καί πόθεν, ἀνακεφαλαιωσάμενος τόν λόγον, οὕτω πως πάλιν φησίν· “Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ τε καί γῆς, ὅτε ἐγένετο”· καί μετ' ὀλίγα· “Καί ἔπλασεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον χοῦν ἀπό τῆς γῆς”, ὅπερ χρή ἐννοεῖν οὕτως· ἐποίησε δέ ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον χοῦν λαβών ἀπό τῆς γῆς, “καί ἐνεφύσησεν εἰς τό πρόσωπον αὐτοῦ πνοήν ζωῆς καί ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν”.

Τόν οὖν τρόπον τῆς δημιουργίας δηλον ποιήσας ἡμῖν, τότε καθάπερ ἄνθρωπός τις βασιλεύς ἢ ἄρχων καί πλούσιος τήν ὑπ' αὐτοῦ δεσποζομένην χώραν καί γῆν οὔτε πόλιν πᾶσαν περιτειχίσας μόνον ποιεῖ, οὔτε οἶκον ἕνα περιφράξας ὄλην ἀποτελεῖ, ἀλλά εἰς πολλά τήν μίαν διαχωρίσας, τήν μὲν σπόριμην εἶναι ἔᾱ, τήν δέ εἰς ἀμπελῶνα ἀφορίζει, ἑτέραν χέρσον εἶναι ἀφήσιν, ἐν ἐνί δέ μέρει καί τόπῳ (54) τερπνῶ τε καί περικαλλεῖ τὰς κατασκηνώσεις ποιεῖται, ἔνθα καί παλάτια οἰκοδομεῖ καί οἴκους κατασκευάζει, λουτρά τε κτίζει καί παραδείσους φυτεύει καί παντοίας ἐκεῖσε ἀπολαύσεις ἐπινοεῖ καί φραγμόν ἕξωθεν τούτων ἀπάντων περιτιθεῖ, κλεῖς τε καί πύλας ἀνοιγομένας καί κλειομένας ποιεῖ· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί φύλακας, εἰ καί μηδένα πτοεῖται, ἀποκαθιστᾷ, ὡς ἂν τό αὐτοῦ οἰκητήριον περιφανέστατον καί ἐνηλλαγμένον ἦ διά πάντων καί ἵνα τοῖς μὲν ἀγνώμοσι φίλοις καί πονηροῖς καί αὐτοῖς τοῖς προσκεκροκόσι τῶν ὑπό χεῖρα καί δούλων, εἴ ποτέ τινες τοιοῦτοι φανῶσιν, ἄβατος ἔσται, τοῖς δέ γνησίοις καί πιστοῖς φίλοις καί αὐτοῖς τοῖς εὐγνώμοσι δούλοις ἀκώλυτος ἢ πρός αὐτόν ὑπάρχη εἴσοδος τε καί ἕξοδος· οὕτω δὴ καί ὁ Θεός τῷ πρωτοπλάστῳ ἐποίησε. Μετά γάρ τό κτίσαι πάντα ἐξ οὐκ ὄντων καί αὐτόν πλάσαι τόν ἄνθρωπον καί καταπαῦσαι αὐτόν τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ ἀπό πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὧν ἤρξατο ποιεῖν, τότε ἐφύτευσε τόν παράδεισον ἐν Ἐδέμ κατά ἀνατολάς, ὡσπερ τινά βασιλεία ἐν ἐνί μέρει τοῦ κόσμου τοῦτον φυτεύσας, καί ἔθετο ἐκεῖ τόν ἄνθρωπον ὃν ἐποίησε.

Διατί οὖν ἐν τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ οὐκ ἐποίησε τόν παράδεισον μέλλοντα γενέσθαι, ἀλλά μετὰ τήν παραγωγὴν πάσης ἅμα τῆς κτίσεως κατά ἀνατολάς τοῦτον ἐφύτευσεν; Ἐπειδὴ ὁ Θεός, ὡς προειδώς τά πάντα, τάξει καί καταστάσει εὐκόσμῳ τήν κτίσιν ἐδημιούργησε καί τὰς μὲν ἑπτὰ ἡμέρας εἰς τύπον τῶν ἑπτὰ αἰώνων τῶν ὕστερον μελλόντων διελθεῖν ἔταξε, τόν δέ παράδεισον ἐφύτευσε μετὰ ταῦτα, ὡς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὄντα σημαντικόν. Τίνος οὖν ἕνεκεν τήν ἡμέραν, ἣτις ἐστίν ἡ ὀγδόη, ταῖς προλαβούσαις ἑπτὰ οὐ συνῆψε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον; Ἐπειδήπερ τῷ κύκλῳ τούτων τῶν ἡμερῶν συναριθμεῖσθαι ταύτων οὐχ ἤρμοζεν, ἐν ᾧ πρώτη καί δευτέρα καθεξῆς (55) αἱ ἑπτὰ ἀνακυκλοῦσαι τὰς ἑβδομάδας ἀποτελοῦσι, πολλὰς ἐν τούτῳ τὰς πρώτας καί τοσαύτας τὰς ἑβδόμους ἀπεργαζομένας ἡμέρας, ἀλλ' ἕξωθεν τούτων ἐκείνην εἶναι ἐχρῆν ὡς ἀρχὴν ἢ τέλος μὴ ἔχουσαν. Οὐδέ γάρ νῦν μὲν οὐκ

ἔστι, μέλλει δέ γενέσθαι καὶ ἀρχὴν λήψεσθαι· ἀλλὰ καὶ ἦν πρό τῶν αἰώνων καὶ ἔστι νῦν καὶ ἔσται εἰς αἰῶνας αἰώνων, ἀρχὴν δέ λαβεῖν λέγεται, ὅτε πάντως ἐλεύσεται καὶ ἡμῖν ἐσχάτως ἀποκαλυφθῆ ἀνέσπερος μία ἡμέρα καὶ ἀτελεύτητος ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς γινομένη.

Ὅρα δέ ὅτι οὐδέ γέγραπται· “Ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν παράδεισον”, οὐδέ ὅτι “Ἐἶπε· Γενηθήτω, καὶ ἐγένετο”, ἀλλ' ὅτι “ἐφύτευσεν αὐτόν καὶ ἐξανέτειλεν ἔτι ἐκ τῆς γῆς ὁ Θεὸς πᾶν ξύλον ὠραῖον εἰς ὄρασιν καὶ καλόν εἰς βρῶσιν”, καρπούς παντοδαπεῖς καὶ ποικίλους ἔχον μῆτε φθειρομένους κἄν ὅλως μῆτε ἐκλείποντας, ἀλλὰ νεαρούς ἀεὶ καὶ μάλα δὴ τό ἡδῦνον ἔχοντα καὶ ἄφραστον τὴν ἡδονὴν τοῖς πρωτοπλάστοις καὶ τὴν τρυφὴν ἐμποιοῦντας. Ἔπρεπε καὶ γὰρ τοῖς ἀφθάρτοις αὐτῶν σώμασιν ἀφθαρτον καὶ τὴν τροφήν ἐπιχορηγεῖσθαι· ὅθεν καὶ ἄμοχθος ἦν αὐτῶν ἡ διαγωγὴ καὶ ἀκάματος ἡ ζωὴ, ἐν μέσῳ δηλονότι τοῦ παραδείσου, ὃν περιτειχίσας οἰοεὶ πως ὁ τούτου δημιουργὸς εἴσοδον ἔθετο αὐτοῖς δι' ἧς εἰσῆσαν καὶ ἐξῆσαν.

β'. Περὶ τῆς παραβάσεως καὶ τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀδάμ. (55)

Τοιγαροῦν καὶ ἐπλάσθη σῶμα μὲν ἔχων ὁ Ἀδάμ ἀφθαρτον, ὑλικόν μέντοιγε καὶ ὄλον οὐπω πνευματικόν, καὶ ὡς βασιλεύς ἀθάνατος ἐν ἀφθάρτῳ κόσμῳ, οὐ λέγω μόνῳ τῷ παραδείσῳ, ἀλλ' ἐν πάσῃ τῇ ὑπ' οὐρανόν, κατέστη ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ. Ἐπεὶ δέ καὶ νόμον αὐτοῖς δέδωκεν ἐντειλάμενος μὴ φαγεῖν ἐκ μόνου τοῦ ξύλου ἐκείνου, (56) καταφρονήσας δέ ἠπίστευσε τῷ πλαστοργῶ καὶ δεσπότη οὕτως εἰπόντι αὐτῷ· “Ἡ δ' ἂν ἡμέρα φάγησθε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε”, πιστότερον τὸν σκολιόν ἠγησάμενος ὄφιν οὕτως εἰπόντα· “Οὐχὶ θανάτῳ ἀποθανεῖσθε, ἀλλ' ἢ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε, ἔσεσθε ὡς θεοὶ γινώσκοντες καλόν καὶ πονηρόν· καὶ ἔφαγεν ἀπ' αὐτοῦ”, εὐθύς ἐγυμνώθη τῆς ἀφθάρτου καταστολῆς καὶ δόξης καὶ τῆς φθορᾶς γυμνότητά ἐνεδύσατο. Ἰδὼν οὖν ἑαυτὸν γυμνόν ὁ Ἀδάμ ἐκρύβη καὶ φύλλα συκῆς ῥάψας περιεζώσατο, τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ καλύψαι πειρώμενος. Ὅθεν καὶ τοῦ Θεοῦ εἰπόντος αὐτῷ· “Ἀδάμ, ποῦ εἶ;”, “Τῆς φωνῆς σου” φησὶν “ἤκουσα καὶ τὴν γύμνωσίν μου κατανοήσας, φοβηθεὶς ἐκρύβην”. Πρὸς μετάνοιαν δέ αὐτόν ἐκκαλούμενος ὁ Θεὸς φησὶ πρὸς αὐτόν· “Καὶ τίς ἀνήγγειλέ σοι ὅτι γυμνός εἶ, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ ξύλου οὗ ἐντειλάμην σοι τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, ἀπ' αὐτοῦ ἔφαγες;”. Ἐπεὶ δέ εἶπεῖν ἐκεῖνος τό ἥμαρτον οὐκ ἠθέλησε, τούναντίον μᾶλλον μὲν οὖν καὶ αἰτίαν προσῆψε τῷ πάντα καλά λίαν πεπονηκότι Θεῷ ἐν τῷ εἰπεῖν· “Ἡ γυνὴ ἦν δέδωκάς μοι, αὕτη ἔδωκέ μοι καὶ ἔφαγον”, κάκεινη πάλιν τῷ ὄφει τὴν αἰτίαν ἐπεγράψατο καὶ μετανοῆσαι καὶ προσπεσεῖν τῷ Δεσπότη ἢ συγχώρησιν ἐξαιτήσασθαι οὐδαμῶς ἠβουλήθησαν, τότε αὐτούς, ὡσπερ ἐκ παλατίων βασιλικῶν καὶ οἰκῶν πανευπρεπῶν, αὐτοῦ δὴ λέγω τοῦ παραδείσου, ἐξῶθεϊ καὶ ἐκβάλλει, ἵνα ἐν ταύτῃ τῇ γῇ ὡς ἐξόριστοι διατελῶσι καὶ ὑπερόριοι.

“Καὶ εὐθύς ἔταξε τὴν φλογίνην ῥομφαίαν τοῦ φυλάττειν τὴν εἴσοδον τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς”, οὐχ ὡς ἐν αὐτῷ μελλόντων πάλιν τῷ αἰσθητῷ τε καὶ ὑλικῷ παραδείσῳ μετὰ τὴν ἀνάκλησιν ἐπανάγεσθαι· οὐδέ γὰρ διὰ τοῦτο μέχρι τοῦ νῦν ἐτηρήθη, (57) οὐδέ τούτου χάριν οὐ κατηράσατο αὐτόν ὁ Θεός, ἀλλὰ διὰ τό τύπον αὐτόν ἐπέχειν τῆς μελλούσης ἀκαταλύτου ζωῆς καὶ εἰκόνα τυγχάνειν τῆς αἰδίου βασιλείας τῶν οὐρανῶν· εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, ἐκεῖνον ἔδει καταραθῆναι μᾶλλον, ὡς ἐν αὐτῷ καὶ τῆς παραβάσεως γενομένης. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ ποιεῖ, τὴν δέ λοιπὴν ἄπασαν γῆν, ἐπεὶ, ὡς ἔφαμεν, ἀφθαρτος ἦν καθὼς καὶ ὁ παράδεισος, πάντα αὐτομάτως προσφέρουσα, ἵν' μὴ κάκειθεν ἐξερχόμενος ὁ Ἀδάμ ἄμοχθον ἔχη καὶ αὐθις βίον, κόπων καὶ ἰδρώτων ἀπηλλαγμένον, προκατηράσατο αὐτὴν οὕτως εἰπὼν· “Ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου· ἐν λύπαις φαγῆ αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου· ἀκάνθας καὶ

τριβόλους ἀνατελεῖ σοι καὶ φαγῆ τόν χόρτον τοῦ ἀγροῦ τόν τοῖς θηρίοις καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἀφωρισμένον· ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου φαγῆ τόν ἄρτον σου, ἕως τοῦ ἐπιστρέψαι σε εἰς τήν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθης, ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει “.

Εἰκότως οὖν ἔδει τῷ εἰς φθοράν καὶ θάνατον κατενεχθέντι διὰ τῆς παραβάσεως ῥευστήν καὶ φθαρτήν ὡσαύτως γῆν κατοικεῖν καὶ τοιαύτης ἀξίως μετέχειν τροφῆς. Ἐπειδὴ γάρ ἡ ἀφθονος τρυφή, ἡ ἀφθαρτος καὶ ἀκάματος διαγωγὴ, εἰς λήθην τῶν παρά Θεοῦ γεγονότων ἀγαθῶν καὶ εἰς καταφρόνησιν αὐτόν τῆς δοθείσης ἡγάγεν ἐντολῆς, ἐν κόπῳ κατεδικάσθη δικαίως καὶ ἰδρωτί τήν γῆν ἐργάζεσθαι καὶ οὕτω κατ’ ὀλίγον ἐξ αὐτῆς ὡς ὑπὸ οἰκονόμου τινός κομίζεσθαι τὰς τροφάς. Εἶδες πῶς καταραθεῖσα ἡ γῆ πρότερον καὶ τῆς προτέρας αὐτομάτου βλαστήσεως στερηθεῖσα, οὕτως τόν παραβάτην ἐδέξατο; Οὐ χάριν καὶ διατί; Ἴνα ἐργαζομένη μὲν παρ’ αὐτοῦ ἐν ἰδρωτί καὶ κόπῳ παρέχη τὰ ἐξ αὐτῆς συμμετρῶς φυόμενα εἰς αὐτάρκη χρεῖαν αὐτῷ, μὴ ἐργαζομένη δέ μὲν ἄκαρπος, ἀκάνθας καὶ τριβόλους μόνον προσφέρουσα. Τοιγαροῦν καὶ (58) ἐξελθόντα τοῦ παραδείσου αὐτόν πᾶσα ἡ κτίσις, ἡ ὑπὸ Θεοῦ παραχθεῖσα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, θεασαμένη, οὐκέτι ὑποταγῆναι τῷ παραβάντι ἐβούλετο· ὁ ἥλιος λάμψαι οὐκ ἤθελεν, ἡ σελήνη φᾶναι οὐκ ἔφερε, τὰ ἄστρα ὀφθῆναι τούτῳ οὐχ εἶλοντο, αἱ πηγαὶ βρῦναι οὐκ ἔμελλον· οὐκ ἐβούλοντο ῥέειν οἱ ποταμοί, ἐφ’ ἑαυτόν ἐμελέτα ὁ ἀήρ συσταλῆναι καὶ μὴ δοῦναι τῷ προσκεκρουκότι ἀναπνοήν· τὰ θηρία καὶ πάντα τὰ ζῶα τῆς γῆς, γυμνωθέντα τοῦτον τῆς πρώην θεασάμενα δόξης, καταφρονήσαντα αὐτοῦ, ἐτραχύνθησαν ἅπαντα εὐθύς κατ’ αὐτοῦ· ὁ οὐρανός καταπεσεῖν δικαίως ἐπ’ αὐτόν οἶονεῖ πως κεκίνητο καὶ ἡ γῆ ἐπὶ τοῦ νώτου φέρειν τοῦτον οὐκ ἔστεγε.

Τί οὖν; Ὁ δημιουργήσας τὰ πάντα καὶ πλάσας τοῦτον Θεός, παραβῆναι μέλλοντα πρό καταβολῆς κόσμου γινώσκων τήν ἐντολήν τόν Ἀδάμ καὶ τήν ἐκ παλιγγενεσίας αὐτοῦ ζωὴν καὶ ἀνάπλασιν διὰ τῆς ἐνσάρκου γεννήσεως τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ προορίσας, τί ποιεῖ; Συγκρατεῖ πάντα τῇ οἰκείᾳ δυνάμει καὶ εὐσπλαγχνίᾳ καὶ ἀγαθότητι, ἀναστέλλει τήν ὀρμὴν τῶν κτισμάτων ἀπάντων, εὐθύς καὶ τούτῳ τὰ πάντα ὡσαύτως καθυποτάττει, ἵνα τῷ δι’ οὗ γέγονεν ἀνθρώπῳ δουλεύσασα, φθαρτῷ φθαρτὴ γεγονυῖα, ὅτε πάλιν ἐκεῖνος ἀνακαινισθῆ καὶ πνευματικός, ἀφθαρτος καὶ ἀθάνατος γένηται, τότε καὶ αὐτὴν ἐλευθερωθεῖσα τῆς δουλείας ἡ κτίσις ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῷ προσκεκρουκότι ὑποταγεῖσα καὶ αὐτῷ ἐκδουλεύσασα συνακαινισθῆ αὐτῷ καὶ ἀφθαρτωθῆ καὶ πνευματικὴ ὅλη γένηται· τοῦτο γάρ πρό καταβολῆς κόσμου ὁ πολυεύσπλαχνος Θεός καὶ Κύριος προωρίσατο.

Ἀλλὰ τούτων οὕτω σοφῶς ἐκ Θεοῦ γεγονότων, τοῦ παραδείσου ἐκβληθεὶς ὁ Ἀδάμ ἐτέκνωσεν, ἐβίωσε καὶ ἀπέθανεν· οὕτω δέ ὁμοίως καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ. Τοίνυν καὶ νεαράν τήν μνήμην ἔχοντες οἱ τότε ἄνθρωποι τῆς ἐκπτώσεως, (59) ὑπὸ τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὐᾶς ταύτην ἐκδιδασκόμενοι, ἐσέβοντο τόν Θεόν καὶ ὡς δεσπότην ἐτίμων αὐτόν. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὁ Ἄβελ σὺν τῷ Κάϊν θυσίας ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς αὐτῷ προσέφερον· ὅθεν καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ Ἄβελ τῇ προσφορᾷ καὶ θυσίᾳ προσεσηκέναι τόν Θεόν γέγραπται, ἐπὶ δέ τοῦ Κάϊν οὐκέτι· καὶ τοῦτο γνόντα τόν Κάϊν λυπηθῆναι λέγεται ἕως θανάτου καὶ ἐντεῦθεν πρὸς φθόνον καὶ φόνον τοῦ ἀδελφοῦ προχωρήσει. Ἄλλ’ Ἐνώχ μὲν μετὰ ταῦτα εὐαρεστήσας Θεῷ ὑπ’ αὐτοῦ μετετέθη, Ἡλίας δέ ἐν ἄρματι ἀνελήφθη πυρός, τοῦ Θεοῦ δεικνύντος ἐκ τούτων ὅτι, εἰ μετὰ τήν ἀπόφασιν τήν κατὰ τοῦ Ἀδάμ καὶ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἐξενεχθεῖσαν, εἰ μετὰ τό ἐξόριστον αὐτόν παρ’ αὐτοῦ γενέσθαι τοὺς εὐαρεστήσαντας αὐτοῦ υἱούς οὕτως τῇ μεταθέσει καὶ μακροζωΐᾳ ἐτίμησε καὶ τῆς φθορᾶς, ἥτοι τῆς εἰς γῆν ἀποστροφῆς καὶ τῆς ἐν τῷ ἄδη καταβάσεως, αὐτούς ἠλευθέρωσεν ὕστερον τεθνήξεσθαι ἢ, ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἀλλαγῆσεσθαι μέλλοντας, πόσης ἂν αὐτόν ἐκεῖνον, εἰ μὴ

παρέβη τὴν ἐντολήν, ἢ καὶ μετὰ τὸ παραβῆναι εἰ μετενόησε, δόξης καὶ τιμῆς καὶ συμπαθείας ἠξίωσεν ἔνδον ἐάσας εἶναι τοῦ παραδείσου αὐτόν;

Οὕτως οὖν ἐπὶ χρόνους τὰ περὶ Θεοῦ κατὰ διαδοχὴν διδασκόμενοι ὑπ' ἀλλήλων τὸν ποιητὴν αὐτῶν οἱ παλαιοὶ ἐπεγίνωσκον. Ὑστερον δὲ πληθυνθέντων τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν ἑαυτῶν διάνοιαν ἐκ νεότητος ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκδεδωκότων, εἰς λήθην καὶ ἄγνοιαν τοῦ πεποηκότος αὐτοῦ Θεοῦ κατηνέχθησαν καὶ οὐ μόνον εἶδωλα καὶ δαίμονας ὡς θεοὺς ἐσεβάσθησαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν κτίσιν τὴν εἰς ὑπηρεσίαν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθεῖσαν αὐτοῖς θεοποίησαντες, ταύτη ἐλάτρευσαν, εἰς πᾶσάν τε ἀσέλγειαν (60) καὶ ἀκάθαρτον πράξιν ἑαυτοῦς ἐκδεδώκασι καταμιάναντες τὴν γῆν, τὸν ἀέρα, τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ὑπ' αὐτόν ἅπαντα ταῖς πράξεσι ταῖς ἀτόποις αὐτῶν. Οὐδὲν γὰρ ἕτερον τῶν ἄλλων ἀπάντων οὕτω μαιίνει καὶ ἀκάθαρτον τὸ καθαρὸν ἔργον ἀπεργάζεται τοῦ Θεοῦ, ὡς τὸ θεοποιηθῆναι αὐτὸ τοῦτο καὶ λατρευθῆναι ἴσα καὶ θεῷ παρά τὸν πεποηκότα καὶ κτίσαντα. Τοιγαροῦν καὶ πᾶσα ἢ κτίσις παρά τῶν ἀνθρώπων θεοποιηθεῖσα καὶ προσκυνηθεῖσα κατερρωπώθη καὶ εἰς τελείαν κατήχθη φθοράν· ὅτε δὲ ὁ κολοφῶν ἐπληρώθη τῆς ἄγαν κακίας καὶ εἰς ἀπίθειαν ἅπαντες συνεκλείσθησαν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, τότε κατῆλθεν ἐπὶ γῆς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς ἀναπλάσαι τὸν συντριβέντα, ζωοποιῆσαι τὸν τεθανατωμένον καὶ τὸ ἑαυτοῦ πλάσμα ἐκ τῆς πλάνης ἀνακαλέσασθαι.

Ἄλλὰ προσέχετε, παρακαλῶ, τῇ ἀκριβείᾳ τοῦ λόγου· ἔσται γὰρ ἡμῖν τε ὠφέλιμος ὁ λόγος καὶ ταῖς μετέπειτα γενεαῖς. Χρεῶν δὲ ἐξ εἰκόνοσ τινός τὴν τοῦ Λόγου σάρκωσιν καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας ἀπόρρητον γέννησιν αὐτοῦ θεωρῆσαι καὶ γνῶναι καλῶς τὸ τῆς οἰκονομίας ἐκεῖθεν μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον πρό τῶν αἰώνων εἰς σωτηρίαν τοῦ γένους ἡμῶν.

γ'. Περί τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως καὶ κατὰ τίνα τρόπον δι' ἡμᾶς ἐσαρκώθη. (60)

Καθάπερ οὖν ἐν τῇ πλάσει πάλαι τῆς προμήτορος Εὐᾶς τὴν τοῦ Ἀδάμ πλευράν ἐψυχωμένην ἔλαβεν ὁ Θεὸς καὶ εἰς γυναῖκα ταύτην ἀνωκοδόμησε – διὰ τοῦτο γὰρ οὐδέ ἐνεφύσησεν εἰς αὐτὴν ὡς εἰς τὸν Ἀδάμ πνοὴν ζωῆς, ἀλλὰ τὸ μέρος, ὃ ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ εἴληφεν, εἰς σῶμα γυναικὸς ὀλόκληρον ἀπετέλεσε· καὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος, ἣν σὺν τῇ ἐμψυχωμένῃ σαρκὶ εἴληφεν, (61) εἰς ψυχὴν ζῶσαν τελείαν πεποίηκε, τὰ ἀμφοτέρω ἀνθρωπὸν ἐργασάμενος ἅμα, τὸν αὐτόν δὴ τρόπον καὶ ἐκ τῆς ἀγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας ἐψυχωμένην σάρκα λαβὼν ζύμην οἰοεὶ καὶ μικρὰν ἀπαρχὴν ἐκ τοῦ φυράματος τῆς φύσεως ἡμῶν, ἥτοι ἐκ τῆς ψυχῆς ὁμοῦ καὶ τοῦ σώματος, ὃ πλαστουργὸς καὶ κτίστης Θεὸς ἤνωσε τῇ ἑαυτοῦ ἀκαταλήπτῳ καὶ ἀπροσίτῳ θεότητι, μᾶλλον δὲ τῇ ἡμετέρα οὐσίᾳ ὅλην τῆς θεότητος αὐτοῦ τὴν ὑπόστασιν ἐνώσας οὐσιωδῶς, ἀμίκτως τε μίξας αὐτὴν ἐκείνη, τὴν ἀνθρωπίνην τῇ ἑαυτοῦ, ὠκοδόμησε ταύτην εἰς ναὸν ἅγιον ἑαυτῷ καὶ ἀναλλιώτως καὶ ἀτρέπτως αὐτὸς ὁ τοῦ Ἀδάμ ποιητῆς τέλειος ἐγένετο ἄνθρωπος.

Ὡσπερ γὰρ ἐκ τῆς ἐκεῖνου πλευρᾶς τὴν γυναῖκα ἐποίησε, καθὰ πρόσθεν εἰρήκαμεν, οὕτως ἐκ τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου καὶ θεοτόκου σάρκα δανεισάμενος καὶ ἀναλαβὼν ἄνευ σπορᾶς ὁμοίως ἐγεννήθη τῷ πρωτοπλάστῳ, ἵνα καθάπερ ἐκεῖνος διὰ τῆς παραβάσεως ἀρχὴ τῆς ἐν φθορᾷ καὶ θανάτῳ γενέσεως ἡμῶν ἐχρημάτισεν, οὕτως ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς διὰ τῆς ἐκπληρώσεως ἀπάσης δικαιοσύνης ἀπαρχὴ τῆς ἐν ἀφθαρσίᾳ ἀναπλάσεως καὶ ἀθανασίας ἡμῶν γένηται. Τοῦτο γὰρ βούλεται καὶ Παῦλος οὕτω λέγων ὁ θεῖος: “Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεῦτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ· οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί· καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι”.

Καί πάλιν· “Απαρχή Χριστός, ἔπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ”. Ἐπειδή γάρ ψυχῇ καί σῶματι τέλειος ἐχημάτισεν ἄνθρωπος ὁμοιος ἡμῶν κατά πάντα πλὴν ἁμαρτίας, διὰ τῆς εἰς αὐτόν πίστεως μεταδιδούς ἡμῖν ἐκ τῆς αὐτοῦ θεότητος, συγγενεῖς καί ἡμᾶς αὐτοῦ κατά τήν τῆς θεότητος αὐτοῦ φύσιν καί οὐσίαν ἐργάζεται. Καί ὄρα μοι τοῦ μυστηρίου τό καινόν καί παράδοξον. Ἔλαβεν ὁ Θεός Λόγος ἦν κατά (62) φύσιν οὐκ εἶχε σάρκα καί ἐγένετο ἄνθρωπος, ὅπερ οὐκ ἦν· μεταδίδωσι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν τῆς αὐτοῦ θεότητος, ἦν οὐδεὶς οὐδέπω ἀγγέλων ἢ ἀνθρώπων ἐκτήσατο, καί γίνονται θεοί, ὅπερ οὐκ ἦσαν, θέσει καί χάριτι· οὕτω γάρ χαρίζεται αὐτοῖς ἐξουσίαν τοῦ υἱοῦ Θεοῦ γίνεσθαι, διό καί ἐγένοντο καί αἰεὶ ὡσαύτως γίνονται καί οὐδέποτε τοῦ μή γίνεσθαι λήξουσι. Καί ἄκουε Παύλου τοῦτο παραινούντος τοῦ θείου· “Καί καθὼς ἐφορέσαμεν τήν εἰκόνα τοῦ χοῦκοῦ, φορέσομεν καί τήν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου”. Καί ταῦτα μὲν περὶ τούτων· ἐχέσθω δέ καί αὐθις τῆς ἀκολουθίας ὁ λόγος.

Ἐπειδή γάρ διὰ τῆς σωματικῆς παρουσίας αὐτοῦ ὁ ἐπὶ πάντων Θεός τοῦ ἀναπλάσαι καί ἀνακαινίσαι τόν ἄνθρωπον ἐλήλυθεν ἐπὶ γῆς καί τήν δι’ αὐτόν καταραθεῖσαν ἅπασαν κτίσιν ἐπευλογῆσαι, ἄκουε νουνεχῶς! Πρῶτον μὲν τήν ψυχὴν ἦν ἀνέλαβεν ἐζώωσε καί ἀφθαρτώσας ἐθεοποίησε, τό δέ ἄχραντον αὐτοῦ καί θεῖον σῶμα, εἰ καί ἐθέωσεν, ἀλλ’ ἔτι φθαρτόν αὐτό καί ὑλικόν περιέφερε. Τό γάρ ἐσθίον καί πῖνον, τό κοπιῶν καί ἰδρώτας φέρον, τό δεσμούμενον καί τυπτόμενον, ἐπὶ σταυροῦ τε ἀναρτώμενον καί καθηλούμενον, φθαρτόν ἐστι δηλονότι καί ὑλικόν· ταῦτα γάρ ἅπαντα φθαρτοῦ σώματος ἰδιώματα καθεστήκασιν, ὅθεν καί ἀπέθανεν καί ἐν μνημείῳ κατετέθη νεκρός. Μετά δέ τό ἀναστῆναι ἄφθαρτον, καί αὐτό τό σῶμα πνευματικόν, θεῖον πάντη καί ἄϋλον, συνανέστησεν· ἔνθεν τοι οὐδέ τάς σφραγίδας τοῦ μνήματος ἔξυψεν ἐξελεθῶν, ἀλλά καί τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ἀκωλύτως εἰσῆρχετο καί ἐξήρχετο. Διατί δέ οὐκ εὐθύς σὺν τῇ ψυχῇ καί τό σῶμα ὅπερ ἀνέλαβε πνευματικόν καί ἀφθαρτον ἀπειργάσατο; Ἐπειδή φαγών καί ὁ Ἀδάμ ἐκ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετείλατο αὐτῷ ὁ Θεός μή φαγεῖν, εὐθύς μὲν τόν τῆς ψυχῆς παραβάς ἀπέθανε θάνατον, τόν δέ τοῦ σώματος (63) μετὰ πολλοὺς ὕστερον ἐνιαυτούς, καί διὰ τοῦτο τήν τό ἐπιτίμιον δεξαμένην ψυχὴν τῆς τοῦ θανάτου τιμωρίας πρῶτον ἀνέστησέ τε καί ἐζώωσε καί ἐθέωσεν, εἴθ’ οὕτως τό σῶμα, κατά τήν πάλαι ἐξενεχθεῖσαν ἀπόφασιν ἀποστρέφειν διὰ τοῦ θανάτου εἰς γῆν, τήν ἀφθαρσίαν διὰ τῆς ἀναστάσεως ἀπολαβεῖν ὠκονόμησεν· οὐ μόνον δέ, ἀλλά κατελθὼν ἐν τῷ ἄδῃ, τῶν μὲν ἐκεῖσε κατεχομένων ἀγίων τάς ψυχὰς τῶν αἰωνίων ἐλευθερώσας δεσμῶν ἐξάνεστησε καί εἰς τόπον ἀναπαύσεως καί φωτός ἀνεσπέρου κατέταξε, τά δέ σῶματα αὐτῶν οὐκέτι, ἀλλ’ εἶασεν αὐτά ἐν σοροῖς μέχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως.

Τό γοῦν μυστήριον τοῦτο οὐ μόνον τῷ ῥηθέντι τρόπῳ γέγονεν ἀπ’ ἀρχῆς Χριστοῦ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, ἀλλά καί ἐφ’ ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν πάλαι ἀγίων ἐγένετο καί μέχρι τοῦ νῦν αἰεὶ γίνεται. Λαμβάνοντες γάρ τό τοῦ Δεσπότου ἡμῶν καί Θεοῦ Πνεῦμα, συμμετοχοὶ αὐτοῦ τῆς θεότητος καί τῆς οὐσίας γινόμεθα· ἐσθίοντες δέ τήν παναμώμητον αὐτοῦ σάρκα, τά θεῖα λέγω μυστήρια, σύσσωμοι αὐτοῦ καί συγγενεῖς ἐν ἀληθείᾳ ὀλοκλήρως γινόμεθα, καθὼς καί αὐτός ὁ θεῖος Παῦλός φησιν ὅτι “ὅσοι ἐσμεν ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ καί σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ “ καί πάλιν, ὅτι “ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ τῆς θεότητος, ἡμεῖς, δηλονότι πάντες, ἐλάβομεν καί χάριν ἀντὶ χάριτος”. Τοῦτο δέ γινόμενοι, ὅμοιοι αὐτῷ τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ καί Δεσπότῃ ἡμῶν κατά χάριν γινόμεθα, ἀνακαινιζόμενοι καί ἀνανεούμενοι τήν ψυχὴν, ἀφθαρτοποιούμενοί τε καί ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντες ἐξανιστάμενοι, αὐτόν δηλαδὴ τόν ὅμοιον ἡμῖν γενέσθαι καταξιώσαντα βλέποντες καί βλέπομενοι ὑπ’ αὐτοῦ οἱ ἀξιωθέντες ὅμοιοι γενέσθαι αὐτῷ, ὡς εἴ τις ἀπὸ μακρόθεν πρόσωπον φίλου αὐτοῦ καθορᾷ καί διαλέγεται αὐτῷ καί προσομιλεῖ καί φωνῆς ἀκούει αὐτοῦ.

(64) Οὕτω τοιγαροῦν οἱ ἀπ' αἰῶνος ἅγιοι, οἱ πάλαι τε καὶ νῦν πνευματικῶς βλέποντες, οὐ σχῆμα ἢ εἶδος ἢ ἐκτύπωμα βλέπουσιν, ἀλλὰ φῶς ἀσχημάτιστον, ὡς καὶ αὐτοὶ φῶς ἐκ τοῦ φωτός Πνεύματος χρηματίζοντες. Τοιοῦτος δέ ἕκαστος τῶν ἁγίων γινόμενος, οὐχὶ καὶ τό σῶμα αὐτοῦ εὐθύς ἀφθαρτον καὶ πνευματικόν γίνεται, ἀλλὰ καθάπερ σίδηρος ὑπὸ τοῦ πυρός ἐκπυρούμενος τῆς λαμπρότητος μὲν αὐτοῦ μεταλαμβάνει καὶ τὴν μελανίαν εὐθύς ἀποβάλλεται, χωριζόμενος δέ πάλιν τοῦ πυρός ψυχρός καὶ μέλας καθορᾶται καὶ γίνεται, οὕτω δὴ καὶ τὰ σώματα τῶν ἁγίων ὑπὸ τῆς ἐνωθείσης τῆ ψυχῆ αὐτῶν χάριτος, ἤτοι τοῦ θείου πυρός μεταλαμβάνοντα, ἁγιάζονται καὶ ἐκπυρούμενα διαυγῆ καὶ αὐτὰ γίνονται καὶ πολὺ τῶν ἄλλων σωμάτων διαφορώτερα καὶ τιμιώτερα ἀποκαθίστανται. Ἐπειδὴν δέ ἡ ψυχὴ ἐξέλθη καὶ τοῦ σώματος χωρισθῆ, εὐθύς καὶ αὐτὰ τῆ φθορᾷ παραδίδονται καὶ ἐκ τοῦ κατὰ μικρόν διαλύονται· τὰ δέ καὶ ἐπὶ πολλοὺς χρόνους διαμένουσι, μῆτε ἀφθαρτα μένοντα παντελῶς, μῆτε πάλιν τελείως φθειρόμενα, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀφθαρσίας καὶ τῆς φθορᾶς τὰ γνωρίσματα ἐν ἑαυτοῖς διασώζουσιν, εἰς τὴν τελευταίαν ἐξανάστασιν ἀφθαρτωθῆναι τελείως καὶ ἀνακαινισθῆναι τηρούμενα.

Τίνος οὖν ἔνεκεν καὶ διὰ τι; Ὅτι οὐκ ἔπρεπε πρό τῆς τῶν κτισμάτων ἀνακαινίσεως τὰ τῶν ἀνθρώπων ἀναστήσεσθαι καὶ ἀφθαρτωθήσεσθαι σώματα, ἀλλ' ὡς περ αὕτη παρήχθη πρῶτον ἀφθαρτος, ἔπειτα ὁ ἄνθρωπος, ὕστερον, οὕτω πάλιν πρῶτον τὴν κτίσιν ἀπὸ τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἀφθαρσίαν χρή μεταποιηθῆναι, εἴτ' οὖν ἀλλαγῆναι, καὶ οὕτω σὺν αὐτῇ καὶ ἅμα αὐτῇ καὶ τὰ φθαρέντα σώματα τῶν ἀνθρώπων ἀνακαινισθῆναι, ἵνα καὶ αὐθις πνευματικὸς καὶ ἀθάνατος ὁ ἄνθρωπος γεγονώς ἐν ἀφθάρτῳ χωρὶ καὶ αἰδίῳ καὶ πνευματικῷ κατοικῆ. Καὶ ὅτι τοῦτο ἐστὶν ἀληθές, ἄκουε Πέτρου λέγοντος τοῦ ἀποστόλου· “Ἦξει δέ ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτί, ἐν ἣ οὐρανοὶ πυρούμενοι (65) λυθήσονται καὶ στιχεῖα καυσούμενα τήκεται”, οὐχ ὡς ἀπολλυμένων τούτων, ἀλλ' ὡς ἀναχωνευομένων δηλονότι καὶ ἀναστοιχειουμένων εἰς κρείττονα τε καὶ αἰδίων λήξιν. Πόθεν τοῦτο δηλον; Ἐξ αὐτῶν πάλιν τῶν ῥημάτων τοῦ ἀποστόλου, δι' ὧν ἐπιφέρει λέγων· “Καινοὺς δέ οὐρανοὺς καὶ καινὴν γῆν κατὰ τό ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν”. Κατὰ ποῖον καὶ τίνος ἐπάγγελμα; Κατὰ τό τοῦ Χριστοῦ πάντως καὶ Θεοῦ ἡμῶν εἰπόντος· Ὁ οὐρανός καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δέ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν”. Παρέλευσιν τοῦ οὐρανοῦ τὴν ἐναλλαγὴν αὐτοῦ εἰρηκώς, κἄν γάρ ὁ οὐρανός, φησὶν, ἀλλαγῆσεται, ἀλλ' οἱ ἐμοὶ λόγοι τό ἀναλλοίωτον καὶ πάγιον ἔξουσι. Τοῦτο γάρ καὶ ὁ προφήτης Δαυὶδ προανακέκραγε οὕτως εἰπών· “Καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτούς καὶ ἀλλαγῆσονται· σὺ δέ ὁ αὐτός εἶ καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι”. Τί τοίνυν τῶν λόγων τούτων σαφέστερον γένοιτ' ἄν;

Ἄλλὰ σκοπήσωμεν πῶς ἡ κτίσις ἀνακαινισθήσεται καὶ εἰς τό ἀρχαῖον ἀποκατασταθῆσεται κάλλος.

δ'. Πῶς αὐθις ἡ κτίσις μέλλει πᾶσα ἀνακαινισθῆναι καὶ γενέσθαι καινοὺς οὐρανοὺς καὶ καινὴν γῆν κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον. (65)

Καινοὺς τοιγαροῦν οὐρανοὺς καὶ καινὴν γῆν ἐπαγγειλαμένου αὐτοῦ, οὐδεὶς ἀντρεῖ τῶν πιστῶν· οὐδέ μὴν ἄρα τῷ Κυρίῳ ταῦτα λέγοντι ἀπιστήσῃ. Καθάπερ γάρ τὰ ἡμέτερα λυόμενα σώματα οὐκ εἰς τό μηδαμῆ μηδαμῶς εἶναι χωρεῖ, ἀλλὰ πάλιν διὰ τῆς ἀναστάσεως ἀνακαινίζεται, οὕτω δὴ καὶ ὁ οὐρανός καὶ ἡ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πάντα, ἡγουν πᾶσα ἡ κτίσις, ἀνακαινισθήσεται καὶ ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς καί· καὶ συμμεθέξει τὰ στοιχεῖα ταῦτα μεθ' ἡμῶν τῆς ἐκεῖθεν λαμπρότητος καὶ (66) ὃν τρόπον ἅπαντας ἡμᾶς τό πῦρ δοκιμάσει, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, οὕτως καὶ ἡ κτίσις πᾶσα διὰ πυρός ἀνακαινισθήσεται. Καὶ τοῦτο, δι' ὧν ὁ

ἀπόστολος Πέτρος γράφει, μαθεῖν ἔστιν· “Ἦξει γάρ, φησίν, ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτί, ἐν ἧ οὐρανοὶ ῥοιζηδόν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσονται καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται”. Ὁρᾷς πῶς διὰ πυρός λέγει τὰ πάντα ἀναχωνευθήσεσθαι καὶ ἀλλοιωθήσεσθαι; Διό καὶ ἐπιφέρων φησί· “Τούτων οὖν πάντων λυομένων, ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν ἡμᾶς ἐν ἀγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις; “ Λυθήσονται δὲ ἄρα πῶς; “Ὡσπερ σκεῦος χαλκοῦν πεπαλαιωμένον, ῥυπωθέν καὶ ἀχρειωθέν ὑπὸ ἰοῦ, τῷ πυρὶ παραδίδοται ὑπὸ τοῦ τεχνίτου καὶ οὕτως ἀναχωνευόμενον καινὸν ὑπ’ αὐτοῦ πάλιν κατασκευάζεται, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ κτίσις, ἐπεὶ ἐπαλαιώθη καὶ ὑπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐρρυπώθη, ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ τῶν ὄλων διὰ πυρός λυθήσεται, εἴτ’ οὖν ἀναχωνευθήσεται καὶ ἀναστοιχειωθήσεται καὶ λαμπρά καὶ καινότερα ἀσυγκρίτως τῆς νυνὶ ὀρωμένης γενήσεται.

Οὕτως δὲ περὶ τούτων τοῦ ἀποστόλου γράψαντος Πέτρου, μετ’ ὀλίγα πάλιν φησί· “Διό, ἀγαπητοί, ταῦτα προσδοκῶντες σπουδάσατε ἄσπιλοι εὐρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ καὶ τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν σωτηρίαν ἠγεῖσθε, καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητός ἡμῶν ἀδελφός Παῦλος κατὰ τὴν αὐτῷ δοθεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς λαλῶν ἐν αὐταῖς περὶ τούτων, ἐν οἷς ἔστι δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν”. Τοῦτο δὲ οὐχ οἱ τότε μόνον, ἀλλὰ καὶ νῦν οἱ πλεῖστοι ἢ καὶ οἱ πάντες σχεδὸν εἰπεῖν πάσχομεν ἐξ ἀγνοίας, πάντα συγχέοντες, πάντα τὰ τῆς θείας Γραφῆς πρὸς τὴν ἀπώλειαν ἡμῶν στρεβλοῦντες ἤγουν παρερμηνεύοντες, συνηγόρους οἰονεῖ (67) τῶν ἰδίων παθῶν καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ τῆς ἀπωλείας ἡμῶν σπουδάζοντες ἔχειν καὶ ποιεῖν τὰς θείας Γραφὰς.

Ἄλλ’ ἴδωμεν τί καὶ Παῦλος ὁ θεῖός φησι περὶ τῆς κτίσεως καὶ τοῦ ταύτης ἀνακαινισμού· εἰπὼν τοίνυν· “Λογίζομαι ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς”, ἐπήγαγεν· “Ἡ γάρ ἀποκαταδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἰῶν τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται”. Ἀποκαταδοκίαν τὴν προσδοκίαν, τὴν σφοδρὰν ἐπιθυμίαν φησίν, ἀποκάλυψιν δὲ τὴν ἐν τῇ ἀναστάσει φανέρωσιν· ἐν ταύτῃ γάρ διὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ παρουσίας φανερωθῆναι δεῖ τοὺς υἰοὺς τοῦ Θεοῦ καὶ φανῆναι τὸ κάλλος αὐτῶν καὶ αὐτοὺς ὅλους οἰοῖ εἶσι, καθὼς γέγραπται· “Τότε λάμπουσιν οἱ δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος”, οἱ τοῦ δικαίου Θεοῦ υἱοὶ δηλονότι. Ἴνα δὲ μὴ ὑπολάβῃς ἑτέραν τινὰ κτίσιν τὸν θεῖον λέγειν ἀπόστολον, ἐπιφέρων φησί· “Τῇ γάρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἔκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα, ἐπ’ ἐλπίδι”.

Ὁρᾷς ὅπως οὐκ ἀπὸ σκοποῦ ἔφθην εἰπὼν ὅτι οὐκέτι δουλεῦσαι τῷ παραβάντι Ἄδᾶμ ἡ κτίσις ἐβούλετο, τοῦτον ἰδοῦσα ἐκπεπτωκότα τῆς θείας δόξης ὡς προσκεκρουκότα Θεῷ τῷ αὐτοῦ ποιητῇ; Διὰ δὲ τοῦτο, πρό καταβολῆς κόσμου τὴν ἐκ παλιγγενεσίας αὐτοῦ σωτηρίαν ὁ Θεὸς προορίσας, ὑπέταξεν αὐτῷ τὴν κτίσιν, καταρασάμενος ταύτην ἵνα, φθαρτῷ γενομένῳ τῷ δι’ ὃν παρήχθη ἀνθρώπων, φθαρτὴ καὶ αὐτὴ γένηται, ὡς ἂν φθαρτὴν αὐτῷ τὴν τροφήν ἐτησίως παρέχῃ· ὁπότεν δὲ ἀνακαινίσῃ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἄφθαρτον καὶ ἀθάνατον καὶ πνευματικὸν αὐτὸν ἀπεργάσῃται, τηνικαῦτα καὶ αὐτὴν ὄλην τὴν κτίσιν, φημί, σὺν αὐτῷ ἀλλιώσει καὶ αἴδιον ταύτην ἀποτελέσει· τοῦτο γάρ δι’ ὧν εἶπεν ἐδήλωσεν· (68) “Τῇ γάρ ματαιότητι, φησίν, ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἔκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα, ἐπ’ ἐλπίδι”. Οἷον, οὐκ ἀφ’ ἑαυτῆς, φησί, τῇ ἀνθρωπότητι ὑπετάγη, οὐχ ἔκοῦσα εἰς φθορὰν μετήχθη καὶ φθαρτοὺς προφέρει καρπούς καὶ βλαστάνει ἀκάνθας ὁμοῦ καὶ τριβόλους, ἀλλὰ τῇ τοῦ Θεοῦ πειθαρχοῦσα προστάξει τοῦ ἐπ’ ἐλπίδι πάλιν ἀνακαινίσεως ταῦτα διορισμένου. Τοῦτο δὲ ποιῆσαι σαφέστερον βουλευθεὶς ἔφη· “Καὶ γάρ καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ”.

Εἶδες πῶς οὐκ ἀπεικός εἶπομεν ὅτι καί ἡ κτίσις αὕτη ἄφθαρτος πᾶσα τό κατ' ἀρχάς καί εἰς παραδείσου τάξιν παρήχθη παρά Θεοῦ, καταραθεῖσα δέ εἰς φθοράν καί δουλείαν μετήχθη, τῇ ματαιότητι τῶν ἀνθρώπων ὑποταγεῖσα. Ὅρα δέ καί οἶα ἔσται ἡ ἐσχάτη λαμπρότης αὐτῆς.

ε'. Ὅποια ἔσται καί ἡ ἐσχάτη λαμπρότης τῆς κτίσεως.

Τοιγαροῦν καί ἀνακαινιζομένη, οὐχί οἶα ἐξ ἀρχῆς παρήχθη τοιαύτη καί αὐθις γενήσεται. Μή γένοιτο! Ἀλλά, καθάπερ σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ὡς τό λόγιον, καί ἐγείρεται σῶμα οὐχ οἶον τό τοῦ πρωτοπλάστου πρό τῆς παραβάσεως ἦν, ὑλικόν δηλαδή καί αἰσθητόν καί τρεπτόν, δεόμενον τροφῆς αἰσθητῆς, ἀλλά ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν ὄλον καί ἄτρεπτον, οἶον τό τοῦ Δεσπότου ἡμῶν καί Θεοῦ μετά τήν ἀνάστασιν ἦν, τοῦ δευτέρου Ἀδάμ δηλονότι καί πρωτοτόκου ἡμῶν γενομένου ἐκ τῶν νεκρῶν, κατά πολύ διαφέρον ἐκείνου, τόν αὐτόν δὴ τρόπον καί ἡ κτίσις ἅπασα θείῳ γενήσεται νεύματι οὐχ οἶα παρήχθη, ὑλική τε καί αἰσθητή, ἀλλ' εἰς αὐλον καί πνευματικόν ὑπέρ πᾶσαν αἴσθησιν ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ μεταποιηθήσεται οἰκηκῆριον. Ἄλλως τε δέ καί καθὼς ὁ θεῖος Παῦλός φησιν ὅτι (69) “πάντες μέν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δέ ἀλλαγησόμεθα ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ” οὕτω καί ἡ κτίσις ὑπό τοῦ θείου φλεχθεῖσα πυρός ἀλλοιωθήσεται, ὡς ἄν καί τό προφητικόν πληρωθήσεται λόγιον τό οὕτω φάσκον· “Δίκαιοι δέ κληρονομήσουσι γῆν”, οὐκ αἰσθητήν πάντως, πῶς γάρ, οἱ πνευματικοί χρηματίζοντες; ἀλλά πνευματικὴν πᾶσαν καί αὐλον, ἵνα οἱ ἀσώματα κεκτημένοι τά σώματα καί ὑπέρ αἴσθησιν ἐν αἰσθήσει γενόμενοι, καί ἀπερίγραπτοι ἐν ἀπεριγράπτοις ὄντες οἱ περιγραπτοί, ἄξιον ἔχωσι τῆς ἐαυτῶν δόξης κατοικητήριον.

Τοιγαροῦν καί νόει μοι ἄρτι κόσμον πνευματικόν καί ὑπέρ τήν ἡμῶν αἴσθησιν πέλοντα. Τό οὖν ὑπέρ αἴσθησιν ὄν καί πνευματικόν χρηματίσαν ἄληπτόν ἐστι πάντως τό καθ' ἡμᾶς καί ἀόρατον· τό δέ μήτε ὀρώμενον, μήτε ὄλως κρατούμενον, πῶς κἄν ὄλως ἔσται περιοριστόν παρ' ἡμῖν, ἢ τίς εὖ φρονῶν τοῦτο εἶποιεν; Οὐδεὶς οὐδαμῶς. Τοιοῦτος τοίνυν ἐστίν ἡμῖν καί ὁ περί τῶν ἀγγέλων λόγος. Καί γάρ καί αὐτοὶ οἰοῦνται σωματοὶ πῶς εἰσι καί περιγραπτοὶ τῇ αὐτῷ καί ἀσωμάτῳ φύσει συγκρινόμενοι τῆς θεότητος, καθὼς γέγραπται· “σώματα ἐπουράνια καί σώματα ἐπίγεια”, ὑλικά μέν ταῦτα, αὐτὰ δέ τὰ ὑπέρ ἡμᾶς· καί ἀλλαχοῦ· “Ὁ ποιῶν τούς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καί τούς λειτουργούς αὐτοῦ πυρός φλόγα”. Ἐπεὶ οὖν λειτουργικά εἰσι πνεύματα καί οἱ νόες οἱ ἐπουράνιοι εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, ὡς δοκεῖ τῇ ἀληθείᾳ καί Παύλῳ τῷ μυσταγωγῷ τῶν τοιούτων, ὅτε πάντως ἄγγελος θεῖος ἄνωθεν καταπεμφθῆ ἐκ Θεοῦ τῷ θείῳ λειτουργήσων προστάγματι ἐπὶ τῆς γῆς, τὰς μέν οὐρανίους χοροστασίας καταλιμπάνει, πρὸς δέ τὰ ἐγκόσμια καί ἡμᾶς ὁμολογουμένως γίνεται. Εἰ δέ τοῦτο οὕτως δοκεῖ τῇ καταλήψει τῆς ἀληθείας, περιγραπτός ἐν τούτῳ ὢν δείκνυται καί περιοριστός· (70) πρὸς γάρ ἐκείνην τὴν θείαν καί ἄκτιστον φύσιν, τὴν ἀσώματον πάντη καί ἀπερίγραπτον, κτιστοὶ καί περιγραπτοὶ πέλουσι, πρὸς δέ τὴν ἡμετέραν καί πάντη ἀσώματοι, ἄληπτοι καί ἀόρατοι.

Τοιοῦτος καί ὁ περί ψυχῆς ἡμῖν λόγος. Θεῷ γάρ τῷ φύσει ἀσωμάτῳ καί ἀγγέλοις συγκρινομένη, σωματὴ πῶς οἰοῦνται ἐστὶ καί περιγραπτὴ, ἀλλὰ μόνῳ τῷ δεσμεῖν δυναμένῳ ταύτην καί ἐξουσίαν ἔχοντι σὺν τῷ σώματι εἰς γέενναν ἐμβαλεῖν πυρός, αἰσθήσει δέ καί ὄψει βροτεία πάντη ἀσώματός τε καί ἀκατάληπτος, μὴ δυναμένη περιγραφῆναι τόποις ἢ χωρίοις αἰσθητοῖς τό καθόλου. Καί θαυμάση μηδεὶς ταῦτα ἀκούων, ἐννοούμενος ὅπως καί τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ἀοράτως εἰσέρχεσθαι καί ἐξέρχεσθαι γίνεται τούς ἀσωμάτους ἀγγέλους, τῷ αὐτῷ δέ τρόπῳ καί τὰς ψυχὰς

λαμβάνειν αὐτούς τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ’ ἀκουέτω τοῦ Κυρίου λέγοντος· “Ἐν τῇ ἀναστάσει, φησί, τῶν δικαίων, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐγκαμίζονται, ἀλλ’ εἰσὶν ὡς ἄγγελοι Θεοῦ”, καί Παύλου· “Σπείρεται” λέγοντος “σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν”, ἀκεῖθεν ἀκριβῶς μανθανέτω, ὅτι τὰ σώματα ἡμῶν πνευματικά καὶ οἷον εἰπεῖν τῶν ἀγγέλων παρόμοια μέλλουσι γενέσθαι, ἀνισταμένων ἀπὸ νεκρῶν. Εἰ γάρ ψυχικά σπείρονται καὶ πνευματικά ταῦτα ἐγείρονται, ὡς τό λόγιον, καὶ εἶναι ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι ὀφείλομεν ὡς Θεοῦ ἄγγελοι, καθά καὶ ὁ Κύριος εἶρηκε, δηλονότι ὅμοιοι αὐτοῖς, εἰ καὶ μὴ τῇ φύσει, ἀλλὰ τῇ ἀξίᾳ ἐσόμεθα. Σωματούς δέ αὐτούς ὡς πρὸς Θεόν φημι, ὡς δέ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ ἀοράτους· εἰ δέ τοῦτο, πολλῶ μᾶλλον αἰ ψυχαί κατά τόν ἀποδοθέντα ὄρον καὶ νόμον τῆς εἰρημένης συγκρίσεως.

Τοιούτων τοίνυν γινομένων ἡμῶν ἐν τῇ ἀναστάσει, ὡς ὁ λόγος ἀπέδειξε, ποία τοῦ λοιποῦ χρεῖα τοῖς οὕτω πνευματικοῖς γενομένοις καὶ ὑπὲρ πᾶσαν αἴσθησιν τὴν ἐνταῦθα, (71) τοῖς ὡς ἀγγέλοις οὔσι Θεοῦ, εἰ καὶ μὴ κατά τὴν ἀξίαν αὐτῶν, αἰσθητῆς ὅλως γαίας καὶ κατοικίας. Ἀξία δέ ἀγγέλων Θεοῦ καὶ στάσις καὶ ἔφεσις τό ἐλλάμπεσθαι ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ θείου φωτός ὡς φῶτα δεύτερα, τό βλέπειν τὴν δόξαν καὶ λαμπρότητα αὐτοῦ τοῦ ἀπροσίτου καὶ ἀπείρου φωτός καὶ ἀπολαύειν τῆς ἀφράστου καὶ τρισυποστάτου θεότητος. Ἡ γάρ ἅπασα κτίσις, ὡς εἶρηται μοι πολλάκις, ἀνακαινισθεῖσα, σὺν αὐτῷ παραδείσῳ ὅλη γενομένη πνευματικῆ, εἰς αὐτὸν καὶ ἀφθαρτον, ἀτρεπτόν τε καὶ ἀίδιον καὶ νοερὸν μετασκευασθήσεται οἰκητήριον. Καὶ οὐρανός μὲν ἀσυγκρίτως λαμπρότερος ἔσται, οἷα δὴ καινός ἄλλος καὶ τοῦ ὀρωμένου φωτοειδέστερος. Γῆ δέ ἀφραστον καὶ καινὸν ἀναλήψεται κάλλος καὶ χλόης εἶδος ἀμάραντον, ἄνθεσι δηλαδὴ φωτοειδέσι καὶ ποικιλίᾳ πνευματικῆ ὠραϊζομένη, ἐν οἷς δικαιοσύνη, κατά τό ὅσιον λόγιον, κατοικεῖ. Λάμπει δέ ἐπταπλασίως ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ἡ δέ σελήνη τοῦ νυνὶ λάμποντος ἡλίου διπλότερον ἐξαστράψει· τὰ δέ γε ἄστρα ἔσσονται τῷ ἡλίῳ τούτῳ παρόμοια, εἴ τινα ταῦτά ἐστι καὶ οἷστισιν ἀναθεωροῦνται τοῖς λόγοις τοῖς ὑψηλοῖς τὴν διάνοιαν. Πάντα δέ ὑπὲρ λόγον, ὡς πᾶσαν διάνοιαν ὑπερβαίνοντα, πλὴν ὅμως πνευματικά ὄντα καὶ θεῖα, ἐνοῦνται τοῖς νοητοῖς καὶ γίνονται παράδεισος νοερὸς ἄλλος καὶ Ἰερουσαλήμ ἐπουράνιος, ἐξομοιωθεῖσα τοῖς ἐπουρανίοις καὶ ἐνωθεῖσα, καὶ κληρὸς ἄσυλος τῶν υἰῶν τοῦ Θεοῦ, ἧς κληρονόμος οὐδεὶς οὐδαμῶς τῶν ἐπὶ γῆς ἐχρημάτισεν, ἀλλ’ οὐδέ κατώκησεν ἐν ταύτῃ, οὐδέ βήματος ποδὸς κύριος γέγονε· πάντες γάρ πάροικοι ἐγενόμεθα καὶ ἐσμέν καὶ ἐσόμεθα ἐν αὐτῇ, καθὼς πᾶσα θεῖα ὑπαγορεύει Γραφή.

Ὅποταν οὖν ὀλοκλήρως πάντα τοῖς ἐπουρανίοις (72) ἐνωθῇ τὰ ἐπίγεια, τῆνικαῦτα καὶ οἱ δίκαιοι τὴν ἀνακαινισθεῖσαν ταύτην κληρονομήσουσι γῆν, ἣν οἱ μακαριζόμενοι πραεῖς παρά τοῦ κυρίου κληρονομοῦσι. Νῦν μὲν γάρ τὰ μὲν ἠνώθη τοῖς οὐρανίοις, τὰ δέ μέλλει· αἰ μὲν γάρ ψυχαί τῶν ἀγίων, καθά πρόσθεν εἰρήκαμεν, διὰ τῆς δωρεᾶς καὶ ἐνώσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἔτι αὐτῶν ὄντων ἐν σώματι, κολλῶνται Θεῷ καὶ ἀνακαινιζόμεναι ἀλλοιοῦνται καὶ ἐκ τοῦ θανάτου ἀνίστανται καὶ ἐν ἀνεσπέρῳ φωτὶ ἐν δόξῃ ἀποκαθίστανται μετὰ κοίμησιν· τὰ δέ γε σώματα αὐτῶν οὐκέτι, ἀλλ’ ἐν σοροῖς καὶ φθορᾷ ἀφίενται, ἀφθαρτα καὶ αὐτὰ γενήσεσθαι μέλλοντα ἐν τῇ κοιονῇ ἀναστάσει, ὅτε καὶ πᾶσα δηλονότι ἡ ἐπίγειος κτίσις, ἡ ὀρωμένη αὕτη καὶ αἰσθητή, ἀλλοιωθήσεται καὶ τοῖς ἐπουρανίοις ἡγουν τοῖς ἀοράτοις καὶ ὑπὲρ αἴσθησιν ἐνωθήσεται.

Τοῦτο τοιγαροῦν πληρωθῆναι δεῖ πρώτον καὶ τῆνικαῦτα ἐλεύσεται μετὰ δόξης πολλῆς καὶ δυνάμεως ὁ περιπόθητος ἡμῶν καὶ γλυκύτατος βασιλεὺς Ἰησοῦς ὁ Χριστός καὶ Θεός κρῖναι κόσμον καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατά τὰ ἔργα αὐτοῦ. Εἴθ’ οὕτως, καθάπερ ἐν οἴκῳ μεγάλῳ ἢ βασιλείῳις πολλὰς ἔχουσι τὰς ἀναπαύσεις καὶ τὰς

κατασκηνώσεις καί τήν διαφοράν πολλήν αὐθις ἐν ἀμφοτέραις ὁμοῦ καί θειοτάταις μοναῖς, οὕτως ἐν αὐτῇ τῇ καινῇ κτίσει τὰς διαιρέσεις ποιήσει, ἀπονέμων ἐκάστῳ τήν κληρουχίαν κατὰ τήν αὐτοῦ ἀξίαν καί τήν ἐκ τῶν ἀρετῶν καί ἔργων προσοῦσαν αὐτῷ λαμπρότητα τε καί περιφάνειαν. Πνευματικῶν δέ ὄντων αὐτῶν καί διαφανῶν καί συνημμένων ἐκείναις ταῖς θείαις μοναῖς τε καί ἀνακλίσεσιν, ὡς μία τις ὅλη καθόλου ἐστίν, ὥσπερ οὖν καί ἔστιν, ἐστία ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καί τοῦτο τοῖς πᾶσι φανήσεται δικαίως, μόνον τόν βασιλέα ἔχουσα τοῦ παντός πανταχοῦ ὀρώμενον αὐτοῖς, συμπαρόντα ἐκάστῳ καί συνόντα ἕκαστον αὐτῷ καί ἐν ἐκάστῳ ἐκλάμποντα καί ἕκαστον (73) λάμποντα ἐν αὐτῷ. Ἄλλ' οὐαί τοῖς ἔξωθεν τότε τοῦ οἴκου ἐκείνου εὕρισκομένοις.

Ἄρκουντως οὖν καί ἱκανῶς περί τούτων εἰπόντες καί τούς μή κατ' ἔριν ἀντιλέγειν τι πειρωμένους πληροφορήσαντες, φέρε καί περί τοῦ πῶς ἐνοῦνται τῷ Χριστῷ καί ἐν γίνονται μετ' αὐτοῦ πάντες οἱ ἅγιοι, ὡς δυνατόν, ὑμᾶς βεβαιώσωμεν.

στ'. Πῶς ἐνοῦνται τῷ Χριστῷ καί Θεῷ καί ἐν γίνονται μετ' αὐτοῦ πάντες οἱ ἅγιοι. (73)

Ἐπειδήπερ μέλη Χριστοῦ τοῦ ἐπί πάντων Θεοῦ ὄντως οἱ ἅγιοι χρηματίζουσι πάντες καί, ὡς εἴρηται, ἐν αὐτῷ εἶναι κεκολλημένοι καί συνημμένοι ὀφείλουσι τῷ σώματι αὐτοῦ, ἵνα ἐκεῖνος μέν ἢ ἐν αὐτοῖς κεφαλή, οἱ ἀπ' αἰῶνος δέ καί μέχρις ἐσχάτης ἡμέρας ἅγιοι ὥσι μέλη αὐτοῦ, ὅπως γένωνται οἱ πολλοί ἐν σώμα Χριστοῦ, οἷα δὴ ἄνθρωπος εἷς, οἱ μὲν τήν εἰς χειρῶν τάξιν ἀποπληροῦσιν ἐργαζόμενοι ἕως ἄρτι καί ποιοῦντες αὐτοῦ τό πανάγιον θέλημα, ἀξίους ἐξ ἀναξίων ἀναπλάττοντες καί αὐτῷ ἀνασφύζοντες· οἱ δέ, τῶν ὤμων, ἀλλήλων τά βάρη βαστάζοντες ἢ καί τό ἀπολωλός αὐτό ἄρτι αὐτοῖς εὐρεθέν, τό πάλαι εἰς ὄρη καί βουνούς καί τόπους οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ Κύριος περιπλανώμενον, καί πληροῦντες τόν νόμον αὐτοῦ· οἱ δέ, τοῦ στήθους, πηγάζοντες τοῖς διψῶσι καί πεινώσι τήν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, τό διεισδέστατον νᾶμα τοῦ λόγου τῆς ἀπορρήτου σοφίας καί γνώσεως, καί χορηγοῦντες αὐτοῖς τόν ἄρτον, ὃν ἐσθίουσιν αἱ ἄνω δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, ὡς ἐπιστήθιοι καί φιλούμενοι ὑπ' αὐτοῦ· (74) οἱ δέ, κοιλίας, πάντας ἐγκολπούμενοι διά τῆς ἀγάπης καί ἐν τοῖς ἐγκάτοις Πνεῦμα σωτηρίας ἐγκυμονοῦντες καί χωρητικὴν ἔχοντες διάθεσιν τῶν ἀπορρήτων καί κεκρυμμένων μυστηρίων αὐτοῦ· ἄλλοι, μηρῶν, τό γόνιμον ἐν ἑαυτοῖς φέροντες τῶν θεοπρεπῶν νοημάτων τῆς μυστικῆς θεολογίας καί γεννῶντες Πνεῦμα σωτηρίας ἐπί τῆς γῆς, ἡγουν τόν καρπὸν τοῦ Πνεύματος καί τόν σπόρον ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων καρδίαις διά τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας αὐτῶν· οἱ δέ, σκελῶν καί ποδῶν, τήν ἀνδρείαν ἐν τοῖς πειρασμοῖς καί τήν ὑπομονήν ἐνδεικνύμενοι κατὰ τόν Ἰώβ καί μηδοπωσοῦν σαλευόμενοι ἀπὸ τῆς ἐπί τά καλά στάσεως ἢ ἀτονοῦντες, ἀλλά τά βάρη τῶν αὐτοῦ χαρισμάτων βαστάζοντες.

Οὕτως οὖν τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ, συναρμοζογούμενον διά τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀγίων αὐτοῦ, ἄρτιον ὑπάρχει καί ὀλόκληρον εἰς ἔνωσιν τῶν υἰῶν τοῦ Θεοῦ τῶν πρωτοτόκων τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς, πρὸς οὓς “Μὴ χαίρετε” λέγει καί νῦν ὁ Θεός, “ὅτι τά δαιμόνια ὑμῖν ὑποτάσσεται”, ὅπερ ἐν τοῖς κουφοτέροις τύφον μᾶλλον καί οἴησιν ἐμποιεῖ, “χαίρετε δέ ὅτι τά ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς”. Ὅτι δέ οἱ ἅγιοι πάντες μέλη ὄντες Χριστοῦ εἰς ἕν γίνονται σῶμα αὐτοῦ, ἀλλά καί μέλλουσιν εἰσέτι γενέσθαι, πειράσομαι τοῦτο καί ἀπὸ τῆς θείας ἀποδειξαι Γραφῆς. Καί ἐν πρώτοις ἄκουσον αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καί Θεοῦ, ὅπως τήν μετ' αὐτοῦ ἔνωσιν ἀδιάσπαστον ἐμφαίνει καί ἀχώριστον ἐν τῷ λέγειν πρὸς τούς αὐτοῦ ἀποστόλους· “Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καί ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί· καί ὑμεῖς ἐν ἐμοί· καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν”, καί πάλιν· “Οὐ περί τούτων δέ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλά καί περί πάντων τῶν

πιστευόντων διά τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἕν ᾧσι”. Βουλόμενος δέ τόν τρόπον πιστώσασθαι τῆς ἐνώσεως, (75) ἐπαναλαμβάνων τόν λόγον φησί: “Καθώς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοί, κἀγώ ἐν σοί, ἵνα καί αὐτοί ἕν ᾧσι”. Σαφέστερον δέ τοῦτο ποιῶν, ἐπιφέρει: “Καί ἐγώ τήν δόξαν, ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ᾧσιν ἕν, καθώς ἡμεῖς ἕν ἐσμέν· ἐγώ ἐν αὐτοῖς καί σύ ἐν ἐμοί, ἵνα ᾧσι τετελειωμένοι εἰς ἕν”, καί μετ’ ὀλίγ’ “Πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι θέλω ἵνα, ὅπου εἰμί ἐγώ, κἀκεῖνοι ᾧσι μετ’ ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τήν δόξαν τήν ἐμήν, ἣν δέδωκάς μοι”, καί πάλιν: “Ἴνα ἡ ἀγάπη, ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ἢ κἀγώ ἐν αὐτοῖς”. Εἶδες μυστηρίων βάθος; Ἔγνωνς ὑπερβαλλούσης δόξης ὑπεράπειρον ὑπερβολήν; κατενόησας ἐνώσεως τρόπον ὑπέρ νοῦν ὄντα καί ὑπέρ ἅπασαν ἔννοιαν;

Ἦ τοῦ θαύματος, ἀδελφοί, ᾧ τῆς ἀφράστου συγκαταβάσεως τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ὅτι οἶαν τήν πρὸς τόν Πατέρα αὐτοῦ ἔχει ἔνωσιν φυσικῶς, τοιαύτην καί αὐτός ἔχει ἐν χάριτι πρὸς ἡμᾶς, ἐάν θέλωμεν, ἐπαγγέλλεται, καί ἡμεῖς πρὸς ἐκεῖνον ὁμοίως ἔξομεν τὰς αὐτοῦ ἐντολάς ἐργαζόμενοι· ὁ γάρ ἐκεῖνος φυσικῶς ἔχει πρὸς τόν Πατέρα, τοῦτο ἡμῖν πρὸς αὐτόν τῇ θέσει δίδωσι καί τῇ χάριτι. Ἦ ἐπαγγελίας φρικτῆς, ὅτι τήν δόξαν ἣν δέδωκεν ὁ Πατήρ τῷ υἱῷ καί ὁ Υἱός δίδωσιν ἡμῖν θεία χάριτι· καί τό δή μεῖζον, ὅτι ὡς περ ἐκεῖνος ἐν τῷ Πατρί καί ὁ Πατήρ ἐν αὐτῷ, οὕτως ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν καί ἡμεῖς ἐν αὐτῷ ἐσόμεθα τῷ Υἱῷ, εἰ βουλόμεθα, τῇ χάριτι. Ἦ χάριτος ἀνυπερβλήτου, ὅτι τήν ἀγάπην ἣν ἠγάπησεν ὁ Θεός καί Πατήρ τόν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν καί Θεόν ἡμῶν, αὐτήν ἐν ἡμῖν λέγει ἔσσεσθαι καί αὐτόν ἐκεῖνον τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν. Καί εἰκότως· συγγενῆς γάρ ἅπαξ ἡμῶν γεγονώς τῇ σαρκί καί συμμετόχους αὐτοῦ τῆς θεότητος ἡμᾶς ἐργασάμενος, συγγενεῖς αὐτοῦ πάντας τούς τοιοῦτους πεποίηκεν. Ἄλλως δέ καί τῆς μεταδοθείσης (76) ἡμῖν διά τῆς κοινωνίας θεότητος ἀτμήτου οὐσης καί ἀχωρίστου, ἀνάγκη πᾶσα καί ἡμᾶς τούς ἐν ἔληθείᾳ ταύτης μετεσχηκότας ἀχωρίστους ἐν ἐνί Πνεύματι ἕν σῶμα μετὰ Χριστοῦ εἶναι.

Καί ὅτι ταῦτα οὕτως ἔχει, ἄκουε Παύλου λέγοντος: “Ἐν γάρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἔστι δοῦλος οὐδέ ἐλεύθερος, οὐκ Ἰουδαῖος, οὐχ Ἕλλην, οὐ Σκύθης, οὐ βάρβαρος, ἀλλά τά πάντα καί ἐν πᾶσι Χριστός”. Ὅρας ὅπως οὐκ εἶπεν “ἀλλ’ οἱ πάντες χριστιανοί”, ἀλλά “Χριστός” εἶς, ὡς ἐκ μελῶν πολλῶν σῶμα ἕν. Καί ἄκουε πάλιν αὐτοῦ τοῦτο δηλοῦντος ἐτέρωθι. Εἰπόντος γάρ πρῶτον: “Ἐκάστῳ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος πρὸς τό συμφέρον” καί τὰς διαφοράς τῶν χαρισμάτων ἀπαριθμησαμένου, ὕστερον πάλιν ὁ αὐτός ἐπήγαγε: “Πάντα δέ ταῦτα ἐνεργεῖ τό ἐν καί τό αὐτό Πνεῦμα διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται”. Τὰς διδομένας δέ διά τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας αὐτοῖς τοῖς ἀγίοις μέλεσι τοῦ Χριστοῦ γνωρίσας ἡμῖν ἐπιφέρει καί φησι: “Καθάπερ γάρ τό σῶμα ἕν ἐστι καί μέλη ἔχει πολλά, πάντα δέ τά μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἐνός πολλά ὄντα ἕν ἐστι σῶμα, οὕτως καί ὁ Χριστός· καί γάρ ἐν ἐνί πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἕν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι, καί πάντες εἰς ἕν πόμα ἐποτίσθημεν· καί γάρ τό σῶμα οὐκ ἔστιν ἕν μέλος ἀλλά πολλά”. Καθάπερ δέ πάλιν ἐκάστῳ, ὡς προείπομεν, κατ’ ἀξίαν ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς ἀκηράτοις μοναῖς ἢ ἀποκλήρωσις δίδοται, οὕτως καί ἐν τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας ἕκαστος ἐν ᾧ ἐστὶν ἄξιός καταριθμηθήσεται μέρος τοῦ Χριστοῦ. Καί τοῦτο αὐτός μετ’ ὀλίγα δηλοῖ ἐν ταύτῃ αὐτοῦ τῇ ἐπιστολῇ λέγων: “Νῦν δέ ὁ Θεός ἔθετο τά μέλη ἐν ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι καθὼς ἠθέλησε· πολλά μὲν οὖν μέλη, ἕν δέ σῶμα”. (77) Ἴνα δέ καί τὰς διαφοράς τῶν μελῶν καί τίνα ταῦτα καί τίνες εἰσὶν ἀποδείξη, ἔφη: “Ἦμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ καί μέλη ἐκ μέρους· καί οὓς ἔθετο ὁ Θεός ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἴτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν”. Εἶδες τὰς διαφοράς τῶν μελῶν τοῦ Χριστοῦ; Ἐμαθες τίνες εἰσὶ μέλη

αὐτοῦ; Ἄκουε καί τήν ἔνωσιν τῶν μελῶν ἀκολουθῶς τῷ Δεσπότη καί τοῦτον δηλοῦντα.

Ἐκεῖνος μέν γάρ οἶαν πρὸς τόν ἑαυτοῦ Πατέρα ἔνωσιν ἔχει, καί ἡμᾶς πρὸς αὐτόν τοιαύτην ἔχειν ὁμοίως ἐδίδαξεν, ὁ δέ γε τούτου μαθητής καί ἀπόστολος, οἶαν ὁ ἀνὴρ ἔχει πρὸς τήν γυναῖκα αὐτοῦ καί ἡ γυνή πρὸς τόν ἄνδρα· διό καί φησιν· “Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε ὡς τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλή τῆς γυναικός, ὡς καί ὁ Χριστός κεφαλή τῆς ἐκκλησίας καί αὐτός ἐστὶ σωτὴρ τοῦ σώματος”, καί αὖθις· “Οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καί ὁ Χριστός ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν καί ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἀγιάσῃ καί παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ ἔνδοξον τὴν ἐκκλησίαν μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ῥυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ’ ἵνα ᾖ ἁγία καί ἄμωμος”. Καί μετ’ ὀλίγα· “Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα” πρόσεχέ μοι τῷ βάθει τοῦ λόγου, παρακαλῶ! “ἑαυτόν, φησὶν, ἀγαπᾷ· οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλὰ τρέφει καί θάλπει αὐτήν, καθὼς καί ὁ Κύριος τὴν ἐκκλησίαν, ὅτι μέλη ἐσμέν τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐκ τῆς σαρκός αὐτοῦ καί ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ”. Ὅρας ὅπως ἔδειξεν ἡμῖν ὅτι, ὡσπερ ἡ Εὐὰ ἐκ τῆς σαρκός καί ἐκ τῶν ὀστέων ἐλήφθη τοῦ Ἀδάμ καί μία σὰρξ οἱ δύο ὑπῆρχον, οὕτω καί ὁ Χριστός, μεταδιδούς ἡμῖν ἑαυτόν εἰς μετάληψιν ἐκ τῆς σαρκός αὐτοῦ καί (78) ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ, ὧν ἔδειξε τοῖς ἀποστόλοις μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτόν ἐκ νεκρῶν, οὕτως εἰπὼν· “Ψηλαφήσατέ με καί ἴδετε ὅτι πνεῦμα σάρκα καί ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμέ θεωρεῖτε ἔχοντα”, ἐξ αὐτῶν ἐκείνων τρώγειν ἡμᾶς δίδωσι καί ἔν μετ’ αὐτοῦ διὰ τῆς κοινωνίας ταύτης ποιεῖ καί ἡμᾶς. Ἔτι δέ καθ’ ὑπερβολὴν δεῖξαι θέλων τὴν πρὸς Θεὸν ἡμῶν συνάφειαν, ἐπάγει λέγων· “Ἀντί τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καί τὴν μητέρα”, ἀντί τοῦ Χριστοῦ, φησί, καταλείψει αὐτούς, “καί προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ”, ἡγουν τῇ Ἐκκλησίᾳ, “καί ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν”, τὴν τοῦ Χριστοῦ καί Θεοῦ δηλονότι.

Καί ὅτι οὕτως ἔχεται τῆς διανοίας ὁ λόγος καί οὐκ ἀπὸ συλλογισμῶν ταῦτα φθεγγόμεθα, ἐπιφέρει καί φησιν ὁ αὐτός· “Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δέ λέγω εἰς Χριστόν καί εἰς τὴν Ἐκκλησίαν”. Ὅντως οὖν μέγα καί ὑπὲρ τὸ μέγα ἐστὶ καί ἔσεται τὸ μυστήριον τοῦτο, ὅτι οἶαν κοινωνίαν καί ἔνωσιν, οἰκειότητά τε καί συγγένειαν ἔχει ἡ γυνή πρὸς τόν ἄνδρα καί ὁ ἀνὴρ πρὸς τὴν γυναῖκα, τοιαύτην θεοπρεπῶς καί ὑπὲρ πᾶσαν ἔννοιαν καί λόγον ἔχει καί ὁ δεσπότης καί ποιητής τοῦ παντός μετὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀπάσης, ὡς πρὸς μίαν γυναῖκα, ἀμωμήτως ταύτη καί ὑπερραρήτως ἐνούμενος καί ἀδιασπᾶστος καί ἀχωρίστως ὧν καί συνών αὐτῇ, ὡς ἠγαπημένη καί πεφλημένη αὐτῷ. Οὕτω δέ καί ἡ Ἐκκλησία τῷ αὐτῆς πεφλημένῳ Θεῷ ἐνωθεῖσα κεκόλληται ὡς ὀλόκληρον σῶμα τῇ κεφαλῇ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ. Καθάπερ γάρ οὐ δύναται σῶμα ἄνευ τῆς προσπεφυκυίας αὐτῷ κεφαλῆς τὸ καθόλου ζῆν, οὕτως οὐδὲ ἡ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία, τῶν υἱῶν, φημί, τοῦ Θεοῦ καί ἀπογεγραμμένων ἐν τοῖς οὐρανοῖς, δύναται εἶναι εἰς σῶμα ἄρτιον καί ὀλόκληρον τῷ Θεῷ ἄνευ τῆς κεφαλῆς, (79) αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καί Θεοῦ, ἢ ζῆν τὴν ὄντως ζωὴν καί ἀνώλεθρον, μὴ τρεφομένη ὑπ’ αὐτοῦ καθ’ ἐκάστην τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, παρ’ οὗ τὸ ζῆν καί αὔξειν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος αὐτοῦ πᾶσι τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν ἐπιγίνεται.

Ἀλλὰ γάρ τούτων οὕτως ἀποδειχθέντων λαμπρῶς καί τρανωθέντος ὑπὸ τοῦ λόγου τοῦ ρηθέντος ζητήματος, ὅπως οἱ ἀπ’ αἰῶνος ἅγιοι οἱ μέχρι τοῦ νῦν καί ἔως τῆς συντελείας γινόμενοι ἐν σῶμα μέλλουσι γενέσθαι μετὰ Χριστοῦ καί ἐν τῷ Χριστῷ, ἄγε δὴ καί περὶ τοῦ πῶς πληρωθῆναι δεῖ τόν ἄνω κόσμον φιλοσοφήσωμεν. Ἀλλὰ διαπεράσατέ μοι τὰς ἀκοάς καί τόν ἡγεμόνα νοῦν τοῖς ῥηθησομένοις προσέχειν ἐπιστήσατε, ἐπειδὴ περὶ θείων πραγμάτων ἡμῖν ὁ λόγος ἐκάστῳ ζητήματι.

ζ'. Πώς δεῖ πληρωθῆναι τόν ἄνω κόσμον καί ὁποῖός τις ἐστι καί τίνα πληρωθήσεται τρόπον.

Χρεών δέ ζητῆσαι πρῶτον τίνα καλεῖ κόσμον ὁ λόγος, ὃν δεῖ πληρωθῆναι καί οὐ μή πληρωθέντος οὐχ ἤξει τό τέλος, καί αὐτό τοῦτο τό τέλος ὃ λέγεται, τί ἐστιν. Ἐμοί δοκεῖ κόσμον ὠραϊσμένον εἶναι τήν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ καί αὐτόν ὄλον τόν ἄνθρωπον, ἐν ᾧ κατοικεῖν λέγεται καί ἐμπεριπατεῖν τόν Θεόν καί τάς ἀκτῖνας τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ φαιδράς, ὡς ἥλιος δικαιοσύνης ὢν, καταπέμπειν ἤν καί σῶμα οἶδαμεν καλεῖσθαι Χριστοῦ καί νύμφην, ὡς Παῦλος ὁ ταύτης νυμφαγωγός ἀνακράζει· “Ἡρμოსάμην ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρί παρθένον ἀγνήν παραστήσαι τῷ Χριστῷ”, καί Δαβίδ ὁ θεῖος· “Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ διαχρυσῷ περιβεβλημένη, πεποικιλμένη”. Εἰ γάρ καί περί τῆς Θεοτόκου μόνης (80) τοῦτο φασιν εἰρησθαι, ἀλλ’ οἰκείως μάλα δὴ ἔχει καί πρὸς τήν Ἐκκλησίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτῆς καί Θεοῦ, ὡς δηλώσει τρανότερον τά ἐπόμενα· “Ἀπενεχθήσονται, φησί, τῷ βασιλεῖ παρθένοι ψυχαί ὀπίσω αὐτῆς· αἱ πλησίον αὐτῆς ψυχαί ἀπενεχθήσονται σοι· ἀπενεχθήσονται ἐν εὐφροσύνῃ καί ἀγαλλιάσει, ἀχθήσονται εἰς ναόν βασιλέως”. Τίνα οὖν τόν ναόν τοῦτον ὑπολαμβάνεις εἶναι; Ἄρα γε ἕτερόν τινα οἶκον ἐννοεῖς εἶναι τόν ναόν καί ἕτερον παρά τοῦτον τόν βασιλέα; Οὐδαμῶς δὴ. Ὡσπερ γάρ κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας ὁ Χριστός ἐστι καί Θεός, οὕτω καί ναός αὐτός ταύτη γίνεται, καθά δὴ πάλιν καί ἡ Ἐκκλησία αὐτή ναός ἐκείνου καί κόσμος ὠραῖος καθέστηκεν, ὡς τά ἄνωτέρω εἰρημένα μοι διατρανοῖ, ἃ καί χρή πάλιν ἐπαναλαβεῖν καί εἰπεῖν εἰς περισσοτέραν ἀκριβείας ἀπόδειξιν.

Ποῖα δὴ ταῦτα; Ἄ Χριστός αὐτός ὁ Θεός πρὸς τόν ἑαυτοῦ Πατέρα περί τῶν πιστῶν καί αὐτῶν ἔφη τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ· “Οὐ περί τούτων δέ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλά καί περί πάντων τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἐν ὧσι”. Πώς ἔν; “Καθώς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοί, ἵνα καί αὐτοί ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν”. Εἶδες πώς καί βασιλεύς καί ναός πάντων αὐτός τῶν σωζομένων καθέστηκε; Μάθε τοιγαροῦν καί ὅπως πάλιν οἱ πιστοὶ πάντες, ἦτοι ἡ βασίλισσα Ἐκκλησία καί αἱ ὀπίσω αὐτῆς ἀκολουθήσασαι, ναός καί κόσμος τοῦ Θεοῦ καί βασιλέως γενήσονται. Καί τοῦτο πρῶτον ἐξ αὐτοῦ μαθήσει τοῦ βασιλέως Χριστοῦ· φησί γάρ· “Ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καί σύ, πάτερ, ἐν ἐμοί, ἵνα ὧσι τετελειωμένοι εἰς ἐν”. Τί δέ ὁ Παῦλος ὁ αὐτοῦ μαθητής; “Οὐκ οἶδατε ὅτι ναός Θεοῦ ἐστε καί τό Πνεῦμα αὐτοῦ τό Ἅγιον οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;”. Ὁρᾷς συνάδοντα τοῖς δεσποτικοῖς ῥήμασι μετὰ ἀκριβείας ἀπάσης τά τοῦ Ἀποστόλου ῥητά, ναόν τοῦ βασιλέως Θεοῦ καί (81) πόλιν καί κόσμον τήν Ἐκκλησίαν ἀποδεικνύοντα; Γνώθι ὅτι αὐτός ἦν ὁ ἐν προφήταις καί ἀποστόλοις, καί αὐτός ἐστιν ὁ ἐν ἀμφοτέροις τούτοις λαλῶν καί τά νῦν.

ἡ'. Ὅτι εἰ μή πάντες οἱ προωρισμένοι κατά γενεάς καί γενεάς τεχθήσονται ἕως ἐσχάτης ἡμέρας καί πληρωθήσονται, ὁ ἄνω κόσμος οὐ πληρωθήσεται. ((81))

Ἐπεὶ δέ σῶμα Χριστοῦ καί νύμφη Χριστοῦ καί κόσμος ὁ ἄνω καί ναός Θεοῦ ἡ Ἐκκλησία ἐστί, τά δέ μέλη τοῦ σώματος αὐτοῦ οἱ ἅγιοι καθεστήκασιν πάντες, οὕτω δέ οἱ πάντες παρήχθησαν ἢ εὐηρέστησαν, οὐδέ τό σῶμα δηλονότι ὀλόκληρόν ἐστι τοῦ Χριστοῦ, οὐδέ ὁ ἄνω κόσμος πεπλήρωται, αὐτός οὗτος τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας φημί, ἀλλά πολλοί μὲν εἰσιν ἐν τῷ κόσμῳ σήμερον ἄπιστοι οἱ καί πιστεύσουσι τῷ Χριστῷ, πολλοί ἁμαρτωλοὶ καί ἄσωτοι οἱ καί μεταμεληθήσονται μετανοήσαντες, πολλοί ἀπειθεῖς οἱ καί πεισθήσονται, πολλοί ἔτι καί ἀκμήν τεχθήσονται καί εὐαρεστήσουσιν ἕως τῆς ἐσχάτης σάλπιγγος τῷ Θεῷ, τεχθῆναι δεῖ πάντας τούς προεγνωσμένους καί παραχθῆναι καί πληρωθῆναι τόν ὑπεράνω τοῦ κόσμου κόσμον

τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρωτοτόκων Ἱερουσαλήμ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις· καὶ τῆνικαῦτα τό τέλος καὶ τό πλήρωμα τοῦ σώματος Χριστοῦ πληρωθήσεται ὑπό τῶν προωρισμένων Θεῶ ἐῖς τό συμμόρφους γενέσθαι τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ· εἰσί δέ οἱ τοῦ φωτός υἱοὶ καὶ τῆς ἡμέρας αὐτοῦ.

Οὗτοι οὖν πάντες προωρισμένοι εἰσί καὶ ἀπογεγραμμένοι καὶ ἠριθμημένοι, οἳ καὶ προστεθῆναι καὶ κολληθῆναι μέλλουσι τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ· καὶ τῆνικαῦτα ὀλόκληρον οἶονεῖ γενόμενον, μηδενός μέλους λειπόμενον, πληρωθήσεται ἡγουν τελειωθήσεται, καθά τῆ ἀληθείᾳ (82) δοκεῖ καὶ Παύλῳ τῷ ἀποστόλῳ οὕτω λέγοντι· “Μέχρις οὗ καταστήσωμεν οἱ πάντες εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. Οὓς γάρ προέγνω, τούτους καὶ προώρισεν· οὓς δέ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσεν· οὓς δέ ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσε· οὓς δέ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε συμμόρφους γενέσθαι τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ”. Εἶδες πῶς προωρισμένοι εἰσί καὶ προεγνωσμένοι πάντες οἱ ἅγιοι; Γνώθι οὖν πῶς καὶ ἀπογεγράφθαι λέγει αὐτούς. Εἰπὼν γάρ “Προσεληθύθατε Σιών ὄρει καὶ πόλεις ζῶντος Θεοῦ, Ἱερουσαλήμ ἐπουρανίῳ καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει”, ἐπήγαγε· “καὶ ἔκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων”. Εἰ οὖν ἀπογεγραμμένοι, εὐδελον ὅτι καὶ ἠριθμημένοι, καθὼς γέγραπται· “Ἔγνω Κύριος τοὺς αὐτοῦ”. Καὶ τό ὅσιον λόγιον· “Υμῶν δέ, φησί, καὶ αἱ τρίχες ἡμῶν ἀριθμημέναι παρά τῷ τὰ πάντα εἰδῶτι Θεῷ, πόσω γε μᾶλλον ἡμεῖς; Τῶν οὖν ἁγίων πάντων προεγνωσμένων ὄντων Θεῷ, προωρισμένων τε ἅμα καὶ ἠριθμημένων ὡς καὶ ἀπογεγραμμένων κατ’ ὄνομα ἐν τοῖς οὐρανοῖς, μέλη δέ ὄντων αὐτῶν ὁμοῦ τοῦ Χριστοῦ, εἰς σῶμα ἕν ὀφειλόντων γενέσθαι καὶ ἀποτελεσθῆναι αὐτοῦ, φανερώς ἀποδέδεικται διὰ τοῦ λόγου ὅτι, ὅποταν οὗτοι πάντες εἰς ἕν σῶμα ἀποσυναχθέντες γένωνται τοῦ Χριστοῦ, τότε καὶ ὁ ἅνω κόσμος, αὐτήν ἢ ἐπουράνιος Ἱερουσαλήμ ἥτις καὶ ἔκκλησία τῶν πρωτοτόκων ἐστὶ, πληρωθήσεται, ἡγουν ὀλόκληρον τό σῶμα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ὃ ἐστὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, γενήσεται.

Ποῦ τοίνυν εἰσὶν οἱ ἔξωθεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν πολλάς μονάς ἀναπλάττοντες ἐν τῇ ματαιότητι τῶν διανοιῶν αὐτῶν πρὸς ἀπώλειαν ἑαυτῶν; Ποῦ εἰσὶν οἱ λέγοντες (83) ὅτι εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσελθεῖν οὐ θέλομεν, πολὺ γάρ τοῦτό ἐστιν, ἀλλ’ ἐν τόπῳ ἀνέσεως εἶναι βουλόμεθα καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν; Ἐν σῶμα πάντες εἶναι μετὰ Χριστοῦ ὀφείλουσιν οἱ ἀπ’ αἰῶνος ἅγιοι. Καὶ ποῦ εἶναι ἀλλαχοῦ οἱ τοιοῦτοι ὑπονοοῦσιν, ἐὰν τοῦ σώματος αὐτοῦ εὐρεθῶσιν ἀνάξιοι καὶ ἀποτμηθῶσιν ἐξ αὐτοῦ; Ἀνακαινιζομένου δέ τοῦ κόσμου παντός διὰ πυρός, ἐν ποίῳ τόπῳ ὑπολαμβάνουσί ποτε γενήσεσθαι ἑαυτούς, ἵνα μὴ πεῖραν ἐκείνου λάβωσι καὶ ὑπ’ ἐκείνου δοκιμασθήσονται; Ὅντως “ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδιά· φάσκοντες γάρ εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν”.

Ἄλλ’ ἄγωμεν καὶ τίς ἐστὶν ὁ γάμος ὁ μυστικός τοῦ Θεοῦ ἐκζητήσωμεν καὶ οὕτως ἐφ’ ἑτέραν ὑπόθεσιν τὸν λόγον ἰθύνωμεν. Ποίαν δέ ταύτην; Ἦν ζητοῦσί τινες τῶν ἀμυήτων μαθεῖν. Φασὶ γάρ· “Ἄρα ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι γνωρίζουσιν ἀλλήλους οἱ ἅγιοι, ἠνίκα ἐκάστῳ ἀποδίδεται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἢ οὐ;” Χρὴ οὖν ἀπὸ τῶν εὐαγγελικῶν ρημάτων ἡμᾶς ἐνάρξασθαι πρῶτον καὶ οὕτως ὀδῶ προβαίνων ὁ λόγος καὶ περὶ τούτων δηλώσει.

Θ’. Εἰς τό ρητόν τοῦ Εὐαγγελίου· “Ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βασιλεῖ”. Καὶ τίς ἐστὶν ὁ γάμος ὁ μυστικός τοῦ Θεοῦ. (83)

“Ὁμοιώθη” φησὶν “ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βασιλεῖ ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ Υἱῷ αὐτοῦ καὶ ἐκάλεσε πολλούς” τίνα λέγων βασιλεία, εἰ μὴ αὐτόν ἐκείνον τόν

ἑαυτοῦ Πατέρα καί Θεόν; Τίνοι δέ ἐτέρῳ τούς γάμους πεποίηκεν, εἰ μή αὐτῷ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ καί Θεῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ τῷ Χριστῷ; Μετά τίνος δέ ἄρα ἢ ποίου βασιλέως ὁ τῶν ἀπάντων δεσπότης καί κύριος τό (84) τῆς μνηστείας κατεδέξατο ποιῆσαι συνάλλαγμα; Ἐκαστος γάρ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων νύμφην τῷ ἑαυτοῦ Υἱῷ ἀγαγέσθαι βουλόμενος σπεύδει περιφανεστέρου καί ἐνδοξοτέρου καί πλουσιωτέρου θυγατέρα νύμφην λαβεῖν. Ὁ οὖν Θεός τίνα κἄν ἴσον εὕρησει ἑαυτοῦ, ἵνα νύμφην ἐξ αὐτοῦ ἀγάγοιτο ἑαυτῷ; Φησί γάρ περί αὐτοῦ ὁ προφήτης· “Ὁ κατέχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τόν γῦρον τῆς γῆς καί τούς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ ὡς ἀκρίδας”. Καί ἄλλος· “Ὁ Θεός ὁ αἰώνιος ὁ κατασκεύασας τὰ ἄκρα τῆς γῆς” καί θεμελιώσας ἐπ’ οὐδενός τούς στύλους αὐτῆς. Καί ὁ Δαβίδ· “Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τήν γῆν καί ποιῶν αὐτήν τρέμειν”. Ὁ γοῦν τοιοῦτος καί τηλικούτος τίνος ἄρα σκοπήσωμεν θυγατέρα νύμφην ἠγάγεο καί τῷ υἱῷ αὐτοῦ γάμους πεποίηκεν. Βούλεσθε μαθεῖν τίνος; Ἄλλ’ ἐξιστᾶ μου τόν λογισμόν τό τῆς συγκαταβάσεως μέγεθος καί βούλομαι μὲν εἰπεῖν, φρίττω δε· εἰς δέ τήν αὐτοῦ θαρρήσαντες ἀγαθότητα ἐροῦμεν ὧδε. Θυγατέρα προσκεκρουκότος αὐτῷ καί μοιχείαν καί φόνον πεποιηκότος, οἷον εἰπεῖν μοιχοῦ φονέως, νύμφην ἠγάγετο ἑαυτῷ.

Εἶδες ἀσύγκριτον καί ἄφατον ἀγαθότητά τε καί συγκατάβασιν; Εἶδες φιλανθρωπίας ὑπερβολήν; Εἶδες ἀγάπης καί χρηστότητος μέγεθος; Μάθε μοι τοίνυν ἐντεῦθεν, πᾶς ὁ μέγала περί ἑαυτοῦ οἰόμενος, ταπεινοῦσθαι καί μετριοφρονεῖν καί μηδέποτε τινος κατεπαίρεσθαι, κἄν βασιλέων πάντων βασιλικώτατος, κἄν ἀρχόντων περιφανέστερος, κἄν πλουσίων ἀπάντων πλουσιώτερος ἦς, τόν δεσπότην βλέπων καί κύριον τῶν ἀπάντων, τόν ἅγιον τῶν ἀγίων, τόν μακάριον Θεόν καί μόνον δυνάστην, τόν ἐνοικοῦντα ἐν ἀπροσίτῳ καί ὑπεραρρήτῳ φωτί, οὕτω συγκαταβαίνοντα καί ἐκ προσκεκρουκότος νύμφην ἑαυτῷ ἀγόμενον εἰς τόν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, τόν ἀόρατον, (85) τόν ἀκατάληπτον, τόν ἀνεξιχνίαστον, τόν ποιητήν καί δημιουργόν τῶν ἀπάντων, διά σέ καί τήν σὴν σωτηρίαν. Τίς οὖν ἐστίν ὁ τόν φόνον καί τήν μοιχείαν πεποιηκώς, οὗ τήν θυγατέρα εἰς νύμφην ὁ Θεός ἑαυτῷ ἐξελέξατο; Δαβίδ ὁ τοῦ Ἰεσοῦ, ὅς καί τόν Οὐρίαν ἀπέκτεινε καί τήν τούτου γυναῖκα ἐμοίχευσε. Τούτου τοιγαροῦν τήν θυγατέρα, Μαρίαν φημί τήν ὑπεράμωμον, τήν ὑπεραγνον καί ἀγνήν παρθένον, νύμφην ἠγάγετο. Ὑπεράγνον δέ λέγω καί ὑπεράμωμον ταύτην ὡς πρὸς ἡμᾶς καί τούς τότε ἀνθρώπους, συγκρίνων αὐτήν ἐκείνοις τε καί ἡμῖν τοῖς δούλοις αὐτῆς, ὡς δέ πρὸς τόν ἑαυτῆς νυμφίον καί τόν ἐκείνου Πατέρα, ἄνθρωπον μὲν, ἀγίαν δέ καί ὑπεραγίαν καί ὑπὲρ ἅπαντας ἀνθρώπους πασῶν τῶν γενεῶν καθαρωτάτην καί ἄχραντον. Ταύτην οὖν ἠγάγετο καί γάμους ἐποίησε τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Τίνα τρόπον; Ἄκουε νουνεχῶς.

Ὁ Θεός καί Πατήρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἓνα τῶν αὐτοῦ δούλων, Γαβριήλ, φημί, τόν ἀρχάγγελον, ἐξαποστείλας ἐξ ὕψους ἀγίου αὐτοῦ μηνύει τῇ Παρθένῳ τό χαῖρε· ὅς καί κατελθὼν διακονεῖ τό μυστήριον τῇ Παρθένῳ καί λέγει αὐτῇ· “Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετά σου”. Καί σύν τῷ λόγῳ συνεισηλθεν ὁ ἐνυπόστατος καί ὁμοούσιος καί συναΐδιος Λόγος τοῦ Θεοῦ καί Πατρός ὅλος ἐν τῇ τῆς κόρης γαστρὶ καί ἐπελεύσει καί συνεργεῖα τοῦ ὁμοουσίου αὐτοῦ Πνεύματος ἀνελάβετο σάρκα ἔννουν καί ἐψυχωμένην ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων αὐτῆς καί ἐγένετο ἄνθρωπος. Αὕτη τοιγαροῦν ἡ ἄφραστος συνουσία καί τοιοῦτος ὁ γάμος ὁ μυστικός τοῦ Θεοῦ καί οὕτω γέγονε τό συνάλλαγμα Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους, ἐνωθεῖς ἀσυγχύτως τῇ φθαρτῇ καί πτωχῇ ἡμῶν οὐσία καί φύσει ὁ ὑπὲρ φύσιν καί ὑπερούσιος. Συνέλαβεν οὖν ἡ Παρθένος καί ἔτεκεν ἐκ δύο φύσεων παραδόξως, θεότητος, λέγω, (86) καί ἀνθρωπότητος, ἓνα υἱόν, Θεόν τέλειον καί τέλειον ἄνθρωπον, τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τόν Χριστόν, μήτε τήν παρθενίαν αὐτῆς διαφθεύσαντα, μήτε τοῦ κόλπου χωρισθέντα τοῦ πατρικοῦ.

Ἄλλά γάρ ἐντεῦθεν ὅσον ἀπό τοῦ εὐαγγελικοῦ ῥήματος νοεῖν μοι καί ἕτερόν τι δίδωσιν ἢ χάρις καί εἰπεῖν κατεπίγει, ὃ μυστικῶς αἰεὶ γίνεται καί ἐν πᾶσι τοῖς υἱοῖς τοῦ φωτός. Διατί γάρ οὐκ εἶπεν· “Ἐποίησε γάμον τῷ υἱῷ αὐτοῦ”, ἀλλά “γάμος”; Ἐνταῦθά μοι τό καινόν τοῦ νοήματος. Διά τί; Ἐπειδή ἐφ’ ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν πιστῶν καί υἱῶν τῆς ἡμέρας ὁ αὐτός αἰεὶ γάμος παραπλησίως καί ἀπαραλλάκτως γίνεται. Πῶς καί τίνα τρόπον; Ἐν ὑπεραμώμῳ καί ὑπεράγνω γάμῳ ἐνούμενος ἡμῖν, ὁ Θεός ἐμποιεῖ τι μεῖζον ἡμῶν τῆς δυνάμεως. Τί οὖν ἐστί τοῦτο; Ἄκουε συνετῶς.

ί. Ὅτι καί πάντες οἱ ἅγιοι τόν Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ἑαυτοῖς συλλαμβάνουσι τῇ Θεοτόκῳ παραπλησίως καί γεννώσιν αὐτόν καί γεννᾶται ἐν αὐτοῖς καί γεννῶνται ὑπ’ αὐτοῦ, καί πῶς υἱοὶ καί ἀδελφοὶ καί μητέρες αὐτοῦ χρηματίζουσιν. (86)

Ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ καί Θεός εἰσελθὼν ἐν τῇ γαστρὶ τῆς παναγίας Παρθένου καί σάρκα ἀναλαβόμενος ἐξ αὐτῆς καί γενόμενος ἄνθρωπος ἐτέχθη, ὡς εἴπομεν, ἄνθρωπος τέλειος καί Θεός τέλειος, ὁ αὐτός ἀσυγχύτως τὰ ἀμφοτέρω ὦν. Πρόσεχε οὖν· τί τό γεγονός μεῖζον εἰς ἡμᾶς; Ἐκαστος ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων πιστεύομεν εἰς αὐτόν τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ καί Υἱόν τῆς ἀειπαρθένου καί θεοτόκου Μαρίας καί πιστεύοντες δεχόμεθα τόν περί αὐτοῦ λόγον πιστῶς ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ὃν καί ὁμολογοῦντες τῷ στόματι καί ὑπέρ τῶν προτέρων ἡμῶν ἀνομιμάτων μετανοοῦντες ἀπό ψυχῆς, εὐθύς, ὡσπερ ἐν τῇ γαστρὶ τῆς Παρθένου εἰσηλθεν ὁ Θεός Λόγος τοῦ Πατρός, οὕτως καί ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ὁ λόγος ὃν δεχόμεθα, διδασκόμενοι τήν εὐσέβειαν, (87) ὡσπερ σπόρος εὐρίσκεται. Ἐκστηθί τό φρικτόν ἀκούων τοῦ μυστηρίου καί τόν λόγον πιστόν ὄντα μετὰ πάσης ὑπόδεξαι πληροφορίας καί πίστεως.

Συλλαμβάνομεν οὖν αὐτόν οὐχί σωματικῶς, ὡς ἡ Παρθένος καί Θεοτόκος τοῦτον συνέλαβεν, ἀλλά πνευματικῶς μέν, οὐσιωδῶς δέ· καί ἔχομεν αὐτόν ἐκεῖνον ὃν καί ἡ ἀγνή Παρθένος συνέλαβεν, ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, καθὼς ὁ θεῖος Παῦλός φησιν· “Ὁ Θεός ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν πρὸς φωτισμόν τῆς γνώσεως τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ”, οἷον εἰπεῖν ἀντί τοῦ “αὐτός ὅλος οὐσιωδῶς γέγονε ἐν ἡμῖν”. Ὅτι δέ οὕτως ἔχει τό λεγόμενον διανοίας, διὰ τῶν ἐξῆς ἐδήλωσεν οὕτως εἰπὼν· “Ἐχομεν δέ τόν θησαυρόν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσι”, θησαυρόν τό Ἅγιον Πνεῦμα καλῶν. Ἐτέρωθι δέ καί τόν Κύριον εἶναι πνεῦμα καλεῖ· “Τό γάρ πνεῦμα, φησίν, ὁ Κύριός ἐστιν”. Ταῦτα δέ λέγει ἴνα, κἄν Υἱόν ἀκούης Θεοῦ, καί τό Πνεῦμα νοῆς καί συνακούης αὐτῷ· κἄν Πνεῦμα πάλιν, καί τόν Πατέρα τοῦτω συνεννοῆς, ἐπειδή καί περί αὐτοῦ “πνεῦμα” φησίν “ὁ Θεός”, πανταχοῦ διδάσκων σε τό ἀχώριστον καί ὁμοούσιον τῆς Ἁγίας Τριάδος καί ὅτι, ὅπου ὁ Υἱός ἐκεῖ καί ὁ Πατήρ, καί ὅπου ὁ Πατήρ ἐκεῖ καί τό Πνεῦμα, καί ὅπου τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκεῖ τό πᾶν τῆς τρισυποστάτου θεότητος, ὁ εἷς Θεός καί Πατήρ σὺν Υἱῷ καί Πνεύματι τοῖς ὁμοουσίοις, “ὁ ὢν εὐλογητός εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Τοιγαροῦν καί ὀλοψύχως πιστεύοντες καί μετανοοῦντες θερμῶς, συλλαμβάνομεν, ὡς εἴρηται, τόν Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ὡς ἡ Παρθένος, παρθένους δηλαδή καί ἀγνάς ἐπιφερόμενοι τὰς ἰδίας ψυχάς· καί καθάπερ ἐκείνην ὑπεράμωμον οὔσαν τό πῦρ οὐ κατάφλεξε τῆς θεότητος, οὕτως οὐδέ ἡμᾶς ἀγνάς καί καθαρὰς (88) ἐπιφερομένους τὰς καρδίας καταφλέγει, ἀλλά δρόσος ἢ ἐξ οὐρανοῦ καί πηγῆ ὕδατος καί ἀθανάτου ζωῆς ῥεῖθρον ἐν ἡμῖν γίνεται. Ὅτι δέ καί ἡμεῖς τό ἄστεκτον πῦρ τῆς θεότητος ὡσαύτως δεχόμεθα, ἄκουσον τοῦ Κυρίου λέγοντος· “Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τῆς γῆς”. Ποῖον ἄλλο, εἰ μὴ τό ὁμοούσιον αὐτοῦ τῆς θεότητος Πνεῦμα, μεθ’ οὗ συνεισέρχεται καί συνθεωρεῖται σὺν τῷ Πατρὶ καί αὐτός καί ἔνδον ἡμῶν γίνεται; Ἐπεὶ δέ ἅπαξ ἐσαρκώθη ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς Παρθένου καί σωματικῶς ἐξ αὐτῆς ἐγεννήθη ἀφράστως καί ὑπέρ λόγον, πάλιν δέ

σαρκουῖσθαι ἢ σωματικῶς τίκεσθαι αὐτόν οὐκ ἐνδέχεται ἐξ ἑνός ἐκάστου ἡμῶν, τί ποιεῖ; Ἐκείνην αὐτοῦ τήν ἄχραντον σάρκα, ἣν προσελάβετο ἐξ ἀγνῶν λαγόνων τῆς παναχράντου Μαρίας καί θεοτόκου, μεθ' ἧς καί ἐτέχθη σωματικῶς, ἐξ αὐτῆς μεταδίδωσιν ἡμῖν εἰς βρώσιν· καί τρώγοντες αὐτήν, ὄλον τόν σαρκωθέντα Θεόν καί Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τόν Χριστόν, τόν Υἱόν αὐτόν τοῦ Θεοῦ καί Υἱόν τῆς παρθένου καί παναμώμου Μαρίας, τόν ἐν δεξιᾷ καθημένον τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, ἕκαστος ἡμῶν τῶν πιστῶν τῶν ἀξίως ταύτην ἐσθιόντων τήν σάρκα αὐτοῦ, ἐν ἡμῖν ἔχομεν, κατά τό ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένον· “Ὁ τρώγων μου τήν σάρκα καί πίνων μου τό αἷμα ἐν ἐμοί μένει κἀγώ ἐν αὐτῷ”, μηδέποτε ἐξ ἡμῶν προερχόμενον ἢ σωματικῶς γεννώμενον καί χωριζόμενον ἀφ' ἡμῶν. Οὐκέτι γάρ κατά σάρκα γινώσκεται ὢν ἐν ἡμῖν ὡσπερ βρέφος, ἀλλά ἀσωμάτως ἐστίν ἐν σώματι, συνανακίρναμενος ἡμῶν ταῖς οὐσίαις καί φύσεσιν ἀρρήτως καί θεοποιῶν ἡμᾶς ὡς συσώμους αὐτοῦ καί σάρκα ὄντας ἐκ τῆς σαρκός αὐτοῦ καί ὁστοῦν ἐκ τῶν ὁστέων αὐτοῦ. Τοῦτο τό μείζον ἐν ἡμῖν τῆς ἀφράστου οἰκονομίας αὐτοῦ καί ὑπέρ λόγον συγκαταβάσεως, τοῦτο τό φρίκης ἀπάσης γέμον μυστήριον, ὃ καί ἀνένευον γράψαι καί πρός τήν ἐγχείρησιν ἔτρεμον.

(89) Ἄλλ' ἐπεὶ βούλεται ἀεὶ ὁ Θεός τήν πρός ἡμᾶς ἀγάπην αὐτοῦ ἐκκαλύπτεσθαι καί φανεροῦσθαι ἡμῖν, ἵνα καί ἡμεῖς ποτε τήν πολλήν αὐτοῦ ἀγαθότητα ἐννοήσαντες καί αἰδεσθέντες ἀγαπήσῃ προθυμηθῶμεν αὐτόν, ὑπό τοῦ ἄνωθεν κινουῦντος καί φωτίζοντος τὰς καρδίας ἡμῶν κινηθεῖς Πνεύματος διὰ γραφῆς ὑμῖν δῆλα ταῦτα πεποίηκα τά μυστήρια, οὐχ ἵνα τῆς τόν Κύριον τεκούσης κατά τόν τρόπον τῆς ἀπορρήτου γεννήσεως αὐτῆς ἴσον τινά τῶν ἀνθρώπων ἀποδείξω – μή γένοιτο! – οὐδέ γάρ ἐνδέχεται τοῦτο. Ἄλλη γάρ ἡ ἔνσαρκος τοῦ Θεοῦ Λόγου ἄφραστος γέννησις ἐξ αὐτῆς, καί ἄλλη ἡ πνευματικῶς παρ' ἡμῶν γινομένη· ἐκείνη μὲν γάρ, σαρκωθέντα τόν Υἱόν καί Λόγον τοῦ Θεοῦ τέξασα, τό μυστήριον τῆς ἀναπλάσεως τοῦ γένους ἡμῶν καί τήν σωτηρίαν τοῦ κόσμου παντός ἐπὶ τῆς γῆς τέτοκεν, ἣτις ἐστίν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός καί Θεός, ὁ τὰ διεστώτα ἐνώσας πρός ἑαυτόν καί τήν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου ἀράμενος· αὕτη δέ, ἐν θείῳ Πνεύματι τόν Λόγον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ τίκτουσα, ἀεὶ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τό μυστήριον τῆς ἀνακαινίσεως τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν καί τήν κοινωνίαν μετά τοῦ Θεοῦ Λόγου καί ἔνωσιν ἀπεργάζεται, ἣν καί τό θεῖον οὕτω λέγον ὑπαινίττεται λόγιον· “Δι' οὗ ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν καί ὠδινήσαμεν καί ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας, ὃ ἐκυήσαμεν ἐπὶ τῆς γῆς” ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ ἡ υπεράπειρος αὐτοῦ πρός ἡμᾶς καί γνησία ἀγάπη καί ὅτι, εἰ βουλοίμεθα, καί πάντες ἡμεῖς κατά τό θεῖον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ λόγιον μήτηρ κατά τόν εἰρημένον τρόπον καί ἀδελφοί αὐτοῦ χρηματίσωμεν καί ἴσοι πάντως τῶν αὐτοῦ μαθητῶν καί ἀποστόλων γενώμεθα, οὐχί κατά τήν ἀξίαν ἐκείνων οὐδέ κατά τὰς περιόδους καί τούς κόπους οὗσπερ ὑπέστησαν, ἀλλά κατά τήν χάριν τοῦ Θεοῦ καί τήν δωρεάν, ἣν πλουσίως ἐξέχεεν ἐπὶ πάντας τούς πιστεύειν καί (90) ἀκολουθεῖν αὐτῷ ἀνεπιστρόφως ἐθέλοντας, καθὼς αὐτός τοῦτο βουλόμενος ἀριδῆλως βοᾷ· “Μήτηρ μου, φησί, καί ἀδελφοί μου εἰσιν οἱ ἀκούοντες τόν λόγον τοῦ Θεοῦ καί ποιῶντες αὐτόν”.

Εἶδες πῶς πάντας τούς ἀκούοντας τόν λόγον αὐτοῦ καί ποιῶντας αὐτόν εἰς τήν τῆς μητρός αὐτοῦ ἀξίαν ἀνήγαγε καί ἀδελφούς αὐτοῦ λέγει καί συγγενεῖς τούτους πάντας ἀποκαλεῖ; Πλήν ἐκείνη μὲν κυρίως μήτηρ αὐτοῦ καθέστηκεν ὡς σωματικῶς, καθάπερ ἔφθην εἰπών, ἀφράστως τοῦτον καί ἀπειράνδρως ἀποτεκοῦσα, οἱ δέ γε ἅγιοι πάντες κατά τήν χάριν καί τήν δωρεάν συλλαμβάνοντες αὐτόν ἔχουσιν· καί ἐκ μὲν τῆς παναμώμου μητρός αὐτοῦ τήν σάρκα αὐτοῦ τήν παναμώμητον ἐδανείσατο, ἀντ'αὐτῆς δέ τήν θεότητα αὐτῇ ἐδωρήσατο ὡς ξένου καί καινοῦ συναλλάγματος! ἀπό δέ τῶν ἀγίων σάρκα μὲν οὐ λαμβάνει, μεταδίδωσι δέ αὐτοῖς τήν τεθεωμένην σάρκα

αὐτοῦ. Καί ὄρα μοι τό βάθος τοῦ μυστηρίου. Ἡ μέν οὖν χάρις τοῦ Πνεύματος, ἦγουν τό πῦρ τῆς θεότητος, τοῦ Σωτήρος ἡμῶν ἐστὶ καὶ Θεοῦ ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, τό δέ σῶμα αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐκεῖθεν, ἀλλ' ἐκ τῆς πανάγνου καὶ ἀγίας σαρκός τῆς Θεοτόκου καὶ ἐκ τῶν παναχράντων αἱμάτων αὐτῆς, ἐξ ἧς ταύτην ἀναλαβὼν ἰδιοποιήσατο, κατὰ τό ὄσιον λόγιον· “Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο”. Ταύτη τοι καὶ μεταδίδωσι τοῖς ἀγίοις ὁ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀχράντου Παρθένου υἱός ἐκ μέν τῆς φύσεως καὶ τῆς οὐσίας τοῦ συναϊδίου Πατρός αὐτοῦ τὴν χάριν, ὡς εἴρηται, τοῦ Πνεύματος, ἦτοι τὴν θεότητα, καθὼς διὰ τοῦ προφήτου φησί· “Καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα” δηλαδή τὴν πιστεύσασαν, ἐκ δέ τῆς φύσεως καὶ οὐσίας τῆς κυρίως καὶ ἀληθῶς ἀποτεκούσης αὐτόν, τὴν σάρκα ἦν ἀνέλαβεν ἐξ αὐτῆς.

(91) Καὶ ὡσπερ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, οὕτω καὶ ἐκ τῆς ἀμωμήτου σαρκός τῆς παναγίας Μητρός αὐτοῦ ἦν ἀνέλαβε μεταλαμβάνομεν ἅπαντες· καὶ καθάπερ υἱός αὐτῆς καὶ Θεός ὁ Χριστός καὶ Θεός ἡμῶν γέγονεν, ἀδελφός δέ ἡμῶν ἐχρημάτισεν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ὡς τῆς ἀφράστου φιλανθρωπίας! – υἱοὶ τῆς Θεοτόκου μητρός αὐτοῦ καὶ ἀδελφοὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ γινόμεθα, ὡς διὰ τοῦ μετ' αὐτῆς καὶ ἐν αὐτῇ γεγονότος ὑπεραμώμου καὶ ὑπεραγνώστου γάμου γεννηθέντος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐξ αὐτῆς, καὶ ἐξ αὐτοῦ πάλιν πάντες οἱ ἅγιοι. Ὡσπερ γάρ ἐκ τῆς συνουσίας καὶ σπορᾶς τοῦ Ἀδάμ ἢ Εὐᾶ πρώτη ἔτεκεν καὶ ἐξ ἐκείνης καὶ δι' ἐκείνης πάντες ἐγεννήθησαν ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ἡ Θεοτόκος τόν τοῦ Θεοῦ Πατρός Λόγον ἀντὶ σπορᾶς δεξαμένη συνέλαβε καὶ ἔτεκε μόνον αὐτόν τόν Μονογενῆ ἐκ τοῦ Πατρός πρό αἰώνων καὶ μονογενῆ ἐπ' ἐσχάτων ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα· καὶ παυσαμένη τοῦ συλλαμβάνειν καὶ τίκτειν αὐτή, ὁ Υἱός αὐτῆς καὶ ἐγέννησε καὶ γεννᾷ καθ' ἐκάστην τούς πιστεύοντας εἰς αὐτόν καὶ φυλάσσοντας τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολάς. Ἐπρεπε καὶ γάρ, ἐπεὶ ἡ ἐν φθορᾷ γέννησις ἡμῶν διὰ τῆς γυναικός Εὐᾶς ἐγένετο, τὴν πνευματικὴν γέννησιν ἡμῶν καὶ ἀνάπλασιν διὰ τοῦ ἀνδρός, ἦτοι τοῦ δευτέρου Ἀδάμ καὶ Θεοῦ, γίνεσθαι. Καὶ ὄρα μοι ἐντεῦθεν τὴν τοῦ λόγου ἀκρίβειαν· ἀνδρός θνητοῦ καὶ φθαρτοῦ ἢ σπορά φθαρτοῦ υἱοῦ καὶ θνητοῦς διὰ γυναικός ἀπεγέννησε καὶ γεννᾷ· ἀθανάτου καὶ ἀφθάρτου Θεοῦ ἀθάνατος καὶ ἄφθαρτος Λόγος ἀθάνατος καὶ ἄφθαρτα τέκνα ἀπεγέννησε καὶ αἰεὶ γεννᾷ, ἐκ τῆς Παρθένου πρῶτον αὐτὸς τεχθεὶς δηλονότι ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι.

Κατὰ τοῦτο οὖν δέσποινα καὶ βασιλὶς καὶ κυρία καὶ μήτηρ πάντων τῶν ἀγίων ἡ τοῦ Θεοῦ Μήτηρ ἐστὶ, οἱ δέ ἅγιοι πάντες δοῦλοι μέν αὐτῆς εἰσι, καθὼς Μήτηρ ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, (92) υἱοὶ δέ αὐτῆς, καθὼς μεταλαμβάνουσιν ἐκ τῆς παναχράντου σαρκός τοῦ Υἱοῦ αὐτῆς. Πιστός ὁ λόγος· ἡ γὰρ σὰρξ τοῦ Κυρίου, τῆς Θεοτόκου ἐστὶ σὰρξ· καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς θεωθείσης τοῦ Κυρίου σαρκός μεταλαμβάνοντες, ζώην αἰώνιον μεταλαμβάνειν ὁμολογοῦμέν τε καὶ πιστεύομεν, εἰ μὴ τι ἀναξίως καὶ εἰς κατάκριμα ἑαυτῶν ταύτην μᾶλλον ἐσθίομεν. Συγγενεῖς δέ αὐτῆς τρισσῶς οἱ ἅγιοι εἰσι· καθ' ἓνα μέν τρόπον ὅτι ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ καὶ τῆς αὐτῆς πνοῆς εἴτ' οὖν ψυχῆς συγγένειαν ἔχουσι· κατὰ δεύτερον δέ, ὅτι ἐκ τῆς προσληφθείσης σαρκός αὐτῆς κοινωνίαν καὶ μετουσίαν ἔχουσι μετ' αὐτῆς· καθ' ἕτερον δέ, ὅτι διὰ τὴν κατὰ Πνεῦμα ἐγγινομένην ἀγιωσύνην αὐτοῖς δι' αὐτῆς ἐν ἑαυτῷ ἕκαστος συλλαμβάνων ὁμοίως ἔχει τόν τῶν ἀπάντων Θεόν, καθάπερ κάκεινη τοῦτον ἔσχεν ἐν ἑαυτῇ· εἰ γάρ καὶ σωματικῶς αὐτὸς ἀπεγέννησεν, ἀλλ' ὄλον αὐτόν καὶ πνευματικῶς ἐν ἑαυτῇ πάντοτε εἶχε καὶ νῦν αἰεὶ καὶ ὡσαύτως ἔχει ἀχώριστον.

Τοῦτο τοίνυν τό τῶν γάμων μυστήριον, ὃ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ ἐποιήσατο ὁ Πατήρ, ὁ συναΐδιος καὶ ὁμότιμος· καὶ ἐκάλεσε πολλοὺς καὶ ἀπέστειλε τούς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τούς κεκλημένους εἰς τούς γάμους καὶ οὐκ ἤθελον ἔλθειν.

ια'. Εἰς τό ρητόν τοῦ Εὐαγγελίου· “Καί ἀπέστειλε τούς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τούς κεκλημένους εἰς τούς γάμους καί οὐκ ἤθελον ἔλθειν”. (92)

Τίνες οὖν ἦσαν οἱ ἀπεσταλμένοι; Οἱ προφῆται, φησί. Τίνες οἱ κεκλημένοι; Τῶν Ἰουδαίων οἱ παῖδες· ἐκεῖνοι γάρ ἦσαν οἱ τότε καί ἐξ ἀρχῆς κεκλημένοι, καί οὐκ ἠθέλησαν ἀκοῦσαι αὐτῶν· “Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους λέγων· Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις· Ἴδού τό ἄριστόν μου ἡτοιμάσα, (93) οἱ ταῦροί μου καί τά σιτιστά τεθυμένα καί πάντα ἔτοιμα· δεῦτε εἰς τούς γάμους. Οἱ δέ ἀμελήσαντες ἀπήλθον, ὁ μὲν εἰς τόν ἴδιον ἀγρόν, ὁ δέ εἰς τήν ἐμπορίαν αὐτοῦ· οἱ δέ λοιποὶ κρατήσαντες τούς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καί ἀπέκτειναν”. Ποίους λέγει δούλους; Τούς ἀποστόλους αὐτοῦ. Τί δέ ἐστὶ τό ἄριστον; Ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία, ἣν προητοίμασε τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὓσιν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Ταύρους δέ τίνας λέγει καί σιτιστά; Αὐτόν τόν τῆς Παρθένου Υἱόν καί Θεόν, τόν μόσχον ὄντα τῇ θεότητι σιτευτόν· οὗτος γάρ καί ταῦρός ἐστὶ τῇ δυνάμει ὄντως ἀήττητος, πληθυντικῶς δέ ταύρους ἑαυτόν ἐκάλεσεν, ὅτι εἰς πολλά μερίζεται ἡ ἀγία αὐτοῦ σὰρξ καί μία ἐκάστη μερίς ἡ ἐξ αὐτοῦ ὅλος ἐκεῖνος πάλιν ἐστὶ, τοσοῦτον ὢν δυνατός, ὅτι καί τούς ἐχθρούς τῶν λαμβανόντων αὐτόν ἀποτρέπεται ἅπαντας κἀκείνοις δύναμιν δίδωσιν, ὥστε νικῆσαι τόν κόσμον καί δυναθῆναι γενέσθαι αὐτούς υἱούς Θεοῦ. Ἀμνός δέ λέγεται ὁ πανάμωμος ἀμνός τοῦ Θεοῦ ὡς ἐνιαύσιος, κριός δέ ὡς κεράτων δίκην τόν σταυρόν ἐπιφερόμενος ἄνωθεν, δι' οὗ καί τήν πληγὴν καιρίαν τῷ ἀντιπάλῳ δέδωκε καί εἰς ὃν ἐκεῖνοι τοῦτον σταυρώσαντες ἀπέκτειναν. Ἄλλους δέ δούλους φησί τούς ἀγίους ἀποστόλους αὐτοῦ, οὓς καί ἀπέστειλε παραγγείλας αὐτοῖς εἰς ὁδόν ἐθνῶν μή ἀπελθεῖν καί εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μή εἰσελθεῖν, πορευθῆναι δέ μᾶλλον πρὸς τὰ ἀπολωλότα πρόβατα τοῦ οἴκου Ἰσραὴλ· οἱ δέ οὐδέ τούτους ἐδέξαντο, ἀλλὰ τούς μὲν ὕβρισαν καί ἔτυψαν, τούς δέ καί ἀπέκτειναν, ἐξ ὧν καί Στέφανος ὁ πρῶτος τῶν μαρτύρων ὑπάρχει. “Ἀκούσας δέ ὁ βασιλεὺς ὠργίσθη καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἀπώλεσε τούς φονεῖς ἐκείνους καί τήν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησε”. (94) Τούς ἀσεβεῖς Ἑβραίους φησὶν, οὓς καί κατέσφαξε, διὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐφόδου τήν παντελῆ ἐρήμωσιν αὐτῶν ἐργασάμενος. Στρατεύματα δέ Θεοῦ καί οἱ πονηροὶ λέγονται, εἰς τιμωρίαν ἐτέρων πονηρῶν ἐκπεμπόμενοι, καθὼς φησι διὰ Μωϋσέως ὁ Θεός· “Ἐπαποστελῶ εἰς αὐτούς θυμόν καί ὀργήν, ἀποστολήν δι' ἀγγέλων πονηρῶν”.

“Τότε τοίνυν λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ· Ὁ μὲν γάμος ἔτοιμός ἐστιν, οἱ δέ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι· πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν καί ὅσους ἂν εὔρητε καλέσατε εἰς τούς γάμους”. Εἶδες ἀκολουθίαν πραγμάτων; Εἶδες παραβολῆς ἀκρίβειαν; “Τότε” γάρ φησι. Τότε; πότε; Ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι δηλονότι, κληθέντες εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, οὐ μόνον οὐκ ἠνέσχοντο ἀκοῦσαι αὐτῶν, ἀλλὰ καί ὕβρισαντες αὐτούς ἀπέκτειναν, τότε ἀπέστειλεν αὐτούς εἰς τόν σύμπαντα κόσμον καί εἰς πάντα τὰ ἔθνη. “Καί ἐξελθόντες, φησὶν, οἱ δούλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς, συνήγαγον πάντας ὅσους εὔρον πονηρούς τε καί ἀγαθοὺς καί ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων”. Τήν γάρ οἰκουμένην περιελθόντες οἱ ἀπόστολοι πᾶσαν, ἐκήρυξαν τόν τοῦ Θεοῦ λόγον καί τούς ὑπακούσαντας πάντας εἰς μίαν συνήγαγον θεογνωσίας πίστιν πονηρούς τε ἅμα τοῖς τρόποις καί ἀγαθοὺς, μεταβαλλομένους δηλονότι καί πρὸς ἀρετὴν ἐπαναγομένους. Τοῦτο γάρ δηλοῖ τό “συνήγαγον”· ἀλλὰ γάρ καί ἀπὸ τῶν ἐξῆς τό αὐτό τοῦτο πάλιν διδασκόμεθα. Φησί γάρ· “Εἰσελθὼν δέ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τούς ἀνακειμένους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου καί λέγει αὐτῷ· Ἐταῖρε, πῶς εἰσήλθεις ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; Ὁ δέ ἐφίμωθη. Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις· Δήσαντες αὐτοῦ χεῖρας καί πόδας, ἄρατε αὐτόν καί ἐκβάλετε εἰς τό σκότος τό ἐξώτερον· πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δέ ἐκλεκτοί”. Ὅρας ὅπως τούς μεταβαλλομένους τόν (95) τρόπον συνάγεσθαι εἰς

τούς γάμους λέγει, τούς δέ μετά πονηρίας ἢ κακίας τινός, κἄν εἰσέλθωσι, πάλιν μετ' αἰσχύνῃς ὑπό τῶν ἀγγέλων ἐκβάλλεσθαι, οὓς καί διακόνους καλεῖ. Οἱ οὖν ἀνακείμενοι ἐν τοῖς γάμοις οἱ ἅγιοί εἰσιν. Αὐτόν δέ τόν μή ἔχοντα ἔνδυμα γάμου, οἶδα ὅτι τινές τούς ἐν πορνείᾳ μόνον καί μοιχείᾳ καί φόνοις τά ἑαυτῶν καταρρυπώσαντας σώματα λογίζονται εἶναι. Ἄλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι πάντα γάρ τόν ὑπό οἰουδηποτοῦν πάθους ἢ κακίας λέγει ρερυπωμένον. Καί ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθές, ἄκουε Παύλου λέγοντος· “Μή πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οἱ καί εἰδωλολάτραι δηλονότι, οὔτε μέθυσοι, οὔτε λοῖδοροι”, προσθήσω δέ οὔτε οἱ μῖσος πρὸς τινα ἀδελφόν ἢ φθόνον ἔχοντες “βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν”, οὐδέ μερίδα ἔχουσιν ἐν τῇ εὐφροσύνῃ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁρᾷς πῶς τό τῆς ψυχῆς ἔνδυμα πᾶσα πονηρία καί ἁμαρτία μολύνει καί ἡμᾶς ποιεῖ τῆς βασιλείας ἐκβάλλεσθαι;

ιβ'. Ὅτι οὐ χρή πρό τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καί τῆς εἰς ἀρετὴν προκοπῆς τε καί τελειώσεως τά κεκρυμμένα μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐρευνᾶν τῶν ἀμυήτων τινά· καί ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Κυρίου ἐλεύσει πάντες ἀλλήλους γνωρίζουσιν οἱ ἅγιοι. (95)

Τοιγαροῦν ἐάσωμεν τὰς ματαίας καί ἀνωφελεῖς συζητήσεις καί μή τὰ τοῦ καιροῦ πρό καιροῦ μαθάνειν σπουδάζωμεν, πειθώμεθα δέ μᾶλλον οὕτω λέγοντι τῷ Δεσπότῃ. “Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς”. Ἐρευνᾶτε καί μή πολυπραγμονεῖτε. Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς καί μή ἔξωθεν τῶν ἁγίων Γραφῶν συζητήσεις ποιεῖσθε. Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς, ἵνα περί πίστεως καί ἐλπίδος καί ἀγάπης διδάσκησθε· (96) περί πίστεως, ἵνα μή παντί ἀνέμῳ συμπεριφέρησθε κατὰ τὴν κυβεῖαν τῶν ἀστηρίκτων ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ δογμάτων ὀρθῶν τῆς ἀποστολικῆς καί καθολικῆς Ἐκκλησίας στερεοῦσθε καί τόν “λόγον ὀρθοτομεῖτε” αὐτῆς. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καί τόν τῆς πίστεως καρπὸν καί τό ἐκ ταύτης ὄφελος διὰ τῆς πράξεως τῶν ἐντολῶν τοῦ ἐκζητεῖν διδασκῆσθε καί, ὅταν εὐρεῖν τοῦτο δυνηθῆτε, τήνικαῦτα καί τὴν ἐλπίδα ἀκαταίσχυντον κτήσεσθε καί τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην ἐν αὐτῇ ὀλικὴν ἔξετε. Ἄλλως γάρ ἀδύνατον παντί ἀνθρώπῳ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην τελείαν κτήσασθαι εἰ μή διὰ πίστεως ἀκραιφνοῦς καί ἐλπίδος βεβαίας καί ἀδιστακτοῦ. Τί οὖν καταλιπόντες τό ἀνακρίνειν ἑαυτοῦς περί τούτων, καί εἰ ἄρα πίστιν ἔσχομεν πρὸς τόν Θεόν τοιαύτην οἷαν αὐτός ἐκεῖνος, ὁ καί κρῖναι μέλλων, καί ἀπαιτῆσαι ταύτην ἡμᾶς λέγει, τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς πολυπραγμονοῦμεν, καί ταῦτα, μηδὲ τὰ ἐν ποσὶν εἰδότες ποσῶς;

Ὅποια δέ ἐστὶν ἡ πίστις ἣν ἀπαιτούμεθα πρὸς Θεοῦ καί ποταπή ἦν ὀφείλομεν πρὸς αὐτόν ἔχειν, αὐτός οὕτως διὰ τῶν εὐαγγελίων ἐδήλωσεν, οὕτως εἰπὼν· “Ὁ θέλων ὀπίσω μου ἐλθεῖν ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν καί ἀράτω τόν σταυρόν αὐτοῦ καί ἀκολουθεῖτω μοι· ὅστις γάρ ἔρχεται πρὸς με καί οὐ μισεῖ τόν πατέρα αὐτοῦ καί τὴν μητέρα καί τούς ἀδελφούς καί τὰς ἀδελφάς ἔτι δέ καί τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν οὐ δύναται μοι εἶναι μαθητής”. Καί πάλιν· “Ὁ εὐρών τὴν ψυχὴν αὐτοῦ” ἐν τοῖς εἰρημένους δηλονότι “ἀπολέσει αὐτήν· ὅς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ καί τοῦ εὐαγγελίου μου” ἤγουν τῆς τῶν ἐντολῶν μου ἐκπληρώσεως “εἰς ζωὴν αἰώνιον εὐρήσει αὐτήν”. Ἦκούσατε τῆς πίστεως τὰ γνωρίσματα; Ἀρκεῖσθε τοῖς εἰρημένους ἢ ἔτι χρειαίαν ἔχετε καί τῶν ἐξῆς ἀναμνησθῆναι;

(97) Εἰ οὖν βούλεσθε μαθεῖν ὅτι τοιαύτην πίστιν ἀπαιτεῖ ἡμᾶς ὁ Θεός, ὥστε μηδὲ περί τῆς παρουσίας ταύτης ζωῆς τό καθόλου φροντίζειν πιστεύοντας εἰς αὐτόν, ἐξ αὐτοῦ μάθετε ἀκριβῶς τοῦ Κυρίου οὕτω διαρρηδὴν βοῶντος· “Μὴ μεριμνήσητε περί τῆς αὔριον τί φάγητε ἢ τί πίητε ἢ τί ἐνδύσησθε”. Κατὰ μικρόν δέ ἀνάγων ἐπὶ τὰ

τελεώτερα φησιν· “Εάν τις σε ράπιση εἰς τήν δεξιάν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καί τήν ἄλλην· καί τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καί τόν χιτῶνά σου λαβεῖν ἄφες αὐτῷ καί τό ἱμάτιον· καί τῷ αἴροντι τά σά μή ἀπαίτει”. Καί ἔτι καθ’ ὑπερβολήν εἰς ὑπερβολήν πίστεως εὐχέσθαι καί ἀγαπᾶν κελεύει τούς ἐχθρούς καί καλῶς ποιεῖν τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς καί ὑπέρ τῶν ἐπηραζόντων ἡμᾶς εὐχέσθαι. Καί ἄλλα πλείονα κελεύει ποιεῖν ἡμᾶς ἐξ ὧν πρότερον δηλονότι δείκνυται ἢ πρός αὐτόν πίστις ἡμῶν, καί τότε τό πιστούς ἡμᾶς εἶναι λέγειν χρεῶν· χωρίς γάρ τούτων νεκρά ἡ πίστις ἡμῶν καί ἡμεῖς νεκροί δηλονότι.

Ἐρεύνησον τοιγαροῦν σεαυτόν ἀκριβῶς, ὧ οὗτος, καί ἐάν μηδέν τῶν εἰρημένων ἐλλείψαντα σεαυτόν εὐρήσης, ἀλλά πάντα μεθ’ ὑπερβολῆς ἀπό ζεύσεως καρδίας καί προθέσεως πράξαντα, πάντως ἔχειν ἐν φωτί κατανοήσεις ἑαυτόν καί ἐλπίδα ἀκαταίσχυντον, οὐχί τήν ἐξ οἰήσεως ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις προσγινομένην, ἥς τό μάταιον καί ἀπατηλόν οὐδεῖς τῶν κεκτημένων αὐτήν ἐπιγνώσει δύναται, ἀλλά τήν χρηστήν ἐλπίδα καί ἀληθινήν ἐν ἀληθινῷ καί ἀκαταίσχυντῳ φωτί. Ἐν ταύτῃ δέ ὡς περ ἐπ’ ὀχήματι χερουβικῷ κατίδοις τήν ἀγάπην ἐποχομένην, ἥτις ἐστίν ὁ Θεός· ἦν ἐάν οὕτως εὐρών ἴδης, οὐ πολυπραγμονήσεις ἕκτοτε τῶν μελλόντων καί ἀοράτων οὐδέν, ἀλλά καί ἄλλους ἐπιστομίσεις καί παραγγελίης μή (98) πολυπραγμονεῖν τι μηδέ συζητεῖν περί τῶν ἐκεῖσε, ὡς αὐτῇ τῇ πείρᾳ μαθῶν ὅτι νῶ καί λόγω ἀκατάληπτα καί ἄφραστα πάντα εἰσὶ τά ἐκεῖσε. Εἰ δέ τά πιστόν σε τέως καί χριστιανόν ποιῶντα ἐν πρώτοις γνωρίζεσθαι οὐκ ἔπραξας, ἀλλά μετά τῶν ἀπίστων πιστός καί μετά τῶν πιστῶν κατακεκριμένος ὑπό τοῦ συνειδότος ὡς ἄπιστος εἶ, καί οὐκέτι τελείαν ἔχεις ἐλπίδα καί πληροφορίαν σωθήσεσθαι, οὐδέ ὡς ὁ ἅγιος Παῦλος λέγειν καί σύ δύνασαι· “Τόν ἀγῶνα τόν καλόν ἠγώνισμαι, τόν δρόμον τετέλεκα, τήν πίστιν τετήρηκα· λοιπόν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ὁ δίκαιος κριτής”, τί πολυπραγμονεῖς καί μαθεῖν ἐρωτᾶς, εἰ ἄρα μέλλουσιν γνωρίζειν οἱ ἅγιοι ἀλλήλους ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ὅταν ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ ἐπί πάντων Θεοῦ γενόμενοι ὁρῶσιν αὐτόν; Τί σοι ἔσται ἐκ τούτου ὄφελος; Εἰπέ μοι.

Ἦθελον γάρ ἀκοῦσαι καί μαθεῖν παρά σοῦ τί σοι τό ὄφελος, ὑπό τοῦ συνειδότος, ὡς ἔφαμεν, κρινομένῳ σοι, ἐπειδή τάς ἐνταλθείσας ὑπό τοῦ Χριστοῦ μερίδα μή ἔχοντι, ἐάν τάς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ ἀπολαύσεις καί δόξας καί τρυφάς καί ἀποκαταστάσεις μάθης διδασκόμενος παρ’ ἡμῶν. Οὐδέν οὐδαμῶς πάντως, ἀλλά καί κατάκριμα μεῖζον μᾶλλον σεαυτῷ προξενήσεις, ὅτι καί ταῦτα μαθῶν κατεφρόνησας καί τήν οἴησιν ἀποβαλέσθαι καί ταπεινώσιν κτήσασθαι οὐκ ἠθέλησας. Ἄλλως δέ καί ἐρωτῶντί μοι πράως, ἐν εἰρήνῃ σύ ἀποκρίθητι. Παιδί μικρῷ μηδέ τά στοιχεῖα καταδεξαμένῳ τῶν γραμμάτων μαθεῖν, τά περί γραμματικῆς καί ρητορικῆς ζητοῦντι διερμηνεύεσθαι, ἄρα ἀνέξεται ποτε ἄνθρωπος, λογισμοῦ κύριος ὢν, κἄν λόγου φιλοῦ ἀξιῶσαι τήν ἀφροσύνην αὐτοῦ, καί οὐχί μᾶλλον ἀπόσεται ὡς ἄφρονα καί παιδικά φρονοῦντα καί (99) ἀναισθητῶς αἰτοῦντα τά ὑπέρ τήν ἑαυτοῦ δύναμιν; Εἰ δέ ἐν τούτοις δίκαιον τοῦτο καί πρέπον ἐστί, πόσω μᾶλλον ἐν τοῖς ὑπέρ λόγον καί νοῦν καί διάνοιαν; Εἰ δέ καί τά στοιχεῖα τῶν γραμμάτων μή μάθη τις, ἀκούσει δέ ἄπερ δι’ ἐτέρων λέξεων οἱ Ἕλληνες συνεγράψαντο καί νοήσει αὐτά τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λεγόμενα, οὐδέν θαυμαστόν, ἐπειδή περί αἰσθητῶν ὁ λόγος αὐτοῖς καί μάταιοι περί ματαίων πραγμάτων αἰ διηγῆσαι αὐτῶν.

Τά δέ περί οὗ ἐρωτᾶς οὐ τοιαῦτα, ἀλλ’ ὅποια καί πῶς; Ὡς ὁ προφήτης λέγει Δαβίδ· “Καί ἐκλινεν οὐρανοῦς καί κατέβη καί γνόφος ὑπό τούς πόδας αὐτοῦ”. Τίς οὗτος ὁ γνόφος; Ἡ σάρξ αὐτή τοῦ Κυρίου, περί ἧς καί Ἰωάννης ὁ μέγας πρόδρομος αὐτοῦ ὕστερον ἔφη· “Οὗ οὐκ εἰμί ἰκανός κύψας λῦσαι τόν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ”. Κατέβη τοίνυν καί ἦλθεν ἀντί γνόφου περικείμενος τήν σάρκα. Καί αὐθις· “Ἐπέβη ἐπὶ Χερουβίμ καί ἐπετάσθη, ἐπετάσθη ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων. Καί ἔθετο

σκότος ἀποκρυβὴν αὐτοῦ· κύκλω αὐτοῦ ἢ σκηνή αὐτοῦ”. Ὁρᾶς ὅπως οὐ περὶ αἰσθητῶν σοι πραγμάτων ἢ ἔρευνα, ἀλλὰ περὶ θείων καὶ ἀκατάληπτων καὶ οὐ ῥαδίως παρά πάντων καταλαμβανομένων; Εἰ γάρ γνώφον καὶ σκότος ἔθετο ἀποκρυβὴν τῶν μυστηρίων αὐτοῦ καὶ πολλοῦ δέεται τις φωτός τοῦ παναγίου Πνεύματος εἰς τὴν κατανόησιν τῶν ἀποκεκρυμμένων αὐτοῦ μυστηρίων, πῶς, μήπω τοῦ θείου φωτός κατοικητήριον γεγονώς, ἐρευνᾶς ἅ μαθεῖν οὐκ ἰσχύσεις, ἀτελής ἔτι καὶ ἀφώτιστος ὢν; Ἴνα γάρ μὴ ὑπολάβης, ὡς ἐν σκότει καθήμενος, ὅτι κάκεῖνος ἐν τῷ σκότει γεγονώς ἐκρύβη, “κύκλω αὐτοῦ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ” ἔφη ὁ προφήτης Δαβίδ· σκηνὴν δέ λέγει ἢ ὁ Παῦλος φῶς ὀνομάζει – “φῶς γάρ, φησὶν, οἰκῶν ἀπρόσιτον”, ἀμφοτέροι τὸ ἀκατάληπτον καὶ ἄστεκτον αὐτοῦ τῆς(100) θεότητος δηλοῦντες, οὐχὶ δέ περιοριστόν ποιοῦντες τὸ θεῖον, ἀλλ’ οἷον οὕτω πως τὸν λόγον ποιούμενοι πρὸς τοὺς περιεργότερον ἔχοντάς φασι. Μὴ ὑπολάβετε, ὧ ἀνόητοι, ὅτι ἐν σκότει ὁ ἀναληφθεὶς Κύριος καὶ Θεὸς εἰσελθὼν ἐκρύβη· ἀλλὰ ἐκεῖνος μὲν ἐν τῇ ἰδίᾳ δόξῃ τῇ τὸ πᾶν καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν πληροῦση θεότητί ἐστὶν ἐν ἧ καὶ πρό τούτου ἦν, φειδόμενος δέ ἡμῶν, ἵνα μὴ ἄρδην ἀπολώμεθα, ἔθετο σκότος καλύπτον οὐκ ἐκεῖνον, ἀλλ’ ἡμᾶς· “Ὁ Θεὸς γάρ ἡμῶν, φησί, πῦρ καταναλίσκον” οὐχὶ τοὺς δικαίους, ἀλλὰ τοὺς ἁμαρτωλούς.

Ἴδε οὖν· ἔμαθες ὡς ἐν παραδρομῇ τὰ τῆς πίστεως ἡμῶν θεῖά τε καὶ φρικτὰ μυστήρια παρ’ ἡμῶν, μᾶλλον δὲ παρά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δι’ ἡμῶν· ἔμαθες ὅτι καὶ κατῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Θεὸς καὶ ἀνῆλθεν αὐθις εἰς οὐρανοὺς καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυβὴν αὐτοῦ· οὐ γάρ ἔδει πρό τῆς κρίσεως μετὰ τῆς τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ δόξης φανῆναι ἡμῖν, ἀλλὰ τότε τοῦτο γενέσθαι ὅτε καὶ τὸν καιρὸν ὁ Πατὴρ αὐτοῦ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἔθετο ἐξουσία. Εἰ οὖν οὕτως ὑπάρχει τὰ μυστήρια κεκρυμμένα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ οὐ πᾶσι δέδοται γινώσκειν αὐτὰ κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν, τί, ἀφείς ἐργάζεσθαι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, περὶ τῶν ἀποκεκρυμμένων πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπερωτᾶς; Ἴδου γάρ καθ’ ἐκάστην ἀκούεις τοῦ Ἀποστόλου βοῶντος περὶ ἐκείνων αὐτῶν “ἅ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη”, τὰ ἀγαθὰ “ἅ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν”. Πρό γάρ τοῦ ἀναληφθῆναι αὐτόν καὶ τὸ σκότος θεῖναι ἀποκρυβὴν αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολάς, ὡς ἂν εἴποι τις, ἐργαλεῖα ἡμῖν δεδωκώς, τὴν δὲ πίστιν τὴν εἰς αὐτόν ὡσπερ τινὰ τεχνίτην, ὡς εἶναι ἡμᾶς μὲν σκευή, τὴν δὲ πίστιν τεχνίτην, τὰς δὲ ἐντολάς ἐργαλεῖα, δι’ ὧν ὁ τεχνίτης Λόγος (101) ἀναστοιχειοῖ καὶ νεουργεῖ τοὺς ἐργάτας τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν, ὡς ἂν διὰ τῆς ἐργασίας αὐτῶν καθαιρόμενοι φωτιζώμεθα κατὰ προκοπὴν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τὴν γνῶσιν τῶν μυστηρίων τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Καὶ καθάπερ τὰ ἐργαλεῖα δίχα τεχνίτου καὶ ὁ τεχνίτης δίχα ἐργαλείων ἐνεργεῖν τι οὐ δύναται, οὕτως οὐδέ ἡ πίστις δίχα τῆς τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσεως, οὐδέ ἡ ἐκπλήρωσις τῶν ἐντολῶν δίχα πίστεως ἀνανεοῖ καθόλου καὶ ἀναπλάττει ἡμᾶς ἢ ἀπὸ παλαιῶν καινούς ἡμᾶς ἀπεργάζεται. Ὅπηνίκα δὲ τὰ ἀμφοτέρα ἐν ἀδιστακτῷ καρδίᾳ κτησώμεθα καὶ εὐχρηστον σκεῦος τῷ Δεσπότῃ εἰς ὑποδοχὴν τοῦ νοητοῦ μύρου γενώμεθα, τηνικαῦτα καὶ ὁ θεὸς τὸ σκότος ἀποκρυβὴν αὐτοῦ ἐγκαινίζει ἡμῖν τῇ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δωρεᾷ καὶ καινούς ἀντὶ παλαιῶν καὶ ζῶντας ὡς ἀπὸ νεκρῶν ἐξανίστησι καὶ διατέμνει τὸ σκότος καὶ διαβιβάζει ἐκεῖθεν τούτου τὸν ἡμέτερον νοῦν καὶ ὡς ἐξ ὀπῆς τινος παρακύπτειν αὐτόν καὶ βλέπειν χαρίζεται ἀμυδρῶς πως, ὅσον ἡλίου κύκλον ἢ σελήνης ἐστίν· ἔνθεν τοι καὶ διδάσκεται, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν γινώσκει καὶ μυεῖται, πληροφορούμενος ὅτι ὄντως ἄλλως οὐκ ἔνι ἐν μερικῇ μετοχῇ τῶν ἀπορρήτων γενέσθαι τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν, εἰ μὴ ἐν ταπεινώσει καρδίας καὶ πίστει ἀδιστακτῷ ὀλοψύχου προθέσεως πάντα τὸν κόσμον οὗτοι καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ σὺν τοῖς θελήμασιν αὐτῶν ἀπαρνήσονται ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ· καὶ οὐ τοῦτο

μόνον, ἀλλ' ἐάν μή ἀνεπαισχύντως, μᾶλλον δέ ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας καί χαρᾶ, τούς ὑπέρ ἀρετῆς πόνους ὁμοῦ καί πειρασμούς διελεύσονται οἱ πιστεύοντες εἰς Χριστόν καί μάλιστα οἱ νήπιοι βαπτισθέντες καί μή ἐπαισθανόμενοι ἔχειν “τήν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ δωρεάν”.

Σύ οὖν, ὁ ταῦτα ἀναγνούς, μή ἐν οἴησει τῆς ψευδωνύμου γνώσεως (102) καί ἀναπλάσει λογισμῶν ματαίων, ἀλλ' ἐν φόβῳ καί τρόμῳ σεαυτὸν ἀνάκρινον· καί εἰ βούλει μαθεῖν ὅπως ἔχεις βίου καί καταστάσεως, ἐρώτησόν σου τήν ψυχὴν καί εἰπέ αὐτῇ· “Ψυχὴ, ἐφύλαξας τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ πάσας ἢ οὐ;” Καί ἀνοίξασα τό τοῦ συνειδότος αὐτῆς στόμα, ἐρεῖ σοι πάντως τό ἀληθές· οὐ γάρ αἰδεσθήσεται σε, ἀλλ' ἐλέγξει σε καί ἅ προαπέθου καί ἔχεις ἐν ἑαυτῷ, εἴτε ἀγαθά, εἴτε φαῦλα, ὑποδείξει σοι. Ἐν γάρ τῷ συνειδότι αὐτῆς εὐρήσεις, εἴτε τόν κόσμον ἠγάπησας, εἴτε τούτου προετίμησας τόν Θεόν, εἴτε τήν τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἐζήτησας, εἴτε τήν ἐκ τοῦ Θεοῦ διδομένην μόνον ἐπόθησας· ἐν ἑαυτῷ παρακύψας ὡς ἐν κιβωτίῳ καί τό ὑποκείμενον ἀναψηλαφῶν, ἐν ἑν τῶν ἀποκειμένων ἐκβάλλων, πάντα γνωρίσεις τρανῶς. Ὑπόθου μοι γάρ ἐν πρώτοις ἐναποκεῖσθαι φιλοδοξίας καί κενοδοξίας ἔρωτα, εἶδος ἀνθρωπαρέσκειας, ἠδύσματα τῶν ἐξ ἀνθρώπων ἐπαίνων, ὑποκρίσεως ἔνδυμα, σπέρμα φιλαργυρίας ἐγκεκρυμμένον, καί ἀπλῶς πολλά ἐγκείμενα ἐν αὐτῷ καί ἕτερον ὑφ' ἐτέρου συγκαλυπτόμενον, ἐπάνω δέ τούτων ἀπάντων ἔστω ἀνακειμένη φυσίωσις ἢ γάρ γνῶσις, φησί, φυσιοῖ, σὺν ταύτῃ οἴησις καί τό δοκεῖν εἶναι τι μηδέν ὄντα τόν πεφυσιωμένον τόν λογισμόν. Τούτων τοιγαροῦν ἐπικειμένων τοῖς ἄλλοις οἷσπερ προείπομεν ἅπασι, πῶς ἰσχύσεις, εἰπέ μοι, ταῦτα θεάσασθαι; Πάντως ἐρεῖς· οὐδαμῶς.

Λέγε μοι οὖν ἄρτι καί τοῦτο. Μή πειθομένου σου ὅτι κάλυμμα τι τῶν τοιούτων ἐπίκειται τῇ καρδίᾳ σου, ἀλλ' ἀπιστοῦντος, καθά δή καί Ἑβραῖοι, τοῦτο αὐτό τοῦ Παύλου λέγοντος πρὸς αὐτούς, ἀπιστοῦσι, καί μή περιαιροῦντός σου τό κάλυμμα τοῦτο ἐκ τῆς καρδίας σου, ἵνα καί τά ὑπ' αὐτοῦ καλυπτόμενα πάθη ἴδῃς καί τήν ταλαίπωρόν σου (103) ψυχὴν οἰκτειρήσῃς καί σπεύσῃς αὐτήν ἐκκαθᾶραι καί τούς νοερούς αὐτῆς ὀφθαλμούς καί τό πρόσωπον δάκρυσι θερμοῖς ἀπονίψῃς, πᾶσαν ἀπορριψάμενος ὀπισθεν σοφίαν καί γνῶσιν τήν ἔξωθεν, Παύλῳ πειθόμενος, ὡς ἂν γένη μωρός ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἵνα γένη φρόνιμος ἐν Χριστῷ, πῶς, εἰπέ, μωροῦ ὄντος σου, τά περί Θεοῦ σοι καί τῶν θείων ἐκδιηγῆσομαι, ἀποκεκρυμμένων ὄντων καί ἀοράτων αὐτῶν; Οὐκ αὐτός σύ καταγνώσεις μου ὡς ἀνάξιον πράγμα ποιῶντος καί ἐν σεαυτῷ δικαίως ἐρεῖς· “Οὗτος, φησίν, ὄντως ἄφρων ἐστίν, ὁ ἐμοί τῷ ἄφρονι τά περί τῶν ἀοράτων καί ἀκαταλήπτων πάση πνοῇ τῇ ὑπὸ τόν οὐρανόν καί πάση κτίσει τῇ ὑπεράνω οὐσῇ τῶν οὐρανῶν διηγούμενος;” Εἰ γάρ τά τότε μέλλοντα γενέσθαι οὐδέ οἱ ἄγγελοι ἐπίστανται τοῦ Θεοῦ, καθὼς οὐδέ τήν ἐπί γῆς αὐτοῦ παρουσίαν ὅποια ἢ ποταπή, ἢ πότε ἢ ὅτε κατελθεῖν ἔμελλε καί ἄνθρωπος γενέσθαι ἐγίνωσκον, πόσω μᾶλλον τήν μετὰ δόξης αὐτοῦ παρουσίαν ἔσχατον ἀγνοεῖν ὀφείλουσιν, ὅποτε γενήσεται καί ὀπόση, ἢ τίνα ἄπερ τότε τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μέλλει χαρίζεσθαι; Καί ὅτι ταῦτα οὕτως ἔχει ἐπί τῆς ἀληθείας, ὁ μὲν Παῦλος ἐδήλωσεν εἰπὼν· “Ἴνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καί ταῖς ἐξουσίαις διὰ τῆς ἐκκλησίας ἢ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ”, ὁ δέ Κύριος περί τῆς παρουσίας αὐτοῦ ὅτι “καί αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται”, ἀντί τοῦ ἐκπλαγήσονται καί θαυμάσουσιν, αἴφνης θεώμεναι ἄπερ μέχρι τότε πάντως οὐκ εἶδον. Εἰ τοίνυν αἱ δυνάμεις ἀγνοοῦσι τῶν οὐρανῶν, σύ, πῶς ὄλως ἀποτολμᾶς καί λέγεις ὅτι οὐ μή γνωρίζουσιν ἀλλήλους οἱ ἅγιοι ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, ὅποταν ἐν τῇ θεωρίᾳ τούτου γενήσονται; Ὁ δέ γε τούτῳ πάλιν ἀντιπίπτων, σύ, καί φάσκων· “Ὀντως ὄραῖν καί γνωρίζειν ἀλλήλους ὀφείλουσι”, πόθεν τοῦτο μεμάθηκας;

Ἔγωγε ἄγνοια καὶ μανία καὶ σκότωσησι! Οὐ φρίττετε, οὐ φοβεῖσθε; (104) Ἐκ γάρ τῶν λόγων ὑμῶν ἀμφοτέροι καταδικασθήσεσθε παρά τοῦ δικαίου καὶ ἀπροσωπολήπτου κριτοῦ. Πρὸς γάρ τούς λέγοντας μὴ ὄραν μηδέ γνωρίζειν ἀλλήλους τούς ἁγίους, ἀλλὰ μόνον ἐκείνον ὄραν, ταῖς αἰσθήσεσι πάσαις ὅλους ὅλω δῆθεν ἐνουμένους ἐκείνω, φθέγγεται πως καὶ εἴπη· “Ἐγνωτέ με, ὦ οὔτοι; Εἶδετέ μου τό φῶς; Ἐνδέξασθέ με ἐν ὑμῖν; Τάς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματός μου τοῦ Ἁγίου αὐτῆ τῆ πείρα ἐμάθετε ἢ οὐ;” Οἱ οὐ μὴ τολμήσωσιν ἀντιφθέγγασθαι, οἶμαι, καὶ εἰπεῖν· “Ναί, φησί, Δέσποτα”. Εἰ γάρ τοῦτο ἐροῦσιν, ἀντερεῖ πρὸς αὐτούς· “Πῶς οὖν, εἰ τούτων ἐν πείρα γεγονάτε, τούς ἐμέ ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν μέλλοντας μὴ γνωρίζειν ἀλλήλους λέγετε; Ἐγὼ Θεός ἀψευδής, Θεός ἀληθινός, Θεός ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις ἐγκατοικῶν. Πῶς οὖν ἐν αὐτοῖς κατοικῶ; Ὡσπερ εἶπον ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί, οὕτω καὶ οἱ ἅγιοι ἐν ἐμοί καὶ ἐγὼ ἐν αὐτοῖς· καὶ καθάπερ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί καὶ ἐγὼ πάλιν ἐν τῷ Πατρὶ μου, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις πᾶσιν ἐγὼ ἔσομαι κατοικῶν καὶ οἱ ἅγιοι πάντες κατοικήσουσιν ἐν ἐμοί”. Πρὸς δέ τούτοις ἐρεῖ καὶ ταῦτα· “Εἰ τοίνυν ἐγὼ ἐν τοῖς ἁγίοις μου καὶ οἱ ἅγιοι μου ἐν ἐμοί, ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ μου καὶ ὁ Πατήρ μου ἐν ἐμοί, καθὼς δέ γινώσκει με ὁ Πατήρ καὶ ἐγὼ γινώσκω τὸν Πατέρα, εὐδὴλον ὅτι καὶ οἱ ἅγιοι γνωρίζειν καὶ γινώσκειν ὀφείλουσιν”. Ἴνα δέ σαφέστερον τοῦτο γένηται, ὡς ἂν δῆλον καὶ τοῖς ἀναισθητοῖς ἔσται, χρεῶν προσθεῖναι καὶ ἔτι πάλιν εἰπεῖν· ἐν πᾶσι τοῖς ἁγίοις Χριστός ἐνοικῶν ἔσεται.

Ὅποταν οὖν αἱ βίβλοι τοῦ συνειδότος ἐκάστου διανοιχθήσονται, ἐν μὲν ταῖς τῶν ἀμαρτωλῶν καρδίαις καὶ συνειδήσεσιν εὐρεθήσονται, εἰ μὴ τι ἄλλο, οἴησις ἢ κενοδοξία ἢ αἵρεσις ἢ ζῆλος ἢ φθόνος ἢ τι τῶν τοιούτων· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἀμέλεια, ῥαθυμία καὶ τό μὴ πάση ἰσχύϊ ποιῆσαι (105) τάς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς, ὅθεν ἔλλειψις ἔσται τῆς ἀγάπης αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο οὖν “σκοτισθήσονται οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν” καὶ αἰσχυνηθήσονται καὶ ἀκούσονται· “Ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε μίαν τῶν ἐντολῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἀλλὰ ταύτης κατεφρονήσατε, ἐμοί οὐκ ἐποιήσατε. Ἀπέλθετε ἀπ' ἐμοῦ εἰς τό πῦρ τό αἰώνιον, τό ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ “. Ἐν δέ τῷ διανοιγῆναι τάς τοῦ συνειδότος τῶν ἁγίων βίβλους, πρόσεχε! λάμψει ὁ νῦν ἀποκεκρυμμένος ἐν αὐτοῖς Χριστός ὁ Θεός, ὡς ἔλαμψε πρό τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρός, καὶ ἔσονται οἱ ἅγιοι ὅμοιοι τῷ Ὑψίστῳ. Πόθεν τοῦτο δῆλον; Αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἄκουσον τοῦτο λέγοντος· “Τότε ἐκλάμψουσιν οἱ δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος”. Ποῖον δέ ἄλλον λέγει καιρόν ἢ ἥλιον, εἰ μὴ πάντως ὄνπερ εἰρήκαμεν, καὶ ἑαυτὸν τὸν ἥλιον δικαιοσύνης μόνον ὀνομαζόμενον καὶ ἐν δικαίῳ μόνον ἀνατέλλοντα καὶ ἐκλάμποντα; Καὶ τοῦτο ὁ ἐπιστήθιος καὶ Χριστοῦ μαθητῆς ἡγαπημένος ἐκδηλότερον διατρανοῖ λέγων· “Ἀδελφοί, νῦν τέκνα Θεοῦ ἔσμεν, ἀλλ' οὕτω ἐφανερῶθη τί ἐσόμεθα· οἶδαμεν δέ ὅτι, ἐάν φανερωθῆ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα”. Καὶ ὁ Παῦλος· “Νῦν γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δέ ἐπιγνώσομαι, καθὼς καὶ ἐπεγνώσθη”.
Εἰ οὖν ὅμοιοι τοῦ Θεοῦ οἱ ἅγιοι καὶ τοσοῦτον ἐπιγνώσονται τὸν Θεόν, ὅσον ὁ Θεός ἐπέγνω αὐτούς, καὶ καθὼς γινώσκει ὁ Πατήρ τὸν Υἱόν καὶ ὁ Υἱός τὸν Πατέρα, οὕτως ὀφείλουσι καὶ οἱ ἅγιοι ἀλλήλους καὶ ὄραν καὶ γινώσκειν, ἀλλὰ καὶ οἱ μηδέποτε ἀλλήλους σωματικῶς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἰδόντες τότε γνωρίζειν ἀλλήλους ὀφείλουσι, πῶς οὐκ ἐρυθριάτε περὶ ὧν οὐκ οἶδατε λέγειν καὶ ἐπερωτᾶν καὶ διδάσκειν, (106) ὡς ἤδη καὶ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς τὴν γνῶσιν δῆθεν πεπλουτηκότες καὶ ἄνωθεν προχειρισθέντες διδάσκαλοι; Ὡσπερ γάρ οὐδέποτε ἀγνοήσει ὁ Πατήρ τὸν Υἱόν ἢ ὁ Υἱός τὸν Πατέρα, οὕτως οὐδέ οἱ ἅγιοι, θέσει θεοὶ γεγονότες ἐν τῷ ἔχειν οἰκοῦντα ἐν ἑαυτοῖς τὸν Θεόν, ἀλλήλους ποτέ ἀγνοήσουσιν, ἀλλὰ βλέποντες ἔσονται ἀλλήλων καὶ ἑαυτῶν τὴν δόξαν, ὡς ὁ Υἱός τοῦ Πατρός καὶ ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ. Τίς δέ καὶ ὁποία ἔσται τῶν ἁγίων ἡ δόξα; Οἷα ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῦτο

αὐτός δι' ἑαυτοῦ ἀριδῆλως δεδήλωκε· φησί γάρ· “Καί ἐγώ τήν δόξαν ἦν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἔν, καθώς ἡμεῖς ἔν ἔσμεν”. Ὅρας ὅτι ἡ ἀπό τοῦ Θεοῦ καί Πατρός δοθεῖσα πρό τῶν αἰώνων τῷ Υἱῷ δόξα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῖς ἀγίοις δεδωρηται καί εἰς ἔν οἱ πάντες εἰσί.

Τοιγαροῦν οἱ λέγοντες, ὅτι οὐ μή ὀρώσιν, οὐδ' οὐ μή γνωρίζωσιν ἀλλήλους οἱ ἅγιοι ἐν τῇ θεωρίᾳ γινόμενοι τοῦ Θεοῦ, ὄντως ἐν σκοτει πορεύονται καί ἐν μετουσίᾳ ἢ θεωρίᾳ καί ἐπιγνώσει Θεοῦ οὐκ ἐγένοντο καί λαλοῦσι καί διαμαρτύρονται ἅ οὔτε ἐπίστανται, οὔτε ποτέ ἐθεάσαντο. Οἰοεὶ γάρ λέγουσιν ἐν ἐκστάσει καί τότε γίνεσθαι, ὡσπερ καί νῦν, τούς ἀγίους καί ἐπιλανθάνεσθαι ἑαυτῶν τε καί τῶν σὺν αὐτοῖς, δοκοῦντες, ὡς οἶμαι, μᾶλλον δέ κακῶς τά τῶν θείων νοοῦντες Γραφῶν, ὅτι ἡ αὐτὴ ἀλλοίωσις καί ἀρπαγὴ νῦν τε καί εἰς τό μέλλον ἔσται τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἀγίοις. Ὅταν γάρ ἀκούσωσιν ὅτι ὁ δεῖνα ὁ ἅγιος, ἐν θεωρίᾳ Θεοῦ γενόμενος καί τόν νοῦν ἀρπαγείς, τόσας ἢ τόσας ἡμέρας καί νύκτας ἐποίησε, μηδέν ὅλως τῶν ἐπιγειῶν ἐνθυμηθείς, ἀλλά μετά τῶν ἄλλων ἀπάντων καί αὐτοῦ τοῦ ἰδίου σώματος ἐπελάθετο, ὅλος ὅλη ψυχῇ καί πάσαις ὁμοῦ ταῖς αἰσθήσεσι κεκολλημένος ἔμεινεν, ὧν ἐκεῖ, τοιοῦτόν τι ὑπολαμβάνουσι καί τότε, ἐν τῇ βασιλείᾳ λέγω τῶν οὐρανῶν, ἔσεσθαι, ἀγνοοῦντες ὅλως τά θεῖα τοῦ Πνεύματος (107) καί τοῦ ἀοράτου Θεοῦ τά ἀόρατα καί ἀκατάληπτα καί ἄγνωστα τοῖς ἐσκοτισμένοις μυστήρια καί ὅτι ἡ ἀρπαγὴ αὕτη τοῦ νοός οὐχί τελείων, ἀλλ' ἀρχαρίων ἐστίν. Ὡς γάρ ὁ ἀπό γεννήσεως ἐν σκοτεινῇ καί ζοφωτάτῃ ὧν φυλακῇ καί ὑπό λυχνιαίου καί βραχυτάτου φωτός φωτιζόμενος, μόλις κἄν μικρά τινα καθορᾷ, μή εἰδῶς ὅτι φῶς ἡλιακόν ἐστιν ἔξωθεν, ἀγνοῶν παντάπασι τά ἔξω τῆς φυλακῆς, λέγω δὴ τόν ὀρώμενον κόσμον τοῦτον καί τά ἀνεκδιήγητα ἔργα καί κτίσματα τοῦ Θεοῦ, οὕτω καί ὁ ἔτι ἐν τῇ σκοτεινῇ φυλακῇ τῆς τοῦ κόσμου τούτου αἰσθήσεως ὧν καί ὑπό βραχυτάτης γνώσεως ἐλλαμφθείς, μόλις περί τῶν μυστηρίων τῆς πίστεως ἡμῶν ὀλίγην τινά καί ἀμυδράν γνώσιν λαμβάνει, τά τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ παντάπασιν ἀγνοῶν καί τίνα τά μέλλοντα διαδέξασθαι τούς ἀγίους.

Καί καθάπερ ἐκεῖνος ἐπὶ πολλά ἔτη ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀφεγγεῖ καθεζόμενος φυλακῇ, εἰ συμβῆ διανοιχθῆναι ὀπὴν ἐν τῷ ὀρόφῳ τῆς φυλακῆς καί θεάσασθαι αὐτόν αἴφνης τόν αἰθέρα τοῦ οὐρανοῦ, ὀλίγον καί κατά μέτρον τῆς γενομένης ὀπῆς, ὃν οὐδέποτε εἶδεν οὐδέ εἶναι τοιοῦτόν τι λαμπρότατον φῶς ὑπενόησεν, ἔκπληξις εὐθύς λαμβάνει αὐτόν καί ὡς ἐξεστηκῶς ὑπάρχει, ἐπὶ πολύ ἄνω τά ὄμματα ἔχων καί θαυμάζων τό ἄθροον γεγονός ἐν αὐτῷ, οὕτω δὴ καί ὁ αἴφνης ἐν θεωρίᾳ τοῦ νοητοῦ φωτός γεγονώς, ἄρτι δηλονότι τῶν δεσμῶν ἀπολυθείς τῶν παθῶν τε καί τῆς αἰσθήσεως, ἐκπλήττεται καί ὡς ἐξεστηκῶς τοῖς οὐ καλῶς ὀρώσι νομίζεται, εἰς ἑαυτόν ὅλον δηλαδή τόν νοῦν ἐπισωρεύσας καί θαυμάζων τοῦ φανέντος αὐτῷ τήν θεωρίαν καί τήν λαμπρότητα. Καί ὡσπερ πάλιν, ἐπὶ ἐκεῖνος συχνῶς καί καθ' ἡμέραν πρὸς ἐκείνην τήν ὀπὴν ἀποβλέπει, ἄρτι πλατυνθεῖσαν καί φωτίζουσαν ἐπὶ πλέον τόν ζοφώδη χώρον τῆς φυλακῆς καί ἐφ' ἱκανούς χρόνους ἐν τῷ φωτὶ διαμένουσαν, ἢ συνήθεια τῆς ὀράσεως τοῦ φωτός τήν πολλήν ἔκπληξιν ἐκ τοῦ κατά μικρόν ἀφαιρεῖται (108) ὃν τρόπον καί ἐπὶ τοῦ ἡλίου γέγονεν ἐφ' ἡμᾶς· τῇ γάρ συνηθείᾳ τῆς ὀράσεως ὡς εὐκαταφρόνητον αὐτόν λογιζόμεθα· εἰ γάρ μηδέπω ἤμεν αὐτόν θεασάμενοι, αἴφνης δέ τοιοῦτος ὠράθη ἡμῖν, ὑπὸ τῆς ἐκπλήξεως διαπεφωνήκαμεν ἄν, τόν αὐτόν τρόπον καί ἡ κατά μικρόν τῆς ψυχῆς προκοπή, ἐν συνηθείᾳ τῆς τοῦ νοητοῦ φωτός ὀράσεως γινομένη, τῆς πολλῆς ἐκπλήξεως ἐξίσταται, μνηθεῖσά τι ἐντεῦθεν ἕτερον εἶναι τῆς καταστάσεως ταύτης καί θεωρίας τελεώτερόν τε καί ὑψηλότερον.

Καί καθάπερ αὐθις ἐπιγινώσκειν ποιεῖ τέως τόν ἄνθρωπον ἐκεῖνον ἢ χρονία καί, ἀπό γεννήσεως αὐτοῦ κάθεριξίς ὅτι ἐν φυλακῇ ζοφωτάτῃ ἐστὶ, καί ἔξω ταύτης

θαυμαστά τινα ἐκ τοῦ ὀλίγου φωτός ἐκείνου εἶναι ὑπονοεῖ, ὅποια δέ εἰσιν ἐν ἀληθείᾳ λογίσασθαι ἢ ἐννοῆσαι οὐ δύναται, ἐπὶ δὲ καὶ τῆς φυλακῆς ἔξωθεν ἐκβληθῆ, τότε καὶ τό φῶς ὅλον καὶ τὰ ἐν φωτὶ ἅπαντα καὶ ἅπαντας ὁμοῦ καθορᾶ, οὕτω μοι νοεῖ καὶ τὸν ἄρτι ἐκδεδημηκότα τῶν τοῦ σώματος ἀναγκῶν καὶ ὅλον ἔξω γεγονότα τοῦ κόσμου καὶ τῶν ὀρωμένων τῆς ταπεινώσεως. Καὶ τοῦτον μὲν τὸν σύμπαντα κόσμον ὡς μίαν ὄντα τῶ ὄντι σκοτεινοτάτην καὶ ἀφεγγῆ φυλακὴν ἄλλως μοι πάλιν ὑπονοεῖ, λυχνιαῖον δὲ φῶς τό τοῦ ἡλίου λογίζου μοι φῶς, ἔξωθεν δὲ τούτου τό ἀνεκκάλητον, τό ἄφραστον, τό ἀπρόσιτον, τό ὑπὲρ ἔννοιαν καὶ ὑπὲρ λόγον καὶ ὑπὲρ πᾶν φῶς τρισυπόστατον φῶς, τὰ δὲ ἐν τῷ φωτὶ ἐκείνῳ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ φυλακῇ ταύτῃ γενομένοις ἀόρατά τε καὶ ἄγνωστα, ἄφθεγκτα καὶ ἀνερμήνευτα, εἰ καὶ δοκοῦσί τινες διὰ τῶν Γραφῶν ταῦτα νοεῖν τε καὶ θεωρεῖν· τοῖς γάρ πλείοσιν οὐδέ ὅτι πέρα τούτων ἐστὶ τι γινώσκεται.

Ὅπηνίκα οὖν πάσῃ πίστει καὶ παντὶ πόθῳ ζητήσομεν, οὐχὶ τό ἰδεῖν τό ἔξωθεν ταύτης τῆς φυλακῆς φῶς, οὐδέ τὰ ἐν τῷ φωτὶ ἐκείνῳ καὶ κόσμῳ πράγματα – οὐδεὶς γάρ τῶν ταῦτα ζητούντων ἠξιώθη ἰδεῖν, οὐδ' οὐ μὴ ἀξιώθησεται ποτε αὐτὰ καθόλου θεάσασθαι, (109) ἀλλὰ τό φυλάξαι ἐν πρώτοις τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, τό μετανοεῖν, τό πενθεῖν, τό ταπεινοῦσθαι καὶ τὰ λοιπὰ ἃ προείπομεν, τῆνικαῦτα καὶ διανοίγεται ἡμῖν ὡσπερ ὀπή τις μικρά ἐν τῷ ὀρωμένῳ τούτῳ ὀρόφῳ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τό ὑπεράνω τούτου φῶς ἄυλόν τε καὶ νοητόν παραδείκνυται· ὁ καὶ ἡ ψυχὴ κατιδοῦσα ὅλη καθόλου ἐξίσταται, ὅλη ἐκπλήττεται, θαῦμα καινόν ὀρώσα, θαῦμα παράδοξον καὶ ὁ μέχρι τότε οὐδέπω τεθέαται, ἐν ᾧ καὶ ἐπιμένει ὡσπερ καὶ ἀρπαζομένη εἰς τὸν οὐρανόν καὶ βιαζομένη εἶναι ἐκεῖ καὶ κατανοεῖν τό τούτου ἀκατανόητον καὶ μάλιστα ἐν τῷ βλέπειν αὐτό ἡμέρας τε καὶ νυκτός καὶ διδάσκεσθαι καθ' ἐκάστην ἐκεῖθεν ὅτι πέλει ἀνέσπερον, ὅτι ἄπειρον ὑπάρχει καὶ ἄφραστον, ὅθεν καὶ πρὸς τὴν φυλακὴν ταύτην ἐπιστραφεῖν καὶ βλέπειν αὐτὴς τὰ ἐν αὐτῇ ὅλως οὐ βούλεται.

Τοῦτο τοῖνυν ἀρχὴν ἴσθι τῶν εἰσαγωγικῶν εἰς εὐσέβειαν καὶ ἄρτι πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀποδυσασμένων ἀγῶνας. Ἐπὶ οὖν χρονίση ἀνεπιστρόφως πρὸς τὴν θεωρίαν ἐκείνην, ὡς οὐκ οἶδε, διανοίγεται αὐτῷ, οὐκ οἶδα ὁ οὐρανός, οὐκ οἶδα ὁ τῆς καρδίας αὐτοῦ ὀφθαλμός καὶ οὗτος μᾶλλον ἢ ἐκεῖνος, εἰπεῖν, ὑπὸ τοῦ φωτός ἐκείνου καὶ ἔνδον τοῦ οἴκου τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, λέγω δὴ τούτου τοῦ σκῆνους, τό φῶς ἐκεῖνο εἰσέρχεται τό θαυμαστόν καὶ ὑπέρλαμπρον, φωτίζον συμμετρῶς αὐτόν, ὅσον ἡ φύσις δηλονότι χωρεῖ. Οὕτω δὲ πάλιν χρονίσας, ὡς σύνηθες ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον, καὶ ὡς αἰεὶ ποτε τούτῳ συνών, λογίζεται τό τοιοῦτον· θαύματα δὲ ἐπὶ θαύμασι καὶ μυστήρια ἐπὶ μυστηρίοις καὶ θεωρίας ἐπὶ θεωρίαις, ἐλλαμπόμενος ἐξ αὐτοῦ καθ' ὥραν, ἴν' εἶπω, καὶ ὀρῶν καὶ νοῶν καὶ μνούμενος ἐκδιδάσκεται· ἃ καὶ εἰ γράφειν θελήσει, οὐδέ χάρτης οὐδέ μέλαν ἀρκέσει αὐτῷ, ἐπιλείψει δέ, οἶμαι, καὶ ὁ χρόνος αὐτόν ἐξηγούμενον ταῦτα λεπτομερῶς. Μᾶλλον δέ, πῶς ἄρα γράψαι δυνήσεται τὰ μὴ δυνάμενα ρηθῆναι, ἄφραστα ὄντα καὶ ἄρρητα πάντη; Ὅθεν καὶ ὡς ἐν φωτὶ τότε, (110) μᾶλλον μετὰ τοῦ φωτός, σύνεστι καὶ οὐχ ὡς ἐν ἐκστάσει διατελεῖ, ἀλλὰ καὶ ἑαυτόν καὶ τὰ κατ' αὐτόν καθορᾶ καὶ τοὺς πλησίον βλέπει ἐν οἴοις εἰσὶ καὶ προλέγει καὶ προγινώσκει ὅτι, ἐάν ἔξω τῆς φυλακῆς ταύτης γένηται καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἀνάστασιν, καὶ τό φῶς ἐκεῖνο τό ἄστεκτον ὅσον ἐστὶ θεάσεται, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἀγαθὰ “ἃ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν” ἀποκαλυφθήσονται αὐτῷ τρανότερον διὰ τοῦ ἐν αὐτῷ ὄντος νυνὶ φωτός ὑφ' οὗ καὶ φωτίζεται· οὐ γάρ στερούμεθα τότε τοῦ γνωρίζειν ἢ βλέπειν, ἀλλ' ὡς ὁ λόγος ἀνωτέρω ἀπέδειξε, κατὰ τὴν τοῦ φωτός λαμπρότητα καὶ θεωρίαν, ἀναλόγως μᾶλλον καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις καὶ ἡ θεωρία, καὶ ὁ ἀναγνωρισμός καὶ ἡ γνῶσις ἀλλήλων πλεῖον καὶ καθαρώτερον ἐν ἀνεκφράστῳ θυμηδίᾳ καὶ ἀγαλλιᾶσει ἔσεται εἰς αἰῶνας αἰώνων. Καὶ τοῦτο καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ οἰ

προφήται καί ἐν τῇ νέᾳ πολλοί τῶν ἀγίων ἐκ τῶν ἔργων ἀπέδειξαν, ἐξ ὀνόματος καλέσαντες οὓς οὐκ εἶδόν ποτε, ἀλλά δὴ καί ἐγνώρισαν οὓς οὐκ ἐγίνωσκον.

Οἱ οὖν λέγοντες μή γνωρίζειν μηδέ βλέπειν ἀλλήλους τούς ἀγίους, ἐκ τούτων πεισθέντες μή ζητεῖν περί ἀκαταλήπτων πραγμάτων, ἑαυτοῖς μᾶλλον, εἴπερ ἐμοὶ πείθονται, προσέχειν καί ἑαυτούς ἀνακρίνειν μή παύσονται. Οἱ δέ τά μέν εἰρημένα πάντα ἀγνοοῦντες καί αἰσθήσει καί γνώσει καί πείρᾳ θείου φωτισμοῦ καί θεωρίας μή γεγονότες, πῶς γράφειν ὅλως ἢ λέγειν περί τοιούτων οὐ φρίττετε; Εἰ γάρ ὑπέρ παντός ἀργοῦ ῥήματος λόγον ἀποδοῦναι ὀφείλομεν, πόσω μᾶλλον περί τῶν τοιούτων ἐτασθησόμεθα καί ὡς ἀργολόγοι κολασθησόμεθα. Ἄργος γάρ λόγος οὐχ, ὡς ἄν τις ὑπολάβοι, ὁ ἀνωφελής μόνον ἐστίν, ἀλλ' ὁ καί πρό τῆς πράξεως καί τῆς ἐν πείρᾳ γνώσεως λαλούμενος παρ' ἡμῶν. Ὅταν γάρ μή καταφρονήσω τῆς κάτω δόξης (111) μηδέ βδελύξωμαι ταύτην ἀπό ψυχῆς, ὡς ψυχοβλαβῆ καί τῆς ἄνω δόξης ἀποστεροῦσάν με, ἄλλους δέ διδάσκω περί αὐτῆς καί παραγγέλλω ταύτης ἀπέχεσθαι, οὐχί ἀργός καί ἄπρακτος καί κενός ὁ λόγος μου ἔσται καί ὡς ψεύστης κατακριθήσομαι; Ὅταν δέ πάλιν μή ἐν αἰσθήσει καί γνώσει λάβω τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος μηδέ διδακτός Θεοῦ γένωμαι δι' αὐτῆς, μηδέ λόγον λάβω σοφίας καί γνώσεως ἄνωθεν, τά δέ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν ἀναιδῶς διερμηνεύειν ἐπιπηδῶ καί διδασκάλου τάξιν ἐμαυτῶ περιτίθεμαι, μόνη δηλαδή τῇ ψευδωνύμῳ γνώσει πρὸς τοῦτο χρώμενος, ἄρα γε ἀνεξέταστα ταῦτα Θεός ἐάσει καί λόγον ὑπέρ τούτου οὐκ ἀπαιτήσῃ με; Οὐδαμῶς δὴ. Εἰ βούλει δέ, ἐκ τῶν κάτω καί τῶν ἀνθρωπίνων διδάχθητι καί τά ἄνω καί θεῖα. Ποῖος, εἶπέ, τῶν ἀνθρώπων κἄν ὑπέρ πάντας ἐν σοφίᾳ καί γνώσει καί ἐπιστήμῃ νόμων θαυμάζηται, κἄν δικαιοσύνη καί εὐσεβεία πάση κομᾷ, μετὰ κριτῶν ὡς κριτῆς καθεσθῆναι καί κριτὴν ἑαυτὸν ὀνομάσαι καί ἄλλους νομοθετῆσαι τολμᾷ; Εἰ δέ καί τοῦτο ποιήσῃ, οὐχί παρά τοῦ βασιλέως ἀτιμασθήσεται καί παρά τῆς ἀκριβείας τῶν νόμων τιμωρηθήσεται; Ὡ τῆς ἀναιδεΐας! Τοῦ ἐπιγείου βασιλέως οὐδεὶς καταφρονῆσαι τολμᾷ καί τιμὴν ἢ ἀξίωμα τούτου ἀρπάσαι καί ἀφορίσαι ἑαυτῶ, καί σύ τοῦ ἐπουρανίου ὡς οὐδενός καταφρονεῖς καί τῶν ἀποστολικῶν ἀξιωματῶν ἄνευ τῆς ἐκείνου ροπῆς καί θελήσεως ἐπιχειρῆσαι κατατολμᾷς; Ὅλως δέ οὕτως ἔχων, οἶει ἀνεξέταστον τοῦτο τὸν Δεσπότην καταλιπεῖν; Οὔμενον οὐδαμῶς.

Ἄλλ' ὦ Κύριε, δός ἡμῖν ἐπιγῶναί σε καί ἀξίως φοβεῖσθαι σε καί τοῖς ἀγίοις σου ἐμμένειν θελήμασι. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, παύσασθε τῶν συζητήσεων τούτων καί σπεύσατε διά μετανοίας καί δακρύων καί ταπεινώσεως, ἔτι δέ καί τῇ τῶν λοιπῶν ἀπασῶν ἐντολῶν (112) ἐκπληρώσει τὰς ἑαυτῶν ἐκκαθᾶραι ψυχὰς “ἀπό παντός μολυσμοῦ σακρός καί πνεύματος”, ἵνα καί τῶν παρόντων καί τῶν μελλόντων ἐν ἀποκαλύψει καί αἰσθήσει καί θεωρίᾳ ἐπαπολαύσητε ἀγαθῶν, χάριτι καί φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' οὗ δόξα, κράτος, τιμὴ καί προσκύνησις τῷ Πατρὶ καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Β΄.

Τὰ κεφάλαια τῆς θεωρίας τοῦ λόγου. (113)

α'. Προτρεπτικός ἐκ προοιμιῶν εἰς μετάνοιαν καὶ εἰς τό ρητόν τοῦ Ἀποστόλου· “Οὓς προέγνω, τούτους καὶ προώρισε” καὶ εἰς τὰ ἐξῆς· καὶ κατὰ τῶν στρεβλούντων αὐτό τε καὶ πᾶσαν τὴν θείαν Γραφήν.

β'. Ὅτι πάντες οἱ εἰς Χριστόν βαπτισθέντες καὶ πιστεύσαντες εἰς αὐτόν προεγνωσμένοι καὶ προωρισμένοι εἰσὶ τῷ Θεῷ εἰς τό συμμόρφους γενέσθαι αὐτούς τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ καὶ εἰς τό ρητόν τοῦ Μωσέως· “Ὅτε διεμέριζεδν ἔθνη ὁ Ὑψιστος” καὶ εἰς τὰ ἐξῆς· ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς κλήσεως καὶ ἀποβολῆς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῆς μετὰ τῶν ἐθνῶν αὐθις τούτου ἐνώσεως.

γ'. Ἀνακεφαλαίωσις τῶν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ ρηθέντων περὶ τῆς τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὕας καὶ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν καὶ αἰώνων καὶ τῆς τοῦ παραδείσου φυσικῆς θεωρίας.

δ'. Περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ τίνων εἰκόνες ἦσαν τὰ ἐν τῇ κιβωτῷ, καὶ περὶ τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ κατ' ἐκλογὴν λήμματος, καὶ τί ἐστὶ τό λῆμμα τοῦτο, καὶ περὶ Ἰσραὴλ καὶ τῆς περιτομῆς.

ε'. Ὅτι τῷ παραχθέντι πρώτῳ κατ' ἀρχάς κόσμῳ ἕτεροι δύο συνεπεγένοντο, ὧν ὁ ἔσχατος τύπος ἐστὶ τῶν μετὰ ταῦτα μελλόντων γενέσθαι, μέσος τις ὧν τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν ἐς ὕστερον· καὶ τίνος ἦν εἰκὼν ἢ τῆς ἐπαγγελίας γῆ, τίνος δέ ἢ κιβωτός, τίνος ὁ νόμος, τίνος ἢ στάμνος, τίνος ὁ Μωϋσῆς· τίνων τύπους ἔφερον τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ γεγονότα καὶ τὰ ἐν αὐτῷ τῷ Ἀδάμ.

στ'. Εἰς τό ρητόν τοῦ Ἀποστόλου· “Εἰ γάρ τό αὐτῶν παράπτωμα πλοῦτος κόσμος γέγονε” καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ προσωποποιῶν τῶν ἐκατέρων λαῶν, τῶν ἐθνῶν φημι καὶ τοῦ Ἰσραὴλ.

(114) ζ'. Ὅτι νέος κόσμος ἢ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησια καὶ νέος παράδεισος ἢ πρὸς αὐτόν πίστις· καὶ πρὸς τούτοις ἀνακεφαλαίωσις τοῦ πρώτου κόσμου, ἀντιπαρατιθεμένων τοῖς ἐν ἐκείνῳ πραχθεῖσι τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ Χριστοῦ τελεσθέντων· καὶ πρὸς τό τέλος ἐπανάληψις τοῦ ἀποστολικοῦ ρητοῦ· “Οὓς προέγνω, τούτους καὶ προώρισε....”.

α'. Προτρεπτικός ἐκ προοιμιῶν εἰς μετάνοιαν· καὶ εἰς τό ρητόν τοῦ Ἀποστόλου· “Οὓς προέγνω, τούτους καὶ προώρισε” καὶ εἰς τὰ ἐξῆς· καὶ κατὰ τῶν στρεβλούντων αὐτό τε καὶ πᾶσαν τὴν θείαν Γραφήν. (114)

Πολλοὺς ἀκήκοα λέγοντας τῶν ἀνθρώπων· “Ἐπειδήπερ φησὶν· οὓς προέγνω ὁ Θεός, τούτους καὶ προώρισε· οὓς δέ προώρισε τούτους καὶ ἐκάλεσε· οὓς δέ ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδόξασε, τί μοι τό ὄφελος ἐάν πολλοὺς παραβάλλωμαι κόπους, ἐάν ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν ἐπιδείξωμαι, προεγνωσμένος δέ οὐκ εἰμί ὑπὸ τοῦ Θεοῦ οὐδέ προωρισμένος εἰς τό σωθῆναι καὶ σύμμορφον γενέσθαι με τῆς δόξης τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ καὶ Θεοῦ;” Πρὸς οὓς εἰκότως ἀποφθέγγασθαι χρή καὶ εἰπεῖν· ὦ οὗτοι, διατί μή τὰ σώζοντα ὑμᾶς ἀλλὰ τὰ ἀπολλύοντα συλλογίζεσθε καὶ τὰ δυσνόητα τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἐκλεγόμενοι διαρπάζετε καὶ στρεβλοῦτε ταῦτα πρὸς ἀπώλειαν ὑμῶν ἐκλαμβάνεσθε; Οὐκ ἀκούετε καθ' ἐκάστην τοῦ Σωτῆρος βοῶντος· “Ζῶ ἐγώ, ὅτι οὐ θελήσει θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ ὡς τό ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν”; Οὐκ ἀκούετε αὐτοῦ λέγοντος· “Μετανοεῖτε· ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”, καὶ πάλιν· “Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῷ μετανοοῦντι”; Μὴ εἶπεν ἢ λέγει τισὶ μὲν· “Μὴ μετανοεῖτε, οὐ γάρ προσδέξομαι ὑμᾶς”, (115) τισὶ δέ οἰονεῖ τοῖς προωρισμένοις· “Ὑμεῖς δέ μετανοεῖτε, προέγνωκα γάρ ὑμᾶς”; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ καθ' ἡμέραν ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ καὶ ἐν πάσῃ βοᾷ ἐκκλησίᾳ· “Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς”. Δεῦτε, φησὶν, οἱ ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις βαρούμενοι πρὸς τὸν αἴροντα τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου· δεῦτε οἱ διψῶντες πρὸς τὴν ἀέναον πηγὴν καὶ ἀθάνατον.

Μή διεστείλατο ἢ διαχωρίζει τινά, τόν μὲν ὡς προεγνωσμένον δηλονότι καλῶν, τόν δέ ὡς μή τοῦτο ὄντα ἀποπεμπόμενος; Οὐδαμῶς. Διά δὴ τοῦτο “μή προφασίζεσθε προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις”, μηδέ ἀφορμάς ἐκ τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων πρὸς ἀπώλειαν ὑμῶν λαμβάνειν ἐθέλοιτε, ἀλλὰ τῷ Δεσπότη καλοῦντι προσδράμετε ἅπαντες. Κἂν γάρ τελώνης, κἂν πόρνος, κἂν μοιχός, κἂν φονεύς, κἂν ὀτιοῦν ἕτερον πέλη τις, οὐκ ἀποστρέφεται ὁ Δεσπότης αὐτόν, ἀλλὰ τό μὲν φορτίον αἶρει τῶν ἀμαρτημάτων αὐτοῦ, ἐκεῖνον δέ ἐλεύθερον εὐθύς ἀποδείκνυσι. Καί πῶς αἶρει τό φορτίον αὐτοῦ; Καθώς ποτε καί τοῦ παραλυτικοῦ ἦρεν, εἰπὼν αὐτῷ “Τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαι σου”, καί εὐθέως ἐκουφίσθη τοῦ βάρους καί τήν τοῦ σώματος αὐτοῦ θεραπείαν πεπλούτηκεν. Τοιγαροῦν προσερχέσθω πᾶς ὁ βουλόμενος καί ὁ μὲν βοάτω· “Υἱέ Δαβίδ, ἐλέησόν με”· καί ἐάν ἀκούσῃ· “Τί θέλεις ποιήσω σοι;” εἰπάτω συντόμως· “Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω”, καί εὐθέως ἀκούσει· “Θέλω, ἀνάβλεψον”. Ὁ δέ· “Κύριε, φησίν, ἡ θυγάτηρ μου” ψυχὴ “κακῶς δαιμονίζεται”, καί ἀκούσει· “Κάγῳ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτήν”. Εἰ δέ ὀκνηρός τις ἐστί καί προσελθεῖν τῷ Δεσπότη οὐ βούλεται, κἂν ἐρχομένῳ πρὸς αὐτόν καί λέγοντι αὐτῷ· “Ἀκολουθεῖ μοι”, (116) ὡς ὁ τελώνης ποτέ ἀκολουθησάτω αὐτῷ, τό τελωνεῖον καί τήν πλεονεξίαν καταλιπὼν· καί, εὖ οἶδα, ἀντὶ τελώνου εὐαγγελιστὴν αὐτόν ἀπεργάσεται. Κἂν παράλυτος ἐπὶ πολλοὺς χρόνους τῇ φιληδονίᾳ καί ἀμελείᾳ καί ῥαθυμίᾳ κατάκειται καί ἢ αὐτόν τόν Δεσπότην ἢ μαθητὴν αὐτοῦ ἐλθόντα ἴδοι καί λέγοντα αὐτῷ· “Θέλεις ὑγιῆς γενέσθαι”, μετὰ περιχαρείας εὐθύς τόν λόγον ἀποδεξάμενος εἰπάτω· “Ναί, Κύριε, ἀλλὰ ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα εἰς τήν κολυμβήθραν” τῆς μετανοίας “ἐμβάλῃ με”. Καί ἐάν ἀκούσῃ· “Ἐγείραι καί ἄρον τόν κράββατόν σου καί ἀκολούθει μοι”, εὐθύς ἀναστάς κατά πόδας τρεχέτω τοῦ καλέσαντος ἄνωθεν.

Εἰ δέ γε μή βούληται ἕκαστος, ἢ ὡς ἡ πόρνη, φιλεῖν τόν Χριστόν, ἢ ὡς ὁ ἄσωτος υἱός, ἐπαναστρέφειν ἐν μετανοίᾳ θερμῇ πρὸς αὐτόν, ἢ κἂν ὡς ἡ αἰμορροῦσα καί συγκύπτουσα, τούτῳ προσελθεῖν, τί καί λέγει προφασιζόμενος προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις· “Οὓς προέγνω, τούτους ἐκ παντός – καί ἐκάλεσε”; Τάχα τῷ οὕτως ἔχοντι εἴποι τις ἄν εὐλόγως, ὅτι ὁ Θεός, προαιώνιος ὢν καί εἰδὼς πάντα πρό τοῦ ποιῆσαι αὐτά, προέγνω καί σέ, ὅτι καλοῦντι οὐχ ὑπακούσεις αὐτῷ, ὅτι οὐ πιστεύσεις ταῖς ἐπαγγελίαις καί τοῖς λόγοις αὐτοῦ· ἀλλ’ ὅμως, καί ταῦτα εἰδὼς “κατῆλθε κλίνας τούς οὐρανοὺς” καί γενόμενος ἄνθρωπος διὰ σέ ἦλθεν ἔνθα κατάκεισαι· καί πολλὰ καθ’ ἐκάστην ἐπισκεπτόμενός σε, ποτέ μὲν δι’ ἑαυτοῦ, ποτέ δέ καί διὰ τῶν δούλων αὐτοῦ, παρακαλεῖ σε διαναστῆναι τοῦ ἐν ᾧ κατάκεισαι πτώματος καί ἀκολουθῆσαι αὐτῷ ἐπὶ τήν βασιλείαν ἀνερχομένῳ τῶν οὐρανῶν καί συνεισελθεῖν αὐτῷ ἐν αὐτῇ. Ποῖος οὖν, εἰπέ μοι, (117) τῆς ἀπωλείας σου καί τῆς σῆς παρακοῆς ἐστὶν αἴτιος; Σὺ ὁ ἀπειθῶν καί μή θέλων ἀκολουθεῖν τῷ Δεσπότη σου, ἢ αὐτός ὁ πλάσας σε Θεός, ὅτι ὡς προγνώστης ἤδει σε ὡς οὐχ ὑπακούσεις αὐτῷ, ἀλλ’ ἐπιμείνης τῇ σκληρότητί σου καί ἀμετανοήτῳ καρδίᾳ; Οἶμαι, πάντως ἐρεῖς ὅτι οὐκ ἐκεῖνος αἴτιος, ἀλλ’ αὐτός ἐγώ. Οὐ γάρ ἡ πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ αἰτία τῆς ἡμετέρας σκληρότητος, ἀλλ’ ἡ ἡμετέρα ἀπειθεία.

Προγινώσκει γάρ τά πάντα, τά τε παρελθόντα ὁμοῦ καί τά ἐνεστώτα, καί τά μέχρι τῆς συντελείας γενήσεσθαι μέλλοντα καί οὕτως αὐτά καθορᾷ ὡς ἤδη ὄντα· καί γάρ παρ’ αὐτῷ καί ἐν αὐτῷ τά πάντα ὑφέστηκε. Καί καθάπερ ἐν θεάτρῳ σήμερον τούς τρέχοντας ὁμοῦ καί τούς πυκτεύοντας ὁ βασιλεὺς καθορᾷ, ἀλλ’ οὔτε τοῖς νικῶσι τῆς νίκης οὔτε τοῖς ἠττωμένοις τῆς ἠττης αἴτιος ταύτης ἢ ἐκεῖνης καθίσταται, ἢ σπουδῇ δέ τῶν πυκτευόντων, ἢ ἄλλως ἢ τούτων χαύνωσις, αἰτία τῆς νίκης ἢ τῆς ἠττης αὐτῶν ὑπάρχει, οὕτω μοι νόει καί ἐπ’ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Τῷ γάρ αὐτεξουσίᾳ τιμήσας ἡμᾶς, ἐντολάς τε δούς διδασκούσας ἡμᾶς μᾶλλον τό ὅπως χρή πρὸς τούς ἀντιπάλους ἀντικαθίστασθαι, ἀφήσιν ἕκαστον αὐτοπροαιρέτως ἢ

ἀνθίστασθαι καὶ νικᾶν τόν ἐχθρόν ἢ χαυνοῦσθαι καὶ ἠττᾶσθαι ἐλεεινῶς ὑπ’ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἀφήσει μόνους ἡμᾶς, οἶδε γάρ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἀσθένειαν, ἀλλὰ καὶ αὐτός ἐκεῖνος συμπάρεστιν ἡμῖν καὶ μέντοιγε πολεμεῖν προαιρουμένοις συμμαχεῖ καὶ ἰσχύν μυστικῶς ἐμπαρέχει ἡμῖν καὶ τὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ νίκην αὐτός μᾶλλον, ἢ ἡμεῖς ἐργαζόμεθα. Ὅπερ ὁ ἐπίγειος βασιλεὺς ποιεῖν οὐ δύναται· ἀσθενής γάρ καὶ αὐτός ἀνθρώπος ὢν, δέεται μᾶλλον τῶν ὑπὸ χεῖρα, καθάπερ δεόμεθα καὶ ἡμεῖς.

Ὁ δέ γε Θεός, ἰσχυρός ὢν καὶ ἀήττητος, τοῖς βουλομένοις μὲν αὐτοπροαιρέτως, ὡς εἴρηται, τῷ ἐχθρῷ πολεμεῖν (118) συμμαχεῖ καὶ νικητὰς αὐτοῦ ἀποκαθιστᾶ τοῦ πονηροῦ διαβόλου, μὴ βουλομένους δέ πολεμεῖν ἢ παλαίειν καὶ τρέχειν οὐκ ἀναγκάζει, ἵνα μὴ τό αὐτεξούσιον τῆς κατ’ εἰκόνα λογικῆς ἡμῶν φύσεως ἀντανέλη καὶ εἰς ἀλόγων τάξιν ἡμᾶς καταγάγη. Οὕτω τοιγαροῦν ὁ Θεός ὡς ἐν θεάτρῳ ὄντας ἡμᾶς καθορᾶ, καθά δὴ καὶ ὁ ἐπίγειος βασιλεὺς τοὺς ἐν τῷ θεάτρῳ ἀγωνιζομένους ὀρᾶ, ὡς δεδήλωται. Ἄλλ’ ὁ μὲν ἐπίγειος οὐ προγινώσκει τοὺς ἠττηθῆναι ἢ νικῆσαι ὀφείλοντας, εἰ μὴ τὴν ἔκβασιν τῶν ἀμφοτέρων θεάσοιτο, καὶ τοὺς στεφάνους προετοιμάζει μὲν, οὐκ οἶδε δέ τίσιν αὐτοὺς παρέξει· ὁ δέ ἐπουράνιος βασιλεὺς ἀκριβῶς καὶ τοὺς ἀμφοτέρους πρό τῶν αἰώνων ἐπίσταται. Ὅθεν καὶ πρὸς τοὺς αἰτησαμένους αὐτόν ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐνύμων καθίσει ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ ἔλεγεν· “Οὐκ ἔστιν ἐμόν τοῦτο δοῦναι ὑμῖν”, ἀλλ’ ἐκείνοις δοθήσεται οἷς δηλαδὴ καὶ ἠτοίμασται.

Τοῦτο τοίνυν καὶ αὐτός ὁ Παῦλος εἰδὼς εἰκότως ἔφη· “Οὓς προέγνω τούτους καὶ προώρισεν· οὓς δέ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσεν· οὓς δέ ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν”. Οὐκοῦν οὐ τό προγινώσκειν τόν Θεόν τοὺς νικᾶν ἐκ προαιρέσεως καὶ σπουδῆς μέλλοντας αἴτιον τῆς νίκης, ὡς οὐδέ πάλιν τό προειδέναι αὐτόν τοὺς πίπτειν καὶ ἠττᾶσθαι αἴτιον τῆς ἠττης ἐστίν, ἀλλ’ ἡ ἐκάστου ἡμῶν σπουδὴ καὶ πρόθεσις καὶ ἡ ἀνδρεία αὐτῆ πρόξενος ὑπάρχει τῆς νίκης, ἡ δέ ἀπιστία καὶ ἡ ῥαθυμία, ἡ ἀμέλειά τε καὶ ἡ χαύνωσις, τῆς ἠττης καὶ ἀπωλείας ἡμῶν. Μὴ οὖν λέγωμεν, ἐπὶ κλίνης φιλοκόσμου καὶ φιληδόνου ἀνακείμενοι· “Οὓς προέγνω ὁ Θεός, τούτους καὶ προώρισε”, καὶ αὐτό τοῦτο ὅ τι ποτέ λαλοῦμεν μὴ αἰσθανόμενοι. Ναί, ὄντως προέγνω σε ἀμελῆ καὶ ἀπειθῆ καὶ ῥαθυμον, οὐ μέντοι δέ προσέταξεν ἡ ὤρισε μὴ ἔχειν σε ἐξουσίαν μεταμεληθῆναι ἢ διαναστῆναι ἢ πεισθῆναι βουλόμενον. Σὺ δέ τοῦτο λέγων (119) ψεύστην φανερῶς ἀποκαλεῖς τόν Θεόν. Ἐκείνου γάρ λέγοντος· “Οὐκ ἤλθον καλέσαι δικαίους ἀλλὰ ἀμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν”, σὺ, ῥαθυμῶν καὶ μὴ βουλόμενος μεταστρέψαι καὶ μεταμεληθῆναι ἀπὸ τῆς κακίας σου, ἀντιλέγεις οἰονεῖ αὐτῷ καὶ ψεύδεσθαι φάσκεις τόν ἀψευδῆ, οὕτω τοιαῦτα προφασίζόμενος. Οἱ μετανοῆσαι μέλλοντες, φησί, προωρισμένοι εἰσίν, ἐγὼ δέ ἐξ ἐκείνων οὐκ εἰμί. Τοιγαροῦν καὶ μετανοήτωσαν ἐκεῖνοι, οὓς δηλονότι προέγνω, οὓς καὶ προώρισε. Τῆς ἀναισθησίας! Ἄλλ’ ὦ ψυχῆς καὶ αὐτῶν δαιμόνων ἀπονενοημένης καὶ χεῖρω! Πότε παρ’ ἐκείνων ἠκούσθη τοιοῦτόν τι λαληθέν ῥῆμα; Ποῦ ποτε ἠκούσθη ὅτι δαίμων αἴτιον τῆς ἑαυτοῦ ἀπωλείας εἶπε τόν Θεόν εἶναι; Μὴ οὖν αἰτιώμεθα τοὺς δαίμονας· ἰδοὺ γάρ καὶ ψυχὴν ἀνθρώπου χεῖρονας ἐπινοεῖ βλασφημίας ὑπὲρ ἐκείνους.

Πόθεν οὖν ἔμαθες, εἶπέ μοι, ὅτι σὺ οὐκ εἶ ἐκ τῶν προεγνωσμένων καὶ προωρισμένων εἰς τό γενέσθαι συμμόρφους τῆς εἰκόνας τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ; Εἶπέ μοι, τίς σοι τοῦτο ἀνήγγειλε; Μὴ ὁ Θεός ἢ δι’ ἑαυτοῦ ἢ διὰ τῶν αὐτοῦ προφητῶν ἢ καὶ δι’ ἀγγέλου τοῦτο ἐδήλωσεν; Οὐχί, φησί, ἀλλ’ ὑπολαμβάνω μήποτε οὐκ εἰμί προεγνωσμένος εἰς τό σωθῆναι καὶ εἰς μάτην μοι ἅπας ὁ κόπος γενήσεται. Καὶ διατί μὴ μᾶλλον ἔχεις ἀπὸ ψυχῆς ὅτι ὁ Θεός τόν Υἱόν αὐτοῦ τόν μονογενῆ διὰ σέ μόνον καὶ τὴν σὴν σωτηρίαν ἀπέστειλεν ἐπὶ τῆς γῆς, προεγνωκῶς σε καὶ προορίσας σε ἀδελφόν αὐτοῦ καὶ συγκληρονόμον γενέσθαι, καὶ σπουδάζεις ὀλοψύχῃ καρδίᾳ

ἀγαπᾶν αὐτόν καί τηρεῖν τὰς σωτηρίου αὐτοῦ ἐντολάς, καί πιστεύεις ὅτι διὰ σέ μᾶλλον σφαγεῖς οὐκ ἐγκαταλείψει σε οὐδέ ἑάσει σε ἀπολέσθαι; Ἡ οὐκ ἀκούεις αὐτοῦ λέγοντος· “Εἰ ἐπιλήσεται γυνή τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς, ἀλλ’ ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαι σου”; (120) Εἰ δέ προλαμβάνων σύ ἀνάξιον κρίνεις σαυτόν καί ἀφορίζεις ἐκουσίως ἑαυτόν τῆς ποιμνῆς τῶν προβάτων Χριστοῦ, ὅρα ὅτι οὐδεὶς ἕτερος, ἀλλὰ σύ τῆς σῆς ἀπωλείας ὑπάρχεις πρόξενος.

Τοιγαροῦν πᾶσαν ἀπιστίαν καί νωθρίαν καί δισταγμὸν ἀπὸ τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἀπορρίψαντες προσέλθωμεν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ καί ἀδιστακτῶ πίστει καί ζέοντι πόθῳ, ὡς νεώνητοι δοῦλοι αἵματι τιμίῳ ἠγορασμένοι· καί τό ὑπέρ ἡμῶν τίμημα αἰδεσθέντες καί τόν τοῦτο καταβαλόμενον Δεσπότην ἡμῶν ἀγαπήσαντες καί ἀποδεξάμενοι τήν πρός ἡμᾶς ἀγάπην αὐτοῦ, γνῶμεν ὅτι, εἰ μή ἐβούλετο σῶσαι δι’ αὐτοῦ τοὺς ἐξαγορασθέντας ἡμᾶς, οὐκ ἂν καί κατήρχετο ἐπὶ τῆς γῆς, οὐκ ἂν καί ἐσφάζετο δι’ ἡμᾶς· ἀλλά, καθὼς γέγραπται, θέλων πάντας σωθῆναι τοῦτο πεποίηκεν. Καί ἄκουσον αὐτοῦ τοῦτο λέγοντος· “Οὐκ ἦλθον κρίναι τόν κόσμον, ἀλλὰ σῶσαι τόν κόσμον”. Ἄλλ’ ἐπὶ τό προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

β’. Ὅτι πάντες οἱ εἰς Χριστόν πιστεύσαντες προεγνωσμένοι καί προωρισμένοι εἰσὶν εἰς τό συμμόρφους γενέσθαι αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καί εἰς τό ῥητόν τοῦ Μωσέως· “Ὅτε διεμέριζε ἔθνη ὁ “Υψιστος” καί τὰ ἐξῆς. (120)

Ἔστι μὲν οὖν ἐκ τοῦ προχείρου καί ταῦτα σαφῆ τε καί βέβαια. Ἀλλὰ δεόν καί τόν σκοπὸν τῶν εἰρημένων καί τό βάθος τῆς γνώσεως τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων καί νοημάτων εἰπεῖν, ἵνα μάθῃς ἐντεῦθεν ὅτι πάντες οἱ εἰς Χριστόν πεπιστευκότες, μοναχοί τε καί λαϊκοί, προεγνωσμένοι καί προωρισμένοι εἰσὶ καί σύμμορφοι γίνονται τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καί πάντες οὗτοι, (121) ὡς προωρισμένοι, καί κεκλημένοι εἰσὶν· ὡς κεκλημένοι δέ, καί δεδικαιωμένοι· ὡς δεδικαιωμένοι, καί δεδοξασμένοι ὑπάρχουσιν. Οἱ γάρ μετὰ τό βαπτισθῆναι καί πιστεῦσαι εἰς τόν Χριστόν τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ καί γενέσθαι σύμμορφοι τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μή τηροῦντες ἑαυτοὺς εἰς τοῦτο ἀπόλλυνται· οἱ δέ μένοντες ἅπαντες σώζονται. Ἄλλ’ ἐντεῦθεν τῆς ὑποθέσεως ἄρξομαι, ἄρξομαι δέ ἄνωθεν καί ὅθεν ἄμεινον ἄρξασθαι.

“Ὅτε” φησὶ “διεμέριζεν ὁ “Υψιστος” ἔθνη, οὐς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὄρια ἔθνων κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ· καί ἐγεννήθη μερίς Κυρίου καί λαός αὐτοῦ καί σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραὴλ”. Ὁ δέ λέγει τοιοῦτόν ἐστι. Διαμερίσας ὁ Θεός τὰ ἔθνη ἅπαντα, ποῖα δὴ ταῦτα; Τοὺς Υἱοὺς αὐτοῦ τοῦ Ἀδάμ. Εἰ οὖν υἱοὶ Ἀδάμ εἰσιν ἅπαντες, πῶς αὐτοὺς ἔθνη καλεῖ; Ἐπειδὴ, ὡσπερ ὁ Ἀδάμ πρό τοῦ παραβῆναι τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ ἀθάνατος, ἄφθαρτος καί ἀγγέλων συμπολίτης καί συνόμιλος ἦν, τόν παράδεισον κατοικῶν, ἀφ’ οὗ δέ παρέβη τὴν ἐντολήν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τῶν μὲν ἀγαθῶν τούτων ἀπάντων ἐξέπεσε καί φθαρτός καί θνητός γεγονώς τοῦ παραδείσου ἐκβέβληται, οὕτω δὴ καί πάντες οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντες. Ἐπειδὴ γάρ ἐπληθύνθησαν καί εἰς ἀγνωσίαν Θεοῦ ἐμπесόντες ὁμοίως τῷ εἰπόντι· “Ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ θήσω τόν θρόνον μου καί ἔσομαι ὅμοιος τῷ “Υψίστῳ” καί αὐτοὶ κακῶς λογισάμενοι πύργον οἰκοδομεῖν ἤρξαντο καί ἀνελθεῖν εἰς οὐρανοὺς ἐπεχείρουν, τούτου χάριν ἀντί κατάρας καί τιμωρίας συνέχεεν αὐτῶν τὰς γλώσσας, τὴν ἐπὶ κακῷ ὁμόνοιαν αὐτῶν διακόψας· οἰοεὶ δέ μέλη ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ Ἀδάμ ἐκκόψας καί ἐξ αὐτοῦ καὶ ἀπ’ ἀλλήλων διαχωρίσας καί διασπείρας, ἐνὶ ἐκάστῳ μέλει ξένην διάλεκτον δέδωκεν, ἵνα μηκέτι δύνωνται (122) συναφθῆναι. Τούτου γάρ ἔνεκεν οὐκ ἀνθρώπους αὐτοὺς ἀλλ’ ἔθνη ἐκάλεσε.

Διαμερίσας δέ αὐτούς εἰς πᾶσαν τήν γῆν, ἐφ' ἐκάστη μερίδι ἄγγελον δέδωκε φύλακα. Καί ὄρα μοι ἀκριβῶς πῶς ἀπ' ἀρχῆς κόσμου καί τῶν αἰώνων τά πάντα προεγνωσμένα καί προωρισμένα εἰσὶ τῷ Θεῷ. Ἐπεὶ γάρ προώρισε τήν ἐκ παλιγγενεσίας αὐτῶν ἀνάπλασιν ὁ Θεός, ὡς ἐκ σώματος ἑνός τοῦ Ἀδάμ μερίδα μίαν ἔλαβε τήν πλευράν, οἶνοει καί τήν μερίδα ἦν ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ, καί ἀνεπλήρωσε μὲν ἀντ' αὐτῆς σάρκα, τήν δέ πλευράν ἀνωκοδόμησεν εἰς γυναῖκα, οὕτως ὡς ἐκ τοῦ ἀδαμιαίου μὲν ταύτην δανεισάμενος σώματος, ἐτέραν δέ ἀντ' αὐτῆς αὐτῷ χαρισάμενος, τό ὅπερ ἐδανείσατο μερίς αὐτοῦ ἦν καί οὐχ ὡς τοῦ ἀδαμιαίου σώματος ἐλογίζετο, ἀλλά μερίς Κυρίου εὐρίσκετο, ἐκτός τοῦ σώματος ὄν τοῦ Ἀδάμ, εἰ καί ἐξ αὐτοῦ ἐλήφθη καί συγγενές ὑπῆρχεν αὐτοῦ. Διά δὴ τοῦτο οὐδέ ἄγγελος φύλαξ τῆς μερίδος ἀποκατέστη, ἀλλά παιδαγωγός ὡσπερ υἱοῦ, ἢ καί δημαγωγός ὡσπερ λαοῦ καί στρατοῦ, ἐδόθη αὐτοῖς ὁ ἀρχιστράτηγος Μιχαήλ· Θεός δέ φύλαξ αὐτῶν καί σκεπαστής ἦν, διό καί Ἰσραὴλ τοῦτον ἐκάλεσε νοῦν ὀρώντα Θεόν. Ἐντεῦθεν καί ὁ Χριστός ἐκ τῆς θυγατρὸς Ἀδάμ καί Δαβὶδ γεννηθῆναι λέγεται διὰ γάρ τοῦτο καί ἡ μερίς αὕτη, ἢ ἐκ τοῦ σώματός φημι τοῦ Ἀδάμ, ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Ματθαίου γενεαλογεῖται καί οὐχ ὅλον τό σῶμα, ὡς ἀπορραγέν δηλονότι τό ὅλον ἀπό τῆς μερίδος, καθά δὴ καί τῆς θεϊκῆς δόξης ὅλος ἐξέπεσεν ὁ Ἀδάμ.

Τίνα τρόπον καί διά τι; Ἴνα, καθὼς ἐκ τοῦ ὅλου σώματος τοῦ Ἀδάμ ἡ μερίς ληφθεῖσα ὠκοδομήθη εἰς γυναῖκα, οὕτω πάλιν ἐκ τῆς γυναικὸς ἢ αὐτῆς ληφθεῖσα μερίς ἀνοικοδομηθῆ εἰς ἄνδρα καί γένηται νέος Ἀδάμ, ὁ Κύριος (123) ἡμῶν Ἰησοῦ ὁ Χριστός, ἦν κατ' ἐκλογὴν Παῦλος ὁ θεῖος ἐκάλεσε· καί καθάπερ ἐκ τοῦ λήμματος, ἦγουν τῆς μερίδος, αὐτῆς δηλονότι τῆς γυναικὸς, ἢ ἀφορμῆ τῆς κατάρας ἐπὶ τό ὅλον σῶμα, ἦγουν τό γένος, διέβη, οὕτω πάλιν διὰ τοῦ αὐτοῦ λήμματος, ἦγουν τοῦ δεσποτικοῦ σώματος, ἐπὶ τήν ἀνθρωπότητα πᾶσαν ἢ εὐλογία διαδοθῆ. Διά γάρ τοῦτο καί ἐν τῷ ἅδῃ κατῆλθεν, ἵνα καί ἐπὶ τοὺς ἀγίους τοὺς πρό τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἢ σωτηρία καί ἐπιφάνεια αὐτοῦ γενομένη συνάψῃ πάντας τοὺς ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένους κατὰ τῶν ἕως τῆς συντελείας μελλόντων γενέσθαι ἀγίων· οὕτω καί ἐν μνημείῳ ἐτέθη, ἵνα καί τά προκεκοιμημένα σώματα διὰ τῆς νεκρότητος τοῦ σώματος αὐτοῦ ζωῆς συμμετόχα καί ἀναστάσεως αἰωνίου ποιήσῃ. Τοιγαροῦν καί κληρὸν γεγονότα Θεοῦ τὸν Ἰσραὴλ καί μερίδα αὐτοῦ χρηματίσαντα, ἀμπελῶνα τοῦτον εἰκότως ἐκάλεσε καί φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν, οἷον ἄλλω τινὶ νέῳ παραδείσῳ ἀφ' οὗ πάλιν ὁ Ἀδάμ ἐξεβλήθη, ἦγουν τό γένος τοῦ σώματος αὐτοῦ, φημί δὴ τά ἔθνη. Καί ὁ μὲν ἄγγελος ἦν ἀντὶ τῆς φλογίνης ῥομφαίας φυλάσσωσιν τήν ἀμπελον ταύτην τοῦ μὴ εἰσελθεῖν ἐν αὐτῇ τά ἔθνη, ὁ δέ γεωργός ἦν αὐτῆς ὁ Θεός.

Καθάπερ οὖν ἡ Εὐὰ πρώτη, αὐτῆ ἡ μερίς τοῦ ὅλου ἀδαμιαίου σώματος, τῷ ὄφει ὠμίλησε καί πρώτη τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐνταλθέντα αὕτη αὐτῷ ἀπεκάλυψε καί πρώτη τὰ ὑπὸ τοῦ ὄφει ἐνσπαρέντα ἐδέξατο καί τήν ἐντολήν παρέβη ἀπὸ τοῦ ξύλου φαγοῦσα, τοῦ Ἀδάμ μὴ παρόντος, ὕστερον δέ καί διάκονος αὕτη τούτῳ ἐγένετο, δοῦσα καί αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ξύλου φαγεῖν, οὕτω μετὰ ταῦτα καί ἐν τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν. Ἀθετήσας γάρ καὶ αὐτός, ὡσπερ ἐκείνη, τήν πίστιν καί τήν ἀγάπην τοῦ ἐκλεξαμένου αὐτόν Θεοῦ (124) παρά πάντα τά ἔθνη, τῆς πρὸς αὐτόν λατρείας ἀποστάς, εἰδώλους θυσίαν καί σπονδὰς προσῆξεν· ἦσθιέ τε καί ἔπινεν ἐν αὐτοῖς. Τοῦτο οὖν προειδώς ὁ Θεός, ἄτε Θεός ὢν καί τά πάντα εἰδώς, πάλιν ἐκ τούτων αὐτῶν τήν μερίδα, τὸν κληρὸν, αὐτό τό λῆμμα λαβὼν ὃ ὠκοδόμησεν εἰς γυναῖκα, ἦγουν Μαρίαν τήν ὑπεράμωμον, ἐξ αὐτῆς δέ τῆς ἀγίας θεοτόκου καί ἀειπαρθένου Μαρίας τήν προσληφθεῖσαν σάρκα σπέρμα τῆς εἰς Θεόν πίστεως ἐν ἑαυτῷ ἔχων, ἀνωκοδόμησεν εἰς ναὸν ἑαυτῷ ἅγιον ὁ ὑπεράγιος Θεός, ἀνήρ θεάνθρωπος γεγονώς. Ἀλλά γάρ ἐπεὶ

καί αὐτή ἢ προσληφθεῖσα σάρξ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀγνῆς Θεοτόκου οὐκ ἐκ τῆς γυναικός ἦν ἀλλ' ἐκ τοῦ Ἀδάμ εἰς γυναῖκα οἰκοδομηθεῖσα, τόν Ἀδάμ φορέσαι λέγεται ὁ Χριστός καί δεύτερος Ἀδάμ ἐκ τοῦ πρώτου γεγονέναι καί καλεῖσθαι γέγραπται, υἱός ὢν τοῦ Θεοῦ καί υἱός οὐ τῆς γυναικός ἀλλά τοῦ Ἀδάμ. Τοῦτο δέ ποῦ γέγραπται; Ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίῳ φησί· καί, εἰ δοκεῖ, ἐρεῦνησον καί εὐρήσεις γενεαλογούμενον αὐτόν οὕτως. Εἰπὼν γάρ περὶ αὐτοῦ ὅτι ἐνομιζέτο υἱός Ἰωσήφ, ἐπάγει· “τοῦ Ἠλί, τοῦ Ματθαῖν” καί καθεξῆς γενεαλογῶν τό λῆμμα καί διελθὼν, ὕστερόν φησι· “τοῦ Ἐνώς, τοῦ Σήθ, τοῦ Ἀδάμ, τοῦ Θεοῦ”. Ἀπό τοῦ Ἰωσήφ κατὰ ἀναποδισμόν εἰς τόν Ἀδάμ ἀνελθὼν, τῆς γυναικός ὅλως μὴ μνημονεύσας, καί τοῦτο εἶασεν ὅλως ἐν μυστηρίῳ κεῖσθαι.

Τό λῆμμα οὖν, ὡς ἔχον ἐν ἑαυτῷ τό τῆς πίστεως σπέρμα, λαβὼν, ὡσπερ εἴρηται, ὁ Θεός ἄνθρωπος γέγονεν. Ὅλον τόν Ἀδάμ, ἦτοι τό γένος ἅπαν αὐτοῦ τό ἐκ τοῦ λήμματος ἀποβληθέν καί ὡς ἐκ τοῦ νέου παραδείσου καί τῆς μερίδος καί τοῦ ἀμπελώνος ἔξω βληθέν, διά τοῦ (125) τῆς πίστεως σπέρματος ἐν πίστει καί αὐθις τῆ πρὸς αὐτόν ἔκρινε δικαιοῦσαι, καθάπερ καί τῷ Ἀβραάμ τοῦτο ὑπέσχετο, οὐ τότε τοῦτο ἐνθυμηθεῖς ὁ Θεός, ὡς ἂν τις οἰηθεῖ τῶν λίαν γνωστικῶν, ὅτε καί τήν πίστιν ὁ Ἀβραάμ ἐπεδείξατο θύσας τόν Ἰσαάκ, ἀλλ' ὡς πρό καταβολῆς κόσμου τοῦτο γινώσκων καί προορίσας διά πίστεως τό λῆμμα καί διά τῆς κατὰ πρόθεσιν ἐν τῷ λήμματι πίστεως πάντας τοὺς ἐκ τούτου τοῦ λήμματος πρότερον χωρισθέντας σωθήσεσθαι, ὕστερον οἰονεῖ τῷ πιστῷ εὐρεθέντι Ἀβραάμ τήν πάλαι προορισθεῖσαν αὐτοῦ βουλήν ἐν ἑαυτῷ ἐφανέρωσεν· ἦν ἀκούοντες ἡμεῖς, λογιζόμεθα ὅτι, ἐπειδὴ ἐπίστευσεν ὁ Ἀβραάμ τῷ Θεῷ, διά τοῦτο τήν εὐλογίαν ταύτην καί τήν διά πίστεως υἰοθεσίαν ἐλάβομεν, εἰπόντι πρὸς αὐτόν ὅτι “ἐν σοὶ ἐνευλογήσονται πάντα τὰ ἔθνη”, οἰονεῖ ἀντίχαριν τῆς τοῦ Ἀβραάμ πίστεως δοθεῖσαν ἡμῖν τήν ἐπαγγελίαν ταύτην κακῶς ὑποπεύοντες, καί οὐχὶ μᾶλλον διά τῆς προορισθείσης πρό τῶν αἰώνων ἀπορρήτου οἰκονομίας, τῆς ἐν τῷ Ἀβραάμ διά τῆς πίστεως ἐπαγγελθείσης καί φανερωθείσης ἡμῖν. Ἄλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι. Τό γάρ λῆμμα τοῦτο ἐν τῷ διαμερισμῷ τῶν υἱῶν Ἀδάμ, αὐτῶν τῶν ἐθνῶν, γενόμενον εἰς μερίδα Κυρίου κατὰ τό λόγιον, ὡς ἄλλον τινά δεύτερον παράδεισον ἐφύτευσε, μέσον τό τῆς ζωῆς ξύλον ἔχοντα ἑαυτοῦ, ἦγουν τήν πίστιν τήν εἰς Θεόν καί τό Πνεῦμα τό ἐκ Θεοῦ. Ἐπεὶ δέ τό λῆμμα τοῦτο ἐκ τῆς πλευρᾶς ἦν τοῦ Ἀδάμ, ὃ καί εἰς γυναῖκα ἐκτίσθη, ἡ δέ γυνή παρέβη πρώτη, προεγίνωσκε δέ ὁ Θεός ὅτι καί τοῦτο πάλιν τό λῆμμα οὐ μὴ φυλάξῃ τήν πίστιν τήν εἰς αὐτόν, ὅτε τοῦτο προέγνω πρό τῶν αἰώνων, τότε καί τὰ ἔθνη πάντα τὰ ἐκβληθέντα, (126) ἦτοι τὰ ἀποικισθέντα καί ἀπαλλοτριωθέντα τούτου τοῦ λήμματος, ἀνακληθῆναι καί ἀντεισαχθῆναι καί τῷ ἐκ τοῦ λήμματος λήμματι προστεθῆναι καί ἐνωθῆναι εὐδόκησεν.

Ἀλλά τοῖς λεγομένοις πρόσεχε νουνεχῶς, ἐπειδὴ δυσνόητόν ἐστι τό ἐν τούτοις νόημα. Ὅταν οὖν ὁ Ἰουδαϊκός λαός ὁ καί Ἰσραὴλ κληθεῖς (οὗτος γάρ ἐστιν ἡ μερίς ἡ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἀνδρός) τήν δοθεῖσαν αὐτῷ παρά τοῦ Θεοῦ ἐντολήν παραβῆ (ἄκουε γάρ, φησίν, Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἷς ἐστιν), ὅτε ταύτην παραβῆ δαιμονίοις λατρεύσει καί εἰδώλοις προσκυνήσει καί ἐκ τῶν σπονδῶν τῶν θυσιῶν αὐτῶν φάγη, τότε ἐξ αὐτῆς πάλιν, οἰονεῖ ἐξ ἑνός σώματος τοῦ ἐκ ταύτης ἐκ πολλῶν μελῶν εἰς ἓνα λαόν οἰκοδομηθέντος, τήν ἑαυτοῦ μερίδα λαβὼν ὁ Θεός ἀκέραιον ἑαυτῷ ταύτην διατηρήσει· τό δέ λοιπόν σῶμα, ἦτοι τό ἐκ τῆς μερίδος ταύτης ἀποσπασθέν μέρος καί εἰς εἰδωλολατρείαν ἐκκλῖναν, ἐκ τοῦ παραδείσου τούτου, τοῦ ἀμπελώνος δηλονότι τῆς μερίδος αὐτοῦ, ἀπώσεται καί ἐξώσει αὐτό· ἀπό δέ τῆς κατ' ἐκλογὴν πίστεως καί μερίδος αὐτοῦ, τῆς οὔσης ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ, ὡς ὀλίγου τινός προσλαβόμενος σπέρματος, ὁ Θεός Λόγος γένηται ἄνθρωπος, ἦγουν, ἵνα πάλιν εἴπω, Ἀδάμ δεύτερος τοῦ πρώτου υἱός ὡς ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ δίχα

συνουσίας καὶ ρεύσεως γεννηθῆ καὶ τηνικαῦτα εὐλογηθῆ ὅλον τό σῶμα καὶ τὰ μέλη τοῦ πρώτου Ἀδάμ, αὐτός δηλαδή ὁ ἐξωσθεὶς λαός τῶν ἔθνων, διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ θεανθρώπου ἀνδρός ἐνωθεὶς ἐκ πίστεως τῷ λήμματι τῷ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ.

Τοῦτο οὖν ἔστιν ὁ καὶ Παῦλος ὁ θεῖος πρό αἰώνων ὀρισθέν καὶ προγνωσθέν λέγει ἀπό τοῦ τά πάντα προειδότης Θεοῦ, ἵνα πάντα τά ἔθνη ἀπό ἀνατολῶν καὶ μέχρι δυσμῶν προσκληθῶσι καὶ ὅσοι μὲν πιστεύσουσι κολληθῶσι (127) τῷ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ πατρός αὐτῶν σαρκωθέντι Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ καὶ υἱῷ τοῦ Ἀδάμ· καὶ οὕτως γενήσονται οἱ ἀμφοτέροι ἓν, σύσσωμοι δηλονότι καὶ συμμετοχοὶ καὶ ἀδελφοὶ καὶ συγκληρονόμοι Χριστοῦ, αὐτός ὁ Χριστός, καὶ τὰ μακράν ἀποικισθέντα καὶ διασπαρέντα ἔθνη· ὅσοι δὲ ἀπιστήσουσι, μείνωσιν ἔξω μετὰ τῶν ἐκ τοῦ λήματος τῆς πίστεως, αὐτῶν δὴ τῶν Ἰουδαίων φημί, τῶν διὰ ἀπιστίαν ἐκβληθέντων καὶ ἀπωσθέντων. Καὶ τοῦτο ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν ῥημάτων δηλόν ἔστι τοῖς ἀκούουσι· φησὶ γάρ ὁ Κύριος πρὸς τοὺς αὐτοῦ μαθητάς· “Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τό εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας· ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται”.

Ἄλλ’ ἀναλαμβάνοντες τὸν λόγον ὡς ἐν ἐπιτόμῳ τά ἀνωτέρω ῥηθέντα αὐθις διηγησόμεθα, ὡς ἂν εὐσύνοπτα μᾶλλον ἄρτι τοῖς πᾶσι γένωνται.

γ’. Ἀνακεφαλαίωσις τῶν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ ῥηθέντων περὶ ταῆς τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὐᾶς καὶ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν καὶ αἰώνων καὶ τῆς τοῦ παραδείσου φυσικῆς θεωρίας. (127)

Τοιγαροῦν ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν οὐρανόν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τά ἐν αὐτοῖς, ἵνα πάλιν ἐξετάσωμεν τά ἐγκεκρυμμένα νοήματα τῆς θείας Γραφῆς, καὶ εἶθ’ οὕτως ἔπλασε τὸν κατ’ εἰκόνα αὐτοῦ καὶ καθ’ ὁμοίωσιν ἄνθρωπον, αὐτόν δηλαδή μόνον τὸν Ἀδάμ. Ἐν ἕξ ἡμέραις ἐποίησε ταῦτα πάντα καὶ ἐν τῇ ἑβδόμῃ κατέπαυσε, μηδὲν ἐν αὐτῇ ἐργασάμενος μήτε μὴν ὀγδόην ὀνομάσας ἡμέραν τὴν πρώτην, ὡς ἂν μὴ ὀκτώ ἄλλ’ ἑπτὰ μόναι λέγωνται αἱ τῆς ἑβδομάδος ἡμέραι καὶ οὕτως ἀνακυκλούμεναι τὸν (128) ἀριθμὸν τῶν ἑβδομάδων ἀποτελῶσιν. Ἐν γάρ ταύταις ταῖς ἡμέραις τοὺς ἑπτὰ αἰῶνας ὁ Δημιουργὸς προὔποτυπῶσας ὁρᾶται. Τοιγαροῦν καὶ ταῦτα οὕτω ποιήσας ὁ τῶν ὅλων Δεσπότης, ἐπεὶ, ὡς ἄτε Θεός ὢν, προήδει ὅτι μέλλει ὁ ἄνθρωπος παραβῆναι τὴν αὐτοῦ ἐντολήν καὶ ἀμετανόητος μεῖναι, τὸν δὲ μὴ μετανοοῦντα ἀνάγκη πᾶσα καὶ τιμωρεῖσθαι τοῦτον καὶ κατακρίνεσθαι, οὐκ εἶασεν αὐτόν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ τῷ ἐν ταῖς ἕξ ἡμέραις σὺν αὐτῷ ἐκείνῳ τῷ Ἀδάμ κτισθέντι· ἀλλὰ μετὰ τό καταπαῦσαι ἐν τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ καὶ πληρωθῆναι αὐτήν, τότε ὕστερον ἐφύτευσε τὸν παράδεισον κατὰ ἀνατολάς.

Τίνα τρόπον καὶ διὰ τί; Ἴνα ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ὡς ἐν παλατίῳ τινὶ καὶ πόλει περιφανεστάτῃ, οἷα δὴ βασιλεύς, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ εἰσαχθῆ, ὁπότεν δὲ τὴν τοῦ Θεοῦ παραβῆ ἐντολήν καὶ διὰ τοῦτο ἐκπεσεῖν μέλλῃ τῆς βασιλείας καὶ τῶν βασιλείων οἴκων ἐξορισθῆναι καὶ ἀπορριφῆναι, ἐν τούτῳ πάλιν τῷ κόσμῳ διάγειν ἐπ’ ἐλπίδι κατακριθῆ. Εἰ γάρ μὴ ταῦτα οὕτως ἐποίησεν ὁ Θεός, ἀλλὰ μόνον τὸν κόσμον ἀφήκε καὶ ἐν αὐτῷ τὸν ἄνθρωπον ἔθετο, παραβαίνοντα καὶ μὴ ἐξομολογούμενον μηδὲ μετανοοῦντα, ποῦ εἶχεν αὐτόν ἐξῶσαι; Ποῦ δὲ καὶ βιοῦν καὶ ἀποθνήσκειν αὐτόν ἐχρῆν καὶ πάλιν ἐπιστρέφειν εἰς τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη, μετὰ τὴν καταδίκην; Πάντως οὐδαμοῦ, ἀλλ’ ἢ ἐν ἄδη ζῶντα ἔδει κατακριθῆναι αὐτόν, μηδεμίαν ἔκτοτε ἀνάκλησιν σωτηρίας ἔχοντα· καὶ λοιπὸν οὔτε γένεσις οὔτε κόσμου αὐξήσις εἰς πλῆθος, καὶ ἀπώλετο τό τοιοῦτον καὶ τηλικούτον σοφίας Θεοῦ ἔργον ὁ ἄνθρωπος.

Ἐπεὶ δὲ πρό τῶν αἰώνων ἐγίνωσκεν ὁ Θεός ὅτι παραβῆναι μέλλει καὶ τὴν ἐκ παλιγγενεσίας αὐτοῦ ἀνάπλασιν προωρίσατο, διὰ τοῦτο καὶ τοὺς τῆς ἀναπλάσεως ἀρραβῶνας, μετὰ τὸ κτίσαι αὐτόν πάντα καὶ καταπαῦσαι καὶ τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς αἰῶνας ἐν ταῖς ἑπτὰ ἡμέραις μυστικῶς προσημᾶναι, (129) οἶονεὶ ζύμην καὶ σπόρον καὶ μερίδα ἀφ' ἑνός ἐκάστου τῶν ἔργων αὐτοῦ ὕστερον ἔλαβεν, ἵνα τὰς ἐκ τῶν ἔργων μερίδας τῶν κτισθέντων ἐν ταῖς ἑπτὰ ἡμέραις μὴ ἐν αὐταῖς αὐτάς ἀλλ' ἐν τῇ ὀγδόῃ λαβῶν, τὸν μέλλοντα αἰῶνα διὰ τῆς ἐν αὐτῇ δημιουργίας προὑπογράψῃ, μὴ ἀριθμήσας ταύτην ταῖς ἑπτὰ μηδὲ δήλην αὐτὴν ποιήσας, ἀλλ' ἀγνοουμένην μὲν εἶασε κεῖσθαι αὐτὴν ὅπως τοῖς πρό τοῦ νόμου, δηλωθεῖσα δὲ τοῖς ἐν νόμῳ προφήταις ἀμυδρῶς πως καὶ ἀπαγγελθεῖσαν πεποίηκε, φανερωθεῖσαν δὲ ἡμῖν τοῖς πιστοῖς καὶ διαυγάσασαν ὡς ἐν πρῶϊαν, καθὰ δὴ καὶ προσδοκῶμεν τὸν ἄδυτον τῆς δικαιοσύνης ἥλιον ὅσον οὐπὼ ἐξανατεῖλαι. Μερίδας δὲ εἶπον λαβεῖν αὐτόν ἐκ μὲν τῆς γῆς ἀπάσης ὡς χωρίον ἕν ἐν ᾧ ἐφύτευσε τὸν παράδεισον, ἐκ δὲ τοῦ ὅλου σώματος τοῦ Ἀδάμ μίαν πλευράν ἦτοι μέλος ἕν, ἐκ δὲ τῶν ἡμερῶν οὐδέν. Τίνα τρόπον; Ἐπειδὴ αἱ μὲν μερίδες αὗται ἐλήφθησαν ὡς ἀνακαινισθῆναι δι' αὐτῶν τὰ συγγενῆ καὶ συμφυῆ καὶ τοῖς οὐρανίοις συναφθῆναι ὀφείλοντα, αἱ δὲ ἡμέραι, οὐκ ἀνακαινισθῆναι ἀλλὰ τελείως παυθήσεσθαι μέλλουσαι ὑπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἐάθησαν, καὶ τούτου ἔνεκεν μερίδα ἀνακαινισμοῦ οὐκ ἔλαβεν ἐξ αὐτῶν ὁ Θεός, ἀπὸ τῶν αἰώνων δὲ ἔλαβε. Πῶς; Ἄκουσον.

Ἐπτά ὄφειλον πληρωθῆναι αἰῶνες κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν. Οἱ μὲν οὖν ἔξ ἤδη παρῆλθον, ὁ δὲ γε ἔβδομος οὐ τελειοῦται, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ λαμβάνει τὴν μερίδα καὶ ἐπισυνάπτει τῷ αἰδίῳ καὶ μὴ ἔχοντι τέλος αἰῶνι. Τό δέ, πόσον προώρισε λαβεῖν, ἢ πότε τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν τούτων μέλλει γενέσθαι, οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ μόνη ἡ Ἁγία Τριάς, ἢ μία καὶ ἀδιαίρετος θεότης. Τό γάρ παρά τοῦ Σωτῆρος ρηθέν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι οὐδέ ὁ Υἱὸς ταύτην οἶδε τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν, κατὰ τὴν τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ φύσιν εἶπεν ἀγνοεῖν οὐ κατὰ τὴν τῆς θεότητος. (130) Τίνος οὖν ἔνεκεν ἀπὸ τῶν ἡμερῶν μερίδα οὐκ ἔλαβεν, ἀπὸ δὲ τῶν αἰώνων λαμβάνει; Ἐπειδὴ οἱ μὲν αἰῶνες οὗτοι ἀπὸ ἡμερῶν καὶ ἑβδομάδων μετρούμενοι αἰῶνες καλοῦνται, ὁ δὲ μέλλων αἰὼν καὶ αἰδίος, οὐ μετρητὸς ὑπὸ ἡμερῶν, ἀλλ' ἀμέτρητος καὶ ἔστι καὶ ἔσται καὶ ἀτελεύτητος· ἡμερῶν δὲ μὴ μελλουσῶν εἶναι, ἀλλ' αἰῶνος, οὐκ ἐκ τῶν ἡμερῶν μερίδα, ἀλλ' ἐκ τῶν αἰώνων, τῷ μέλλοντι αἰῶνι λαβῶν συνάπτει. Ἡ μέντοι μερίς τῆς γῆς, αὐτὸς δηλαδὴ ὁ παράδεισος, τύπος τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, φημί δὴ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἦν, ἐν ᾧ καὶ τὸν ἄνθρωπον ἔθετο ὁ Θεός, ἵνα ἀπὸ τοῦ τύπου καὶ τῆς σκιάς ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν κατὰ προκοπὴν ἀναχθῆ. Τό δὲ ξύλον τῆς ζωῆς τὸ ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου εἰκῶν ἦν τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἣτις ἐστὶν ὁ Θεός. Ἡ δὲ πλευρά τοῦ Ἀδάμ ἢ εἰς γυναικὰ οἰκοδομηθεῖσα τύπος ὑπῆρχε τῆς Ἐκκλησίας, ἕτερον πάλιν ὄν καὶ τοῦτο οἰκονομίας μυστήριον, ἵνα, ὅποταν ἐκπέσῃ ἀπὸ τῆς εικόνας τῆς εἰς τύπον γεγυμνασίας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὅς ἦν ὁ παράδεισος, καὶ τῆς τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, διὰ τῆς πλευρᾶς τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ συναφθῆ καὶ εἰς ἐκεῖνο πάλιν αὐτὸ τὸ ἀρχαῖον καὶ πρῶτον ἀναχθῆ κάλλος.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Εὐὰ πρώτη ἀπατηθεῖσα τὴν ἐντολήν παρέβη καὶ τοῦ καρποῦ ἀπεγεύσατο, εἶτα δέδωκε τῷ Ἀδάμ κάκεῖνος ἔφαγε, μετανοῆσαι δὲ καὶ προσπεσεῖν τῷ Δεσπότη οὐδαμῶς ἠβουλήθησαν, ἐξορίζονται ἐκεῖθεν καὶ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον οἰκεῖν κατεκρίθησαν. Ὅρα δὲ καὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ τοῦ Θεοῦ προνοίας τὴν ἄφατον ἀγαθότητα. Ἐπειδὴ γάρ ἀπαξ ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας εἰς φθοράν κατηνέχθη, ἵνα μὴ πρό καιροῦ φαγῶν ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς ἀθάνατος γένηται, καὶ ἔσται ἄφθαρτος μὲν, ἀθάνατος δὲ, καὶ οὕτως ἀθάνατον γένηται τὸ κακόν, ἔθετο τὴν φλογίνην ῥομφαίαν ὁ Θεός φυλάσσειν τὴν εἴδοδον τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς.

δ'. Περί τοῦ κατακλυσμοῦ καί τίνων εἰκόνες ἦσαν τά ἐν τῇ κιβωτῶ· καί περὶ τοῦ Ἀβραάμ καί τοῦ κατ' ἐκλογίην λήμματος καί τί ἐστι τό λῆμμα τοῦτο· καί περὶ τοῦ Ἰσραήλ καί τῆς περιτομῆς. (131)

Τοιγαροῦν καί γνόντες ἀλλήλους ἐτέκνωσαν καί ἐποίησαν υἱούς καί θυγατέρας καί “ἐκάλεσεν Ἀδάμ Εὐάν τήν γυναῖκα αὐτοῦ Ζωήν, ὅτι αὕτη ἦν μήτηρ πάντων τῶν ζώντων”. Ἀλλά γάρ πληθυνθέντων τῶν ἀνθρώπων καί εἰς βάθος ἐμπεσόντων κακῶν καί εἰς πλήθος ἀμαρτημάτων πολύ, μέλλων ὕδατι κατακλύσαι τόν κόσμον ὁ Θεός καί ἀπαλεῖψαι τόν ἄνθρωπον ἐκ τῆς γῆς, τήν μερίδα καί αὐθις οὐκ ἐγκατέλιπεν, ἀλλά τόν Νῶε καί τούς υἱούς αὐτοῦ καί τās θυγατέρας αὐτοῦ ἐν τῇ κιβωτῶ διεσώσατο. Ἡ δέ κιβωτός πάλιν τῆς Θεοτόκου καί ὁ Νῶε τοῦ Χριστοῦ τύπος ἦν, οἱ δέ σύν τῶ Νῶε ἄνθρωποι τοῦ ἐξ Ἰουδαίων λήμματος ἀπαρχή, αὐτῶν τῶν εἰς Χριστόν μελλόντων πιστεύειν, τά δὴ θηρία καί πάντα τά κτήνη καί τά πετεινά καί ἐρπετά τύπος ὑπῆρχον τῶν ἐθνῶν. Ἐνθεν τοι καί ἡ κιβωτός μετὰ τόν κατακλυσμόν εἶχε τόν Νῶε, ἡ Θεοτόκος δέ Μαριάμ τόν σαρκωθέντα Θεόν καί ἄνθρωπον· ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν μόνον σύν τοῖς μετ' αὐτοῦ ἡ κιβωτός διεσώσατο, οὗτος δέ καί τήν κιβωτόν καί πάντα τόν κόσμον τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς ἀμαρτίας καί τῆς τοῦ νόμου δουλείας καί τοῦ θανάτου ἐρρύσατο.

Ἀλλά γάρ μετὰ τόν κατακλυσμόν εἰς ἀγνωσίαν καί αὐθις Θεοῦ κατενεχθέντες οἱ ἄνθρωποι καί ὡσαύτως πάλιν τραχηλιάσαντες διά τό εἶναι αὐτούς χειλος ἕν, ἤτοι γλώσσαν καί φωνήν μίαν, πύργον οἰκοδομεῖν ἤρξαντο καί εἰς οὐρανοῦς ἀνελεθεῖν ἐπεχείρουν, ἰσοθεῖαν καί αὐθις ἐν ἑαυτοῖς φαντασθέντες. Τοῖσιν καί συγγέειν μέλλων ὁ Θεός (132) τās γλώσσας αὐτῶν κάκ τούτου διαμερίσαι καί διασπείραι αὐτούς ἐν πάσῃ τῇ γῆ, ὡς πολλά μέλη ἐκ τῆς τοῦ Ἀδάμ πλευρᾶς γεγονότα καί εἰς ἕν σῶμα τῇ μιᾷ διαλέκτῳ ὄντας, πάλιν ἐκ τούτων ἔλαβε τήν μερίδα αὐτοῦ, ἤτοι τήν πλευράν, καί τό λοιπόν σῶμα εἰς πολλάς ποιήσας μελῶν μερίδας διέσπειρε· καί ἐκάλεσεν αὐτούς ἔθνη, ἄγνοιαν Θεοῦ παντελῶς ἔχοντας. Τήν γοῦν μερίδα ταύτην ὠνόμασεν Ἰσραήλ, τουτέστιν ὀρώντα Θεόν· αὕτη δέ ἦν ὁ Ἀβραάμ ἐν ᾧ κατά διαδοχὴν ὑπῆρχεν ἄνωθεν τό τῆς πίστεως καί τῆς θεογνωσίας σπέρμα διασωθέν, ᾧ καί ὥφθη λέγων· “Ἐξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καί ἐκ τῆς συγγενείας σου καί δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι δείξω· ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα” ᾧ καί δέδωκε τήν περιτομήν, οἰονεῖ σύσσημον καί σφραγίδα γνωρίσας αὐτῶ ταύτην· καί ὥμοσεν αὐτῶ πληθῆναι τό σπέρμα αὐτοῦ ὡς τά ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καί ὡς τήν ἄμμον τήν παρά τό χειλος τῆς θαλάσσης. Μετά ταῦτα δέ ὥφθη πάλιν αὐτῶ ὁ Θεός καί φησί· “Γινώσκων γνώση ὅτι πάροικον ἔσται τό σπέρμα σου ἐν γῆ οὐκ ἰδίᾳ”, τήν εἰς Αἴγυπτον κάθοδον τοῦ Ἰωσήφ καί Ἰακώβ τοῦ πατρός αὐτοῦ καί τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ προμηνύων αὐτῶ· ἐξ ὧν καί ἐπληθύνθη ἐκεῖ ἡ μερίς αὕτη καί ἐγένετο εἰς ἔθνος μέγα, οὐς καί διά Μωσέως ἐκεῖθεν ἐξήγαγε, τόν ἄμνόν πρότερον αὐτοῖς τόν τοῦ ἀληθινοῦ ἀντίτυπον ἐστίασας. Εἶτα καί διασχίσας τήν θάλασσαν καί διαβιβάσας αὐτούς καί εἰς τήν ἔρημον ἀναγαγών καί διαθρέψας αὐτούς ἐκεῖ τεσσαράκοντα ἔτη, ἐγενήθη “μερίς Κυρίου, λαός αὐτοῦ Ἰακώβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ.

Εἶχον οὖν οὗτοι τήν περιτομήν ὡς σφραγίδα καί πάντες (133) περιετέμοντο καί ἦν ἐκ τούτου ἡ μερίς Κυρίου, ὡς εἴρηται, γνώριμος καθαπερεῖ προβάτων ἀγέλη βασιλικῶν, ἕκαστον αὐτῶν σφραγίδα τήν περιτομήν ἐν τῶ κρυπτῶ μορίῳ ἐπιφερόμενον· καί τοῦτο πρὸς τό μή συμμίγνυσθαι τοῖς λοιποῖς προβάτοις, ἤγουν τοῖς ἔθνεσι, τοῖς εἰς θηρίων καί ἀλόγων τάξιν ὑπό τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγνωσίας κατενεχθεῖσι, σοφῶς ὠκονομήθη ἀπό Θεοῦ. Διά τί δέ οὐκ ἐν ἄλλῳ μέρει τοῦ σώματος, ἀλλ' ἐν αὐτῶ τήν σφραγίδα ὑπέθετο γίνεσθαι; Ἐπειδή ἐξ αὐτοῦ ἡ σπορά

προέρχεται καί ἡ κατά σάρκα γένεσις τοῦ ὄλου ἀνθρώπου γίνεται. Ἄλλως τε δέ καί ὡς ὄλον ἄνθρωπον τήν σάρκα ἀποδιδόμενον διά τούτου ἡμῖν ὑποζωγραφεῖ, ὡς ἄν ἐκ ταύτης κάκεινοι ὡς τῆς σαρκός τέκνα γνώριμοι ὧσι καί τύπος γένηται τῆς πνευματικῆς περιτομῆς τῶν δίχα ρεύσεως καί συνουσίας καί φθορᾶς ἀναγεννηᾶσθαι μελλόντων ὕστερον τέκνων πνευματικῶν, ἴν' ὅταν ἐκείνη φανῆ, αὐτή τῆνικαῦτα παυθῆ καί ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκός ἕκαστον τῶν προβάτων ἀντ' αὐτῆς τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ σφραγισθῆ, ἐν τῇ ἀχειροποιήτῳ περιτομῇ δηλονότι κατά τόν Παῦλον καί τῇ ἀπεκδύσει τῆς σαρκός, αὐτοῦ φημι τοῦ γηίνου φρονήματος, περιτεμνομένων ἡμῶν μυστικῶς μέν, ἐν αἰσθήσει δέ ψυχῆς καί γνώσει γινομένων αὐτῆς.

ε'. Ὅτι τῷ παραχθέντι πρώτῳ κατ' ἀρχάς κόσμῳ ἕτεροι δύο συνεπεγένοντο, ὧν ὁ ἔσχατος τύπος ἐστὶ τῶν μετὰ ταῦτα μελλόντων γενέσθαι, μέσος τις ὢν τῶν ἀρχαίων καί τῶν ἐξ ὕστερον· καί τίνος ἦν εἰκῶν ἡ τῆς ἐπαγγελίας γῆ καί τὰ ἐξῆς. (133)

Ὁ μὲν οὖν λαός οὗτος ὁ ἐκ τοῦ σπέρματος Ἀβραάμ, ἤγουν ἡ μερίς ἡ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ, οἷα δέ νέος ἄλλος τις καί τρίτος κόσμος ὑπό τοῦ Θεοῦ κατέστη, εἰκόνα (134) τοῦ πρώτου φέρων ἐκείνου κόσμου καί παραδείσου καί αὐτοῦ τοῦ δευτέρου, τοῦ ἐν τῇ κιβωτῷ δηλονότι, οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί τύπον τῶν μετὰ ταῦτα μελλόντων γενέσθαι, μέσος τις ὢν καί τὰ μὲν ἀρχαῖα τοῖς εἰς ὕστερον ὑπογράφων, τοῖς δέ γε ὕστερον τὰ ἀρχαῖα σημαίνων συνάπτεσθαι. Εἶχε γάρ τήν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἀντί τοῦ παραδείσου ἐκείνου παράδεισον ἄλλον δεύτερον, τήν κιβωτόν ἀντί τῆς Θεοτόκου, προμηνύων ἡμῖν δι' αὐτῶν καί ἐξεικονίζων τήν ἐν ἀνακαινώσει Πνεύματος Ἁγίου μέλλουσαν ἔσεσθαι τοῖς ἀγίοις ἐν ἐκείνῳ ἐπάνοδον καί κληρονομίαν. Εἶχε τόν νόμον, ὡς τήν ἐντολήν οἱ προπάτορες ἐδήλου δέ διά τῆς τοῦ νόμου δουλείας τήν ὑπέρ νόμον δοθήσεσθαι μέλλουσαν ἐλευθερίαν ἐν νόμῳ πνευματικῷ. Εἶχε τήν στάμνον τοῦ μάννα ἀντί τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς τοῦ ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, οὗ φαγεῖν οὐκ ἐάθησαν ἐκεῖνοι, εἰκόνα φέρουσαν καί δηλοῦσαν τήν στάμνον τήν τόν Χριστόν φέρειν ἐντός μέλλουσαν. Εἶχε τό μάννα ἀντί τοῦ Χριστοῦ· αὐτός γάρ ἐστίν ὁ ἄρτος ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς καί ζωὴν αἰώνιον τῷ κόσμῳ διδούς· διά τοῦτο γάρ καί τό μάννα ἐξ οὐρανῶν ἦν· “Ἄρτον γάρ, φησίν, ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος”. Καί συνελόντα εἰπεῖν, παράδεισον αὐτόν νέον πεποικώς, πολλά τοῦ παραδείσου ἐκείνου τιμιώτερα τε καί ὑψηλότερα ἐν αὐτῷ ἔθετο, ὅσω καί μειζόνων ἐπαγγελιῶν καί πραγμάτων τύπος ἦν.

Ἔθετο καί γάρ ἐν αὐτῷ τόν Μωϋσῆν, καθάπερ ἐκεῖ τόν Ἀδάμ· καί ἐλάλει αὐτῷ ὁ Θεός ὡς τῷ Ἀδάμ καί ὁ Μωϋσῆς ἐλάλει τῷ Θεῷ καθὼς ὁ Ἀδάμ· Ἄλλ' οὐκ εἶχεν ὁ Ἀδάμ ὡς οὗτος ἐπαγγελίας ἐλπίδα τοῦ σωματικῶς ἐκείσε παραγενέσθαι τόν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Υἱόν καί Θεόν. Εἶχεν ἐκεῖνος τό ξύλον τῆς ζωῆς, οὐκ ἐκείνην δέ αὐτήν τήν ζωὴν· οὗτος δέ ἐκδηλοτέραν μὲν ὑπέρ τό τῆς ζωῆς ξύλον (135) τήν τοῦ Πνεύματος χάριν ἐν τοῖς προφήταις ἐκέκτητο, τήν τελείαν καί ἀληθινήν ζωὴν ἐν τῷ Χριστῷ δοθήσεσθαι κατεπαγγελόμενοις. Εἶχεν ὁ παράδεισος ἐκεῖνος ἄπονον ζωὴν καί ἀμέριμνον, δένδρα τε καί καρπούς ὠραίους εἰς βρῶσιν· εἶχε καί οὗτος τό μάννα ἐξ οὐρανοῦ τροφήν αὐτοσχέδιον, ὡσπερ εἴρηται· ἔπινόν τε ἐκ πέτρας ἀκολουθούσης ὕδωρ ὑπέρ μέλιν γλυκάζον· οὐ μὴν ἀλλά γάρ καί “τὰ ἱμάτια αὐτῶν καί τὰ ὑποδήματα οὐκ ἐπαλαιούντο οὐδέ ἐφθειρόντο”, ἀλλά συνηύξανον καί ταῦτα τοῖς αὐτῶν σώμασι καί οὐκ ἦν ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν ὁ ἀσθενῶν. Εἶχον οἱ ἐν τῷ πρώτῳ παραδείσῳ ἀπειλήν θανάτου καί κατάρας ἐν τῇ παραβάσει τῆς ἐντολῆς· εἶχον οἱ ἐν τούτῳ ἀφέσεως ἀμαρτιῶν ἐλπίδα καί εὐλογίαν ζωῆς αἰωνίου ἐν τῷ μὴ πληρῶσαι τόν νόμον τοῦ Θεοῦ τινα ἐξ αὐτῶν, τοῦ Χριστοῦ ἐλθεῖν κατεπαγγελόμενου καί

ποιῆσαι τό ἀδύνατον παρ' ἐκείνοις δυνατόν, οὐχί πρὸς κατάκρισιν τῶν μὴ φυλαξάντων, ἀλλὰ πρὸς σωτηρίαν τῶν πιστευσάντων. Εἶχεν ὁ πρῶτος τὴν φλογίνην ῥομφαίαν φυλάττουσαν τὴν εἴσοδον τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ ἀπείργουσαν ἐξ αὐτοῦ τὸν Ἀδάμ καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ· εἶχεν οὗτος τὸν ἀρχιστράτηγον Μιχαήλ, τοὺς ἐν αὐτῷ μᾶλλον περισκέποντα καὶ φυλάσσοντα, τὰ δὲ διασπαρέντα ἔθνη τοῦ εἰσελθεῖν ἐν αὐτῷ μὴ παραχωροῦντα. Προωκονόμησεν ἐκεῖ ὁ Θεός, ἵνα διὰ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ ἢ τοῦ Ἀδάμ ἀνάπλασις γένηται· καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ ἀνδρός τότε ἄνευ συνουσίας γέγονεν ἡ γυνή, ὡς ἄν ἐκ τῆς γυναικὸς πάλιν ἢ πλευρά ληφθῆ τοῦ Ἀδάμ καὶ ἄνευ ρεύσεως καὶ συνουσίας γεννηθῆ ἄνθρωπος ὁ Χριστός καὶ Θεός καὶ δι' αὐτοῦ ὁ Ἀδάμ ἀνακαινισθῆ· προεπηγγείλατο ἐν τούτῳ τῷ παραδείσῳ ὁ Θεός τῷ Ἀβραάμ εἰσαγαγεῖν ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ (136) πάντα τὰ ἐξωσθέντα ἔθνη καὶ μίαν ποίμνην αὐτοὺς ἀπεργάσασθαι.

Ἐπεὶ οὖν οἱ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τούτοις ὄντες καὶ πρό τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὴν τῆς ἐπαγγελίας γῆν καὶ μετὰ τό εἰσελθεῖν παρέβησαν καὶ αὐτοὶ τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ τὴν λέγουσαν· “Ἀκουε, Ἰσραήλ· Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἷς ἐστὶ καὶ οὐ προσκυνήσεις Θεῷ ἄλλοτρίῳ” καὶ “ἔθυσαν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς δαιμονίοις καὶ ἥσθιον καὶ ἔπινον τὸν οἶνον τῶν σπονδῶν αὐτῶν καὶ προσεκύνησαν οἷς ἐποίησαν οἱ δάκτυλοι αὐτῶν, ἀπέκτεινάν τε τοὺς ἁγίους καὶ ἐλιθοβόλησαν τοὺς προφήτας, ἐστράφησαν εἰς τόξον στρεβλόν καὶ παρώξυναν ἐπ' ἄλλοτρίοις καὶ ἐν βδελύγμασιν αὐτῶν τὸν Θεόν τὸν θρέψαντα αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἐπελάθοντο αὐτοῦ” – τί οὖν ὁ παρά πάντα τὰ ἔθνη ἐκλεξάμενος αὐτοὺς Κύριος; Ὁργίσθη καὶ ἀπεστράφη αὐτοὺς; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ ἀπέστειλε τὸν Υἱόν αὐτοῦ κατακλύσαι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, ἐπειδὴ ἐφθάσθησαν ὁμοιωθῆναι καὶ οὗτοι τοῖς ἔθνεσι, καθὼς γέγραπται· “Καὶ ἐμίγησαν ἐν τοῖς ἔθνεσι καὶ ἔμαθον τὰ ἔργα αὐτῶν” καὶ “οὐ συνῆκαν ἐν τιμῇ ὄντες”. Τοιγαροῦν ἀναμνήσθητί μοι τῆς κιβωτοῦ τῶν υἱῶν Νῶε καὶ τῶν θηρίων καὶ ἐρπετῶν τῶν ἐν αὐτῇ τότε εἰσεληλυθότων, ὡς εἶπον, τὰ ἐν αὐτῇ διηγούμενος, τὸν μὲν Νῶε τύπον εἶναι τοῦ Χριστοῦ, τοὺς υἱοὺς δὲ αὐτοῦ τοῦ ἐν τῷ νόμῳ λαοῦ, τὰ δὲ θηρία καὶ τὰ ἐρπετά τῶν ἔθνῶν. Οἱ γοῦν ἐν τῷ νόμῳ ἄνθρωποι, οἱ μερὶς Κυρίου κληθέντες, ὁ κλῆρος αὐτοῦ, τοῖς θηρίοις εἶτ' οὖν τοῖς ἔθνεσιν ἐξωμοιώθησαν· καὶ θέλων αὐτοὺς ὁ Θεός ἀνακαλέσασθαι καὶ εἰς τό ἀρχαῖον πάλιν ἀποκαταστῆσαι κατῆλθεν ἐπὶ γῆς (137) καὶ ἐσαρκώθη, λαβὼν τὴν πλευράν τοῦ Ἀδάμ ἐκ τῶν πανάγνων τῆς Θεοτόκου σαρκῶν, καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος, ὁμοιωθεὶς ἡμῖν κατὰ πάντα πλὴν ἁμαρτίας. Τί τοῦτο; Ἴνα καὶ τοὺς ἐν νόμῳ φυλάξαντας τελειώσῃ διὰ τῆς εἰς αὐτόν πίστεως, καὶ τοὺς εἰς εἰδωλολατρείαν ἐξ αὐτῶν ἐκπορνεύσαντας διὰ πίστεως τῷ λοιπῷ σώματι ἐπισυνάψῃ, καὶ οὕτως δικαιωθῶσιν ὡσαύτως καὶ τὰ ἔθνη διὰ τῆς πίστεως κατὰ τό οὕτως εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Παύλου· “Εἰ γάρ τό αὐτῶν παράπτωμα πλοῦτος, φησί, τοῦ κόσμου γέγονε, πόσω μᾶλλον ἢ σωτηρία αὐτῶν γενήσεσθαι ἔμελλεν;”

Ἄλλ' ἡ θεωρία τοῦ εἰρημένου ὅσον ἀπὸ τοῦ γράμματος νοεῖν μοι καὶ ἕτερόν τι σαφῶς ὑποτίθεται. Ἀλλὰ προσέχετε, ἵνα γινώτε καλῶς τί ἐστὶν ὁ λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος· “Εἰ τό αὐτῶν παράπτωμα πλοῦτος κόσμου γέγονε, πόσω μᾶλλον ἢ σωτηρία αὐτῶν γενήσεσθαι ἔμελλεν;”

στ'. Εἰς τό ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου· “Εἰ γάρ τό αὐτῶν παράπτωμα πλοῦτος κόσμος γέγονε” καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ προσωποποιῶ τῶν ἐκατέρων λαῶν, τῶν ἔθνῶν φημι καὶ τοῦ Ἰσραήλ. (137)

Ἀπὸ τῆς διασπορᾶς τῶν ἔθνῶν, ὡς ἔφθην εἰπών, μερὶς Κυρίου γέγονεν ὁ Ἰσραήλ. Ὁ γοῦν Ἰσραήλ οὗτος, εἰς ἔθνος μέγα καὶ λαόν πολύν γεγονώς, ἐξώκειλεν εἰς

ειδωλολατρείαν, καθώς έποίουσαν τά έθνη· καί όλίγοι λίαν ώς ζύμη τις καί μερίς τῷ Θεῷ έφυλάχθησαν. Έλθόντος οὖν τοῦ Χριστοῦ, εἰ έπίστευσαν αὐτῷ καί προσεκύνησαν ώς Θεῷ, έμελλον άπαντες, δίκαιοί τε καί άδικοί, θεοσεβεῖς καί εἰδωλολάτραι, εἰς έν γενέσθαι καί άμα σωθήσεσθαι. Καί εἰ τοῦτο γέγονεν, έλεγον άν τά έθνη πρός αὐτόν· “Θεέ τοῦ παντός καί Δέσποτα, Κύριε τῶν αἰώνων, ἰδοῦ χωρίς έργων δικαιοσύνης τινῶν πάντας αὐτούς έσωσας. (138) Τί οὖν; Ἡμεῖς δέ οὐκ έσμέν έργα χειρῶν σου καί πλάσμα;” Άντέλεγον δέ τούτοις οἱ Ἰουδαῖοι ά δή καί έλεγον· “Οὐχί, άλλ’ ἡμεῖς έσμεν μόνοι μερίς αὐτοῦ, ἡμεῖς μόνοι κληρος αὐτοῦ· πρός ἡμᾶς οἱ πλάκες τῆς διαθήκης, ἡ περιτομή καί τά λοιπά ά μόνοις ἡμῖν έπηγγείλατο καί ἡμῖν δέδωκεν, ὑμῖν δέ οὐδαμῶς δώσει”. Πρός ταῦτα πάλιν άν άνθυπέφερον τά έθνη, λόγου μή άξιοῦντα τούς φθονερούς Ἰουδαίους· “Ἡμᾶς μέν, ὦ Δέσποτα καί Λόγε Θεοῦ, άξίως ώς άναξίους άπώσω, ώς σκληροτραχήλους καί άνηκόους άνεπιμελήτους καταλιπόν, καί λιμῷ άγνωσίας καί δίψει άνυδρίας τοῦ μή άκοῦσαι ἡμᾶς λόγων άγίων σου έάσας καί δικαίως. Εἰς δέ τούτου αὐτούς πᾶσαν έπεδείξω άγάπην καί έπιμέλειαν· προφήτας καί κριτάς καί διδασκάλους ώς όδηγούς καί παιδευτάς δέδωκας αὐτοῖς· νόμον καί περιτομήν καί σημεῖα καί τέρατα έποίησας εἰς αὐτούς· καί πάντα ταῦτα εἰς οὐδέν λογισάμενοι, έγκατέλιπόν σε καί εἰδώλοις μεθ’ ἡμῶν ώς θεοῖς προσεκύνησαν· καί άπερ ἡμεῖς έπράξαμεν έργα, πάντα καί αὐτοῖ διεπράξαντο· καί όμοίως ἡμῖν ἠρνήσαντό σε τόν ευεργέτην. Νυνί δέ μόνη τῇ εἰς σέ πίστει συνεπάθησας αὐτοῖς, ἠλέησας καί ώκτειρήσας καί τοῖς μή άμαρτήσασιν άγίοις σου συνηρίθμησας. Οὐκ έλεήσεις δέ καί ἡμᾶς; Οὐκ οἰκτειρήσεις; Οὐ προσδέξει, φιλάνθρωπε;” Καί οὕτως δικαίως καί ευλόγως τοῖς έν περιτομῇ εἰδώλοις θύσασιν οἱ έν άκροβυστία συνήπτοντο καί οἱ πάντες εἰς έν έν Χριστῷ γενήσεσθαι έμελλον.

Έπει δέ μετά τῶν προγενεστέρων αὐτῶν κακῶν καί αὐτόν τόν Χριστόν καί Θεόν ώς κακουργόν άπέκτειναν, τόν δέ Βαραββᾶν ώς άντίτυπον τοῦ Άντιχρίστου ἠτήσαντο καί άπέλυσαν καί μετά ταῦτα καί αὐτούς έδίωξαν τούς άποστόλους αὐτοῦ, έξορίσας αὐτούς, ώσπερ εἴπομεν, έκ τοῦ παραδείσου, διέσπειρεν εἰς πάντα τά έθνη, ώς τήν τῶν έθνῶν άνταλλαξαμένους άσέβειαν. (139) Τά δέ γε έθνη έκ τῆς πλευράς τοῦ Άδάμ ό τήν πλευράν άναλαβῶν τοῦ Άδάμ έκ τῆς γυναικός καί εἰς άνδρα τέλειον οἰκοδομήσας αὐτήν, σάρξ αὐτός όλος ό φύσει Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ δι’ αὐτῆς γεγωνός καί υἱός τοῦ Άδάμ κατά τήν φύσιν τοῦ Άδάμ χρηματίσας, πρός έαυτόν έπεσπάσατο. Τοῦτο ό πλοῦτος τοῦ κόσμου· καί εἰ τοῦτο γέγονε πλοῦτος κόσμος, πόσω μᾶλλον, εἰ κάκεῖνοι έπίστευσαν, γενήσεσθαι έμελλον. Ἦν μέν οὖν έκ τῆς πρώτης διασποράς μερίς ό πᾶς Ἰσραήλ όν προέγνω καί προώρισε· καί ότε ἦλθεν έκάλεσεν αὐτόν εἰς πίστιν τήν έαυτοῦ. Έπει δέ έλθεῖν πρός αὐτόν οὐκ ἠθέλησε, λαβῶν έκ τῆς όλης μερίδος μερίδα μικράν τούς εἰς αὐτόν πιστεύσαντας, δηλονότι τόν Ἰωάννην τόν πρόδρομον, τούς άποστόλους καί καθεξῆς τούς λοιπούς, τό πλεῖστον τῆς μερίδος τό έκ προθέσεως οἰκείας εἰς άπιστίαν πεσόν άπέρριψε· καί άντ’ αὐτῶν εἰσήλθον τά έθνη καί τῇ κατ’ έκλογήν πίστεως μερίδι έκ πίστεως καί αὐτοῖ έκολλήθησαν.

Καί σκόπει μοι άπ’ έντεῦθεν τήν τοῦ λόγου καθ’ όδόν προκοπήν, όπως έρχεται τά τῆς καινῆς καί θαυμασίας μερίδος έκδιηγῆσασθαι.

ζ. “Ότι νέος κόσμος ἡ τοῦ Χριστοῦ Έκκλησία καί νέος παράδεισος ἡ πρός αὐτόν πίστις. Καί πρός τούτοις άνακεφαλαίωσις τοῦ πρώτου κόσμου, άντιπαραιθεμένων τοῖς έν εκείνῳ πραχθεῖσι τῶν έν τῇ Έκκλησίᾳ διά Χριστοῦ τελεσθέντων. Καί πρός τό τέλος επανάληψις τοῦ άποστολικοῦ ρήτοῦ· “Οὓς προέγνω, τούτους καί προώρισε.....”. (139)

Πάλιν μὲν οὖν νέας μερίδος ἀρχὴ καὶ νέου κόσμου καὶ μετὰ τῆς μερίδος φύραμα ζένον, καινόν καὶ παράδοξον. Τὰ μὲν μέχρι τούτου τύποι καὶ σκιαὶ καὶ αἰνίγματα ταύτης ἦν, αὕτη δὲ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ τοῦ κόσμου παντός (140) ἀνακαινισίς τε καὶ ἀνανέωσις. Ἀλλὰ γὰρ μερίς μὲν ἡ ἐκ τοῦ Ἀδάμ γεγονυῖα φθαρτὴ καὶ εἰς πολὺ πλῆθος λαοῦ φθαρτοῦ καὶ θνητοῦ γενομένη ὑπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ πᾶσα ἀπώλετο· καὶ Νῶε μόνος ἐξ αὐτῆς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ μερίς πάλιν ἐκ ταύτης ἐναπελείφθησαν, ἀρχὴ κόσμου δευτέρου. Ἐπεὶ δὲ πάλιν εἰς οὐρανὸν ἀνελθεῖν ἐπεχείρουν, κατακλυσμόν δὲ μηκέτι ποιήσιν ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς μηδὲ ἀποκτεῖναι πᾶσαν σάρκα ζῶσαν ἐπὶ τῆς γῆς, αὐθις μερίδα ἔλαβε τὸν Ἀβραάμ κατ' ἐκλογὴν πίστεως καὶ πάντας ἄλλους εἰς τὸν κόσμον διέσπειρεν. Ἀπὸ ταύτης οὖν τῆς τοῦ Ἀβραάμ μερίδος μερίδα τοῦ σπέρματος αὐτοῦ, αὐτὴν δὴ τὴν πλευράν, ὡς πολλάκις εἶπον, αὐτὸς ἐκεῖνος ἀνέλαβεν ὁ Θεὸς καὶ ὠκοδόμησεν ἐαυτῷ καὶ ὠκοδομήθη εἰς σάρκα δίχα τροπῆς καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος οὐ ψιλός. Οὐδὲ γὰρ ἀπαρχὴ τέκνων σαρκικῶν, λαοῦ φθαρτοῦ, καθὰ καὶ ὁ Νῶε τηρικαῦτα ἐγένετο, ὡς ἄν, ἐν τῷ πληθυνθῆναι καὶ ἀπόλλυσθαι μέλλοντος αὐτοῦ, ἄλλην ἀπαρχὴν πάλιν εἰς ἕτερον λαοῦ γένεσιν ὕστερον ἐξ αὐτοῦ λάβῃ, ἀλλὰ ἀπαρχὴ ἀθάνατος καὶ ἀείζωος γέγονε τέκνων πνευματικῶν καὶ τὸν χαρακτήρα ἀναμορφωμένων αὐτοῦ, καθὰ φησὶν ὁ Ἀπόστολος· “Ἀπαρχὴ Χριστός, ἔπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ”, καὶ ἐτέρωθι· “μέχρις οὗ μορφωθῆ Χριστός ἐν ἡμῖν”. Οἱ μὲν γὰρ προπάτορες ἅπαντες ἐκεῖνοι θνητοὶ ὑπῆρχον, ὁ δὲ ἐκ τῆς μερίδος τοῦ σπέρματος Ἀβραάμ τὴν μερίδα λαβὼν καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀδάμ υἱὸς γεγονώς, ἀφθαρτός ἐστι καὶ ἀθάνατος, οὐ γεννῶν σαρκικῶς ἀλλὰ ἀναπλάτων πνευματικῶς.

Καὶ σκόπει μοι τὸν τρόπον τῆς ἀναπλάσεως. Τίς οὗτος; Ἐν τῷ παραδείσῳ ἀπὸ ἀνδρός γυνὴ γέγονε, μήτηρ οὖσα πάντων τῶν ἀπὸ γῆς γεννηθέντων· ἐν δὲ τῇ τῶν πιστῶν Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ γυναικὸς ἀνὴρ Χριστός ὁ Θεὸς ἐγεννήθη, ἀπαρχὴ καὶ ζωὴ πάντων τῶν ἀναγεννωμένων πνευματικῶς (141) ἐκ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως. Ἐκεῖ ξύλον τοῦ γινώσκειν καλόν καὶ πονηρόν, ὃ καὶ μεταληφθέν θανάτου ἐκείνοις γέγονεν αἴτιον· ἐνταῦθα τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ, ἐν ᾧ τὰς μὲν χεῖρας ἀντὶ τῶν ἀψαμένων χειρῶν τοῦ Ἀδάμ, τοὺς δὲ πόδας ἀντὶ τῶν ἐπὶ τῇ παραβάσει βαδισάντων ποδῶν, προσηλώθη Χριστός ὁ δεύτερος Ἀδάμ καὶ Θεός. Καὶ ὁ μὲν Ἀδάμ, γευσάμενος ἀπὸ τοῦ ξύλου ἐκείνου, θανάτου καὶ κατάρας αἴτιος τοῖς ἐξ αὐτοῦ γέγονεν· ὁ δὲ Χριστός καὶ Θεός, χολῆς γευσάμενος καὶ ὄξος πίων, ἐκείνους μὲν τῆς κατάρας ἀπήλλαξε καὶ τῆς τοῦ θανάτου φθορᾶς ἠλευθέρωσε, τοῖς δὲ πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν ζωὴν καινὴν ἐδωρήσατο καὶ ἰσάγγελον ἔχειν πολιτείαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐνίσχυσεν. Ἐκεῖ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου ἦν, ὃ καὶ φαγεῖν οἰκονομικῶς οὐ συνεχωρήθη ὁ Ἀδάμ, ἀλλ' ἐξεβλήθη τοῦ παραδείσου, διό καὶ φυλάσσειν ἐτάχθη τὴν τούτου εἴσοδον ἢ φλογίνην ῥομφαία· ἐνταῦθα λόγχη τὴν πλευράν ἐνύγη Χριστός καὶ τὴν ῥομφαίαν ἐκείνην ἀπέστρεψε καὶ τὴν εἴσοδον ἤνοιξε καὶ ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ τὸ τῆς ζωῆς ξύλον ἐφύτευσε, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ καθ' ἡμέραν τοῦτο φυτεύειν ἐξουσίαν ἡμῖν δέδωκεν, ὃ καὶ ἀθρόον αὐξάνει καὶ ζωῆς αἰωνίου πᾶσι τοῖς ἐσθίουσιν ἐξ αὐτοῦ πρόξενον γίνεται.

Ὡ παραδείσου τοῦ νυνὶ παρά Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ φυτευθέντος! Ὡ μυστηρίου καινοῦ καὶ θαυμάτων φρικτῶν! Ἐκεῖ μὲν γὰρ δένδρα αἰσθητὰ καὶ ὄρατὰ ὁμολογουμένως ὑπῆρχον ὁ Ἀδάμ τε καὶ ἡ Εὐά, αὐτὸ τε τὸ ξύλον τῆς γνώσεως καὶ τὸ ξύλον ὁμοῦ τῆς ζωῆς ἕτερον παρά τοῦτο ὄν· ἐνταῦθα δὲ ὁ νέος Ἀδάμ τὰ πάντα ὁμοῦ τοῖς πιστοῖς γίνεται καὶ τρυφή καὶ γνώσις, οὐ θανατοῦσα καὶ τοῦ τῆς ζωῆς ξύλου ἀπείργουσα, ἀλλὰ διδάσκουσα ἅ διὰ ῥημάτων δεῖ τῷ ὄφει δεόντως ἀνταποκρίνεσθαι· “Ἀπελθε, φησὶν, ὀπίσω μου, Σατανᾶ” (142) καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰσάγουσα πρὸς τὴν ζωὴν ἣτις αὐτὸς ἐκεῖνος πάλιν ἐστίν. Ἀλλὰ ποῦ, φησὶν, ὁ νέος παράδεισος ὃν λέγεις πεποιηκέναι Χριστόν; Ἴδού γὰρ ὀρώμεν ὅτι ἅπας ὁ

κόσμος, καθώς ἐξ ἀρχῆς κατεσκευάσθη, ἐστὶ καὶ τὴν γῆν κατοικοῦμεν ἐν ἧ ἔν κόπῳ καὶ μόχθῳ καὶ ἰδρώτι τοῦ προσώπου ἡμῶν ἐσθίειν κατεκρίθημεν τὸν ἄρτον ἡμῶν. Ποῦ οὖν ὁ παράδεισος ὃν διηγῆ ἡμῖν; Εἰ βούλει μαθεῖν Θεοῦ ἀκαταλήπτου καὶ ἀοράτου ἀόρατα καὶ ἀκατάληπτα τοῖς ἀπίστοις ἔργα τε καὶ μυστήρια, ἐπίστησον ἐντεῦθεν τὸν νοῦν καὶ διηγουμένων γνώση καὶ μαθήση αὐτά.

Πρῶτον ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς καὶ ὕστερον τούτων πάντων οἰκείαις χερσὶ τὸν ἄνθρωπον ἔπλασεν, εἶθ' οὕτως ἐποίησε τὸν παράδεισον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ ἔθετο τὸν ἄνθρωπον ἐν αὐτῷ ὃν ἐποίησε· καὶ λαβὼν μίαν αὐτοῦ τῶν πλευρῶν ὠκοδόμησεν αὐτὴν εἰς γυναῖκα καὶ οὕτως ἔδωκεν αὐτοῖς ἐντολὴν τοῦ μὴ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ ξύλου τοῦ γνωστοῦ καλοῦ καὶ πονηροῦ, ἵνα μὴ θανάτῳ θανατωθῆσονται, ἀλλ' ἐργάζονται κατὰ τὴν ἐντολὴν καὶ φυλάσσωσιν. Αὐτοὶ δὲ μετὰ ταῦτα ἀπέστησαν μὲν ἐν πρώτοις τοῦ μεμνήσθαι Θεοῦ καὶ τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ, ἥτις ἦν ἡ ἐργασία ἢ ἀπὸ Θεοῦ δοθεῖσα αὐτοῖς, δεύτερον κατέλιπον τοῦ φυλάσσειν τὴν ἐντολὴν καὶ ἐκ τοῦ ξύλου οὗ ἐνετείλατο αὐτοῖς μὴ φαγεῖν ἔφαγον· καὶ ἀπέθανον εὐθύς μὲν τὸν ψυχικόν, μετὰ δὲ πολλοὺς χρόνους ὕστερον καὶ τὸν σωματικόν θάνατον καὶ κατήχθησαν ἐν τῷ ἄδῃ. Καὶ οὐ μόνον οὗτοι ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐξ αὐτῶν γεννηθέντες τοῦτο πεπόνθασι μέχρι τῆς αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ, τοῦ νέου Ἀδάμ, παρουσίας καὶ τῆς εἰς τὸν ἄδην αὐτοῦ καταβάσεως καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀναστάσεως. Ἀλλὰ γὰρ ἐλθόντος τοῦ τὰ πάντα τότε δημιουργήσαντος καὶ ἀνακαινίσαι ταῦτα θελήσαντος, (143) οὐχὶ κατὰ τὴν ἀκολουθίαν ἦν ἔκτισε ταῦτα καὶ ἀνακαινίσαι ἠθέλησεν. Ἀλλὰ πῶς; Πρῶτον τὸν ἄνθρωπον καὶ οὕτω τὴν κτίσιν ὕστερον. Τίνα τρόπον καὶ διὰ τι; Ἐπειδὴ τότε μὲν ὡς βασιλεία τῷ Ἀδάμ τὰ ὀρώμενα πάντα εἰς κατοικίαν καὶ ἀπόλαυσιν αὐτοῦ πρῶτον ἠυτέρεψε καὶ εἶθ' οὕτως ἐκείνον παρήγαγε· νυνὶ δὲ πάλιν, ἐὰν τὴν κτίσιν ἀνακαινίσαι πρῶτον ἠθέλησε καὶ πνευματικὴν αὐτὴν καὶ ἄφθαρτον καὶ αἰδίου ἀπεργάσασθαι, ποῦ ἄρα ὁ σάρκα φθαρτὴν περικείμενος, ὁ ψυχικὸς δηλονότι καὶ θνητὸς αὐτὸς ἄνθρωπος, οἰκεῖν ἔμελλεν; Ἐν ποίῳ δὲ κόσμῳ διάγειν τότε καὶ γαμεῖν καὶ ἐγκαμίσκεσθαι, γεννᾶν τε καὶ γεννᾶσθαι καὶ ἀνατρέφεσθαι ὠφείλει; Ὅντως οὐκ ἔχεις εἰπεῖν. Διὰ τοῦτο οὖν πρῶτον τὸν καταπεσόντα καὶ συντριβέντα καὶ παλαιωθέντα ἄνθρωπον ἀνεγείρει, ἀναπλάττει τε καὶ ἀνανεοῖ, καὶ τότε τὴν κτίσιν.

Ἀλλὰ γὰρ ὡςπερ κατὰ τάξιν τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν ταύτης ἔκπτωσιν εἰρήκαμεν, οὕτω δεόν εἰπεῖν καὶ τὴν αὐτῆς ἀνακαινίσιν. Σκόπει δὲ τὴν παράθεσιν τῶν παλαιῶν πραγμάτων, ὅπως ἐξ ἰσότητος ἔχει παρατιθεμένη τῇ οἰκονομίᾳ καὶ διαθήκῃ Θεοῦ. Πρῶτον τοιγαροῦν εἰσῆχθη ὁ Ἀδάμ εἰς τὸν παράδεισον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τότε ἡ Εὐὰ παρήχθη· πρῶτον καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ὁ ποιητὴς τοῦ Ἀδάμ, κατήλθε καὶ εἰσηλθεν ἐν τῇ ἀχράντῳ γαστρὶ τῆς Παρθένου καὶ οὕτως ἔλαβεν ἐξ αὐτῆς τὴν πλευρὰν τοῦ Ἀδάμ, ἥτοι τὴν πανάμωμον σάρκα, καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος καὶ προήλθεν ἐν κόσμῳ ἀντὶ Εὐᾶς τῆς ἀπατηθείσης ὑπὸ τοῦ ὄφεως, καὶ ἀπὸ τοῦ ξύλου ἔφαγε καὶ τὴν ἐντολὴν παρέβη καὶ τὸν θάνατον ἀπέθανε τῆς ψυχῆς· πρώτη ἡ θεοτόκος Μαρία ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου εὐαγγελίζεται καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ βουλήν ἀπαγγελθεῖσαν πιστεύει (144) καὶ πείθεται λέγουσα· “Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τό ῥῆμα σου”. Καὶ οὕτως τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον οὐσιωδῶς ἐν ἑαυτῇ ὑπεδέξατο πρώτη, τὴν ψυχὴν αὐτῆς δηλαδὴ τοῦ αἰωνίου ἐκείνου θανάτου ἐκλυτρωσάμενον. Καὶ τῆνικαῦτα σαρκωθείς τό τοῦ Ἀδάμ ἀνέπλασε σῶμα, ᾧ τὴν πνοὴν εὐθύς εἰς ζῶσαν ψυχὴν ἐνεφύσησεν· ἐψυχωμένην γὰρ λαβὼν τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ὕστερον καὶ οἰκοδομήσας αὐτὴν εἰς γυναῖκα, οὐχὶ οἰκοδομήσαι καὶ τὴν πνοὴν γέγραπται. Καὶ ἵνα σαφέστερον εἴπωμεν, οὕτως ἐπεργασώμεθα τοῦτο αὐτό τό ῥηθέν.

Ἐλαβεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ τὴν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ μερίδα καὶ ἀντ' αὐτῆς ἕτεραν ἀνεπλήρωσε σάρκα, καὶ ἦν ἔλαβεν εἰς ὅλον ὠκοδόμησεν ἄνθρωπον, ψυχὴν

δέ οὔτε αὐτῷ προσέθηκε τῷ Ἀδάμ ἀνθ' ἧς ἔλαβε σὺν αὐτῇ τῇ πλευρᾷ, οὔτε πάλιν ἐν τῇ Εὐα ταύτην ἐπηύξησεν· ἀλλ' οἷον ἢ μὲν σὰρξ ἢ ληφθεῖσα ἀντί τῆς πλευρᾶς ἔσχε τὴν ἀναπλήρωσιν, ἢ δέ ψυχὴ οὐκέτι. Ἄλλ' ἔτι τοῦτο σαφέστερον ἄκουε. Ὁ Θεὸς ἐκ τῆς Παρθένου σάρκα ἔννουν καὶ ἐψυχωμένην ἔλαβεν, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ καὶ ἄλλην ἀντ' αὐτῆς ἀνεπλήρωσε· καὶ ταύτην ἐξ ἐκείνης λαβὼν δέδωκεν αὐτῇ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ Ἅγιον καὶ ἀνεπλήρωσεν ἣν οὐκ εἶχεν αἰωνίαν ζωὴν ἢ ψυχὴ αὐτῆς. Ἡ ἀναπληρωθεῖσα γὰρ ἀντί τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ σὰρξ ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ, αὕτη ἦν ὁ ἀρραβὼν καὶ τῆς οἰκονομίας Θεοῦ τὸ ἐχέγγυον, ὡς ἂν ἐκ τῆς πλευρᾶς πάλιν λάβῃ πλευράν καὶ δώσῃ ἀντ' αὐτῆς οὐ σὰρκα πάλιν, προανεπληρώθη γάρ, ἀλλὰ Πνεῦμα οὐσιωδῶς Θεοῦ, ἵνα, ὡσπερ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ ἢ γυνὴ γέγονε καὶ πάντες ἄνθρωποι θνητοὶ ἐξ αὐτῆς, οὕτω καὶ ἐκ τῆς σαρκὸς τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ Χριστὸς ὁ Θεὸς γένηται καὶ ἐξ αὐτοῦ πάντες ἀθάνατοι χρηματίσωσι καὶ ἀναπληρώσῃ ὃ εἶχεν ὁ Ἀδάμ πλεῖον τῆς γυναικὸς. Τί δέ ἦν ὃ εἶχε ἐκεῖνος; (145) Ἡ σὰρξ ἢ ἀναπληρωθεῖσα ἀντί τῆς πλευρᾶς ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ. Λαβὼν γάρ, ἵνα πάλιν σοι τὰ αὐτὰ εἴπω, ἐκ τῆς Παρθένου τὴν σάρκα Χριστὸς, ἔδει ταύτην καὶ αὐτὴς ἀναπληρῶσαι, καθὼς καὶ τότε ἀνεπλήρωσε τοῦ Ἀδάμ. Ἐπεὶ δέ οὐ πρὸς φθοράν καὶ αὐθις, ἀλλὰ πρὸς ἀφθαρσίαν ἔμελλε γίνεσθαι, διὰ Πνεύματος καὶ οὐ διὰ σαρκὸς ἢ ἀναπλήρωσις γέγονεν, ὅπως καὶ τὴν φύσιν τοῦ Ἀδάμ ἀναπλάσῃ καὶ μέλλοντα γενέσθαι τέκνα Θεοῦ διὰ Πνεύματος Ἁγίου τὴν ἀναγέννησιν λάβωσι καὶ οὕτως ἐν Πνεύματι Θεοῦ συγγενεῖς αὐτοῦ ἅπαντες οἱ εἰς αὐτόν πιστεύοντες γένωνται καὶ σῶμα ἔν.

Καὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν πρωτοπλάστων ἐρρήθη· “Ἐνεκεν, φησί, τούτου” – Ποίου; Τῆς γυναικὸς δηλονότι, φημί δὴ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ – “καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ” ἡγουν τῇ πλευρᾷ τοῦ Ἀδάμ “καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σὰρκα μίαν”, οὕτω καὶ ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ γίνεται. Ἐπειδὴ γὰρ ἀνέλαβε σὰρκα ἐκ τῶν παναχράντων αἱμάτων τῆς Θεοτόκου καὶ Πνεῦμα Ἅγιον αὐτῇ ἐχαρίσατο, ἐσαρκώθη τε καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, τούτου ἕνεκα καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, ἔτι δέ καὶ γυναῖκα καὶ τέκνα καὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελφάς, καὶ προσκολληθήσεται οὐ τῇ γυναικὶ οὐδέ σαρκικῶς, ἀλλ' ὡς πάντες ἐκ τῆς γυναικὸς οἱ κατὰ σῶμα γεννώμενοι καὶ ὄντες ἡμεῖς, τῷ ἐκ τῆς γυναικὸς γεννηθέντι ἄνευ σπορᾶς ἀνδρὶ, τῷ νυμφίῳ Χριστῷ. Καὶ οὕτως, πνευματικῶς συναπτόμενοι καὶ κολλώμενοι αὐτῷ, ἐσόμεθα ἕκαστος μετ' αὐτοῦ εἰς πνεῦμα ἔν καὶ σῶμα ἔν ὡσαύτως, διὰ τὸ σωματικῶς ἐσθίειν τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ πίνειν ἡμᾶς.

Οὕτω γάρ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς ἀπεφθέγγετο· “Ὁ τρώγων μου τὸ σῶμα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ”. (146) Τούτῳ δέ τῷ θείῳ λόγῳ καὶ τὸ οὕτω λέγον τοῦ Ἀποστόλου συνάδει ῥῆμα· “Ὁ κολλώμενος τῇ πόρῃ ἐν σῶμά ἐστι μετ' αὐτῆς· ὁ δέ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἐν πνεύμα ἐστι μετ' αὐτοῦ”. Ἐν δέ λέγω οὐ ταῖς ὑποστάσεσιν, ἀλλὰ τῇ φύσει τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν τῇ μὲν φύσει τῆς θεότητος, ὡς θεοὶ καὶ αὐτοὶ θέσει γινόμενοι κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου· “Καὶ οἶδαμεν ὅτι φανερωθέντος αὐτοῦ, φησὶν, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα”. Τίνα τρόπον; Ὅτι “ἀπὸ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ, φησὶν, ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν”· τῇ δέ φύσει τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς συγγενεῖς καὶ ἀδελφοὶ αὐτοῦ χρηματίσαντες, καθὼς καὶ ἐτέρωθι εἶπομεν. Ταῦτα γάρ καὶ οἱ ἅγιοι εἰδότες πατέρες ἡμῶν ἀναφανδὸν ἔλεγον· “Δὸς αἷμα καὶ λάβε Πνεῦμα”, ὡς τοῦ Πνεύματος ἄλλως μὴ διδομένου ἡμῖν, εἰ μὴ διὰ τῆς ἐκουσίου πρὸς τὸν κόσμον σταυρώσεως ὁμοῦ καὶ νεκρώσεως. Πνεῦμα γάρ ὢν ὁ Θεὸς κατὰ τὴν θείαν φωνήν, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ βούλεται ἡμᾶς ἐνοῦσθαι αὐτῷ καὶ κολλᾶσθαι καὶ σύσσωμους εἶναι καὶ συγκληρονόμους αὐτοῦ, ὡς πᾶσα θεία Γραφή μαρτυρεῖ. Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

Τοιγαροῦν ἔλαβε σάρκα ὁ Θεός Λόγος ἐκ τῆς ἀγνῆς Θεοτόκου καί δέδωκεν ἀντ' αὐτῆς οὐ σάρκα, ἀλλά Πνεῦμα οὐσιωδῶς Ἄγιον. Καί ἐν πρώτοις ἐζωοποίησε τούτῳ τήν τιμίαν καί ὑπεράμωμον ταύτης ψυχὴν, ἀναστήσας αὐτήν ἐν τοῦ θανάτου· τοῦτο δέ ἐποίησεν, ἐπειδή ἡ Εὐα πρώτη τῷ ψυχικῷ θανάτῳ ἀπέθανε. Σαρκωθεὶς δέ ἐγένετο ἄνθρωπος, σῶμα καί ἐν ἑαυτῷ ἔννοον μετὰ ψυχῆς κεκτημένος· ταύτην γάρ τὴν σάρκα καί τότε ἐκ τοῦ Ἀδάμ καί νῦν ἐκ τῆς Θεοτόκου ἐψυχωμένην ἀπορρήτως ἀνέλαβε καί οὕτως πᾶσαν τὴν φύσιν ἡμῶν μυστικῶς ἀνεκαίνισε. (147) Γεννηθεὶς δέ ἀφράστως, ὡς οἶδεν αὐτός, εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε. Τίνος χάριν καί διὰ τι; Ἴνα τὸν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ ἐξορισθέντα Ἀδάμ ζητήσῃ καί εὐρών ἀναπλάσῃ αὐτόν. Καί θέα μοι ἐντεῦθεν, ἐπανάληψιν τῶν προειρημένων ποιουμένῳ, τό φρικτὸν τῆς οἰκονομίας μυστήριον.

Ἔτι ὧν ἐν τῷ παραδείσῳ ἐκλήθη ὁ Ἀδάμ εἰς μετάνοιαν· φησὶ γάρ ὁ Θεός πρὸς αὐτόν· “Ἀδάμ, ποῦ εἶ” καί “Τίς ἀνήγγειλέ σοι ὅτι γυμνός εἶ, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ ξύλου οὐ ἐνετειλάμην σοι τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, ἀπ’ αὐτοῦ ἔφαγες;” Καί ὅμως ταῦτα ἀκηκῶς οὐκ ἠβουλήθη μετανοῆσαι ἢ κλαῦσαι καί συγχώρησιν ἐξαιτήσασθαι. Ἀλλὰ τί; Αἴτιον τῆς ἀφροσύνης αὐτοῦ καί τῆς ἀμαρτίας τὴν γυναικα ποιεῖται· διό καί τοῦ παραδείσου εἰκότως ἐκβάλλεται. Ἐπειδὴ δέ τηνικαῦτα μετανοῆσαι ὁ Ἀδάμ οὐκ ἠβουλήθη, τῇ τοῦ πονηροῦ δαίμονος καί τοῦτο ἐπιβουλῇ, διὰ τοῦτο πάλιν προσκαλεῖται πάντας διὰ τῆς μετάνοιας πρὸς ἑαυτὸν ἐλθὼν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Θεός καί φησι· “Μετανοεῖτε· ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”. Ἦγγικε, πρὸ τῶν πυλῶν ἴσταται τῶν καρδιῶν καί τῶν στομάτων ὑμῶν· ἀνοίξατε διὰ τῆς πίστεως τὰς καρδίας ὑμῶν καί εὐθέως εἰσελεύσεται καί αὐτίκα διανοιχθήσονται τὰ στόματα ὑμῶν καί βοήσετε· “Ἐχομεν τὸν θησαυρὸν τοῦ Πνεύματος ἐν ἡμῖν, ἔχομεν τὴν ζωὴν κεκτήμεθα ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τὴν αἰώνιον”. Σκόπει δέ· τοὺς Ἰουδαίους ἐν πρώτοις ἐκάλεσεν ὁ Θεός καί οὐκ ἐπίεσθησαν ἀπελθεῖν· καλεῖ πάντα τὰ ἔθνη διὰ τοῦ Υἱοῦ ἔσχατον, καί πεισθέντα προσέφυγον αὐτῷ καί προσέδραμον. Διό καί πρὸς τοὺς αὐτοῦ ἀποστόλους φησὶν· “Ἐξέλθετε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καί ρύμας τῆς πόλεως καί πάντας τοὺς φτωχοὺς καί ἀναπήρους, χωλοὺς τε καί τυφλοὺς, εἰσαγάγετε ὧδε”, πόλιν λέγων τὸν κόσμον ἅπαντα τοῦτον, πλατείας δέ καί ρύμας (148) τὰς φυλάς τῶν ἐθνῶν καί τὰς ἀνακεκρυμμένας χώρας τὰς μακράν, πτωχοὺς δέ καί ἀναπήρους, χωλοὺς τε καί τυφλοὺς, τοὺς ὑπὸ πολλῶν ἀμαρτημάτων καί διαφόρων πταισμάτων καί ἀνομιμάτων συντεθλασμένους καί ὑπὸ ἀγνωσίας Θεοῦ τετυφλωμένους.

Πάντας οὖν προσκαλεῖται ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν, Ἑβραίους λέγω καί Ἑλληνας. Προέγνω δέ, ὡς Θεός, τῶν Ἑβραίων, ὡς πολλάκις ἔφημεν, τὴν ἐξ ἀπιστίας ἀπειθείαν καί τὴν τῶν ἐθνῶν ἐκ πίστεως ἐπιστροφὴν· καί πρὸ τῶν αἰώνων προώρισεν ἵνα ὅσοι πιστεύσωσιν εἰς αὐτόν καί βαπτισθῶσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἤγουν εἰς ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καί φάγωσι τὸ ἄχραντον σῶμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ καί πίωσι τὸ τίμιον αἷμα αὐτοῦ, δικαιοθῶσιν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἐλευθερωθῶσι δηλονότι καί δοξασθῶσι καί ζωῆς αἰωνίου μέτοχοι γένωνται, καθὼς αὐτός ἐκεῖνος ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης φησὶν· “Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καί πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον· καί εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν”. Ἴδου τοιγαροῦν καί προεγνώσθης ὑπὸ Θεοῦ, ἀδελφέ, καί προωρίσθης καί ἐκλήθης καί ἐδοξάσθης καί ἐδικαιώθης καί εἰς ζωὴν αἰώνιον δά τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως καί τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀνεκλήθης· καί οὐκ ἐν παραδείσῳ αἰσθητῷ, ὡς πρὶν ὁ Ἀδάμ, εἰσηνέχθης, ἀλλ’ εἰς τὸν οὐρανὸν καί τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθὰ, “ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί εἰς καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη”. Ἐργάζου τοίνυν τὰς ἀρετὰς καί φύλασσε τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, μᾶλλον δέ σεαυτὸν διὰ τῶν ἐντολῶν φύλαττε τοῦ μὴ παραβῆναι τι τῶν ἐνταλθέντων σοι, καί πείσῃ τὸ τοῦ Ἀδάμ ἢ μᾶλλον καί χεῖρω, τῶν μειζόνων καί

οὐρανίων στερούμενος ἀγαθῶν. Μὴ προτιμῆσης ἔτι (149) τῶν ἐπιγείων τινός μηδὲ ἐπιθυμία τις τῶν φθειρομένων κατακρατήση σου, ἵνα γυμνωθῆς τῆς δόξης ἧς ἐδοξάσθης παρά Χριστοῦ καὶ ὡς μὴ ἐνδεδυμένος ἔνδυμα γάμου δεθήσῃ χειρας καὶ πόδας καὶ ἐκβληθῆσῃ εἰς τό σκότος τό ἐξώτερον ἐν ᾧ ὑπάρχει ὁ κλαυθμός καὶ ὁ βρυγμός τῶν ὀδόντων.

Ἦ εἰς Χριστόν πίστις ὁ νέος ἐστὶ παράδεισος. Διό καὶ προέγνω πρό καταβολῆς κόσμου πάντας τοὺς πιστεύσαντας καὶ πιστεῦσαι ὀφείλοντας εἰς αὐτόν· οὐς καὶ ἐκάλεσε καὶ μέχρι συντελείας καλῶν οὐ παύσεται, καὶ ἐδόξασε καὶ δοξάσει, καὶ ἐδικαίωσε καὶ δικαιοῦσε, συμμόρφους δηλονότι τῆς δόξης τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος ἀποδεικνύων αὐτούς, υἱοὺς Θεοῦ πάντας αὐτούς μυστικῶς ἐργαζόμενος καὶ καινούς ἀπὸ παλαιῶν καὶ ἐκ θνητῶν ἀθανάτους αὐτούς ἀποκαθιστῶν καὶ διδούς αὐτοῖς ἐντολάς, καθὼς ποτε τῷ Ἀδάμ. Ὅσοι τοιγαροῦν μέχρι θανάτου πάσας τὰς αὐτοῦ ἐντολάς φυλάξουσιν, οὗτοι καὶ τὴν πρὸς Θεόν ἀγάπην ἐπιδείκνυνται καὶ εἰς μείζονα κατὰ προκοπὴν δόξαν ἀνέρχονται. Ὅσοι δὲ καταφρονηταὶ καὶ ἀμελεῖς καὶ ἀγνώμονες περὶ τὸν εὐεργέτην ὀφθῶσι καὶ τὰς δοθείσας παρ' αὐτοῦ ἐντολάς οὐ φυλάξουσιν, τῶν τοιούτων ἀγαθῶν, ὡς ὁ Ἀδάμ τοῦ παραδείσου, ἐκπίπτουσι, οὐχὶ παρά τό μὴ προεγνώσθαι αὐτούς παρά τοῦ Θεοῦ ἀλλ' ἐξ οἰκείας ἀφροσύνης καὶ πονηρίας τοῦτο πανθάνοντες. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ μέσον τοῦ παραδείσου τούτου προέθετο ὁ Θεός τό σωτήριον φάρμακον, τὴν μετάνοιαν, ὡς ἂν οἱ ἐκ ῥαθυμίας καὶ ἀμελείας ἐκπίπτοντες τῆς αἰωνίου ζωῆς διὰ τῆς μετανοίας πάλιν μετὰ λαμπροτέρας καὶ περιφανεστέρας δόξης εἰς αὐτὴν ἐπανέρχωνται· εἰ μὴ γάρ τοῦτο ὁ φιλόανθρωπος Θεός ὠκοδόμησεν, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ.

(150) Τοῖνυν καὶ πᾶσαν ἄλλην μέριμναν καταλιπόντες, τῆς μετανοίας ὄση δύναμις ἐπιμελησώμεθα, ἵνα καὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ᾧ ἡ δόξα καὶ τό κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Γ' (151)

Εἰς το ρητόν τοῦ Ἀποστόλου ἐν ᾧ λέγει: “Καὶ εἶδον τὸν τοιοῦτον εἰς τρίτον οὐρανόν ἀρπαγέντα καὶ ἀκούσαντα ἄρρητα ῥήματα ἃ οὐκ ἐξόν ἀνθρώπῳ ἀκοῦσαι”. Τί οὖν εἰσιν ἃ ἀκήκοεν ὁ Παῦλος ἄρρητα ῥήματα; Τίνα δὲ τὰ ἀγαθὰ “ἃ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη”; Τίς δὲ ἡ πῶς ἔσται καὶ ἔστιν εἰς ἡμᾶς ἡ τοῦ Θεοῦ βασιλεία καὶ τίς ἡ ἐν ἡμῖν ταύτης ἐνέργεια;

Ἐπειδὴ περ διαρρήδην ὁ τὸν ἀπάντων Δεσπότης καθ' ἐκάστην διὰ τῶν εὐαγγελίων βοᾷ, τὰ μὲν συνεσκιασμένως λέγων, ὅταν ἐν παραβολαῖς διαλέγηται, τὰ δὲ διερμηνεύων κατ' ἰδίαν τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, οὕτω λέγων· “Ἐμῖν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς”, καὶ ποτε παρρησίᾳ πάντα καὶ ἀποκεκαλυμμένα λέγει πρὸς πάντας ἡμᾶς, ὡς φασὶ πρὸς αὐτόν οἱ ἀπόστολοι· “Ἴδε, φασί, παρρησίᾳ λαλεῖς καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις”, ζητῆσαι χρεῶν καὶ μαθεῖν ποῖα τὰ παρρησίᾳ καὶ ἀπογεγυμνωμένα, ποῖα δὲ ἐν παραβολαῖς ὑπὸ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ εἰρημένα. Τὰ μὲν οὖν δηλα τῶν ἐντολῶν καὶ γυμνά εἰσιν ὅταν ὁ Εὐγγελιστὴς λέγῃ· “Εἶπεν ὁ Κύριος· ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν,

καλῶς ποιεῖτε τούς μισοῦντας ὑμᾶς”, καί ὅταν μακαρίζῃ μὲν τούς πενθοῦντας, ταλανίζῃ δέ τούς γελῶντας, (152) καί ὅταν λέγῃ· “Μετανοεῖτε· ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”, καί πάλιν· “Ὁ θέλων σῶσαι τήν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν καί ὁ ἀπολέσας τήν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ εἰς ζωὴν αἰώνιον εὐρήσει αὐτήν”, καί· “Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καί ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καί ἀκολουθεῖτω μοι”. Ταῦτα τοίνυν καί τὰ τούτοις ἐπόμενα οὐκ ἐν παραβολαῖς, ἀλλὰ φανερά καί μηδεμίαν ἐγκεκρυμμένην ἔννοιαν ἔχοντα εἴρηται. Τὰ δέ γε ἐν παραβολαῖς εἰσιν ὅταν λέγῃ· “Τίνι ὁμοιώσωμεν τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ; Ὁμοία ἐστὶ κόκκῳ σινάπεως ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ· καί αὐξηθὲν ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα” καί ὅταν πάλιν φησὶν· “Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας” καί πάλιν· “Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ ἢ λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἔζυμώθη ὅλον”. Ταῦτα καί ἕτερα τούτων πλείονα οὕτω λέγων καί παρομοιάζων τοῖς τοιοῦτοις τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, παραβολὰς καλεῖ.

Καί ὅρα μοι σοφίαν ἐντεῦθεν Θεοῦ, πῶς διὰ τῶν αἰσθητῶν ὑποδειγμάτων καί τῶν δοκούντων ἡμῖν εὐτελῶν εἶναι τὰ ὑπὲρ νοῦν καί διάνοιαν ὑποζωγραφεῖ. Τοῦτο δέ ὅλον ποιεῖ, ἵνα οἱ μὲν ἄπιστοι καί διὰ τῆς ἀπιστίας ἀνάξιοι τῶν τοιοῦτων γενόμενοι μείνωσι τυφλοὶ καί τῶν τοιοῦτων ἄμοιροι ἀγαθῶν, οἱ δέ γε πιστοὶ καί μετὰ πληροφορίας τὸν λόγον δεχόμενοι τῶν παραβολῶν αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν καί τὴν τῶν πραγμάτων ἐναργῆ θεάσονται ἐπ’ αὐτοῖς ἔκβασιν. Αἱ γάρ παραβολαὶ αὗται εἰκόνες τῶν γινομένων πραγμάτων εἰσὶ· καί ὅπως, ἄκουε. Ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως τό πανάγιον Πνεῦμά ἐστι· τοῦτο γάρ καί τὴν βασιλείαν μοι νόει εἶναι τῶν οὐρανῶν καί οὐχ ἕτερόν τι. Ἄνθρωπος δέ (153) ἐστὶν ὁ πᾶς πιστός καί βουλόμενος διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν τοῦτον τὸν κόκκον λαβεῖν. Κῆπος δέ οὐδεὶς ἕτερος τόπος ἐστὶν εἰ μὴ ἐκάστου ἡμῶν ἡ καρδία, ἔνθα τὸν ἕνα κόκκον τοῦτον – οὐ τούς πολλούς, οὐδέ γάρ ἀπὸ τῶν διχοτομουμένων ὑπάρχει, τὸν ἄτμητον ὄντα τῆ φύσει καί ἀδιαίρετον λαμβάνοντες, κρύβομεν ἐν αὐτῇ· πάσῃ δέ φυλακῇ τηροῦντες ἑαυτούς καί φυλάττοντες, αὐτὸς αὐξάνει ὡς οὐκ ἴσμεν ἡμεῖς καί φρεῖς ὁράται καί αὐξηθεὶς ἐπὶ πολὺ ἐπιγινώσκειται παρά τῶν ἐν οἷς ἐφύη καί εἰς δένδρον γενόμενος καί κλάδους ποιήσας πολλούς ἀφραστον τῷ κεκτημένῳ αὐτὸν ἐμποιεῖ τὴν χαράν. Ὡσπερ οὖν δίχα τοῦ σπόρου οὐδὲν ὁ κῆπος χρήσιμον προφέρει εἰ μὴ μόνον ἀκάνθας καί βοτάνας ἀγρίας καί ὁ σπόρος δίχα τοῦ βληθῆναι εἰς κῆπον οὐ καρποφορεῖ, ἀλλὰ μένει μόνος οἷόν ἐστιν, οὕτω δὴ καί ἡμῶν ἀληθῶς αἱ ψυχαὶ δίχα τοῦ θείου σπόρου ἄκαρποι καί ἀκανθηφόροι διατελοῦσι καί γίνονται. Ὁ γάρ θεῖος σπόρος, πρό τοῦ ἐν ἡμῖν ἡγῶν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐμβληθῆναι, αὐτὸς μένει μὲν οἷος ὅλος ὑπάρχει Θεός, μήτε προσθήκην δεχόμενος μήτε μὴν ὑφείσιν ὑπομένων τὸ σύνολον, ἐν ἡμῖν δέ οὔτε φύει ὅλως οὔτε αὐξήσιν ἐπιδέχεται. Πῶς γάρ ὁ κατὰ συνάφειαν διεστῶς ἴσα τοῖς συναφθεῖσιν αὐτῷ τὴν αὐξητικὴν δύναμιν ἐπιδείξεται; Οὐδαμῶς, ὡσπερ οὐδέ τό πῦρ ὅλην ἀνάπτει ποτέ ἢς μὴ προσψύσειεν, οὐδέ ὕλη ἐμπίπρται, εἰ μὴ τῷ πυρὶ ἐνωθῆ καθ’ ὑπόστασιν.

Τοίνυν καί καθάπερ τὰ τῶν θείων εὐαγγελίων, τὰ μὲν συνεσκιασμένως, ὡς εἴρηται, καί διὰ παραβολῶν λέγεται πρὸς ἡμᾶς, τὰ δέ παρρησίᾳ καί ἀπερικαλύπτως, οὕτω καί τὰ τῶν ἀποστολικῶν καί θεοφράστων ῥημάτων οὐ πάντα φανερώς καί ἄνευ παραπετάσματός τινος λέγεται πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ’ ἔσθ’ ὅτε πολλῆς τῆς ἐξετάσεως καί ἐρμηνείας δεόμενα, βάθος νοημάτων καί μυστηρίων ἐν τῷ (154) ῥητῷ πως ἐπιφερόμενα. Καί, εἰ δοκεῖ, μιᾶς τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων ὑποθέσεώς τε καί θεωρίας ἀψώμεθα καί ὀψώμεθα τί τὰ βάθη τοῦ Πνεύματος, ἐπειδὴ κατὰ τό θεῖον λόγιον “Τὸ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ καί τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ”.

Τίς οὖν ἐστὶν αὕτη καὶ ὁποία τῆς θεωρίας τοῦ λόγου ἀπαρχή; Τὰ ἄρρητα ῥήματα ἅ εἰς τρίτον οὐρανόν ὁ θεῖος ἀρπαγείς Παῦλος ἀκήκοεν. Ἀλλά γάρ ἐκ προοιμιῶν αὐτῶν τί ἐστὶ ῥῆμα πρῶτον ζητήσωμεν, ἴν' οὕτω καθ' ὁδὸν ἐρχόμενοι τὴν δύναμιν γνῶμεν τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων καλῶς. Ῥῆμα τοιγαροῦν ὁ λόγος ἐστίν, ὡσπερ οὖν καὶ ὁ λόγος ῥῆμα καλεῖται· “Εἶπέ” γάρ, φησί, “λόγον καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου”. Καὶ ἐν τῷ Ἰώβ· “Εἶπέ ῥῆμά τι πρὸς Κύριον καὶ τελεύτα”. Καὶ ἀλλαχοῦ· “Τὰ ῥήματα τοῦ στόματος αὐτοῦ”. Καὶ τὰ μὲν ῥήματα καὶ οἱ λόγοι τῶν ἀνθρώπων στόμασι λαλοῦνται ἀνθρώπων καὶ ὡσὶν ὡσαύτως ἀνθρωπίνους ἀκούονται, τό δέ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ, διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐξερχόμενος, ἀφραστός ἐστι παντελῶς ἀνθρωπίνη γλώσση καὶ ἀκοῆ σαρκίνη πάντη ἀχώρητος, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ εἰς αἴσθησιν αὐτῆς μὴ δυνάμενος ἐλθεῖν, τῆς αἰσθήσεως δηλονότι μὴ ἰσχυροῦσης αἰσθανθῆναι τὰ ὑπὲρ αἴσθησιν.

Ῥῆμα οὖν καὶ λόγον κατὰ πρώτην ἐπιβολὴν θεωρίας οὐδένα ἄλλον γινώσκομεν ἢ τὸν Υἱόν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, αὐτόν τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν τόν ὄντως ὄντα Θεόν· στόμα δέ αὐτοῦ τό λαλοῦν τὰ ἄρρητα ῥήματα οὐδέν ἕτερον ἢ αὐτό τό Ἅγιον καὶ ὁμοούσιον Πνεῦμα, καθὼς ὁ προφήτης φησί· “Τό γάρ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα” ἀντί τοῦ τό Πνεῦμα Κυρίου. Στόμα τοίνυν Θεοῦ τό Ἅγιον Πνεῦμά ἐστιν, ῥῆμα δέ καὶ λόγος ὁ Υἱός αὐτοῦ καὶ Θεός. Διὰ τί δέ τό Πνεῦμα στόμα καλεῖται Θεοῦ, ὁ δέ Υἱός ῥῆμα καὶ λόγος; Ἐπειδή, ὡσπερ διὰ τοῦ στόματος (155) ἡμῶν ὁ λόγος ὁ ἐν ἡμῖν προέρχεται καὶ τοῖς ἄλλοις ἀποκαλύπτεται καὶ ἄλλως οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ἢ δηλῶσαι αὐτόν, εἰ μὴ διὰ τῆς τοῦ στόματος φθογγῆς, οὕτως οὐδέ ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγος, εἰ μὴ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὡς διὰ στόματος λαληθῆ ἤγουν ἀποκαλυφθῆ, γνωσθῆναι ἢ ἀκουσθῆναι οὐ δύναται. Τό δέ οὐ δύναται ἀντί τοῦ οὐκ ἐνδέχεται, οὐδέ βούλεται, λέγομεν ἐνταῦθα, ὡς καὶ τό ἀδύνατον ψεύσασθαι Θεόν. Καθάπερ δέ τό ἡμέτερον στόμα εἰ μὴ ἀνοίξομεν, οὐδέ γάρ ἐσφιγμένου ὑπάρχοντος ὁ λόγος ἡμῶν ἐξελθεῖν δύναται, οὕτως οὐδέ τό στόμα τοῦ Θεοῦ, αὐτό δὴ τό Ἅγιον Πνεῦμα αὐτοῦ, εἰ μὴ διὰ τῆς ἐν ἡμῖν γινομένης ἐλλάμψεως αὐτοῦ ἀνοιγῆ, οὐ τό Πνεῦμα δέ, ἀλλ' ὁ ἐξ αὐτοῦ ἐλλαμπόμενος νοῦς ἡμῶν, ὁ Υἱός καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὁράται, οὔτε γινώσκεται, οὔτε μὴ ἀποκαλύπτεται τῇ ὀπτικῇ καὶ ἀκουστικῇ αἰσθήσει ἡμῶν.

Τὰ γοῦν ἄρρητα ῥήματα ἅ ὁ θεῖος Παῦλος, ὡς ἔφη, ἀκήκοεν, οὐδέν ἕτερόν τι εἰσι κατὰ γε τὴν ἡμετέραν τῆς ἀσθενοῦς διανοίας κατάληψιν ἢ πάντως αἰ μυστικά καὶ ἐπ' ἀληθῶς ἀνεκφραστοὶ διὰ τῆς ἐλλάμψεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος θεωρίαί τε καὶ ὑπερμεγαλοπρεπεῖς ἄγνωστοὶ γνώσεις, εἴτ' οὖν ἀθέατοὶ θεωρίαί τῆς ὑπερφώτου καὶ ὑπεραγνώστου τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ δόξης τε καὶ θεότητος· αἵτινες, τοῖς ἀξίοις ἐκφαντικώτερόν τε καὶ τρανότερον ἀποκαλυπτόμεναι, δείκνυνται αἰ τῶν ἀφθέγκτων ῥημάτων ἀνήκοοι ἀκοαί, ἢ τῶν ἀκαταλήπτων πραγμάτων ἐν ἀκαταληψία κατάληψις. Εἰ δέ ἐκεῖνος μὲν εἶπεν· “Ἀκήκοα ῥήματα ἄρρητα”, ἡμεῖς δέ ταῦτα τόν Υἱόν εἶπομεν εἶναι καὶ ἄλλως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός διὰ τοῦ Ἁγίου λαλούμενον Πνεύματος καὶ ἅμα διὰ τῆς ἐλλάμψεως αὐτοῦ ἀποκαλυπτόμενον τοῖς ἀξίοις, τὴν δέ ἔλλαμψιν εἴτ' οὖν ἀποκάλυψιν διὰ θεωρίας γίνεσθαι μᾶλλον καὶ οὐχὶ δι' ἀκοῆς, μὴ ξενισθῆς ἐπὶ τούτῳ, ἀλλὰ τὴν λύσιν τούτου (156) ἀκηκῶς μάθε εἶναι πιστός καὶ μὴ ἄπιστος ἦς. Ἔχει δέ οὕτως.

Ὁ Θεός ἢ τῶν ὄλων αἰτία εἷς ἐστὶ· τό δέ ἐν τούτῳ φῶς καὶ ζωὴ ἐστὶ, πνεῦμα καὶ λόγος, στόμα καὶ ῥῆμα, σοφία καὶ γνῶσις, χαρὰ καὶ ἀγάπη, βασιλεία οὐρανῶν καὶ παράδεισος, οὐρανός οὐρανῶν, ὡσπερ καὶ ἥλιος ἡλίων καὶ Θεός θεῶν καὶ ἡμέρα καλεῖται ἀνέσπερος· καὶ πᾶν ὅτιοῦν ἄν εἴποις ἀπὸ τῶν ὀρωμένων καλόν, καὶ ὑπὲρ τό πᾶν ζητῶν, εὐρήσεις τό ἐν τούτῳ ἐνυποστάτως ὄν καὶ κυρίως καλούμενον ἀγαθόν. Οὐχ ὡς τὰ ὀρώμενα δέ τοιοῦτον κάκεῖνό ἐστιν, ἀλλ' ἀσυγκρίτως καὶ ἄρρητως ὑπὲρ ἅπαντα τὰ ὀρώμενα· οὐδέ καθ' ἓν τούτων ὡς ταῦτα καὶ τό ἐν ἐκεῖνο κεχωρισμένως

εύρίσκεται, ἀλλ' ἔν μένον ἀναλλοιώτως καί τό αὐτό πανάγαθόν ἐστι καί ὑπέρ πᾶν ἀγαθόν. Οὕτω τοιγαροῦν τετίμηται καί αὐτός ὁ κατ' εἰκόνα Θεοῦ καί ὁμοίωσιν κτισθεῖς ἄνθρωπος, μίαν αἴσθησιν ἔχων ἐν μιᾷ ψυχῇ καί νοῖ καί λόγῳ, εἰ καί πενταχῶς διαμερίζεται ταῖς φυσικαῖς ἀνάγκαις τοῦ σώματος, πρὸς μέν τά σωματικά διά τῶν πέντε διαιρουμένη ἀδαιρέτως αἰσθήσεων, ἧτις καί ἀναλλοιώτως ἀλλοιουμένη τήν ἐνέργειαν δείκνυσι, βλέπουσα οὐκ αὐτή, ἀλλά δι' αὐτῆς ἡ ψυχή, οὕτω δέ καί ἀκούουσα καί ὁσφραινομένη καί γευομένη καί τῇ ἀφῆ διακρίνουσα. Ἐν δέ τοῖς πνευματικοῖς οὐκέτι θυρίσιν αἰσθήσεως διαιρεῖσθαι καταναγκάζεται, οὐκέτι ζητεῖ ἀνοιγῆναι τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ ἰδεῖν ἢ τι τῶν ὄντων θεάσασθαι, οὐδέ τά ὦτα λόγον εἰσδέξασθαι, οὐδέ ὁσφρησιν ἐκκαθᾶραι εἰς τό ὀξέως ὁσφραίνεσθαι· οὐδέ δεῖται χειλέων ἢ γλώττης πρὸς τήν τοῦ γλυκέος ἢ πικροῦ γεῦσιν ὁμοῦ καί διάκρισιν, οὐδέ χειρῶν τοῦ ἐπαφᾶσθαι καί εἰδένα δι' αὐτῶν τό τραχύ τε καί λειόν καί ὀμαλόν. Ἀλλά τούτων ἀπάντων ἡ αἴσθησις ἐκτός γενομένη καί ὅλη καθόλου συναπαχθεῖσα τῷ νῷ, ὡς φυσικῶς αὐτῶν συνεπομένη (157) καί ἀχωρίστως μία οὐσα, τὰς πέντε ἔχει αἰσθήσεις ἐν ἑαυτῇ, ὡς οὐσας ἐν ἡ καί πλείστας, εἰπεῖν ἀκριβέστερον.

Καί σκόπει μοι ἐντεῦθεν τήν ἀκριβῆ τοῦ λόγου ἐξέτασιν. Ψυχῇ, νοῦς καί λόγος ἐν, ὡς εἴρηται, εἰσὶν ἐν μιᾷ τῇ οὐσίᾳ καί φύσει. Τοῦτο δέ τό ἐν αἰσθάνεται, λογίζεται – λογικόν γάρ , νοεῖ, ἐπινοεῖ, ἐνθυμεῖται, βουλεύεται, ἐπιθυμεῖ, θέλει, οὐ θέλει, προαιρεῖται, οὐ προαιρεῖται, ἀγαπᾷ, μισεῖ· καί ἵνα μή τόν λόγον μηκύνωμεν, τό ἐν τοῦτο ζῶν ἐστιν, ἐν τῷ αὐτῷ βλέπον καί ἀκούον ἅμα καί ὁσφραινομένον, γευόμενον τε καί ἐπαφώμενον, γινώσκον, ἐπιγινώσκον, γνωρίζον τε αὐ καί λαλοῦν. Πρόσεχε ἀκριβῶς τῶν λεγομένων τήν δύναμιν, ἵν' ἐντεῦθεν ἰσχύσης μαθεῖν τί τά ἄρρητα ῥήματα καί πῶς ὁ Παῦλος ταῦτα ἀκήκοεν ἅ καί ἀπεκαλύφθη αὐτῷ καί ἅ ἐν θεῷ Πνεύματι αὐτός ἐθεάσατο. Θεός ὁ τῶν ὄλων δημιουργός εἷς· τό οὖν ἐν τοῦτο πᾶν ἀγαθόν ἐστιν, ὡσπερ εἴρηται. Ψυχῇ λογική καί ἀθάνατος μία· ἡ οὖν μία αὕτη πᾶσα αἰσθησίς ἐστιν, ἐν ἑαυτῇ δηλαδή πάσας εἰ τινές εἰσιν ἔχουσα. Ὅταν οὖν ὁ εἷς Θεός τοῦ παντός τῇ μιᾷ καί λογικῇ ψυχῇ δι' ἀποκαλύψεως ὀφθῆσεται, πᾶν ἀγαθόν ταύτη ἀποκαλύπτεται καί διά πασῶν τῶν ταύτης αἰσθήσεων ὁμοῦ ἐν τῷ αὐτῷ ὁράται τοῦτο αὐτῇ, βλέπεται καί ἀκούεται, καί γλυκαίνει τό γευστικόν καί τό ὁσφραντικόν εὐωδιάζει, ψηλαφᾶται, γνωρίζεται· λαλεῖ καί λαλεῖται, γινώσκει, ἐπιγινώσκεται καί ὅτι γινώσκει νοεῖται. Ὁ γάρ παρά τοῦ Θεοῦ γινωσκόμενος οἶδεν ὅτι γινώσκεται καί ὁ τόν Θεόν ὁρῶν οἶδεν ὅτι ὁρᾷ τοῦτον ὁ Θεός· ὁ δέ γε μή ὁρῶν τόν Θεόν οὐκ οἶδεν ὅτι ὁρᾷ αὐτόν ὁ Θεός, ὡς οὐδέ ὁρᾷ, εἰ καί πάντα βλέπει καί οὐδέν αὐτόν λέληθεν.

Διά πασῶν οὖν τῶν αἰσθήσεων ἐν τῷ αὐτῷ ἅμα οἱ καταξιοθέντες ἰδεῖν τό πᾶν ἀγαθόν καί ὑπέρ πᾶν ἀγαθόν ὡς διά μιᾶς αἰσθήσεως τῶν πολλῶν τό ἐν ὄν καί πολλά, τά διάφορα ὁμοῦ ἀγαθὰ ὡς ἐν ἐν διαφόροις αἰσθήσεσι τῆς (158) μιᾶς ἐπιγινόντες καί καθ' ἐκάστην ἐπιγινώσκοντες, διαφορᾶν ἐν τούτοις οὐδεμίαν ἐπίστανται, ἀλλά τήν θεωρίαν γινῶσιν καί τήν γινῶσιν πάλιν θεωρίαν καλοῦσι, τήν ἀκοήν ὄρασιν καί τήν ὄρασιν ἀκοήν, ὡς ὅταν ὁ Ἀββακούμ λέγῃ: “Κύριε, εἰσακήκοα τήν ἀκοήν σου καί ἐφοβήθην. Κύριε, κατενόησα τά ἔργα σου καί ἐξέστην”. Παρά τίνος γάρ ἄλλου ἀκήκοεν; Ἐκεῖνος αὐτόν προφητεύων ἐκήρυττε. Καί πῶς λέγει: “Κύριε, ἀκήκοα τήν ἀκοήν σου;” Τί δέ καί τῷ διττῷ τῆς ἀκοῆς δηλῶσαι βούλεται, εἰ μή ὅτι διά τῆς τοῦ Πνεύματος ἐλλάμψεως ἤτοι ἀποκαλύψεως τόν Κύριον ἡμῶν πάντως καί Υἱόν τοῦ Θεοῦ ἐπιγινούς καί διά τῆς ἐξ αὐτοῦ ὑπηχῆσεως αὐθις τά περί τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ ἐκδίδαχθεις, οἰονεῖ τήν περί αὐτοῦ διδασκαλίαν ἣν ἐκεῖθεν ἔμαθεν ἰδιοποιησάμενος, πρὸς τόν Κύριον, ὡς ὁρῶν αὐτόν, καθά καί ἐωράτο, περιχαρῶς ἔλεγεν· “Ἐν μέσῳ δύο ζώων γνωσθήσῃ· ἐν τῷ ἐγγίζειν τά ἔτη ἐπιγνωσθήσῃ· ἐν τῷ παρεῖναι τόν καιρόν ἀναδειχθήσῃ”. Ὡστε ἀκοήν τήν ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς δόξης τοῦ Πνεύματος ἐγγινομένην ὁμοῦ διδασκαλίαν καί γινῶσιν λέγει,

ήν περί τῆς ἐνανθρωπήσεως καί ἐπί τῆς γῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ ἤκουσε. Καί γάρ καί αὐτό τοῦτο τό εἰπεῖν· “Κύριε”, ὀρῶντος αὐτόν καί λαλοῦντος ἔχει δύναμιν. Τίς γάρ ὄν οὐ βλέπει ὡς βλέπων τούτῳ προσομιλεῖ; Μή ὁ μή βλέπων τόν ἐπίγειον βασιλέα δύναται λέγειν πρός αὐτόν· “ὦ βασιλεῦ, ἤκουσα τά δεδογμένα τῇ βασιλείᾳ σου”; Οὐδαμῶς. Οὐχί γάρ ἀκοῦσαι μόνον λέγει τήν ἀκοήν αὐτοῦ, ἀλλά καί ὅτι γνωσθήσῃ φησί, καί ἐπιγνωσθήσῃ καί ἀναδειχθήσῃ, ὡς τήν αὐτοῦ βουλήν μετά πληροφορίας πάσης δηλονότι μαθῶν καί οἶονεῖ πως λέγων αὐτῷ· “Τά καί τά ποιήσεις, καθά τῇ βασιλείᾳ σου, δέσποτα, δέδοκται”; Πλεῖον δέ τούτου καί πάντα τά προφητικά αἰνίττονται ῥήματα.

Οὕτω τοίνυν ἡ θεία Γραφή καί τήν θεωρίαν τοῦ Θεοῦ ἀκοήν καί τήν ἀκοήν ἀντί θεωρίας συνήθως τίθησιν. (159) Οὕτω καί Παῦλος ὁ θεῖος, τάς ἀνεκλαλήτους θεωρίας καί ἐλλάμψεις καί τάς ὑπέρ τό μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καί δυνάμεως διδασκαλίας καί ἀποκαλύψεις, ῥήματα εἰκότως ἐκάλεσε καί ἀκοῦσαι ταῦτα εἶπε καί γραφήν παραδέδωκε. Διό καί ἔλεγεν· “Ἐν δέ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων, ἵνα μή ἐπαίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί”. Εἰ οὖν ἤκουσε πρότερον, πῶς μετά ταῦτα ἀποκαλύψεις εἶπεν ἃ ἤκουσεν, εἰ μή καθὼς εἶπομεν; Οὕτω γάρ καί ὁ Δαβίδ ἀποκαλυφθῆναι τοὺς ὀφθαλμούς εὐχεται εἰς τό κατανοῆσαι τά θαυμάσια τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ νόμου αὐτοῦ. Ὁ πρότερον εἰπὼν· “Εἴτε ἐν σώματι οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτός τοῦ σώματος, ἠρπάγην”, πῶς ὕστερον φησιν ὅτι “ἤκουσα”, εἰ μή ὡς ἀνωτέρω λεπτομερῶς ἐδηλώσαμεν καί αὐτῇ τοῦ τοῦ πράγματος ἡ ἀλήθεια ἔχει; Τοιγαροῦν καί διά μέν τῆς ἀρπαγῆς τήν θεωρίαν πρῶτον ἀδήλωσε, τά δέ ἐντός τῆς θεωρίας καί τά ἐκφαντικώτερα τῆς τρανότερον ἐξαστραπτούσης δόξης τε καί θεότητος, ὡς γνώσιν ἐμποιοῦντα καί τόν ὀρῶντα διδάσκοντα καί δηλοῦντα τά πᾶσιν ἀπόρρητά τε καί ἀκατάληπτα, ἀκοῦσαι εἶπεν, ὡς ἐν οὔσης τῆς τε ἀκουστικῆς καί θεωρητικῆς δηλονότι αἰσθήσεως ἐπί τῶν πνευματικῶν. Ὅθεν οὐδέ ἐν τῶν βλεπομένων ἢ ἀκουομένων, καθὼς ταῦτα ὄρα καί ἀκούει, οἷόν ἐστι καί οἷα εἰπεῖν ποτε δύναται” διὰ τοῦτο καί γλώσση ταῦτα λαλῆσαι ἀδύνατον εἶναι προσέθηκεν.

Ἄλλά σπουδάσωμεν ἑαυτούς ἐκκαθᾶραι διά μετανοίας καί ταπεινώσεως καί τάς αἰσθήσεις πάσας ὡς μίαν τῷ ἀγαθῷ καί ὑπεραγαθῷ ἐνώσαι Θεῷ· καί τότε ταῦτα πάντα, ἃ διὰ πολλῶν λόγων εἰπεῖν ἡμεῖς καί παραστήσαι οὐκ ἐξισχύομεν, ἐν τῷ αὐτῷ ὁμοῦ ἅπαντα ἡμεῖς διδαχθήσεσθε, ἐν τῇ ὁράσει ἀκούοντες καί ἐν τῇ ἀκοῇ ὀρῶντες, ἐν τῇ θεωρίᾳ μανθάνοντες καί ἐν τῇ ἀποκαλύψει πάλιν ἀκούοντες. Ἔστι δέ τις καί ἄλλη ἐν τοῖς ὑπέρ λίαν πνευματικοῖς ἀκοή. (160) Ποία δέ αὕτη; Ἡ ἐπαγγελία τῶν μελλόντων διδοσθαι ἀγαθῶν. Ὡσπερ γάρ ἡ πρώτη παρουσία τοῦ Κυρίου διὰ τῶν προφητῶν καταγγελλομένη, εἰ καί ὠρατο παρ’ αὐτῶν καί ἀκριβῶς ἐγινώσκετο, ἀλλά διὰ τό μήπω ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείνων γενέσθαι αὐτήν, μέλλουσιν δέ μετά ταῦτα, τά περὶ αὐτῆς ἀποκαλυπτόμενα αὐτοῖς καί δεικνύμενα ἔλεγον ἀκούειν ἐκεῖνοι διὰ τό μετά ταῦτα εἰς ἔργον μέλλειν αὐτά ἐξενεχθήσεσθαι, οὕτω καί ὁ Παῦλος, τά ἀποκείμενα τοῖς ἀγωνιζομένοις δικαίως ἰδῶν ἀγαθὰ καί γνούς καί μαθῶν ἀκριβῶς ὅτι μετά τήν δευτέραν τοῦ Κυρίου παρουσίαν καί τήν ἐκ νεκρῶν ἐξανάστασιν ταῦτα λήψονται οἱ τόν Θεόν ἐξ ὅλης ἠγαπηκότες ψυχῆς, ὡς ἐν τάξει ἐπαγγελίας καί ὑποσχέσεως ταῦτα θεῖς, ἐξεβόησεν. “Ἦκουσα, φησιν, ἄρρητα ῥήματα ἃ οὐκ ἐξόν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι”. Τίνα δέ τρόπον ῥήματα, ἐπειδή τά ἀγαθὰ ἐκεῖνα ῥήματά τινα ξένα ἐπ’ ἀληθείας εἰσὶ καί λόγοι δι’ ὧν πᾶσα λογική φύσις ἐντρυφᾷ τήν ὄντως ἀκένωτον καί ἀείζωνον τρυφήν καί ζωοῦται θεῖως καί ἐπευφραίνεται. Εἰ γάρ Θεός ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, δικαίως ἄν αἰ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐλλάμψεις κληθήσονται ῥήματα· ὁ γάρ λόγος εἰς μῆκος διεκχυνθείς διηγήσεως οὐκέτι λόγος, ἀλλά διηγήσεως ῥήματα λέγεται, ὡς τό “Τά ῥήματά μου ἐνώτισαι Κύριε· σύνες τῆς κραυγῆς μου· πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου.

Λόγος τοιγαροῦν ὁ Θεός, ῥήματα δέ αὐτοῦ αἰ δίκην ἐξ ἀστραπῆς τινος ἐκπηδῶσαι τε καὶ τρανότερον ἐκφερόμεναι, ἢ ἀποκαλυπτόμεναι μᾶλλον ἡμῖν, τῆς θεότητος αὐγαί τε καὶ ἐλλάμψεις, ἅτινα ἐξειπεῖν ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα. Ὁ δέ γε Ἰωάννης ὁ ἡγαπημένος Χριστοῦ μαθητῆς μικρόν τι κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ χάριν εἶπε καὶ παρεδήλωσεν ἐξ ὧν ὁ Παῦλος ἀκόεν, (161) οὕτως λέγων· “Ἀδελφοί, νῦν τέκνα Θεοῦ ἐσμεν, ἀλλ’ οὕτω ἐφανερῶθη τί ἐσόμεθα· οἶδαμεν δέ ὅτι, ἐάν φανερωθῆ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα”. Ἐκεῖνος εἶπεν ὅτι “Ἦκουσα ἄρρητα ῥήματα ἃ οὐκ ἐξόν ἀνθρώπων λαλῆσαι”, οὗτος δέ ὅτι “Οἶδαμεν, ἐάν φανερωθῆ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα” καὶ ὀψόμεθα αὐτόν τελεώτερον. Τοῦτο δέ καὶ αὐτός ὁ Παῦλος φησι· “Νῦν μὲν γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δέ ἐπιγνώσομαι καθό καὶ ἐπεγνώσθην”. Ὁρᾷς πῶς ἐν καὶ τό αὐτό ἐστίν ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἢ τε γνῶσις καὶ ὁμοιότης, ἢ θεωρία καὶ ἡ ἐπίγνωσις. Οὕτω πάντα ἡμῖν ὁ Χριστός γινόμενος, γνῶσις, σοφία, λόγος, φῶς, ἔλλαμψις, ὁμοιότης, θεωρία, ἐπίγνωσις, δίδωσιν ἀπολαύειν τῶν αὐτοῦ ἀγαθῶν καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν ἐκ μέρους καὶ νοεῖν καὶ ἀκούειν ἐν μυστηρίῳ τὰ ἀποκεκρυμμένα τοῖς πολλοῖς ἄρρητα ῥήματα, τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

Εἰ γάρ μὴ πάντα ἡμῖν ὁ Χριστός ὁμοῦ γένηται, ἐλλιπὴς λοιπὸν ἔσται ποτέ ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία καὶ ἡ ἐν τῇ βασιλείᾳ τρυφή. Εἰ μὴ πρὸς τοῖς εἰρημένοις στολή καὶ στέφος καὶ ὑπόδημα, χαρὰ καὶ γλυκύτης, τροφή, πόσις, τράπεζα, κλίνη, ἀνάπαυσις καὶ θεωρίας κάλλος ἀμήχανον, καὶ εἰ τι οὖν ἕτερον πρὸς τρυφήν ἢ δόξαν καὶ τερπνότητα ἐπιτήδειον, ἐν πᾶσι γένηται τοῖς δικαίοις καὶ ἀγαπῶσιν αὐτόν, ἀλλ’ ἐν μόνον ἐν ἐνὶ τῶν ἀυλιζομένων ἐκεῖσε ἐκλείψει ποτε, εὐθύς ἢ τοῦ καλοῦ στέρησις τῇ λύπη τόπον δώσει καὶ ἐντός εἰσελεύσεται αὕτη τῆς ἀνεκλαλήτου τῶν εὐφραϊνομένων χαρᾶς· καὶ οὕτω φανήσεται τό λέγον λόγιον ἔνθα· “Ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός” διαψευδόμενον. Ἄλλ’ οὐκ ἔσται τοῦτο, οὐκ ἔσται, ἀλλ’ ἔσται τὰ πάντα τοῖς πᾶσι καὶ πᾶν ἀγαθόν ἐν ἅπασιν ἀγαθοῖς, ὑπερπερισεῦον αἰεὶ καὶ ὑπερεμπιπλῶν τὰς αἰσθήσεις (162) ἀπάσας τῶν ἐν τοῖς γάμοις ἀνακεκλιμένων τοῦ βασιλέως Χριστοῦ, αὐτός ἐκεῖνος ὁ εἷς ἐσθιόμενος καὶ πινόμενος, ὡς ὧν πᾶν εἶδος τροφῆς, ἡδύτητός τε καὶ πόσεως ὁ αὐτός. Ἐνθεν τοι καὶ βλεπόμενος παρά πάντων καὶ πάσας βλέπων αὐτός τὰς ἀναριθμήτους μυριάδας καὶ τό ἑαυτοῦ ὄμμα ἔχων αἰεὶ ἀτενίζον καὶ ἀμετακινήτως ἰστάμενον, ἕκαστος αὐτῶν δοκεῖ βλέπεσθαι παρ’ αὐτοῦ καὶ τῆς ἐκείνου ἀπολαύειν ὁμιλίας καὶ κατασπάζεσθαι ὑπ’ αὐτοῦ, ὡς ἂν μὴ τις ἐξ αὐτῶν ὡς παρεωραθεῖς λυπηθῆ. Ὁ αὐτός καὶ στέφανος ἔσται, καθάπερ εἴρηται, ἐπὶ τὰς ἀπάντων τῶν ἀγίων ἐπικείμενος κεφαλὰς ἀναλλοιώτως, ἀτρέπτως, ἄλλος ἄλλο τι δεικνύμενος εἶναι καὶ διαιρῶν ἑαυτόν κατ’ ἀξίαν ἐκάστω, καθὰ τίς ἐστίν ἄξιος· ὁ αὐτός καὶ ἔνδυμα πᾶσιν ἔσται, οἷον ἀπ’ ἐντεῦθεν ἤδη τοῦτον ἕκαστον διὰ σπουδῆς ἐπενδύσεται, ὡς μηδενός ἐν τῷ μυστικῷ γάμῳ εἰσερχομένου μὴ τόν ἀπρόσιτον τοῦτον φοροῦντος χιτῶνα· εἰ δέ τις καὶ παρενείρας ἑαυτόν τοῖς ἄλλοις λαθῶν εἰσέλθῃ, ὅπερ ἀδύνατον, ἀλλὰ πάλιν ὡσαύτως ἐξεωθήσεται.

Βουλόμενος γάρ δεῖξαι ἡμῖν ὁ Δεσπότης ὅτι οὐδεὶς ἐκεῖ μελανηφορῶν εἰσελεύσεται, διὰ τῆς παραβολῆς ἐδήλωσε τοῦτο εἰπὼν· “Ἐταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε, μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου;” Εἶτα· “Δῆσαντες αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας, ἐκβάλλετε αὐτόν εἰς τό σκότος τό ἐξώτερον”. Οὐχ, ὡς λαθόντος δέ αὐτοῦ τόν ἀλάθητον, τοῦτο οὕτως εἰρηκέναι λογίζομαι, ἀλλ’ ὅτι οὕτω καιρός ἦν ἀποκαλύψαι τὰ τοιαῦτα μυστήρια. Μὴ βουλόμενος γάρ ἐκφαντικώτερον τότε εἶπεῖν ὅτι· “Οὐδεὶς ἐκεῖ εἰσελεύσεται, μὴ φορῶν τό τῆς θεότητός μου ἱμάτιον”, οὕτως τόν λόγον ὑπέφηνε. Τοῦτο δέ καὶ Παῦλος διδασκῶν παρά τοῦ ἐν αὐτῷ λαλοῦντος Χριστοῦ ἔλεγεν· “Καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοῖκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου”. (163) Τίνος χάριν; Ἐπειδὴ “οἷος ὁ χοῖκός” φησί “τοιοῦτοι καὶ οἱ χοῖκοί, καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι”. Τίς οὖν ἐστίν ἡ εἰκὼν τοῦ ἐπουρανίου;

Ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος τοῦ θεοῦ Παύλου· “Ὁς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καί χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως” καί εἰκῶν ἀπαράλλακτος τοῦ Θεοῦ καί Πατρός. Τοιγαροῦν εἰκῶν τοῦ Πατρός ὁ Υἱός, εἰκῶν δέ τοῦ Υἱοῦ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον· ὁ ἑωρακῶς οὖν τόν Υἱόν ἑώρακε τόν Πατέρα, ὁ ἑωρακῶς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἑώρακε τόν Υἱόν· φησί γάρ ὁ Ἀπόστολος· “Τό Πνεῦμα ὁ Κύριος ἐστί”, καί πάλιν· “Αὐτό τό Πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπέρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις” κράζον “Ἀββᾶ, ὁ πατήρ”. Καλῶς οὖν εἶπεν ὅτι τό Πνεῦμα ὁ Κύριός ἐστιν ἐν τῷ κράζειν “Ἀββᾶ, ὁ πατήρ”, οὐχ ὡς Υἱοῦ ὄντος τοῦ Πνεύματος, ἄπαγε, ἀλλ’ ὡς ἐν τῷ Ἅγίῳ Πνεύματι βλεπομένου καί ὀρωμένου τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καί μηδέποτε ἢ τοῦ Υἱοῦ δίχα τοῦ Πνεύματος, ἢ τοῦ Πνεύματος δίχα τοῦ Υἱοῦ, ἀποκαλυπτομένου τινί, ἀλλ’ ἐν αὐτῷ τῷ Πνεύματι τόν Υἱόν καί διά τοῦ Πνεύματος κράζοντα αὐτόν “Ἀββᾶ, ὁ πατήρ”.

Εἰ τοίνυν ἀγνοεῖς ταῦτα, ἀγαπητέ, μή εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβάλῃς σεαυτόν λέγων· “Ἐγώ ταῦτα οὔτε οἶδα οὔτε μαθεῖν δύναμαι· οὔτε μήν εἰς τό ὕψος τῆς γνώσεως ταύτης καί θεωρίας καί καθαρότητος φθάσαι καί ἀνελθεῖν ἰσχύσω ποτέ”. Μηδέ πάλιν εἶπης· “Ἐπειδή, ἐάν μή τις τοιοῦτος γένηται καί τόν Χριστόν ἀπ’ ἐντεῦθεν ἤδη ὡς Θεόν ἐπενδύσῃται καί αὐτόν ἐκεῖνον ὄλον θεάσῃται καί ἔνοικον ἑαυτοῦ τοῦτον κτήσῃται, εἰς τήν βασιλείαν αὐτοῦ οὐκ εἰσέρχεται, τί μοι τό ὄφελος κἄν ποσῶς ἀγωνίζεσθαι ἢ καί τῶν παρόντων ὑστερεῖσθαι τῆς ἀπολαύσεως;” Μή δὲ τοῦτο εἶπης, μή δὲ λογίσεσαι· ἀλλ’ εἰ βούλει, ἄκουσόν μου τῆς συμβουλῆς καί ἀναγγεῶ σοι τήν ὁδόν τῆς σωτηρίας, τῆς (164) χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος συνεργούσης. Πίστευσον οὖν ἐν πρώτοις ἐξ ὅλης ψυχῆς ὅτι οὕτως ταῦτα πάντα ἃ εἶπομεν κατὰ τάς θείας καί θεοπνεύστους Γραφάς ἀληθῆ εἰσι καί οὕτως ὀφείλει γενέσθαι πᾶς ὁ πιστεύων εἰς τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ, ἐπειδή ἔδωκεν ἡμῖν ἐξουσίαν υἱούς γενέσθαι Θεοῦ, καί ἐάν θελήσωμεν, τό κωλύον οὐδέν, καί ὅτι διά τοῦτο ἡ πᾶσα οἰκονομία καί συγκατάβασις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, ἵνα διά τῆς πρὸς αὐτόν πίστεως καί τῆς τηρήσεως τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν μετόχους αὐτοῦ τῆς θεότητος καί τῆς βασιλείας ἡμᾶς ἀπεργάσῃται. Καί γάρ, εἰ μή πιστεύσεις ταῦτα οὕτως ἀληθῶς γίνεσθαι, πάντως οὐδέ ζητήσεις· εἰ δέ μή ζητήσεις, οὐδέ λήψῃ· “Ζητεῖτε γάρ, φησί, καί λήψετε· αἰτεῖτε καί δοθήσεται ὑμῖν”. Πιστεύων δέ, ἀκολουθεῖ ταῖς θείαις Γραφαῖς καί ὅσα σοι λέγουσι ποιήσον, καί εὐρήσεις πάντα ἀνελλιπῶς καθὼς γέγραπται, μᾶλλον δέ καί πολλῶ πλείονα τῶν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς. Ποῖα δέ ταῦτα; “Ἄ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη” τά ἀγαθὰ “ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν “. Ταῦτα, εἰ πιστεύσεις βεβαίως, ὡς εἴρηται, θεάσῃ ἀναμφιβόλως ὡς ὁ Παῦλος καί σύ· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί ἀκούσεις ἄρρητα ῥήματα, προαρπαγεῖς δηλονότι εἰς τόν παράδεισον. Ποῖον τοῦτον; Ὅπου ὁ ληστής μετὰ τοῦ Χριστοῦ συνεισηλθε καί νῦν ἐκεῖ ἐστιν.

Βούλει δέ καί ἄλλως εἶπω σοι τίνα εἰσὶ τά ἀγαθὰ ἃ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη; Οἶδα ὅτι πάντως ἐπιποθεῖς ἀκοῦσαι ἃ οὐδέ αὐτός ὁ ἰδὼν εἶπεν ἢ διηρημήνευσεν. Τί τοῦτο; Ἴνα μή παρά τῶν ἀκούοντων, ὡς οἶμαι, ἀπιστηθῇ. Εἰ τοίνυν μέλλεις καί σύ ἀπιστεῖν τοῖς ῥηθησομένοις, στήθι μέχρι τούτου· συμφέρει σοι γάρ καί μή προσβῆς τῷ τῆς διανοίας ὀφθαλμῷ ὅλως τοῖς ἔμπροσθεν, ἐπειδή, εἰ τά λεγόμενά σοι (165) ἀθετήσεις καί παρακούσεις τῶν λόγων μου, μᾶλλον δέ τῶν λόγων αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδή καί ἡμεῖς καί οἱ λόγοι ἡμῶν αὐτοῦ εἰσιν, ὁ Λόγος οὗτος κρινεῖ σε ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καί ἀκούσας ἠπίστησας. Ἄλλ’ ἄκουε ἀδιστακτικῶς τῶν λόγων ἡμῶν, μᾶλλον δέ, ὡς εἴρηται, τῶν τοῦ Θεοῦ· καί μάνθανε αὐτόθεν τοῦ ζητουμένου τήν λύσιν παρά τῶν ταύτην ἐν σοφίᾳ διατρανούντων σοι.

Τά ἐν τῷ παραδείσῳ λαληθέντα τῷ Παύλῳ ἄρρητα ῥήματα, αὐτά δὲ τά αἰώνια, φημί, ἀγαθὰ ἃ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ

άνεβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, οὐχ ὕψει περιέχονται, οὐ τόπω περιορίζονται, οὐ βάθει που κρύπτονται, οὐκ ἐν ἐσχατιᾷ γῆς ἢ θαλάσσης κατέχονται, ἀλλ' ἔμπροσθέν σου καί πρό τῶν ὀφθαλμῶν σου εἰσι. Ποῖα δὴ ταῦτα; Μετά τῶν ἀποκειμένων ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθῶν, αὐτό τό σῶμα καί αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἃ καθ' ἐκάστην ὀρῶμεν καί ἐσθίομεν καί πίνομεν, ταῦτα ὁμολογουμένως τά ἀγαθὰ ἐκεῖνά εἰσι· ἐκτός δέ τούτων οὐδαμοῦ τῶν ρηθέντων οὐδέ ἐν εὐρεῖν ἐξισχύσεις, κἄν πᾶσαν διαδράμης τήν κτίσιν. Εἰ βούλει δέ γνῶναι ὡς ἀληθῆ τά λεγόμενα, γενοῦ τῆ ἐργασία τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν ἅγιος καί οὕτω μετάλαβε τῶν ἀγίων· καί γνώσεις τηνικαῦτα τῶν λεγομένων σοι τήν δύναμιν ἀκριβῶς. Ἀλλά γάρ πρὸς τήν περισσοτέραν πίστῳσιν ἄκουσον καί αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ Κυρίου τῶν λόγων, οὕτω λέγοντος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καί τοὺς ἰδίους αὐτοῦ μαθητάς· “Ἀμήν ἀμήν λέγων ὑμῖν· οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τόν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τόν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τόν ἀληθινόν. Ὁ γάρ ἄρτος τοῦ Θεοῦ ἐστίν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καί διδούς τῷ κόσμῳ ζωήν. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν· Κύριε, πάντοτε δός ἡμῖν τόν ἄρτον τοῦτον. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· (166) ὁ ἐρχόμενος πρὸς με οὐ μὴ πεινάσῃ καί ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε. Ἐγόγγυζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν· Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβάς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καί ἔλεγον· Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ οὗ ἡμεῖς οἶδαμεν τόν πατέρα καί τήν μητέρα; Πῶς οὖν λέγει οὗτος ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα;”.

Μὴ δὴ οὖν ὁμοιωθῆς τοῖς Ἰουδαίοις καί σύ, γογγύζων καί λέγων· “Οὐχὶ ὁ ἄρτος οὗτός ἐστιν ἐν τῷ δίσκῳ καί ὁ οἶνος ἐν τῷ ποτηρίῳ ὃν ἡμεῖς καθ' ἐκάστην ὀρῶμεν καί ἐσθίομεν ἅμα καί πίνομεν; Πῶς οὗτος λέγει ὅτι τά ἀγαθὰ ἐκεῖνα ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη ταῦτά εἰσιν;” Ἀλλὰ ἄκουε τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς ταῦτα εἰπόντας τί ἀνταποκριθεὶς ἔφη· “Μὴ γογγύζετε μετ' ἀλλήλων. Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς με, ἐάν μὴ ὁ Πατήρ ὁ πέμψας με ἐλκύσῃ αὐτόν· κἀγὼ ἀναστήσω αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ”. Οἶον· “Τί ἀπιστεῖτε, φησί, καί ἀμφιβάλλετε περὶ τούτου· Οὐδεὶς δύναται ἐπιγνῶναί μου τήν θεότητα, τοῦτο γάρ ἐστὶ τό ἐλθεῖν πρὸς με, ἐάν μὴ ὁ Πατήρ μου ἐλκύσῃ αὐτόν”. Ἐλκυσμὸν δέ εἰπὼν, οὐ βίαν τινὰ ἐδήλωσεν, ἀλλ' ὅτι μᾶλλον ἐκάλεσε διὰ τῆς ἀποκαλύψεως οὐς προέγνω καί οὐς προώρισεν, ἐλκύσας διὰ τῆς ἀγάπης δηλονότι τοῦ ἀποκαλυφθέντος αὐτοῖς. Τοῦτο δέ σαφέστερον καί τό ἐπαγόμενον δηλοῖ. “Ἔστι γάρ, φησί, γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις· Καί ἔσονται πάντες διδακτοὶ Θεοῦ”. Ὁ οὖν διδαχθεὶς παρά τοῦ Θεοῦ δύναται πιστεῦσαι εἰς τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ καί μαθῶν παρά τοῦ Πατρὸς ἔρχεται πρὸς με, οὐχ ὡς τόν Πατέρα θεασάμενος· μόνος γάρ “ὁ ὢν παρά τοῦ Θεοῦ, οὗτος ἐώρακε τόν Πατέρα”. Καί πάλιν· “Ἀμήν ἀμήν λέγω ὑμῖν· ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Οἱ πατέρες ὑμῶν τό μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ καί ἀπέθανον· (167) οὗτος δέ ἐστίν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καί μὴ ἀποθάνῃ. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τόν αἰῶνα· καί ὁ ἄρτος δέ ὃν ἐγὼ δώσω ἢ σὰρξ μου ἐστίν ἢ ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. Ἐμάχοντο οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἀλλήλους λέγοντες· Πῶς δύναται οὗτος δοῦναι ἡμῖν τήν σάρκα αὐτοῦ φαγεῖν; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμήν ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἐάν μὴ φάγητε τήν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καί πίητε αὐτοῦ τό αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁ τρώγων μου τήν σάρκα καί πίνων μου τό αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον, κἀγὼ ἀναστήσω αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ· ἢ γάρ σὰρξ μου ἀληθῆς ἐστὶ βρωσὶς καί τό αἷμα μου ἀληθῆς ἐστὶ πόσις”.

Ἦκουσας πῶς ἡ κοινωνία τῶν θείων καί ἀχράντων μυστηρίων ζωὴ αἰώνιος ἐστὶ καί ὅτι τοὺς τήν ζωὴν τήν αἰώνιον ἔχοντας, ἐκείνους λέγει ἀναστήσαι ἐν τῇ ἐσχάτῃ

ἡμέρα ὁ Κύριος, οὐχ ὡς τῶν ἄλλων πάντως ἐγκαταλιμπανομένων ἐν τοῖς μνήμασιν, ἀλλ' ὡς τῶν τήν ζωὴν ἐχόντων ἀνισταμένων ὑπὸ τῆς ζωῆς εἰς αἰώνιαν ζωὴν, τῶν δὲ λοιπῶν ἀνισταμένων εἰς αἰώνιον κολάσεως θάνατον. Καί ὅτι τοῦτο ἐστὶν ἀληθές, ἄκουσον τῶν ἐξῆς· “Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατήρ καὶ ἐγὼ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με καὶ ἐκεῖνος ζήσεται δι' ἐμέ”. Ὁρᾷς τί φησι; Πῶς τὴν πρὸς αὐτόν ἡμῶν ἐνότητα ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς κοινωνίας τοιαύτην γενέσθαι διαρρήδην βοᾷ οἷαν ἐκεῖνος ἔχει τὴν πρὸς τὸν Πατέρα ἐνότητα καὶ ζωὴν; Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖνος φυσικῶς τῷ ἰδίῳ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἠνωται, οὕτω καὶ ἡμᾶς κατὰ χάριν λέγει διὰ τοῦ φαγεῖν τὴν σάρκα αὐτοῦ καὶ πίνειν αὐτοῦ τὸ αἷμα ἐνωθῆναι αὐτῷ καὶ ζῆσαι ἐν αὐτῷ. Ἴνα δὲ μή νομίζωμεν ὅτι τὸ πᾶν τοῦ ἄρτου τοῦ ὀρωμένου ἐστί, τούτου ἕνεκεν πολλαχῶς εἴρηκεν· (168) “Ἐγὼ εἶμι ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων”. Καὶ οὐκ εἶπεν ὁ καταβάς· τοῦτο γὰρ τὸ ἅπαξ δηλοῖ κατελθεῖν. Ἀλλὰ τί; Ὁ καταβαίνων, φησὶν, ἀεὶ δηλονότι καὶ πάντοτε ἐπὶ τοὺς ἀξίους καταβαίνων καὶ νῦν καθ' ὥραν παραγινόμενος. Ἔτι δὲ ἀπὸ τῶν ὀρωμένων ἀφιστῶν ἡμῶν τὴν διάνοιαν, μᾶλλον δὲ δι' αὐτῶν ἀνάγων ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἀόρατον δόξαν τῆς ἐνυποστάτου αὐτοῦ θεότητος, ἔλεγεν· “Ἐγὼ εἶμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς”, καὶ πάλιν· “Ὁ Πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον οὐχὶ ἐκ τῆς γῆς, ἀλλ' ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, τὸν ἀληθινόν”. Εἰπὼν τὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀληθινόν, ἐδήλωσεν ὅτι ψευδῆς ὁ ἀπὸ τῆς γῆς, ὠφελῶν οὐδέν.

Καὶ ἵνα τοῦτο ποιήσῃ σαφέστερον· Ὁ γὰρ ἄρτος, φησὶ, τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ διδούς τῷ κόσμῳ ζωὴν”. Πάλιν, ὁ καταβαίνων, φησὶ, καὶ πάλιν, ζωὴν ὁ διδούς. Τί τοῦτο; Ἴνα μηδὲν σωματικόν ὑποπτεύσης μήτε τι γῆινον ἐννοήσης, ἀλλὰ καὶ αὐτόν τόν μικρόν ἄρτον, τὴν ὀλίγην μερίδα θεοποιηθεῖσαν, τοῖς νοεροῖς ὀρᾷς ὄμμασι καὶ γενομένην ὅλην ὁμοίαν τῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνοντος ἄρτῳ, ὅς ἐστι Θεὸς ἀληθῆς καὶ ἄρτος καὶ πόμα ζωῆς ἀθανάτου, ὡς ἂν μή, ἐναπομένων τῇ ἀπιστίᾳ καὶ τῷ ὀρωμένῳ μόνῳ ἄρτῳ διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων, ἄρτον φάγῃς οὐ τὸν οὐράνιον, ἀλλὰ τὸν ἐπίγειον μόνον, καὶ στερηθῆς τῆς ζωῆς, ὡς τὸν οὐράνιον ἄρτον πνευματικῶς μὴ φαγών, καθὼς αὐτός φησιν ὁ Χριστός· “Τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιῶν, ἢ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν”. Τίνας ἄρα οὐκ ὠφελεῖ; Τοὺς ἄνθρωπον ψιλόν εἶναι τοῦτόν φησι φάσκοντας καὶ οὐ Θεόν. Τοῖνυν, εἰ καὶ σύ αὐτός ὁ πιστός ἄρτος μόνου καὶ οὐ σώματος τεθεωμένου, ὡς αὐτόν ἐκεῖνον ὅλον τὸν Χριστόν δεχόμενος, μεταλαμβάνεις, (169) ζωὴν πῶς ἐλπίζεις λαβεῖν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἔχειν εὐαισθητῶς ἐν ἑαυτῷ, τοῦ Κυρίου λέγοντος· “Ὁ τρώγων τὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνοντα ἄρτον ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα”, καὶ πάλιν· “Ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν· τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιῶν”; Ὅντως τὸ πνεῦμά ἐστὶν ἡ ἀληθῆς βρῶσις καὶ πόσις· τὸ πνεῦμά ἐστὶ τὸ μεταποιοῦν τὸν ἄρτον εἰς σῶμα τοῦ Κυρίου· ὄντως τὸ πνεῦμά ἐστὶ τὸ καθαῖρον ἡμᾶς καὶ ἀξίως ποιοῦν μεταλαμβάνειν τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου. Οἱ γὰρ ἀναξίως τούτου μεταλαμβάνοντες, ὡς φησιν ὁ Ἀπόστολος, “κρίμα ἑαυτοῖς ἐσθίουσι καὶ πίνουσι, μὴ διακρίνοντες τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου”.

Ἀλλὰ δεῦτε τοιγαροῦν ὅσοι πιστοί, ὅσοι τῶν μυστηρίων τὴν εἰρημένην καὶ λαλουμένην ἐπίστασθε δύναμιν, ὅσοι τὸν οὐράνιον ἄρτον ἐφάγετε, ὅσοι τὴν ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ καὶ σὺν αὐτῷ αἰώνιαν τὴν ζωὴν ἐκτήσασθε, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ζωῇ τῇ ἀληθινῇ εἰς τρίτον οὐρανόν καὶ ἡμεῖς ἀρπαγῶμεν ἐν πνεύματι, μᾶλλον δὲ εἰς αὐτόν πνευματικῶς τῆς Ἁγίας Τριάδος τὸν οὐρανόν, ἵνα πάντα τὰ ῥηθέντα καὶ τὰ διαμείναντα ἄρρητα κατιδόντες ὁμοῦ καὶ ἀκούσαντες, γευσάμενοί τε καὶ ὀσφρανθέντες καὶ ταῖς χερσὶ τῆς ψυχῆς καλῶς ψηλαφίσαντες, εὐχαριστήριον αἶνον τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ ἀναπέμψωμεν οὕτω λέγοντες· “Δόξα σοι, ὁ ἐπιφανείς καὶ ἀποκαλυφθῆναι καὶ ὁραθῆναι καταξιώσας ἡμῖν”. Εἴπωμεν δὲ καὶ πρὸς πάντας

ἡμῶν κοινῶς τούς ἀδελφούς. Ὡ πατέρες, ὦ ἀδελφοί, μονάζοντες ὁμοῦ καί οἱ ἐν τῷ βίῳ τῷ κοσμικῷ, πλούσιοι, πένητες, δοῦλοι, ἐλεύθεροι, νέοι καί γέροντες, πᾶσα ἡλικία καί γένος ἅπαν, ἀκούσατε. Μή ὁ Θεός ψεύστης ἐστίν; Ἡ ψεύστης μὲν οὐκ ἔστιν, ἀδύνατος δέ, καί οὐ μή δυνηθῆ ποιῆσαι ἃ ἐπηγγείλατο; Μή βραδύνη τοῦ ἐπισκέψασθαι πάντα τά ἔθνη; Μή ἰσχύσει τις κρυβῆναι ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ; μή ὑπενέγκαι ἰσχύσει ἄνθρωπος τήν ἀποκάλυψιν τῆς δόξης αὐτοῦ; (170) Οὐ μὲν οὖν. Πῶς γάρ, ὅταν οὐρανοί ῥοιζηδόν λύωνται καί τά στοιχεῖα καυσούμενα ἀπολοῦνται, καθά φησιν ὁ Ἀπόστολος, ἄνθρωπος τότε ἡμέραν εἰσόδου ὑπομενεῖ τοῦ ἀπροσίτου Θεοῦ καί ἀπροσίτῳ ἐνοικοῦντος φωτί, ὅς ἐν αὐτῷ καί σὺν αὐτῷ ἐρχόμενος εἰς τόν κόσμον ὀφθῆναι μέλλει πάση σαρκί; Μέγας φόβος καί τρόμος ὄντως λήψεται τότε τούς ἀμαρτωλούς καί σύγκρισις οὐκ ἔσται τῆς θλίψεως καί ὀδύνης καί τιμωρίας αὐτῶν.

Ἄλλ' οἱ ταῦτα πιστεύοντες καί ἐπιποθοῦντες σωθῆναι, τάδε λέγει, ἀκούσατε, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον. “Ἀποστρέψατε ἕκαστος ὑμῶν ἀπό τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς· μάθετε καλόν ποιεῖν καί ῥύσασθε ἀδικούμενον· ἐκζητήσατε τόν Κύριον καί ζήσεται ἡ ψυχὴ ὑμῶν· ἐκκλίνατε ἀπό κακοῦ καί ποιήσατε ἀγαθόν”. Οἱ βασιλεῖς τήν σωφροσύνην, τήν δικαιοσύνην, τήν ἐλεημοσύνην, τήν ἀλήθειαν καί τήν εὐσεβῆ πίστιν μᾶλλον ἢ τό διάδημα καί τήν ἀλουργίδα φορεῖν ποθήσατε. Οἱ πατριάρχαι, εἰ μή φίλοι ἐστέ Θεοῦ, εἰ μή υἱοί, εἰ μή θέσει θεοί, ὅμοιοι δηλονότι ὄντες τῷ φύσει Θεῷ κατά τήν χάριν τήν δοθεῖσαν ἡμῖν ἄνωθεν, τῶν θρόνων ἀπόστητε καί πορευθέντες πρῶτον ἑαυτούς ἀπό τῶν θείων Γραφῶν νοουθετήσατε· καί ἀπεικόνισμα γεγονότες Θεοῦ, φρικτῶς τηνικαῦτα τῶν θείων προσψάσατε· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ὅποτε ἀποκαλυφθῆ, τότε γνώσεσθε ὅτι ὁ Θεός ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον ἐστίν, οὐ τούς φίλους οὐδέ τούς αὐτόν ἀγαπήσαντας ἀλλά τούς μή ὡς φῶς ἐλθόντα δεξαμένους αὐτόν. Οἱ ἄρχοντες καί οἱ πλούσιοι, ἀρχόμενοι καί πτωχοί μᾶλλον γένεσθε, ἐπειδή δυσκόλως πλούσιος εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσελεύσεται· εἰ δέ δυσκόλως ὁ πλούσιος, ὁ ἄρχων ἄρα πῶς; Οὐδαμῶς· φησί γάρ ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· (171) “Οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν· οὐχ οὕτως δέ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὁ θέλων εἶναι πρῶτος ἐν ὑμῶν, ἔστω πάντως ἔσχατος καί πάντων δοῦλος καί πάντων διάκονος”.

Ἄρχοντα δέ ἡ Γραφή τίνα ἄρα καλεῖ; Τόν τήν ἑαυτοῦ φησι ζητοῦντα τιμῆν, τον διά τῆς ἀρχῆς τό ἴδιον αὐτοῦ ἐκπληροῦντα θέλημα. Εἰ δέ ὁ Κύριος καί Θεός ἡμῶν ἐλθὼν ἐπὶ τῆς γῆς δι' ἡμᾶς καί διδούς ἡμῖν τύπον καί ὑπογραμμὸν σωτηρίας ἔλεγεν· “Ἐγὼ ἦλθον οὐχ ἵνα ποιῶ τό θέλημα τό ἐμόν, ἀλλά τό θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός”, τίς ἄλλος τῶν εἰς αὐτόν πιστευόντων, μή ποιῶν τό ἐκείνου θέλημα ἀλλά τό ἴδιον ἐκπληρῶν, σωθῆναι ποτε δυνησεται; ὄντως οὐδεὶς οὐδαμῶς. Καί τί λέγω σωθῆναι αὐτόν, ὅπου γε οὐδέ πιστός εἶναι δύναται ἢ χριστιανός τέλειος ὁ τοιοῦτος; Καί τοῦτο δηλῶν ὁ Χριστός καί Θεός ἔλεγε· “Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι” εἰς ἐμέ δηλονότι “δόξαν παρά τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητοῦντες;” Πᾶς οὖν ὁ τήν τοῦ Θεοῦ δόξαν ζητῶν καί τό ἐκείνου θέλημα παντί τρόπῳ καί ἐν παντί πράγματι σπουδάζων ποιεῖν, οὐδέποτε ἄρχειν τινός ἢ ὅλως ὑπερέχειν μικροῦ ἢ μεγάλου καθ' ἑαυτόν ἐννοήσειεν, ἀλλ' ὅσῳ πλειόνων οἰκονομίαν καί φροντίδα ἐγχειρισθῆσεται, τοσοῦτω μᾶλλον ἑαυτόν ἐσχατώτερον καί δοῦλον τῶν πολλῶν ἐκείνων λαῶν ἔξει, ἐν αἰσθήσει γενόμενον. Οἱ δέ μή τοιοῦτοι τῇ διαθέσει γενόμενοι, ἀλλ' ὅλως αἰσθησιν τῆς ἀνθρωπίνης δόξης ἐσχηκότες καί ὄρεξιν πλοῦτου κτησάμενοι καί τρυφῆς, ὄντως ὀκνῶ εἰπεῖν ὅτι ἐθνικοί εἰσιν οἱ τοιοῦτοι, καί οὐ χριστιανοί ἀληθεῖς, κατά τήν θείαν φωνήν τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ· φησί γάρ· “Ταῦτα δέ τά ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ”. Ὑμεῖς δέ, φησί, “ζητεῖτε πρῶτον τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καί τήν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καί ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν”.

(172) Ἀλλά γάρ ἐπίστασθε ἄρα ποίαν λέγει ζητεῖν ἡμᾶς βασιλείαν; Τὴν ἐν τῷ ὕψει τῶν οὐρανῶν, τὴν μέλλουσαν μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἔσσεσθαι ἢ, ὡς πού ποτε οὖσαν μακρὰν, ταύτην λέγει ζητεῖν ἡμᾶς; Οὐδαμῶς. Ὅποιαν δὲ ἄρα ζητεῖν ἐγκελεύεται; Πρόσεχε ἀκριβῶς ὅποια τίς ἐστίν ἢ ζητεῖσθαι ὀφείλουσα παρ' ἡμῶν βασιλεία. Ὁ Θεός, κτίστης ὢν καὶ δημιουργός τῶν ἀπάντων, αἰεὶ πάντων ἐπουρανίων βασιλεύει καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων· ἀλλά καὶ τῶν μήπω γεγονότων ὡς ἤδη γεγονότων ἐν αὐτῷ αὐτός βασιλεύει, ὅτι δι' αὐτοῦ γενήσονται καὶ εἴ τι δ' ἄν μετὰ ταῦτα γενήσεσθαι μέλλει, βασιλεύει δὲ οὐχ ἥκιστα καὶ ἐφ' ἓνα ἕκαστον ἡμῶν ἐν δικαιοσύνῃ καὶ γνώσει καὶ ἀληθείᾳ. Ταύτην τοιγαροῦν λέγει ζητεῖν τὴν βασιλείαν ὑμᾶς, ἵνα καθὼς “ἐβασίλευσεν ὁ Θεός ἐπὶ τὰ ἔθνη”, ὡς γέγραπται, βασιλεύσῃ καὶ ἐφ' ἡμῖν, ἐπειδὴ ἐξ ἔθνων ἐσμεν. Βασιλεύσει δὲ πῶς; Ὡς ἐπὶ ὀχλήματός τινος ἐφ' ἡμᾶς ἐποχοῦμενος καὶ ὡς ἡνίας τὰ θελήματα κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ὅς καὶ ἄξει ἐν οἷς ἄν βούληται ἡμᾶς εὐηνίους εὐρών καὶ εἰς τό ἐκείνου θέλημα οἷα δὴ ἵπποις χρήσεται ἡμῶν τοῖς θελήμασιν, ὑπέικουσι προθύμως ταῖς αὐτοῦ νομοθεσίαις καὶ ἐντολαῖς. Οὕτω δὴ βασιλεύει Θεός ἐν οἷς οὐδέποτε ἐβασίλευσε, καθαιρομένοις διὰ δακρύων καὶ μετανοίας καὶ τελειούμενοις διὰ σοφίας καὶ γνώσεως τῆς τοῦ Πνεύματος. Οὕτω καὶ Χερουβὶμ οἱ ἄνθρωποι γίνονται, τόν ἐπὶ πάντων Θεόν ἐπὶ τοῦ νώτου τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἐπιφερόμενοι. Τίς οὖν ἐπὶ τοσοῦτον ἄφρων καὶ ἀναίσθητος ὅς πρό τοῦ τὴν δόξαν ταύτην καὶ ἰδεῖν καὶ παθεῖν ἀρχῆς ἢ δόξης ἢ πλοῦτου ἐπιθυμήσει; Μᾶλλον δὲ τίς οὕτως ἀπονενοημένος καὶ ἄθλιος, ὅς μείζονα τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας καὶ δόξης ἄλλην εἶναι δόξαν ἢ βασιλείαν ἢ πλοῦτον ἢ τιμὴν ἢ ἀρχὴν ἢ τρυφήν, ἢ τι τῶν λεγομένων ἄλλον καὶ νομιζομένων καλῶν ἐπὶ γῆς ἢ ἐν οὐρανῷ, (173) ὑποπτεύσει, ἵνα καὶ ἐκεῖνα ἀντὶ ταύτης ἐκλέξῃται; Ὅντως οὐκ ἔστι ταύτης ἕτερον οὐδὲν ἐφετώτερον τοῖς γε νοῦν ἔχουσι.

Τοίνυν καὶ περιῖοντι τῷ Χριστῷ καὶ βασιλεῦσαι ζητοῦντι ἐπὶ πάντας ἡμᾶς, μηδεὶς ἀφρόνως αὐτόν ἀπόσῃται· μηδεὶς ἀξιῶ, τοῦ μεγάλου τούτου καὶ ἀσπάστου δώρου ἀποστερήσειεν ἑαυτόν· μηδεὶς τῆς ἀληθινῆς δόξης ἐκπτωτον ἑαυτόν ἀπεργάσῃται· μηδεὶς διὰ πρόσκαιρον πλοῦτον τόν πλουτοδότην Θεόν καὶ ποιητὴν τοῦ παντός καταλείψῃ· μηδεὶς διὰ γονέων καὶ φίλων καὶ συγγενῶν προσπάθειαν τόν Δεσπότην τῶν ἀγγέλων ἀρνήσῃται· μηδεὶς δι' ἐπιθυμίαν σαρκός τοῦ γλυκασμοῦ τῆς ὄντως ζωῆς ἀποστερηθήσεται· μηδεὶς διὰ δόξαν εὐμάραντον τῆς αἰωνίου δόξης καὶ ἀτελευτήτου ἀλλότριος γένηται. Ἀλλά δεῦτε πάντες, εἰ οἶόν τε, συναχθέντες ἐπὶ τό αὐτό, τόν ὑπεράνω πάσης ὄντα ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ παντός ὀνόματος ὀνομαζομένου ἐλθεῖν ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐφ' ἐνὶ ἐκάστῳ ἡμῶν βασιλεῦσαι ποθήσωμεν καὶ ζητήσωμεν, ὡς ἂν ἕκαστος ἡμῶν, ὅλον αὐτόν μεθ' ἑαυτοῦ λαβῶν, ἀχώριστον ἔξει ἐν ἡμέρᾳ τε καὶ νυκτί, λάμποντα τῷ ἀπροσίτῳ φωτὶ ὃ κατεσθίειν μέλλει τότε τοὺς ὑπεναντίους, ὅτε διὰ τοὺς ἀπιστοῦντας ἐλεύσεται, τοὺς νυνὶ μὴ δεχομένους αὐτόν μηδὲ θέλοντας αὐτόν βασιλεύειν ἐπ' αὐτούς· ἐν οἰκίᾳ τε συνεισερχόμενον ὡσαύτως ἔξει αὐτόν καὶ ἐπὶ τῆς κλίνης συνανακείμενον καὶ τῷ ἀστέκτῳ φωτὶ περιπλεκόμενον τε ὁμοῦ καὶ ἀρρήτως κατασπαζόμενον, νόσους παραμυθούμενον, λύπας καὶ θλίψεις διώκοντα, δαίμονας ἀπελεύνοντα, χαρὰν καὶ δάκρυα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον γλυκύτερα καθ' ὥραν παρέχοντα, πάθη ψυχῆς καὶ σώματος ἐξιώμενον, θάνατον ἀφανίζοντα, ζωὴν ἀνεκφράστως βλυστάνοντα καὶ μετὰ τὴν ἐκδημίαν τὴν ἐκ τοῦ σώματος εἰς (174) οὐρανοὺς οὐρανῶν ἀναβιβάζοντα ἡμῶν ἕκαστον, καὶ ἐποχοῦμενον αὐτόν ἕκαστος ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ ὤμων ἐπιφερόμενος, ἀναλαμβανόμενον ὅθεν οὐκ ἐχωρίσθη.

Ταῦτα παθεῖν σε δεῖ καὶ μαθεῖν, ἀγαπητέ, ἐν αἰσθήσει πάσῃ ψυχῆς, ὡς ἂν ἔξει Θεόν νῦν μὲν συναναφέροντά σε δίχα τοῦ σώματος, ὕστερον δὲ καὶ τό σῶμά σου

τοῦτο ἀναστήσοντα καί πνευματικόν σοι παρέχοντα, ὅς καί βασιλεύων ἔσεται ἐπί σέ εἰς τούς ἀπεράντους αἰῶνας, αἰεὶ σε βαστάζων εἰς τόν ἀέρα καί ὑπό σοῦ αἰεὶ βασταζόμενος, ὁ ἐπί πάντων Θεός, ᾧ πρέπει πᾶσα εὐχαριστία, τιμὴ καί προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καί τῷ παναγίῳ καί ἀγαθῷ καί ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι νῦν καί αἰεὶ καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Δ΄.

Περὶ ἀπαθείας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κατὰ προκοπὴν χαρισμάτων καὶ δωρεῶν· καὶ τίς ἡ τελείωσις τῆς κατὰ Χριστόν πνευματικῆς ἡλικίας. (175)

Ὡσπερ ὁ τῷ λαμπροτάτῳ ἡλίῳ ἐνατενίζειν βουλόμενος καθαρούς ὀφείλει τούς τοῦ σώματος ὀφθαλμούς ἔχειν, οὕτω καί ὁ περὶ ἀπαθείας λέγειν ἐπιχειρῶν τὰς τῆς ψυχῆς κόρας, εἴτ' οὖν αἰσθήσεις, ἀπηλλαγμένας ἔχειν πάσης ἐπιθυμίας πονηρᾶς καί ἐμπαθοῦς λογισμοῦ χρεωστεῖ, ἵνα μή, ὑπὸ τῶν τοιούτων τινός τόν νοῦν ὀχλούμενος, εἰς τό τῆς καθαρότητος αὐτῆς ὕψος καί εἰς τόν ταύτης βυθόν οὐκ ἐξισχύσει τρανῶν ἀποβλέψαι ἢ σαφῶς ἐξειπεῖν καί ἀξίως κατανοῆσαι τό πλῆθος καί μέγεθος τῶν ἐνεργειῶν καί χαρισμάτων αὐτῆς. Εἰ γάρ τεθολωμένῳ τῷ νῷ καί ἀκαθάρτῳ τῇ καρδίᾳ τῶν αὐτῆς ἄρξεται θεωρημάτων καί ὑποθέσεως, μή δυνάμενος διατρανώσαι τὰς ἐνεργείας αὐτῆς ἐλευθέρῳ τῷ λόγῳ, ἐκπεσεῖται καί ὧν ἴσως ἐκ μέρους ἔλαβεν ἐξ αὐτῆς ἀγαθῶν, οἷα δὴ ὡς ἐξουθενῶν καί ἀτιμάζων αὐτήν καί ὡς τήν δόξαν αὐτῆς ἀμαυρῶν· γέγραπται γάρ· “Παντί τῷ ἔχοντι δοθήσεται καί περισσευθήσεται, ἀπό δέ τοῦ μή ἔχοντος καί ὁ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ’ αὐτοῦ”.

Ὅσοι τοιγαροῦν ἀπάθειαν ἔχουσι, δηλονότι φιλοῦσιν αὐτήν καί φιλοῦνται σφοδρῶς ὑπ’ αὐτῆς· καί τὰ περὶ τῆς (176) ἀκορέστου διαλεγόμενοι, ἀπαθέστεροι ἔτι παρ’ αὐτῆς γίνονται, τῷ περὶ αὐτήν ἐκκαιόμενοι πόθῳ. Ὅσοι δέ προσδέδενται μικρᾷ ἔτι καί τῇ τυχούσῃ ἐπιθυμίᾳ τοῦ κόσμου καί τῶν πραγμάτων αὐτοῦ, ἢ πάθει τινὶ σωματικῷ τε καί ψυχικῷ, μακρὰν εἰσι καί ἀπέχουσι τοῦ λιμένος αὐτῆς· ὅθεν καί ἐάν περὶ ἀπαθείας λέγειν ἀπάρξωνται καί πρὸς τό ὕψος αὐτῆς τόν νοῦν ἄραι ἐπιχειρήσωσιν, ἐλκόμενοι οἷα δοῦλοι καί δελεαζόμενοι ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἐν ᾧ προσδέδενται πάθους, καί ἥς πρώην ἐδόκουν ἔχειν εἰρήνης ἀποστεροῦνται τῶν λογισμῶν· καί εἰκότως· “Ὡ γάρ τις ἠττηται, φησί, τούτῳ δεδούλωται”. Τοίνυν καί σκότους ἐκεῖθεν πληρούμενοι, τήν αἰτίαν οὐ σφίσιν αὐτοῖς τῶν γινομένων ἐπιγράφονται, ἀλλὰ τῇ παντοδυνάμῳ ἀπαθείᾳ ἀσθένειαν προσάπτειν κατατολμῶσι. Τοῦτο δέ συμβαίνει αὐτοῖς, ἐπειδὴ τῆς μέν νοερᾶς αἰσθήσεως καί θεωρίας καί τῆς παντουργοῦ ἐνεργείας αὐτῆς πείραν ὅλως οὐ κέκτηνται, στοχαστικῶς δέ καί ἐν ἐπινοίαις ποικίλαις καί πολυτρόποις τὰ κατ’ αὐτήν ἀναλογιζόμενοι, ἀλληγάλλως ταῦτα ὑπὸ τῆς ψευδωνύμου φυσιούμενοι γνώσεως φιλολογοῦσιν τε καί περὶ ὧν οὐκ οἶδασι διαβεβαιοῦνται τούς πυθομένους. Διὰ τοι τοῦτο οὐδέ τήν ἐξ ἀπιστίας καί προλήψεως καί μακρᾶς συνηθείας καί ἀμελείας προσγενομένην αὐτοῖς καί προσοῦσαν ἀσθένειαν συνιδεῖν ἢ καθομολογήσαι ποτε πείθονται, ἀλλὰ καί πάντας ἄλλους ἀνθρώπους ὁμοίους ἑαυτῶν εἶναι καί ὑπὸ τῶν τοιούτων διαμαρτύρονται καταδουλοῦσθαι παθῶν· οὐ γάρ συγχωροῦνται ὑπὸ τῆς οἰήσεως καί τοῦ φθόνου μείζονα ποτε ἑαυτῶν ἐπ’ ἀρετῇ καί σωφροσύνῃ προσμαρτυρήσαι τι.

Ἄλλὰ μή γένοιτο ἡμᾶς, τούς εὐτελεῖς καί τοῦ λέγειν ἀναξίους, περὶ τοιούτων οὕτω καθυποκρινόμενος, καταψεύδεσθαι τῆς ἀληθείας καί διαβεβαιοῦσθαι περὶ ὧν

οὐκ (177) ἔγνωμεν πείρα μᾶλλον ἢ λόγοις εἰς ἡμᾶς αὐτούς τὴν ἐνέργειαν τῶν μελλόντων ῥηθήσεσθαι πρότερον· ἃ δὲ καταλαβεῖν ἠξιώθημεν καὶ μαθεῖν παρὰ τῶν ἐλλαμφθέντων ὑπὸ τῆς μακαρίας ἀπαθείας τὸν νοῦν καὶ ἃ παρ' αὐτῆς, παραφρονοῦντες λαλοῦμεν, μυστικῶς ἀκηκόαμεν εἰς τὸ οὖς, ὡς ἀπερριμμένοι τινές καὶ τοῦ μηδενός ἄξιοι, κατὰ τὴν ἄνωθεν κελεύουσαν χάριν ἐπὶ τῶν δωμάτων κηρύζομεν, ἵνα μὴ ὡς ὁ τὸ τάλαντον κατακρύψας δοῦλος κατακριθῶμεν. Καθάπερ οὖν ἠκούσατε λέγοντος τοῦ Δεσπότου· “Πολλοὶ μὲν κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοὶ” καὶ “Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ πολλαὶ εἰσιν”, οὕτως εἰδέναι βούλομαι πάντας ὑμᾶς, ὅτι πολλοὶ μὲν ἄγιοι, ὀλίγοι δὲ ἀπαθεῖς· καὶ πρὸς τούτοις πολλὴ πάλιν ἐν ἀμφοτέροις ὑπάρχει διαφορά. Καὶ πρόσεχε ἀκριβῶς τῇ τῶν λεγομένων δυνάμει καὶ ἀκριβείᾳ.

Ἄλλο ὑπάρχει ἀπάθεια ψυχῆς καὶ ἕτερον ἀπάθεια σώματος· ἡ μὲν γάρ καὶ τὸ σῶμα καθαγιαζέει, ἡ δὲ αὐτὴ μόνη καθ' ἑαυτὴν οὐδὲν τὸν κεκτημένον ὀνίστησιν. Ἄλλο ἀκίνησις τῶν τοῦ σώματος μελῶν καὶ τῶν παθῶν αὐτῶν τῆς ψυχῆς καὶ ἕτερον κτῆσις ἀρετῶν· ἡ μὲν γάρ ἐκ φύσεως πρόσεστιν, ἡ δὲ καὶ τὰς φυσικὰς ἀπάσας κινήσεις εἴωθε καταστέλλειν. Ἄλλο τὸ μὴ ἐπιθυμεῖν τινος τῶν τοῦ κόσμου τερπνῶν καὶ ἡδέων καὶ ἕτερον τὸ ἐφίεσθαι τῶν αἰωνίων καὶ οὐρανίων ἀγαθῶν, ἐπειδὴ τῶν μὲν προτέρων ἄλλοι δι' ἄλλο τι καὶ πλείονες αὐτῶν κατεφρόνησαν, τῶν δὲ δευτέρων ὀλίγοι παντελῶς ἐφρόντισαν. Ἔτερον μὲν οὖν μὴ ζητεῖν ἐξ ἀνθρώπων δόξαν καὶ ἕτερον τὸ τῆς δόξης ἐκκρέμασθαι τοῦ Θεοῦ καὶ ταύτην ἀενάως ἐπιζητεῖν· τὴν μὲν γάρ καὶ ὑπὸ παθῶν ἄλλων πλεῖστοι κυριευθέντες ἀπώσαντο, τὴν δὲ ὀλίγοι λίαν κόπῳ καὶ πόνῳ πολλῶ λαβεῖν ἠξιώθησαν. Ἄλλο τὸ εὐτελεῖ ἐσθῆτι ἀρκεῖσθαι (178) καὶ στολῆς λαμπρᾶς μὴ ἐπιθυμεῖν καὶ ἕτερον τὸ ἐνδεδῦσθαι τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ· τῆς μὲν γάρ ὑπὸ ἐτέρων μυριῶν ἐπιθυμιῶν καθελκόμενοι τινες κατεφρόνησαν, τὸ δὲ μόνοι περιβέβληνται οἱ τοῦ φωτός υἱοὶ καὶ τῆς ἡμέρας καταξιωθέντες γενέσθαι.

Ἄλλο τὸ ταπεινολογεῖν καὶ ἕτερον ταπεινοφρονεῖν· καὶ ἄλλο ταπεινώσις καὶ ἕτερον τὸ τῆς ταπεινώσεως ἄνθος καὶ ἕτερον ὁ ταύτης καρπός καὶ τὸ τοῦ καρποῦ ταύτης κάλλος καὶ ἡ ἡδύτης αὐτοῦ καὶ ἕτερον αἰ ἐκ τούτου ἐνέργειαι. Τούτων δὲ τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἰσὶ· καὶ τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν τὸ πάντα νοεῖν, τὸ φρονεῖν, τὸ λογίζεσθαι, τὸ λέγειν καὶ πράττειν ὅσα πρὸς ταπεινώσιν ἡμᾶς φέρουσιν· ἡ δὲ ἁγία ταπεινώσις καὶ τὰ λοιπὰ ταύτης ἰδιώματα καὶ χαρίσματα καὶ αἰ ταύτης ἐνέργειαι δῶρόν εἰσι Θεοῦ καὶ οὐ τῶν ἐφ' ἡμῖν εἰσιν, ἵνα μηδὲ ἐν τούτῳ τις καυχῆσθαι· ὧν καὶ οὐδεὶς ποτε τυχεῖν καταξιωθήσεται, εἰ μὴ καλῶς τὰ ὅσα ἐφ' ἑαυτὸν εἰσὶ σπέρματα καταβάληται.

Ἄλλο τὸ μὴ δάκνεσθαι μηδὲ ὀργίζεσθαι ἐν ἀτιμίαις καὶ ὕβρεσι καὶ ἐν πειρασμοῖς καὶ θλίψεσι, καὶ ἕτερον τὸ εὐδοκεῖν ἐν αὐτοῖς. Ἄλλο τὸ εὐχεσθαι ὑπὲρ τῶν τὰ τοιαῦτα ποιοούντων εἰς ἡμᾶς καὶ ἄλλο τὸ ἀφιέναι αὐτοῖς καὶ ἕτερον τὸ ἀγαπᾶν αὐτούς ὡς εὐεργέτας ἀπὸ ψυχῆς καὶ ἕτερον τὸ νοερῶς ἀνατυποῦν τὰ πρόσωπα ἐνός ἐκάστου αὐτῶν καὶ ὡς γνησίους φίλους ἀπαθῶς αὐτούς κατασπάζεσθαι ἐν δάκρυσιν ἀγάπης εἰλικρινοῦς, ἴχνους ὅλως ἀηδίας τινός δηλόνοτι μὴ ἐμφωλεύοντος αὐτοῦ ἐν τῇ ψυχῇ. Μεῖζον δὲ τούτων ὧν εἶπομεν, ὅταν καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τῶν πειρασμῶν καιρῷ τὴν ἴσην κέκτηται τις καὶ ὁμοίαν ἀναλλοιώτως διάθεσιν καὶ πρὸς αὐτούς τούς κατὰ πρόσωπον λοιδοροῦντας αὐτόν καὶ ἐνδιαβάλλοντας καὶ πρὸς πάντας ἄλλους (179) τούς ἢ κατακρίνοντας αὐτόν ἢ ὑβρίζοντας ἢ καταδικάζοντας ἢ ἐμπτόοντας εἰς τὸ πρόσωπον, ἀλλὰ μὴν καὶ πρὸς αὐτούς τούς ἐν προσχήματι μὲν φιλίας ἔξωθεν διακειμένους, λαθραίως δὲ τὰ αὐτὰ τοῖς εἰρημένους διαπραττομένους μὲν κατ' αὐτοῦ, μὴ λανθάνοντας δέ. Τούτων δὲ πάλιν ὑπέρτερον ἀσυγκρίτως εἶναι ὑπέληφα τὸ ἐν λήθῃ παντελεῖ τῶν ὧν περ ἄν πάθοι τις γίνεσθαι καὶ μήτε ἀπόντων μήτε παρόντων τῶν λυπησάντων ἢ ἄλλως ἐμπαροινησάντων μεμνήσθαι ποτε, ἐπίσης δὲ μᾶλλον τοῖς

φίλοις καί τούτοις προσφέρεσθαι δίχα τινός ἄλλου διαλογισμοῦ ἔν τε ὁμιλίαις, ἔν τε συνεστιάσει. Ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα ἔργα καί πράξεις τῶν ἐν φωτὶ περιπατούντων ἀνδρῶν εἴσι· ὅσοι δὲ ἔξω τούτων καί τῶν τοιούτων ἑαυτοὺς εἶναι καταμανθάνουσι, μὴ πλανήσθωσαν μηδὲ ἐξαπατάτωσαν ἑαυτοὺς, ἀλλὰ βεβαίως εἰδέτωσαν ὅτι ἐν σκότει πορεύονται.

Καί πρὸς τούτοις ἄλλο τό φοβεῖσθαι τὸν Θεόν καί ἕτερον τό ποιεῖν τὰς αὐτοῦ ἐντολάς, καθὼς γέγραπται· “Φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ”, καί πάλιν· “Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ καί ποιήσον ἀγαθόν”. Ἄλλο ἀργία καί ἕτερον ἡσυχία καί ἄλλο σιωπή· ἔτι δὲ ἄλλο ἀναχώρησις καί ἡ ἐκ τόπων εἰς τόπους μετάβασις, καί ἕτερον ἡ ξενιτεία. Ἄλλο ἀναμαρτησία καί ἕτερον ἡ τῶν ἐντολῶν ἐργασία. Καί ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἕτερον τό ἀνθίστασθαι καί πολεμεῖν τοῖς ἐχθροῖς καί ἄλλο τό τελείως ἠττῆσαι καί ὑποτάξαι καί θανατῶσαι αὐτούς· τό μὲν πρότερον ἀγωνιστῶν ἐστί καί ἀγίων, ἐάν ἐν τούτῳ φθάσωσι τελειωθῆναι, τό δὲ δεύτερον, ἀπαθῶν καί τελείων, διὰ κόπων δηλονότι πολλῶν καί ἰδρώτων τούς ἑαυτῶν τροπωσαμένων ἐχθρούς καί τελείαν τὴν κατ’ αὐτῶν ἀραμένων νίκην καί τὴν ζωηφόρον τοῦ Κυρίου νέκρωσιν στολισαμένων λαμπρῶς.

(180) Τοιγαροῦν καί πολλοὶ μὲν πρὸς ταῦτα ἑαυτοὺς ἄλλος δι’ ἄλλο τι ἐπιδεδώκασιν, ὀλίγοι δὲ λίαν οἱ μετὰ φόβου ἐμφύτου καί ἀγάπης τῆς πρὸς Θεόν μετὰ πίστεως ἀδιστακτοῦ τούτοις ἐπιχειροῦντες, οἱ καί μόνοι, ὑπὸ τῆς χάριτος βοηθούμενοι, συντόμως κατορθοῦσι τὴν τῆς ἀρετῆς ἐργασίαν καί πρὸς τὰ προειρημένα πάντα προκόπτοντες καθ’ ὥραν προσεπεκτείνονται. Οἱ δ’ ἄλλοι “ἀφίενται ὡς ἐν ἀβάτῳ” κατὰ τό εἰρημένον “περιπλανᾶσθαι καί οὐχ ὀδοῦ”, περὶ ὧν γέγραπται· “Ἐξαπέστειλα αὐτούς κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν πορεύσονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν”. “Καθὸ γάρ οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεόν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτούς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα”. Οἱ οὖν καλὸν τὸν θεμέλιον τῆς πίστεως καί ἐλπίδος ἐν φόβῳ καί τρόμῳ ἐπὶ πέτραν ὑπακοῆς πνευματικῶν πατέρων καταβαλόντες καί ὡς ἐκ Θεοῦ στόματος τὰ παρ’ ἐκείνων ἐντελλόμενα τῷ θεμελίῳ τούτῳ τῆς ὑποταγῆς ἀδιστακτικῶς ἐποικοδομοῦντες εὐθύς κατορθοῦσι τό ἀπαρνήσασθαι ἑαυτοὺς. Τό γάρ μὴ τό ἑαυτοῦ ἀλλά τό τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς αὐτοῦ θέλημα ἐκπληροῦν ἕνεκεν ἐντολῆς Θεοῦ καί γυμνασίας πρὸς ἀρετὴν, οὐ μόνον ἀπάρνησιν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καί νέκρωσιν τὴν πρὸς τὸν κόσμον ἅπαντα ἐμποιεῖ.

Ἐπειτα ὡς ἐν ἐρήμῳ, μᾶλλον δὲ ἔξω τοῦ κόσμου, ἐν αἰσθήσει τελεία γενόμενος ὁ τοιοῦτος, ἀρρήτῳ φόβῳ καί τρόμῳ κατασχεθεῖς, βοᾷ πρὸς τὸν Θεόν ἐξ ὅλης ψυχῆς, ὡς ὁ ἐκ Ἰωνᾶς ἐκ τοῦ κήτους, ὡς ὁ Δανιήλ ἐκ τοῦ λάκκου τῶν λεόντων, ὡς οἱ τρεῖς παῖδες ἐκ τῆς καμίνου τοῦ πυρός, ὡς ὁ Μανασσῆς ἐκ τοῦ χαλκουργήματος. Οὐ καί εἰσακούων ὁ πανάγαθος Δεσπότης εὐθύς, ὁ δούς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, τῶν κατωδύνων στεναγμῶν τῆς φωνῆς τῆς δεήσεως αὐτοῦ, ῥύεται αὐτόν, (181) ὡς ἐκ κήτους μὲν, ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀγνοίας καί τοῦ σκοτασμοῦ τῆς φιλίας τοῦ κόσμου πρὸς τό μηκέτι αὐτόν πρὸς τὰ τοιαῦτα κἄν τῷ λογισμῷ ἐπιστρέψαι· ὡς ἐκ λάκκου δὲ τῶν λεόντων, τῶν πονηρῶν ἐπιθυμιῶν τῶν ἀρπαζόντων καί κατεσθιόντων τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς· ὡς ἐκ καμίνου δὲ πυρός, ἐκ τῶν κατεχόντων πάντας ἀνθρώπους προλήψεων ἐμπαθῶν, τῶν ὡς πῦρ κατακαιόντων καί καταλυμαινομένων καί πρὸς ἀτόπους πράξεις βία ἐλκόντων ἡμᾶς καί τὴν φλόγα τῶν παθῶν ἐν ἡμῖν ἀναπτόντων, καταδροσίζων ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι καί ἀκατάφλεκτον ἀποτελῶν αὐτόν· ὡς ἐκ τοῦ χαλκουργήματος δὲ, ἐκ τῆς γεώδους καί βαρείας καί ἐμπαθοῦς ἡμῶν ταύτης σαρκός, ἐν ἣ οἰκοῦσα ἡμῶν ἡ ψυχὴ καί δεινῶς κατεχομένη καί πεδουμένη καί βαρουμένη, πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν καί ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἀκίνητος ὑπάρχει παντάπασι καί ἀπρόθυμος. Ἐξ ἧς

ἐλευθερουμένη μὲν, οὐ χωριζομένη δέ, βοᾷ σὺν τῷ προφήτῃ Δαυὶδ καὶ αὐτὴ λέγουσα· “Διέρρηξας τὸν σάκκον μου καὶ περιέζωσάς με εὐφροσύνην, ὅπως ἂν ψάλλῃ σοι ἡ δόξα μου”. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ εὐχαριστεῖ μετὰ Παύλου λέγουσα· “Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὅτι ὁ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσε με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου”.

Τούτων οὖν οὕτω Χριστοῦ χάριτι γενομένων, καὶ τῆς ἀγνοίας καὶ τοῦ σκοτασμοῦ τῆς φιλίας τοῦ κόσμου ῥυσθεῖς, ἵνα τὰ αὐτὰ πάλιν εἶπω, τῶν πονηρῶν τε καὶ αἰσχυρῶν ἀπαλλαγείς ἐπιθυμιῶν καὶ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ σώματος, ὑπὸ τὸν νόμον τῆς ἁμαρτίας καταδουλοῦντος ἡμᾶς, ἐλευθερωθεῖς, τί ἔκτοτε ὁ τοιοῦτος μέλλει ποιεῖν; Ἄρα γε τῇ ἐλευθερίᾳ ταύτῃ εἰς ἄνεσιν καὶ ἀμεριμνίαν χρήσεται; Ἄπαγε· δούλων ὄντως αἱ ὑπολήψεις αὐταὶ εἰσι καὶ οὐκ ἐλευθέρων· ὁ γὰρ τῆς ἐλευθερίας ταύτης (182) καταξιωθείς οἶδεν ὅτι ἠλευθερώθη ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας τοῦ μηκέτι δουλεύειν αὐτόν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ δουλεύειν τῇ δικαιοσύνῃ, ὅς ἐστι Χριστός ὁ Θεός, ὁ δικαιοσύνης ἥλιος καὶ ὢν καὶ καλούμενος. Καὶ ἵνα ἐκ παραδείγματος δείξω ὑμῖν οἷαν μᾶλλον ἔκτοτε ἐπιδείκνυται πρὸς τὸν Θεὸν εὐνοίαν ὁ τοιοῦτος, ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων καὶ εἰς ἡμᾶς αἰεὶ γινομένων παραστήσω αὐτήν.

Καθάπερ γὰρ βασιλεὺς τις, εὐσπλαχνὸς ὢν καὶ φιλόανθρωπος, δοῦλον ἑαυτοῦ ὑπὸ τυράννου τινός ἐκουσίως αἰχμαλωτισθέντα καὶ εἰς δουλείαν ὑπαχθέντα τῷ πηλῷ καὶ τῇ πλινθείᾳ καὶ τῷ βορβόρῳ θεασάμενος αὐτόν ἀνηλεῶς κακοπαθοῦντα καὶ ταῖς τοῦ πονηροῦ τυράννου ἐκείνου ἀκαθάρτοις ἐπιθυμίαις ὑπηρετούμενον, αὐτὸς ἐκεῖνος ἀφικνούμενος ἀφαρπάζει καὶ ἐλεύθερον τῆς αἰσχυρᾶς ἐκείνης καὶ μοχθηρᾶς ἀποδείκνυσι λειτουργίας, καὶ τοῦτον ἀναγαγὼν ἐν τοῖς βασιλείοις ἀποκαθίστησι, μηδαμῶς ἐν μηδενί προσονειδίσας αὐτόν· ὁ δὲ δούλος ἐκεῖνος, ὁ τοσοῦτων καὶ τηλικούτων ἀπαλλαγείς ἀνιαρῶν, τῇ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην εὐνοίᾳ τῶν μὴ αἰχμαλωτισθέντων συνδούλων αὐτοῦ σπουδαιότερος ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ δεσπότη αὐτοῦ φανῆναι φιλοτιμεῖται, ὡς ἂν μείζονα καὶ τὴν πρὸς αὐτόν ἀγάπην καὶ θερμότεραν ἐπιδείξῃται, διηνεκῶς μεμνημένος ὅσων ὑπ’ αὐτοῦ ἐρρύσθη κακῶν· οὕτω μοι καὶ περὶ τοῦ ἀπολαύσαντος τῆς ἐπικουρίας Θεοῦ, καθάπερ εἴρηται, ὑπονόει. Καὶ καθάπερ ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος εὐπροθύμως ὀρῶν καὶ μετὰ ταπεινώσεως πάσης τὰ θελήματα αὐτοῦ ἐκπληροῦντα τὸν δούλον ἐκεῖνον, εἰ καὶ μηδὲν δεῖται τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ, πλήθη ἀναρίθμητα οἰκετῶν ἔχων, ἀλλ’ ὅμως διὰ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ ἀμέτρητον ἐπιδείξεται εἰς αὐτόν τὴν ἀγάπην, οὕτω καὶ ἐν τοῖς εἰρημένοις ὑπολάμβανε. Οὔτε γὰρ ὁ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Πνεύματος ἀπὸ Θεοῦ ἀπολαύσας ἐνδώσει ποτέ τοῦ μή ἔτι (183) καὶ ἔτι ποιεῖν τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ θερμότερας τῆς προθυμίας, οὔτε ὁ αἰώνιος βασιλεὺς καὶ Θεός ὑστερήσει αὐτόν τὰ ἀγαθὰ τῆς αἰωνίου ζωῆς τοῦ μὴ ἐπιδαφιλεύσασθαι ταῦτα ἐπ’ αὐτῷ, καὶ τοσοῦτον ὄσω καὶ τὴν πρὸς αὐτόν θεραπείαν ἐπιτείνοντα καθ’ ἐκάστην βλέπει αὐτόν. Τῶν εὐεργεσιῶν δέ καὶ τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, ὧν ποιεῖ εἰς τοὺς δούλους αὐτοῦ, οὐκ ἔστι μέτρον ἢ κατάληψις αὐτῶν παρ’ ἡμῶν· καὶ τὰ μὲν δίδωσιν αὐτοῖς, τὰ δὲ δώσει.

Ἄλλὰ γὰρ ἐξ ὧν δίδωσιν ἐνταῦθα τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν ὁ φιλοκτίρμων Θεός, ὀλίγα τινὰ χρή πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀγάπην εἰπεῖν, τὰ μὲν ἐκ τῶν θείων Γραφῶν, τὰ δὲ ἐξ αὐτῆς τῆς πείρας καταλαβόντα. Ἐπειδήπερ διὰ τρία ταῦτα πᾶσαν σπουδὴν καὶ μέριμναν οἱ ἄνθρωποι ἐπιδείκνυνται, φημί δὴ διὰ πλοῦτον, διὰ τιμὴν, διὰ δόξαν καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ἐγγινομένην ἡμῖν ἐλευθερίαν τε καὶ χαρὰν καὶ ἀπόλαυσιν, ἐν πρώτοις ὁ Δεσπότης ἡμῶν καὶ Θεός ταῦτα τοῖς πάντα ρίψασι καὶ τὸν σταυρόν ἄρασι καὶ κατὰ πόδας αὐτοῦ ἀνεπιστρόφως βαδίζουσι πλουσίως χαρίζεται· ἀντὶ φθαρτοῦ γὰρ πλούτου αὐτὸς αὐτοῖς ὅλον ἑαυτόν δίδωσιν. Οἶδας τὴν τοῦ ῥήματος δύναμιν; Ἦκουσας θαῦμα φρικτόν; Καθάπερ γὰρ οἱ ἐν τῷ κόσμῳ πλούσιοι τὸν πλοῦτον αὐτῶν

έν οἷαις ἄν βούλωνται χρεΐαις καί ἐπιθυμίαις καί ἀπολαύσεσιν ἀναλίσκουσιν, οὕτω καί ὁ καλός ἡμῶν Δεσπότης ἑαυτὸν δωρεΐται τοῖς γνησίοις δούλοις αὐτοῦ καί πᾶσαν αὐτῶν ἔφεσιν καί ἐπιθυμίαν, ὡς βούλονται καί ὑπέρ ὃ βούλονται, πληροῖ· καί ἐμπιπλᾶ αὐτούς ἀφθόνως παντός ἀγαθοῦ καί δαψιλῶς καί ἀδιαλείπτως ἐπιχορηγεῖ αὐτοῖς τὴν ἀφθαρτον τρυφήν καί ἀέναον.

Καί πρῶτα μὲν πληροῦνται ἀρρήτου χαρᾶς, ὅτι οὐχὶ τὸν κόσμον οὐδέ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ τὸν Ποιητὴν (184) τῶν ἀπάντων καί Κύριον καί Δεσπότην ἐκτήσαντο ἐν ἑαυτοῖς. Ἔπειτα ἐπενδύονται τό φῶς, αὐτὸν τὸν Χριστόν καί Θεόν, ὅλον ὄλω τῷ σώματι· καί ὀρῶσι κεκοσμημένους ἑαυτούς ἀρρήτῳ δόξῃ καί ἀστραπούσῃ θείᾳ στολῇ καί τὰς ὄψεις καλύπτουσιν ἑαυτῶν, μὴ φέροντες ὄραν τὴν ἀκατανόητον καί ἄστεκτον τῆς στολῆς αὐτῶν λαμπηδόνα, ὡς ἐπιζητεῖν αὐτούς τόπον ἀποκρυβῆς, ὅπως ἐκεῖσε γένωνται καί τό πολύ βάρος τῆς δόξης ἀποθῶνται. Εἴθ' οὕτως ὁ αὐτός Δεσπότης καί τροφή καί πόσις γίνεται αὐτοῖς ἀένας καί ἀθάνατος· τοῖς μὲν ὡς φωτειδῆς μαζός τῷ τοῦ νοός αὐτῶν στόματι ἐμβαλλόμενος καθορᾶται καί θηλάζειν αὐτοῖς παρέχει, ὅσοι νήπιοι ἔτι κατὰ Χριστόν πέλουσι καί οὕτω στερεᾶς τροφῆς μεταλαβεῖν εἰσιν ἱκανοί, οἷς καί γίνεται ἅμα τροφή τε καί πόσις, τοσαύτην ἐμποιῶν αὐτοῖς τὴν ἡδύτητα, ὡς μὴ βούλεσθαι, μᾶλλον δέ μηδέ δύνασθαι, ὅπως ἀποσπασθῆναι αὐτοῦ· τοῖς δέ γε ἀπογαλακτισθεῖσι καθάπερ πατήρ φιλότεκνος προσφέρεται παιδαγωγῶν καί παιδευῶν αὐτούς.

Ὡσπερ γάρ ὁ φιλόστοργος πατήρ συνεστίους μὲν ποιεῖται τοὺς ἑαυτοῦ υἱούς, ἐπὶ δέ περί τὰ μαθήματα αὐτῶν ἀμελῶς ἴδη διατεθέντας αὐτούς καί μετεωριζομένους ἐν τισιν ἀνωφελέσι πράγμασιν, ἐξωθεῖ τῆς ἑαυτοῦ τραπέζης καί τοῖς αὐτοῦ δούλοις παρακελεύεται μὴ δοῦναι αὐτοῖς τροφήν, παιδευῶν αὐτούς μὴ καταφρονητὰς εἶναι καί ἀμελεῖς, οὕτω καί ὁ καλός Δεσπότης ἡμῶν καί Θεός ἐν τοῖς δούλοις αὐτοῦ καί κατὰ φιλανθρωπίαν καί χάριν υἱοῖς διατίθεται· ἐπιδίδωσι γάρ ἑαυτὸν αὐτοῖς, “ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων καί ζωὴν διδούς τῷ κόσμῳ”· καί ἐκ αὐτοῦ καί σύν αὐτῷ εἰς κόρον τρέφονται ἀενάως καί πρὸς ζωὴν αἰδίου μεθαρμόζονται τῇ μεθέξει, καί ψυχὴν καί σῶμα καθαγιαζόμενοι. Ὅτε δέ τῶν ἐντολῶν ἀμελήσουσι καί ῥαθυμῶς ἢ καταφρονητικῶς διατεθῆναι τῷ (185) αὐτεξουσίῳ θελήσουσι καί πρὸς τι τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων ἀσχοληθῶσιν, ἀποκλίναντες εἰς ἀνωφελῆ καί τὰ μὴ προσήκοντα τῇ θεοσεβείᾳ, τότε ἀποστερεῖ αὐτούς ἑαυτὸν ὁ τροφεύς τοῦ παντός. Ἀλλὰ γάρ εἰς συναίσθησιν ἔλθόντες τοῦ ἀγαθοῦ οὐ ἔστερήθησαν, ἐπιστρέψαντες αὐθις καί συνήθως τοῦτον ζητήσαντες καί μὴ εὐρόντες, κόπτονται, κλαίουσι καί ἑαυτούς ἀποδύρονται, πᾶσάν τε κακοπάθειαν ἑαυτοῖς ἐπιφέρουσι καί πᾶσαν θλίψιν καί πάντα πειρασμόν καί ἀτιμίαν ἐπιποθοῦσιν, ὅπως ἴδοι ὁ φιλάνθρωπος τούτων πατήρ τὰς θλίψεις αὐτῶν καί τὴν ἐθελούσιον κάκωσιν καί ἐλεήσας αὐτούς ἐπιστρέψῃ καί αὐθις αὐτοῖς ἑαυτὸν ἐπιδῶ· ὁ καί γίνεται. Καί εἰς τὴν προτέρα οἰκειότητα καί δόξαν καί εἰς αὐτὴν τῶν ἀγαθῶν τὴν τρυφήν “ἅ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καί οὐκ ἤκουσε καί ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη” μετὰ πλείονος τῆς παρρησίας ἀποκαθίστανται, εὐλαβούμενοι πλέον ἢ πρότερον τὸν ἑαυτῶν πατέρα καί τρέμοντες ὡς δεσπότην, ὅπως μὴ τοῖς αὐτοῖς ἐξ ἀπροσεξίας καί αὐθις περιπαρῶσι κακοῖς καί τοῦ παναγάθου ἀπορριφῶσι πατρός.

Καί ταῦτα μὲν οἱ ἐμπόνως μετανοοῦντες ποιοῦσιν ἅμα καί πράττουσι τῶν εἰρημένων ἐπιτυχάνουσιν ἀγαθῶν. Ὅσοι δέ πρὸς τοὺς πόνους καί πρὸς τὰς θλίψεις καί στενοχωρίας τῆς μετανοίας ἀπαγορεύσουσι, πρὸς ῥαθυμίαν δέ καί ἀνέσεις ἑαυτούς ἐπιδώσουσιν, ὡς ἀνάξιοι καί νόθοι υἱοί, μᾶλλον δέ εἰπεῖν ὡς καταφρονηταί, καί τὰς τοῦ σώματος ἡδονὰς ὑπέρ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ καί ὑπέρ αὐτὸν τὸν Θεόν αὐτῶν προτιμήσαντες, οὐκέτι τῆς τρυφῆς ταύτης οὔτε μὴν τοῦ ἐνδύματος τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καταξιοῦνται, ἀλλὰ καί τοῦ πλοῦτου τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ ἑαυτούς

ένδίκως ἀποστεροῦσι καί κυσίν ὁμοιοῦνται ἀδεσπότης. Καθάπερ γάρ οἱ ἀδέσποτοι κύνες ἐν ταῖς πλατείαις καί ρύμαις τῆς πόλεως περιΐασιν, ἴν' ὅστοῦν που (186) ἢ δέρματος παλαιοῦ μέρος ἀπορριφέν λάβωσιν, ἢ καί κόπρον ἢ αἷμα λείξουσι σφαγέντων κτηνῶν, εἰ δέ καί θνησιμαῖον αὐτοῖς εὐρεθῆ, ἀκορέστως ἐσθίουσι και οὐ χωρίζονται τοῦ πτώματος πρότερον, ἀλλά καί τούς ἄλλους κύνας μαχόμενοι ἐκδιώκουσιν, ἕως ἄν οὐ τῶν ἐγκάτων μόνον ἀλλά καί αὐτά τά ὅστ' αὐτῶν γυμνά τῶν νεύρων ἀποδείξωσιν, οὕτω καί οὗτοι ἐν ταῖς τῶν πλουσίων καί πενήτων θύραις ἀγυρτικῶς περιτρέχουσιν, ἵνα χρυσόν που ἢ ἄργυρον ἢ χαλκόν διδόμενον ἐγκολπώσωνται, ἐπεὶ τοῦ ἀληθινοῦ καί ἀρρεύστου πλούτου ἐξέπεσον· καί ὅταν τύχῃσι τοῦ σκοποῦ, τότε πρὸς ὀλίγον, ὡς κεκορεσμένοι καί μηδενός χρῆζοντες, οὕτω διάκεινται· ἐπὶ δέ ὁ λιμός τῆς ἀπληστίας ἐξ ἀνεμπιστίας αὐτοῦ καταλάβῃ, τῇ προτέρᾳ καί αὐθις ἀγυρτῖα ἑαυτοῦ ἐκδιδοῦσιν, ἐλεεινοὶ τῶν παρόντων, κἄν τοῦ κόσμου τόν πλοῦτον ἅπαντα κτήσωνται, ἐλεεινότεροι τῶν μελλόντων, ὅτι τὴν αἰώνιον ζωὴν ἐκουσίως ἀπώσαντο.

Ἐφανέρωσε γάρ αὐτοῖς ὁ Θεὸς τόν τῆς χάριτος αὐτοῦ πλοῦτον, εἰς τό εἶναι αὐτοῦ ἀναπολογῆτους· καί τῆς ἐπουρανίου δωρεᾶς γεύσασθαι αὐτοῦς κατηξίωσε καί Πνεύματος Ἁγίου μετόχους πεποίηκε, καθά καί ὁ θεῖος Παῦλος ἀνέκραγεν· “Οἱ δέ οὐχ ὡς Θεόν ἐδόξασαν”, ἢ ἠγάπησαν, ἢ τό ἄπειρον τῆς αὐτοῦ ἠδέσθησαν ἀγαθότητος, “ἢ αὐτῷ εὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν καί ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδιά· φάσκοντες γάρ εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν”. Οὐχ οὕτως δέ πάντες οἱ φοβούμενοι τόν Κύριον· ἀλλ' ὅσοι τάς τοῦ ἰδίου πατρός καί δεσπότητος παιδείας ὡς εὐγνώμονες δοῦλοι καί ὡς υἱοὶ γνήσιοι μετά χαρᾶς ὑπενέγκωσι, λέγοντες· “Παιδείαν Κυρίου ὑποίσω, ὅτι ἤμαρτον αὐτῷ”, καί ἄλλως· “Οὐκ ἄξια τά παρόντα παθήματα πρὸς τὴν (187) ἀποκαλυπτομένην ἡμῖν δόξαν εἰσί”, καί οὕτως ἐμμείνωσι τῇ καθημερινῇ, ὡς ἔφημεν, παιδείᾳ καί διηνεκεῖ μετανοία, μὴ ἀποσκιρτώντες ἢ πρὸς ταύτην ἀχθόμενοι, τῷ προειρημένῳ τρόπῳ παιδαγωγούμενοι, ἐν τῷ οἴκῳ τῷ πατρικῷ ἐστολισμένοι λαμπρῶς ἀεὶ διαμένουσι, συνέστιοι τῷ ἑαυτῶν πατρὶ γινόμενοι καί τὴν δόξαν καθορῶντες αὐτοῦ καί τόν πλοῦτον ὃν κληρονομεῖν μέλλουσιν. Ὅταν δέ καλῶς ἀνατραφῶσι καί παιδευθέντες εἰς μέτρον ἡλικίας τελείου ἀνδρός κατανηθῶσι, τῆνικαῦτα καί ὁ πανάγαθος πατήρ πάντα τά ὑπάρχοντα αὐτῷ δίδωσιν εἰς τάς χεῖρας αὐτῶν.

Ἄλλὰ γάρ εἴπωμεν πρότερον τί τό μέτρον τῆς πνευματικῆς ἡλικίας καί τό ὕψος τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ καί οὕτως περὶ τῶν ὑπαρχόντων τῷ Πατρὶ καί ὅπως δίδωσι ταῦτα εἰς τάς χεῖρας τῶν πιστευόντων αὐτῷ διέλωμεν. Πρόσεχε οὖν τῇ δυνάμει τῶν ῥηθησομένων σοι συνετῶς.

Μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ ταῦτά εἰσι πνευματικῶς θεωρούμενα· καί ἵνα κάτωθεν τὴν ἀρχὴν ταύτης ποιήσωμαι, πόδες αὐτῆς ἢ πίστις καί ἡ ἀγία ταπεινώσις ἐστὶ, βᾶσις στερρά καί ἀκράδαντος. Σκέλη καί ἀστράγαλοι, κνήμαι καί γόνατα καί μηροί, ἢ ἀκτημοσύνη, ἢ γυμνότης, ἢ ξενιτεία, ἢ διὰ Χριστόν ὑποταγή μετὰ γνώσεως, ἢ ὑπακοή καί ἡ εὐπρόθυμος δουλεία. Μέλη καί μόρια ἃ ἐγκαλύπτεσθαι χρεών, ἢ ἀδιάλειπτος εὐχή κατὰ νοῦν, ἢ ἐκ τῆς χύσεως τῶν δακρῶν ἐγγινομένη ἠδύτης, ἢ χαρὰ τῆς καρδίας καί ἡ ἄφατος ταύτης παράκλησις. Νεφροὶ καί ὄσφυς, ἢ πρὸς τάς εὐχὰς καί τάς συνάξεις στάσις καί καρτερία καί ἡ ἐκεῖθεν ἐγγινομένη πύρωσις τοῦ ἐπιθυμητικοῦ πρὸς θεωρίαν καί συνουσίαν Θεοῦ, καθὼς ὁ θεῖος Δαυὶδ ἀναγράφεται οὕτω λέγων· “Πύρωσον τοὺς νεφρούς μου καί τὴν καρδίαν μου”. Καί ὁ Παῦλος φησὶ· (188) “Στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τάς ὄσφυς ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ”. Καί τῶν ἀποστόλων ὁ κορυφαιότατος Πέτρος “Διό, φησίν, ἀναζωσάμενοι τάς ὄσφυς τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφοντες τελείως, ἐλπίζετε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς τέκνα ὑπακοῆς”. Χάριν, τὴν τοῦ παναγίου

Πνεύματός φησι δωρεάν, ἥτις συμμετόχους ἡμᾶς καί συγκοινωνούς Θεοῦ ἀπεργάζεται.

Κοιλία καί στόμαχος καί ἡ τῶν ἐνδοσθίων κατασκευή τό χωρητικόν ὑπάρχει καί νοερόν τῆς ψυχῆς ἐργαστήριον, ἐν ᾧ τό λογιστικόν ὡς καρδίαν μέσον νοήσεις, καί ἐν τῷ λογιστικῷ, τό ἐπιθυμητικόν τε καί θυμικόν· ἃ καί δίκην πλευρῶν, ψυῶν τε καί νεύρων καί πιμελῆς, ἡ πραότης, ἡ ἀπλότης, ἡ ἀνεξικακία, ἡ συμπάθεια καί ἡ εὐλάβεια συνέχουσι καί συνδοῦσι, περιέπουσι τε καί συγκαλύπτουσι καί πρός τά ὀρώμενα οὐκ ἔωσιν ἀποβλέπειν ἢ τινος ἐπιθυμεῖν τῶν ἐν αὐτοῖς, ἀλλ' οὐδέ μνησικακεῖν συγχωροῦσιν ἢ φθονεῖν ἢ ζηλοῦν ἢ ὀργίζεσθαι ἢ ὀραῖσθαι ταῦτά ποτε ὑπό τῶν ἀνθρώπων. Ὁρμῆς γάρ αὐτῶν ἐμπαθοῦς ὅλως πρός τά ἔξω μή γινομένης, κεκαλυμμένα διατηροῦνται· ἔνδοθεν δέ αὐτά καθ' ἑαυτά ὄντα καί ἀσφαλῶς ὑφ' ὧν εἰρήκαμεν φυλαττόμενα, τό μὲν λογιστικόν διακρίνει καί διαιρεῖ τό χεῖρον ἀπό τοῦ κρείττονος καί δεικνύει τῷ ἐπιθυμητικῷ οἷς δεῖ σχετικῶς προσκεῖσθαι καί ἃ δεῖ ἀγαπᾶν καί ἃ χρεῶν ἀποστρέφεσθαι καί μισεῖν· τό δέ θυμικόν μέσον τούτων ὡσπερ τις ὑπηρετῆς εὐγνώμων πάρεστι, τοῖς ἐκείνων ἐξυπηρετῶν βουλήμασι καί θελήμασι συνεργῶν, διεγείρων πρός ἀνδρείαν καί ἄμυναν τῶν βουλομένων ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἢ πονηρῶν τήν ἐφ' ἑκατέρᾳ τούτων ἐπί τοῖς πράγμασιν ἔνστασιν.

Ἐπεὶ δέ κρείσσων ἀσυγκρίτως τῶν ὀρωμένων ἀπάντων ὁ ταῦτα κατασκευάσας Θεός, ἀντί πάντων καί πρό πάντων εἰκότως ὁ λόγῳ τετιμημένος καί ἀθλόωτος, ὡς εἶπομεν, (189) καί ἀσύγχυτον ἐκ τῶν ἐμπαθῶν προλήψεων κεκτημένος τόν νοῦν, τόν τῶν ἀπάντων ποιητήν καί δεσπότην προτιμήσει καί ἀγαπήσει καί πρός μόνον ἐκεῖνον ὄλον αὐτοῦ τό ἐπιθυμητικόν ἀνελέγκη, οἶονεῖ πως ὑποδεικνύων αὐτῷ καί λέγων· “Ἀκουσόν μου καί ἴδε· ἄψαι φρικτῶς, γεῦσαι τῆς ἀκηράτου γλυκύτητος, τοῦ πνευματικοῦ ὀσφράνθητι μύρου καί γνῶθι ὡς οὐδεὶς τούτου ἐστίν ὠραιότερος ἢ τερπνότερος ἢ ἡδύτερος ἢ τό σύνολον δυνατώτερος ἢ ἐνδοξότερος, οὐ μὴν ἀλλά γάρ οὐδέ ζῶσαι ἢ ἀφθαρτῶσαι ἢ ἀπαθανάτισαι σε δυνάμενος”. Τοιγαροῦν καί ὅταν διά πάντων τούτων ἡ ἐπιθυμία πληρωθῇ τοῦ ἀνθρώπου, τηνικαῦτα καί ὄλον τό θυμικόν τῷ λογιστικῷ τε καί ἐπιθυμητικῷ συγκραθέν, ἐν τά τρία ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς τριαδικῆς ἐνάδος καί ἐν αὐτῇ τῇ τερπνότητι τοῦ ἑαυτῶν γίνονται δεσπότης. Οὐ γάρ ἐπιγινώσκειται ὅλως ἡ τριττῆ τότε τούτων διαίρεσις, ἀλλ' εἰσὶν ἐκ παντός ἕν. Ὅπηνίκα τότε τούτων διαίρεσις, ἀλλ' εἰσὶν ἐκ παντός ἕν. Ὅπηνίκα οὖν ἐκ μόνου τοῦ ἐνός καί ἀγαθοῦ τῇ ἀπλότητι, ἐπί τῇ τῶν πονηρῶν καί ἀγαθῶν πραγμάτων διακρίσει καί διαιρέσει, ἐπιστραφῶσιν αἱ δυνάμεις αὐταὶ πρός τά ἐνταῦθα, τηνικαῦτα ἡ τούτων θέλησις καί διαίρεσις καί ἡ πρός τά ἐναντία τῶν θείων θελημάτων ἀποστροφή ἀδιαιρέτως δείκνυται· ἐν γάρ μόνοις τούτοις ἡ τοῦ θυμικοῦ κίνησις γίνεται.

Εἶχομεν ἔτι καί ἕτερα τούτων πλείονα περί στομάχου καί ἥπατος, περί τροφῆς, περί πόσεως, περί πείνης καί δίψης εἶπεῖν· ἀλλ' ἵνα μή μακρόν ἀποτείνω τόν λόγον καί ἔκφορα τά ἀνέκφορα ποιήσω τῶν λόγων τοῖς θηρευταῖς, τοῖς εἰθισμένοις πλουτεῖν ἐξ ἀλλοτριῶν χρημάτων, κατελίπομεν ταῦτα τῇ σιωπῇ κεκαλυπτόμενα τοῖς διά τῆς πρακτικῆς γνώσεως ἐκζητεῖν βουλομένοις. Ἄλλ' ἐπί τό προκείμενον ἐπανέλθωμεν. Ἐπεὶ οὖν μέχρι γαστροῦ καί στομάχου τό σῶμα τῆς κατὰ Χριστόν διεπλάσαμεν ἡλικίας, χρεῶν καί μέχρι τῆς κεφαλῆς ἀνελεθεῖν ἕως οὗ ἄρτιον καί σῶον αὐτό πνευματικῶς ἐκπληρώσωμεν.

Στήθος τοιγαροῦν καί νῶτον, ὦμους, βραχίονας, χεῖρας (190) ἤδη καί τράχηλον τούτῳ τῷ σώματι τῆς πνευματικῆς ἡλικίας συμπλάττομεν. Καί στήθος μὲν ἐπί τούτῳ νοήσεις τήν εὐσπλαγχνίαν, ἐν ἣ οἱ μαστοὶ τῆς φιλανθρωπίας τό γάλα τῆς ἐλεημοσύνης ὀρφανοῖς καί χήραις καί πᾶσιν ἄλλοις ἀφθόνως προχέουσι κατὰ τόν λέγοντα ἅγιον· “Ἀδελφοί, κτήσασθε σπλάγχνα οἰκτιρμῶν”. Ὅθεν τό γάλα τοῦτο τοῖς

μαστοῖς χορηγεῖται καὶ ὅπως ἐργάζεται, ὑμῖν ἐάσω ζητεῖν. Νῶτον δέ, τό τά ἀλλότρια βάρη ἐφ’ ἑαυτὸν εὐπροθύμως αἶρειν καὶ τά στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν ἑαυτῷ περιφέρειν, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος: “Ἦμεῖς οἱ δυνατοὶ τά βάρη τῶν ἀδυνάτων βαστάζετε”, καὶ αὐθις: “Τοῦ λοιποῦ κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω· ἐγὼ γάρ τά στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω”. Καὶ ὁ Κύριος διὰ τοῦ προφήτου: “ Τῷ νῶτόν μου, φησί, δέδωκα εἰς μάστιγας καὶ τὰς σιαγόνας μου εἰς ῥαπισμόν”. Ἄπερ, εἰ καὶ μὴ ἀπαντήσῃ καιρὸς τοῦ παθεῖν, ἀλλὰ χρή ἐλπίζειν ἀεὶ καὶ πρὸς ταῦτα καθ’ ὥραν παρασκευάζεσθαι. Ὡμους δέ καὶ βραχίονας, τό ὑπομονητικόν τε καὶ καρτερικόν ἐν τοῖς πειρασμοῖς καὶ ταῖς θλίψεσι, δι’ ὧν αἱ χεῖρες καὶ μεθ’ ὧν ἐνεργεῖν δύνανται. Χεῖρας δέ φημι τό πρὸς πᾶσαν ὑπακοήν καὶ ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐνεργητικόν τε καὶ πρόθυμον, ἅτινα δίχα ὑπομονῆς καὶ καρτερίας πολλῆς οὐδεὶς οὐδαμῶς κτήσασθαι δύναται. Ἔχει δέ πρὸς ταύταις καὶ πνευματικὰς χεῖρας ἢ ἡλικία αὕτη, δι’ ὧν τοὺς μὲν ὀλιγοψύχους παραμυθεῖται, τοὺς δέ καταπίπτοντας ἀνιστᾷ, τοὺς συντετριμμένους καταδεσμεῖ, ἔλαιον καὶ οἶνον ἐπιχέων αὐτοῖς, μεθ’ ὧν καὶ ἄλλα πολλά λόγῳ καὶ ἔργῳ πρὸς τοὺς πλησίον καθ’ ἐκάστην ποιεῖ καὶ αὐτοῦ τοῦ κρασπέδου ἄπτεται τοῦ δεσποτικοῦ καὶ ἄρτον προσφέρει τῷ Κυρίῳ αὐτοῦ καὶ τό ποτήριον δίδωσιν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ. Καὶ οὕτω τρέφει (191) τὸν τρέφοντα νεύματι καὶ πᾶσαν πνοήν, τροφήν ἣν εἶπεν ἐκεῖνος ἐπιθυμεῖν καὶ ἐφίεσθαι· καὶ μακάριος ὁ εἰδὼς ταῦτα καὶ ἔχων καὶ προσφέρων τῷ δεσπότη αὐτοῦ, ὅτι κάκεῖνος ἀνακλινεῖ αὐτόν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ὁ ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ ἐποχούμενος, καὶ περιζωσάμενος κατὰ τὴν ἀφευδῆ ἐπαγγελίαν αὐτοῦ διακονήσῃ αὐτῷ. Τράχηλος δέ τοῦ σώματος τούτου ἡ ἀδίστακτός ἐστιν ἐλπίς.

Ἰδοὺ οὖν ὅλον τό σῶμα ἀπηρτίσαμεν, Θεοῦ βοηθεία καὶ χάριτι, ἀνδρός, ὡς οἶμαι, τελείου πάντα τά μέλη ὀλόκληρα ἔχον. Λείπεται τοιγαροῦν τούτῳ μόνῃ ἢ κεφαλή. Ἄλλ’ ἴσως πάντα εἰπεῖν ἡμᾶς ἐλογίσασθε καὶ μηδέν μηδαμῶς ὑστερηκένοι, ὡς ἀρκούντων δῆθεν καὶ τῶν εἰρημένων εἰς ὀλοκληρίαν ἀρετῆς καὶ σωτηρίας ψυχῆς. Οὐκ ἔστι δέ τοῦτο, οὐκ ἔστιν. Ὡσπερ γάρ τό σῶμα, ἔχον πάντα τά μέλη, τῆς δέ κεφαλῆς ἐστερημένον, νεκρόν ἐστιν εἰς ἅπαν καὶ ἀνενέργητον, καὶ πάλιν ἢ κεφαλή δίχα τοῦ λοιποῦ ὅλου σώματος αὐτή μὲν καθ’ ἑαυτήν κεφαλή ἐστι, κεχωρισμένη δέ τούτου τυγχάνουσα τὰς ἑαυτῆς ἐνεργείας δεικνύειν οὐ δύναται, οὕτω μοι νόει καὶ εἰς τό ὑφ’ ἡμῶν διὰ τῆς συνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατασκευασθέν πνευματικόν σῶμα γίνεσθαι καὶ ὅτι ἄπερ εἶπομεν πάντα δίχα κεφαλῆς ἔωλά εἰσι καὶ ἀνωφελῆ, εἰ καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ τούτων ἐργασίᾳ καὶ μερικῇ κτήσει ὡς τό πᾶν κατορθώσαντες ἀφρόνως διάκεινται καὶ νεκροὶ ὄντες οὐκ ἐπαισθάνονται οὐ ἀπεστέρηται ἀγαθοῦ. Τά μὲν γάρ εἰρημένα, εἰ καὶ διηρημένως εἰς ὑπόδειγμα καὶ γνῶσιν τρανότερον διηγησάμεθα, ἀλλ’ ἄνευ τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς εἰς ἄλληλα φυσικῆς συναφείας συστήναι ταῦτα καὶ κραταιωθῆναι ἀδύνατον. Καθάπερ γάρ σῶμα παιδίου μικροῦ ἐστερημένον τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς οὐκ ἐνδέχεται ἀυξηθῆναι ποτε, ἀλλ’ ἀμφοτέρα ἡνωμένα ὄντα καὶ τὴν ἐξ ἀλλήλων (192) τροφήν δεχόμενα, εἴτ’ οὖν τό σῶμα διὰ τοῦ στόματος καὶ ἢ κεφαλή πάλιν διὰ τῆς ἀναπεμπομένης ὑγρότητος ἀπὸ τοῦ σώματος, οὕτω τρέφεται καὶ αὐξεται ὁ ἄνθρωπος, τό αὐτό μοι μετὰ τό ἐπιτεθῆναι τῷ πνευματικῷ σώματι τὴν κεφαλὴν κατανόησον καὶ ὄψει γινόμενον. Καὶ ἵνα σοι σαφέστερον τοῦτο ποιήσωμαι, ἐπανάληψιν ποιουμένου μου τῶν εἰρημένων ἀκριβῶς ἄκουε.

Ἔχεις τοιγαροῦν πίστιν καὶ ταπεινώσιν τὰς βάσεις τῶν ἀρετῶν καὶ ἐπὶ ταύταις τὰς ἀρετὰς πάσας, ἅς ἔφθην εἰπὼν, ἐποικοδομηθείσας, δι’ ἅς ὅλον δηλονότι κατεσκευάσθη τό σῶμα καὶ μέχρι τραχήλου ἀπετελέσθη, ὅπερ ἐστὶν ἢ ἐλπίς· ἥτις τοῦ μὲν λοιποῦ ὑπερανέστηκε σώματος, αὐτὴ δέ μόνῃ καθ’ ἑαυτήν μὴ συναφθεῖσα τῇ κεφαλῇ συννεκρῶται τοῖς λοιποῖς τοῦ σώματος μέλεσιν, μὴ ἔχουσα ὅθεν εἰς πνοήν

ἢ ἀναπνοὴν τοῦ ζωοποιούντος καὶ κινούντος τό σῶμα καί τὰ μέλη Πνεύματος δέξασθαι καὶ τροφῆς ὅλως ἀφθάρτου μεταλαβεῖν. Διά δὴ τοῦτο, ἵνα μὴ ἀτελές τό τῆς ἡλικίας Χριστοῦ μέτρον ἐάσωμεν, ὡσπερ κεφαλὴν τῷ ὄντι τὴν ἀγίαν ἀγάπην ἐπιτίθεμεν ἐπ’ αὐτῆ, οὐκ ἀφ’ ἐαυτῶν τοῦτο νοήσαντες ἢ συσκευάσαντες, ἀπαγε, ἀλλ’ ἐκ τοῦ Ἁγίου ἐκείνου Πνεύματος διδαχθέντες, οὗ εἶχεν ὁ εἰπών· “Μένει δέ τὰ τρία ταῦτα, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μείζων δέ πάντων ἡ ἀγάπη”, καὶ αὐθις· “Ἐάν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, καὶ ἐάν ἔχω πᾶσαν τὴν γνῶσιν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ ἐάν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μοι καὶ ἐάν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων καὶ ἐάν παραδῶ τό σῶμά μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δέ μὴ ἔχω, οὐδέν ὠφελοῦμαι”. Ἡ γὰρ πίστις διὰ τῆς ἐλπίδος μεσιτευούσης ὑπὸ τῆς ἀγίας ἀγάπης ἀοράτως καὶ ἀνεπαισθήτως, ἐν τοῖς νηπίοις ἔτι λέγω, προθυμουμένη καὶ διδασκομένη καὶ ἰκανουμένη, πάντα τὰ προειρημένα ἐπιτελεῖ· ἐπιτελοῦσα δέ (193) τρέφει καὶ θεραπεύει καὶ αὐξάνειν ποιεῖ διὰ τῶν τοιούτων τὴν κεφαλὴν, αὐτὴν, φημί, τὴν ἀγάπην· αὕτη δέ θεραπευομένη καὶ αὐξάνουσα, πλείονα κατὰ ἀναλογίαν παρέχει τῷ λοιπῷ τῶν ἀρετῶν σώματι τὴν ἰσχύν καὶ τοῖς ἔμπροσθεν προσεπεκτείνεσθαι παρασκευάζει θερμότερον.

Καὶ οὕτως αὐξάνουσι κατὰ μικρόν ὅλα τὰ μέλη τοῦ πνευματικοῦ σώματος, ὡσπερ ὀστοῦν πρὸς ὀστοῦν καὶ ἀρμονία πρὸς ἀρμονίαν, ὑπὸ τῆς ἀγίας ἀγάπης συντιθέμενα καὶ συναρμολογούμενα καὶ συνδούμενα. Ἡ δέ ἀγάπη αὕτη, εἴτ’ οὖν ἡ κεφαλὴ πάντων τῶν ἀρετῶν ἐστίν ὁ Χριστός καὶ Θεός, ὅς διὰ τοῦτο κατῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, μεταλαβὼν τῆς ἡμετέρας γεώδους σαρκός, ἵνα μεταδῶ τῆς αὐτοῦ θεότητος οὐσιωδῶς ἡμῖν καὶ πνευματικούς ἡμᾶς ἐργασάμενος καὶ ἀφθάρτους ἀποτελέσας εἰς οὐρανοὺς ἀνεύγκη. Αὕτη ἐστίν ἡ ἀγάπη ἣν λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος ὅτι ἐκκέχυται πλουσίως ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἡγουν ἡ μετουσία καὶ μέθεξις τῆς θεότητος αὐτοῦ, δι’ ἧς ἐνούμεθα τῷ Θεῷ. Περί ταύτης καὶ ὁ Ἰωάννης φησὶν ὁ θεολόγος· “Ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον”, καὶ ὅτι· “Ὁ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ”, καὶ πάλιν· “Ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ Πατήρ, ἵνα τέκνα Θεοῦ κληθῶμεν”. Ἀγάπην ἐνταῦθα τό τοῦ Θεοῦ Ἁγίον καλεῖ Πνεῦμα, δι’ οὗ καὶ τὴν υἰοθεσίαν ἀπολαμβάνομεν.

Ταύτην οὖν τὴν ἀγάπην οὐδεὶς ἀνθρώπων ἰδεῖν ἢ λαβεῖν ἢ συναφθῆναι ἠδυνήθη, εἰ μὴ τὴν εἰς Χριστόν πίστιν, ὡς εἴπομεν, στερρὰν ἐτήρησε καὶ ἀκράδαντον καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πίστει τὰς εἰρημένας ἀπάσας πράξεις ἐπωκοδόμησεν ἐν σπουδῇ· ὁ δέ γε μὴ θεασάμενος, μήτε συναφθεὶς (194) αὐτῇ, μήτε τῆς γλυκύτητος αὐτῆς μετασχών, οὐδέ ἀγαπήσῃ ταύτην ἀξίως δύναται. Ὅν γὰρ οὐκ ἴδη τις, πῶς ἀγαπᾶν αὐτόν δύναται; “Ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ, φησὶν, ὃν ἐώρακε, τὸν Θεόν ὃν οὐχ ἐώρακε πῶς δύναται ἀγαπᾶν;” Πάλιν δέ εἰ μὴ ἐξ ὅλης ψυχῆς, ἐξ ὅλης καρδίας, κατὰ τὰς φυσικὰς ἐννοίας καὶ κατὰ τὴν προσοῦσαν ἡμῖν φιλικὴν ἀγάπησιν καὶ διάθεσιν, ἀγαπήσει αὐτόν πρότερον, ἰδεῖν οὐ καταξιοῦται αὐτόν. “Ὁ ἀγαπῶν με γὰρ, εἶπεν, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρός μου”, καὶ τότε ἐπιφέρει· “καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν”. Ἐξ ὧν δείκνυται φανερώς ὅτι, ἐάν μὴ πρότερον ἐξ ὅλης αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ἀγαπήσῃ τις τὸν Θεόν καὶ τὴν πρὸς αὐτόν ἀγάπην ἐν τῇ ἀπαρνήσει ἑαυτοῦ καὶ τοῦ κόσμου παντός ἐπιδείξῃται, τῆς αὐτοῦ ἐμφανείας ἐν ἀποκαλύψει Πνεύματος Ἁγίου μυστικῶς οὐκ ἀξιοῦται οὐδέ τὴν κεφαλὴν ἑαυτοῦ αὐτόν κέκτηται, ἀλλὰ σῶμά ἐστι νεκρόν ἐν τοῖς πνευματικαῖς ἔργοις, τὴν ζωὴν τῶν ἀπάντων ἐστερημένον, Χριστόν.

Οἱ γοῦν ἀξιωθέντες αὐτῷ συναφθῆναι καὶ κεφαλὴν αὐτόν κτήσασθαι, πρόσχε τῷ λόγῳ, παρακαλῶ, γίνονται καὶ οὗτοι θέσει θεοί, ὅμοιοι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Ὡ τοῦ θαύματος! Ἐνδύει γὰρ αὐτούς ὁ Πατήρ τὴν πρώτην στολὴν, τό τοῦ Κυρίου ἱμάτιον ὃ πρό καταβολῆς κόσμου ἐνεδιδύσκετο. “Ὅσοι γὰρ, φησὶν, εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε,

Χριστόν ἐνεδύσασθε”, δηλονότι τό Ἅγιον Πνεῦμα ὃ καί ἄλλοιοῖ θεοπρεπῶς ὄλους αὐτούς ξένην τινά καί ἄρρητον καί θείαν ἀλλοίωσιν περί ἧς φησιν ὁ Δαβίδ· “Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου”, καί ὁ ἐπιστήθιος μαθητής τοῦ Χριστοῦ “Ἀδελφοί, νῦν τέκνα ἐσμέν· ἄλλ’ οὐπω, φησίν, ἐφανερώθη” τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ δηλονότι (195) “τί ἐσόμεθα· οἶδαμεν δε” ἐκ τοῦ Πνεύματος οὗ δέδωκεν ἡμῖν “ὅτι, ἐάν φανερωθῆ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα”. Καί οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλά χαρίζεται αὐτοῖς καί τόν νοῦν τοῦ Χριστοῦ, ὑπέρ κεφαλῆς αὐτῶν λάμποντα, μυστήρια αὐτοῖς ἀποκαλύπτοντα ἃ οὐκ ἐξόν γλώσση φθέγγασθαι ἀνθρωπίνη. Πρός τούτοις δίδωσιν αὐτοῖς καινούς ὀφθαλμούς καί καινήν ἀκοήν. Καί τί τά πολλά θέλω λέγειν; Ἀδύνατον γάρ πάντα εἰπεῖν. Ὅλος αὐτός ἐκεῖνος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος μετά Πατρός καί Πνεύματος οἰκεῖ ἐν αὐτοῖς· γίνεται οὖν ἕκαστος τῶν τοιούτων ναός ἐν αἰσθήσει καί γνώσει Θεοῦ καί τηνικαῦτα μετά παρρησίας λέγων βοᾷ· “Ζῶ μὲν οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δέ ἐν ἐμοί ὁ Χριστός”, καί αὖθις· “Ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην· ὅτε δέ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τά τοῦ νηπίου”. Διά τοῦτο πάντα στέγω, πάντα ὑπομένω· καί λοιδορούμενος εὐλογῶ καί παρακαλῶ βλασφημούμενος καί ἀνέχομαι διωκόμενος, “ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐν ἐμοί, φησίν, ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ”.

Αὕτη τοιγαροῦν ἡ τελεία τῶν πνευματικῶν ἀνδρῶν ἀτέλεστος ἡλικία· τελεία μὲν, κατά τό ἡμῖν ἐφικτόν λέγω, ἀτέλεστος δέ, ὅτι ἡ τελειότης αὐτῆς ἐν τῷ Θεῷ ἀποκεκρυμμένη ἐστί, πλήρωμα δέ ταύτης ὁ ὑπέρ Χριστοῦ καί τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ θάνατος, ἵνα ὡσπερ ἐκεῖνος ἅπαντα μὲν τόν νόμον ἐτέλεσεν, ὑπέρ παντός δέ τοῦ κόσμου παρέδωκεν ἑαυτόν, σταυρόν καί θάνατον ὑπομείνας, εὐχόμενος καί ὑπέρ τῶν σταυρωσάντων αὐτόν καί λέγων” “Ἄφες αὐτοῖς, πάτερ, τήν ἁμαρτίαν ταύτην· οὐ γάρ οἶδασι τί ποιοῦσιν”, οὕτω καί ἡμεῖς ὑπέρ ἐκείνου καί τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν, ἀλλά μήν καί ὑπέρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀδελφῶν (196) ἡμῶν τό ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐν ἑαυτοῖς ὀφείλομεν περιφέρειν, “ἵνα μή ὦμεν πεποιοῦτες ἐφ’ ἑαυτοῖς, ἀλλ’ ἐπί τῷ Θεῷ τῷ ἐγείροντι τούς νεκρούς”. Εἰ γάρ καί μή συναντήσῃ τοῦτο ἡμῖν τό βιαίω θανάτῳ τόν βίον ὑπεξελεθεῖν, ἀλλά τῇ προαιρέσει, ὡς ἔργῳ τοῦτο ἤδη παθόντες καί ὑπομείναντες, λογισθήσεται ἡμῖν ὑπό τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἡμῶν καί ἀγωνοθέτου κατά τόν λέγοντα ἅγιον· “Νή τήν ὑμετέραν ἀγάπην, καθ’ ἡμέραν ἀποθνήσκω”. Οὐχ ὡς τῇ πείρᾳ τοῦτο πολλάκις παθῶν, ἀλλά τῇ προθέσει, φησί, καί πάλιν· “Διώκω εἰ καί καταλάβω, ἐφ’ ᾧ καί κατελήφθην”. Ἔτι δέ καί ὑπέρ πάντων ὀφείλομεν τῶν δι’ ἦντινα αἰτίαν λυπούντων ἢ λοιδορούντων ἡμᾶς καί ὑπέρ τῶν ἐχθροδῶς πρὸς ἡμᾶς ἐκ πονηρᾶς προθέσεως διακειμένων ἀεὶ, ἀλλά καί ὑπέρ τῶν πιστῶν ἀπάντων καί ἀπίστων προσεύχεσθαι, ὡς ἂν οἱ τῆς πλάνης ἀπαλλαγῶσι καί τῇ ἀληθινῇ πίστει προσέλθωσι.

Ταῦτα οὐδεὶς ποτε ἀνθρώπων ἐννοῆσαι ἀφ’ ἑαυτοῦ ἢ εἰπεῖν ἢ ἀκοῆ παραδέξασθαι, μή ὅτι γε ἔργῳ αὐτά διαπράξασθαι ἠδυνήθη, εἰ μή ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρότερον ἐξεχύθη πλουσίως ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καί ἔνοικον ἔσχε δι’ αὐτῆς τόν εἰπόντα· “Οὐ δύνασθε χωρὶς ἐμοῦ ποιεῖν οὐδέν”. Ἄλλ’ οὐδέ τῆς τοιαύτης χάριτος καί δωρεᾶς ἔτυχέ τις, εἰ μή πρότερον ἑαυτόν ἀπηνήσατο, καθὼς ἐντεῖλατο ὁ Σωτὴρ καί ἡμεῖς λεπτότερον ἐδηλώσαμεν, τῷ Κυρίῳ δηλονότι ἐν ὅλῃ καρδίᾳ εὐπροθύμως δουλεύσας καί ἀγαπήσας αὐτόν. Εἰ δέ μή ταύτην ἀναφαίρετον εἴληφε, μηδεὶς ἑαυτόν ἀπατάτω, γινωσκέτω δέ τοῦτο, ὡς οὐδέ τῆς μετά Θεοῦ ἐνώσεως τῆς ἐν νοερᾷ αἰσθήσει καί γνώσει καί θεωρίᾳ γινομένης κατηξιώθη ἢ καταξιωθήσεται πώποτε. Οἱ γάρ χρηματίσαντες ἄνδρες τέλειοι ἐν τῇ μεθέξει τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος (197) καί τήν πνευματικὴν ἡλικίαν ἐν τῷ ῥηθέντι μέτρῳ τελείαν κτησάμενοι ὅλοι γίνονται μετά τοῦ Θεοῦ, ὀρῶντες αὐτόν τοσοῦτον ὅσον ὀρῶνται καί αὐτοὶ ὑπ’ αὐτοῦ. Μένει γάρ

γνωστῶς ὁ Θεός ἐν αὐτοῖς καί αὐτοὶ γνωστῶς ἐν τῷ Θεῷ μένουσιν ἀχωρίστως καὶ ἀδιαστάτως.

Ὅπηνίκα δέ οὕτως ἔξουσι τελειωθέντες καλῶς, τηνικαῦτα καὶ ὁ Πατήρ αὐτῶν ὁ οὐράνιος τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ δίδωσιν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν. Χεῖρας δέ τὸ ἀσφαλές καὶ πεπληροφορημένον νοήσεις· ὑπάρχοντα δέ αὐτοῦ ταῦτά εἰσιν· τὸ ἀθάνατον, τὸ ἄφθαρτον, τὸ ἄτρεπτον, τὸ ἀναλλοίωτον, τὸ αἶδιον, τὸ ἀμήχανον κάλλος τῆς δόξης ἧς εἶχεν ὁ Υἱός πρό τοῦ τόν κόσμον γενέσθαι παρά τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, καθὼς φησιν αὐτός ὁ Λόγος καὶ Υἱός τοῦ Πατρὸς· “Δόξασόν με σύ, πάτερ, τῇ δόξῃ ἧ εἶχον πρό τοῦ τόν κόσμον εἶναι παρά σοι”, καὶ πάλιν· “Τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ἐν ᾧσι, καθὼς σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν αὐτοῖς”. Ἐξ οὗ πηγάζει τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον μὲν τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἅπασι, προσιτόν δέ ἐν αὐτοῖς ἀνατέλλον καὶ γινόμενον τούτοις χαρὰ ἀνεκκλάλητος, εἰρήνη πάντα νοῦν ὑπερέχουσα, τρυφή καὶ ἀπόλαυσις καὶ εὐφροσύνη ἐν ἀκορέστῳ κόρῳ νῦν καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας. Καὶ ἵνα συνελών εἶπω, μᾶλλον δέ εἰπεῖν μὴ δυνάμενος, οὕτω πως κἀγὼ ἐκκληττόμενος, τὰς ἀπαρχὰς τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων ἀπάντων, ὧν ὀφθαλμὸς τεθολωμένος τοῖς πάθεσι τὸ κάλλος οὐκ εἶδεν, οὐδέ οὖς βεβυσμένον τῇ ἀγνωσίᾳ ἤκουσεν, οὐδέ ἐπὶ καρδίαν ἀκάθαρτον ἀνέβη ἀνθρώπου, ἃ ὁ Θεός ἠτοίμασε τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, ὡς ἀρραβῶνας ἀπ’ ἐντεῦθεν ἤδη τοῖς πιστοῖς ὁ ἀψευδῆς καὶ πιστός δίδωσι.

Ταῦτα οὖν εἰσιν ἃ προὔπεσχόμεν ὑμῖν εἰπεῖν ὑπάρχοντα (198) εἶναι τοῦ Πατρὸς. Καὶ οὕτω ταῦτα δίδωσιν, ὡς ἠκούσατε, τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν καὶ διάγουσιν ἐν τῇ γῆ καθάπερ ἐν οὐρανῷ, καὶ οὖσιν ἐν τῷ θανάτῳ ὡς ἤδη τῇ ἀθανασίᾳ τετιμημένοι, καὶ ἐν τῷ σκότει περιπατοῦσιν ὡς ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν ἀδύτῳ φωτί· ἐν δέ τῷ βορβορώδει τούτῳ σώματι ἀναπνέουσιν, ὡς ἐν τῷ τῆς τρυφῆς παραδείσῳ κεκτημένοι τὸ τῆς ζωῆς ξύλον ἐν μέσῳ, ναὶ μὴν καὶ αὐτὴν τὴν τῶν ἀγγέλων τροφήν, τόν οὐράνιον ἄρτον, ἐξ ὧν πᾶσαι αἱ αἰῶλοι δυνάμεις τῶν οὐρανῶν τρεφόμεναι ἀκηράτως ζωοῦνται· οἱ καὶ στρεφόμενοι ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πραγμάτων βοῶσιν ἐν ἀληθείᾳ μετὰ τοῦ Παύλου· “Ἡμῶν δέ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει”, ἐνθα πέλουσα ἡ ἀγία ἀγάπη, συγγινομένη τοῖς ἑαυτῆς ἐρασταῖς καὶ πλουσίως αὐτοὺς περιλαμποῦσα, ἀπαθεῖς καὶ τῷ ὄντι ἀγγέλους ἐργάζεται. Ὁ οὖν πρό τοῦ συναφθῆναι αὐτῇ καὶ συγκραθῆναι ὀλοτελῶς ἀπαθῆ ἑαυτόν ὀνομάζων, ἢ διδάσκων ἑτέρους, ἢ τὰ τῶν ἀπαθῶν ἔργα πράττειν ἐπιχειρῶν, ἢ πάλιν τὰ ὑπ’ ἐκείνων πραττόμενα ἀπιστῶν, νηπίῳ ἔοικεν ἀπαλῷ, ἐν ἄρῳ τῇ ἡλικίᾳ τὰ τῶν ἀνδρῶν ὄπλα αἶροντι καὶ ἑτέρους περὶ πολέμου διδάσκειν ἐπαγγελλομένῳ, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ἑαυτόν συνεξισοῦντι καὶ παρενείροντι τοῖς ἀνδράσι καὶ πολεμισταῖς καὶ πρὸς πόλεμον ἀπιέναι σὺν αὐτοῖς ἐπιχειροῦντι. Ὅπερ οὐκ ἀδύνατον μόνον ἐστίν, ἀλλὰ καὶ πολλοῦ γέλωτος ἄξιον· ὑπ’ αὐτῶν γάρ ὧν ἐπιφέρεται ὄπλων συμποδιοθήσεται πάντως καὶ καταβληθήσεται καὶ συντριβήσεται καὶ οὐδέ ἀναστήσαι ἴσως δυνήσεται. Καὶ εἰκότως· οὐκ οἶδε γάρ ὅτι οἱ ἐν πολέμῳ πληττόμενοι καὶ καταβαλλόμενοι ἐξεγείρονται πάλιν καὶ ἐμπειρότεροι γίνονται καὶ κραταιότερον τοῖς ἐχθροῖς ἀντιμάχονται. Εἰ γάρ δειλὸν ἄνδρα μὴ ἐξίεναι εἰς πόλεμον τῷ Μωϋσῇ ὁ Θεός διετάξατο, πόσω γε (199) μᾶλλον νηπίῳ ἔτι καὶ μηδέ ἀφ’ ἑαυτοῦ περιπατεῖν ἢ ζώννυσθαι δυναμένῳ ἀρμόσει τὴν ἀνδρῶν ἡλικίαν ἐκδέξασθαι καὶ μὴ πρό τούτου τοῖς ἀδυνάτοις ἐπιχειρεῖν.

Ὅμως μέντοι ἐπειδὴ “οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλῃ πρὸς αἶμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικά τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανοῖς”, οὐδέ τὰ ὄπλα ἡμῶν σαρκικά καὶ ὀρώμενα, ἀλλὰ πνευματικά καὶ νοούμενα, ὑπάρχει δέ καὶ ὁ πόλεμος οὗτος ἀόρατος, ἀοράτως πρὸς ἀοράτους ἐχθρούς γινόμενος, διὰ τοῦτο πάντες οἱ δοκοῦντες

εἶναι τι ἑαυτοὺς ἐπιδείκνυνται τοῖς ἀνθρώποις τολμηροὺς περὶ ταῦτα καὶ ἀνδρείους καὶ περὶ τὴν ἐξήγησιν τῆς τοιαύτης πάλης καὶ τῆς ἀντιπαρατάξεως λίαν ἔμπειρους, ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτῆς τῆς ἥττης καὶ νίκης τῶν πονηρῶν σοφούς καὶ ἐπιστήμονας καὶ διδακτικούς. Ὅθεν καὶ ὡς μονομάχοι τινές καὶ νικηταὶ τῶν ἐχθρῶν διὰ τῆς κενολογίας καὶ ἀπάτης τῶν συλλογισμῶν τοῖς πᾶσι γνωρίζεσθαι σπεύδουσιν· οἳ, καὶ ἐλεγχόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ οἰκείου συνειδότος κατακρινόμενοι ὡς ἄπρακτοι καὶ τοῦ τοιοῦτου πολέμου ἄπειροι, οὐ δύνανται συγκαταθέσθαι καὶ τὴν ἑαυτῶν ἀσθένειαν καὶ ἀπειρίαν καθομολογῆσαι ὑπὸ φιλοδοξίας καὶ ἀνθρωπαρεσκείας κατακρατούμενοι· λίαν γάρ τῆς δόξης ἐκπεσεῖν τῶν ἀνθρώπων φοβοῦνται.

Ἐπειδὴ γάρ οὐ βλέπονται κατὰ ψυχὴν τοῖς πλησίον ὁποῖοί ποτ' ἂν εἰσιν, οὐδέ παρά τῶν ἀνθρώπων καταλαμβάνονται ὅτι γυμνοὶ τυγχάνουσι τῶν τοῦ Πνεύματος ὄπλων, οὐδέ ὅτι ἀσθενεῖς ἔτι καὶ νήπιοὶ εἰσι, κρύπτουσιν ἑαυτοὺς τῷ κωδίῳ τῆς ὑποκρίσεως καὶ τῇ δορᾷ τοῦ προβάτου· καὶ τοῦτο τοῖς πᾶσι διὰ τῆς χρηστολογίας φαίνεσθαι βούλονται ὅπερ οἱ τὴν κατὰ Χριστὸν ἡλικίαν διὰ πόνων κτησάμενοι αὐτοί, μηδὲ τὰς βάσεις ἴσως τῆς πίστεως καὶ ἐλπίδος (200) ἐπὶ τὴν πέτραν ἐρείσαντες, μηδὲ τὴν οἰκοδομὴν τῶν ἀρετῶν ἐπὶ τὸν θεμέλιον Χριστὸν ἀνυψώσαντες. Διὰ δὴ τοῦτο ἀμφίβολοι ἔτι καὶ ἀδόκιμοι ὄντες, τῇ ἐπιφορᾷ τῶν πειρασμῶν καὶ τῇ καταιγίδι τῶν λογισμῶν ὠθούμενοι, συμποδίζονται καὶ σκελιζόμενοι ἐλεεινῶς καταπίπτουσιν. Εἰ γάρ ἐβλέποντο τοῖς πᾶσιν οἳοὶ εἰσιν οἱ τὴν μὀρφωσιν τῆς εὐσεβείας μόνην οἷα δὴ σκηνὴν περικεῖμενοι, οὐδέ στήναι εἰς πρόσωπον ὅλως ἀνθρώπου ἡδυνήθησαν ἄν, οὐδέ ὀφθῆναι, ὡς οἶμαι, τινί· καὶ μάλιστα οἱ προὔχουν δοκοῦντες τῶν ἄλλων ἐν γνώσει καὶ λόγῳ καὶ τὸν βασιλικὸν οἶόμενοι χαρακτήρα ἐν ἑαυτοῖς ἐπιφέρεσθαι, οἳ καὶ ὡς σοφοὶ καὶ εὐλαβεῖς καὶ σώφρονες παρά τῶν πολλῶν τιμώμενοι καὶ σεβόμενοι οὐδὲν ἥττον κατὰ τὰς ἀφανεῖς κινήσεις τῆς ψυχῆς τῶν τὴν κακίαν πολυτελῶν διαφέρουσιν.

Ἄλλ' ἄγε δὴ καὶ τὴν δόξαν τῶν ὄντως ἀγίων καὶ ἀπαθῶν ἀνδρῶν οἱ βουλόμενοι διδαχθῆναι θελήσατε, οἱ ταύτης ἐφιέμενοι δηλαδή καὶ ταύτην ἐπικτήσασθαι ἐπιποθοῦντες θερμῶς· εἰκόνα γάρ ὑμῖν φράσω παριστῶσαν αὐτῶν τὴν τῶν ὄπλων περιβολὴν καὶ τὴν ἐκείνων λαμπρότητα καὶ γνώσεσθε, ἕκαστος ἑαυτὸν τοῖς ἀγίοις ἐκείνοις συγκρίνων, ἐν οἷσις ἐστὲ καὶ ὅσον τῆς ἐκείνων ἀνδρείας ὁμοῦ καὶ ἀξίας καὶ δυνάμεως πάντες ἀπολειπόμεθα.

Ἄλλ' ἄγε δὴ καὶ τὴν δόξαν τῶν ὄντων ἀγίων καὶ ἀπαθῶν ἀνδρῶν οἱ βουλόμενοι διδαχθῆναι θελήσατε, οἱ ταύτης ἐφιέμενοι δηλαδή καὶ ταύτην ἐπικτήσασθαι ἐπιποθοῦντες θερμῶς· εἰκόνα γάρ ὑμῖν φράσω παριστῶσαν αὐτῶν τὴν τῶν ὄπλων περιβολὴν καὶ τὴν ἐκείνων λαμπρότητα καὶ γνώσεσθε, ἕκαστος ἑαυτὸν τοῖς ἀγίοις ἐκείνοις συγκρίνων, ἐν οἷσις ἐστὲ καὶ ὅσον τῆς ἐκείνων ἀνδρείας ὁμοῦ καὶ ἀξίας καὶ δυνάμεως πάντες ἀπολειπόμεθα.

Τοιγαροῦν ἐννόησόν μοι τὸν οὐρανὸν οἷος ὑπάρχει ἐν αἰθρίᾳ καὶ ἀνεφέλῳ νυκτὶ καὶ βλέπε μοι ἐν αὐτῷ τὸν τῆς σελήνης δίσκον ὅλον πεπληρωμένον τὸ εἰλικρινές καὶ καθαρῶτατον φῶς, κύκλῳ δὲ ταύτης τὸν πολλακίς γινόμενον κύκλον περὶ αὐτήν· καὶ σκοπήσας ταῦτα καλῶς, μετάβηθι τῷ νῶ καὶ πρὸς ὃ μέλλω πάλιν εἰπεῖν. Τῶν ἀγίων εἰκόνασιν ἕκαστος, ἔτι ἐν σώματι ὄντες, οὐρανῶ, ἢ δὲ καρδία αὐτῶν τῷ δίσκῳ ἔοικε τῆς σελήνης. Ἡ δὲ ἀγία ἀγάπη τὸ παντουργόν ὑπάρχει καὶ παντοδύναμον φῶς, (201) πολὺ τοῦ ἡλιακοῦ τούτου φωτός καὶ ἀσυγκρίτως λαμπρότερον ἢτις ἀπτομένη τῶν καρδιῶν αὐτῶν καὶ καθάπερ τὸ τῆς σελήνης φῶς, ἀλλ' ὀλόφωτος αἰεὶ διὰ σπουδῆς καὶ ἀγαθοεργίας τῶν ἀγίων συντηρουμένη. Ἡ δὲ ἀγία ἀπάθεια, ὡσπερ κυκλοειδῆς στέφανος καὶ ὡς σκηνὴ μέσον αὐτοὺς περιφέρουσα καὶ περιέπουσα, σκέπει πάντοθεν καὶ περιφρουρεῖ καὶ ἀτρώτους ἀπὸ πάσης ἐννοίας πονηρᾶς, μὴ ὅτι γε ἀμαρτίας, διατηρεῖ, καὶ ἀβλαβεῖς καὶ ἐλευθέρους ἐκ πάντων

ἐχθρῶν ἀποκαθιστᾶ· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί ἀπροσίτους αὐτούς τοῖς ὑπεναντίοις ἐργάζεται.

Εἶδτε δόξαν οἱ ταύτην ὄντως ποθοῦντες; Συνήκατε τῆς λεχθείσης εἰκόνας τό μέγεθος καί ὅσον ἕκαστος ἡμῶν τῆς τῶν ἀγίων δόξης καί λαμπρότητος ὑστερεῖ; Ἡ γάρ εἰκὼν αὕτη τύπος τῶν ἐν ἡμῖν τελουμένων ἐστίν, οὐχ ὑφ' ἡμῶν ἐπινοηθεῖσα, μή γένοιτο, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προϋποστᾶσα καί γενομένη. Ἐν γάρ τῇ κτίσει ὁ τεχνίτης Θεοῦ Λόγος ὡς ἐν πίνακι προεζωγράφησε τὰ ὕστερον μέλλοντα εἰς σωτηρίαν ἡμῶν καί ἀνάπλασιν γίνεσθαι, ἵνα τόν τύπον ἐν τοῖς αἰσθητοῖς φαινόμενον βλέποντες μή ἀπιστήσωμεν ὅτι καί ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς πνευματικῶς τελεῖται καί περαιοῦται ἡ ὄντως ἀλήθεια, ἀλλ' εἰδότες ὅτι ἕκαστος ἡμῶν δεύτερος κόσμος ὑπὸ Θεοῦ, μέγας ἐν τῷ μικρῷ τούτῳ κόσμῳ καί ὀρωμένῳ, παράγεται, καθά μοι καί τις τῶν θεολόγων συμμαρτυρεῖ, μή χείρονες ἐν μηδενί φανῆναι θελήσωμεν τῶν εἰς διδασκαλίαν ἡμῶν γενομένων ἀλόγων ἢ καί ἀψύχων ὑπὸ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ἀλλά τὰ μὲν καλά ζηλώσωμεν ἅπαντα, τῶν δέ ἐναντίων τὴν μίμησιν φύγωμεν ὅση δύναμις.

Καί ἵνα τᾶλλα παρήσω ὄντα, τοῦτο μόνον εἰς ὑπόμνησιν ὑμῶν λέξας, καταπαύσω τόν λόγον. Ἴστω πᾶς ὁ ἀκούων ὅτι, ὡσπερ ἀπό νυκτός ἡμέραν καί ἀπό (202) ἡμέρας πάλιν νύκτα γινομένην ὀρώμεν, οὕτω πιστεύειν χρεῶν καί πεπεῖσθαι ὅτι οἱ ἐν σκότει τῆς ἀμαρτίας ὑπάρχοντες καί ἐν τούτῳ ἀπό γεννήσεως διατελοῦντες δυνάμεθα διὰ πίστεως καί τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας εἰς ἡμέραν θείαν καί φωτισμόν πνευματικόν ἀναχθῆναι, καθά ῥαθυμία πάλιν καί καταφρονήσει καί ἀμελεία τοῖς προτέροις κακοῖς περιπίπτομεν καί ὑπὸ τὴν νύκτα τῆς ἀμαρτίας γινόμεθα. Δεῖ οὖν ἡμᾶς ἐν τούτῳ τόν ὑπηρετήν ἡμῶν μιμεῖσθαι, εἰ μή τινα ἄλλον, καί θεράποντα ἥλιον. Καθάπερ γάρ ἐκεῖνος οὐδέποτε παύεται τοῦ ἀνατέλλειν καί ἐπιλάμπειν, ἀλλά τό τοῦ Δεσπότου ἀενάως ἐκπληροῖ πρόσταγμα, οὕτω καί ἡμεῖς μή θελήσωμεν διὰ ἀμελείας ἐν τῷ σκότει καθῆσθαι τῶν ἡδονῶν καί παθῶν· τό πρόσταγμα δέ μᾶλλον τοῦ εἰπόντος· “Μετανοεῖτε· ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν” φυλάσσετε, διὰ τῆς καθημερινῆς καί ἀδιαλείπτου μετανοίας καί τῶν ἐξ αὐτῆς καί δι' αὐτῆς προχομένων δακρῶν καί πάσης ἄλλης ἀγαθοεργίας ἐκκαθαίρομενοι, πρὸς τό ἀνέσπερον φῶς ὡς υἱοὶ φωτός ἐπανέρχεσθαι σπεύσωμεν. Οὕτω γάρ καί αὐτοὶ πάλιν ἡμεῖς ἡμέρα ἄυλος καί γῆ καινὴ καί καινοὶ οὐρανοί, τόν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον λάμποντα ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες, διὰ τοῦ ὑποδείγματος τοῖς πλησίον ἡμῶν χρηματίσωμεν, τὰ τοῦ Θεοῦ δηλονότι προστάγματα καί τὴν δόξαν αὐτοῦ οὐ λόγοις κενοῖς καί ματαίοις, ἀλλ' ἔργοις αὐτοῖς διηγούμενοι, ἔμπρακτοι διδάσκαλοι ἐν παντί καί ἐν πᾶσι γινόμενοι τοῖς ἀμελεστέροις τῶν ἀδελφῶν καί ἀναπολογήτους αὐτοὺς ἐργαζόμενοι.

Μὴ δὴ οὖν εἰς ῥαθυμίαν ἐνάγωμεν τοὺς πλησίον ἐν τῷ λέγειν· “Πῶς ἄρα τοῦτο ἢ πῶς ἐκεῖνο δυνατόν παρά ἀνθρώπων κατορθωθῆναι;”, κᾶκ τούτου ὀκνηροτέρους ποιῶμεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν. Ὅτι μὲν γάρ τὰ πολλά τοῖς πολλοῖς ἀδύνατα, σύμφημι ἀγάῳ, (303) ἐν τοῖς κατ' ἐμὲ ῥαθύμοις καί καταφρονῆσαι τοῦ κόσμου καί σκύβαλα τὰ ἐν αὐτῷ πάντα ἠγήσασθαι μή προαιρουμένοις, τοῖς τῆ ματαίᾳ δόξῃ προσκειμένοις καί πλοῦτου ὀρεγομένοις καί ἐπαίνοις καί τιμαῖς ἐνηδομένοις ταῖς ἐξ ἀνθρώπων, τοῖς οἰήσει μετὰ τούτων καί τύφῳ ἀθλίως κεκρατημένοις. Παρήσω γάρ, τό γε νῦν ἔχον, ἐθελουσίως τοὺς ἐγκαλινδουμένους χοίρων δίκην εἰς τὰ βορβορώδη τῶν κακῶν τῆς ἀμαρτίας πράγματα, οἱ τὴν οἰκίαν τῆς ψυχῆς κενὴν περιφέροντες τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν τοῖς πιστοῖς καί οὕτω καθ' ἐκάστην βοῶντος· “Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τόν κόσμον”, τῷ ἐναντίῳ συντάττονται. Ἐν ἐκείνοις γάρ τοῖς διὰ πίστεως καί τῆς ἑαυτῶν ἀπαρνήσεως τῷ Χριστῷ καί Θεῷ πίστει καί ἀγάπῃ καί ταπεινώσει ἀκολουθήσασιν καί αὐτόν σὺν Πατρὶ καί Πνεύματι ἐν ἑαυτοῖς κτησαμένοις πάντα

δυνατά καί ῥάδια γίνονται κατά τόν εἰρηκότα ἐν Πνεύματι· “Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ”. “Ὅν οἱ πεπλουτηκότες ὀρώσιν ἀοράτως αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ τό ἄφραστον κάλλος· κρατοῦσιν ἀνεπάφως, κατανοοῦσιν ἀκατανοήτως τό ἀνείδεον εἶδος αὐτοῦ, τήν ἄμορφον μορφήν καί τό ἀσχημάτιστον σχῆμα ἐν ἀθεάτῳ θεᾷ καί ἀσυνθέτῳ κάλλει ἀποικίλτως πεποικιλμένον.

Τί δέ ἐστίν ὁ κατανοοῦντες ὀρώσι; Τό ἀπλοῦν τῆς θεότητος αὐτό φῶς αὐτό τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς ὀρώσι πλουσίως, ὁ καί ψηλαφῶντες ἀύλοις χερσίν ἀκατασχέτῳ τῷ ἔρωτι, ἀνεστίως ἐσθίουσιν ἐν πνευματικῷ τῷ τοῦ νοός καί τῆς ψυχῆς αὐτῶν στόματι, οὗ τῆς θεωρίας τοῦ κάλλους καί τῆς γλυκύτητος ὅλως κορεσθῆναι οὐδέποτε δύνανται. Ἄει γάρ, τό καινότερον, προσθήκην ἡδύτητος βλύζει καί τήν ἐπιθυμίαν αὐτῶν ἐκκαίει σφοδρότερον· εἰ δέ ποτε μή πάλιν αὐτοῖς τρανότερον φαίνοιτο, ὡς τοῦ ὄλου στερισκόμενοι διάκεινται, εἰ δέ καί κρυβῆναι τελείως (204) κἄν πρὸς μικρόν ἐθελήσειε, πόθου ἀρρήτου πόνον δριμύν καί ἀφόρητον ἐν αὐτοῖς ἀπεργάζεται.

Ἄλλὰ γάρ τοῦ τοιοῦτου πόθου ἐν παραδείγματι τήν ἀνάγκην καί τήν φλόγα κατανοήσωμεν. Νόει μοι ἐρωμένην κόρην πτωχῷ τινι, ἐκ βασιλικῆς μέν τυγχάνουσιν γένους καί βασιλικῆς κατεστεμμένην τῷ διαδήματι, ὠραιότεραν τε οὔσαν πασῶν τῶν ἐπὶ γῆς γυναικῶν καί ἔνδοθεν ὑπάρχουσαν τοῦ κοιτῶνος αὐτῆς, τόν δέ ταύτης ἐρῶντα ἔξωθεν προσπελάζοντα, οἷα δὴ ἀπερριμμένον διὰ πτωχείαν καί ἄκραν εὐτέλειαν. Εἰ τοίνυν ἐκ μικρᾶς καί στενοτάτης ὀπῆς ἡ κόρη, μόνην χρυσῷ πεπυκασμένην τήν χεῖρα ἔξωθεν ἐκτείνασα, τῷ ἐραστῇ ἐπιδώσει, κάκεῖνος ταύτης δραξάμενος καί τό ἀμήχανον κάλλος αὐτῆς κατανοῶν κατασπάζεται αὐτήν, ὡς συμβασιλεῦσαι καί συναφθῆναι αὐτῇ προσδοκῶν, τοῦτο ἐκείνης μεθ’ ὄρκων ὑπισχνουμένης αὐτῷ, εἶτα αἴφνης ἐκ τῶν ἐκείνου χειρῶν τήν αὐτῆς ἡ κόρη χεῖρα ἀρπάσασα συστειλῆ πρὸς ἑαυτήν καί ἀποκρύψει τελείως, οὐχὶ θλίψιν ἀφόρητον αὐτῷ προξενήσει καί τήν τοῦ πόθου μᾶλλον ἔκκαυσιν περισσοτέραν ἐκ τούτου τῷ τοιοῦτῳ σφοδρῶς ἀπεργάζεται; Οἶμαι, συμμαρτυρήσετέ μοι τῷ λόγῳ τοῦ ὑποδείγματος καί ὑμεῖς.

Εἰ δέ ἐν ὀρωμένοις καί αἰσθητοῖς σώμασιν ὁμοῦ καί πράγμασιν οὕτω ταῦτα συμβαίνειν εἶωθε, φθειρομένοις οὔσι καί ταχέως παρερχομένοις, πόσω γε μᾶλλον ἐν τοῖς νοητοῖς ἀοράτοις τοῦτο συμβήσεται, ἀφθάρτοις οὔσι καί αἰδίοις· ὅσω γάρ κρείττονα τῶν προσκαίρων εἰσὶ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, τοσοῦτον ἀναλόγως καί τόν ἔρωτα ἐμποιοῦσι σφοδρότερον ἐν ταῖς τῶν ἐρώντων ψυχαῖς· ὅθεν οὐδέ ἔᾶ τούτους ὁ πόθος τοῦ Θεοῦ ἐπιθυμία ἢ προσπαθεῖα ἐν τινι κρατηθῆναι κἄν ὀπωσοῦν. Οὐ δόξης γάρ, οὐ τρυφῆς, οὐ χρημάτων οὔτοι ἐφίενται, ἀλλ’ οὐδέ σωμάτων ἔρωτος προσψαῦσαι ὅλως κατά νοῦν συγκεχώρηται· ἀλλὰ καθάπερ ὁ τήν ἐκ χρωμάτων κατασκευασθεῖσαν ἄψυχον εἰκόνα (205) τῆς νύμφης νυμφίος ὄρων ταύτην πρόσκειται καί ἐνατενίζει διηνεκῶς καί βούλεται ὄραν αὐτήν, ἀναφλέγων τόν πόθον αὐτοῦ καί τήν ἐπιθυμίαν τήν πρὸς αὐτήν, ἐπὶ δέ αὐτήν ἐκείνην τήν νύμφην παραγενομένην θεάσεται, οὐ κατά τήν τῆς εἰκόνας μορφήν οὔσαν, ἀλλ’ ἀσυγκρίτῳ καί ἀφράστῳ κάλλει ἀμώμητον τό εἶδος κεκτημένην τῆς εὐπρεπείας, καί ταύτην κατασπάσεται καί περιπλακῆ, οὐκέτι ὅλως ἀνέχεται πρὸς τήν εἰκόνα ταύτης ἐναπιδεῖν σχετικῶς, τό αὐτό δὴ μειζόνως πάσχουσι καί οἱ ἐκ μεγέθους καί καλλονῆς τῶν ὀρωμένων κτισμάτων τήν δύναμιν καί τήν σοφίαν τοῦ γενεσιουργοῦ ἀναθεωροῦντες καί εἰς ἀγάπην καί πίστιν τήν πρὸς αὐτόν καί εἰς φόβον ἐκ τούτων ἀγνόν κατά προκοπὴν ἀναγόμενοι. Ὅποτε γάρ αὐτῷ ἐκείνῳ οὐσιωδῶς τῷ Θεῷ ἐνωθῶσι καί τῆς ἐκείνου θεᾶς καί μεθέξεως ἀξιωθῶσιν, οὐκέτι τῇ εἰκόνι τῶν ποιημάτων, οὐδέ τῇ σκιᾷ τῶν ὀρωμένων ἐμπαθῶς ἢ προσπαθῶς, ἢ σχετικῶς προσανέχουσι. Τῆς διανοίας γάρ αὐτῶν ἐν τοῖς ὑπὲρ αἴσθησιν ἐμφιλοχωρούσης καί οἰονεῖ ἀνακιρναμένης καί

λαμπρότητα θείας φύσεως μεταμφιεννυμένης, ούκέτι τήν αἴσθησιν πρὸς τὰ ὀρώμενα καθά καί πρότερον κέκτηνται.

Τοῦτο οὖν τό μακάριον πάθος, μιμήσομαι γάρ ἐν τούτῳ τόν εἰπόντα· “Ὡσπερὶ τῷ ἐκτρώματι ὠφθη κάμοί”, καί ἡμεῖς οἱ ἀπερριμένοι, φιλανθρωπία Θεοῦ καί χάριτι, διά πολλῶν δεήσεων παθεῖν ἠξιώθημεν, δι’ οὗ καί τῶν εἰρημένων ἀπάντων τήν πείραν ἐν αἰσθήσει καί ὀράσει καί γνώσει μυστικῶς διδαχθέντες καί λαβόντες ὁμοῦ εἰς ὠφέλειαν καί προτροπήν τῶν ἐκζητεῖν τόν Θεόν καί αὐτόν εὐρεῖν βουλομένων ταῦτα γραφῇ παρεδώκαμεν. Συναλγήσατε οὖν ἡμῖν καί συνεύξασθε οἱ ἐκ τοῦ παρόντος λόγου καρπούμενοι τήν ὠφέλειαν καί πρὸς τό ὕψος τούτου πρακτικῶς ἀνελεῖν προαιρούμενοι, (206) ὅπως ταῖς πρὸς Θεόν ὑμῶν εὐπροσδέκτοις δεήσεσι μή μόνον ἄσβεστος ἐν ἡμῖν ὁ τοῦ θείου πόθου πυρσός διατηρηθῇ, ἀλλά καί σφοδρότερον μᾶλλον φλογός ἀναφθῇ καί ἀμώμους ἡμᾶς καί ἀμέμπτους καί ἀσπίλους διατηρήσῃ ὁ ἀπό γῆς εἰς οὐρανοῦς ἀναβιβάσας καί δοξάσας τό γένος ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων. Ναί μὴν ἐπί πλεῖον συγκολλησεί καί τρανῶς συνενώσει καί συγκραθῆναι γνωστῶς ἀξιώσει ὅλον με ὅλω ἑαυτῷ καί ὑμῖν, ἐν ἀμίκτῳ μίξει καί συναφείᾳ ἀφράστῳ κατά τάς ἀψευδεῖς ὑποσχέσεις αὐτοῦ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα τιμὴ καί προσκύνησις, σὺν τῷ Πατρὶ καί τῷ παναγίῳ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ε΄ (207)

Περὶ τῶν οἰομένων ἀγνώστως ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, μὴ ἐπαισθανομένων δέ καθόλου τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ· καί περὶ τῶν λεγόντων μὴ δύνασθαι τινὰ τῶν ἀνθρώπων κατά τήν παρούσαν ζωὴν ὄραν τήν δόξαν αὐτοῦ, καί ἀπόδειξις διὰ χρήσεων περὶ τούτου. Καί ὅτι φθόνος οὐδεὶς ἐν τοῖς ἀγίοις, ὅταν διὰ πάσης σπουδῆς ἐναρέτου τούτοις συνεξισώμεθα. Καί ποιῶ τρόπῳ ὄρα τις τόν Θεόν καί ὅτι ὁ εἰς τοιαῦτα μέτρα πεφθακώς, ὥστε ὄραν κατά τό ἐφικτόν τόν Θεόν, ἔνθεν ἤδη μνεῖται καί τήν μέλλουσαν δοθῆναι ἐν τῷ μέλλοντι τοῖς ἀγίοις ἀπόλαυσιν. Καί ὅτι ὅσα ἂν ὁ τοιοῦτος λέγῃ ἢ ποιῇ ἢ γράφῃ, οὐκ αὐτός, ἀλλά τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τό λαλοῦν ἐν αὐτῷ ταῦτα λέγει καί γράφει· καί ὁ τοὺς λόγους αὐτοῦ ἀθετῶν ἢ παραλογιζόμενος, εἰς τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τό ἐνεργῶν καί λαλοῦν ἐν αὐτῷ, ἀμαρτάνει καί βλασφημεῖ.

Ἴδού καί πάλιν ἐγώ πρὸς τοὺς λέγοντας ἔχειν ἀγνώστως Πνεῦμα Θεοῦ καί οἰομένους ἀπό τοῦ θείου βαπτίσματος τοῦτο κεκτῆσθαι ἐν ἑαυτοῖς καί τόν μὲν θησαυρόν ἔχειν νομίζοντας, κούφους δέ τούτου ἑαυτούς ὅλως ἐπιγινώσκοντας, πρὸς τοὺς ὁμολογοῦντας μὲν μηδέν ὅλως ἐπαισθανθῆναι ἐν τῷ βαπτίσματι, ἀγνώστως δέ καί ἀνεπαισθήτως ὑπολαμβάνοντας τήν τοῦ Θεοῦ δωρεάν ἐν ἑαυτοῖς ἀπό τότε ἐγκατοικήσασαν καί μέχρι τοῦ νῦν ἔνδοθεν (208) τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ἐνυπάρχουσας· οὐ μόνον δέ, ἀλλά γάρ καί πρὸς αὐτούς τοὺς μηδεμίαν λέγοντάς ποτε αἴσθησιν ἐν θεωρίᾳ καί ἀποκαλύψει ταύτης λαβεῖν, πίστει δέ μόνη καί λογισμῷ, ἀλλ’ οὐ πείρα τοῦτο παραδεξαμένους καί κρατοῦντας ἐν ἑαυτοῖς ὡς ἐκ τῆς τῶν θείων λογίων ἀκροάσεως.

“Ἴνα οὖν τὰ παρ’ ἐκείνων προτάξω λεγόμενα, ὄρα τί φασιν οἱ σοφοί καί ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες· “Ὅσοι εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε, φησὶν ὁ Παῦλος, Χριστόν ἐνεδύσασθε. Τί δαί; Οὐχὶ βεβαπτισμένοι ἐσμέν καί ἡμεῖς; Εἰ οὖν βεβαπτισμεθα, δῆλον ὅτι, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος, καί τόν Χριστόν ἐνδεδύμεθα”. Αὕτη τοίνυν καί παρ’ αὐτῶν ἡ πρώτη πρότασις καί ἀπόδειξις.

Τί οὖν, οὐχ ἡμεῖς, ἀλλά τό Πνεῦμα τό Ἅγιον πρὸς αὐτούς εἶποι ἄν; Τό οὖν ἔνδυμα τοῦτο, τί εἶναι, ὧ οὔτοι, λέγετε· Χριστόν; Ναί, φησίν. Ὁ τοίνυν Χριστός ἐστί τι, ἵνα ὡς ἄφρων πρὸς ἄφρονας εἴποιμι, ἢ οὐδέν ἐστιν; Ἔστι τι, πάντως εἴποιεν ἄν, εἰ γε μὴ τέλειον παρακοπήν φρενῶν εἰσι πάσχοντες. Εἰ οὖν εἶναι τι ὁμολογεῖτε, εἶπατε δὴ καί τί πρῶτόν ἐστιν, ἵνα οὕτως διδάξητε ἑαυτούς μὴ ὡς ἄπιστοι φθέγγεσθαι, ἀλλ' ὡς πιστοί. Τί τοίνυν ἄλλο ἐστὶν ὁ Χριστός, εἰ μὴ Θεός ἀληθῆς καὶ ἄνθρωπος ἐπ' ἀληθῶς τέλειος πεφυκώς; Τοῦτο τοιγαροῦν ὁμολογοῦντες, εἶπατε ἡμῖν καὶ διὰ τί ἄνθρωπος γέγονεν ὁ Θεός. Πάντως, ὡς αἱ θεῖαι Γραφαὶ διδάσκουσι καὶ αὐτὰ τὰ γεγονότα καὶ καθ' ἐκάστην γινόμενα, εἰ καὶ ἴσως ὑμεῖς ἐθελοκωφοῦντες ἀγνοεῖτε ἵνα τὸν ἄνθρωπον ποιήσῃ θεόν. Διὰ τίνος τοῦτο κατεργαζόμενος; Διὰ τῆς σαρκός ἢ διὰ τῆς θεότητος; Διὰ τῆς θεότητος δηλονότι. “Ἡ σὰρξ γάρ, φησίν, οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν· τό πνεῦμά ἐστι τό ζωοποιοῦν”. Εἰ οὖν διὰ τῆς αὐτοῦ θεότητος ἦν ἀνέλαβε σάρκα πρῶτον ἐθέωσε, καὶ ἡμᾶς πάντας οὐ διὰ τῆς φθαρτῆς σαρκός ἀλλά διὰ τῆς θεωθείσης (209) ζωοποιεῖ, ἵνα μηκέτι μηδαμῶς ὡς ἄνθρωπον ἀλλ' ὡς ἓνα Θεόν αὐτόν τέλειον ἐν δυσὶν ἐπιγινώσκωμεν φύσεσιν – εἷς γάρ Θεός, ὡς τοῦ φθαρτοῦ ὑπὸ τῆς ἀφθαρσίας καταποθέντος καὶ τοῦ σώματος ὑπὸ τοῦ ἄσωμάτου οὐκ ἀφανισθέντος μὲν, ὅλου δέ ἁλλοιωθέντος καὶ μένοντος ἀσυγχύτου, ἀρρήτως ἀνακεκραμένου καὶ ἐν ἀμίκτῳ μίξει τῆ τριαδικῆ θεότητι ἠνωμένου, ἵνα εἷς Θεός ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι προσκυνῆται καὶ μήτε προσθήκην τῷ ἀριθμῷ ἀπὸ τῆς οἰκονομίας λάβῃ τινά μήτε πάθος τι ἀπὸ τοῦ σώματος ἢ Τριάς ὑποστῇ.

Διὰ τί οὖν ταῦτα λέγω; Ἴνα προγινώσκων σὺ ἃ ὠμολογήσας ἐρωτώμενος παρ' ἐμοῦ, μὴ ἐξ ἀγνοίας ἐκκλίνῃς τῆς εὐθείας τῶν νοημάτων ὁδοῦ καὶ κόπους παρέξῃς ἡμῖν καὶ κρίμα προξενήσης πλεῖον τῆ σῆ ψυχῆ. Πάλιν τοιγαροῦν προσαναμνήσω σε τὰ ρηθέντα ἐν ἐπιτόμῳ, ἵνα εὐσύνοπτον γένηται ὁ μέλλω εἰπεῖν. Ἔστι τοίνυν Χριστός. Τί δέ ἐστι; Θεός ἀληθῆς καὶ ἄνθρωπος τέλειος παναληθῶς πεφυκώς, διὰ τοῦτο γενόμενος ἄνθρωπος, ὅπερ πρώην οὐκ ἦν, ἵνα ποιήσῃ θεόν τόν ἄνθρωπον, ὅπερ οὐδέποτε γέγονεν, διὰ τῆς θεότητος θεώσας καὶ θεοποιῶν ἡμᾶς δηλαδή καὶ οὐχὶ διὰ μόνης αὐτοῦ τῆς σαρκός· οὐδέ γάρ μεριστή. Πρόσεχε τοίνυν καὶ ἐρωτῶντί μοι μετὰ συνέσεως ἀποκρίθητι. Εἰ οἱ βαπτιζόμενοι τόν Χριστόν ἐπενδύονται, τί τοῦτό ἐστιν ὃ ἐπενδύονται; Θεός. Ὁ οὖν Θεόν ἐνδυσάμενος οὐκ ἐπιγνώσεται νοερῶς καὶ ἴδη τί ἐνεδύσατο; Ὁ γυμνός τῷ σώματι ἐνδυσάμενος ἐπαισθάνεται καὶ τό ἱμάτιον ὁποῖον ὄρα, ὃ δέ γυμνός τῆ ψυχῆ Θεόν ἐνδυσάμενος οὐ γνώσεται; Εἰ γάρ οὐκ αἰσθάνεται ὁ τόν Θεόν ἐνδυσόμενος τί ποτε ἄρα ἐνεδύσατο, λοιπόν κατὰ σέ οὐδέ ἐστί τί ποτε ὁ Θεός· εἰ γάρ ἦν, οἱ αὐτόν ἐνδυσόμενοι ἐγίνωσκον ἄν. Τό γάρ μηδέν ἐνδυσόμενοι οὐδέν αἰσθανόμεθα, τό δέ τί ποτε ἢ παρ' ἑτέρου ἢ ἡμᾶς αὐτούς ἐπενδύοντες καὶ λίαν (210) ἐπαισθανόμεθα, εἴ γε καὶ σώας τὰς αἰσθήσεις κεκτήμεθα· νεκροὶ γάρ ἐνδυσόμενοι οὐκ αἰσθάνονται μόνοι καὶ δέδοικα μὴ καὶ οἱ ταῦτα λέγοντες νεκροὶ καὶ γυμνοὶ ἐπ' ἀληθείας ὄντως εἰσίν. Καὶ οὕτω λέλυται τό ζητούμενον.

Εἶτα φασί· “Τό Πνεῦμα μὴ σβέννυτε” ὁ Παῦλος διακελεύεται. Καὶ τοῦτο λέγοντες, τόν σκοπόν τῶν λεγομένων μὴ ἐπιστάμενοι, τήν ἑαυτῶν ἀγνοίαν ἐμφανίζουσιν· ὁ γάρ λέγων τινί· “Μὴ σβέσης, φησί, τήν λαμπάδα”, οὐ περί τῆς ἥδη ἐσβεσμένης αὐτῷ πάντως λέγει, ἀλλά περί τῆς ἐτι καιομένης καὶ ἀστράπτου ἐχούσης τό φῶς. Ἀλλά γάρ αὐθις πρὸς αὐτούς ὧδε ἀνθυποφέρομεν.

Τί δαί; Ὁρᾶτε κἄν ὅλως ἐν ὑμῖν αὐτοῖς, ὧ οὔτοι, τό Πνεῦμα καιόμενον καὶ λάμπον ὡπερ εἰκός; Καὶ πρὸς τοῦτο οὐ μόνον οὐδέν ἀποκρίνονται, ἀλλά καὶ τὰς ὀψεις εὐθύς ἀλλοιούμενοι ἀποστρέφονται καὶ ὡς βλασφημίαν ἀκούσαντες δυσχεραίνουσι· εἶτα, τόν ἐρωτῶντα φιλοτιμούμενοι καὶ τόν πρᾶον δῆθεν ὑποκρινόμενοι, οὐ μετὰ στυφότητος ἀποκρίνονται· “Καὶ τίς ποτε ἰδεῖν τοῦτο τολμηρῶς εἶποι ἢ ὅλως αὐτό ἐθεάσατο;” Ἄπαγε. “Θεόν, φησίν, οὐδεὶς ἐώρακε

πώποτε”. Ὡ τῆς σκοτώσεως! Τίς τοῦτο εἶπε, λέξον ἡμῖν. “Ὁ μονογενῆς, φησίν, Υἱός ὁ ὢν εἰς τόν κόλπον τοῦ Πατρός ἐκεῖνος ἐξηγήσατο”. Ἀληθῶς λέγεις καί ἡ μαρτυρία σου ἀληθῆς μὲν, ἀλλά κατὰ τῆς σεαυτοῦ ψυχῆς. Ἐάν γάρ ἐγὼ δείξω σοι τόν αὐτόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ λέγοντά σοι δυνατόν εἶναι τοῦτο, τί ἐρεῖς; Φησί γάρ· “Ὁ ἑωρακῶς ἐμέ ἑώρακε τόν Πατέρα”. Τοῦτο δέ οὐ κατὰ τήν τῆς σαρκός εἶπε θεωρίαν, ἀλλά κατὰ τήν τῆς θεότητος ἀποκάλυψιν. Εἰ γάρ κατὰ τήν σωματικὴν ἰδέαν τοῦτο γενόμενον ἐννοήσωμεν, λοιπόν καί οἱ τοῦτον σταυρώσαντες καί ἐμπτύσαντες τόν Πατέρα ἑωράκασι· καί οὕτως οὐδεμία ἔσται διαφορά ἢ προτίμησις ἀπίστων τε καί πιστῶν, ἀλλά πάντες ἐξ ἴσης τοῦ πεποθημένου μακαρισμοῦ ἔτυχόν τε (211) δηλονότι καί τύχωσιν. Ἄλλ’ οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι, καθά δὴ καί αὐτός πάλιν δείκνυσιν Ἰουδαίους διαλεγόμενος καί λέγων· “Εἰ ἐγνώκειτέ με, καί τόν Πατέρα μου ἐγνώκειτε ἄν”.

Ὅτι δέ δυνατόν ἡμῖν ἔστι τό κατιδεῖν τόν Θεόν, ὡς ἀνθρώπῳ ἰδεῖν ἐφικτόν, ἄκουσον αὐτοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ πάλιν λέγοντος· “Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῆ καρδία ὅτι αὐτοὶ τόν Θεόν ὄψονται”. Τί οὖν ἐρεῖς πρὸς ταῦτα; Ἄλλ’ οἶδα, ὁ τά ἐν χερσίν ἀπιστῶν ἀγαθὰ καί λαβεῖν ταῦτα μὴ προθυμούμενος ἐπὶ τά μέλλοντα μεταβήσεται καί ἀποκριθεὶς ἐρεῖ· “Ναί, ὄντως οἱ καθαροὶ τῆ καρδία τόν Θεόν ὄψονται, ἀλλ’ ἐν τῷ μέλλοντι τοῦτο καί οὐκ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι γενήσεται”. Διὰ τί ἢ πῶς τοῦτο ἔσται, ἀγαπητέ; Εἰ γάρ διὰ τῆς καθαρᾶς καρδίας τόν Θεόν εἶπεν ὄψεσθαι, πάντως ὅτε ἡ καθαρότης προσγένηται, καί ἡ θεωρία συνέπεται αὐτῇ. Καί εἰ ταύτην ποτέ ἐκαθάρισας, ἔγνωσ ἄν ὡς ἀληθῆ τὰ λεγόμενα· ἐπεὶ δέ οὐκ ἔθου τοῦτο ἐν τῇ καρδίᾳ σου οὐδέ εἶναι ἀληθές ἐπίστευσας, διὰ τοῦτο καί τῆς καθάρσεως κατεφρόνησας καί τῆς θεωρίας διήμαρτες. Εἰ γάρ ἐνταῦθα ἡ κάθαρσις, καί ἐνταῦθα ἔσται ἡ ὄρασις· εἰ δέ μετὰ θάνατον εἶπης τήν ὄρασιν εἶναι, θήσεις πάντως καί τήν κάθαρσιν μετὰ θάνατον, καί οὕτω σοι γενήσεται τό μηδέποτε ἰδεῖν τόν Θεόν ἐν τῷ μὴ εἶναι σοι ἐργασίαν μετὰ τήν ἔξοδον δι’ ἧς εὐρήσεις τήν κάθαρσιν. Ἀλλά καί ὁ Κύριος τί φησιν; “Ὁ ἀγαπῶν με τάς ἐντολάς μου τηρήσει καί ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν καί ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν”. Πότε οὖν ἡ ἐμφάνεια τούτου γενήσεται; Ἐνταῦθα ἢ ἐν τῷ μέλλοντι; Εὐδὴλον ὅτι ἐνταῦθα. Ὅπου γάρ ἡ ἀκριβῆς τῶν ἐντολῶν φυλακή, ἐκεῖ ἔσται καί ἡ τοῦ Σωτῆρος ἐμφάνεια, μετὰ δέ τήν ἐμφάνειαν ἡ τελεία ἐν ἡμῖν ἀγάπη προσγίνεται. Εἰ γάρ μὴ τοῦτο γένηται, οὔτε πιστεύειν, οὔτε ἀγαπᾶν αὐτόν ὡς χρή δυνάμεθα· γέγραπται γάρ· “Ὁ μὴ ἀγαπῶν (212) τόν ἀδελφόν αὐτοῦ ὃν ὄρα, τόν Θεόν ὃν οὐ βλέπει πῶς δύναται ἀγαπᾶν;” Οὐδαμῶς.

Ὅ τοίνυν μὴ δυνάμενος ἀγαπᾶν, οὐδέ πιστεύειν δύναται δηλονότι· καί ταῦτα Παύλου λέγοντος ἄκουε· “Μένει δέ τά τρία ταῦτα, πίστις ἐλπίς, ἀγάπη· μείζων δέ πάντων ἡ ἀγάπη”. Εἰ οὖν ἡ πίστις τῇ ἐλπίδι συνέζευκται, ἡ δέ ἐλπίς τῇ ἀγάπῃ συνέπεται, ὁ μὴ ἔχων ἀγάπην ἐλπίδα οὐ κέκτηται, ὁ δέ ἐλπίδος ἐκτός, δηλονότι καί πίστεως. Πῶς γάρ, τῶν αἰτιῶν τῆς ἀγάπης μὴ ὄντων, αὐτήν ἐκείνην παρεῖναι ἐνδέχεται; Ὡς γάρ θεμελίων ἐκτός ὄροφος οἴκου οὐχ ἴσταται, οὕτως οὐδέ πίστεως καί ἐλπίδος βεβαίας χωρὶς ἀγάπην Θεοῦ ἐν ψυχῇ ἀνθρώπου εὐρεθῆναι δυνατόν· ὁ δέ μὴ τήν ἀγάπην ἔχων οὐδέν ἐκ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν ὠφελεῖται ἢ χωρὶς ταύτης ὠφελήσεται, καθά δὴ καί αὐτός Παῦλος γράφων διαμαρτύρεται. Περί δέ τοῦ ἀπ’ ἐντεῦθεν ὄραν τόν Θεόν ἄκουε αὐτοῦ πάλιν λέγοντος· “Νῦν βλέπω ἐν ἐσόπτρῳ καί ἐν αἰνίγματι, τότε δέ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον” καί πάλιν· “Νῦν γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δέ ἐπιγνώσομαι καθ’ ὃ καί ἐπεγνώσθην”. Ἄλλ’ ἐκεῖνος, φησί, Παῦλος ἦν. Παῦλος δέ οὐχὶ κατὰ πάντα ἄνθρωπος ἦν, ἡμῖν ὁμοιοπαθῆς τε καί σύνδουλος; Καί τίς Παύλου ἴσος, ὃ ὑπερήφανε σύ καί ἀπονενοημένε, φησίν, ὅτι τοῦτον ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις συνεξισάζεις; Οἷς οὐχ ἡμεῖς, αὐτός δέ ὁ Παῦλος μεγάλη βοᾶ τῇ φωνῇ, οὕτω λέγων· “Χριστός ἦλθεν ἀκούσατε ἀμαρτωλούς σῶσαι ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ”.

Πρῶτος οὖν ἐκεῖνος τῶν σφζομένων ἀμαρτωλῶν· γενοῦ σύ δεύτερος, γενοῦ τρίτος, γενοῦ δέκατος, γενοῦ ταῖς χιλιάσιν, εἰ βούλει, καί μυριάσι σύμψυχος καί τῷ Παύλῳ σεαυτόν συναρίθμησον· καί οὕτω Παῦλον τιμήσεις, καθὼς ἐκεῖνός φησι· (213) “Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ”, καί πάλιν· “Ἦθελον πάντας εἶναι ὡς ἐμαυτόν”.

Εἰ τοίνυν ἐπαινέσαι βούλει τόν Παῦλον ἢ τιμῆσαι αὐτόν, μίμησαι τοῦτον· καί οἷος ἐκεῖνος, γενοῦ τοιοῦτος τῇ πίστει καί σύ, καί τότε ἐπ’ ἀληθείας τιμήσεις αὐτόν κάκεῖνος προσδέξεται σε καί ὡς ἰδίαν δόξαν καί στέφανον καυχήσεως λογίsetαι σε, ὅτι τοῖς ἐκεῖνου λόγοις πεισθεῖς καί ἀκολουθήσας αὐτῷ μιμητής ἐκεῖνου καί οἷος ἐκεῖνος ἐγένου καί σύ. Εἰ δέ λέγεις ἀτιμίαν εἶναι Παύλου τό καί ἄλλον ἴσον γενέσθαι αὐτοῦ καί διά τοῦτο τῆς σῆς σωτηρίας καταφρονῶν ἀμελεῖς, γίνωσκε ὡς παραλογιζόμενον σεαυτόν μᾶλλον ἀπόsetαι καί διά τοῦτο αὐτός σε βδελύxεται. Βούλει οὖν σοι δείξω ὅτι μᾶλλον μειζόνως τιμήσεις αὐτόν καί εὐφρανεῖς καί δοξάσεις, εἰ μείζων ἐκεῖνου δυνηθῆς γενέσθαι καί τῷ Θεῷ οἰκειότερος; Ἄκουσον αὐτοῦ τοῦτο παριστῶντος καί λέγοντος· “Εὐχόμην ἀνάθεμα εἶναι ἀπό Χριστοῦ ὑπέρ τῶν ἀδελφῶν, τῶν συγγενῶν μου κατά σάρκα”. Ἐκεῖνος χωρισθῆναι ἀπό Χριστοῦ προαιρεῖται τελείως, ἵνα σύ σωθῆς, καί λέγεις ὅτι ἀτιμίαν ἠγήsetαι, ἐάν ὡς ἐκεῖνος θελήσω καί σπεύσω γενέσθαι καὶ γὰρ; Οὐχί, ἀδελφέ, οὐκ ἔστι φθόνος ἐν ἀγίοις Θεοῦ, οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς προεδρίας ἢ μείζονος δόξης ἐπιθυμία καί ὄρεξις. Μία γάρ αὐτοῖς καί τοῖς κατά γενεάν καί γενεάν φίλοις καί προφήταις ἀναδεικνυμένοις Θεοῦ προεδρία καί καθέδρας καί προτίμησις στάσεως καί δόξα καί ἀπόλαυσις καί τρυφή, τό ὄραν τόν Θεόν· οἱ δέ ὄρωντες αὐτόν περιεργίας πάσης ἀπηλλαγμένοι ὑπάρχουσιν. Οὐδέ γάρ πρὸς τι τοῦ βίου ἢ πρὸς ἕτερόν τινα τῶν ἀνθρώπων βλέπειν καί ἐπιστρέφεται ἢ ὄλως ἐννοεῖν τι τῶν ἀνοικείων δεδύνηται, ἀλλά τοῦ πρὸς τι γενέσθαι τόν νοῦν ἠλευθέρωνται· διά τοῦτο καί μένουσιν εἰς αἰῶνας ἄτρεπτοι καί πρὸς τό κακόν εἰσιν ἀνεπίστροφοι.

(214) Ἄλλά γάρ ἐρωτήσω σε, σύ δέ μοι συνετῶς ἀποκρίθητι. Ταῦτα πόθεν οἱ γράψαντες ἴσασι, καί νῦν ὁ γράφων πόθεν ἐπίsetαται; Εἰπέ σύ, ἵνα μή πάλιν ἐγὼ δόξω σοι κενοδόξως λαλεῖν· τίνος ταῦτα τά ῥήματα; Λελογισμένως συλλογίσθητι καί πάντως πεισθήση καί συζητήσεων ἀπαλλάξεις με. Ἀνθρώπου πάντως, φησίν. Οἷμοι ὅτι οὐδέ διά τῆς ἀκοῆς σου ἡ ὄρασις ἐπιγίνεται, ἀλλά μένεις ἀκούων καί μηδὼλως ὄρων. Ἀνθρώπου λέγεις εἶναι ταῦτα τά ῥήματα; Εἰ ἀνθρώπου εἰσίν, εἰπεῖν ἔχεις πάντως καί ποταποῦ, ἐπειδή ἄνθρωπος οὐ μόνον ἀνθρώπου συλλογισμούς τε καί διαθέσεις, ἀλλ’ οὐδέ κτήνους ὀρμάς ἢ στάσεις ἢ ἐνδιάθετον κατάστασιν ψυχῆς δύναται γινῶναι ἢ ἐξειπεῖν· “Οὐδεὶς γάρ οἶδε τά τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μή τό πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τό ἐνοικοῦν ἐν αὐτῷ”. Εἰ δέ ἀνθρώπου καί κτηνῶν ἀλόγων διαθέσεις καί ὀρμάς χαλεπόν ἄνθρωπον εἰδέναί καλῶς, τά τοῦ Θεοῦ, ἡγουν τήν ἐκ τῆς θεωρίας αὐτοῦ ἐγγινομένην τοῖς ἀγίοις ἀλλοίωσιν καί κατάστασιν, ἵνα μή τό γε νῦν ἔχον εἴπω ἐνέργειαν, πόθεν ἢ πῶς εἰδέναί τις δύναται; Ἄλλως τε δέ εἰ ἀνθρώπου τά ῥήματα, δηλονότι καί τά νοήματα. Τά δέ ἐν τούτοις νοήματα οὐ χρή καλεῖσθαι νοήματα, ἀλλά θεωρίαν τῶν ὄντως ὄντων· ἀπό γάρ τῆς ἐκείνων θεωρίας λαλοῦμεν· καί λέγεσθαι μᾶλλον χρή τῶν ὀραθέντων διήγησιν τά λεγόμενα, νόημα δέ ἐκεῖνο λέγεσθαι ἄξιον τό περί ἀνυποστάτου πράγματος ἢ βουλήματος γεννώμενον ἐνθύμημα ἐκ τοῦ νοῦ, οἷον τοῦ ποιῆσαι τι ἀγαθόν ἢ πονηρόν ὃ οὐπω ἐπράχθη παρ’ ἡμῶν, ὃ καί ἀπό τοῦ νοήματος εἰς ἔργον ἐξάγεται, ὥστε τό νόημα ἀρχή ἐστι τοῦ μέλλοντος γίνεσθαι πράγματος παρ’ ἡμῶν κατά το· “Πρῶτον μὲν ἐννοεῖ τάς ἀγγελικὰς δυνάμεις καί οὐρανίους καί τό ἐννόημα ἔργον ἦν”.

(215) Σκόπει δέ ὅτι οὐ περί ἀνυποστάτων τινῶν καί ἀδήλων πραγμάτων, ἀλλά περί τῶν ἤδη γινομένων καί γενέσθαι μελλόντων, οἱ λόγοι πάντες ἡμῖν καί πᾶσα ἡ

περί τούτων ἐξήγησις ἐκ τῆς ὁράσεως μᾶλλον γίνεται καί τῆς θεωρίας αὐτῶν. Πᾶσα γάρ ἀνάγκη παντί τῷ ἐξηγουμένῳ περὶ τινος πράγματος, οἴκου φέρε εἰπεῖν ἢ πόλεως, ἢ παλατίου τινός καί τῆς ἐν αὐτῷ τάξεώς τε καί καταστάσεως, ἢ περὶ θεάτρου πάλιν τινός καί τῶν ἐν αὐτῷ τελουμένων, ἰδεῖν μὲν πρότερον καί καταμαθεῖν τὰ ἐν τούτοις, εἴθ' οὕτως περὶ οὗ εἰπεῖν βούλεται ἐστοχασμένως καί λελογισμένως εἰπεῖν. Ἐπεὶ, ἐάν μὴ πρότερον ἴδῃ, τί ἂν καί οἴκοθεν εἴποι; Ποίαν δὲ νόησιν πρὸς τὴν τοῦ μήπω μηδαμῶς ὀραθέντος πράγματος ἄλλοθεν πορίσεται διηγούμενος; Ποίαν, εἰπέ μοι, ἐνθύμησιν ἢ εὐφυΐαν ἢ μάθησιν, ποίαν δὲ φρόνησιν, σκέψιν τε καί ἐπίνοιαν καί συλλογισμόν εὐρήσει καιρίως περὶ οὗ οὐκ οἶδεν εἰπεῖν; Τό γάρ εἰπεῖν τι περὶ ὧν οὐκ οἶδεν ἢ οὐκ ἐθέασατο πάντως ἄλογον καί ἀπαίδευτον. Εἰ τοίνυν περὶ ὀρωμένων καί ἐπιγείων οὐδεὶς εἰπεῖν τι ἢ διηγῆσασθαι δύναται, εἰ μὴ αὐτόπτης τοῦ πράγματος γένηται, πῶς εἰπεῖν τις ἰσχύσειεν ἢ διηγῆσασθαι, ἀδελφοί, περὶ Θεοῦ καί θείων πραγμάτων καί αὐτῶν τῶν τοῦ Θεοῦ ἀγίων καί δούλων, οἶαν ἐκεῖνοι τὴν ὀλικὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐσχίκασι σχέσιν καί οἶαν ἐστὶν ἡ τοῦ Θεοῦ ὄρασις ἢ ἐν αὐτοῖς ἀρρήτως ἐγγινομένη; Ἦτις ἐνέργειαν ἄφθεγκτον ἐμποιεῖ νοερῶς ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, εἰ καί μὴ πλεον εἰπεῖν τι ὁ ἀνθρώπινος δίδωσι λόγος, μὴ πρότερον φωτισθεὶς φῶς γνώσεως, κατὰ τὴν κελεύουσαν ἐντολήν.

Φῶς δὲ γνώσεως ὅταν ἀκούσης, ἵνα σε διὰ πάντων φωταγωγήσωμεν, μὴ ὑπολάβης γνώσιν εἶναι μόνην τῶν λεγομένων δίχα φωτός. Οὐ γάρ εἶπε διήγησιν ἢ λόγον γνώσεως, ἀλλὰ φῶς γνώσεως καί γνώσεως φῶς, ὡς τοῦ (216) φωτός δηλονότι ἐμποιοῦντος τὴν γνώσιν ἡμῖν· ἄλλως γάρ οὐκ ἔστι γινῶναι τινα τὸν Θεόν, εἰ μὴ διὰ τῆς θεωρίας τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἐκπεμπομένου φωτός. Ὡσπερ γάρ ὁ περὶ ἀνθρώπου ἢ περὶ πόλεως τινος πρὸς τινὰς διηγούμενος, ἐκεῖνος μὲν ἅ εἶδε καὶ ἅ ἐώρακε λαλεῖ πρὸς αὐτούς, οἱ δὲ ἀκούοντες μὴ θεασάμενοι τὸν ἀνθρώπον ἢ τὴν πόλιν περὶ ἧς καὶ ἀκούουσιν, οὐ δύναται ἀπὸ τῆς ἀκοῆς μόνης, ὡς ὁ ἰδὼν καὶ διηγούμενος τὰ περὶ τοῦ ἀνθρώπου, γινώσκειν καὶ τὰ περὶ τῆς πόλεως, οὕτως καὶ περὶ τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντος ἀοράτου Θεοῦ, περὶ τῆς ἀπροσίτου δόξης τε τοῦ προσώπου αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς ἐνεργείας καὶ δυνάμεως τοῦ παναγίου αὐτοῦ Πνεύματος, εἴτ' οὖν φωτός, οὐδεὶς εἰπεῖν δύναται, εἰ μὴ πρῶτον αὐτό τό φῶς ἴδῃ ψυχῆς ὀφθαλμοῖς καὶ ἀκριβῶς γινῶ τὰς αὐτοῦ ἐλλάμψεις καὶ ἐνεργείας ἐν αὐτῷ. Ἄλλ' εἰ τι καὶ διὰ τῶν θείων ἀκούοι Γραφῶν λαλοῦντας δι' αὐτῶν τοὺς τὸν Θεὸν ἰδόντας, διὰ τοῦ Πνεύματος ἐκεῖνα καὶ μόνᾳ διδάσκεται· ὅθεν οὐδὲ δύναται λέγειν ὅτι ἐν γνώσει γέγονα τοῦ Θεοῦ διὰ μόνης ταύτης τῆς ἀκοῆς. Ὅν γάρ οὐχ ἐώρακε πῶς γινώσκειν ἐνδέχεται; Εἰ γάρ ἡ ὄρασις μόνη τελείαν τὴν γνώσιν τοῦ ὀρωμένου παρ' ἡμῶν ἀνθρώπων οὐκ ἐμποιεῖ ἐν ἡμῖν, πῶς ἡ ἀκοή μόνη τὴν τοῦ Θεοῦ γνώσιν ἡμῖν ἐμποιήσειε; Φῶς ὁ Θεὸς καὶ ὡς φῶς ἡ θεὰ αὐτοῦ· ἐν γοῦν τῇ τοῦ φωτός θεᾷ γνώσιν πρώτη ὅτι Θεός, καθὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀκοή πρῶτον περὶ αὐτοῦ, εἴτα ὄρασις, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ἰδεῖν γνώσιν ὅτι ἀνθρωπός ἐστι περὶ οὗ ἤκουον. Καὶ οὐδὲ οὕτως ἴσταται τοῦ λεγομένου ἡ ἔννοια· ὅσα γάρ ἂν ἐξ ἀκοῆς σοὶ τις εἴπῃ περὶ ἀνθρώπου, ὅτε ἴδῃς αὐτόν, ἀπὸ μόνης τῆς ἀκοῆς γνωρίσαι αὐτόν ἀκριβῶς καὶ πληροφορηθῆναι, ὅτι αὐτός ἐκεῖνός ἐστι περὶ οὗ ἤκουες, οὐ δύνασαι, ἀλλὰ ἀμφιβολία ἢ ψυχὴ διαμερίζεται καὶ ἢ ἐκεῖνον αὐτόν ἐρωτᾷ ἢ ἕτερόν τινα τὸν γνωρίζοντα αὐτόν, καὶ τότε βεβαίως μανθάνεις ὅτι αὐτός ἐκεῖνός ἐστιν.

Οὕτως οὖν καὶ περὶ τοῦ ἀοράτου Θεοῦ ἀπαραλλάκτως γίνεται. (217) Ὅταν γάρ ἀποκαλυφθέντα θεάσῃται τις αὐτόν, φῶς ὄρα· θαυμάζει μὲν ἰδὼν, τίς δὲ ὁ φανείς οὐκ οἶδεν εὐθύς, ἀλλ' οὐδὲ αὐτόν ἐρωτῆσαι τολμᾷ, πῶς γάρ, ὄν οὐδὲ ἀναβλέψαι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ ἰδεῖν δύναται ποταπός; βλέπει δὲ μόνον ἐν τρόμῳ καὶ φόβῳ πολλῷ οἰονεῖ πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, εἰδώς ὅτι ὅλως τίς ἐστὶν ὁ φανείς πρὸ προσώπου αὐτοῦ. Καὶ εἰ μὲν ὑπάρχει ὁ περὶ τούτων προεξηγησάμενος αὐτῷ, ὡς προεγνωκώς

τόν Θεόν, ἀπερχόμενος λέγει αὐτῷ· “Εἶδον”. Καί φησι· “Τί, τέκνον, εἶδες;” – “Φῶς, ὦ πάτερ, γλυκύ, γλυκύ· ποταπὸν εἶπεῖν σοι, πάτερ, οὐκ ἐξικανοῦσαν ἔχω μου τὴν διάνοιαν”. Καί ὡς οὖν τοῦτο λέγει, σκιρτᾷ καὶ πάλλει ἡ καρδία αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸν πόθον τοῦ ὀφθέντος εὐθύς ἀνάπτεται. Εἶτα πάλιν ἄρχεται λέγειν μετὰ δακρύων θερμῶν καὶ πολλῶν ὡς· “Ὡράθη μοι, πάτερ, ἐκεῖνο τό φῶς· ἦρθη ὁ οἶκος τῆς κέλλης εὐθύς καὶ παρήλθεν ὁ κόσμος, φυγὼν ὡς οἶμαι ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ· ἔμεινα δὲ μόνος ἐγὼ μόνῳ συνὼν τῷ φωτί. Οὐκ οἶδα δὲ εἰ ἦν καὶ τό σῶμα τοῦτο, πάτερ, τηνικαῦτα ἐκεῖ· εἰ γάρ ἔξω τούτου γέγονα ἀγνοῶ, τέως οὐκ ἤδιδον ὅτι σῶμα φορῶ καὶ περικεῖμαι. Ἦν μοι δὲ χαρὰ ἢ καὶ νῦν συνοῦσά μοι ἄφραστος, ἀγάπη τε καὶ πόθος πολὺς, ὡς κινήθηναί μου τὰ νάματα κατὰ ποταμούς τῶν δακρύων, καθά δή καὶ νῦν, ὡς ὄραξ”. Ἀποκριθεὶς οὖν λέγει αὐτῷ· “Ἐκεῖνος, τέκνον, ἐστὶ”. Καὶ σὺν τῷ λόγῳ βλέπει πάλιν αὐτόν καὶ μικρὸν μικρὸν τελείως καθαίρεται, καθαιρούμενος δὲ παρρησιάζεται καὶ ἐκεῖνον αὐτόν ἐρωτᾷ καὶ φησὶν· “Ὁ Θεός μου, σύ εἶ;” Καὶ ἀποκρίνεται καὶ φησὶ· “Ναὶ ἐγὼ εἰμι, ὁ Θεός, ὁ διὰ σέ ἄνθρωπος γεγονώς· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ πεποίηκά σε, ὡς ὄραξ, καὶ ποιήσω θεόν”.

“Ὅτε τοίνυν χρονίσει πενθῶν καὶ κλαίων καὶ προσπίπτων καὶ ταπεινούμενος, ἄρχεται ἐκ τοῦ κατ’ ὀλίγον (218) γινώσκειν τὰ τοῦ Θεοῦ· καὶ εἰς τοῦτο πεφθακώς, τότε μανθάνει “τό θέλημα αὐτοῦ τό ἅγιον καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον”. Εἰ γάρ μή ᾔδη, ἵνα πάλιν εἶπω, αὐτόν, οὐδέ δύναται γινώσκειν αὐτόν· καὶ εἰ μή γινῶ αὐτόν, πῶς ἰσχύσει γινῶναι τό αὐτοῦ ἅγιον θέλημα; Εἰ γάρ ἐπὶ ἀνθρώπων τοῦτο ἀδύνατον, πολλῶ μᾶλλον ἐπὶ Θεοῦ. Διὸ καὶ προκόπτων καὶ ἐπὶ πλεῖον προσοικειούμενος τῷ Θεῷ, ἐκ τῶν εἰς αὐτόν γινομένων παρά Θεοῦ γινώσκει καὶ ἄπερ μετὰ τῶν προλαβόντων ἁγίων ἀπάντων ἐποίησε καὶ ὅσα μέλλει μετὰ τῶν μεταγενεστέρων ποιεῖν. Περί δὲ τῶν μελλόντων στεφάνων καὶ ἀμοιβῶν διδάσκεται μὲν μούμενος παρ’ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τεκμαιρόμενος δηλονότι ὅτι ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον καὶ διάνοιαν ταῦτά εἰσιν· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ νοεῖ σαφῶς ὁποῖοι μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἔσονται αὐτός τε καὶ πάντες οἱ μετ’ αὐτοῦ, οὐκ ἀπολαμβάνει δὲ ταῦτα νυνί, εἰ καὶ τινες τοῦτο λέγειν ἡμᾶς κακῶς ἐλογίσαντο. Εἰ γάρ ἐνταῦθα τό πᾶν ἀπολαμβάνειν ὑποτιθέμεθα, λοιπὸν κατ’ αὐτούς καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτὴν ἀπαρνούμεθα, τὴν κρίσιν τε καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν, καὶ τὴν τῶν μελλόντων ἐλπίδα ἐκουσίως ἀποβαλλόμεθα. Ἄλλ’ οὐχ οὕτως ἡμεῖς φρονοῦμεν ἢ λέγομεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦτο λέγοντας σφοδρῶς καθυποβάλλομεν ἀναθέματι. Τοίνυν καὶ νῦν μὲν μετρίως τοὺς ἀρραβῶνας ἐντεῦθεν ἤδη ἀπολαμβάνειν τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων ὁμολογοῦμεν καὶ λέγομεν, τό δὲ ὅλον μετὰ τὸν θάνατον ἐλπίζομεν λήψεσθαι, καθὼς γέγραπται· “Νῦν μὲν γινώσκω, φησὶν, ἐκ μέρους· ὅταν δὲ ἔλθῃ τό πᾶν, τότε τό ἐκ μέρους καταργηθήσεται”. Καὶ ἀλλαχοῦ· “Καὶ νῦν τέκνα Θεοῦ ἔσμεν καὶ οὕτω ἐφανερῶθη τί ἐσόμεθα· οἶδαμεν δὲ ὅτι, ἐάν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα”.

Καὶ ἵνα κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν τὸν λόγον μεταποιήσωμεν, οἰονεῖ τὸν εἰρηκότα τοῦτο ἐρωτήσωμεν· “Πόθεν, (219) ὦ ἡγαπημένε καὶ φίλε Χριστοῦ, οἶδας ὅτι ὅμοιος αὐτοῦ ἔσῃ; Φράσον ἡμῖν, πόθεν;” “Ἐκ τοῦ Πνεύματος, φησὶν, οὗ ἔδωκεν ἡμῖν, ἐκ τούτου γινώσκομεν ὅτι ἐσμέν τέκνα Θεοῦ καὶ αὐτός ὁ Θεός ἐν ἡμῖν ἐστίν, ἐπειδὴ καὶ αὐτός ταῦτά μοι εἶπε μυστικῇ τῇ φωνῇ”. Ἄλλ’ ἐπὶ τό προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

Πρῶτον ἄνωθεν εἶπομεν ὅτι νοήματα ἡμῶν ἐκεῖνα λέγεσθαι δίκαιον, ὅταν ἐν τῷ ἡμετέρῳ νοῖ ἵνα λόγος περὶ πράγματός τινος ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ γεννηθῇ, οἷον φέρε εἶπεῖν, ἵνα κτήσωμαί τι ἢ κακοποιήσω ἢ ἀγαθοποιήσω τινά, ἐξήγησιν δὲ καὶ οὐχὶ νόημα τό περὶ γεγενημένων ἤδη ἢ ἐωραμένων πραγμάτων λαλεῖν. Εἶτα πάλιν εἶπομεν ὅτι περὶ ὧν τις οὐχ ἐώρακε πραγμάτων ἢ πόλεων ἢ θεάτρων ἢ ἀνθρώπων, πῶς λέγειν δύναται περὶ αὐτῶν ἢ τὰς ἰδέας ἢ τὰς μορφάς καὶ τὰς θέσεις αὐτῶν ἀφηγήσασθαι; Εἰ δὲ καὶ εἴπη, μυθολόγος ἂν δικαίως ὑπὸ τῶν ἀκουόντων αὐτόν

κληθήσεται. Οί οὖν εἰπόντες περί τῆς τοῦ Κυρίου ἡμέρας καί περί τῆς ἐνδόξου καί φρικτῆς αὐτοῦ παρουσίας προφήται καί ἀπόστολοι, ὅτι ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτί καί ὡς ὠδὴν τῆς τικτούσης καί ὅτι ἐν πυρί ἀποκαλύπτεται, πόθεν μαθόντες ταῦτα εἰρήκασιν; Πάντως γάρ, ἢ παρά τινος ἀκηκόασιν, ἢ αὐτόπται τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐγένοντο. Ἐπεὶ ὁ οὐκ εἶδον, ὁ παρ' ἐτέρου οὐκ ἤκουσαν λέγοντος, πῶς ἐκεῖνοι εἰρήκασιν; Εἰ οὖν ἤκουσαν, παρά τίνος εἶπέ· οὐπω γάρ τέως λέγω ὅτι εἶδον αὐτοί καί εἶπον, ἀλλ' ὅτι ἤκουσαν· εἶπέ λοιπόν, εἰ οἶδας, πόθεν ταῦτα μεμαθήκασιν. Εἰ δέ τί εἰπεῖν οὐκ ἐπίστασαι, ἄκουσον καί γνῶθι ὅτι παρά τοῦ Ἁγίου ταῦτα μεμαθήκασιν Πνεύματος, καθὼς αὐτοῖς καί ὁ Κύριος ἔλεγεν· “Ὅταν δέ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ὃ πέμπει ὁ Πατήρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα καί ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν”. (220) Ὅτι δέ καί ἃ οὐκ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Χριστός, ταῦτα τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τοῖς ἀποστόλοις ἐπελθόν ἐδίδαξε καί εἶπε, φησὶν ὁ αὐτός· “Ἐτι πολλά ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· ὅταν δέ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τήν ἀλήθειαν· οὐ γάρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἄν ἀκούσῃ λαλήσει καί τά ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἐκεῖνος ἐμέ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καί ἀναγγελεῖ ὑμῖν”. Ἐμαθες πόθεν ἐδιδάχθησαν οἱ γράψαντες τά περί τῆς ἡμέρας ἐκείνης καί τῆς τοῦ Κυρίου ἐπιφανείας καί τῶν ἀποκειμένων καί ἐπελθεῖν μελλόντων τοῖς ἀμαρτωλοῖς καί δικαίοις. Οὕτω καί περί τῶν λοιπῶν πάντων τῶν μή βλεπομένων ἡμῖν αὐτοῖς φωτισθέντες διά τοῦ Πνεύματος εἶδον ἅμα καί ἔγραψαν.

Ἄλλ' ἐρωτῶντί μοι ἀποκρίθητι. Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τί ἐστι; Θεός, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ ὁμολογουμένως Θεός ἀληθινός. Σὺ οὖν, ὡς ὄραξ, λέγεις τοῦτο Θεόν, τοῖς δόγμασι τῆς Ἐκκλησίας ἐπόμενος. Τοῦτο τοίνυν λέγων τε καί φρονῶν Θεόν ἀληθινόν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ ἐκπορευόμενον, συνιστᾷς ὅτι οἱ τό Ἅγιον ἔχοντες Πνεῦμα αὐτόν ἐκεῖνον ὁμολογουμένως ἔχουσι τόν Θεόν μένοντα πάντοτε μεθ' ἑαυτῶν, καθὼς πρὸς τοὺς ἀποστόλους ὁ Χριστός ἔφη· “Ἐάν ἀγαπᾷτέ με, τὰς ἐντολάς τὰς ἐμάς τηρήσετε· καί ἐγὼ ἐρωτήσω τόν Πατέρα καί ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τόν αἰῶνα”. Ἰδοὺ οὖν ἐδιδάχθης ὅτι καί μένει καί κατοικεῖ εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας· τό γάρ εἰπεῖν “ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τόν αἰῶνα” τό αἰδίως καί ἀτελευτήτως αὐτοῖς συνέσεσθαι καί εἶναι ἀχώριστον μετ' αὐτῶν ἔν τε τῷ νῦν καιρῷ, ἔν τε τῷ μέλλοντι αἰῶνι δηλοῖ. Ὅτι δέ καί ἐώρων τό Ἅγιον Πνεῦμα οἱ θεῖοι ἀπόστολοι καί ὅσοι τοῦτο λαβεῖν ἠξιώθησαν, ἄκουσον τό ἐπόμενον· “Τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, (221) ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό οὔτε γινώσκει αὐτό, ὑμεῖς δέ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει”. Ἰνα δέ γνῶς ὅτι καί τόν Χριστόν βλέπουσιν οἱ ἀγαπῶντες αὐτόν καί τὰς ἐντολάς αὐτοῦ φυλάσσοντες, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἄκουσον λέγοντος· “Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καί τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δέ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου, καί ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν καί ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν”.

Γνωστόν τοιγαροῦν ἔστω πᾶσι χριστιανοῖς ὅτι ὁ Χριστός ἀψευδῆς καί Θεός ἀληθινός ἐστι καί τοῖς τήν πρὸς αὐτόν ἀγάπην διά τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἐνδεικνυμένοις ὁμολογουμένως ἐμφανίζεται, καθὼς εἶπεν αὐτός· αὐτό τε τό Ἅγιον Πνεῦμα διά τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ δωρεῖται αὐτοῖς καί διά τοῦ Ἁγίου πάλιν Πνεύματος αὐτός καί ὁ Πατήρ ἀχωρίστως μένουσιν μετ' αὐτῶν. Οἱ δέ τοιοῦτοι ἀφ' ἑαυτῶν λαλοῦσιν οὐδέν· ὁ δέ λέγων λαλεῖν αὐτούς τι ἀφ' ἑαυτῶν, δυνατόν εἶναι λέγει εἰδέναι καί ἄνθρωπον τά τοῦ ἀνθρώπου καί ἀνθρώπους ὡσαύτως τά τοῦ Θεοῦ· εἰ δέ μή τοῦτο, ἀλλά ψεύστας καί μυθολόγους ἀποκαλεῖ, ὡς μή ἐξ αὐτοῦ διδασκομένους, ἀλλά περί ὧν οὐκ εἶδον ἢ ἤκουσαν ἀπό οἰκείων συλλογισμῶν ἐτέρους διδάσκοντας. Ἀλλά χρεῶν εἰδέναι, ὅτι, εἰ συνάδοντα καί οὔτοι τοῖς προλαβοῦσι θεοφόροις πατράσι φθέγγονται, ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι καί αὐτοῖ

δηλονότι φθέγγονται καί οἱ αὐτοῖς ἀπιστοῦντες ἢ καί ἐνδιαβάλλοντες εἰς τόν δι' αὐτῶν φθειγόμενον ἀμαρτάνουσιν.

Ἐδιδάχθης τοίνυν, ἀγαπητέ, ὅτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντός σου, εἰ θέλεις, ἐστί καί τά αἰώνια ἅπαντα ἀγαθὰ ἐν χερσί σου εἰσί. Σπεῦσον οὖν ἰδεῖν καί λαβεῖν καί ἐν σεαυτῷ κτήσασθαι τά ἀποκείμενα ἀγαθὰ καί μή διά τοῦ οἴεσθαι ταῦτα ἔχειν ἀποστερηθήσῃ πάντων αὐτῶν· (222) κλαῦσον, πρόσπεσον, ὡσπερ ποτέ ὁ τυφλός, οὕτω καί νῦν καί σύ καί εἶπέ· “Ἐλέησόν με, Υἱέ τοῦ Θεοῦ, καί διάνοιξόν μου τούς ὀφθαλμούς τῆς ψυχῆς, ἵνα ἴδω τό φῶς τοῦ κόσμου, σέ τόν Θεόν, καί γενήσομαι υἱός ἡμέρας θείας κἀγώ· καί μή ἄμοιρον, ὡς ἀνάξιον, τῆς σῆς θεότητος καταλείψῃς με, Ἀγαθέ. Ἐμφάνισόν μοι, Κύριε, σεαυτόν, ἵνα γνῶσωμαι ὅτι ἠγάπησάς με, ὡς τάς θείας τηρήσαντά σου, Δέσποτα, ἐντολάς. Πέμψον τόν παράκλητον, οἰκτίρμον, καί ἐπ’ ἐμοί, ἵνα αὐτός με διδάξῃ τά περί σου καί τά σά ἀναγγελίη μοι, ὧ Θεέ τοῦ παντός. Λάμψον ἐπ’ ἐμοί τό φῶς τό ἀληθινόν, εὐσπλαγχνε, ἵνα ἴδω τήν δόξαν τήν σήν, ἣν εἶχες πρό τοῦ τόν κόσμον γενέσθαι παρά τῷ σῶ Πατρί. Μείνον, ὡς εἶπας, καί ἐν ἐμοί. Μορφωθῆναι θέλησον, ἀόρατε, ἐν ἐμοί, ἵνα βλέπων τό ἀμήχανον κάλλος σου, τήν εἰκόνα, ἐπουράνιε, φορέσω τήν σήν καί πάντα τά ὄρατά ἐπιλάθωμαι. Δός μοι τήν δόξαν ἣν σοι δέδωκεν, εὐσπλαγχνε, ὁ Πατήρ, ἵνα ὁμοίός σοι ὡς πάντες οἱ δοῦλοί σου γένωμαι κατά χάριν θεός καί συνέσομαί σοι διηνεκῶς νῦν καί αἰεὶ καί εἰς ἀπεράντους αἰῶνας, ἀμήν”.

Ναί, ἀδελφέ μου ἀγαπητέ, πίστευσον καί πείσθητι ὅτι οὕτως ἐστί καί αὕτη ἡ πίστις ἡμῶν. Τοῦτο οὖν ἐστί, πίστευσον, ἀδελφέ, τό ἀναγεννηθῆναι καί ἀνακαινισθῆναι καί ζῆσαι τήν ἐν Χριστῷ ζωήν. Ἡ οὐκ ἀκούεις τόν μέγαν Βασιλείον λέγοντα εἰς τόν προτρεπτικόν αὐτοῦ λόγον τῶν Φώτων· “Οὐκ ἐπιθυμοῦμεν σεαυτόν ἰδεῖν, ἄνθρωπε, ἀπό γέροντος νέον γινόμενον;”, καί τόν Παῦλον· (223) “Εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινή κτίσις· τά ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοῦ γέγονε τά πάντα καινά”. Ποῖα πάντα λέγει τοιγαροῦν; Εἶπέ, σύ, εἶπέ. Μή ὁ οὐρανός ἐνηλλάγη; Μή ἡ γῆ; Ἀλλά ὁ ἥλιος, ἢ οἱ ἀστέρες, ἢ ἡ θάλασσα, ἢ τι τῶν βλεπομένων καινόν καί πρόσφατον γέγονεν; Ἀλλ’ οὐκ ἔχεις τοῦτο εἰπεῖν· πρὸς ἡμᾶς γάρ καί δι’ ἡμᾶς τοῦτο εἶρηκε. Νεκροί γάρ ὄντες, πρὸς ζωὴν ἀνιστάμεθα· φθαρτοί, καί εἰς ἀφθαρσίαν μεταποιούμεθα· θνητοί, καί εἰς ἀθανασίαν μεταβαλλόμεθα· γῆϊνοι, καί γινόμεθα ἐπουράνιοι· σαρκικοί ἐκ σαρκός τήν γένεσιν ἔχοντες, καί πνευματικοί γινόμεθα, τῷ Ἀγίῳ ἀναγεννώμενοι καί ἀναπλαττόμενοι Πνεύματι.

Ταῦτα τοιγαροῦν ἢ ἐν Χριστῷ καινή κτίσις εἰσίν, ἀδελφοί· ταῦτα εἰς τούς ἀληθινούς πιστούς καί ἐκλεκτούς καθ’ ἐκάστην ἐπιτελοῦνται καί γίνονται, καί τούτων ἀπάντων μέτοχοι μερικῶς, ὡς πολλάκις εἶπομεν, ἐν σώματι ὄντες, γνωστῶς γίνονται· οὐ μόνον δέ ἀλλά καί μετά θάνατον ὀλοτελῶς ταῦτα καί βεβαίως κληρονομήσαι ἐλπίζουσιν, ὅλοι δηλαδή ἐν ὅλοις τοῖς νυνὶ μεταληφθεῖσι γινόμενοι ἀγαθοῖς. Εἰ γάρ καί τόν Χριστόν ἐσθίειν καί πίνειν, ἐνδύεσθαι τε καί ὄραν καί αὐθις ὄρασθαι παρ’ αὐτοῦ αἰεὶ διδασκόμεθα, ἀλλά καί ἐν ἡμῖν αὐτόν ἔχειν καί ἐν αὐτῷ πάλιν μένειν ἡμᾶς οἶδαμεν, ὡς αὐτόν μὲν εἶναι ἡμῶν ἔνοικον, ἡμᾶς δέ πάλιν ἐνοίκους αὐτοῦ, οἰκία γινομένῳ δηλονότι ἡμῖν καθά καί ἡμεῖς πάλιν οἰκία γινόμεθα αὐτῷ, εἶτα καί υἱοὶ μὲν ἡμεῖς αὐτοῦ, αὐτός δέ πατήρ ἡμῶν γίνεται, καί φῶς ἐκεῖνος ἐν σκότει λάμπον ἐστίν, αὐτόν δέ βλέπειν ἡμεῖς λέγομεν κατά τό “ὁ λαός ὁ καθημένος ἐν σκότει εἶδε φῶς μέγα”, ἐάν οὖν ταῦτα πάντα καί τά λοιπά, ὡς δεδήλωται, ὅσα δηλονότι αἰθεῖαι Γραφαί γίνεσθαι ἐν ἡμῖν ἐν τῷ ἐνεστῶτι καιρῷ τῆς παρούσης ζωῆς ἐκδιδάσκουσι, μηδὲν γίνεσθαι λέγωμεν εἰς ἡμᾶς, ἢ γίνεσθαι (224) μὲν, μυστικῶς δέ καί ἀνεπαισθήτως, μηδέν πρὸς ταῦτα γινωσκόντων ἡμῶν, τί νεκρῶν διαφέρομεν;

Μή δὴ τῇ ἀπιστίᾳ οὕτως ἑαυτοὺς ἐκδιδόντες, εἰς βυθὸν ἀπωλείας κατέρχεσθε· ἀλλ' εἰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν αἰσθησιν τῶν τοιούτων λαβεῖν οὐκ ἠλπίσατε καὶ διὰ τοῦτο οὐδέν ἠτήσασθε, κἂν ἀπὸ τοῦ παρόντος πληροφορήθητε, πρῶτον ἀληθῆ ταῦτα πιστεύσαντες εἶναι καὶ συνάδοντα ταῖς θεαῖς Γραφαῖς, πάσας αὐτάς δηλονότι διεξερχόμενοι, ὅτι ἐντεῦθεν ἤδη γνωστῶς ἡ σφραγὶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἡμῖν τοῖς πιστοῖς δίδεται. Καὶ πιστεύσαντες οὕτω διώκετε ἵνα καταλάβητε, οὕτω πυκτεύσατε ὡς οὐκ ἀέρα δέροντες· καὶ πρὸς τούτοις “αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν· κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν”, εἴτε ἐνταῦθα εἴτε ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι. Τέως διδάσκεσθε, τέως μετανοεῖτε, ὑποτάσσεσθε, νηστεύετε, κλαίετε, εὐχεσθε· καὶ οὕτω διὰ τούτων καὶ τῶν τοιούτων τρέχετε, πυκτεύετε, διώκετε, ζητεῖτε, κρούετε, αἰτεῖσθε, πρὸς μηδὲν ἕτερον ἀπονεύοντες, ἕως καταλάβητε, ἕως δράξησθε, ἕως λάβητε, ἕως ὑμῖν ἀνοιγῆ καὶ εἰσέλθητε, ἕως ἔνδον τοῦ νυμφῶνος τὸν νυμφίον θεάσθησθε, ἕως ἀκούσητε· “Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω”, ἕως υἱοὶ φωτός καὶ υἱοὶ ἡμέρας γένησθε. Ἀλλὰ γὰρ μὴ πρό τοῦ ταῦτα καὶ ἰδεῖν καὶ λαβεῖν καὶ παθεῖν φρεναπατοῦντες ὑμᾶς ἑαυτοὺς καὶ παραλογιζόμενοι εἶναι τι δοκεῖτε μηδὲν ὄντες, καὶ ὡς ἀναπεπτωκότες τῇ συνειδήσει πνευματικούς ἑαυτοὺς εἶναι πρό τοῦ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον λαβεῖν οἴεσθε, καὶ διὰ τοῦτο εἰς τό ἀναδέχεσθαι λογισμοὺς ἀλλοτρίους ἀσυνέτως ἐπείγεσθε καὶ εἰς ἡγουμενείας καὶ ἀρχάς ἐπιβαίνετε καὶ ἱερωσύνης ἀφόβως κατατολμᾶτε καὶ πρὸς μητροπόλεις καὶ ἐπισκοπὰς τοῦ (225) ποιμαίνειν τὸν τοῦ Κυρίου λαόν ἑαυτοὺς ὑμᾶς διὰ μυρίων μεθόδων ἀναιδῶς ἐπιδίδοτε. Ἀλλὰ προσέχετε, παρακαλῶ, ἑαυτοῖς, τὰ ἄνω φρονοῦντες, τὰ ἄνω ζητοῦντες, τὰ ἄνω ἐπιποθοῦντες, μηδενός τῶν ἐπιγείων, πρό τοῦ λαβεῖν ἐκεῖνα, φροντίζοντες.

Ναί, καταφρονήσωμεν πάντων τῶν ὀρωμένων, ἀξιώ τὴν ἀγάπην ὑμῶν· ἀποδεδεισώμεθα τὰ ἀνθρώπινα πάντα, ἅπαντα τὰ ἐμπαθῆ καὶ βλαβερά βδελυξώμεθα, ἵνα καὶ τῶν ἐνταῦθα καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρί καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, τῷ ἐνί τρισαγίῳ φωτί, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ στ'. (226)

Περὶ ἀπαθείας καὶ ἐναρέτου ζωῆς. Καὶ ὅπως χρή τό οἰκεῖον ἐκκόπτειν θέλημα καὶ εἰς ὕψος ἀνέρχεσθαι τελειότητος. Καὶ περὶ συναφείας Θεοῦ πρὸς ψυχὴν καὶ ψυχῆς πρὸς σῶμα καὶ ἐνώσεως τῶν τριῶν παραδόξου. Καὶ πρὸς τούτοις περὶ πνευματικῆς ἰατρείας καὶ ὅπως χρή θεραπεύειν τοὺς ψυχικῶς ἀσθενοῦντας.

Πολλοῖς τοῖς ἐν κόσμῳ πολλακίς προσομιλήσας καὶ τινων συζητήσεων ἀναμεταξύ κινήσειων, περὶ ἐμπαθείας, φημί, καὶ ἀπαθείας, λεγόντων ἀκήκοα σχεδόν ἀπάντων, οὐ μόνον τῶν ἀτελῶν εἰς ἀρετὴν καὶ εὐσέβειαν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν δοκούντων εἶναι τελείων εἰς ἀρετὴν καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὴν φήμην μεγάλην ἐχόντων κατὰ τὸν κόσμον, ὡς οὐκ ἐνδέχεται ἄνθρωπος εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀπαθείας ἐλθεῖν, ὥσθ' ὀμιλῆσαι καὶ συνεστιαθῆναι γυναιξὶ καὶ μηδεμίαν βλάβην ὑποστῆναι, μήτε τινὰ κίνησιν ἢ μολυσμόν ἐν τῷ λεληθότι παθεῖν. Τούτων αὐτήκοος ἐγώ

γεγονώς, μεγάλης ἐπληρώθην τῆς ἀθυμίας καί θρηνεῖν ὑπέρ τῶν ταῦτα λεγόντων καί κλαίειν ἐκ πολλῆς συμπαθείας βιάζομαι, ἀκριβῶς εἰδώς ὧν μὴ ἄλλως ταῦτα λέγειν αὐτούς εἰ μὴ ἐκ πολλῆς ἀγνοίας τῶν χαρισμάτων τοῦ Θεοῦ. Εἰ μὴ γάρ ἔστερημένοι τῆς ὄντως ἀπαθείας ὑπῆρχον καί ἐν τῷ σκότει τῶν παθῶν ἐκαλύπτοντο καί δούλοι τῶν ἡδονῶν καί τῶν τῆς σαρκός θελημάτων ἐτύγχανον, οὐκ ἄν τὴν ζωοποιόν τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ νέκρωσιν, (227) τοῖς μέλεσι τῶν ἀγίων αὐτοῦ χαρίζεται, ἡγνόουν καί ἠπίστουν περὶ αὐτῆς.

Πῶς γάρ καί πιστεύουσιν οἱ τοιοῦτοί ποτε νεκρούς εἶναι καί γίνεσθαι τῷ κόσμῳ τινάς καί μόνην ζῶντας ζωὴν τὴν ἐν Πνεύματι, οἵτινες διὰ βίου παντός σπουδὴν ἔθεντο ἐν ὑποκρίσει πάντα ποιεῖν, ἵνα ἀνθρώποις ἀρέσωσι καί θεοφιλεῖς παρ' αὐτῶν ὀνομάζονται; Ὡς γάρ ἐν πάθεσιν οἴονται κατορθοῦν τὴν ἀπάθειαν, ὅλως ἀμαρτία ὄντες τε καί γενόμενοι, καί ὡς μόνους τοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνους ἀρκεῖν εἰς ἀρετὴν καί ἀγιότητα πείθουσιν ἑαυτούς, οὕτω καί τὴν ἀπάθειαν ἀπαρνούμενοι, ἅγιοι εἶναι καί λέγεσθαι βούλονται ταύτης χωρὶς, ὡς ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων ἐπαίνων τὴν ἀγιωσύνην κτησάμενοι. Τὸν γάρ μὴ ἐπαινούμενον ἀπλῶς καί ὡς ἔτυχε παρὰ τῶν πολλῶν οὐδενός λόγου ἄξιον εἶναι κρίνουσιν, ἀγνοοῦντες, ὡς εἰκός, ὅτι κρείστων εἰς γινώσκων Θεόν καί ὑπ' αὐτοῦ γινωσκόμενος ὑπέρ μυριάδας ἀπίστων τῶν μὴ εἰδόντων Θεόν, κἂν παρὰ παντός τοῦ κόσμου ἐπαινῶνται καί μακαρίζονται, ὥσπερ καί εἰς βλέπων ὑπέρ ἄπειρα πλήθη ἀμβλυπούντων. Ὅτι γάρ ἐνὶ τινά τῶν ἐν ἀληθείᾳ ἀγωνιζομένων εἰς τοιαύτην ἐλευθερίαν ἐλθεῖν καί τὸν ἅπαξ μέτοχον τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος γενόμενον εἰς ἀπάθειαν ψυχῆς καί σώματος καταντῆσαι, ὥστε, μὴ μόνον μετὰ γυναικῶν συνεσθίοντα καί αὐταῖς ὀμιλοῦντα, ἀνενόχλητον αὐτόν καί ἀπαθῆ διαμένειν, ἀλλὰ καί ἐν μέσαις στρεφόμενον πόλεσι, τραγωδούντων τε καί κιθαρῳδούντων ἀκούοντα καί ὀρῶντα γελῶντας καί ὀρχουμένους καί παίζοντας, μηδὲν παραβλάπτεσθαι, πᾶσα μὲν συγγραφὴ μαρτυρεῖ, πᾶσα δὲ ἱστορία καί τῶν ἀγίων αἰ πράξεις τοιαύτας τὰς μαρτυρίας ἡμῖν διαγράφουσι, καί τούτου ἕνεκεν πᾶσα πρᾶξις ἐναγώνιος καί πᾶσα κακοπάθεια παρὰ τῶν εὐσεβούντων ἐπιτελεῖται.

(228) Ὁ γάρ τῶν κατὰ Θεόν ἀγωνιζομένων σκοπός τοιοῦτός ἐστι, πρῶτον μὲν ἐκφυγεῖν κόσμον ἅπαντα καί τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. Κόσμον δὲ λέγω τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἡγουν τὸν αἰῶνα τοῦτον τὸν πρόσκαιρον, τὰ δὲ ἐν τῷ κόσμῳ, τὰ περὶ ἡμᾶς πάντα ἅπερ καταλιμπάνειν ἡμᾶς ὁ Λόγος διακελεύεται, ἀφ' ὧν καί φεύγειν ἐκ παντός χρή, οἷον ἀπὸ πατρός καί μητρός, ἀδελφῶν τε καί συγγενῶν καί φίλων, ἔτι δὲ ἀπὸ κτημάτων καί χρημάτων καί περιουσίας καί πλούτου παντός, οὐχ ὡς ἀπηγορευμένων ὄντων αὐτῶν ἢ καί ἐπιβλαβῶν, ἀλλ' ὡς μὴ δυναμένων ἡμῶν, ἐν μέσῳ αὐτῶν στρεφομένων, τῆς αὐτῶν προσπαθείας ἀπαλλαγῆναι· ὁ γάρ ἤδη ταῖς ἡδοναῖς συγκραθεῖς, εἰ μὴ τὰς αἰτίας αὐτῶν ἐκφύγοι καί μακρὰν γένηται ἀπ' αὐτῶν, οὐκ ἄν τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῶν ἐλευθερωθῆσεται. Μετὰ δὲ τό γενέσθαι γυμνός πάντων τῶν προσόντων, τότε καί αὐτὴν ἑαυτοῦ ὀφείλει, εἰ σπουδαῖός ἐστιν, ἀπαρνήσασθαι τὴν ψυχὴν· ὅπερ καί κατορθοῦται ἐν τῇ τοῦ οἰκείου ἀπονεκρώσει θελήματος, οὐ λέγω μόνου τοῦ ἔξωθεν, οἷον μὴ φαγεῖν, μὴ πιεῖν, μὴ προπετῶς τι διαπράξασθαι, μὴ ὑπνῶσαι, μὴ τι τῶν δοκούντων εἶναι καλῶν ἄνευ ἐπιταγῆς ποιῆσαι, ἀλλὰ καί τοῦ ἔσωθεν, φημί, τῆς καρδιάς κινήματος, οἷον μὴ βλέψαι ἐμπαθῶς, μὴ ὡσαύτως ἀσπάσασθαι, μὴ μέμψασθαι ἀφανῶς, μὴ κατακρίναί τινα, μὴ ἐπιχαρῆναι πτώσει τινός, μὴ ὀργισθῆναι κατὰ διάνοιαν, μὴ φθονῆσαι κακῶς, μὴ ζηλώσαι ἐν πονηρίᾳ.

Πῶς πάντα τὰ τῆς εὐσεβείας ἀπαριθμήσομαι ἰδιώματα, ἵνα καί δεῖξω σοι ἀκριβῶς τῶν χριστιανῶν τὴν ἀκριβειαν; Πλὴν ἔτι τὰ τῆς ζωοποιῶ νεκρώσεως μάνθανε, τοῦ μὴ κρῦψαι λογισμὸν μηδὲ τὸν τυχόντα ποτέ, μὴ παρελθεῖν δακρύων χωρὶς ἡμέραν μίαν τό κατὰ δύναμιν, μὴ τρῖψαι τὴν ὄψιν κατὰ τὴν συνήθειαν ὕδατι, μὴ τῆς κόμης

κοσμήσαι τὰς τρίχας, ἢ καὶ τοῦ πώγωνος, μὴ λῦσαι τὴν (229) ζώνην εἰς ὕπνον τρεπόμενος, ἵνα μὴ χανυνθῆις ὑπνώσει πλέον τοῦ δέοντος, μὴ βάλοι χεῖρα εἴσω καὶ κνήσῃ μέλος τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ φυλάξασθαι ἀπὸ ἐτέρας ἀφῆς, μὴ ἐνατενίσαι ἀπλῶς μηδὲ εἰς γηράσαντος ὄψιν ὃ γὰρ μεσάζων τοῖς κακοῖς πανταχοῦ πάρεστι, μὴ ἐννεῦσαι τινα κατὰ ἐτέρου τινός, μὴ λαλήσῃ μηδὲν ὃ μὴ συμφέρει καὶ σιωπήσῃ ὃ καὶ λαληθῆναι ἄξιον, μὴ καταλείψαι τὸν συνήθη κανόνα μέχρι θανάτου ποτέ, μὴ κτήσασθαι μετὰ τινος μερικὴν φιλίαν, εἰ καὶ ἀγίου δοκεῖ ἔχειν ὑπόληψιν, μὴ ἐν μέρει ἢ καθόλου καλλωπισμῶν φροντίσαι ἐνδύματος ἢ ὑποδήματος, εἰ μὴ μόνην τὴν χρεῖαν σεμνήν ὁμοῦ καὶ εὐσχήμονα, μὴ ἐνηδόνως τινός γεύσασθαι μηδὲ φαγεῖν ὃ τῇ ψυχῇ διὰ τῆς ὀράσεως ἤρρεσεν. Ἐν τούτοις γὰρ πᾶσι καὶ ἐν πλείοσιν ἄλλοις ὁ ἀγωνιζόμενος ἐγκρατεύεται· καὶ διὰ τούτων πάντως, εἰ χαύνως καὶ ῥαθύμως πορεύεται, τό οἰκεῖον καθ' ὥραν ἐκπληροῖ θέλημα, εἰ καὶ τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἀποταξάμενος μακαρίζεται. Τῶν γὰρ ἔξωθέν τις καὶ βλεπομένων τοῖς πᾶσιν ἐγκρατευόμενος παρά τῶν μὴ καλῶς εἰδόντων ὄραν ὡς ἐργάτης ἀνακηρύττεται, τὰ δὲ κρύφια τῆς καρδίας θελήματα ἐκπληρῶν, ὡς ἀκάθαρτος παρά Θεῷ μισεῖται καὶ ἀποστρέφεται· κἄν εἰ χίλια ἔτη οὕτω ποιήσῃ ἀγωνιζόμενος, οὐδεμίαν εὐρήσει ἐκ τῶν ἔξωθεν μόνων ἀγώνων ὠφέλειαν.

Ὁ δὲ εἰς πάντα ἐγκρατευόμενος καὶ τὴν ψυχὴν προπαιδεύων ἀτάκτως μὴ περιφέρεσθαι μηδὲ ποιεῖν ἐν μηδενὶ ὧν ὁ Θεὸς ἀπαρέσκεται τό ἑαυτῆς θέλημα, ἀλλ' ὄλην, ὡσπερ ἐπὶ κάλου τινός ἀεροβατοῦσαν, τοῖς τοῦ Θεοῦ ὀδεύειν θερμῶς ἀναγκάζων προστάγμασιν, οὗτος ἐν ὀλίγῳ καιρῷ ἐν αὐτοῖς αὐτόν εὐρήσει κεκρυμμένον τοῖς θείοις αὐτοῦ ἐντάλμασιν. Ὡ καὶ ἐντυχῶν, πάσης ἄλλης ἐργασίας ἐπιλαθόμενος ἐκπλαγήσεται προσπεσῶν αὐτόν καὶ μόνον ὄραν ἀγαπήσει. Οὗ καὶ κρυβέντος ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, (230) ἀπορήσας οὗτος, πάλιν τὴν ὁδὸν ἄνωθεν ἀπαρξάμενος, τρέχει σφοδρότερον, ἐντονώτερον, ἀσφαλέστερον· ὄρα κάτω, περιπατεῖ σύννου, τῇ μνήμῃ φλέγεται, τῷ πόθῳ καίεται, τῇ ἐλπίδι τοῦ πάλιν ἐκεῖνον ἰδεῖν ἀνάπτεται· καὶ, ὅταν πολλὰ δραμῶν κατάκοπος γένηται καὶ φθάσαι μὴ δυνηθῇ, ἀλλὰ καὶ παντελῶς καταπέση, δραμεῖν μὴ δυνάμενος, τηνικαῦτα βλέπει τὸν διωκόμενον καὶ τὸν φεύγοντα φθάνει καὶ κρατεῖ τὸν ποθούμενον καὶ γίνεται ὅλος ἔξω τοῦ κόσμου καὶ αὐτοῦ ὅλου τοῦ κόσμου ἐπιλανθάνεται, συνάπτεται τοῖς ἀγγέλοις, τῷ φωτὶ ἀναμίγνυται, ἀπογεύεται τῆς ζωῆς, τῇ ἀθανασίᾳ συμπλέκεται, ἐν ἀπολαύσει γίνεται τῆς τρυφῆς, εἰς τρίτον ἀνέρχεται οὐρανόν, ἀρπάζεται εἰς παράδεισον, ἀκούει ἄρρητα ῥήματα, εἰς τὸν νυμφῶνα εἰσέρχεται, εἰς τὸν παστόν παραγίνεται, τὸν νυμφίον ὄρα, τοῦ πνευματικοῦ γάμου ἐν μετοχῇ γίνεται, τοῦ μυστικοῦ κρατῆρος ἐμπίπλεται, τοῦ μόσχου τοῦ σιτευτοῦ, τοῦ ἄρτου τοῦ ζωηροῦ, τοῦ πόματος τῆς ζωῆς, τοῦ ἀμώμου ἀμνοῦ, τοῦ μάννα τοῦ νοητοῦ, πάντων τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων ἐν ἀπολαύσει γίνεται, εἰς ἃ οὐδέ τῶν ἀγγέλων αἰ δυνάμεις ἀδεῶς ἐνατενίσαι τολμῶσιν.

Οὕτως ἔχων πυροῦται τῷ πνεύματι καὶ πῦρ ὅλος γίνεται τῇ ψυχῇ, μεταδιδούς καὶ τῷ σώματι τῆς οἰκείας λαμπρότητος, δίκην τοῦ ὀρωμένου πυρός τὴν οἰκείαν τῷ σιδήρῳ φύσιν μεταδιδούτος, καὶ γίνεται ἡ ψυχὴ τῷ σώματι ὅπερ γέγονε τῇ ψυχῇ ὁ Θεός, καθά φησιν ἡ θεολόγος φωνή· οὔτε γὰρ ψυχὴ ζῆν δύναται, μὴ φωτιζομένη παρά τοῦ κτίσαντος, (231) οὔτε σῶμα, μὴ παρά τῆς ψυχῆς δυνατούμενον. Σκόπει ἀκριβῶς τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν. Σῶμα, ψυχὴ καὶ Θεός, τὰ τρία ταῦτα. Θεός ἀναρχος, ἀτελεύτητος, ἀπρόσιτος, ἀνεξιχνίαστος, ἀόρατος, ἄρρητος, ἀναφής, ἀψηλάφητος, ἀπαθής, ἀνεκδιήγητος, ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν φανείς ἡμῖν ἐν σαρκὶ δι' Υἱοῦ καὶ γνωρισθεὶς διὰ τοῦ παναγίου αὐτοῦ Πνεύματος, ὡς πιστεύομεν, ἴσος ἡμῖν κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας, ψυχῇ νοερᾷ μίγνυται διὰ τὴν ἐμὴν ψυχὴν, ὡς πού τις ἔφη, ἵνα καὶ τό πνεῦμα σώσῃ καὶ τὴν σάρκα ἀθανάτισῃ. Ἀλλὰ μὴν καὶ

ἐπαγγέλεται λέγων· “Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καί ἐμπεριπατήσω. Καί ἐγώ καί ὁ Πατήρ ἔλευσόμεθα καί μονήν παρ’ αὐτοῖς ποιησόμεθα”, δηλαδή τοῖς πιστεύουσι καί τήν πίστιν ἐκ τῶν προειρημένων ἔργων ἐνδεικνυμένοις. Ἀλλά πρόσεχε. Θεοῦ κατά τάς ἀψευδεῖς ἐπαγγελίας ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν τοῖς γνησίοις δούλοις αὐτοῦ καί διὰ τῶν ἐνεργειῶν καί ἐλλάμψεων τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐμπεριπατοῦντος ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς, ἀχωρίστους εἶναι τοῦ Θεοῦ τάς ἀξίας τῶν τοιούτων ψυχᾶς ὁμολογουμένως πιστεύομεν. Τῶν δέ ψυχῶν πάλιν διῖκνουμένων ἐν ὄλῳ τῷ σώματι καί μηδενί μέρει ἀπολιμπανομένων, ἀνάγκη πάντως καί αὐτήν τήν σάρκα, ἀχωρίστον οὖσαν τῆς ψυχῆς, μᾶλλον δέ μηδέ ζῆν χωρίς αὐτῆς δυναμένην, ὄλην ἄγεσθαι τῆς ψυχῆς τῷ θελήματι· καί ὡς οὐκ ἔστι σῶμα ζῆν ἄνευ ψυχῆς, οὕτως οὐδέ θέλημα ἔνι τό σῶμα ἔχειν τότε παρεκτός τῆς ψυχῆς.

Ἀποδέδεικται τοίνυν ὅτι, ὡσπερ ἐν Πατρὶ καί Υἱῷ καί Ἁγίῳ Πνεύματι εἷς Θεός ἀσυγχύτως καί ἀδιαιρέτως προσκυνεῖται, οὕτω πάλιν ἐν Θεῷ καί ψυχῇ καί σώματι ἀδιαιρέτως καί ἀσυγχύτως θεός κατά χάριν ὁ ἄνθρωπος γίνεται, (232) μήτε τοῦ σώματος εἰς ψυχὴν μεταβαλλομένου, μήτε τῆς ψυχῆς εἰς θεότητα μεταποιουμένης, μήτε τοῦ Θεοῦ τῇ ψυχῇ συγχεομένου, μήτε τῆς ψυχῆς εἰς σάρκα μεταπηγνυμένης, ἀλλά μένων ὁ Θεός καθὼς Θεός ἐστὶ καί ἡ ψυχὴ καθὼς ἔχει φύσεως καί τό σῶμα, καθὼς ἐπλάσθη, πηλός. Ὁ παραδόξως συνδήσας αὐτά καί τό νοερόν τε καί ἄϋλον τῷ πηλῷ συγκεράσας, αὐτὸς ἀμφοτέροις τούτοις ἀσυγχύτως ἐνοῦται κἀγὼ κατ’ εἰκόνα καί ὁμοίωσιν ἐκείνου, ὡς ὁ Λόγος ἀπέδειξε, γίνομαι. Ἀλλά πάλιν, εἰ δοκεῖ, τόν λόγον ἐπαναλάβωμεν· ὑφ’ ἡδονῆς γάρ κινούμενος καί χαρᾶς, ἔτι τοῖς εἰρημένοις προσμένειν βούλομαι, ἵνα καί τόν νοῦν τῶν τοιούτων ἐκδηλότερον ἀνατάξωμαι. Πατήρ, Υἱός καί Ἅγιον Πνεῦμα εἷς Θεός ὃν σεβόμεθα. Θεός, ψυχὴ καί σῶμα, ὁ κατ’ εἰκόνα Θεοῦ κτισθεὶς ἄνθρωπος καί θεός εἶναι καταξιούμενος.

Τί οὖν μοι ταῦτα καί πρὸς τί λεπτότερον εἴρηται καί διὰ τί μακρόν τόν λόγον ἐξέτεινα, ἢ ἵνα αἰσχυρθῶσι, μᾶλλον δέ οἱ τό κατ’ εἰκόνα μὴ ἔχοντες ἑαυτοὺς ἐπιγνώσωνται καί οἱ κεχωρισμένοι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἑαυτοὺς ἀποκλαύσωνται καί τίνων ἐστέρηνται γνώσωσι καί ὑφ’ ὧν κατέχονται τῇ ἀκροάσει τοῦ λόγου διακρίνωσι καὶ οἷον αὐτοὺς σκότος κατακαλύπτει νοήσωσι καί Θεόν διδάσκειν τρομάσωσι, μᾶλλον δέ, ἵνα συγκαταβατικώτερον εἴπω, τοῖς τήν χάριν ἐν ἑαυτοῖς ἔχουσι τοῦ Θεοῦ καί πάντα διδασκομένοις δι’ αὐτῆς καί πάντα ἰσχύουσιν ἐν αὐτῇ ἀντιλέγειν φρίξωσι καί παύσωνται λέγειν μὴ εἶναι δυνατόν τινα τῶν κατά Θεόν ζώντων, ἐν κόσμῳ ἀναστρεφόμενον καί μετὰ γυναικῶν συνεσθίοντα ἢ αὐταῖς ὁμιλοῦντα, ἀμόλυτον νοητῶς τε καί αἰσθητῶς διαμένειν; Θεός ἀπαθὴς ἐστὶ, μὴ προσπάσχων τοῖς ὀρωμένοις. Καί οἶδα πάλιν ὅτι οἱ μὴ ὄραν ἰσχύοντες τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς μηδέ τοῖς αἰσθητηρίοις αὐτῆς αἰσθανόμενοι, τοῦ λεγομένου τήν (233) δύναμιν μὴ νοήσαντες, οὕτω πως ἀνταποκριθήσονται· “Ὅτι μὲν ὁ Θεός, φησὶν, ἀπαθὴς ἐστίν, οἶδαμεν· ἀλλ’ οὐ περὶ Θεοῦ, περὶ δὲ ἀνθρώπου πάντως ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν”.

Ἀλλά καί ὁ λόγος διὰ τοῦτο προλαβὼν τὰ τούτων ἐνέφραξε στόματα, θεόν εἰπὼν καί τόν ἄνθρωπον κατά χάριν γινόμενον, ἤγουν τῇ δωρεᾷ τοῦ παναγίου Πνεύματος. Ὡσπερ γάρ οὐκ ἔνι τόν ἥλιον ἐν βορβόρῳ λάμποντα μολυνθῆναι τάς ἀκτῖνάς ποτε, οὕτως οὐδέ τοῦ Θεοῦ φοροῦντος κεχαριτωμένου ἀνθρώπου τήν ψυχὴν ἢ τήν διάνοιαν μολυνθῆναι ἐνδέχεται, κἂν ἐν βορβόρῳ σωμάτων, εἰπεῖν, ἀνθρωπίνων ἐγκυλινδεῖσθαι τύχοι τό καθαρώτατον αὐτοῦ σῶμα, ὅπερ τοῖς θεοσεβέσιν ἀνοίκειον· οὐ μόνον δέ, ἀλλ’ οὐδέ, εἰ μετὰ μυρίων ἀπίστων καί ἀσεβῶν μεμιασμένων καθειρχθήσεται καί γυμνός τῷ σώματι γυμνοῖς αὐτοῖς ἐνωθήσεται, τήν πίστιν παραβλαβήσεται ἢ τοῦ ἰδίου δεσπότητος χωρισθήσεται καί τοῦ κάλλους ἐκείνου ἐπιληφθήσεται. Πολλά γάρ ἐπὶ μαρτύρων καί ἀγίων τοιαῦτα ἐγένοντο, ὡς ἐν τῷ Χρυσάνθῳ μάρτυρι καί ἐν ἄλλοις τισὶ τῶν ἁγίων, καί ὅμως οὐδὲν ἐκ τῆς

μεθόδου ταύτης τοῦ διαβόλου ἐκεῖνοι παρεβλάβησαν, τόν Θεόν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς οἰκοῦντα καί μένοντα.

Ὁ γάρ τό κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν ἢ τηρήσας ἑαυτῶ ἄνωθεν ἢ ἀνακαλεσάμενος καί ἀπολαβών, καί τό βλέπειν κατά φύσιν ἀπέλαβεν. Τοιγαροῦν καί ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσημόνως ὁ τοιοῦτος περιπατεῖ, βλέπει τά πράγματα πάντα καθῶς ἔχουσι φύσεως· οὐ τὰς χροιάς θαυμάζει καί τὰς στιλπνότητας, ἀλλά τήν τούτων οὐσίαν τε καί ποιότητα καθορῶν, μένει ἀσάλευτος, μόνοις τοῖς ἐστῶσι προσέχων καί μένουσι. Ὁρᾷ τόν χρυσόν καί οὐ τήν λαμπρότητι τούτου προσέχει, ἀλλά κατανοεῖ τήν ὕλην ὅτι ἀπό τῆς γῆς καί χοῦς ἢ λίθος ἐστί, μηδέποτε εἰς ἕτερόν τι μεταβληθῆναι δυνάμενος. Βλέπει τόν ἄργυρον, (234) τόν μαργαρίτην, τούς λίθους ἅπαντας τούς τιμίους καί οὐ ταῖς εὐχροίαις τήν αἴσθησιν κλέπτεται, ἀλλά λίθους ἅπαντας ὡς ἓνα τῶν ἀπάντων λίθων ὁρᾷ καί πηλόν ἅμα ταῦτα λογίζεται. Ὁρᾷ ἱμάτια πολυτελεῖ καί οὐ θαυμάζει τήν ποικιλίαν, ἀλλ' ὅτι σκωλήκων κόπρος εἰσὶν ἐννοεῖ, καί τούς τερπομένους εἰς αὐτά καί περιποιουμένους ταῦτα ὡς τίμια ἐλεεῖ. Ὁρᾷ τινά δοξαζόμενον, ἐπί θρόνου καθήμενον, ὑπό λαοῦ πολλοῦ κατά τὰς ὁδοῦς πομπευόμενον ἢ καί φουσώμενον, καί ὡς ὄναρ βλέπων οὕτω διάκειται, γελῶν καί θαυμάζων τῶν ἀνθρώπων τήν ἄγνοιαν. Βλέπει τόν κόσμον καί ἐν μέσῳ πόλεως ὑπάρχει καί βαδίζει μεγάλης – μάρτυς ὁ ταῦτα ἐν ἡμῖν ἐνεργῶν Κύριος, ὡς ὁ μόνος ὢν ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ· καί ὡς ἐν ἐρήμῳ διάγων ἀνθρώποις ἀβάτω καί ὡς μηδέν μετὰ τινος ἔχων ἢ γνωρίζων τινά τῶν ἐπί γῆς ἀνθρώπων, οὕτω διάκειται.

Ὁ τοιοῦτος καί γυναῖκα τοίνυν ὁρῶν κάλλος ἔχουσαν σώματος, οὐ τῆς ὄψεως ὁρᾷ τήν ἐπανθοῦσαν εὐπρέπειαν, ἀλλ' ὡς σαπρίαν ἢ βόρβορον καί ὡς ἤδη θανοῦσαν καί γεγонуῖαν ὄλην ὅπερ καί γίνεται, οὕτω ταύτην ὁρᾷ· ἢς οὐκ ἂν ποτε τό ἔξωθεν ἄνθος ὁ νοῦς περιβλέψη, ἀλλά τήν ἔνδοθεν ὑπάρχουσαν ὑλώδη φθοράν, ἐξ ἧς τό ὄλον σῶμα συνίσταται. Τί γάρ καί ἄλλο ἐστί σῶμα ἢ διαμασηθείσης τροφῆς χυλός; Εἰ δέ καί τό ἔξωθεν κάλλος καταμαθεῖν θελήσειεν, οἶδεν ἐκ τῶν κτισμάτων ἀναλόγως θαυμάζειν τόν γενεσιουργόν, οὐχί δέ λατρεύειν τῇ κτίσει παρά τόν κτίσαντα· οὕτω γάρ ἀπό τοῦ μεγέθους καί ἀπό τῆς καλλονῆς τῶν κτισμάτων ἐπιγινώσκει τόν δημιουργόν καί πρός τήν ἐκείνου θεωρίαν ὁ νοῦς ἀνάγεται καί τήν ψυχὴν ἀνάπτει πρός τήν τοῦ ποιητοῦ κατανόησιν, δι' ἧς ἄρα καί πρός θεῖον κινεῖται πόθον καί δάκρυα καί ὄλως ἔξω τῶν ὁρωμένων γίνεται καί ἀπό τῶν κτισμάτων ἀποχωρίζεται.

(235) Καθάπερ γάρ τό φῶς τῶν αἰσθητῶν ὀφθαλμῶν πανταχοῦ παρ' ἡμῶν πέμπεται καί, τά προκείμενα πάντα τῇ ὀπτικῇ δυνάμει περιερχόμενον, τό σύνολον ἐξ αὐτῶν οὐ μολύνεται, κἄν ὣσι λίαν δυσεῖδη τά ὁρώμενα, ἀλλά πάλιν ἀμόλυντον αὐτό πρός ἕτερα περιφέρομεν, οὕτω καί ἡ τῶν ἀγίων διάνοια, κἄν εἰς βορβορώδη πάθη καί αἰσχρά παρακύψειεν, οὐ μολύνεται. Γυμνός γάρ ὑπάρχει ὁ νοῦς αὐτῶν καί πάσης ἐπιθυμίας ἐμπαθοῦς ἀλλότριος. Εἰ γάρ καί εἰς τήν τῶν τοιούτων θεωρίαν εἰσελθεῖν ποτε βουληθεῖη, οὐ δι' ἕτερόν τι τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἢ ἵνα σκοπήσῃ καί καταμάθῃ τῶν παθῶν τὰς ἐμπαθεῖς κινήσεις καί ἐνεργείας καί πόθεν λαμβάνουσι τὰς αἰτίας καί διά ποίων φαρμάκων πάλιν ἐξαφανίζονται, καθά καί ἰατροῦς ποιοῦντας ἀκούομεν καί περί τῶν παλαιῶν ἀκηκόαμεν. Ἀνέτεμον γάρ τούς νεκρούς, ἵνα τήν θέσιν κατανοήσωσι τοῦ σώματος, ὅπως ἐξ ἐκείνων γινώσκοντες ὣσι τῶν ζώντων ἀνθρώπων τά ἔνδοθεν καί ἰατρεύειν ἐν ἄλλοις ἐπιχειρῶσι τά μή ὁρώμενα πάθη. Τοιοῦτόν τι πάντως ἐργάζεται καί ὁ πνευματικός ἰατρός ὁ τά τῆς ψυχῆς πάθη ἐμπείρως ἰατρεύειν βουλόμενος· ἵνα δέ σοι τήν ἔντεχνον αὐτοῦ ἰατροῦ τῷ λόγῳ καθυποδείξω, πραγματικὴν ποιήσομαι τήν διήγησιν.

Ἔρχεται τις πρός τόν πνευματικόν ἰατρόν ἄρρωστος, κεκαρωμένος τῷ πάθει, τεταραγμένος ὅλος τόν νοῦν, ἀντί ἰατρείας τά βλάπτοντα ἐπιζητῶν, τά τό πάθος δηλονότι αὐξάνοντα καί τόν θάνατον ἐν ἀκαρεῖ ἐπισπώμενα. Βλέπει τοῦτον ὁ

φιλόανθρωπος καί συμπαθής ἰατρός, κατανοεῖ τοῦ ἀδελφοῦ τὴν ἀσθένειαν, τοῦ πάθους τὴν φλεγμονήν, τόν ὄγκον, ὅρα τόν νοσοῦντα ὄλον τοῦ θανάτου γινόμενον. Τοῦ τοιοῦτου δέ ἄρα τις ἐρασθήσεται, ἵνα πάλιν τῶν ἀναισθήτων λόγων ἐκείνων ἀναμνησθῶ; Οἶμαι, οὐδέ τῶν λίαν τις μαινομένων ἀνδρῶν τοιοῦτόν τι κατά τῆς ἀσθενούσης ἢ τοῦ ἀσθενοῦντος τὴν πρὸς θάνατον ἀρρωστίαν ἐνθυμηθήσεται, μὴ ὅτι γε εὐσεβῶν καί φοβουμένων τόν Θεόν ἰατρῶν. Ἀλλά τῶν ὄντως (236) μαινομένων τούς λόγους χαίρειν εἰπόντες, ἐχώμεθα τοῦ λόγου τῆς διηγήσεως. Ὅταν οὖν ἴδῃ ὁ πνευματικός καί ἐπιστήμων ἰατρός ἐν οἷς εἶπομεν ὄντα τόν ἀδελφόν, οὐκ εὐθέως βοᾷ οὐδέ διαναβάλλεται οὐδέ λέγει· “Κακά καί θανατηφόρα εἰσὶν ἃ ζητεῖς καί οὐ δίδωμί σοι ταῦτα τά βοηθήματα”, ἵνα μὴ ἀκούσας φυγῇ χρήσεται καί πρὸς ἕτερον τῶν τοιοῦτων παθῶν ἄπειρον ἀπέλθῃ καί τῇ αὐτῇ ὥρᾳ τεθνήξεται· ἀλλὰ προσδέχεται, κατέχει, παρακαλεῖ, πᾶσαν δεικνύει ἀγάπην ὁμοῦ καί ἀπλότητα, ἵνα πληροφορήσῃ αὐτόν ὅτι καί δι’ ὧν φαρμάκων ἠτήσατο, δι’ αὐτῶν καί τὴν ἰατροῦ ποιήσεται καί τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἐκπληρώσῃ.

Εἰσὶ γάρ τινες οἱ χαλεπῶς νοσοῦντες κατά ψυχὴν καί χαλεπά τά νοσήματα φέροντες καί τά ἐπαύξοντα τὴν νόσον ἐπιζητοῦντες· καί τό μὲν πάθος ἐκάστου τούτων ἴσως, ἵνα δέηται διαίτης καί τῆς τῶν ἡδέων ἀποχῆς, αὐτοὶ δέ μᾶλλον τρυφᾶν ζητοῦσι τά φθοροποιὰ βρώματα καί εἰς κόρον ἐμφορεῖσθαι αὐτῶν. Διὰ δὴ τοῦτο, ὡς ἔφθην εἰπὼν, ὁ ἔμπειρος ἰατρός οὐκ εὐθέως ἐπὶ τοῖς ζητούμενοις παρά τοῦ νοσοῦντος ἀνανεύει, ἀλλ’ ὑπισχνεῖται πάντα τά τῆς αἰτήσεως ἐκπληρῶσαι αὐτοῦ· ὁ νοσῶν, ὡς ἐπὶ καλοῖς, σπεύδει τοῖς καταθυμίαις αὐτοῦ, ὁ ἰατρός ὑποκρύπτει τά βοηθήματα· καί ὁ μὲν ἐκδέχεται καί περιχαρῶς ἀναμένει, ὁ δέ, σοφός ὢν, τόν μὲν φαινόμενον τῶν ζητούμενων δεικνύει παρόμοια, τό δέ κρυπτόμενον, ἄλλα μὲν τῇ γεύσει, τῇ δέ δυνάμει τῆς ἐνεργείας παράδοξα. Μόνον γάρ τῶν φαρμάκων ὁ ἀσθενῶν ἄπτεται, καί τῇ ἀφῇ παρά πᾶσαν ἐλπίδα τὴν ἰατροῦ λαμβάνει· καί καταπαύεται μὲν εὐθύς τοῦ πάθους ὁ ὄγκος, τό δέ τραῦμα παντελῶς ἀφανίζεται, καί ὢν τῇ ἐπιθυμίᾳ πρῶτον ἐφλέγετο, τούτων οὐδέ μνημονεύειν ἀνέχεται τοῦ λοιποῦ. Καί ἔστιν ἰδεῖν καί θεάσασθαι λόγου παντός ὑψηλότερον θαῦμα γινόμενον· χωρὶς γάρ ἄλλου τινός βοηθήματος, μόνη τῇ προσψαύσει καί θεωρίᾳ τῶν ἰατρικῶν φαρμάκων ὑγιαίνειν ποιεῖ τούς νοσοῦντας, (237) τά τραύματα καί τόν ὄγκον αὐτῶν καταστέλλεσθαι καί τὴν φλόγαν τούτων τῆς δίψης παύεσθαι, καί τούς πεινῶντας τά φθοροποιὰ καί ἐπιβλαβῆ βρώματα τῶν ὠφελίμων μᾶλλον ἐπιθυμεῖν ἔκτοτε, καί πολλοῖς διηγείσθαι τούτους τά τοῦ ἰατροῦ θαύματα καί τὴν θαυμασίαν μέθοδον τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ.

Ἀκουέτωσαν οἱ ὑγιαίνοντες καί τά αἰνιγματωδῶς ἡμῖν εἰρημένα νοεῖτωσαν, εἴ τε καί τῆς ἐνθέου γνώσεως τὴν χάριν ἐδέξαντο. Ταῦτα γάρ οἱ νοσοῦντες οὐκ ἴσασιν, μᾶλλον δέ οὐδέ ὅτι ἀσθενοῦσιν ἐπίστανται. Τούς δέ οὕτως ἔχοντας τίς ἄρα λόγῳ πείσει ποτέ ὅτι ἀσθενεῖα καί νόσῳ κατέχονται; Ὑγίαν γάρ τούτην οἶονται, τό ποιεῖν τῆς σαρκός τά θελήματα καί πάντα πράσσειν τά τῆς ἐπιθυμίας καί τῆς ἐφέσεως· καί ὡσπερ οὐδεὶς τούς ἔξω φρενῶν ὄντας καί παρακόπους ἔκφρονας εἶναι ποιήσει λογίσασθαι ποτε ἑαυτούς, οὕτως οὐδέ τούς ἐν πάθει κυλινδουμένους καί ὑπ’ αὐτῶν κεκρατημένους καί μὴ αἰσθανομένους τῆς κατασχέσεως τούτων ἐν κακοῖς εἶναι πείσει ποτέ τις ἢ μεταβαλέσθαι ποιήσει ἐπὶ τό βέλτιον. Τυφλοί γάρ ὄντες καί μηδέ ἄλλον τινά πιστεύοντες βλέπειν, οὕτως διάγουσιν ἐστερημένοι καί τοῦ ὁράν, καί ὅτι οὐδέ ἀναβλέψαι αὐτούς δυνατόν εἶναι πείθονται· εἰ γάρ ἐπείθοντο, τάχα ἂν καί ἐζήτησαν ἀναβλέψαι, καί ἀναβλέψαντες εἶδον ἀκριβῶς καί ἐγνώρισαν τούς ἐσταυρωμένους τῷ κόσμῳ. Ἀλλά μὴ θέλοντες τῶν παθῶν ἀπαλλαγῆναι βύουσιν ἐκουσίως τά ὦτα καί τῷ Ἀποστόλῳ προσέχειν οὐ βούλονται οὕτω λέγοντι· “Ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται κἀγὼ τῷ κόσμῳ. Ζῶ δέ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δέ ἐν ἐμοὶ Χριστός”, καί

πάλιν· “Νεκρώσατε οὖν τά μέλη ὑμῶν τά ἐπί τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν”. Ὁ οὖν τῷ κόσμῳ ἀποθανῶν – τοῦτο γάρ ἐστιν ὁ σταυρός – καὶ ζῶν μηκέτι αὐτός, ζῆ δέ ἐν αὐτῷ ὁ Χριστός, (238) ὁ νεκρωθεὶς τά μέλη τά ἐπί τῆς γῆς, ἤγουν τὰς ἐμπαθεῖς αἰσθήσεις τοῦ σώματος, ὥστε καὶ παντός πάθους καὶ πάσης ἐπιθυμίας κακῆς ἀμέτοχος γενέσθαι, πῶς, εἶπέ, κἂν ὀπωσοῦν πάθους αἰσθησὶν δέξεται, ἢ ἡδονῆς ὑποστήσεται κίνησιν, ἢ σαλευθῆσεται τὴν καρδίαν τὸ σύνολον;

Εἰ δέ ἀπιστεῖς ἔτι καὶ ἀναβάλλεσαι, βλέπε πρὸς τίνα τὰς κατηγορίας ἐκφέρεις καὶ τίνα λέγεις τῆς ἀμαρτίας συμμετόχον. Ὡ τοῦ τολμήματος! Τούς τόν Χριστόν ζῶντα καὶ ἐνοικοῦντα ἔχοντας ἐν ἑαυτοῖς, πρὸς ἡδονὴν λέγεις κλέπτεσθαι τὴν καρδίαν; Λοιπὸν κατὰ σέ κοινωνός ἀμαρτίας καθέστηκεν ὁ Χριστός, ὅς ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδέ δόλος εὐρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, ὁ τοῦ κόσμου αἴρων τὰς ἀμαρτίας καὶ καθαίρων παντός πάθους τὰς αὐτῷ συναφθείσας ψυχάς; Οὐκ ἐννοεῖς ἀκμὴν ἅ μὲν λαλοῦμεν ἡμεῖς, ἅ δέ σύ βλασφημεῖς; Οὐ φρίττεις καὶ τῷ στόματί σου τὴν χεῖρα τιθεῖς καὶ μὴν λαλεῖν παιδεύεις τὴν γλῶτταν σου περὶ ὧν οὐπω τὴν πείραν εἴληφας, οὐδέ διανοίᾳ τὴν γνῶσιν κατέλαβες τῶν τοιούτων, καὶ ταῦτα τοῖς ὀφθαλμοῖς οὐκ ἑώρακας, οὐδέ ἡ ἀκοή σου τὸ μέγεθος αὐτῶν ἐχώρησεν; Οὐκ οἶδας ὅτι καταγελωσὶ σου ὡς ἀναισθήτου, ὀπηνίκα λέγειν ἐπιχειρεῖς περὶ τῶν τοιούτων, ἄλλα ἀντ’ ἄλλων φθειγόμενος, οἱ ἔργῳ καὶ λόγῳ τὴν πείραν ἐσχηκότες αὐτῶν;

Εἰ μὲν οὖν ἡξιώθης τῆς ἄνωθεν χάριτος, λέγε καὶ τά τῆς χάριτος ἐλευθεροστομῶν καὶ θεολογεῖν ἀκωλύτως περὶ τοῦ φύσει Θεοῦ· οὐ μὴν δέ, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν θέσει υἱῶν τοῦ Θεοῦ καί, ὡς ἐφικτόν ἀνθρώπῳ, ὁμοίων αὐτοῦ διὰ τῆς χάριτος διηγοῦ ἀκωλύτως τοῖς πᾶσιν ὡς εἰσιν ἅγιοι δούλοι τῆς δόξης αὐτοῦ. Εἰ δέ ὁμολογεῖς, καλὸν ποιῶν, μὴ μετασχεῖν τοῦ χαρίσματος μηδὲ αἰσθανθῆναι σαυτὸν νεκρὸν τῷ κόσμῳ γενόμενον, μηδὲ εἰς οὐρανὸν ἔγνωσ ἑαυτὸν (239) ἀνελθόντα ὡς κρυβῆναι μόνον ἐκεῖ καὶ μὴ φαίνεσθαι, μηδὲ τοῦ κόσμου παντός ἔξω κατὰ τὸν Παῦλον εἶτε ἐν σώματι εἶτε χωρὶς ἐγένου τοῦ σώματος, μηδὲ ἀλλοιωθέντα κατέμαθες ἑαυτὸν ὄλον καὶ πνεῦμα οἶονεῖ γενόμενον ἐν τῇ τῆς σαρκὸς ἀποθέσει, πνευματικὰ συγκρίνοντα τοῖς πνευματικοῖς, τί οὐκ ἀσπάζη τὴν καλὴν σιωπὴν καὶ ζητεῖς ἐν μετανοίᾳ καὶ δάκρυσιν ταῦτα λαβεῖν καὶ μαθεῖν, ἀλλὰ κενῶς οὕτως λαλεῖν ἐθέλεις περὶ ὧν οὐκ ἔσχες τὴν ἀληθινὴν γνῶσιν καὶ ἅγιος τούτων χωρὶς καλεῖσθαι φιλεῖς καὶ ὡς ἤδη σεσωσμένος διάκεισαι, λογισμούς τολμῶν ἀλλοτρίου ἀναδέχεσθαι καὶ διδάσκειν ἑτέρους; Οὐ φρίττεις ἄλλους ὀδηγεῖν πρὸς τὸ φῶς, αὐτός ὑπάρχων ἐστερημένος τοῦ θείου φωτός; Οὐ δέδοικας ποιμαίνειν ἀδελφούς, ὁ ἔτι ἐν σκότει καθήμενος καὶ μηδὲ τὸν ὀφθαλμὸν ἐκείνον κτησάμενος τὸν ὀρῶντα τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν; Οὐκ αἰσχύνῃ ἄλλους ἰατρεύειν, ἀσθενῆς ὑπάρχων αὐτός καὶ μηδὲ τῶν ἰδίων τραυμάτων λαβεῖν ἰσχύων τὴν αἴσθησιν; Εἶπέ γάρ μοι, εἰ μὴ σεαυτὸν ἀπαθῆ ἔγνωκας εἶναι καὶ τὸν ἀπαθῆ Θεὸν κατέμαθες οἰκοῦντα ἐν σεαυτῷ, ἐν τίνι ἄλλῳ θαρρήσας, τοῖς ἔργοις τῶν ἀπαθῶν καὶ ταῖς διακονίαις τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ δούλων ὑπηρετεῖν καὶ ὑπεισελεθεῖν κατετόλμησας;

“Ὅρα μὴ λάθῃς σεαυτὸν ξένοις βαθμοῖς καὶ ἀλλοτρίαις διακονίαις ἐπιτηδῶν καὶ ὡς καταφρονητὴς τοῦ θείου θελήματος καὶ τολμηρός καὶ ἀχρεῖος οἰκέτης εἰς τὸ σκότος ἀποπεμφθῆς τὸ ἐξώτερον. Ὅρα μὴ εὐρεθῆς τοῦ συγκλητικοῦ ἐνδύματος καὶ ἀξιώματος γυμνός, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο εἶναι νοήσεις ἢ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, καὶ δεθείς, οὕτως ἔχων, χεῖρας ἅμα καὶ πόδας, εἰς τὸ πῦρ ἐμβληθῆς τὸ αἰώνιον. Βλέπε μὴ πρότερον ποιμαίνειν (240) ἐπιχειρήσης, πρὶν ἂν τὸν καλὸν σε ποιμένα φίλον γνήσιον κτήσασθαι, ἐπεὶ οὐδὲν κερδήσεις ἕτερον, γίνωσκε, ἢ δοῦναι λόγον τῷ Θεῷ, οὐ μόνον περὶ τῆς σαυτοῦ ἀναξιότητος, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν προβάτων, ὧν ἐξ ἀπειρίας καὶ ἐμπαθείας ἀπώλεσας. Βλέπε, παρακαλῶ, μὴ ἀναδέξῃ τὸ σύνολον χρεὴ ἀλλότρια

ὑπόχρεως ὑπάρχων αὐτός ἔν τινι· μή ἄφεισιν δοῦ ναι τολμήσης, ὁ μή τόν αἴροντα τήν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ἐν τῇ καρδίᾳ κτησάμενος. Ὅρα μή κρῖναι τόν ἕτερον, ἀδελφέ, καταδέξει, πρὶν ἂν αὐτός ἀκριβῆς γένη καί τῶν οἰκείων σφαλμάτων ἐξεταστής καί δικαίαν τήν ψῆφον κατά σαυτοῦ διά δακρύων ἀπολύσης καί πένθους· καί τῆνικαῦτα, Πνεύματος ἐμπλησθεῖς Ἁγίου, ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ νόμου τῆς σαρκός καί τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας ὑπό τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος εἰς τήν τῶν ἄλλων κρίσιν δίκαιος ἀποκατασταθῆς κριτής, ὡς ὑπό Θεοῦ προχειρισθείς ἐν τούτῳ διά τοῦ Πνεύματος.

Ἴδε γάρ ὅτι οὐδεῖς τῶν κατά κόσμον ἀρχόντων τούτῳ τολμᾷ ἐπιπηδῆσαι τῷ ἀξιώματι, πρὶν ἂν παρά τοῦ βασιλέως τῷ τῶν κριτῶν ἐγκαταλεγεῖ τάγματι. Καί εἰ ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀξιομάτων τοιαύτη τάξις ἐστί καί τοιοῦτος φόβος, ὡς μή τῷ ἐπιγεῖω βασιλεῖ προσκροῦσαι, πόση εὐλάβεια ὀφείλεται παρ' ἡμῶν ἀπονέμεσθαι τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀξιώμασιν, ὡς μή αὐτοχειροτόνητοι καί πρό τοῦ κληθῆναι ἄνωθεν ἐπιπηδᾶν τοῖς θείοις καί εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος ἐμπίπτειν. Φρίξον, ἄνθρωπε, καί τοῦ Θεοῦ σεβάσθητι τό μακρόθυμον καί μή ἔλαττον ἔχων φανῆς τῶν κοσμικῶν ἀρχόντων τόν φόβον εἰς Θεόν, τόν ἐπουράνιον βασιλέα, ἢ ὅσον ἐκεῖνοι πρός τόν ἐπίγειον ἔχουσι· μηδέ καταφρονῶν ἔση τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος καί μακροθυμίας αὐτοῦ διά φιλοδοξίαν καί φιλαρχίαν, ὅτι αὐτός ἐστί (241) πάντων ἐξουσιαστής καί πάντων κριτής φοβερός, ἀποδιδούς ἐκάστῳ κατά τὰς πράξεις καί τὰς ἐνθυμήσεις αὐτοῦ· ἀλλ' ὡςπερ οὗτοι τῷ ἐπιγεῖω, οὕτω καί σύ κἂν ὡσαύτως τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ καί Θεῷ τήν τιμὴν καί τόν φόβον ἀπόνεμε, ἵνα τιμῶν καί φοβούμενος αὐτόν δυνηθῆς τηρῆσαι τὰς αὐτοῦ ἐντολάς καί διά τῆς τῶν ἐντολῶν φυλακῆς ἑαυτόν προετοιμάσας οἶκος τῆς τριφεγγοῦς αἵγλης αὐτοῦ ἀξιοθείης γενέσθαι κατά τὰς ἀψευδεῖς ὑποσχέσεις αὐτοῦ. Φησί γάρ· “Ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει, κἀγὼ ἀγαπήσω αὐτόν καί ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτόν”, καί πάλιν· “Κἀγὼ καί ὁ Πατήρ μου ἐλευσόμεθα καί μονήν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν”.

Τοιοῦτος δέ γενόμενος οὐκ ἔση ἔτι ἑαυτῷ ζῶν, ἀλλά νεκρόν ἴδης ἑαυτόν γεγονότα τῷ κόσμῳ, ὡς νεκράν περιφέρων τήν σάρκα καί ἀνενέργητον πάντη πρός ἁμαρτίαν, ζῶντα δέ μόνῳ τῷ Θεῷ, ὡς ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργούμενος καί κινούμενος· καί ἐν τοιαύτῃ δόξῃ καταμαθῶν ἑαυτόν, βοήσεις τῆνικαῦτα μετά τοῦ θείου Παύλου μεγαλοφώνως ἐν εὐφροσύνῃ καρδίας καί εἴπης· “Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου, ὅτι ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἠλευθέρωσέ με ἀπό τοῦ νόμου καί τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας”. Καί τοῦ λοιποῦ διαφορὰν οὐχ ἔξεις ἄρρενος καί θηλείας, οὐδέ βλάβην ὑπομείνης ἐκεῖθεν, ὡς ἤδη τό κατά φύσιν λαβῶν καί μή παρά φύσιν ὄρων τά τοῦ Θεοῦ πλάσματα· ἀλλά, καί συνῶν καί ὁμιλῶν ἀνδράσι καί γυναιξί καί αὐτούς ἀσπαζόμενος, ἀβλαβῆς καί ἀκίνητος διαμείνης ἀπό τῆς κατά φύσιν ἔδρας καί στάσεως καί ὡς μέλη Χριστοῦ τίμια καί Θεοῦ ναοὺς ἴδης καί προσέξεις αὐτοῖς. Πρό δέ τοῦ ἐλάσαι εἰς μέτρον τοιοῦτον καί τήν ζωοποιόν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ ἐν τοῖς μέλεσί σου θεάσασθαι, καλόν ποιήσεις, ἐάν τὰς ἐπιβλαβεῖς ὄψεις φύγης, ἐν αἷς αἰτία μὲν οὐκ (242) ἔστιν οὐδεμία κακοῦ, διά δέ τῆς ἐνοικούσης ἐν ἡμῖν προγονικῆς ἁμαρτίας ἐξελκόμεθα καί δελεαζόμεθα εἰς ἀτόπους ἐπιθυμίας.

Οὕτω γάρ ποιῶν, ἐν ἀσφαλείᾳ ὁ πᾶς ἔσται σοι βίος καί οὐ προσκόψεις πρός λίθον ἁμαρτίας τόν πόδα σου, Θεόν ἢ κτησάμενος ἢ ἀγωνιζόμενος κτήσασθαι, ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καί προσκύνησις σὺν τῷ Πατρὶ καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων· ἀμήν.

Περί τῶν δουλευόντων Θεῷ, τίνες τε εἶεν και ὁποῖοι και ποταποί. Και τίς ἐστίν ὁ μετανοῶν και ἡ ἐργασία αὐτοῦ, και τίς ὁ τήν ἀσκητικὴν ζωὴν μετερχόμενος και ἡ ἐργασία αὐτοῦ, και τίς ὁ δουλεύων Θεῷ και τό ἔργον αὐτοῦ. Και ὅτι, ἐάν μὴ τὰς ἀρετάς κτησώμεθα, οὐδέν ἡμᾶς ἀπαλλαγὴ μόνον τῶν παθῶν ὠφελήσει.

Ἐπειδήπερ ὅσον ἀπό τοῦ θείου βαπτίσματος χριστιανούς ἡμᾶς ἑαυτοὺς δίχα τῶν ἔργων και πιστοὺς λογιζόμεθα, εἰς τήν ὁμοούσιον και ἀδιαίρετον Τριάδα πιστεύοντες και εἰς τόν ἕνα ταύτης τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν και Θεόν, και δούλους ἑαυτοὺς ἐκ συνηθείας οὕτω πως ἀπλῶς ἐπιγραφόμεθα τοῦ Θεοῦ και καλοῦμεν, και γράφοντες πρὸς ἑτέρους τοῦτο αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἄνωθεν γράφοντες ὀνομάζομεν, μὴ εἰδότες ἴσως αὐτό τοῦτο, τί ἐστὶ δουλεία Θεοῦ και τίς ὁ ἀκούειν ἄξιος και εἶναι δοῦλος Θεοῦ, τόν λόγον ὑπὸ τοῦ Λόγου κινουῦμαι γυμνάσαι και εἰπεῖν ἐπιείγομαι περὶ τῶν δουλευόντων Θεῷ τίνες τε εἶεν και ὁποῖοι και ποταποί, και τίνα τὰ παρά τῶν τοιούτων διὰ Κύριον γινόμενα ἔργα, ὡς ἂν ἀπό τῶν ἑαυτοῦ πράξεων ἕκαστος γνώσεται ἑαυτόν, και τίνα θεραπεύει διὰ τῶν ἑαυτοῦ ἐγχειρήσεων και τίνι δουλεύει, ἢ τίνα ποτέ ἐθεράπευσε και τίνι ἐδούλευσεν, εἴσεται, ἵνα μὴ ἑαυτῷ τις χαριζόμενος δοκῇ τῷ Κυρίῳ δουλεύειν και οὐχ ἑαυτῷ. Ἀλλά περὶ μὲν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ διαγόντων και ὑπὸ ζυγόν (244) ὄντων τοῦ βίου οὐδεὶς λόγος ἡμῖν, διαρρήδην τοῦ ἀγίου Παύλου βοῶντος· “Ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ, ὁ δὲ γαμίσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί” και τῷ κόσμῳ, περὶ δὲ τῶν ἀποταξαμένων τῷ κόσμῳ και τοῖς ἐν κόσμῳ ἅπας ὁ λόγος ἔσται ἡμῖν.

Οἱ εἰς τό στάδιον ἄρτι τῆς μετανοίας ἐξ ἀκουσίου γνώμης και αὐτοθελῶς εἰσερχόμενοι και κατά τό ἐνόν εἰς τήν σωματικὴν γυμνασίαν ἑαυτοὺς ἐγγυμνάζοντες, εἰσαγωγικοί τε, λέγω, και οἱ ἐν ταύτῃ χρονίσαντες, οἴονται τῷ Κυρίῳ δουλεύειν και ἐξ ἔργων δικαιουῖσθαι ἐλπίζουσι. Μὴ προσέχοντες γάρ τῷ φωτὶ τῶν θείων Γραφῶν, ἀλλ’ ἔξω τούτου ἀεὶ τῶν τοιούτων τινές πορευόμενοι και ἐν σκότει τῶν πονηρῶν διανοιῶν αὐτῶν κατεχόμενοι, οὐ γινώσκουσιν ὅτι πολὺ ὑπάρχει τό ἐν μέσῳ διάφορον τῶν τε μετανοούντων και ἀγωνιζομένων εἰς τήν γυμνασίαν τῆς ἀρετῆς και αὐτῶν τῶν τῷ δεσπότη δουλευόντων Χριστῷ. Οἱ μὲν γάρ μετανοοῦντες, ὑπὲρ ὧν κακῶς ἔπραξαν μεταμελόμενοι, συγχώρησιν τῶν ἐπταισμένων αἰτοῦνται λαβεῖν, οἷος ἦν ὁ τελώνης, ἡ πόρνη, ὁ Πέτρος αὐτός, ὅτε, πτοηθεὶς και ἀρνησάμενος τρίτον, ἔκλαυσε πικρῶς, και εἶ τις κατ’ ἐκεῖνον τόν ἄσωτον τόν μετὰ πορνῶν και τελωνῶν καταδαπανήσαντα τόν κλῆρον τόν πατρικόν· οὗτοι γάρ και οἱ τοιοῦτοι οὐχὶ δουλεύειν λέγονται τῷ Κυρίῳ, ἀλλὰ ἐχθροὶ και προσκεκρουκότες ὑπάρχοντες, διὰ μετανοίας και ἐξομολογήσεως καταλλάσσονται αὐτῷ. Οἱ δὲ τήν ἄσκησιν μετερχόμενοι και ἄρτι πρὸς τήν γυμνασίαν τῆς ἀρετῆς ἐκθύμως ἐγγυμνάζομενοι τὰ πάθη μετὰ τήν μετάνοιαν νικῆσαι σπουδάζουσι, σπουδαίως αὐτήν και θερμῶς δηλονότι πεποικότες ὑπὲρ τῶν προημαρτημένων αὐτοῖς· (245) οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ και τὰς ἀρετάς ἀντὶ τῶν παθῶν κτήσασθαι ἀσφαλῶς ἀγωνίζονται.

Και ὁ μὲν ἄρτι μετανοῶν λυπεῖται, κλαίει, νηστεύει, ἀγρυπνεῖ, χαμευνεῖ, διακονεῖ και πάσας ὑποφέρει τὰς θλίψεις, ἀεὶ τὰ ἑαυτοῦ κακά λογιζόμενος και ὡς μειζόνων κολάσεων ἄξιον ἑαυτόν ἔχων, ἀταράχως ὑπομένει πάντα τὰ ἐπερχόμενα, ἵνα διὰ τῆς τοιαύτης αὐτοῦ ὑπομονῆς ἀφεθῇ αὐτῷ τὰ ἐγκλήματα. Ὁ δὲ ἀγωνιζόμενος ἄρτι καλὸς ἀσκητὴς οὐχὶ διὰ ἔκτισιν ἀμαρτημάτων, ἀλλὰ διὰ τόν πρὸς

τά πάθη πόλεμον, ταῦτα πάντα καί ἕτερα τούτων πλείονα ἐπιτηδεύεται καί ποιεῖ· καί πᾶσαν θλίψιν ἐπερχομένην αὐτῷ μετά χαρᾶς ἀποδέχεται, μή ἐπερχομένης δέ, αὐτός ἑαυτόν θλίβει· καί πᾶσαν πρᾶξιν πραχθεῖσαν, ἣν ἀκούσει παρά τῶν πάλαι ἁγίων ἢ καί παρά τῶν συνόντων πραττομένην θεάσεται, σπουδάζει τό κατά δύναμιν καί αὐτός ποιῆσαι αὐτήν, ἵνα τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἀσκητικῶν ἀρετῶν τε καί πράξεων τά πολλά καί ποικίλα πάθη, δι' ὧν τήν ἰσχύν καθ' ἡμῶν οἱ δαίμονες κέκτηνται, ἐξαλείψῃ καί τέλεον ἐκ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ταῦτα ἐξαφανίση, πάσῃ δυνάμει ψυχῆς τὰς ἀρετάς ἀντ' αὐτῶν ἐν ἑαυτῷ θησαυρίζων. Εἰ γάρ μή οὕτω γένηται παρ' αὐτοῦ καί οὕτω τά τῶν ἀγῶνων ἔξει καλῶς ἐν αὐτῷ, οὐδέν ἔσται ὄφελος αὐτῷ ἐκ μόνης τῆς τῶν παθῶν ἀλλοτριώσεως· οὐ γάρ ὁ μή πλεονεκτῶν, ἀλλ' ὁ ἐλεῶν ἐπαινεῖται, οὐδέ ὁ τό δοθέν τάλαντον σῶον φυλάξας ἀλλ' ὁ διπλασιάσας ἐσώθη, οὐδέ ὁ ἐκκλίνας ἀπό κακοῦ, ἀλλ' ὁ ποιήσας τό ἀγαθόν μακαρίζεται, οὐδέ ὁ τοῖς ἐχθροῖς τοῦ βασιλέως μή συντιθέμενος ἀλλ' ὁ καί ὑπέρ αὐτοῦ κατ' αὐτῶν ὀπλιζόμενος τε καί ἀντιμαχόμενος τήν ἀγάπην ἐνδείκνυται.

Καί μαρτυρεῖ τοῦτο αὐτός ὁ δεσπότης Χριστός οὕτω διαρρήδην βοῶν· “Ὁ μή ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστι· καί ὁ μή συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει”. Τοῦτο δέ λέγων, δείκνυσιν (246) ὅτι ὁ μή παντί τρόπῳ καί πάσῃ σπουδῇ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηρῶν καί ἀεὶ τὰς ἀρετάς διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν κτώμενος ἐργασίας καί εἰς τό πρόσω δι' αὐτῶν ἀνερχόμενος, ἀλλά τῶν μέν πονηρῶν μόνων τῷ δοκεῖν ἀπεχόμενος, τῶν δέ γε ἀγαθῶν μή ἐπί πολύ ἀντεχόμενος, ἀλλ' οἰοεῖ τοῦ συλλέγειν τὰς ἀρετάς διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἀμελείας παυσάμενος, οὐδέ ἅ δοκεῖ ἔχειν φυλάξαι δύναται· διὰ γάρ τῆς ἀργίας καί ταῦτα ἀπόλλυσι· καί δηλοῖ τοῦτο τό “ὁ μή συνάγων σκορπίζει”. Ἐπί μὲν γάρ τῶν αἰσθητῶν τοῦτο ἀδύνατον· ὁ γάρ μή συνάγων ἐκεῖ, ἀλλά ἀργός καθεζόμενος, οὐχί καί ὡς ὁ σκορπίζων ἐστίν. Ἐπί δέ τῶν πνευματικῶν οὐχ οὕτως, ἀλλά τόν μή ποιῶντα τό ἀγαθόν ὡς ἀμαρτάνοντα ἔχει ἢ θεία Γραφή καί κατακρίνεσθαι αὐτόν ὑπεμφαίνει· “Τῷ γάρ εἰδότε καλόν, φησί, ποιεῖν καί μή ποιῶντι, ἀμαρτία αὐτῷ ἐστίν”, καί πάλιν· “Ἐπικατάρατος πᾶς ἄνθρωπος ὁ ποιῶν τά ἔργα Κυρίου ἀμελῶς”. Ὅπερ ἐμοί πάντως ἀρκέσει πρῶτον, τῷ χαύνῳ καί ἀμελεῖ, εἰς κατάκρισιν. Εἰ δέ ὁ ἀμελῶς ποιῶν τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ κεκατήραται, πόσω μᾶλλον ὁ μερικῶς ποιῶν ἐξ ὧν ποιεῖν δύναται, ἢ καί μηδόλως ποιῶν, ἐπί πλεῖον κατακριθήσεται. Τοῦτο δέ καί ἐπί τῶν πολιτικῶν νόμων καί τῶν βιωτικῶν πραγμάτων εὐρήσεις γινόμενον· τόν γάρ βλέποντα δοῦλον διορτυτομένην παρά τινων τήν οἰκίαν τοῦ κυρίου αὐτοῦ καί συλουμένην τήν περιουσίαν αὐτοῦ καί μήτε συνεργήσαντα τοῖς κλέπταις μήτε παρεμποδίσαντα αὐτοῖς ἢ κραυγάσαντα, ἀλλ' ἐάσαντα τούτους, ἄραντας πάντα, λάθρα διαφυγεῖν, ἴσως ἐκείνοις ἐπίβουλον ἑαυτοῦ καί κλέπτην τόν δοῦλον ἐκείνον ὁ δεσπότης λογίζεται. Τί δαί; Οὐχί καί ὑμεῖς πάντες τά αὐτά κατά τοῦ πονηροῦ κατεψηφίσασθε;

(247) Οὕτως ἔσται πάντως κάμοι τῷ ἀθλίῳ πρῶτον καί ταπεινῷ, ὁκνῶ γάρ εἰπεῖν καί πᾶσιν ὑμῖν ἐάν πονηρῶν μέν ἔργων καί πράξεων ἀποσχόμεθα, τὰς δέ ἀρετάς ἀντ' αὐτῶν μή πάσῃ ἰσχύϊ κτησώμεθα ἐπί τοσοῦτον, ἕως οὗ ἄνδρες γενώμεθα τέλειοι καί καταντήσωμεν εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, καθὼς ὁ Παῦλος ἐντέλλεται γενέσθαι πάντας ἡμᾶς. Καί εἰκότως· εἰ γάρ μή τοιοῦτοι γενοίμεθα, πῶς δουλεῦσαι τῷ Κυρίῳ ἰσχύσομεν; Πῶς στρατευθῆναι Χριστῷ δυνησώμεθα; Πῶς δέ καί πνευματικῶς ὀπλισώμεθα καί εἰς παράταξιν Θεοῦ ζῶντος καταριθμηθῶμεν καί τοῖς ἐχθροῖς φοβεροί φανησώμεθα; Οὐδαμῶς. Μή οὖν οἰέσθω τις νηστεύων ἢ ἀγρυπνῶν ἢ πεινῶν ἢ διψῶν ἢ χαμευνία συζῶν ἢ πενθῶν ἢ κλαίων ἢ ὕβρεις ἐπερχομένας αὐτῷ καί πειρασμούς ὑποφέρων, ὅτι τῷ Θεῷ δουλεύει ἢ ἐτέρῳ τινί διὰ τῶν τοιούτων χαρίζεται τι. Ἄλλ' ἑαυτόν μόνον ὠφελεῖ, καί ταῦτα, ἐάν ἐν ταπεινώσει καί γνώσει πνευματικῇ ὑπομένη αὐτά καί μετέρχηται· εἰ δέ μή, οὐδέ

ἑαυτόν. Τό γάρ μή γινόμενον μετά ταπεινοφροσύνης καί γνώσεως πνευματικῆς, οἶον ἄν καί ἔστιν, οὐδέν ὀνίσησι τόν ποιοῦντα. Καί πῶς τοῦτο ἔστι, διά πάντων τῶν θείων Γραφῶν ὁ βουλόμενος διδαχθήσεται. Ἡμεῖς γάρ τοῦτο δεῖξαι μόνον κατεπειγόμεθα, ὅτι οὔτε οἱ ἐν τῇ μετανοίᾳ, οὔτε οἱ ἐν τῇ ἀσκήσει χρονίσαντες τῷ κυρίῳ δουλεύουσιν, ἀλλ' ἑαυτούς ὠφελοῦσι καί ἑαυτοῖς μόνοις χαρίζονται· καί, εἰ δοκεῖ, ἀπό παραδειγμάτων πιστότερον τόν λόγον καί βεβαιότερον ἐργασώμεθα.

Τίνας λέγομεν εἶναι τούς τῷ ἐπιγείῳ δουλεύοντας βασιλεῖ; Τούς ἀναστρεφόμενους ἐν τοῖς ἑαυτῶν οἴκοις, ἢ τούς συνακολουθοῦντας αὐτῷ πανταχοῦ; Τούς διάγοντας ἐν τοῖς ἑαυτῶν προαστείοις, ἢ τούς κατειλεγμένους ἐν τοῖς στρατεύμασι; Τούς ἀναπεπτωκότας καί τρυφῶντας καί οἴκαδε σπαταλῶντας, ἢ τούς ἐν πολέμοις ἀνδραγαθοῦντας (248) καί πληττομένους, ἔσθ' ὅτε καί πληττοντας καί τῶν ἐχθρῶν ἀναιροῦντας πολλούς καί τούς αἰχμαλωτισθέντας συνδούλους αὐτῶν ἀναρρομένους καί τούς ἐχθρούς καταισχύνοντας; Τούς χρυσοχόους καί χαλκοτύπους καί λινοξόους, τούς ἀεὶ ἐργαζομένους καί μόλις ἑαυτοῖς καί τοῖς συνοῦσι τήν σωματικὴν δυναμένους πορίσασθαι χρεῖαν, ἢ τούς στρατηγούς, τούς χιλιάρχους καί τούς λοιπούς ἄρχοντας καί αὐτούς τούς ὑπ' αὐτῶν ἀρχομένους λαούς; Οὐ πρόδηλον τούτους εἶναι μᾶλλον τούς τῷ ἐπιγείῳ δουλεύοντας βασιλεῖ, ἢ ἐκείνους; Χαλκεύς γάρ καί χρυσοχόος καί τέκτων, εἴ τι ἔργον ἐργάσονται τῷ βασιλεῖ, παρά τῶν ὑπηκόων τόν συμφωνηθέντα λαμβάνουσι μισθόν καί ὡς ξένοι τινές καί ἀλλότριοι ἀναστρέφουσιν οἴκαδε, μήτε τόν βασιλέα ἰδόντες, μήτε γνῶσιν ἔχοντες φιλίας τῆς οἰασοῦν πρός αὐτόν· οἱ δέ καί φίλοι τοῦ βασιλέως εἰσὶ καί δι' αὐτῶν ὁ ὑφ' ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν ὑπάρχων λαός. Οὕτως οὖν καί ἐπὶ τοῦ ἐπουρανίου νόει μοι βασιλέως καί ἐπὶ τῶν δουλευόντων αὐτῷ. Δοῦλοι γάρ αὐτοῦ, ὡς ὑπ' αὐτοῦ καί κτισθέντες καί παραχθέντες, οἱ πάντες ἐσμέν, πιστοὶ τε καί ἄπιστοι, δοῦλοι καί ἐλεύθεροι, πλούσιοι καί πένητες, ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς, βασιλεῖς τε καί ὁμοῦ καί ἄρχοντες· ἀλλ' οἱ μὲν εὐγνωμόνως καί ἐν πάσῃ ἰσχύϊ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηροῦντες καί διὰ τούτων τήν εἰς αὐτόν πίστιν βεβαίαν ἐπιδεικνύμενοι ἀγαθοὶ καλοῦνται καί πιστοὶ λέγονται, οἱ δέ ἀμελῶς μὲν καί ῥαθύμως ὅμως δέ δουλεύειν αὐτῷ προαιρούμενοι πονηροὶ καλοῦνται καί ὀκνηροὶ, οἱ δέ καί ἐναντία τῶν ἐκείνου προσταγμάτων ποιοῦντες ἢ λέγοντες ἐχθροὶ εἰσὶ καί πολέμιοι, εἰ καί ἀσθενεῖς εἰσὶ καί οὐδέν ὄλως ἰσχύοντες κατ' αὐτοῦ.

Ἡμεῖς οὖν τοῦ Κυρίου ἀκούσαντες λέγοντος· “Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν καί ἀράτω τόν (249) τόν σταυρόν αὐτοῦ καί ἀκολουθεῖτω μοι” καί τοῦ Ἀποστόλου διδάσκοντος· “Τεκνία, μή ἀγαπᾶτε τόν κόσμον μηδέ τά ἐν τῷ κόσμῳ· ἡ γάρ ἀγάπη τοῦ κόσμου ἔχθρα εἰς Θεόν ἐστὶ” καί ὅτι· “Ὁ ἀγαπῶν τόν κόσμον ἐχθρός τοῦ Θεοῦ καθέστηκεν”, πάντα τῷ δοκεῖν ἀφέντες, τῷ Σωτῆρι ἡμῶν καί Θεῷ ἠκολουθήσαμεν, μᾶλλον δέ τόν κόσμον ὡς ἐμπόδιον ἡμῖν πρός ἀρετὴν ὄντα, πρός τόν μονήρη βίον μετήλθομεν, οἰονεῖ τήν πολεμίαν καταλιπόντες γῆν, ἐν ἧ αἰχμάλωτοι, ἐκουσίως ἀποφυγόντες, διήγομεν, καί πρός τήν χώραν τοῦ ἡμετέρου δεσπότου καί βασιλέως Χριστοῦ μετέβημεν, ἐνδυσάμενοι μόνον τό σχῆμα τοῦ ὑπ' αὐτοῦ τελοῦντος λαοῦ, οὐ μέντοιγε διά τοῦ ἐνδύματος αὐτῷ στρατευθέντες ἢ δουλεύοντες, ὡς οὐδέ οἱ τήν ἴσην τοῖς στρατιώταις φοροῦντες στολὴν στρατιώται τοῦ βασιλέως τυγχάνουσιν, ἀλλ' ὑπὸ τήν αὐτοῦ τέως γεγονέναι λέγομεν βασιλείαν, τό μοναχικόν ἐνδυσάμενοι ἔνδυμα, στρατευθῆναι δέ αὐτῷ διά τοῦτο οὐ λέγομεν, διότι τά ὄπλα ἡμῶν οὐκ εἰσὶ σωματικά ἀλλὰ πνευματικά· “Οὐ γάρ ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλῃ πρός αἷμα καί σάρκα, ἀλλὰ πρός τὰς ἀρχάς, πρός τὰς ἐξουσίας, πρός τὰ πνευματικά τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις”. Ὅταν οὖν ἐνδυσώμεθα τὰ ὄπλα τοῦ φωτός, ἀσπίδα καί περικεφαλαίαν καί τὰ λοιπά, ἃ Παῦλος ὁ ἅγιος ἀπρηριθμήσατο, καί τήν

μάχαιραν τοῦ Πνεύματος ἠκονημένην λάβωμεν ἐν χερσί, τότε καί στρατευθῆναι λέγομεν καί πρὸς παράταξιν ἡμᾶς ἑαυτοὺς εὐτρεπίζομεν.

Τέως δέ, οἱ περιβαλλόμενοι τό μοναχικόν ἔνδυμα καί εἰσελθόντες εἰς τό στάδιον τῆς μετανοίας καί τῆς ἀσκήσεως, σκοπήσωμεν, εἰ δοκεῖ, τί ἐργαζόμεθα. Κλαίομεν; Διά τί; Πάντως ἵνα τῶν ἀμαρτημάτων ἡμῶν τήν ἄφεσιν λάβωμεν, (250) οὐ μόνον δέ, ἀλλ' ἐκκαθαρθῶμεν καί τῶν ἐξ αὐτῶν μολυσμῶν. Νηστεύομεν; Πάντως ἵνα τὰς τῆς σαρκὸς κινήσεις συστειλώμεν καί τήν καρδίαν μαλακωτέραν ποιήσωμεν. Ἄγρυπνοῦμεν καί ψάλλομεν; Ἴνα μή πονηρά διαλογιζώμεθα καί πρὸς μετεωρισμούς ἐκτρεπώμεθα. Εὐχόμεθα σωματικῶς; Ὡς ἂν μή ὑπό τοῦ ἐχθροῦ αἰχμαλωτιζώμεθα νοερώς καί ὥστε εἰς τό τά χρηστά ἐννοεῖν καί κατά διάνοιαν πνευματικῶς ἀεὶ καί ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι φθάσωμεν. Πενθοῦμεν; Πάντως ἵνα τῆς χαρᾶς τοῦ πένθους ἐπαπολαύωμεν. Εὐτελῆ φοροῦμεν καί τρύχινα, χαμαικοιτοῦμέν τε καί σιδήροις τό σῶμα σφίγγομεν οἱ πολλοί; Διά τί; Ἴνα πάντως τό σφριγῶν τοῦτο σῶμα κατάγξωμεν καί φορτίσωμεν καί μή ἐάσωμεν αὐτό, ὥσπερ τινά πῶλον ἀδάμαστον, χαλινοῦ δίχα τοῦ αὐτόν ἄγχιοντος, καί συνελάσαν εἰς κρημόν, ἑαυτό καί τόν ἐπιβάτην νοῦν κατακρημνίσῃ εἰς βόθρον ἀπωλείας καί πυρός αἰωνίου. Ταῦτα δέ ποιοῦντες, τί ἄρα τοῖς ὁρώσιν αὐτοῖς χαριζόμεθα; Πάντως οὐδέν. Εἰ δέ μή τοῖς ὁρώσι, πολλῶ μᾶλλον τῷ καί σοφίαν καί δύναμιν χαρισαμένῳ εἰς τό ἑαυτοὺς ἡμᾶς διασώσασθαι.

Ἄλλά λοιδορίας καί θλίψεις ἐπερχομένας μετ' εὐχαριστίας ἀμνησικακῶς ὑποφέρομεν; Καί ἐν τούτῳ πάλιν ἡμᾶς αὐτοὺς καί οὐχ ἕτερον εὐεργετοῦμεν. Καί ἄκουσον τοῦτο λέγοντος τοῦ Κυρίου· “Ἐάν μή ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τά παραπτώματα αὐτῶν ἀπό τῶν καρδιῶν ὑμῶν, οὐδέ ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ὑμῖν τά παραπτώματα ὑμῶν”. Ἴδού οὖν, κἂν λοιδορίας, κἂν ραπίσματα, κἂν κολαφίσματα, κἂν ἐμπαιγμούς, κἂν ἐκπτώσματα, κἂν ὀτιοῦν πανθάνωμεν, εἰ μὲν εὐχαρίστως ὑποφέρομεν καί τούς ταῦτα ἡμῖν ἐπιφέροντας ἀπό ψυχῆς συμπαθοῦμεν, ἡμῖν αὐτοῖς χαριζόμεθα, τῶν εἰς Θεόν ἀμαρτηθέντων ἡμῖν λαμβάνοντες ἄφεσιν· εἰ δέ μνησικακοῦμεν καί ἀνταποδιδόναι (251) αὐτοῖς πολυτρόπως πειρώμεθα, ἑαυτοὺς ἡμᾶς βλάπτομεν, ἀσυγχώρητα ἡμῶν διατηρεῖσθαι ποιοῦντες τά ἀμαρτήματα. Καθεζόμεθα ἐν κελλίῳ, φεύγομεν εἰς τά ὄρη, ἐν σπηλαίοις κατοικοῦμεν καί ἐν στύλοις ὑψούμεθα; Διά τί; Σπεύδοντες πάντως διεκφυγεῖν τόν ὡς λέοντα περιπατοῦντα καί φρικτά ὠρυόμενον καθ' ἡμῶν καί ζητοῦντα τίνα καταπίη. Εἰ οὖν δῶ ὁ Θεός ἄνευ γάρ τῆς ἐκείνου βοήθειας ἐκφεύξασθαι οὐ δυνησόμεθα τούς ἐκείνου ὀδόντας καί τά ποικίλα δεσμά, ὅπου ἂν καί ἀπέλθωμεν – καί διασωθῶμεν, μή βρῶμα τῷ δεινῷ τούτῳ θηρίῳ γενόμενοι, πῶς δουλεύειν τῷ Κυρίῳ διὰ τῶν τοιοῦτων πράξεων εἴπομεν; Ἐμοί οὐ δοκεῖ τοῦτο εὐλόγον, οἶμαι δέ, οὐδέ ὑμῖν.

Πῶς γάρ ὁ καταδιωκόμενος μὲν ὑπό τινος, φεύγων δέ αὐτός ἰσχυρῶς, τόν εἰσδεξάμενον αὐτόν ἐν τῇ ἑαυτοῦ οἰκίᾳ καί στάντα πρὸ τῶν θυρῶν καί τοῦ διώκοντος αὐτόν ἐχθροῦ λυτρωσάμενον δουλεύσαι τούτου γε ἔνεκα εἶποι ἂν; Οὐδαμῶς, ἀλλ' ὡς ὑπ' αὐτοῦ μᾶλλον εὐεργετηθεὶς καί ῥυσθεὶς τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ, ὀφείλει τήν εὐχαριστίαν αὐτῷ ἀποδιδόναι διηνεκῶς. Πῶς δέ, εἶπατέ μοι, οἱ προσαιτοῦντες πένητες, ἢ διὰ ἀσθένειαν σώματος ἢ διὰ ἀργίαν καί ὀκνηρίαν ἐργάζεσθαι μή βουλόμενοι, δουλεύειν τοῖς ἐλεημοσύνην διδοῦσι καί διακονοῦσιν αὐτοῖς λογισθήσονται, καί οὐχὶ μᾶλλον παρά τῶν ἐλεημόνων οἱ πτωχοὶ δωρεάν φανῶσι διακονεῖσθαι καί ἐκδουλεύεσθαι; Οὕτω τοιγαροῦν καί ἡμεῖς ἅπαντες, πτωχοὶ καί ἐπιδεεῖς ὑπάρχοντες ἐκ προγεγονότων ἀνομιῶν, τῷ ἡμᾶς ἐλεοῦντι Θεῷ οὕτω διακειμένους ἡμᾶς δουλεύειν οὐδέποτε ἂν εἴποιμεν, ἐπειδὴ, ὡς εἴρηται, οἱ μὲν ἐκ προγεγονότων ἀμαρτημάτων, οἱ δέ ἐκ συνηθείας κακῆς, οἱ δέ ἐξ ὀκνηρίας καί ἀργίας τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, οἱ δέ ἐκ προαιρέσεως πονηρᾶς, οἱ δέ ἐκ προλήψεως

ἡδονῶν, οἱ δὲ ἀξ ἀγνοίας (252) καὶ ἀπιστίας τῶν θείων Γραφῶν, ἄλλοι ἐξ οἰήσεως καὶ τοῦ δοκεῖν μηδὲν πλέον χρῆζειν εἰς σωτηρίαν ψυχῆς, καὶ ἀπλῶς πάντες ὑπάρχομεν πένητες καὶ γυμνοί. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τραυματῖαι, ποικίλαις κατεχόμενοι νόσοις καὶ ὡς ἐν διαφόροις ξενῶσι καὶ γηρωκομείοις ἐν αὐτοῖς τοῖς κελλίοις καὶ μοναστηρίοις ἡμῶν ἐλεεινῶς ἀνακεκλιμένοι ὄντες ἢ περιπατοῦντες ποσῶς, βοῶμεν καὶ θρηνοῦμεν καὶ κλαίομεν καὶ αὐτὸν προσκαλούμεθα τὸν ἰατρόν ψυχῶν τε καὶ σωμάτων ὅσοι δηλαδὴ τῆς ἀλγηδόνης τῶν τραυμάτων ἢ τῶν παθῶν ἐλάβομεν αἴσθησιν, ἐπειδήπερ εἰσὶ καὶ ὡς φρενήρεις τινές, μηδέ ὅτι τίποτε ἀσθενοῦσιν εἰδότες ἢ ὅτι κατέχονται ὑπὸ τινος πάθους, ἵνα ἐλθὼν ἰάσῃται ἡμῶν τὰς τετραυμαστισμένας καρδίας καὶ δῶ τὴν ὑγίαιαν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, κειμέναι ὑπὸ τὴν κλίνην τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου, ἐπειδὴ ἅπαντες ἡμάρτομεν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, καὶ δεόμεθα τοῦ ἐλέους αὐτοῦ καὶ τῆς χάριτος.

Τῷ οὖν ἡμᾶς ἐλεοῦντι, οὕτω διακειμένους ὡς λέλεκται, καὶ ἐφ' ἡμᾶς σπλαγχνιζομένῳ καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἰατρεύοντι καὶ τὰ πρὸς σωτηρίαν ἡμᾶς διδάσκοντι καὶ παρεχομένῳ κατὰ μικρὸν ἡμῖν τὴν ὑγίαιαν τῶν τραυμάτων καὶ νοσημάτων ἡμῶν, δουλεύειν ὅλως εἰπεῖν τολμήσομεν; Οὔμενον, ὡς οὐδέ ὁ ὑπὸ τῶν ληστῶν συντριβείς τό σῶμα καὶ ἡμιθανῆς κείμενος τῷ ἐπὶ τοῦ ἰδίου κτήνους αὐτὸν ἄραντι καὶ εἰς τό πανδοχεῖον ἀπαγαγόντι καὶ οἶνον ἐπιθέντι αὐτῷ καὶ ἔλαιον δουλεῦσαι λέγεται, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλεηθῆναι ἰαθῆναι καὶ εἰς τὴν προτέραν ὑγίαιαν ἐπανελθεῖν δι' αὐτοῦ. Τοιγαροῦν παρειμένοι καὶ λελωβησμένοι καὶ ἡμεῖς ὄντες καὶ τραυματῖαι καὶ ἀμελοῦντες τῶν πρὸς ἰατρῖαν ἡμῶν καὶ παντὶ τρόπῳ μὴ ποιεῖν, ὡς εἶπον, σπουδάζοντες, πῶς τολμήσομεν εἰπεῖν ἢ ἐννοῆσαι ὅτι τῷ Κυρίῳ δουλεύομεν; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ τί; Παρακαλοῦμεν, (253) ὡς ἔφθην εἰπὼν, εἰ ὅλως ἐν οἴοις ἐσμέν αἰσθανόμεθα, δεόμενοι ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων ἡμῶν. Ὅτε δὲ τοῦτο γένηται καὶ τὴν νόσον ὡς ἱμάτιον πεπαλαιωμένον καὶ διερρωγὸς καὶ ῥερυπωμένον κατ' ὀλίγον ἀποδυσόμεθα ἄνωθεν, καὶ τὴν ὑγίαιαν ὡς διπλοῖδα φωτεινὴν ὄλω τῷ σώματι ἐνδυσόμεθα, ἡγουν ἀπὸ κορυφῆς ἕως ἄκρων ποδῶν, τότε ἄλλοις καὶ αὐτοῖς διακονοῦντες ἐν οἴνῳ καὶ ἐλαίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἐμπλάστοις τε καὶ φαρμάκοις τούτους ἰατρεύοντες, αὐτῷ δουλεύειν τῷ Κυρίῳ λογισθησόμεθα τῷ οὕτως εἰπόντι· “Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε”. Εἰ δὲ οὐχ οὕτως πρῶτον ἔξομεν, ἀλλ' ἔτι νοσοῦντες τοῦτο ποιῆσαι ἐπιχειρήσομεν, ἀποκριθεὶς ὁ Δεσπότης ἐρεῖ ἡμῖν· “Ἰατρέ, ἰατρευσον σεαυτόν”.

Διπλοῖδα δὲ φωτεινὴν εἰπόντας ἡμᾶς τὴν ὑγίαιαν τῆς ψυχῆς ἀκούσας, μὴ ἐξ ἀγνοίας καταγελάσης τοῦ ῥήματος μηδέ σωματικὴν ὑγίαιαν ὑπολαμβάνειν λέγειν ἡμᾶς, ἀλλ' ἀσώματόν τινα καὶ θείαν νοεράν, ἣτις οὐκ ἀπὸ φαρμάκων καὶ βοτάνων εἴωθεν γίνεσθαι, “οὐδέ ἐξ ἔργων τινῶν, ἵνα μὴ τις καυχῆσῃται”. Καθάπερ γάρ τις ὄστουν συντιθείς νεκρὸν πρὸς ὄστουν καὶ ἄρμονίαν πρὸς ἄρμονίαν, ἅτινά μοι καὶ λάβοις εἰς ἔργα καὶ κτῆσιν τῆς ἀρετῆς, οὐδὲν ὠφελεῖ, μὴ ὄντος τοῦ δυναμένου κρέας καὶ νεῦρα εἰς αὐτὰ ἐξυφᾶναι, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ποιήσας καὶ τὰς μὲν ἄρμονίας συνδήσας τοῖς νεύροις, τὰ δὲ νεκρά ἐκεῖνα ὅστᾳ κρέας ἐπενδύσας καὶ δέρμα καὶ εἰς σῶμα ἀποτελέσας αὐτά, οὐδὲν ἔσται πάλιν ὄφελος, ἐστερημένον ὑπάρχον τοῦ ζωοποιούντος καὶ κινούντος αὐτό πνεύματος, τουτέστιν ἔρημον ψυχῆς ὄν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς νεκρωμένης μοι νόει ψυχῆς καὶ ἐπὶ τὰ ἔνδοθεν τῶν ταύτης μελῶν μεταγάγέ σου τὸν νοῦν καὶ ἰδέ πάσας συναγομένας τὰς πράξεις, νηστείαν λέγω καὶ ἀγρυπνίαν, χαμευνίαν καὶ ξηροκοιτίαν, (254) ἀκτημοσύνην καὶ ἀλουσίαν καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα, ὡς ὅστᾳ νεκρά, καὶ συναρμολογουμένας ἀλλήλαις καὶ ἑτέραν τῇ ἑτέρᾳ συνακολουθούσας καὶ συντιθεμένας καὶ οἰονεῖ πως ἀκέραιον ἀποτελούσας τό τῆς ψυχῆς σῶμα. Τί οὖν τό ὄφελος, ἐάν ἄψυχον κεῖται καὶ ἄπνουν, μὴ ὄντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν αὐτῷ; Μόνον γάρ ἐκεῖνο ἐλθόν ἐν ἡμῖν καὶ ἐγκατοικῆσαν, ὡς ἄψυχα

μέλη ἀπ' ἀλλήλων διεσπασμένα, οὕτω νενεκρωμένας τάς ἐναρέτους πράξεις συνδεῖ νεύροις ἰσχύος πνευματικῆς καί συννεοῖ τῇ ἀγάπῃ τῇ πρὸς Θεόν, καί τηνικαῦτα καινούς ἡμᾶς ἀπὸ παλαιῶν καί ζῶντας ἐκ νεκρῶν ἀποδείκνυσιν· ἄλλως δέ οὐκ ἐνι ζῆσαι ψυχῇν.

Ὡσπερ γάρ τό σῶμα ἡμῶν, κᾶν ἀσθενῆ κᾶν μή, δίχα ψυχῆς κινεῖσθαι τοῦτο, ἢ κᾶν ὄλως ζῆν, τῶν ἀδυνάτων ἐστίν, οὕτω καί ἡ ψυχῆ, κᾶν ἀμαρτήσῃ κᾶν μή, ἄνευ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος νεκρά ἐστὶ καί ζῆσαι τήν αἰωνίαν ζωὴν ὄλως οὐ δύναται· εἰ γάρ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἀμαρτία ἐστίν, ὁ ἀμαρτήσας πάντως πληγεῖς ὑπ' αὐτοῦ ἀπέθανεν· εἰ δέ οὐδεὶς ἀναμάρτητος – πάντες γάρ, φησίν, ἥμαρτον καί ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, πάντες δηλονότι οἱ ἀμαρτήσαντες ἀπεθάνομεν καί ἐσμέν νεκροί. Νόει οὖν μοι νεκρόν νοερώς σεαυτόν. Εἰπέ τοίνυν πῶς ἐπαληθῶς ζήσεις, μή ἐνωθεῖς τῇ ἀληθινῇ ζωῇ, τουτέστι τῷ Ἀγίῳ Πνεύματι, δι' οὗ πᾶς πιστός ἀναγεννᾶται καί ἀναζωοῦται ἐν Χριστῷ. “Ἐγὼ γάρ, φησί, εἰμί ἡ ἀλήθεια καί ἡ ἀνάστασις καί ἡ ζωή”. Οἱ δοῦλοι καί μαθηταί τοῦ Χριστοῦ φῶς εἰσι καί ἀλήθεια καί ζωή. “Ὁ δεχόμενος γάρ ὑμᾶς, φησίν, ἐμέ δέχεται· καί ὁ ἐμέ δεχόμενος δέχεται τόν ἀποστείλαντά με”. Εἰ οὖν ἡμεῖς νεκροί, ἐκεῖνος δέ μόνος ἡ αἰώνιος ἐστὶ ζωή, πρό τοῦ ἐνωθῆναι αὐτῷ καί ζῆσαι, (255) μή λέγωμεν ὅτι τῷ Κυρίῳ δουλεύομεν. Νεκροί γάρ πῶς τινί ποτε ἐκδουλεύουσιν; Εἰ μή ἐκεῖνον γνωστῶς ὡς διπλοῖδα περιβαλώμεθα, μή νομίσωμεν ὅτι τῶν νοσημάτων ἡμῶν ἢ τῶν ἐνοχλούντων παθῶν ὄλως ἠλευθερώθημεν.

Ὡσπερ γάρ τό σκότος οὐ φεύγει, εἰ μή τό φῶς παραγένηται, οὕτως οὐδέ ἡ νόσος τῆς ψυχῆς φυγαδεύεται, εἰ μή ὁ τάς ἀσθενείας ἡμῶν αἴρων ἐλεύσεται καί ἡμῖν ἐνωθῆ. Ἐρχόμενος δέ αὐτός, ἐπεὶ πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν ἀσθένειαν ψυχικὴν ἀπελαύνει, καλεῖται ὑγεία, τήν ὑγίαιαν ἡμῖν χαριζόμενος τῆς ψυχῆς· φωτίζων δέ ἡμᾶς, λέγεται φῶς, ὑπέρ φῶς ἅπαν ὧν· καί ζωοποιῶν ἡμᾶς, λέγεται ζωή, ὑπέρ ζωὴν ἅπασαν ὧν· περιλάμπων δέ ἡμᾶς ὄλους καί τῇ δόξῃ τῆς αὐτοῦ θεότητος περικυκλῶν καί ἐπιθάλπων, καλεῖται ἱμάτιον, καί οὕτως ἐνδιδύσκεσθαι τοῦτον λέγομεν τόν ἀναφῆ πάντη καί ἄληπτον· ἐνούμενος δέ ἀμίκτως ἡμῶν τῇ ψυχῇ καί ὄλην ποιῶν ταύτην ὡς φῶς, ἐνοικεῖν λέγεται ἐν ἡμῖν καί ἀπεριγράπτως περιγράφεσθαι. Ὡ τοῦ θαύματος! Οὕτω τοιγαροῦν γίνεται πάντα ἡμῖν ὁ ὑπεράνω πάντων ὧν, ἄρτος, σκέπη καί ὕδωρ, ὃ πάλαι τῇ Σαμαρείτιδι εἶπε τόν πτόντα μή διψῆσαι ποτε. Εἰ οὖν ἔτι διψᾷς, οὕπω ἐξ ἐκείνου τοῦ ὕδατος ἔπιες· ἀψευδῆς γάρ ἐστὶν ὁ τοῦτο εἰπών. Ἐγὼ γάρ τινος ἤκουσα λέγοντος, ὅτι ἀφ' οὗ ἐκ τούτου τοῦ ὕδατος εἰς κόρον πιεῖν ὁ φιλόανθρωπος Δεσπότης μοι ἐχαρίσατο, εἰ συνέβη ἐπιλαθέσθαι με καί ὡς μή πτόντα ζητεῖν πάλιν δοθῆναί μοι παρ' ἐκείνου πιεῖν, αὐτό ἐκεῖνο, ὅπερ δηλονότι ἔπιον ὕδωρ, ἐνδοθεν ἤλετο τῆς καρδίας μου καί ἐπήδα ὡσπερ ῥεῖθρον φωτοειδές καί εὐθύς ἐώρων αὐτό. Ἐκεῖνο δέ οἶονεῖ ἐλάλει διά τῶν παλμῶν ἐν ἐμοί καί ἔλεγεν· “Οὐχ ὄραξ με ὅτι ἐνταῦθά εἰμι μετὰ σοῦ; Καί πόθεν μοι δοθῆναί σοι ἢ ἄλλοθεν ποθεν παραγενέσθαι με ἐπιζητεῖς; Οὐκ οἶδας ὅτι ἀεὶ σύνειμι οἷς (256) ἅπαξ ἐμαυτό ἐπιδώσω πιεῖν με καί πηγὴ γίνομαι ἀθάνατος ἐν αὐτοῖς;”.

Εἰ οὖν τοῦτο γεγονός ἐγνως καί ἐν σοί, ὦ ἀδελφέ, μακάριος εἶ. Εἰ δέ τόν Χριστόν μὲν τεθέασαι, οὕπω δέ σοι τοῦτο τό πόμα πιεῖν ἐχαρίσατο, πρόσπεσον, κλαῦσον, δυσώπησον, θρήνησον, τύψον σεαυτοῦ τάς ὄψεις, ὡσπερ ποτέ ὁ Ἀδάμ, τίλλε σου τάς τρίχας τῆς κεφαλῆς· μή ἀναπέσης ἐπὶ κλίνης, ἀλλά κλίνη γενέσθω σοι ἅπαν ἔδαφος· μή δῶς ὕπνον εἰς κόρον σοῖς ὀφθαλμοῖς, μή ὄλως νυσταγμόν τοῖς βλεφάροις σου· μή πρὸς τι τῶν ἐπὶ γῆς ἢ τῶν ἐν οὐρανῷ ἐπιστρέψης σου τό ὄμμα – τί γάρ σοι καί πρὸς ἄλλο τι, τόν ποιητήν τῶν ἀπάντων ὀρῶν σου πρό ὀφθαλμῶν; μή ἐμπλήσης τήν γαστέρα σου τῶν ἐδωδύμων ποτέ· μή γλυκάνης σου τόν λάρυγγα ἐνηδόνω βρώσει ἢ πόσει εἰς πλησμονήν· μή περιεργάσῃ τά γινόμενα πράγματα, μηδέ πρὸς τούς

ἀδιαφόρως καί καταφρονητικῶς βιοῦντας ἀποβλέψης, ἵνα μή εἰς οἴησιν ἐμπέσης ἢ καί κατακρίνης αὐτούς· ἀλλά γάρ μηδέ συγκαθεσθῆς πρὸς συντυχίας ἀκαίρους ποτέ μετ' αὐτῶν· μή παριέλθης τούς ὀνομαστούς ζητῶν μοναχούς, μηδέ ἐρεύνα τούς βίους αὐτῶν, ἀλλ' εἰ μὲν πνευματικῶ πατρί Θεοῦ χάριτι ἐνέτυχες, αὐτῷ μόνῳ λέγε τά κατὰ σέ· εἰ δ' οὖν, ἀλλά τόν Χριστόν ὄρων, εἰς ἐκεῖνον ἀπόβλεπε αἰεὶ καί διὰ παντός ἐκεῖνον μόνον τῆς σῆς κατηφείας καί θλίψεως ἔχε θεωρητήν.

Δείκνυε αὐτῷ, μᾶλλον δέ ἐκεῖνος ὁράτω σου τήν ἄλουσίαν, τήν ἄγαν ἀκτημοσύνην, τόν ἀφιλάργυρον τρόπον. Μηδέ, εἰ ῥέει ποθὲν ἅπας ὁ πλοῦτος τοῦ κόσμου ἢ καί πλήθος χρυσίου ἔρριπται πρό τῶν ποδῶν σου – γίνεται γάρ καί τοῦτο ἐκ τῆς τοῦ Πονηροῦ μηχανῆς καί τῶν ἐκείνου συνεργῶν καί ὑπασπιστῶν, ἐπιστρέψαι κἄν ὅλως τόν ὀφθαλμόν καί ἀπιδεῖν πρὸς ταῦτα θελήσης, εἰ καί προφάσει τῶν πτωχῶν ἀναμαρτήτως δοκεῖ καί λαμβάνεσθαι (257) καί διδόνθαι παρά σοῦ. Ἐκεῖνος βλεπέτω σε τυπτόμενον καί μή ἀντιτύπτοντα, ὑβριζόμενον καί μή ἀνθυβρίζοντα, λοιδορούμενον καί τούς λοιδοροῦντάς σε εὐλογοῦντα, μή δόξαν ζητοῦντα, μή τιμήν, μή ἀνάπαυσιν, καί ἀπλῶς πάντα ποιοῦντα καί πάντα διαπραττόμενον καί μηδὲ ἄλλως ἐνδιδοῦντα μήτε εἰς τά ὀπίσω στρεφόμενον, ἕως οὗ σπλαγχνισθεῖς ἐπίδῶσαι σοι τό φοβερόν ἐκεῖνο καί ἄρρητον καί ἀκατονόμαστον πόμα πιεῖν. Καί ὅταν τούτου ἀξιωθῆς, τότε γνώσεις ἅπερ λαλοῦμεν καί ἅπερ σοι ὑφηγοῦμεθα. “Λαλοῦμεν γάρ σοφίαν, φησίν, οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου τήν καταργουμένην, ἀλλά λαλοῦμεν Θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ, τήν ἀποκεκρυμμένην”.

Εἰ δέ οὐδέ αὐτόν τόν Χριστόν ὅλως ἰδεῖν κατηξίωσαι, τί ὅτι καί δοκεῖς ζῆν; Τί ὅτι καί δουλεύειν νομίζεις αὐτῷ, ὃν οὐδέπω τεθέασαι; Μή θεασάμενος δέ μηδέ φωνῆς αὐτοῦ ἀκοῦσαι ἀξιωθεῖς, πόθεν τό θέλημα αὐτοῦ τό ἅγιον καί εὐάρεστον καί τέλειον διδαχθήσῃ; Εἰ δέ ἐκ τῶν ἁγίων εἴπης μαθήσεσθαι τοῦτο Γραφῶν, ἐρωτῶ πῶς αὐτό, νεκρός ὅλος ὢν καί ἐν σκότει κείμενος, ἀκοῦσαι δυνηθῆς ἢ ἐκπληρῶσαι, ἵνα καί ζῆσαι ἀξιωθῆς καί ἰδεῖν τόν Θεόν. Οὐδαμῶς. Τί οὖν; Εἰ νεκροί ἐσμεν, φησίν, ἐν σκότει διάγομεν, πῶς ζῆσαι ἰσχύσομεν ἢ πῶς τόν Χριστόν, τό ἀληθινόν φῶς, ἐλθόντα ἐπὶ τῆς γῆς θεασόμεθα; Ἄκουε νουνεχῶς καί μή θέλε δικαιοῦν σεαυτόν· ἀλλά ταπεινώθητι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καί εἰπέ· “Κύριε, ὃ μή θέλων τόν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τό ἐπιστρέψαι καί ζῆν αὐτόν, ὃ κατελθὼν διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα τους κειμένους καί τεθανατωμένους ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐξαναστήσης καί σέ κατιδεῖν αὐτούς, τό φῶς τό ἀληθινόν, ὡς ἰδεῖν ἀνθρώπῳ δυνατόν, καταξιώσης, πέμψον μοι ἄνθρωπον γινώσκοντά σε, (258) ἵνα, ὡς σοί δουλεύσας αὐτῷ καί πάσῃ δυνάμει μοι ὑποταγείς καί τό σόν ἐν τῷ ἐκείνου θελήματι ποιήσας θέλημα, εὐαρεστήσω σοι τῷ μόνῳ Θεῷ καί καταξιωθῶ σου κἀγὼ τῆς βασιλείας, ὃ ἁμαρτωλός”.

Ἐάν οὖν οὕτως ἐπιμείνης ἐξ ὅλης ψυχῆς καί δυνάμεως κρούων, παρακαλῶν τε καί δεόμενος αὐτοῦ, οὐκ ἐγκαταλείψει σε, ἀλλά ἢ δι' ἑαυτοῦ ἢ δι' ἑνός τῶν δούλων αὐτοῦ, ὅσα δεῖ σε ποιῆσαι διδάξει σε καί διὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος καί τῆς εὐχῆς τοῦ δούλου αὐτοῦ ἰσχύν σοι χαρίζεται τοῦ ἐκπληρῶσαι αὐτά. Χωρίς γάρ ἐκείνου οὐ δυνήσῃ ποιῆσαι οὐδέν· ἀλλ' ἐκεῖνος, καθὼς περ ἔφθην εἰπών, ἀπαραλείπτως γενήσεται σοι τά πάντα· εἰ δέ μή πάντα τέως εὐρίσκη ἐν τῇ ἐξόδῳ σου τόν Χριστόν ἐκζητῶν, τέως τοῖς αὐτοῦ φίλοις καί ἄρχουσιν ὑποτασσόμενος εἰς καί δουλεύων εὐρίσκη διὰ τούτων ἐκείνῳ, τέως τῶν τοῦ Θεοῦ δούλων καί οὐχί τό σόν θέλημα ἐκ πληροῖς – Θεοῦ δέ θέλημα τό θέλημα τῶν ἐκείνου δούλων ἐστίν, τέως ἐν ἐργασίᾳ καί οὐκ ἀργίᾳ, τέως ἐν ταπεινώσει καί οὐκ ἐν οἰήσει. Μνήσθητι ὧν εἶπον, ὅτι οἱ στρατηγοί καί οἱ ἄρχοντες πάντες οἱ μὲν δούλοι, οἱ δέ φίλοι τοῦ βασιλέως εἰσὶ καί διὰ τούτων αὐτῶν καί ὁ ὑφ' ἐνὶ ἐκάστῳ τούτων πέλων λαός· οἱ, εἰ καί μή τόν βασιλέα καθορῶσι καί συντυγχάνουσιν, ἀλλά τῷ στρατηγῷ αὐτῶν ἢ τῷ ἄρχοντι ὡς ἐκείνῳ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ καλῶς ἐκδουλεύοντες δωρεάς τε καί ἀξιώματα λαβεῖν δι'

αὐτῶν ἀπό τοῦ βασιλέως ἐλπίζουσιν, οἱ δέ καί λαμβάνουσι μεσίτας τοὺς ἑαυτῶν ἄρχοντας προβαλλόμενοι. Εἰσὶ δέ οἱ καί διὰ τῆς οἰκείας ἀνδρείας καί ἀρετῆς ἀκουστοί γίνονται καί παρά τοῦ βασιλέως προσλαμβάνονται καί τιμῶνται καί ἄλλων ἄρχοντες καί μεσῖται ἀποκαθίστανται, καί τήνικαῦτα καταξιοῦνται καί αὐτῶ ἐκείνῳ τῷ βασιλεῖ τὴν κατά πρόσωπον ὑπηρεσίαν ἀποπληροῦν καί αὐτῶ προσομιλεῖν καί τῆς ἐκείνου ἀκούειν φωνῆς.

(259) Εἰ δέ σύ μὲν, ὡς προεῖρηται, ζητῆσαι καί κροῦσαι οὐκ ἀνέχη, ἀλλὰ ὑπό στρατιώταις ἀνωνύμοις γενέσθαι, τουτέστιν ὑποτακτικός εὐτελής μετά εὐτελῶν καταταγῆναι προτεθύμησαι, καί ἄρχουσι πνευματικοῖς ἐκδουλεῦσαι οὐ βούλει, τί ἐμέ μέμφη λέγοντά σε νεκρόν ἢ τυφλόν ἢ ἀσθενῆ καί παρειμένον καί τῆς δουλείας ἀποκεχωρισμένον τοῦ βασιλέως Χριστοῦ; Ἀλλά κάθη, εἴποις, ἐν τῷ κελλίῳ, σεαυτῶ προσέχων καί μηδένα μηδαμῶς ἀδικῶν; Τοῦτο δέ αὐτό ἄρα ποιῆσαι καί αὐτός καταδέξῃ τόν σόν δούλον ἢ ὑπρέτην, ἵνα καταφρονήσας σου τῆς ὑπηρεσίας, ἐν ἑτέρῳ καί αὐτός ἀπελθὼν κελλίῳ καθίσῃ, μηδένα μηδέν μηδέ σεαυτόν ἀδικῶν; Ἀλλά ἕτερος τίς ἀνθρώπων ὄλως ἀκοῦσαι τοῦτο ἀνέξεται; Πῶς οὖν, καθήμενον ἐν τῷ κελλίῳ καί παρ' ἑτέρων ὑπηρετούμενος, σύ δουλεύειν λέγεις Θεῷ; Διά ποίων τῶν ἔργων; Εἶπέ. Εἰ γάρ σεαυτῶ διακόνεις εἰς πάντα καί ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν σου τά πρὸς χρείαν εἶχες πᾶσαν τοῦ σώματος, οὐδέ οὕτως τῷ Θεῷ δουλεύειν σε λέγειν ἐχρήν. Ὁ γάρ δούλος οὐχὶ ἐν τῷ ἑαυτὸν διατρέφειν καί ἐνδιδύσκειν ἐπαινεῖται, ἀλλ' ἐάν μή καί τό κοινῶς λεγόμενον πάκτον ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ καθ' ἐκάστην πρὸς τόν ἑαυτοῦ παρέχη κύριον, ὡς ἄχρηστος τιμωρεῖται καί κατακρίνεται. Πῶς οὖν ἡμεῖς, ὡς ἐλεύθεροι ζῶντες καί τῇ ἀνέσει καί ἀμελείᾳ καί ῥαθυμίᾳ ἑαυτοὺς ἐκδιδούντες καί μή μόνον μηδέν ἐργαζόμενοι μήτε διακονοῦντες καί καθ' ὥραν γογγύζοντες, εἰ μή παρ' ἑτέρων διακονούμεθα, τῷ Θεῷ δουλεύειν καί μηδένα ἀδικεῖν λέγομεν; Ὅσοις γάρ ἂν ὑπηρετεῖν δύναται τις καί μή προαιρεῖται τοῦτο ποιεῖν, τοσοῦτοις ἀδικεῖ καί ὑπεύθυνον ἑαυτὸν τοῦ κρίματος ἀποκαθιστᾷ καί τῆς Δεσποτικῆς ἀποφάσεως τῆς οὕτω λεγούσης· “Ἀπέλθετε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τό πῦρ τό αἰώνιον τό ἠτοιμασμένον τῷ (260) διαβόλῳ καί τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπέινασα γάρ” καί τά ἐξῆς ἀπαριθμησάμενος “ἐν ἀσθενείᾳ ἤμην, εἶπε, καί οὐ διακονήσατέ μοι”. Πῶς οὖν ἡ ποίῳ προσώπῳ αὐτόν θεασώμεθα, τό ἐκάστου ἔργον ἐρχόμενον ἐπισκέψασθαι;

Μή πλανᾶσθε· ὁ Θεός πῦρ ἐστὶ καί πῦρ ἦλθε καί ἔβαλεν ἐπὶ τῆς γῆς· ὁ καί περιέρχεται ζητῶν ὕλην δράξασθαι, ἦτοι πρόθεσιν καί προαίρεσιν ἀγαθὴν, καί ἐμπεσεῖν εἰς αὐτήν καί ἀναφθῆναι. Εἰς οὓς δέ ἀναφθῆ, αἴρεται εἰς φλόγα μεγάλην καί ἀφικνεῖται ἕως τῶν οὐρανῶν καί οὐκ ἔῃ τόν ἐμπυρισθέντα ἀργεῖν ὄλως ἢ ἡρεμεῖν. Οὐδέ ἀγνώστως, ὡς τινες οἴονται τῶν νεκρῶν, κατακαίει τὴν ἐμπρησθεῖσαν ψυχὴν – οὐδέ γάρ ἀναίσθητος ὕλη ἐστίν, ἀλλ' ἐν αἰσθήσει καί γνώσει καί ὀδύνη ἀφορήτῳ τό καταρχάς· αἰσθητικὴ γάρ ὑπάρχει καί λογικὴ· μετά δέ ταῦτα, καθαρὰν τοῦ ρύπου τῶν παθῶν τελείως ἡμᾶς, τίνεται τροφή καί πόσις, φωτισμός καί χαρὰ ἀδιαλείπτως ἐντός ἡμῶν, καί φῶς αὐτοὺς ἡμᾶς κατά μέθεξιν ἀπεργάζεται. Ὡσπερ γάρ ἐκκαίόμενος κλίβανος καταρχάς μὲν ἐκ τοῦ τῆς ὕλης ἐκπεμπομένου καπνοῦ μᾶλλον μελαίνεται, ἐπὶ δέ σφοδρῶς ἐκκαῖ, ὄλος διαυγῆς γίνεται καί τοῦ πυρός ὅμοιος καί οὐδεμίαν μελανίαν ἐκ τοῦ καπνοῦ ἔκτοτε κατά μέθεξιν προσλαμβάνει, οὕτω δὴ καί ψυχὴ ἢ τῷ θεῷ ἐναρξαμένη πόθῳ ἐκκαίεται πρῶτα μὲν τόν τῶν παθῶν ζόφον ἐν τῷ πυρὶ τοῦ Πνεύματος ὡς καπνόν ἐν ἑαυτῇ ἐκπεμπόμενον καθορᾷ καί τὴν προσοῦσαν αὐτῇ ἐξ αὐτοῦ μελανίαν ἐνοπτρίζεται καί θρηνεῖ καί τοὺς ἀκανθώδεις λογισμούς καί τὰς φρυγανώδεις προλήψεις καταφλεγόμενας καί ἀποτεφρουμένας τέλεον ἐπαισθάνεται· ἐπὶ δέ ταῦτα ἐξαναλωθῆ καί ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία μόνη χωρὶς πάθους ἐναπομείνη, τότε οὐσιωδῶς καί αὐτῇ ἐνοῦται τό θεῖον καί ἄυλον πῦρ· καί εὐθύς ἀνάπτεται καί διαυγάζει καί μεταλαμβάνει, ὥσπερ ὁ κλίβανος, τοῦ αἰσθητοῦ

τούτου πυρός· (261) οὕτω καὶ τό σῶμα, τοῦ θεοῦ καὶ ἀρρήτου φωτός, καὶ αὐτό, πῦρ κατά μέθεξιν γίνεται.

Οὐκ ἄν δέ τοῦτό ποτε γένηται ἐν ἡμῖν, ἐάν μὴ τόν κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ἅπαντα βδελυξώμεθα καὶ αὐτάς ἡμῶν τὰς ψυχὰς κατά τήν τοῦ Κυρίου φωνήν ἀπολέσωμεν. Τό γάρ πῦρ ἐκεῖνο ἄλλως ἐν ἡμῖν οὐκ ἀνάπτεται· ὁ οἱ λαβόντες οὐ μόνον νοσημάτων ψυχικῶν παντελῶς ἀπηλλάγησαν, ἀλλά καὶ πολλούς ἄλλους, ἐκ τῶν δικτύων ἐξελθόντες τοῦ διαβόλου, νοσοῦντας ψυχικῶς καὶ ἀσθενοῦντας ἴασαντο καὶ τῷ δεσπότη Χριστῷ ὡς δῶρα τούτους προσήγαγον. Ἐκ γάρ τοῦ πυρός ἐκείνου τοῦ θεοῦ πᾶσαν ἐπιστήμην καὶ πᾶσαν τέχνην οὗτοι σοφῶς διδαχθέντες, διά πάντων ἐν παντί τῷ βίῳ καὶ ἐν πάσῃ αὐτῶν τῇ ζωῇ τῷ Θεῷ εὐηρέστησαν, οἷος ἦν ὁ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας λαβὼν Πέτρος ὁ θεῖος ἀπόστολος, οἷος ἦν Παῦλος ὁ εἰς τρίτον ἀρπαγείς οὐρανόν, καὶ καθεξῆς οἱ θεῖοι ἀπόστολοι· τοιοῦτοι δέ ὑπῆρχον καὶ οἱ ἅγιοι καὶ θεοφόροι πατέρες ἡμῶν καὶ διδάσκαλοι, οἱ τὰς αἰρέσεις διά τοῦ πυρός τούτου τοῦ θεοῦ ὡς ἀκάνθας ἐξαφανίσαντες, οἱ τοῖς δαίμοσιν ὡς δούλοις ἀχρεῖοις καὶ ἀσθενέσιν ἐπιτάσσοντες (κάκεῖνοι, μετὰ φόβου αὐτοῖς ὑπακούοντες, τοιοῦτοι γεγόνασι καὶ αἰεὶ γίνονται), οἱ οὕτως τόν Θεόν ἀγαπήσαντες, ὡς μηδέ τῆς ἑαυτῶν φείσασθαι ψυχῆς. Οὗτοι τοιγαροῦν καὶ ὅσοι κατ' αὐτούς τῷ Θεῷ δουλεύσαι καὶ δουλεύειν αἰεὶ λέγονται, οἱ δέ ἀμαρτίαις ἔτι ὄντες ὑπεύθυνοι οὐχί, ἀλλά δούλοις ἐοίκασι πονηροῖς καὶ προσκεκροκόσι τῷ ἰδίῳ δεσπότη· οἱ δέ καὶ ὑπὸ παθῶν ἔτι ὀχλούμενοι, τοῖς αἰεὶ μαχομένοις καὶ τοῖς ἀντιπίπτουσιν ἢ παλαίουσιν· οἱ δέ τὰς ἀρετὰς ἀκμήν μὴ κτησάμενοι, ἀγωνιζόμενοι δέ ταύτας κτήσασθαι, τοῖς ἠκρωτηριασμένοις τὰ σώματα ἢ καὶ τοῖς λειπομένοις τῶν πρὸς ζωὴν πένησι (262) παρεικάζονται, δεομένοις μᾶλλον ὢν ὑστεροῦνται μελῶν καὶ χρειῶν, οὐχί δέ παρέχουσιν ἄλλοις τὰ πρὸς τὴν χρειάν ἢ ἀμισθὶ δυναμένοις δουλεύειν.

Χρεῶν δέ ἐστὶ κατά τὴν τοῦ Ἀποστόλου φωνήν πᾶσαν ἀρετὴν κατορθώσαντας ἄρτιον ἡμᾶς ἀποτελέσαι τόν κατά Θεόν ἡμῶν ἄνθρωπον, ἐν μηδενί μηδὲν λειπόμενον δηλονότι, καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν ἀπὸ τοῦ ἐπουρανοῦ βασιλέως Χριστοῦ, ὡς οἱ ἀπὸ τοῦ ἐπιγείου στρατιῶται τό σιτηρέσιον, λαβεῖν· καὶ τηνικαῦτα, ὡς ἤδη τέλειοι γεγονότες ἄνδρες, εἰς τὴν ἡλικίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τό μέτρον ἀναδραμόντες αὐτῆς καὶ τοῖς στρατώταις καὶ δούλοις καταλεγέντες αὐτοῦ, ἐκστρατεύσομεν κατά τῶν πολεμίων ἐχθρῶν, ἐπειδή, ὡς φησι Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος, οὐδεὶς “στρατεύεται ἰδίῳ ὀψωνίῳ ποτέ”. Τί λέγων ὀψώνιον; Τό βασιλικόν σιτηρέσιον. Εἰ τοίνυν καὶ ἡμεῖς μὴ λάβοιμεν ἀπὸ Θεοῦ τόν ἄρτον τόν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνοντα καὶ διδοῦντα τῷ κόσμῳ ζωὴν, ἤγουν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος – τοῦτο γάρ ἐστὶ τό πνευματικόν σιτηρέσιον, ᾧ τρέφονται οἱ Χριστῷ στρατευθέντες καὶ ὁ ἀντὶ ὄπλων πνευματικῶς ἐπενδύονται, πῶς εἰς παράταξιν, εἰπέ μοι, ἐξέλθωμεν τοῦ Θεοῦ ἢ πῶς καταταγώμεν ἐν τοῖς δούλοις αὐτοῦ;

Ἄλλὰ δεῦτε καὶ διαναστώμεν, ὅσοι ἀπὸ δουλείας τῆς τῶν παθῶν βούλεσθε φυγεῖν καὶ Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ προσδραμεῖν δεσπότη, ἵνα καὶ δούλοι αὐτοῦ χρηματίσητε· καὶ τοιοῦτοι σπουδάσωμεν καὶ ἡμεῖς γενέσθαι, οἷους ὁ λόγος προλαβὼν ἀνετάξατο. Μὴ οὖν καταφρονήσωμεν τῆς σωτηρίας ἡμῶν μηδέ ἀπατῶμεν ἡμᾶς ἑαυτούς καὶ προφασίζώμεθα προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις ἐν τῷ λέγειν· ἀδύνατον τοῦτό ἐστὶ κατά τὴν παροῦσαν γενεάν τοιοῦτον γενέσθαι ποτέ. Μὴ δὲ φιλοσοφώμεν κατά τῆς σωτηρίας (263) ἡμῶν μηδέ κατά τῶν ἰδίων ψυχῶν ῥητορεύωμεν· δυνατόν γάρ ἐστίν, ἐάν θέλωμεν, καὶ τοσοῦτον ὡς ἀρκεῖν προαίρεσιν μόνην εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀνενέγκαι ἡμᾶς· ὅπου γάρ, φησὶν, ἐτοίμη προαίρεσις, τό κωλύον οὐδέν. Ὁ Θεός βούλεται θεοὺς ἐξ ἀνθρώπων ποιῆσαι ἡμᾶς, ἐκόντας δέ καὶ οὐκ ἄκοντας· καὶ ἡμεῖς ἀναδιδόμεθα, τὴν εὐεργεσίαν ἀποσειόμενοι; Καὶ πόσης τοῦτο εὐηθείας οὐκ ἔστιν ἢ παραπληξίας καὶ ἀφροσύνης ἐσχάτης; Τοσοῦτον γάρ βούλεται τοῦτο ὁ Θεός, ὅτι ἐκ

τῶν κόλπων τοῦ εὐλογημένου Πατρὸς αὐτοῦ ἀνεκφοιτήτως ἐξελθὼν κατῆλθεν καὶ ἦλθεν διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς. Εἰ τοίνυν θελήσομεν καὶ ἡμεῖς, οὐδέν οὐδαμῶς εἰς τοῦτο ἡμᾶς ἐμποδίσαι δυνήσεται· μόνον ὀρμήσωμεν διὰ μετανοίας θερμῆς πρὸς αὐτόν καὶ αὐτὸς ἐγγίσας ἡμῖν καὶ ἐφαψάμενος τῶν καρδιῶν ἡμῶν μόνῳ τῷ ἀχράντῳ δακτύλῳ αὐτοῦ ἀνάψει τὰς λαμπάδας τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ οὐκέτι ἐάσει σβεσθῆναι αὐτάς ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος καὶ ἐπ' αἰώνων καὶ ἔτι, ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις νῦν καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Η΄. (264)

Περὶ ἀγάπης Θεοῦ καὶ πίστεως καὶ ὅπως τις ἐγκύμων γίνεται τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης. Καὶ περὶ ἐλλάμψεως καὶ θεωρίας φωτός καὶ μυστικῆς ὁμιλίας τοῦ Πνεύματος.

Εἰ δοκεῖ, τοίνυν ἀκούσωμεν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ διαρρήδην βοῶντος καὶ λέγοντος πρὸς ἡμᾶς· “Οὐκ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ’ ἵνα σωθῆ ὁ κόσμος δι’ ἐμοῦ”. Καὶ δεῖξαι βουλόμενος τὸν τρόπον τῆς σωτηρίας, φησὶν· “Ἐπεμψεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱόν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μὴ ἀπόληται, ἀλλ’ ἔχη ζωὴν αἰώνιον”. Ταῦτα τοιγαροῦν ὁ πιστεύων ἀπὸ καρδίας καὶ πληροφορούμενος ὅτι οὐκ ἦλθεν ὁ Χριστὸς κρίναι αὐτόν ἀλλὰ σῶσαι, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων ἢ κόπων καὶ ἰδρώτων, ἀλλὰ διὰ μόνης τῆς εἰς αὐτόν πίστεως, πῶς, εἶπέ μοι, ἄρα μὴ ἀγαπήσῃ αὐτόν ἐξ ὅλης αὐτοῦ τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης αὐτοῦ τῆς διανοίας; Καὶ μάλιστα ὅταν ἀκούσῃ ὅσα ἐκεῖνος ἔπαθε, σῶσαι αὐτόν καὶ πάντας βουλόμενος, οἷον τὴν ἐξ οὐρανῶν αὐτοῦ κάθοδον, τὴν ἐν γαστρὶ τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου εἰσοδόν τε καὶ σύλληψιν καὶ τό ὅπως ἀτρέπτως γέγονεν ἄνθρωπος ὁ ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ὁ ἰσότημος καὶ ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν τῇ χειρὶ περικρατῶν αὐτοῦ τῆς δυνάμεως, ὁ ἄνω (265) σὺν τῷ Πατρὶ ὦν καὶ κάτω βρέφος γενέσθαι κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆς ἡμετέρας καταδεξάμενος φύσεως.

Καὶ σὺν τούτοις, ὅταν εἰς νοῦν ἀναλάβῃ τὰ λοιπὰ τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ μυστήρια, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ἃ ὑπέμεινε πάθη ὁ τῇ φύσει ἀπαθῆς δι’ αὐτόν, οἷον τὸν τόκον αὐτοῦ τὸν ἀπόρρητον, τὰ σπάργανα, τὸ σπήλαιον αὐτό, τὴν φάτνην τῶν ἀλόγων ἐφ’ ἣ πενιχρῶς ὁ βασιλεύς τοῦ παντός ἀνεκλίθη, τὴν φυγὴν τὴν εἰς Αἴγυπτον, τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐπάνοδον, τὴν τοῦ Συμεῶν ὑποδοχὴν, καὶ ὅπως ὡς εἰς τῶν κοινῶν ἀνθρώπων παρ’ αὐτοῦ ἠυλογήθη καὶ εἰσήχθη ἐν τῷ ναῶ, τὴν τῶν γονέων ὑποταγὴν, τὴν παρά τοῦ Ἰωάννου βάπτισιν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, τὸν πειρασμόν τοῦ διαβόλου, τὰς θαυματουργίας αὐτοῦ καὶ διὰ ταῦτα οὐ θαυμαζόμενον, ἀλλὰ φθονούμενον μᾶλλον καὶ λοιδορούμενον καὶ διακωμωδούμενον ὑπὸ πάντων (τότε τίνων; πονηρῶν καὶ ἀθέων ἀνδρῶν ὧν φανερῶς τε καὶ ἀφανῶς ἐμφράξαι ἠδύνατο τὰ ἀπύλωτα στόματα καὶ ξηρᾶναι τὰς γλώσσας αὐτῶν καὶ τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς φωνὴν ἀποσβέσαι), τὴν προδοσίαν τοῦ μαθητοῦ, τὸν δεσμόν ὃν ὑπέστη παρά τῶν μαιφόνων, καὶ ὅπως ὡς κακοῦργος ἦγετο παρ’ αὐτῶν, καὶ παρεδίδοτο τῷ Πιλάτῳ ὡς κατάκριτος, καὶ ράπισμα ἔλαβεν ὑπὸ δούλου, καὶ τὴν τοῦ θανάτου σιωπήσας ἀπόφασιν ἔλαβεν (Ἐμοί γάρ, φησὶν, οὐ λαλεῖς; Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχων σταυρῶσαί σε καὶ ἐξουσίαν ἔχων ἀπολύσαι σε;), εἶτα τὸν φραγγελισμόν, τοὺς ἐμπαιγμούς, τὰ ὄνειδη, τὴν πορφύραν, τὸν κάλαμον, μεθ’ οὗ ἐπὶ τῆς ἀχράντου

κεφαλῆς αὐτοῦ τὰς μᾶστιγας παρά τῶν θεοκτόνων ἐδέχετο, τόν ἀκάνθινον στέφανον, τόν σταυρόν, ὃν καί ἐβάσταζεν ὁ διαβαστάζων λόγῳ τὰ σύμπαντα· καί ἀπλῶς εἰπεῖν, ὅταν ἐννοήσῃ ὅπως ἔξω τῆς πόλεως ἦγετο ἐπὶ τόν Κρανίου τόπον, τῶν δημίων καί τῶν στρατιωτῶν περιστοιχούντων αὐτόν μεθ' ἅμα ὄχλων ἀπειρῶν ἐπὶ τήν (266) θεωρίαν ἐφεπομένων, καί ἐπὶ τούτοις, ἀγγέλων μὲν ἄνωθεν φριττόντων, τοῦ Θεοῦ δέ καί Πατρός ὁρῶντος τόν ὁμοούσιον Υἱόν καί ὁμόθρονον καί ὁμότιμον ταῦτα πάσχοντα παρά τῶν ἀσεβῶν Ἰουδαίων, καί γυμνόν ἐπὶ σταυροῦ ἀναρτώμενον καί ἥλιος τὰς χεῖρας καί τούς πόδας ἠλούμενον, λόγχῃ τε τήν πλευράν τιτρωσκόμενον, καί χολήν ποτιζόμενον μετὰ ὄξους, καί πάντα οὐ μόνον μακροθύμως φέροντα, ἀλλά καί τῶν σταυρούντων ὑπερευχόμενον, πῶς οὐκ ἀγαπήσει αὐτόν ἐξ ὅλης ψυχῆς αὐτοῦ;

Ὅταν γάρ ἐνθυμηθῇ ὅτι, Θεός ὢν ἀναρχος ἐξ ἀνάρχου Πατρός, συμφυῆς καί ὁμοούσιος τοῦ παναγίου καί προσκυνητοῦ Πνεύματος, ἀόρατος καί ἀνεξιχνίαστος, κατελθὼν ἐσαρκώθη καί ἄνθρωπος γέγονε καί πάντα τὰ εἰρημένα καί πολλά ἔτερα ἔπαθε δι' αὐτόν, ἵνα τοῦ θανάτου καί τῆς φθορᾶς ἀπαλλάξῃ αὐτόν καί υἱόν Θεοῦ καί θεόν ὅμοιον αὐτοῦ ἀπεργάσῃται, ἄρα γε, εἰ λίθου σκληρότερος ἢ καί κρυστάλλου ψυχρότερος, οὐ μαλαχθήσεται τήν ψυχὴν καί διαθερμανθήσεται τήν καρδίαν πρὸς ἀγάπην Θεοῦ; Ἐγὼ οὕτω λέγω καί ὁμολογουμένως οὕτως ἐστίν ἡ ἀλήθεια ὅτι, ἐάν πιστεύσῃ τις ἀπὸ καρδίας ταῦτα πάντα καί ἐκ βαθέων ψυχῆς, εὐθύς ἔξει καί τήν πρὸς Θεόν ἀγάπην ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

Ὅσπερ γάρ λέγουσιν ἐν τῇ κόχλῳ τόν μαργαρίτην, ἀνεωγμένης ἐκείνης, ἐκ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ καί ἐκ τῆς ἀστραπῆς ἐν αὐτῇ συλλαμβάνεσθαι, οὕτω καί τήν πρὸς Θεόν ἀγάπην λογίζου ἐν ἡμῖν σπείρεσθαι. Ἀπὸ γάρ τῶν εἰρημένων αὐτοῦ παθημάτων ἀκούουσα ἡ ψυχὴ καί κατὰ μικρόν πιστεύουσα, ἀναλόγως τῆς πίστεως αὐτῆς διανοίγεται, ὑπὸ ἀπιστίας ἠσφαλισμένη πρότερον οὔσα· ἐπὶ δὲ διανοιχθῆ, ὡσπερ δρόσος οὐράνιος, ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγάπη ἣτις ἐστίν ἀρρήτῳ φωτὶ συνημμένη, δίκην ἀστραπῆς νοερῶς ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐμπίπτουσα, ὡς μαργαρίτης ἀποτελεῖται φαεινός, περὶ οὗ καί ὁ Κύριος λέγει ὅτι, (267) ὃν εὐρών ὁ ἔμπορος, ἀπελθὼν ἐπώλησε πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ καί ἠγόρασε τόν ἕνα μαργαρίτην ἐκεῖνον. Τοίνυν καί ὁ καταξιωθείς οὕτω πιστεῦσαι, καθὼς εἵπομεν, καί τόν νοητόν μαργαρίτην ἐν ἑαυτῷ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης εὐρεῖν, οὐκ ἀνέχεται μὴ καταφρονῆσαι πάντων καί πάντα διαδοῦναι τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ πέννησι καί τοῖς βουλομένοις ἄλλως ἀφῆσαι διαρπάσαι αὐτά, ἵνα τήν πρὸς Θεόν ἀγάπην ἄσυλόν τε καί ὄλως ἀμείωτον διαφυλάξῃ. Αὕτη γάρ καθ' ἐκάστην ἀξανομένη ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀντί πάντων προτιμῶντος αὐτήν γίνεται θαῦμα θαυμάτων ἐν αὐτῷ, ἀνέκφραστον τε πάντῃ καί παντάπασιν ἀδιήγητον, μήτε νῶ καταληπτόν μήτε λόγῳ ῥητόν· καί τῷ ἀνεκδιηγήτῳ καί ἀκατανοήτῳ τοῦ πράγματος ἐξιστάμενος καί πρὸς ἐκεῖνο ἔχων ἀδολεσχοῦντα τόν νοῦν, ὄλως ἔξω τοῦ κόσμου οὐ τῷ σώματι ἀλλά ταῖς αἰσθήσεσι πάσαις γίνεται· συναπῆσαι γάρ τῷ νῷ καί αὐταὶ πρὸς τό ἐντός αὐτοῦ καθορώμενον.

Τοιγαροῦν καί κατανοεῖ τοῦ ἰδεῖν ὁ οὕτως ἔχων καί ὁρᾷ καί ἰδοῦ φῶς· τό δέ φῶς ἄνωθεν ἔχειν δοκεῖ αὐτῷ τήν ἀρχήν. Ζητῶν οὖν εὐρίσκει τοῦτο μήτε ἀρχὴν τέλους ἔχον μήτε μεσότητά κεκτημένον· ὡς δέ ἐπὶ τούτοις ἐξαπορεῖ, καί ἰδοῦ τρία ἐν αὐτῷ, τό δι' οὗ καί ἐν ᾧ καί εἰ ὄν. Καί ταῦτα ἰδὼν, μαθεῖν ἐρωτᾷ καί ἀκούει τρανῶς· “Ἰδοῦ ἐγὼ τό Πνεῦμα δι' οὗ καί ἐν ᾧ ὁ Υἱός” καί “Ἰδοῦ ἐγὼ ὁ Υἱός εἰς ὃν ὁ Πατήρ”. Ἐπὶ πλεῖον δ' ἐπαποροῦντος αὐτοῦ, “Ἰδοῦ” πάλιν φησὶν “ὁρᾶς” ὁ Πατήρ. “Καί ἐγὼ” φησὶν ὁ Υἱός “ἐν τῷ Πατρὶ”. Καί τό Πνεῦμα ἔλεγεν· “Ὅντως ἐγὼ δι' ἐμοῦ γάρ τόν Πατέρα καί τόν Υἱόν ὁ βλέπων ὁρᾷ καί ὁρῶν τῶν ὁρωμένων ἐξίσταται”. Ποῦ ὄντας; “Ἐν ᾧ οὐδεὶς οἶδεν οὐκ ἀνθρώπων, οὐκ ἀγγέλων, πλὴν αὐτῆς τῆς μιᾶς ἐμοῦ καί ἐνάδος καί ὑπὲρ οὐσίαν οὐσίας καί φύσεως”. Ἐν ἐμοὶ δέ, φησὶ, πῶς; “Ὅλη καθόλου·

ἀχώριστος γάρ εἰμι (268) πάντη καὶ ἄτμητος, τό ἐν κἀν ταῖς ὑποστάσεσιν ἔχουσα. Εἰ οὖν ἐν ἐμοί πως ἢ που πέλει, μή εἰδέναι φαίης τινά. Καθό μὲν ἄνθρωπος καὶ περιγραπτός εἷς, ὡς ἐν περιγραφῇ πέλω καὶ τόπῳ, περιγραπτός γάρ γέγονε βροτωθεὶς καὶ ὁ εἷς ἐξ ἡμῶν· κατὰ δὲ τὴν ἐνοῦσάν μοι φύσιν πάμπαν ἀόρατος, ἀπερίγραπτος, ἀσημάτιστος, ἀναφής, ἀψηλάφητος, ἀκίνητος, ἀεικίνητος, πάντα πληροῦσα καὶ οὐδαμοῦ τό σύνολον οὔσα, οὐκ ἐν σοί, οὐκ ἐν ἄλλῳ τινί τῶν πάλαι ἢ τῶν νῦν ἐγγιζόντων ἀγγέλων ἢ προφητῶν, οἷς οὐδ' ὠράθην ὄλως, οὐδ' ὀρώμαι ποτε”.

Ὁ γοῦν ταῦτα μυστικῶς ὀρῶν καὶ μουύμενος τά ὑπὲρ ἀγγέλους, τά ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην κατάληψιν, ἄρα μετὰ ἀνθρώπων εἶναι ὁ τοιοῦτος τῇ αἰσθήσει ἢ τῇ διανοίᾳ ὄλως ἰσχύσει; Εἰ γάρ ὁ βασιλεὶ προσομιλῆσαι θνητῷ καὶ παρεστάναι ποτὲ καταξιωθείς, τῶν ἄλλων ἀπάντων ἐπιλανθάνεται καὶ ὅλος τοῖς τοῦ βασιλέως ἀποκρέματα ῥήμασι, πόσω γε μᾶλλον ὁ αὐτόν ἐκεῖνον τόν ποιητὴν καὶ δεσπότην καὶ Κύριον τοῦ παντός “ὄν οὐδεὶς εἶδεν ἀνθρώπων οὐδὲ ἰδεῖν δύναται” βλέπειν καταξιωθείς, ὡς ἀνθρώπῳ ἐφικτόν, καὶ προσομιλῆσαι αὐτῷ καὶ φωνῆς ἐκεῖνου ἀκούειν τοῦ μέλλοντος κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὐκ ἐκστήσεται ἑαυτοῦ καὶ ὅλος ἔξω κόσμου καὶ σαρκός ὄντως γένηται καὶ μετ' αὐτοῦ ἐπιποθήσει συνέσεσθαι, ἀλλὰ ἀποστάς τοῦ τοιοῦτου καὶ τηλικούτου, τοῦ ὑπὲρ πᾶν τοιοῦτον ὄντος καὶ τηλικούτου, ἐπὶ μερίμνας ἔλθῃ βιωτικὰς καὶ φθειρομένων ὄλως ἢ παρερχομένων καὶ ρεόντων πραγμάτων φροντίσειεν; Οὐδαμῶς οἶμαι τῶν εὐ φρονούντων τινά εἰς τοῦτο ὄλως ἐλθεῖν καταδέξασθαι.

Τά μὲν γάρ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ καλὰ συνεπομένων ὁμολογουμένως ἔχουσι καὶ συγκεκληρωμένην αὐτοῖς τὴν λύπην καὶ τὴν ἀθυμίαν καὶ τὴν ὀδύνην, ἢ δὲ μετὰ τοῦ Θεοῦ διαγωγή (269) καὶ ἡ ὁμιλία καὶ ἡ θεωρία τῶν ἀπορρήτων αὐτοῦ ἀγαθῶν πᾶσαν ὑπερβαίνει μακαριότητα καὶ πάσης ὑπέρεκειται δόξης καὶ εὐκληρίας καὶ χαρᾶς καὶ ἀνέσεως, ὡς πάσης ὑπεραίρουσα τιμῆς καὶ τρυφῆς καὶ ἀπολαύσεως τοῦ νομιζομένου παντός ἀγαθοῦ τῆς παρούσης ζωῆς. Καθόσον γάρ ὑπερέχει τό ἐν πολυτελεῖ καὶ ἀπαλῇ στρωμνῇ ἀναπαύεσθαι ὑπὲρ τό ἐν ἐσχάρᾳ πεπυρακτωμένη ἀνακεῖσθαι, κατὰ τοσοῦτον ὑπερφέρει πάσης τοῦ βίου εὐφροσύνης καὶ ἀπολαύσεως ἢ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ συνουσίας καὶ ὁμιλίας ἐγγινομένη τῇ ψυχῇ χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ ὁ τῶν κρειττόνων πολλακίς καὶ κατὰ ἄγνοιαν ἢ ῥαθυμίαν ἀποστάς καὶ πρὸς τὰς φροντίδας τοῦ κόσμου γενόμενος, ἐφ' ὅσον τῆς ἐν αὐτοῖς πικρίας καὶ ἀφορήτου βλάβης αἰσθηται, δρομαῖος πρὸς τὰ ἀφ' ὧν ἐξελήλυθεν ἐπανέρχεται, πολλά ἑαυτόν μεμφόμενος ὅτι συγκατεσπᾶσθη ὄλως καὶ μέσον τῶν ἀκανθῶν τοῦ βίου καὶ τοῦ φλογίζοντος πυρός τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς ἐγένετο, ὅμως φεύγει καὶ πρὸς τόν ἑαυτοῦ ἀνατρέχει Δεσπότην· καὶ εἰ μὴ ἦν φιλόανθρωπος, δεχόμενος ἐπανερχομένους ἡμᾶς καὶ μὴ μνησικακῶν ἢ ὀργιζόμενος, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον τῆς πρὸς αὐτόν ἐπανόδου ἀποδεχόμενος, “οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα ψυχὴ” ἀγίου, εἴτε καὶ μέσως ἢ ἄλλως ἔχοντος. Διὰ τοῦτο πάντες οἱ τετελειωμένοι ἐν ἀγιωσύνη καὶ ἀρετῇ δωρεάν καὶ οὐκ ἐξ ἔργων δικαιοσύνης ἐσώθησαν· καὶ οὐχ οὗτοι μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ μετὰ ταῦτα τελειούμενοι, πάντες οὕτω σωθήσονται.

Ἐπεὶ δὲ “οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, ἵνα μὴ τις καυχῆσεται”, κατὰ τόν θεῖον Ἀπόστολον, ἡ σωτηρία ἡμῖν ἐπιγίνεται τοῖς πιστοῖς, οὐ χρή τοῖς ἔργοις, νηστεῖαις λέγω καὶ ἀγρυπνίαις ἢ χαμευνίαις καὶ λιμῷ καὶ δίψει, ὄλως θαρρεῖν, οὐ σιδήροις τό σῶμα καθηλοῦν, οὐ τρυχίνοις ἐνδύμασι τοῦτο ταλαιπωρεῖν. Οὐδέν γάρ ὄλως ταῦτά εἰσιν, (270) ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ τῶν κακούργων καὶ τῶν πενομένων αὐτῶν ταῦτα παθόντες οἱ αὐτοὶ διέμειναν, μηδὲν τῆς κακίας ὑφιέντες αὐτῶν μηδὲ τῆς πονηρίας βέλτιους γενόμενοι. Συμβάλλονται μὲν καὶ ταῦτά τισι, καὶ τό σῶμα πρὸς ταπεινώσιν μᾶλλον δὲ πρὸς ἀδυναμίαν καὶ ἀσθένειαν ἔλκουσιν· ἀλλ' οὐ τοῦτο μόνον ζητεῖ ὁ

Θεός, πνεῦμα δέ συντετριμμένον καί καρδίαν συντετριμμένην καί τεταπεινωμένην ἐπιποθεῖ καί τό ἀεὶ ἐν καταβεβλημένῳ φρονήματι λαλεῖν τήν καρδίαν ἡμῶν πρός αὐτόν· “Τίς εἰμι ἐγώ, Κύριέ μου δέσποτα καί Θεέ, ὅτι κατῆλθες καί ἐσαρκώθης καί ἀπέθανες δι’ ἐμέ, ἵνα με τοῦ θανάτου καί τῆς φθορᾶς ἀπαλλάξης καί τῆς σῆς δόξης ὁμοῦ καί θεότητος κοινωνόν ἀπεργάσῃ καί μέτοχον;”. Ὅσηνίκα γάρ οὕτως ἔξεις κατά τὰς ἀφανεῖς κινήσεις τῆς καρδίας σου, εὐθύς εὐρήσεις αὐτόν ἐναγκαλιζόμενον σε μυστικῶς καί κατασπαζόμενον καί χαριζόμενον σοι πνεῦμα εὐθές ἐν τοῖς ἐγκάτοις, πνεῦμα ἐλευθερίας καί ἀφέσεως τῶν ἀμαρτημάτων σου, οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί τοῖς χαρίσμασιν αὐτοῦ καταστεφανοῦντά σε καί ἔνδοξόν σε διά σοφίας καί γνώσεως ἀπεργαζόμενον.

Τί γάρ ἕτερον οὕτω Θεῷ φίλον καί εὐαπόδεκτον, ὡς καρδία συντετριμμένη καί τεταπεινωμένη καί φρόνημα καταβεβλημένον ἐν πνεύματι ταπεινώσεως; Ἐν γάρ τοιαύτῃ καταστάσει ψυχῆς οἰκεῖ μὲν αὐτός ὁ Θεός καί ἐπαναπαύεται πᾶσα δέ μηχανή τοῦ διαβόλου εἰς ἅπαν ἄπρακτος διαμένει καί πάντα τὰ φθοροποιὰ πάθη τῆς ἀμαρτίας τέλεον ἀφανίζεται καί βρίθεται μόνος ἐν αὐτῇ ὁ καρπός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅς ἐστιν ἡ ἀγάπη, ἡ χαρά, ἡ εἰρήνη, ἡ ἀγαθωσύνη, ἡ χρηστότης, ἡ πίστις, ἡ πραότης, ἡ ταπεινοφροσύνη καί ἡ περιεκτικὴ ἐγκράτεια, οἷς ἀκολουθῶς ἔπεται ὠραίως ἡ γνῶσις ἡ θεία, ἡ σοφία τοῦ Λόγου (271) καί ἡ ἄβυσσος τῶν κεκρυμμένων νοημάτων καί μυστηρίων Χριστοῦ· ἐν οἷς ὁ φθάσας γενέσθαι καί ποιωθεῖς, τήν καλὴν ἀλλοίωσιν ἀλλοιοῦται καί ἐξ ἀνθρώπων ἄγγελος γίνεται, ὧδε μὲν τοῖς ἀνθρώποις συναναστρεφόμενος σώματι, ἐν οὐρανοῖς δέ περιπολεύων τῷ πνεύματι καί τοῖς ἀγγέλοις συνδιαιτώμενος καί ὑπὸ τῆς ἀφράστου χαρᾶς πλατυνόμενος εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ· εἰς ἣν οὐδεὶς ἂν τῶν ἀνθρώπων ἐγγίσει ποτέ, εἰ μὴ διά μετανοίας πρότερον καί δακρύων πολλῶν τὴν ἑαυτοῦ καθαριεῖ καρδίαν καί εἰς βυθόν ἐλάσει ταπεινοφροσύνης καί ἐγκύμων τοῦ παναγίου γένηται Πνεύματος, χάριτι καί φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ’ οὗ τῷ Πατρὶ δόξα, τιμὴ, κράτος, σὺν Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Θ'. (272)

Περὶ γνώσεως ἀληθινῆς καί ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις οὐκ ἐκ μαθημάτων, ἀλλ’ ἐκ καθαρότητος καί τῆς ἄνωθεν χάριτος ἐπιγίνεται τῷ σπουδαίῳ· καί ὅτι χαλεπὸν τό κρίνειν· καί ἔλεγχος τῶν οἰομένων εἰδέναι τὰ τοῦ Πνεύματος χωρὶς Πνεύματος· ἐν ᾧ καί περὶ τῆς τοῦ Πατρὸς ἀγιωσύνης· καί οἷον ἀγαθὸν ἐστὶν ἡ πίστις καί τίς ὁ ταύτης καρπός καί ὅπως αὐξάνεται· καί ὅτι οἱ τὸν θησαυρὸν ἐν ἑαυτοῖς ἐσχηκότες τοῦ Πνεύματος καί ἐν ἄλλοις ὄντα γνωρίζουσι· καί τίνα τῶν ἀγίων τὰ σημεῖα καί πῶς καί τίσι γνωρίζονται· καί ὅτι ὁ μὴ γεννηθεὶς ἄνωθεν οὐ δύναται ἰδεῖν τὸν γεγεννηκότα Θεόν οὐδέ γνωρίσαι τὸν εἰς τοῦτο πεφθακότα διά τοῦ Πνεύματος.

Νῦν εὐκαίρως καλὸν εἰπεῖν μετὰ τοῦ Δαυὶδ καί οὕτω γεγωνότερον φθέγγασθαι· “Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων τοῦ ἰδεῖν εἰ ἔστι σινιῶν ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν”, εἶτα· “Πάντες ἐξέκλιναν ἅμα ἠχρειώθησαν· οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός”. “Ποῦ γάρ” ἵνα τοῖς εἰρημένοις καί τὰ τοῦ Ἀποστόλου συνείρω “σοφός; Ποῦ γραμματεὺς; Ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου;

Οὐχί ἐμώρηνεν ὁ Θεός τήν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου”, διά τό μή δύνασθαί τινα δι’ αὐτῆς ἐπιγῶναι τήν ἀληθινήν σοφίαν, τόν ὄντως ὄντα Θεόν; Εἰ γάρ διά γραμμάτων καί μαθημάτων ἢ ἐπίγνωσις τῆς ἀληθοῦ σοφίας (273) καί τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως ἔμελλεν ἡμῖν, ἀδελφοί, δίδοσθαι, τίς ἦν ἄρα χρεῖα τῆς πίστεως ἢ τοῦ θείου βαπτίσματος ἢ τῆς τῶν μυστηρίων αὐτῶν μεταλήψεως; Οὐδεμία μενοῦν. “Ἐπεὶ δέ διά τῆς σοφίας οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος τόν Θεόν, εὐδόκησεν ὁ Θεός, φησί, διά τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας”. Καί ταῦτα μέν ὁ κῆρυξ καί νυμφαγωγός τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ἐγὼ δέ εἰκότως θρηνήσω καί κλαύσομαι ἐπὶ τῇ συντριβῇ τῶν ἐμῶν μελῶν, τοῦ ἐμοῦ γένους, τῶν κατά σάρκα καί πνευμά μου ἀδελφῶν, ὅτι οἱ τόν Χριστόν διά τοῦ βαπτίσματος ἐνδυσάμενοι, τά τοῦ Χριστοῦ μυστήρια εἰς οὐδέν λογιζόμενοι, τήν ἐπίγνωσιν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀληθείας διά τῆς τοῦ κόσμου σοφίας λαμβάνειν νομίζομεν καί τό μόνον ἀναγῶναι τάς θεοπνεύστους συγγραφάς τῶν ἀγίων ὀρθοδοξίας εἶναι κατάληψιν τοῦτο οἰόμεθα καί τῆς Ἁγίας Τριάδος ἀκριβῆ καί βεβαίαν εἶδησιν τοῦτο νομίζομεν· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί τῶν ἄλλων ἡμῶν οἱ σεμνότεροι θεωρίαν τήν διά μόνου τοῦ Πνεύματος γινομένην ἐν τοῖς ἀξίοις, αὐτήν τήν ἐν ταῖς διανοίαις αὐτῶν ἀνάπλασιν τῶν νοημάτων ἀφρόνως εἶναι ὑπολαμβάνουσι. Ὡς τῆς εὐθεΐας, ὡς τῆς πωρώσεως. Οἱ δέ καί ἐμβαθύνειν ἀνάγνως ἐθέλοντες εἰς τά τοῦ Θεοῦ βάθη καί θεολογεῖν ἐπειγόμενοι, ὅταν ἀκούσωσι περὶ Θεοῦ ὅτι, ὡς περ ἐν τρισίν ἡλίοις μία φωτός ἐστὶ σύγκρασις, οὕτω καί ἐν τῇ Τριάδι μιᾶς θεότητος ἔλλαμψις, αὐτίκα τρεῖς ἡλίους ἐν τῷ νοί αὐτῶν ἀναπλάττουσι, τῷ μὲν φωτί ἠνωμένους, ἦτοι τῇ οὐσίᾳ, ταῖς δέ ὑποστάσεσι διακεχωρισμένους, καί οἴονται ἀφρόνως ἐκείνην αὐτήν ὄραν τήν θεότητα καί οὕτως εἶναι τήν ἁγίαν καί ὁμοούσιον καί ἀδιαίρετον Τριάδα ὁμοίαν τῷ παραδείγματι. Ἄλλ’ οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν. Οὐδεὶς γάρ τά περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος νοῆσαι καλῶς (274) καί εἰπεῖν δύναται ἀπό μόνης τῆς τῶν Γραφῶν ἀναγνώσεως, πίστει δέ μόνη ταῦτα δεχόμενος, ἐμμένει μὲν τοῖς γεγραμμένοις καί πλέον οὐδέν περιεργάζεται, τοῖς δέ περιέργοις καί πολυπραγμονεῖν τά θεῖα θρασέως κατατολμῶσιν, ἔξω τῶν γεγραμμένων καί ὧν ἐδιδάχθη, εἰπεῖν ὄλως οὐ δύναται.

“Ὅτι δέ τοῦτο ἐστὶν ἀληθές, ἄκουσον τί φησιν ὁ Χριστός· “Οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τόν Υἱόν εἰ μή ὁ Πατήρ, οὐδέ τόν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μή ὁ Υἱός καί ὃ ἂν βούληται ὁ Υἱός ἀποκαλύψαι”. Διὰ τούτων οὖν καί τῶν τοιούτων ῥημάτων ἀποφράττει τά ἀναίσχυντα καί ἀπύλωτα στόματα τῶν λεγόντων καί νομιζόντων διά τῆς ἔξωθεν σοφίας καί τῆς τῶν γραμμάτων μαθήσεως ἐπιγινώσκειν τήν ὄντως ἀλήθειαν, αὐτόν τόν Θεόν, καί τήν ἐπίγνωσιν κτᾶσθαι τῶν κεκρυμμένων μυστηρίων ἐν Πνεύματι τοῦ Θεοῦ. Εἰ γάρ τόν Υἱόν οὐδεὶς ἐπιγινώσκει εἰ μή ὁ Πατήρ, οὐδέ τόν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μή ὁ Υἱός καί ὃ ἂν βούληται ὁ Υἱός ἀποκαλύψαι τά βάθη τούτου καί τά μυστήρια – τό γάρ μυστήριόν μου ἐμοί καί τοῖς ἐμοῖς, τίς ἄρα τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων σοφῶν ἢ ῥητόρων ἢ μαθηματικῶν ἕτερος, πλήν τῶν κεκαθαρμένων τόν νοῦν ἐξ ἄκρας φιλοσοφίας τε καί ἀσκήσεως, καί γεγυμνασμένα τά τῆς ψυχῆς ἐπιφερομένων ἀληθῶς αἰσθητήρια, ἄνευ τῆς ἄνωθεν διὰ τοῦ Κυρίου ἀποκαλύψεως ἐκ μόνης γῶναι δυναθεῖν τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας τά κεκρυμμένα μυστήρια τοῦ Θεοῦ, ἃ διά νοεράς θεωρίας, τῆς ὑπὸ τοῦ θείου Πνεύματος ἐνεργουμένης, ἀνακαλύπτονται οἷς ἐδόθη καί αἰεὶ δίδοται εἰδέναι ταῦτα διά τῆς ἄνωθεν χάριτος; Ἐκείνων ἐστὶν ἢ τούτων γῶσις, ὧν ὁ νοῦς καθ’ ἐκάστην ὑπὸ τοῦ Ἁγίου καταλαμβάνεται Πνεύματος διά τήν τῆς ψυχῆς καθαρότητα, ὧν οἱ ὀφθαλμοὶ ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου τῆς (275) δικαιοσύνης τρανῶς ἠνεώχθησαν, ὧν ὁ λόγος τῆς γνώσεως καί ὁ λόγος τῆς σοφίας διά μόνου τοῦ Πνεύματος, ὧν ἡ σύνεσις καί ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ διά τῆς ἀγάπης καί τῆς εἰρήνης τετήρηται ἐν τῇ ἀγαθωσύνῃ καί τῇ τῶν τρόπων χρηστότητι ἐγκρατῶς μετὰ πίστεως. Τούτων ἢ γῶσις τῶν θείων,

τούτοις καί λέγεται καθά δή καί τοῖς ἀποστόλοις παρά Χριστοῦ, ὡς μιμουμένους αὐτούς· “Υμῖν δέδοται γνῶναι τά μυστήρια τοῦ Θεοῦ, τοῖς δέ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς”.

Οὗτοι τοιγαροῦν ἴσασιν, θείῳ κινούμενοι Πνεύματι, τήν πρός τόν Πατέρα τοῦ Υἱοῦ ἰσοτιμίαν καί ἔνωσιν. Ἐν γάρ τῷ Πατρί τόν Υἱόν καθορῶσι καί ἐν τῷ Υἱῷ τόν Πατέρα διά τοῦ Πνεύματος, ὡς γέγραπται· “Ἐγώ ἐν τῷ Πατρί καί ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί”, τοῦ Πνεύματος τῷ Πατρί δηλονότι συνόντος· εἰ γάρ ἐκ τοῦ Πατρός ἐκπορεύεται, ὁ δέ Πατήρ ὅλος ἐν ὅλῳ τῷ Υἱῷ ἐστιν, ὅλον ἐν αὐτοῖς ἐστι καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον. Πατήρ δέ καί Υἱός καί Ἅγιον Πνεῦμα εἷς Θεός, ὁ ὑπό πάσης πνοῆς προσκυνούμενος. Καί πῶς τρεῖς ἡλίους ἕνα εἰπεῖν ἰσχύσεις; Εἰ γάρ ἐνώσεις αὐτούς, ἐνωθήσονται, καί εἰς ἕνα οἱ τρεῖς ἔσονται· εἰ δ’ οὖν, ἀλλά διήμαρτες τῆς ἐνότητος. Πατέρα δέ, Υἱοῦ καί Πνεύματος δίχα, οὐδαμῶς εὐρήσεις, ἀλλ’ οὐδέ Υἱόν, τοῦ Πατρός καί τοῦ Πνεύματος, οὐδέ Πνεῦμα Ἅγιον τοῦ ἐξ οὗ ἐκπορεύεται ἀλλότριον τῆς ἐνώσεως. Ἐν μέν γάρ τῷ Πνεύματι τόν Πατέρα καί τόν Υἱόν, ἐν δέ τῷ Υἱῷ τον Πατέρα καί μετά τοῦ Πνεύματος, ἐν δέ τῷ Πατρί τόν Υἱόν συναϊδίως αἰεὶ ὄντα καί μένοντα καί συνεκλάμπον ἔχοντα τό Πνεῦμα τό Ἅγιον πίστευε. Εἷς ταῦτα Θεός καί οὐ τρεῖς, ἐν τρισίν ὑποστάσεων ὁ ὢν καί αἰεὶ ὢν καί ὡσαύτως ὢν, τῇ μιᾷ συμφυῖα καί βασιλεία καί θεότητι ἀνυμνούμενος ὑπό ἀπείρων δυνάμεων. Εἰ γάρ καί ἐν ἐκάστῳ τούτων τά συμφυῆ τῆς (276) θείας ιδιότητος καθορᾶται, ἀλλά τά τρία ἐν καί καθ’ ἐν τά τρία εἰσίν, ὅπερ ἐν ἡλίοις γενέσθαι ἀμήχανον.

Ἄλλα γάρ ἐβουλόμην καί εἰκόνα δοῦναί τινα ἀμυδρῶς παριστῶσαν τῶν λεγομένων τήν δύναμιν τοῖς θρασυνομένοις εἰδέναι διά μόνης τῆς ψευδωνύμου γνώσεως καί ἄνευ τοῦ ἐρευνῶντος Πνεύματος τά βάθη καί τά μυστήρια τοῦ Θεοῦ, εὐλαβοῦμαι δέ τόν εἰρηκότα Θεόν μή διδόναι τά ἅγια τοῖς ἀναιδέσι καί τολμηροῖς, μηδέ τούς μαργαρίτας βάλλειν ἔμπροσθεν τῶν ὡς κοινά τά θεῖα λογιζομένων καί οἰοεὶ διά τῶν χαμερπῶν νοημάτων καί ἀπλήστων ψυχῶν ἀτιμούντων καί καταπατούντων αὐτά· ὢν τετύφλωκε τόν νοῦν ὁ Θεός, καθὼς φησιν ὁ προφήτης, καί πεπώρωκεν αὐτῶν τήν καρδίαν, ἵνα βλέποντες μή βλέπωσι καί ἀκούοντες μή συνιῶσι. Καί εἰκότως· ἐπειδή γάρ ἀναξίους διά τῆς οἰήσεως ἑαυτοῦ καί τῶν πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων ἐποίησαν, διά τοῦτο ἐάθησαν ὑπό τοῦ Θεοῦ τῷ σκότει τῆς ἀπιστίας καί τῆς ἰδίας κακίας πορεύεσθαι, καθὼς φησιν ὁ Δαυΐδ· “Ἐξαπέστειλα αὐτούς κατά τά ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν· πορεύονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν”. Οἱ γάρ τοσαῦτα ὑποδείγματα ἔχοντες τῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐκπληρώσεως, ἃ δι’ ἔργων οἱ πατέρες ἡμῶν τετελεκότες προὔθησαν τοῖς πιστοῖς ἡμῖν εἰς ἐκμίμησιν ἀρετῆς, καί συνιέναι μή θελήσαντες μηδέ ἐκείνους βουληθέντες μιμήσασθαι, ἀλλά τούναντίον καί διαλοιδороῦντες αὐτούς καί τούς βίους τῶν κατά Θεόν ἀγωνισαμένων ὡς οὐ κατά Θεόν ὄντας ἐνδιαβάλλοντες, πῶς οὐχί μόνον ἀνάξιοι εἰσι θείας γνώσεως, ὡς ἀπειθείας καί ἀπωλείας υἱοί, ἀλλά καί πάσης ὑπεύθυνοι τιμωρίας καί κατακρίσεως, ὅτι ἑαυτούς ἀνακρίνουν, εἰ ἄρα καί εἰσιν ἐν τῇ πίστει, ὡς περ ἐπιλαθόμενοι, τά ἀλλότρια κρίνουσι (277) καί τά ὑπέρ αὐτούς ἀσυνέτως ἐρευνῶσι καί ἐξετάζουσι, μηδαμῶς τόν οὕτω λέγοντα Θεόν δυσωπούμενοι· “Μή κρίνετε καί οὐ μή κριθῆτε” καί “Ἐν ᾧ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε”· μηδέ τόν ἐκείνου λέγοντα μαθητήν· Μενοῦνγε, ὦ ἄνθρωπε, “σύ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; Τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει” καί “Μή κρίνετε ἀλλήλους καί μή καταλαεῖτε ἀλλήλων”.

Οἱ γοῦν τοιοῦτοι πῶς ἄρα πιστοί καί χριστιανοί εἶναι γνωρισθήσονται, τά τοῦ Χριστοῦ καί τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ παρακρουόμενοι ῥήματα καί καθὼς ἐκεῖνος καί οἱ τούτου νενομοθετήκασιν μαθηταί μή φυλάσσοντες μηδέ τοῖς ἵχνεσι τοῦ διδασκάλου ἐπόμμενοι καί βαδίζοντες; Πῶς τό τῶν ἐντολῶν φῶς ὅλως θεάσονται οἱ

φανερῶς τὰς θείας ἐντολάς παραβαίνοντες; Οὐδαμῶς. “Μηδεὶς ὑμᾶς, φησὶν, ἀπατάτω κενοῖς λόγοις, ὧ ἄδελφοί”. Ἀδελφούς δέ ἡμᾶς ὁ Παῦλος καλεῖ διὰ τὴν ἐκ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος πνευματικὴν ἀναγέννησιν καὶ συγγένειαν, ἐπεὶ τοῖς ἔργοις καὶ σφόδρα ἀλλότριοι, ὡς ὁρῶ, τῆς τῶν ἀγίων ἀδελφότητος καθεστήκαμεν. Καὶ τοῦτο ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων παραστῆσαι πειράσομαι, μᾶλλον δὲ αὐτὰ ἡμῶν τὰ ἔργα καὶ οἱ λόγοι ἡμᾶς ἀπελέγξουσιν· διὸ καὶ ὡς πρὸς ἓνα τὸν λόγον ποιούμενος, ἔνθεν ἐρῶ.

Ἄπετάξω τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ, ὧ ἄδελφέ; Γέγονας ἀκτήμων καὶ ὑποτακτικός καὶ τοῦ οἰκείου θελήματος ξένος; Καὶ πραότητα ἐκτίσω καὶ ταπεινός γέγονας; Νηστείας εἰς ἄκρον καὶ εὐχήν καὶ ἀγρυπνίαν κατώρθωσας; Ἀγάπην ἐκτίσω πρὸς τὸν Θεόν ὀλικὴν καὶ ὡς ἑαυτὸν τὸν πλησίον σου κέκτησαι; Ὑπὲρ τῶν μισούντων καὶ ἀδικούντων σε καὶ ἐχθροδῶς ἐχόντων κατὰ σοῦ μετὰ δακρῶν παρακαλεῖς καὶ ἀφεθῆναι αὐτοῖς ἀπὸ ψυχῆς πρῶτον αὐτός συμπαθήσας ἀξιοῖς, ἢ οὕτω εἰς τὸ ὕψος (278) τοῦτο ἀνηνέχθης τῶν ἀρετῶν; Εἶπέ. Εἰ δὲ εἰπεῖν αἰσχρὴν τό οὐ, ἢ πάλιν διὰ ταπεινοφροσύνην οὐ βούλει τό ναί προσειπεῖν, ἐγὼ σοι προσθήσω τὰ εἰκότα, ὧ ἄδελφέ, καὶ δεῖξω ἐξ αὐτῆς ἐκ ποίων ἔργων καὶ κατορθωμάτων εἰς τοῦτο τό ὕψος πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος ἐν ἀληθείᾳ μετὰ πολλῆς τῷ ὄντι συνέσεως καὶ ἀγιότητος ἔρχεται. Εἰ μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, πέφθακας εἰς τὰ προειρημένα πάντα καὶ τοὺς ἐχθρούς σου ἠγάπησας καὶ μετὰ δακρῶν ὑπὲρ αὐτῶν πολλάκις ἀπὸ καρδίας ἐδάκρυσας, τὴν ἐκείνων πάντως ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν ἐξαιτούμενος, πάντα δηλονότι τὰ λοιπὰ προκατώρθωσας· οἷον γέγονας ἀπαθής ἐξ ἀγώνων, καθαρὰν ἐκτίσω τὴν καρδίαν ἀπὸ παθῶν καὶ ἐν αὐτῇ καὶ δι’ αὐτῆς ἐθεάσω τὸν ἀπαθῆ Θεόν. Ἄλλως γάρ οὐκ ἔστι μετὰ συμπαθοῦς καρδίας ἐξ ἀγάπης ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν εὐξασθαι, εἰ μὴ συναφεία καὶ συνουσία καὶ θεωρία Θεοῦ διὰ συνεργείας τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος κτησαίμεθα ἑαυτοὺς καθαρούς ἀπὸ παντός μολυσμοῦ σαρκός καὶ πνεύματος.

Εἰ οὖν εἰς τοῦτο χάριτι τοῦ σώσαντός σε Θεοῦ μετὰ χρηστότητος καὶ ταπεινοφροσύνης πολλῆς ἔφθασας, ἀδελφέ, τί τοῖς συνασκηταῖς καὶ τοῖς συναχθεῖσιν εἰς ταῦτα διαπιστεῖς καὶ φθονεῖς καὶ λοιδορίαις ἐνδιαβάλλεις αὐτούς, τὴν χρηστὴν αὐτῶν ὑπόληψιν πειρώμενος καθελεῖν; Οὐκ οἶσθα ὅτι οἱ ἀπὸ πρώτης ὥρας, τοῖς φθάσασιν περὶ τὴν ἐνδεκάτην διὰ τό ἐξ ἴσης ἐκείνοις λαβεῖν φθονήσαντες, ἔνεκεν τούτου εἰς τό πῦρ τό ἐξώτερον ἀπερρίφησαν; Καὶ πῶς σύ, τὰ αὐτὰ καὶ χεῖρονα τούτων ποιῶν καὶ λέγων κατὰ τῶν ἀγίων, ὧν ὁ βίος, ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ σύνεσις λάμπει ὡσπερ ὁ ἥλιος, νομίζεις μὴ τῆς αὐτῆς ἢ καὶ χείρονος κολάσεως ταῖς τιμωρίαις ὑποβληθῆναι; Ἡ οὐκ οἶδας ὅτι φθόνος οὐδεὶς παρά ἀγίων ἀγίοις ἐστί, καθὰ γέγραπται· “Ἐνθα ὁ φθόνος, ἐκεῖ καὶ ὁ τοῦ φθόνου πατήρ διάβολος κατοικεῖ (279) καὶ οὐχὶ ὁ τῆς ἀγάπης Θεός”; Τόν οὖν φθόνον ὠδίνων, πῶς εἶναι ὅλως ἅγιος οἶσαι, ὁ μηδὲ πιστός ἢ χριστιανός ἐκ τῆς Θεοῦ ἀγάπης καὶ τοῦ πλησίον σου γνωριζόμενος; Ὅτι δὲ οὕτως ἐστὶν ἡ τῶν πραγμάτων τούτων ἀκολουθία καὶ ὁ τὸν φθόνον ὠδίνων ἔχει μὲν ἐντός αὐτοῦ τὸν διάβολον, οὐ δύναται δὲ εἶναι Χριστοῦ διὰ τό μὴ ἔχειν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον, παντί που δήλον τῷ τὰς θείας Γραφάς ἐπαῖοντι.

Εἰ δὲ τῶν τοιούτων χαρισμάτων οὕτω ἠξίωσαι οὐδέ εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀφίκου τοῦ θεοποιῶν ἀρετῶν, πῶς ἄρα κἂν ὅλως τολμᾶς ἀνοῖξαι τό στόμα καὶ φθέγγασθαι; Πῶς, κατηχούμενος ὧν, διδάσκειν ἐθέλεις καὶ περὶ ὧν οὐκ οἶδας ἢ ἤκουσας πολυπραγμονεῖν ἐπιχειρεῖς καί, ὡς εἰδώς τὰ θεῖα, περὶ τοιούτων πραγμάτων θρασύνῃ διαλέγεσθαι; Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξω τῶν προθύρων τῆς ἐκκλησίας, οἷα δὴ κατηχούμενος, ἴστασαι, εἰ καὶ ἀυθαδεῖα γνώμης ἑαυτῷ τὴν μετὰ πάντων τῶν πιστῶς καὶ καθαρῶς εὐχομένων προτρέπεις στάσιν, μὴ τοῖς ἀποστολικοῖς κανόσιν ἐπόμενος; Κατηχούμενος γάρ οὐχ ὁ ἄπιστος μόνος ἄρτι λέγεται, ἀλλὰ καὶ ὁ μὴ ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ νοός τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενος. Ἐγὼ δὲ σου

καί τήν ἄνοιαν λίαν θρηνῶ, ὅτι ἅγιον μέν εἶναι τινα τοιοῦτον ὡς πάλαι καί νῦν παντελῶς καί καθόλου διαπιστεῖς, τοῖς πᾶσι δέ συναριθμῶν ἑαυτόν οἷα κοινοῖς ὡς κοινόν, καθάπερ Πνεύματι Ἁγίῳ φθεγγόμενος ὡς τις ἅγιος καί θεοφόρος ἀνήρ, ἃ μηδ' ὄλως γινώσκειν ὑπό τοῦ λόγου κεντούμενος ὠμολογήσας καί ἃ μηδέ ἰδεῖν μηδέ ἀκοῦσαι μηδέ καταξιωθῆναι λαβεῖν ἐν καρδίᾳ σου ἔφης, ταῦτα καί διερμηνεύειν καί ὡς εἰδῶς σαφηνίζειν ὄλως οὐκ ἐπαισχύνῃ, οὔδέ πρὸς τόν τῶν ἀνθρώπων ἐρυθριᾶς γέλωτα. Εἰ γάρ μή ἀπαθής, ὡς εἶπομεν, γεγονός, μηδέ Πνεῦμα Ἁγίον (280) ἔχειν ἠξίωσαι, μηδέ ἅγιος εἶ, πῶς εἰδέναι λέγεις ὡς ἅγιος τά τοῦ Πνεύματος, “ἃ ὡς γέγραπται ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου χοϊκοῦ οὐκ ἀνέβη, τά ἀγαθὰ ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν”;

Ἡμῖν δέ, ἵνα παραφρονῶν εἶπω, ὑπό σοῦ βιαζόμενος, διά τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, ἐσχάτοις οὔσι καί ἠληθμένοις, κατά τήν ἄφατον πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ ἀγαθότητα ἀπεκάλυψε ἰκεσίαις τοῦ μακαρίου καί ἁγίου πατρός ἡμῶν Συμεῶν, “ἵνα εἰδῶμεν” καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος “τά ὑπό τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν· τό γάρ Πνεῦμα ἐρευνᾷ καί τά βάθη τοῦ Θεοῦ. Ἡμεῖς δέ – φησίν – οὐκ ἐλάβομεν τό πνεῦμα τοῦ κόσμου, ἀλλά τό Πνεῦμα τό ἐκ τοῦ Θεοῦ”. Καί δι' αὐτοῦ ἀπεκαλύφθη καί ἐπεγνώσθη ἡμῖν, ἀμαρτωλοῖς οὔσι καί ταπεινοῖς, ὁ Θεός καί Πατήρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καί σωτήρος, τοῦ μεγάλου Θεοῦ, ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ καί Θεῷ, ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων εἶδεν οὔδέ ἰδεῖν δύναται. “Ὁ γάρ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, αὐτός ἐστίν ὅς καί ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν”, τῶν εὐτελῶν καί ἀχρείων, τοῖς ὀστρακίνοις σκεύεσι τῶν σκηνωμάτων ἡμῶν ὡσπερ θησαυρός δηλονότι ἐμπεριεχόμενος, ὁ πάντη ἀπερίληπτός τε καί ἀπερίγραπτος, μικρός μέν ἐν ἡμῖν μορφούμενος, ὁ ἄμορφος καί ἀνίδεος, τά σύμπαντα δέ ἀπεριγράπτως πληρῶν, ὡς ὑπερμεγέθης καί ὑπερπλήρης.

Τό δέ μορφοῦσθαι ἐν ἡμῖν τόν ὄντως ὄντα Θεόν, τί ἐστίν εἰ μή τό ἡμᾶς αὐτούς πάντως μεταποιεῖν τε καί ἀναπλάττειν καί εἰς τήν τῆς θεότητος αὐτοῦ εἰκόνα μεταμορφοῦν; Οἷον ἔγνωμεν ἄρα γεγονότα καί τόν ἅγιον Συμεῶνην τόν Εὐλαβῆ, (281) τόν ἐν τῇ μονῇ τῶν Στουδίου ἀσκήσαντα, τῇ πείρᾳ αὐτῇ τά περί τούτου βεβαιωθέντες. Τῇ γάρ ἀποκαλύψει τοῦ ἐν αὐτῷ Πνεύματος τήν εἰς αὐτόν πίστιν ἐπισφραγίσαντες, ἀναντίρρητον ταύτην φυλάττομεν· μᾶλλον δέ ἐκ τοῦ αὐτοῦ φωτός, ὡς ἐκ λαμπάδος τινός, τόν τῆς ψυχῆς ἡμῶν λύχνον μεταδοτικῶς ἀνάψαντες, ἄσβεστον διατηροῦμεν, ταῖς ἐκείνου εὐχαῖς καί πρεσβείαις φρουρούμενοι, ἐξ ὧν ἀρδουμένη αὐξάνει ἡ πίστις ἡμῶν ἢ πρὸς αὐτόν καί ἔτι αὐξήσει ἐν Θεῷ θαρρῶν λέγω, ἑκατονταπλασίονα τόν καρπὸν φέρουσα ἐν αὐτῷ τῷ θεῷ φωτί. Καρπός γάρ πίστεως τό ἅγιον καί ἀνέσπερον φῶς, φῶς δέ ἅγιον προσθήκη καί αὐξησις πίστεως· καθόσον γάρ τό φῶς πηγάζει, ἡ πίστις αὐξάνει καί εἰς ὕψος ἀνέρχεται. Κατά δέ τήν ἀναλογίαν τῆς πίστεως ὁ καρπός ἀριδήλως βρίθεται τοῦ Πνεύματος· “Ὁ δέ καρπός τοῦ Πνεύματος ἐστίν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια”, ἅπερ καθ' ἐν ὃ ἔχων ἐπίσταται. “Ὡσπερ γάρ ὁ μαργαρίτας ἔχων καί λίθους διαφανεῖς, σάπφειρον, ἀμέθυσσον καί ἄλλους τινάς, οἶδεν, εἰ μή ἀπείρως ἔχει, ἐνός ἐκάστου αὐτῶν τό εἶδος, τό μέγεθος, οὕτω καί ὁ τὰς ἀρετὰς μετά πόνου καί δακρύων πολλῶν ἐν ἑαυτῷ φυτεύσας καί τούς καρπούς ἐνεγκῶν τούς τοῦ Πνεύματος, ἐπίσταται καί τό εἶδος καί τήν ποιότητα ἐνός ἐκάστου αὐτῶν καί τῆς ἀπάντων αὐτῶν γλυκύτητος ἀπογεύεται· καί τό δὴ μείζον καί θαυμαστότερον, ὅτι καί ἐν ἄλλοις ὄντα τόν αὐτόν ἐπιγινώσκει καρπόν.

Καθάπερ γάρ τά ἔθνη ἀπό τῆς στολῆς, τό δέ πλεῖστον ἀπό τῆς φωνῆς καί τῶν λόγων ἐπιγινώσκονται, οὕτω δὴ καί οἱ ἅγιοι γνωρίζονται μέν ἀπό τῆς κοσμιότητος αὐτῶν καί τοῦ εὐσχήμου βαδίσματος καί τῶν ἄλλων τῶν ἔξωθεν, τό δέ γνώρισμα μετά ἀκριβείας καί ἀληθείας τό ἴδιον αὐτῶν ὁ λόγος ὁ γεννώμενος ἐξ αὐτῶν παρίστησιν.

(282) Ὁ γάρ οὐκ ἔχει ἡ καρδία, τό στόμα προφέρειν οὐ δύναται· εἰ δέ καί εἴπη, ὡς οὐ καλῶς λέγων εὐθύς ὑπ' αὐτῶν τῶν ἑαυτοῦ λόγων ἐλέγχεται. “Ὁ γάρ ἀγαθός, φησίν, ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὰ ἀγαθά, ὁ δέ πονηρός ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὰ πονηρά”. Καί ὅρα μοι τὰ βάθη τοῦ Πνεύματος, πῶς οὐκ εἶπεν ὁ Κύριος ὅτι “ἐκ τῆς ἀγαθῆς καρδίας προφέρει τὰ ἀγαθά” μόνον, ἀλλά προσέθετο εἰπεῖν “ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας”, ἵνα μάθῃς ὅτι καρδίαν κενήν καί κούφην οὐδεὶς ἡμῶν ἔχειν δύναται, ἀλλά εἴτε διὰ ἀγαθοεργίας καί ἀληθινῆς πίστεως τὴν χάριν ἔχει τοῦ Πνεύματος ἕκαστος, ἢ διὰ τῆς ἀπιστίας καί ἀμελείας τῶν ἐντολῶν καί τῆς τῶν φαύλων ἀποπληρώσεως τὸν πονηρόν ἐν ἑαυτῷ περιφέρει διάβολον. Καί ἵνα μὴ νομίσης ὅτι οὐ τοὺς ἐν μέρει μὲν φυλάσσοντας τὰς τοῦ Χριστοῦ ἐντολάς, ἐν μέρει δέ τούτων καταφρονούντας, ἀλλὰ τοὺς φυλάσσοντας πάσας ταύτας μετὰ ἀκριβείας, τὸν θησαυρόν λέγει τοῦ Πνεύματος ἔχειν,, ἐδίδαξεν εἰπών· “Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καί τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δέ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου καί ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν καί ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτόν· καί ἐγὼ καί ὁ Πατήρ ἐλευσόμεθα καί μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν”.

Ὁρᾷς ὅπως ὁ ἀγαθὴν καρδίαν κτησάμενος διὰ πόνων καί τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας ἔνοικον ἔσχε τὴν ὅλην ἐν ἑαυτῷ θεότητα, ἣτις ἐστὶν ὁ ἀγαθός θησαυρός; Ὅτι δέ εἰς τὸν παραβαίνοντα μίαν καί τὴν τυχοῦσαν ἐντολήν, ἢ ἀμελοῦντα καί μὴ ποιῶντα αὐτήν, ὁ τοιοῦτος οὐ κατοικεῖ θησαυρός, ἄκουε αὐτοῦ πάλιν λέγοντος· “Ὁ λύσας μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καί διδάξας οὕτω τοὺς ἀνθρώπους ποιεῖν ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν”. Ἐλάχιστας δέ ταύτας ὠνόμασεν (283) οὐχ οὕτως οὕσας, ἀλλὰ διὰ τό παρ' ἡμῶν οὕτω ταύτας λογιζέσθαι· τό γάρ ἀργολογεῖν ἢ τι τοῦ πλησίον ἐπιθυμεῖν ἢ ὁρᾶν ἐμπαθῶς ἢ ἐξουθενεῖν καί ὑβρίζειν τινά ὡς οὐδέν ἡγούμενοι, ἀδιαφοροῦμεν, τοῦ ταῦτα ὑπὸ κριμα θεμένου ἐπιλαθόμενοι. Τί γάρ φησί; “Πάντα λόγον ἀργόν ὃν ἕαν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, λόγον δώσουσι περὶ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως”, καί ἄλλως· “Οὐκ ἐπιθυμήσεις τι τοῦ πλησίον σου”, καί πάλιν· “Ὁ ἐμβλέψας πρὸς τό ἐπιθυμῆσαι ἤδη ἐμοίχευεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Ὅστις δέ εἴπη πάλιν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακκᾶ, ἔνοχος ἔσται τῇ γεέννῃ τοῦ πυρός”. Θέλων δέ καί ὁ Ἀπόστολος δεῖξαι ὅτι ἐν τοῖς τὰ τοιαῦτα πράσσουσιν ὁ διάβολος ἐνεργεῖ, ἔφη· “Τό δέ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία”. Εἰ οὖν οὐδέν ἄλλον ἐστὶν ἡ ἁμαρτία εἰ μὴ ἐντολῆς παράβασις, ἐντολή δέ ἐστὶ καί τό μὴ ἐπιθυμῆσαι καί τό μὴ ψεύσασθαι καί τό μὴ κλέψαι, ἀλλὰ μηδέ ἀργολογεῖν μήτε τῷ ἀδελφῷ σου ἐρεῖν κακῶς, πᾶς ὁ ποιῶν ταῦτα ὑπὸ τοῦ κέντρου τοῦ θανάτου ἦτοι τῆς ἁμαρτίας τέτρωται, ἐν αὐτῇ δέ τῇ πληγῇ καί τῷ τῆς ἁμαρτίας δήγματι ὡσπερ σκώληξ εὐθύς ὁ διάβολος εἰσερχόμενος εὐρίσκεται κατοικῶν.

Εἶδες πῶς οἱ μὴ κτησάμενοι πάλιν τὰς ἑαυτῶν καρδίας διὰ δακρύων καί μετανοίας κεκαθαρμένας ἔνοικον ἔχουσιν ἐν αὐτοῖς τὸν διάβολον, ὅς ἐστιν ὁ πονηρός θησαυρός; Οὕτως ὁ ἀγαθός ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐκφέρει τὰ ἀγαθά, ὁ δέ πονηρός ὁμοίως τὰ πονηρά. Ἡ δέ ἀληθὴς μετάνοια διὰ τῆς ἐξομολογήσεως καί τῶν δακρύων, ὡσπερ ὑπὸ ἐμπλάστρου καί φαρμάκου τινός, ἀποσμήχει καί ἐκκαθαίρει τῆς καρδίας τό τραῦμα καί τὴν οὐλήν ἣν τό κέντρον ἐν αὐτῇ τοῦ νοητοῦ θανάτου διήνοιξεν, εἶτα τὸν ἐμφωλεύοντα (284) σκώληκα ἔξω βάλλει καί θανατοῖ εἰς συνούλωσιν καί ὑγίειαν τελείαν τό τραῦμα ἀποκαθίστησι. Τοῦτο δέ ἄρα παρὰ τῶν καρδίας ἐχόντων τὴν ὑγίειαν ἐμπόνως ἐπιζητοῦσαν διὰ δακρύων καί μετανοίας μόνων ἐπιγινώσκειται ἐνεργούμενον. Τῶν ἄλλων γάρ οἱ λοιποὶ καί ἐνηδύνονται τούτοις τοῖς τραύμασιν· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καί ἐπιξείειν ταῦτα καί ἕτερα τούτοις μᾶλλον ἐπιθεῖναι σπουδάζουσιν, ὑγίειαν τὴν τοῦ πάθους ἐκπλήρωσιν λογιζόμενοι· διόπερ καί ἐγκαυχῶνται, ὅταν τι πονηρόν ἐργάσωνται

ἀμαρτίας ἀτόπημα, καί τήν αἰσχύνην αὐτῶν ὡς δόξαν λογίζονται. Διά τί δέ πάσχουσι τοῦτο; Ἐπειδή ἀγνοοῦσι τῆς παντελοῦς καθάρσεως τό ἡδύ τε καί χαρίεν, μᾶλλον δέ ἀπιστοῦσι καί ἀδύνατον εἶναι ἑαυτούς πείθουσι τό καθαρεῦσαι ἄνθρωπον τελείως ἀπό παθῶν καί ὄλον οὐσιωδῶς ἐν ἑαυτῷ δέξασθαι τόν Παράκλητον.

Διά τοῦτο τοῖνυν καί κατά τῆς ἑαυτῶν αἰεὶ σωτηρίας λαλοῦσι καί πράττουσι, κλείοντες ἐφ' ἑαυτοῖς τὰς πύλας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καί πάντας ἄλλους τούς εἰσελθεῖν βουλομένους κωλύοντες. Εἷ που δέ καί ἀκούσουσι περὶ ἑτέρου τινός νομίμως ἀγωνισαμένου ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου καί ταπεινοῦ τῆ καρδία καί τοῖς φρονήμασι γενομένου, καθαρεύοντός τε ἀπό παντοίων παθῶν καί πᾶσι τὰ μεγαλεῖα κηρύττοντος τοῦ Θεοῦ ὅσα δηλονότι ἐποίησεν ἐπ' αὐτῷ ὁ Θεός κατά τὰς ἀψευδεῖς ὑποσχέσεις αὐτοῦ καί ὅπως μὲν, λέγοντος πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων, κατηξιώθη φῶς ἰδεῖν Θεοῦ καί Θεόν ἐν φωτὶ δόξης, ὅπως δέ γνωστῶς ἔγνω ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐπιφοίτησιν καί ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἅγιος ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι γέγονεν, εὐθύς ὥσπερ κύνες λυσσῶντες καθυλακτοῦσιν αὐτοῦ καί κατεσθίειν, εἰ δυνατόν, τόν ταῦτα λέγοντα σπεύδουσι, “Παῦσαι, λέγοντες, πεπλανημένε καί ὑπερήφανε σύ. Τί ἄρα τοιοῦτος ἄρτι γέγονεν ὡς οἱ ἅγιοι πατέρες ἐγένοντο; (285) Τίς δέ Θεόν εἶδεν ἢ ἰδεῖν κἄν ὅπως οὐ δύναται; Τίς Πνεῦμα Ἁγίον ἐπὶ τοσοῦτον ἔλαβεν, ὡς δι' αὐτοῦ τόν Πατέρα καί τόν Υἱόν ἀζιωθῆναι ἰδεῖν; Παῦσαι μὴ σε τοῖς λίθοις καταλευσθῆναι ποιήσωμεν”.

Οἷς μὴ ἀνταποκριθῆναι ἀξίως τῆς αὐτῶν ἀφροσύνης οὐκ οἶομαι δεῖν· φησί γάρ ὁ σοφώτατος Σολομῶν· “Μὴ ἀποκρίνου ἄφροني κατά τὴν ἐκείνου ἀφροσύνην, ἵνα μὴ ὅμοιος γένη αὐτῷ, ἀλλὰ ἀποκρίνου ἄφροني πρὸς τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ, ἵνα μὴ φαίνεται σοφός παρ' ἑαυτῷ”. Ἐξ ὑμῶν μὲν, ὧ οὔτοι, ὡς αὐτοὶ φατε, οὐδεὶς οὐδαμῶς· ἐκ δέ τῶν προαιρουμένων τόν σταυρόν ἄραι καί τὴν στενὴν ὁδεῦσθαι ὁδόν καί τὰς ἑαυτῶν ἀπολέσαι ψυχὰς ἔνεκεν τῆς αἰωνίου ζωῆς, πολλοὶ μὲν εἶδον καί πρότερον, πλείους δέ, οἶμαι, ὀρώσι καί νῦν, καί τῶν βουλομένων ἕκαστος ὄψεται, κἄν ὑμεῖς σκαιότητι γνώμης καί βασκανίας φαυλότητι τούτους ἰδεῖν οὐκ ἰσχύετε. Καί ὅρα τί φησιν ὁ εὐαγγελιστής· “Ὅσοι ἔλαβον αὐτόν ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι· οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδέ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδέ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν”. Εἰ οὖν οὐκ ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Θεοῦ σύ, οὐδέ τέκνον ὑπάρχεις αὐτοῦ δηλονότι, οὐδέ προλαβὼν ἐδέξω αὐτόν, οὐδέ ἔλαβες αὐτόν ἐν σεαυτῷ, καί διὰ τοῦτο οὔτε ἐξουσίαν σοι δέδωκεν οὔτε δύνασαι τέκνον γενέσθαι Θεοῦ· τέκνον δέ Θεοῦ μὴ γενόμενος, πᾶς ἄρα τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς θεάσῃ Θεόν καί Πατέρα σου; Οὐδεὶς πρό τοῦ γεννηθῆναι τόν ἑαυτοῦ πατέρα ποτέ τεθέαται, καί οὐδεὶς ἀνθρώπων τόν Θεόν ὄψεται, ἐὰν μὴ πρότερον ἐξ αὐτοῦ γεννηθῆ. Διά τοῦτο καί ὁ Κύριος ἔλεγεν· “Ἐάν μὴ τις γεννηθῆ ἄνωθεν, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν”, καί πάλιν· “Τό γεννώμενον ἐκ τῆς σαρκός, (286) φησί, σὰρξ ἐστὶ, τό δέ γεννώμενον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνεῦμά ἐστιν”, ἐξ ἁγίου ἁγίον δηλονότι· “τό δέ Πνεῦμα ἐρευνᾷ καί τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ”. Σύ δέ, εἰ ἀπό σαρκός μόνον γεγέννησαι καί οὐπω τὴν ἐκ τοῦ Πνεύματος γέννησιν ἔγνως, οὐδέ Πνεῦμα αὐτός σύ γεννηθεὶς γεγονός, πῶς ἄρα δύνασαι τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ ἐρευνᾶν, μᾶλλον δέ πῶς δύνασαι ὁρᾶν τόν Θεόν; Πάντως οὐδαμῶς, αὐτός σύ, καί μὴ βουλόμενος, καθομολογήσεις, ὧ ἀδελφέ.

Εἶεν. Τί δαί; “Ἀλλά σύ” φησί “τοιοῦτος ὑπάρχεις αὐτός; Καί πόθεν σε τοιοῦτον εἶναι ἐπιγνωσόμεθα;” Ἐγὼ μὲν ἄνευ τῆς ἄνωθεν χάριτος οὐχ οἷός τέ εἶμι τοῦτο εἰπεῖν, ἀλλ' οὐδέ Παῦλος αὐτός, οἶμαι, καί Ἰωάννης· πλὴν ὅμως στενάζω ἐπὶ τῇ πωρώσει τῶν καρδιῶν τῶν ταῦτα προτεινομένων μοι καί ζητούντων πόθεν ἐπιγνώσθαι τόν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας πεφθακότα τοῦ Ἰησοῦ. Ὅθεν, εἰ βούλει μαθεῖν, οἱ τυφλοὶ τούς ἄλλους τῶν ἀνθρώπων ἐπιγνώσκουσιν· ὅθεν ὁ Ἰσαάκ

ἐπέγνω τόν Ἰακώβ, τήν στολήν ἐνδεδυμένον Ἡσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἴστε γάρ ἅπαντες πῶς ἐπαπορῶν ἔλεγεν· “Αἱ μέν χεῖρες χεῖρες Ἡσαῦ, ἡ δέ φωνή φωνή Ἰακώβ”. Ὅθεν δείκνυται ὅτι τῆς μέν στολῆς τόν δόλον οὐκ ἔγνω – τυφλός γάρ ἦν, τήν δέ συνήθη φωνήν ἐγνώρισε τοῦ υἱοῦ· εἰ τοίνυν καί κωφός ἦν, πάντως οὐδέ τήν λαλιάν αὐτοῦ γνωρίσαι ἴσχυσεν ἄν. Οὕτως οὖν καί ὑμεῖς, οἵτινες ἐστε οἱ οὕτως ἐπαποροῦντες, οὐ μόνον τυφλοί ἀλλά καί κωφοί τυγχάνοντες, πῶς δύνασθε ἄνδρα γνωρίσαι πνευματικόν; Οὐδαμῶς δὴ. Ὅτι δέ τοῦτο ἐστὶν ἀληθές, καί οἱ μὴ βλέποντες πνευματικῶς οὐδέ ἀκούειν πνευματικῶς δύνανται, ἄκουσον τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς ἀπίστους τῶν Ἰουδαίων οὕτω λέγοντος· “Διὰ τί τήν λαλιάν τήν ἐμήν οὐ γινώσκετε; Διότι οὐ δύνασθε ἀκούειν τῶν λόγων τῶν ἐμῶν”, καί μετ’ ὀλίγα· (287) “Ὁ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ τά ῥήματα τοῦ Θεοῦ ἀκούει· διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ Θεοῦ ἐστέ. Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ καί τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν”. Εἰ οὖν καί ὑμεῖς ὑπὸ τῆς ἀπιστίας καί πονηρίας καί τῆς τῶν ἐντολῶν ἀμελείας καί παραβάσεως σάρκες ἐστέ, παχεῖς, λέγω, τὰς καρδίας, καί τὰ ταύτης ὄψα βεβυσμένα ἔχετε, τόν δέ ὀφθαλμόν κεκαλυμμένον τῆς ψυχῆς ὑπὸ τῶν παθῶν, πᾶς ἄρα πνευματικόν καί ἅγιον ἄνδρα ἐπιγνῶναι δυνήσεσθε;

Ἀλλά, παρακαλῶ, σπουδάσωμεν, πατέρες καί ἀδελφοί μου, παντί τρόπῳ ἑαυτοὺς ἡμῶν ἕκαστος ἐπιγνῶναι, ἵνα ἐκ τῶν καθ’ ἡμᾶς τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς γινῶναι ποτε δυνήσωμεθα. Ἀδύνατον γάρ τόν μὴ ἐπιγνόντα ἑαυτόν πρότερον, ὥστε δύνασθαι μετὰ τοῦ Δαυὶδ λέγειν· “Ἐγὼ δέ εἰμι σκώληξ καί οὐκ ἄνθρωπος”, καί πάλιν, ὡς ὁ Ἀβραάμ· “Ἐγὼ εἰμι γῆ καί σποδός”, ἐπιγνῶναι τι τῶν πνευματικῶν καί θείων λογίων πνευματικῶς καί ἀξίως τοῦ ὑπερφυοῦς καί σοφοῦ Πνεύματος. Μηδεὶς ὑμᾶς πλανάτω κενοῖς καί σεσοφισμένοις λόγοις, ὅτι τὰ θεῖα τῆς πίστεως ἡμῶν μυστήρια δύναται τις ὄλως καταλαβεῖν ἄνευ τοῦ μυσταγωγοῦντος καί φωτίζοντος Πνεύματος· ἀλλά γάρ οὐδέ πραότητος καί ταπεινοφροσύνης χωρὶς δύναται γενέσθαι δοχεῖον τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος. Χρὴ γάρ ἀναντιρρήτως τόν θεμέλιον τῆς πίστεως καλῶς πάντας ἡμᾶς καταβαλεῖν πρότερον εἰς τὰ τῆς ψυχῆς ἡμῶν βάθη, εἶτα τήν ἐντός εὐσέβειαν διὰ τῶν ποικίλων τῆς ἀρετῆς εἰδῶν ὡς τεῖχος ὀχυρόν ἀνυψῶσαι· καί οὕτω πάντοθεν τειχισθείσης τῆς ψυχῆς καί οἰονεῖ ἐμπαγείσης ἐν αὐτῇ ὡς ἐπὶ θεμελίῳ καλῶ τῆς ἀρετῆς, τότε δεῖ καί τήν σκέπην τῆς οἰκοδομῆς ταύτης, ἣτις ἐστὶν ἡ γνῶσις ἡ θεία τοῦ Θεοῦ, (288) ἀνεγεῖραι καί ὀλόκληρον τόν οἶκον κατασκευάσαι τοῦ Πνεύματος.

Ἦνίκα γάρ κατὰ ἀναλογίαν τῆς μετανοίας καί τῆς τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσεως διὰ δακρύων ἐκκαθαρθῆ ἡ ψυχὴ, πρῶτον μὲν τὰ κατ’ αὐτόν ὁ ἄνθρωπος καί ἑαυτόν ὅλον ὑπὸ τῆς χάριτος ἐπιγνῶναι καταξιοῦται, εἶτα μετὰ πολλήν καί ἐπίμονον κάθαρσιν καί βαθεῖαν ταπείνωσιν ἀμυδρῶς πως κατ’ ὀλίγον καί τὰ περί Θεοῦ καί τῶν θείων νοεῖν ἄρχεται καί, καθ’ ὅσον νοεῖ, καταπλήττεται καί πλείονα κτᾶται ταπείνωσιν, ἀνάξιον ἑαυτόν παντάπασιν τῆς τῶν τοιούτων μυστηρίων γνώσεως καί ἀποκαλύψεως λογιζόμενος. Διόπερ καί ὑπὸ τῆς τοιαύτης ταπείνώσεως, ὡς ὑπὸ τείχους ὀχυροῦ φρουρούμενος, ἔνδον μένει, ἀπὸ οἰήσεως λογισμῶν ἄτρωτος, ἀυξάνων τῇ πίστει, τῇ ἐλπίδι καί τῇ εἰς Θεόν ἀγάπῃ τό καθ’ ἡμέραν, καί τήν προκοπήν μετὰ προσθήκης τῆς γνώσεώς τε καί ἀναβάσεως τρανῶς καθορῶν. Ὅταν δέ καί εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ κατανήσῃ καί Χριστόν αὐτόν καί νοῦν ἀληθῶς Χριστοῦ κτήσῃται, τότε ὡς μηδὲν ὄλως εἰδῶς ἢ ἔχων διάκειται καί ὡς ἀχρεῖον ἑαυτόν καί εὐτελεῖ δοῦλον ἡγεῖται· τό δέ δὴ θαυμαστόν καί ὑπὲρ φύσιν, μᾶλλον δέ κατὰ φύσιν ὄν, ἄνθρωπον ἐλαχιστότερον ἑαυτοῦ ἢ ἀμαρτωλότερον ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ οὐ λογίζεται εἶναι.

Τό δέ πῶς, εἰπεῖν οὐκ ἔχω, εἰ μὴ τοῦτο μόνον ἐν τῷ ἐπαινετῷ τούτῳ πάθει καταλαβεῖν ἠδυνήθη· ἔστι δέ τι τοιοῦτον· ποιωθείσης τῆς ψυχῆς καί ἐμβαφείσης

διά τοῦ Πνεύματος εἰς τὰ βάθη τῆς ταπεινοφροσύνης ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ τῆς διανοίας αὐτῆς, τόν κόσμον τε ἅπαντα καί τούς ἐν κόσμῳ ἐντεῦθεν ἀγνοησάσης, μόνην δέ ἑαυτήν ἀεί καθορώσης καί μόνα τὰ ἑαυτῆς, καί χρονισάσης ἐν τῇ τοιαύτῃ μελέτῃ καί ἐν ἔξει γενομένης αὐτῆς, μόνην (289) ἑαυτήν ἀληθῶς ἐξουθενημένην καί εὐτελεστάτην ὄρᾳ, οὐδένα δέ πείθεται τοιοῦτον εἶναι ἐν ἅπασιν τοῖς ἀνθρώποις τοῦ κόσμου. Οὕτω τοίνυν καθ' ὅσον ἑαυτόν ἔχει τις πάντων ἀνθρώπων ἐν αἰσθήσει ψυχῆς εὐτελέστερόν τε καί ταπεινότερον, κατά τοσοῦτον καί πρῶτος τῶν ἄλλων ἀπάντων ὑπάρξει, ὡς φησιν ὁ Κύριος ἡμῶν καί Θεός· “Ὁ θέλων εἶναι πάντων πρῶτος ἔστω πάντων ἔσχατος καί πάντων διάκονος”.

Σπουδάσωμεν οὖν καί ἡμεῖς, ὦ ἀδελφοί, εἰς τοιαύτην φθάσαι τάξιν τε καί κατάστασιν, καί τούς εἰς τοῦτο πεφθακότας ἀγίους ῥαδίως ἐπιγνώσόμεθα καί τῶν παρόντων καί τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καί φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καί τό κράτος νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ι΄. (290)

Περί τῆς φοβερᾶς τοῦ Κυρίου ἡμέρας καί τῆς μελλούσης κρίσεως, ὅτι καί πρό τοῦ θανάτου ἐν ἡμῖν ἔνθεν ἤδη καθαιρομένοις διά δακρύων ἐνεργεῖται ἐν οἷς ἂν ἐγγένηται κατά τήν παροῦσαν ζωὴν, κατά τήν μέλλουσαν οὐχ ὑπαντᾷ. Καί τίς ἐστίν ἡ ἡμέρα Κυρίου καί τίσιν αἴφνης ἀποκαλύπτεται. Καί ὅτι ἡ εἰς Χριστόν πίστις οὐ δύναται μόνη σῶσαι ἡμᾶς, εἰ μὴ καί Πνεύματος Ἁγίου γνωστῶς γενώμεθα μέτοχοι καί ὅτι οὐχί πάντες οἱ βαπτιζόμενοι διά τοῦ βαπτίσματος λαμβάνουσι τόν Χριστόν. Καί πῶς δύναται τις γνῶναι εἰ περιφέρει ἐν αὐτῷ τόν Χριστόν καί Πνεύματος Ἁγίου γέγονε μέτοχος. Καί ἐρμηνεῖα ὡς ἐν παραδρομῇ εἰς τό « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος». Καί μακαρισμός εἰς τούς ἐξ ἀγώνων τήν ἐπιφοίτησιν δεξαμένους τοῦ Πνεύματος.

Πολύς ἡμῖν, ἀγαπητοί, ὁ περί τῆς κρίσεως λόγος καί δυσερμηνευτος, ὅτι οὐ περί ἐνεστῶτων καί ὀρωμένων ἐστίν, ἀλλά περί μελλόντων καί ἀοράτων ὅθεν πολλῆς τῶν εὐχῶν χρείας, πολλῆς τῆς σπουδῆς, πολλῆς τῆς τοῦ νοῦ καθαρότητος, καί τοῖς λέγουσιν ἡμῖν καί τοῖς ἀκούουσιν, ἵνα οἱ μὲν γνῶναι καλῶς καί εἰπεῖν, οἱ δέ συνετῶς ἀκούσαι δυναθῶσι τῶν λεγομένων. Ἀλλά τίς ἐστίν ὁ τοῦ λόγου σκοπός; Σκοπός οὖν τοῦ παρόντος λόγου ἐστίν ἡ μεγάλη καί ἐπιφανής καί φοβερὰ τοῦ Κυρίου ἡμέρα, (291) καί τίνος ἔνεκεν, ἵνα γνῶμεν, ἡμέρα Κυρίου καλεῖται καί λέγεται.

Λέγεται τοίνυν ἡμέρα Κυρίου οὐχ ὡς ἐσχάτη τῶν ἡμερῶν τούτων οὔσα, οὐδέ διά τό ἐν ἧ μέλλειν ἔρχεσθαι αὐτόν, καθά δή καί ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τούτων λέγομεν τοῦ παρόντος καιροῦ ἡμέρα τοῦ Πάσχα καί ἡ ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς καί ἡ ἡμέρα ἐν ἧ προελθεῖν μέλλει ὁ βασιλεύς καί τά ποιῆσαι καί τά· ἀλλ' οὐδέ διά τό ἐν αὐτῇ μέλλειν γενέσθαι τήν κρίσιν ἡμέρα κρίσεως λέγεται (οὐδέ γάρ ἕτερον μὲν ἡ ἡμέρα ἔσται ἐκείνη καί ἕτερος ὁ ἐν αὐτῇ μέλλων ἐλεύσεσθαι Κύριος), ἀλλ' ἐπειδή αὐτός ὁ τῶν ἀπάντων Θεός καί δεσπότης λάμψει τηνικαῦτα τῇ δόξῃ τῆς ἰδίας θεότητος. Καί ὁ μὲν αἰσθητός ἥλιος ὑπό τῆς τοῦ Δεσπότητος λαμπρότητος καλυφθήσεται καί εἰς τό μή ὄρασθαι γενήσεται, καθά νυνί τὰ ἄστρα ὑπό τούτου καλύπτεται καί οὐχ ὄραται, αὐτά δέ τὰ ἄστρα σβεσθήσονται καί ἅπαντα εἰλιγῆσονται ὡς βιβλίον τά ὀρατά, ἦγουν ὑποχωρήσουσι, τόπον δεδωκότα τῷ ποιητῇ· καί ἔσται ὁ μόνος ἐκεῖνος ἡμέρα τε ὁμοῦ

καί Θεός, ὁ νῦν ὑπάρχων τοῖς πᾶσιν ἀόρατος, καί ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον τότε πᾶσιν ἀποκαλυφθήσεται οἷός ἐστι καί πληρώσει τά πάντα τοῦ οἰκείου φωτός καί γενήσεται ἄδυτος, ἀτελεύτητος, αἰδίου χαρμονῆς ἡμέρα ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ, τοῖς δέ γε κατ' ἐμέ ραθύμοις καί ἀμαρτωλοῖς εἰς ἅπαν ἀπρόσιτος καί ἀθέατος. Ἐπειδὴ γάρ ἔτι περιοῦσιν οὐκ ἐγένετο τούτοις διὰ σπουδῆς τοῦ ἰδεῖν τόν φῶς τῆς δόξης αὐτοῦ διὰ καθάρσεως καί ὄλον αὐτόν ἐν αὐτοῖς εἰσοικίσασθαι, εἰκότως ἔσται τούτοις καί εἰς τό μέλλον ἀπρόσιτος.

Καί γάρ βουληθεῖς ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς ποιῆσαι τό ἀγαθόν καί ἡμέτερον, ὡς φησιν ἡ θεία Γραφή, τό αὐτεξούσιον τοῖς πρωτοπλάστοις καί προπάτορσιν ἡμῶν (292) ἐχαρίσατο καί ἡμῖν δι' αὐτῶν, ὡς ἄν, μή ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐκ τῆς πρὸς αὐτόν εὐνοίας τε καί ἀγάπης διὰ τῆς αὐτοπροαιρέτου θελήσεως μετά χαρᾶς τάς ἐντολάς αὐτοῦ ἐργαζόμενοι καί ταύτας φυλάσσοντες, ὡς ἐξ οἰκείων πόνων τάς ἀρετάς κτησάμενοι λογισθήσονται, καί ὡς οἰκεῖα δῶρα ταύτας τῷ Δεσπότη προσάξουσι, καί διὰ τούτων κατά προκοπὴν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ τελείαν εἰκόνα καί ὁμοιότητα ἀναχθῶσι, καί ἀκαταφλέκτως προσεγγίσωσι τῷ ἀπροσίτῳ δίχα σωματικοῦ θανάτου, κατά γενεάν καί γενεάν ὁ καθείς αὐτῷ προσπελάζοντες. Ἐπεὶ δέ οἱ μὲν πρωτόπλαστοι, πρῶτοι τῷ ἐχθρῷ θελήματι ὑπακούσαντες, τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ παραβάται γεγόνασι καί οὐ μόνον τῆς ἐλπίδος τῆς μείζονος, ἤγουν τοῦ ἐν αὐτῷ γενέσθαι τῷ ἀνεσπέρῳ φωτί, ἐξέπεσον, ἀλλὰ καί εἰς φθοράν καί θάνατον μετηνέχθησαν καί εἰς ἀφεγγές περιπτώκασιν σκότος, δοῦλοι τῷ τοῦ σκότους ἄρχοντι γεγονότες καί ὑπ' αὐτοῦ κατακρατηθέντες, ἐν τῷ τοῦ θανάτου σκότει διὰ τῆς ἀμαρτίας ἐγένοντο, ὕστερον δέ καί ἡμεῖς, οἱ ἐξ ἐκείνων τεχθέντες, θελήματι τῷ τυράννῳ τούτῳ ὑποκύψαντες, ἐδουλώθημεν, καί οὐ βία (ἔδειξαν γάρ τοῦτο σαφῶς οἱ πρό τοῦ νόμου καί ἐν τῷ νόμῳ εὐαρεστήσαντες καί τό ἑαυτῶν θέλημα τῷ δεσπότη Θεῷ καί οὐ τῷ διαβόλῳ προσαναθέμενοι), τούς πρό νόμου καί ἐν νόμῳ εὐαρεστήσαντας τοῦ αἰωνίου σκότους λυτρώσασθαι βουληθεῖς ὁ φιλόανθρωπος Κύριος καί τοῖς μετά τόν νόμον τὴν ἐλευθερίαν δωρήσασθαι ἐν τῇ χάριτι καί πάντας, ὡς εἶπεῖν, ὁμοῦ τούς εὐηρεστηκότας αὐτῷ πρό τοῦ νόμου καί ἐν νόμῳ καί μετά τόν νόμον τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἐλευθερώσαι, αὐτός δι' ἑαυτοῦ τοῦτο ὁ πάντα δυνατός καί ἀνεξίκακος ποιῆσαι ἠνέσχετο. Ὅν γάρ ἰδίαις καί ἀοράτοις χερσὶ καθ' ὁμοίωσιν καί κατ' εἰκόνα αὐτοῦ πεποίηκεν, οὐ δι' ἑτέρου, ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ πάλιν καταπεσόντα ἀναστήσαι ἠθέλησεν, (293) ὡς ἄν καί πλειόνως τιμῆσιν καί δοξάσῃ τό γένος ἡμῶν ἐν τῷ κατά πάντα ἐξομοιωθῆναι ἡμῖν αὐτόν καί ἴσον ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ μέρει γενέσθαι. Ὡς τῆς ἀφάτου φιλοανθρωπίας καί ἀγαθότητος, ὅτι οὐ μόνον παραβάντας ἡμᾶς καί ἀμαρτήσαντας οὐκ ἐκόλασεν, ἀλλὰ καί οἷοι γεγονάμεν ἡμεῖς διὰ ταῆς παραβάσεως, τοιοῦτος γενέσθαι καί αὐτός κατεδέξατο, ἄνθρωπος φθαρτός ἐξ ἀνθρώπου φθαρτοῦ, θνητός ἐκ θνητοῦ, ἀμαρτία ἐξ ἀμαρτήσαντος γεγονώς, ὁ ἄφθαρτος, ὁ ἀθάνατος καί ἀναμάρτητος ὢν, σαρκί μόνον τεθεωμένῃ τῷ κόσμῳ ὀφθεῖς, οὐχὶ καί αὐτῇ γυμνῇ τῇ θεότητι. Τίνος χάριν; Ὅτι οὐκ ἦλθε κρίναι τόν κόσμον, ἀλλὰ σῶσαι τόν κόσμον, ὡς φησιν αὐτός ἐν τοῖς εὐαγγελίοις αὐτοῦ.

Ἡ γάρ ἀποκάλυψις αὐτοῦ τῆς θεότητος κρίσις ἐν οἷς ἀποκαλυφθῆ γίνεται· οὐ γάρ ἄν ὑπήνεγκε τὴν δόξαν αὐτοῦ τῆς θεότητος πᾶσα σὰρξ γυμνήν ἐπιφανείσαν τῆς θεανδρικής συναφείας τε καί ἀφράστου ἐνώσεως, ἀλλὰ ψυχικῶς τε ὁμοῦ καί σωματικῶς ἄρδην ἔμελλε πᾶσα ἢ κτίσις ἀπόλλυσθαι διὰ τό ὑπό ἀπιστίας τῆνικαῦτα πάντας κατέχεσθαι. Ἡ γάρ θεότης, ἤγουν ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος, οὐδενί οὐδέποτε δίχα πίστεως πεφανέρωται· εἰ δέ ἐφάνη, εἴτε πάλιν ἐκ παραδόξου φανείη τινί τῶν ἀνθρώπων, φοβερὰ καί φρικτὴ δέικνυται, οὐ φωτίζουσα, ἀλλὰ φλέγουσα, οὐ ζωοποιούσα, ἀλλὰ τιμωροῦσα δεινῶς. Καί τοῦτο φανερόν ἐξ ὧν ὁ μακάριος Παῦλος, τό σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ἔπαθεν· πρὸς γάρ τῇ ἀστραψάσῃ αἴγλῃ τοῦ

ἀπροσίτου φωτός ἐν αὐτῷ πληγείς τὰς ὄψεις, οὐ φωτισθεῖς, καί σκοτισθεῖς μᾶλλον, οὐχὶ ἀγασθεῖς, καί τήν κατά φύσιν προσαπώλεσεν ὄρασιν· καί ταῦτα, ὁ μέγας μέλλων τηνικαῦτα τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας γενέσθαι διδάσκαλος. Ὁ τοιοῦτος γάρ καί τηλικούτος, ὅς ἔφη· «Ὁ Θεός ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὅς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν», (294) καί μετ' ὀλίγα· «Ἔχομεν δέ τόν θησαυρόν τοῦτον» τῆς ἐλλάμψεως δηλονότι «ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν», τότε οὐδέ μικράν ἀπαυγὴν αὐτοῦ ἀντιβλέπειν ἠδύνατο.

Τοιγαροῦν ἐντεῦθεν ἀκριβῶς διδασκόμεθα ὅτι τοῖς μὲν ἔτι τῇ ἀπιστίᾳ καί τοῖς πάθεσι κατεχομένοις ἀπρόσιτος καί ἀόρατος ἡ χάρις εἰς ἅπαν ἐστί, τοῖς δέ διὰ πίστεως ἐν φόβῳ καί τρόμῳ τὰς ἐντολάς κατεργαζομένοις καί μετάνοιαν ἀξίαν ἐπιδεικνυμένοις ἀποκαλυπτομένη ὁράται, καί αὐτὴ δι' ἑαυτῆς τήν μέλλουσαν γενέσθαι κρίσιν ἀνατιρρήτως ἐν αὐτοῖς ἐμποιεῖ· μᾶλλον δέ ἡμέρα θείας κρίσεως γίνεται, ἐξ ἧς ὁ καθαρὸς αἰεὶ ἐλλαμπόμενος ἐν ἀληθείᾳ ἑαυτὸν οἶός ἐστι, καί τὰ ἔργα αὐτοῦ, τὰ τε αἰσθητῶς πραχθέντα, τὰ τε ψυχικῶς ἐνεργηθέντα, οἷά εἰσι, πάντα λεπτομερῶς καθορᾶ. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καί πυρὶ θείῳ κρίνεται καί ἀνακρίνεται καί ὕδατι τότε δακρῦν πλαινόμενος ὅλον τό σῶμα κάθυγρος γίνεται καί βαπτίζεται κατ' ὀλίγον ὅλος ὑπὸ τοῦ θείου πυρός τε καί Πνεύματος καί γίνεται ὅλος καθαρὸς, ὅλος ἀμόλυντος, υἱὸς φωτός καί ἡμέρας καί οὐχὶ ἔκτοτε ἀνθρώπου θνητοῦ. Διὰ τοι τοῦτο καί ὁ τοιοῦτος ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει καί δίκη οὐ κρίνεται, προκέκριται γάρ· οὐδέ ὑπὸ τοῦ φωτός ἐκείνου ἐλέγχεται, προπεφώτισται γάρ· οὐδέ ἐν τούτῳ τῷ πυρὶ εἰσερχόμενος δοκιμάζεται ἢ καίεται, προδεδοκίμασται γάρ· οὐδέ ὡς τότε φανεῖσαν τὴν ἡμέραν Κυρίου λογίζεται, ὅλος γάρ ἐκ τῆς ὁμιλίας καί συνουσίας Θεοῦ ἡμέρα φαινή καί λαμπρά γέγονεν· οὐδέ ἐν τῷ κόσμῳ τότε εὐρίσκεται ἢ σὺν τῷ κόσμῳ, ἀλλ' ἔξω τούτου εἰς ἅπαν ἐστί. «Ἐγὼ γάρ, φησίν, ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου», καί ὁ Ἀπόστολος· «Εἰ γάρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δέ ὑπὸ Κυρίου παιδεύομεθα, (295) ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν», καί πάλιν· «Ὡς τέκνα φωτός περιπατεῖτε», φησίν.

Ὅσοι οὖν τέκνα τοῦ φωτός ἐκείνου καί υἱοὶ τῆς μελλούσης ἡμέρας γένωνται καί ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατεῖν δύνανται, ἐπ' αὐτοὺς ἡ ἡμέρα Κυρίου οὐδέποτε ἐπελεύσεται· ἐν αὐτῇ γάρ εἰσὶν αἰεὶ καί διὰ παντός. Ἡ γάρ ἡμέρα Κυρίου, οὐχὶ εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ θείου φωτός αἰεὶ καταλαμπομένους, ἀλλ' εἰς τοὺς ἐν τῷ σκότει τῶν παθῶν ὄντας καί ἐν τῷ κόσμῳ διάγοντας καί τὰ τοῦ κόσμου ποθοῦντας, αἴφνης μέλλει ἀποκαλύπτεσθαι καί φοβερὰ αὐτοῖς καί ὡς πῦρ ἄστεκτον λογισθήσεται. Φανήσεται δέ τοῦτο τό πῦρ ὁ Θεός οὐχ ὅλον πνευματικῶς, ἀλλ' ὡς ἂν τις εἴποι ἀσωμάτως ἐν σώματι, ὡσπερ ἐξαναστάς ὠρᾶτο τοῖς μαθηταῖς πάλαι ὁ Χριστός, καθά φησιν ὁ εὐαγγελιστῆς· ἀναλαμβανομένου γάρ αὐτοῦ εἰς οὐρανοῦς, ταῦτά φασιν οἱ ἄγγελοι πρὸς αὐτοῦς· «Ὅν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτόν πορευόμενον εἰς τόν οὐρανόν, οὕτως πάλιν ἐλεύσεται». Εἰ γάρ μὴ τοῦτο ἔσται, πῶς αὐτόν οἱ ἁμαρτωλοὶ, οἱ ἄπιστοι, οἱ αἰρετικοὶ καί πνευματομάχοι θεάσονται, τυφλοὶ ὄντες τῇ ψυχῇ καί τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς ἐμπεφραγμένους τῷ βορβόρῳ τῆς ἀπιστίας καί ἁμαρτίας ἔχοντες, ὡσπερ πρὸς Θεσσαλονικεῖς καί Παῦλος ὁ ἀπόστολος ἔγραψεν. Ἐπειδὴ γάρ περί τῶν κεκοιμημένων καί τῆς μελλούσης δόξης εἶπε καί ὅπως πάντες οἱ ἅγιοι διὰ νεφελῶν ἀρπαγῆσονται, ἔφη· «Περί δέ τῶν χρόνων καί τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, οὐ χρεῖαν ἔχετε τοῦ γράφεσθαι ὑμῖν· αὐτοὶ γάρ ἀκριβῶς οἶδατε ὅτι ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτί οὕτως ἔρχεται· ὅταν γάρ εἴπωσιν, εἰρήνη καί ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὡσπερ ἡ ὠδὴν τῇ τικτούσῃ, καί οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. Ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, οὐκ ἐστέ ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτῃς καταλάβῃ· πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε καί υἱοὶ ἡμέρας. Οὐκ ἐσμέν (296) νυκτός οὐδέ σκότους· ἄρ' οὖν μὴ καθεύδωμεν ὡς καί οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καί νήφωμεν». Καί μετ' ὀλίγα· «ὅτι

οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ Θεός εἰς ὀργήν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας, ἵνα εἴτε γρηγοροῦμεν, εἴτε καθεύδομεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν».

Υἱός οὖν ἀκούων φωτός καὶ υἱός ἡμέρας, ἀγαπητέ, μή εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ ὅτι, ὅσοι εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθημεν καὶ εἰς ἐκεῖνον πιστεύομεν καὶ Θεόν αὐτόν προσκυνοῦμεν, αὐτόν καὶ ἐνδεδυμέθα καὶ υἱοὶ ἡμέρας καὶ υἱοὶ φωτός ἀνεπαισθήτως πάντως ἐσμέν καὶ οὐχὶ νυκτός οὐδέ σκότους. Μὴ τοῦτο εἴπῃς ἢ ὑπολάβῃς καὶ ἐν ἀμελείᾳ καὶ ἀμεριμνίᾳ τὰς ὑπολοίπους τῆς ζωῆς σου διέλθῃς ἡμέρας, δοκῶν μόνον καὶ οἰόμενος εἶναι τι, μηδέν ὦν· ἀλλὰ σκόπησον καὶ κατὰ σεαυτὸν ἀκριβῶς κατανόησον καὶ εἰπέ· «Εἰ πάντες ἄνθρωποι οἱ ἐν τῷ κόσμῳ ὄντες καὶ τὸν ἥλιον τοῦτον αἰσθητῶς βλέποντες ἐν τῷ σκότει εἰσὶ, πάντως, ἐπεὶ οὐδέν πλέον τῶν ἄλλων ὄρω, καὶ ἐγὼ σὺν αὐτοῖς ἐν σκότει εἰμί. Ὡσπερ γάρ δύνοντος αὐτοῦ καθ' ἐκάστην νύξ γίνεται καὶ οὐδέν πλέον τι τούτου ὄρω, οὕτως, ἀποθανόντος μου, οὐδαμοῦ φῶς θεάσομαι, ἀλλ' ἐν ἀφεγγεῖ σκότει καὶ ἀνηλίω εἰς αἰῶνας ἔσομαι καὶ οὐκέτι διὰ τῶν ὀφθαλμῶν βλέψω τὸ ὀρώμενον τοῦτο φῶς· τοῦ γάρ σώματος οἱ ἄνθρωποι χωριζόμενοι, τῶν αἰσθητῶν εὐθύς πάντων ἀποχωρίζονται. Εἰ οὖν ἐν σκότει εἰμί νῦν, καὶ ἐν σκότει μετὰ θάνατον ἔσομαι· πάντως καὶ ἐπ' ἐμοί ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτὶ ἐπελεύσεται καὶ ὡς ἡ ὠδὴν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ καὶ οὐ μὴ δυνηθῶ ἐκφυγεῖν».

Οὐ γάρ ἐν τῷ τοῦ ὕδατος βαπτίσματι ἡ σωτηρία ἡμῶν ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Πνεύματι, οὐδέ ἐν τῷ ἄρτῳ μόνῳ καὶ τῷ οἴνῳ τῆς μεταλήψεως ἢ τῶν ἀμαρτιῶν ἄφεσις καὶ ἡ τῆς ζωῆς μετουσία δίδεται, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ συνεπομένη καὶ ἀνακεκραμένη (297) μυστικῶς καὶ ἀσυγχύτως τούτοις θεότητι. Μυστικῶς δέ λέγεται διὰ τὸ μὴ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀξίοις ζωῆς αἰωνίου, ἀποκαλύπτεσθαι καὶ υἱός φωτός καὶ ἡμέρας ποιεῖν τούς ὀρώντας αὐτήν· οἱ γάρ τὸ φῶς μὴ ὀρώντες, εἰ καὶ λάμπει τρανώς, ἀλλ' οὖν ἐκεῖνοι ἐν σκότει κάθηνται. Μηδεὶς ὑμᾶς, ἀδελφοί, κενοῖς λόγοις ἐξαπατάτω μηδὲ εἰς τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστόν μόνην θαρρεῖτω τις. «Χριστός» γάρ, φησὶν, «ἐάν περιτέμνησθε, οὐδέν ὑμᾶς ὠφελήσει», καὶ πάλιν· «Ἡ πίστις δίχα τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν». Ὡσπερ γάρ τὸ σῶμα ψίχα ψυχῆς ὑπάρχει νεκρόν, οὕτω καὶ ἡ πίστις δίχα τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν. Οἱ γάρ Θεόν εἶναι τὸν Χριστόν ὁμολογοῦντες, τὰς δέ ἐντολάς αὐτοῦ μὴ φυλάσσοντες, οὐχ ὡς ἀρνούμενοι μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀτιμάζοντες αὐτόν λογισθήσονται· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ μειζόνως ὑπὲρ τούς τὰ ἴδια σώματα περιτέμνοντας, ὡς τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς ἀκρωτηριάζοντες, ἐνδίκως κατακριθήσονται. Ὁ τὸν πατέρα γάρ ἀτιμάζων, πῶς υἱός λογισθήσεται; Ὁ τοῦ φωτός χωριζόμενος, πῶς ἐν αὐτῷ ὡς ἐν ἡμέρᾳ διάξειεν; Οὐδαμῶς, ἀδελφοί.

Εἰ δέ λέγοι τις ὅτι δύναται τηρῆσαι πάσας τὰς ἐντολάς, γινωσκέτω ὅτι τὸν Θεόν ἐνδιαβάλλει καὶ κατακρίνει ὡς ἀδύνατα ἡμῖν ἐπιτάξαντα· ὅς οὐκ ἐκφεύζεται τὸ τῆς δίκῃς ἄφυκτον, ἀλλ' ὡς ὁ εἰπών· «Ἦδειν σε ὅτι σκληρός εἶ, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας», καὶ οὗτος κατακριθήσεται, καὶ τῷ εἰπόντι τῷ Ἀδάμ ὄφει· «Γινώσκων ὁ Θεός ὅτι ἡ ὥρα φάγεσθε ἀπὸ τοῦ ξύλου ὅμοιοι αὐτῷ ἔσεσθε, τούτου χάριν ἐνετείλατο ὑμῖν μὴ φαγεῖν ἐξ αὐτοῦ», ὁμοιωθήσεται. Ψεύστην γάρ καὶ πλάνον καὶ φθόνου μεστόν τὸν Θεόν ὁ τοιοῦτος ἀποκαλεῖ· ψεύστην μὲν, ὅτι ἐκεῖνου εἰπόντος· «Ὁ ζυγός (298) μου χρηστός καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστίν», οὐ μόνον οὐκ ἐλαφρόν οὗτος, ἀλλὰ καὶ ἀβάστακτον αὐτὸ ἀποφαίνεται· πλάνον δέ, ὅτι κατῆλθε πολλά ὑποσχόμενος καὶ μηδέν δοοῦναι θέλων ἡμῖν, μᾶλλον δέ φθονῶν τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν ἀδύνατα ἐπέταξεν ἡμῖν, ποιῆσαι καὶ φυλάξαι, ὅπως ἐκπληρώσαι ταῦτα μὴ δυναμένους, προφάσεως δῆθεν εὐλόγου λαβόμενος, τῶν ἀγαθῶν ἡμᾶς ἐκεῖνων ἀποστερήσῃ. Ἄλλ' οὐαὶ τοῖς ταῦτα λέγουσιν, ἐάν μὴ μετανοήσωσιν· οὐδέν γάρ φορτικόν, οὐδέν ἐπαχθές ὁ Δεσπότης ἡμῶν καὶ Θεός ἐνετείλατο, μᾶλλον μὲν οὖν ῥαδίᾳ τε ὁμοῦ πάντα καὶ εὐκόλα, καθά –

πιστεύσατέ μοι – και αυτός ἔγνω ἔγώ εὐκολον εἶναι τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ και τὴν ἐπίτευξιν αὐτοῦ τε και τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Ἀλλά διά παραδείγματος τοῦτο ὑμῖν ὑποδείξω.

Ἄνθρωπος τις ἀντάρτη δουλεύων τινί ἀντιδίκῳ και τοῦ βασιλέως τῶν Χριστιανῶν ἐχθρῶ, πολλά τρόπαια κατά τῶν δούλων αὐτοῦ και ἀνδραγαθίας ποιῶν, και ἐν τιμῇ μεγίστη παρά τῷ τυράννῳ ἐκείνῳ και τοῖς ὑπ'αὐτόν στρατεύμασιν ὦν, ἐμηνύθη παρά τοῦ βασιλέως τῶν Χριστιανῶν διαφόρως τοῦ προσελθεῖν και σύν αὐτῷ εἶναι και ἀξιωθῆναι μεγάλων δωρεῶν και συμβασιλεύειν αὐτῷ. Ὁ δέ ἐπὶ χρόνους τινάς οὐκ ἠβουλήθη, κατ' αὐτοῦ δέ μᾶλλον χειρὸν ἔκτοτε τὸν πόλεμον ἀνερρίπισεν. Ἐν μιᾷ τοῖνυν καθ' ἑαυτὸν γνωσιμαχίσας και μεταμεληθείς, ἐβουλεύσατο φυγῆ χρήσασθαι και μόνος πρὸς τὸν βασιλέα πορευθῆναι, τοῦτο πρὸς ἑαυτὸν λογισάμενος ὅτι, εἰ και μέχρι τοῦ νῦν μηνύοντί μοι τῷ βασιλεῖ οὐχ ὑπήκουσα, ἀλλά πιστεύω ὡς οὐ μή λογισθῆ μου νῦν ἐπιστρέφοντος τὴν ἀναβολὴν τῶν τοσοῦτων ἐτῶν και βραδυτῆτα διά τὸ εἶναι αὐτόν, ὡς ἀκούω, συμπαθῆ και φιλάγαθον, συμπαθήσει δέ μοι και ἅ ὑπέσχετό μοι πάντα ἀποπληρώσει. Ὡς οὖν ταῦτα ἀπὸ καρδίας ἐλογίσατο, και ἔργῳ ἐποίησε· προσελθὼν τῷ βασιλεῖ και τούς πόδας κρατήσας αὐτοῦ, (299) συγχώρησιν μετά κλαυθμοῦ ἐξήτησατο. Ὅν εὐθύς, τῇ ἀπροσδοκῆτῳ χαρᾷ ὁ χρηστός ἐκείνος ληφθείς βασιλεύς, ἀποδεξάμενος, ἐπὶ θαύματος εἶχε τὴν τούτου μεταβολὴν και ταπεινώσιν, ἀνθ' ὧν ὅπως παρρησιάζεσθαι μᾶλλον ὤφειλεν και τιμὰς ἀπαιτεῖν ὑπὲρ ἧς ἐνεδείξατο πρὸς αὐτόν ἀγάπης και πίστεως, καταλιπὼν μὲν τὸν ἀντάρτην, προσελθὼν δέ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, κεῖται θρηνῶν ὑπὲρ τῆς βραδυτῆτος και τῶν παρ' αὐτοῦ προγεγονότων κακῶν, ἀναστήσας αὐτόν «ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ και κατεφίλησεν αὐτόν» τε ὄλον και τούς δακρύοντας αὐτοῦ ὀφθαλμούς ἐπὶ ὥρας πολλὰς. Εἶτα στέφος και στολὴν και ὑποδήματα ὅμοια ὧν αὐτός ἐφόρει ἐνεχθῆναι κελεύσας, αὐτός δι' ἑαυτοῦ τὸν πρῶην ἐχθρόν και ἀντίδικον περιέβαλε, μηδὲν ὅλως προσονειδίσας αὐτόν· και οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλά νυκτός και ἡμέρας συχαίρων αὐτῷ και συνευφραινόμενος, περιλαμβάνων τε και κατασπαζόμενος στόμα πρὸς στόμα αὐτόν, τοσοῦτον ὑπερηγάπησεν αὐτόν ὅτι οὐδέ ἐν τῷ ὑπνοῦν αὐτοῦ ἐχωρίζετο, συνανακλιόμενος αὐτῷ και περιλαμβάνων ἐπὶ τῆς κλίνης και πάντοθεν τῷ ἑαυτοῦ χλανιδίῳ περισκέπων και ἐπιτιθεῖς τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον ἐπὶ πᾶσι τοῖς αὐτοῦ μέλεσιν.

Τοιοῦτόν ἐστι και τὸ ἡμέτερον πρὸς Θεόν και οὕτως οἶδα ἐν τοιοῦτῳ τρόπῳ τούς μετανοοῦντας τὸν φιλάγαθον Θεόν ἀποδέχεσθαι και φιλεῖν, φεύγοντας μὲν κόσμον πλάνον και κοσμοκράτορα, γυμνοὺς δέ προσερχομένους αὐτῷ τῶν τοῦ βίου πραγμάτων ὡς βασιλεῖ και Θεῷ, εἰ μή τισιν ἄρα βαρὺ καταφαίνεται τὸ τὴν γεννησαμένην καταλιπεῖν και τούς οἰκείους φίλους και συγγενεῖς ἀπαρνήσασθαι και τὸν πλοῦτον ἔᾶσαι τὸν ἀπολλύμενον, ἐπεὶ οὐδὲν ἔγωγε φορτικόν εὔρον ἢ λυπηρόν ἢ ἐπαχθές, προσφυγὼν τῷ Θεῷ και σωτήρῳ μου. Ἀλλ' εἰ χρή τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν ἐξεῖπεν και ἅ οὐκ ἐβουλόμην πᾶσι δηλα ποιεῖν, (300) ταῦτα τὴν ἀγάπην ὑμῶν ἀπογυμνώσαι, ἵνα δῶ τι καλόν τισιν ἐξ ὑμῶν, ἐν πάσῃ μᾶλλον στενοχωρία και θλίψει και τῇ νομιζομένη κακοπαθείᾳ ὑπερεκβλύζουσας τὴν χαρὰν και εὐφροσύνην ἔβλεπον ἐν ἐμοί διά τῆς ἀποκαλύψεως και ἐπιφανείας τοῦ προσώπου αὐτοῦ, ὥστε πληροῦσθαι ἐναργῶς ἐπ' ἐμοί τὸ οὕτω λέγον τοῦ Παύλου ῥητόν· «Τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρόν τῆς θλίψεως βάρος δόξης κατεργάζεται ἐν ἡμῖν», και τὸ τοῦ Δαυὶδ· «Ἐν θλίψει» λέγοντος «ἐπλάτυνάς με», ὡς ἐντεῦθεν μηδὲν ἠγεῖσθαί με τὰς ἐπερχομένας θλίψεις και τούς πειρασμούς πρὸς τὴν οὐχὶ μέλλουσας, ἀλλά παραυτίκα ἀποκαλυπτομένην μοι διά Πνεύματος Ἁγίου δόξαν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἧς τῇ μετοχῇ τε και θεᾷ και αὐτάς τὰς πρὸς θάνατον νόσους και εἴ τινα ἐτέραν ἀφορητοτέραν ὀδύνην διά πόνων τοῖς ἀνθρώποις ἐγγινομένην οὐδὲν ἠγούμην, πᾶσαν

ἐπιλανθανόμενος ὀδύνην καί λύπην τοῦ σώματος· οὕτω τό φορτίον τῶν ἐντολῶν ἔλαφρόν καί τόν ζυγόν Κυρίου χρηστόν αὐτόθεν ἐλογιζόμενην, ἐν δέ τῷ μὴ εὐρίσκειν με δι' αἰτίας τινός ὑπέρ αὐτοῦ συντόμως ἀποθανεῖν, θλίψις, πιστεύσατε, ἦν μοι ἀφόρητος.

Τοιγαροῦν, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, πάντα ἀφέντες δράμωμεν γυμνοί, καί προσελθόντες τῷ δεσπότῃ Χριστῷ προσπέσωμεν καί προσκλαύσωμεν ἐνώπιον τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος, ἵνα καί αὐτός, θεασάμενος τήν πίστιν καί τήν ταπεινώσιν ἡμῶν, ὁμοίως ἡμᾶς, μᾶλλον δέ μειζρόνως, ἀποδέξῃται καί τιμήσῃ, καί στολῇ καί διαδήματι τῷ ἑαυτοῦ κατακοσμήσῃ καί ἀξίους τοῦ ἐπουρανίου νυμφῶνος δαιτυμόνας ἐργάσῃται. Οὐ γάρ ἴσον τό ἀπό βασιλέως εἰς βασιλέα φθαρτόν προσελθεῖν, ἐπιγείου τε βασιλείας ἐν ἐπιτυχίᾳ γενέσθαι καί τό ἀπό γῆς εἰς οὐρανοῦς ἀνελθεῖν καί δόξης αἰωνίου καί βασιλείας ἀφθάρτου ἀξιωθῆναι καί Θεοῦ συγκληρονόμος (301) συγκοινωνός γενέσθαι, καί οὐχί βασιλεύς μόνον, ἀλλά καί θεός γενέσθαι ἀπό Θεοῦ, καί σὺν τῷ Θεῷ εἰς αἰῶνας αἰῶνων εὐφραίνεσθαι. Μὴ οὖν προτιμήσωμέν τι τῶν γηίνων καί φθειρομένων, παρακαλῶ, ἀδελφοί, ἵνα μὴ τῆς Χριστοῦ δόξης καί κοινωνίας ἐκπέσωμεν, ἀλλ' ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη, ἑαυτοὺς ἐκκαθάραντες, τοὺς ἀρραβῶνας λαβεῖν, μᾶλλον δέ αὐτόν ἐκεῖνον, τόν ἐπί πάντων καί ἐν πᾶσι καί πᾶν ἀγαθόν ὄντα, σπουδάσωμεν κτήσασθαι.

Μηδέ εἶπη τις· «Ἐγὼ ἀπό τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τόν Χριστόν λαβὼν ἔχω», ἀλλά μανθανέτω ὅτι οὐχί πάντες οἱ βαπτιζόμενοι λαμβάνουσι διὰ τοῦ βαπτίσματος τόν Χριστόν, μόνοι δέ οἱ βεβαίοπιστοι καί ἐν γνώσει τελείᾳ ἢ καί προκαθήρσει ἑαυτοὺς εὐτρεπίσαντες καί οὕτως ἐλθόντες ἐπὶ τό βάπτισμα. Καί τοῦτο εἴσεται ὁ ἐρευνῶν τὰς Γραφὰς ἀπό τῶν ἀποστολικῶν λόγων καί πράξεων· γέγραπται γάρ· «Ἀκούσαντες δέ οἱ ἐν Ἱερουσαλύμοις ἀπόστολοι ὅτι δέδεκται ἡ Σαμάρεια τόν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τόν Πέτρον καί Ἰωάννην, οἵτινες καταβάντες προσηύξαντο περὶ αὐτῶν ὅπως λάβωσι Πνεῦμα Ἅγιον· οὕτω γάρ ἦν ἐπ' οὐδενί αὐτῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δέ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τό ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τότε ἐπετίθουν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς καί ἐλάμβανον Πνεῦμα Ἅγιον». Εἶδες πῶς οὐ πάντες οἱ βαπτιζόμενοι εὐθύς τό Ἅγιον Πνεῦμα λαμβάνουσιν; Ἐμαθες παρά τῶν ἀποστόλων ὅτι, καί πιστεύσαντές τινες καί βαπτισθέντες, τόν Χριστόν διὰ τοῦ βαπτίσματος οὐκ ἐνεδύσαντο; Εἰ γάρ τοῦτο ἐγένετο, οὐκ ἂν μετὰ ταῦτα εὐχῆς καί τῆς τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐδεήθησαν ἐπιθέσεως· λαμβάνοντες γάρ Πνεῦμα Ἅγιον, τόν Κύριον Ἰησοῦν ἐλάμβανον. Οὐ γάρ ἄλλο ὁ Χριστός καί ἄλλο τό Πνεῦμα· καί τίς τοῦτο φησίν; Αὐτός ὁ Θεός Λόγος τῆ Σαμαρείτιδι (302) προσειπὼν· «Πνεῦμα ὁ Θεός». Εἰ οὖν ὁ Χριστός Θεός, πνεῦμα κατὰ τήν τῆς θεότητος φύσιν ἐστίν καί ὁ ἔχων αὐτόν, Πνεῦμα Ἅγιον ἔχει· ὁ δέ τό Πνεῦμα ἔχων, αὐτόν πάλιν ἔχει τόν Κύριον, καθὼς καί ὁ Παῦλος φησι· «Τό δέ Πνεῦμα ὁ Κύριος ἐστι».

Βλέπειν οὖν ἑαυτοὺς ἡμᾶς χρή, ἀδελφοί, καί κατανοεῖν ἀκριβῶς τὰς ψυχὰς ἡμῶν, εἰ τόν Κύριον Ἰησοῦν εὐαγγελισθέντα ἡμῖν ἐδεξάμεθα καί ἐν ἑαυτοῖς ἡμῖν αὐτόν κεκτήμεθα, ἵνα, καθὼς ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης φησί, γινώμεν εἰ ἐξουσίαν ἐλάβομεν παρ' αὐτοῦ τέκνα Θεοῦ γενέσθαι. Προσεχέτω τοιγαροῦν τοῖς λεγομένοις ὑπό τῶν ἁγίων Γραφῶν ἕκαστος καί ἑαυτόν κατανοεῖτω, καθὼς εἶπομεν, ἵνα μὴ μάτην ἑαυτόν φρεναπατῶν, πιστός εἶναι οἰόμενος, ἄπιστος εὐρεθῆσεται, καί τόν Κύριον ἔχειν νομίζων ἐν ἑαυτῷ κενός ἐξέλθῃ τοῦ σώματος καί ὡς μηδέν ἔχων κατακριθῆσεται, ἀφαιρούμενος ὃ δοκεῖ ἔχειν, καί εἰς τό πῦρ ἐμβληθῆσεται. Πόθεν οὖν γνωσόμεθα εἰ ἐν ἡμῖν ὁ Χριστός ἐστι, καί πῶς ἑαυτοὺς ἡμᾶς καταμάθωμεν; Τά ἀπό τῶν θείων Γραφῶν λόγια ἀναλεγόμενοι καί ἀντιπαρατιθοῦντες ὡς ἔσοπτρα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, ἐν αὐτοῖς ὅλους ἑαυτοὺς καταμάθωμεν. Ἄλλ' ἀνωτέρω τόν λόγον ἀγάγωμεν, καί Θεοῦ διδόντος λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ ἀκαθάρτου μου στόματος, τόν

τῆς κατανοήσεως τρόπον ποσῶς ὑμῖν, τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐκθήσομαι. Ἀλλά προσέχετε, ἀξιῶ· περί φρικτῶν γάρ ὁ λόγος ἐστίν.

«Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τόν Θεόν καὶ Θεός ἦν ὁ Λόγος· οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τόν Θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν καὶ ἡ ζωὴ ἦν τό φῶς τῶν ἀνθρώπων· καὶ τό φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ ἡ σκοτία αὐτό οὐ κατέλαβεν». Ταῦτα τοίνυν εἰπὼν, τὴν ἀδιαίρετον Τριάδα ἐδήλωσε, Θεόν τόν Πατέρα λέγων, Λόγον τόν Υἱόν, (303) ζωὴν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ὅπερ καὶ ἐν φῶς τὰ τρία ἐστίν ἐν τῇ σκοτίᾳ φαῖνον. Ἐν ποίᾳ ἄρα σκοτία; Ἐν τῇ τῶν ὀρωμένων κτίσει, πάντως φησίν· ὁ γάρ Θεός παντί καὶ πανταχοῦ πάρεστι, φῶς ὢν καὶ φαίνων· καὶ ἡ σκοτία αὐτόν οὐ κατέλαβεν, ἀντί τοῦ· μολυσμός αὐτῷ ἀμαρτίας ὅλως οὐ προσήγγισεν, οὐδέ ἡ κτίσις αὐτόν φαίνειν παρενεπόδισεν, οὐδέ ἔγνω, οὐδέ εὔρεν, οὐδ' ἠνώθη, οὐδέ αὐτόν ἐώρακεν. Διό τό αὐτό νόημα δευτέρων, ἵνα σαφές αὐτό ἀπεργάσῃται, ἐπήγαγε καὶ φησίν· «Ἦν τό φῶς τό ἀληθινόν ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον· ἐν τῷ κόσμῳ ἦν καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ ὁ κόσμος αὐτόν οὐκ ἔγνω». Ἀπ' ἀρχῆς ἦν ὁ Θεός πανταχοῦ, φησίν, ὁ ζωογονῶν πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον, καὶ πρό τοῦ ποιῆσαι τόν κόσμον ἐν τῷ κόσμῳ ἦν. Πῶς; Ὅτι προὔφεστηκε παρ' αὐτῷ καὶ ἐν αὐτῷ τὰ πάντα· οἱ γάρ μήπω γεννηθέντες, οὐκ ὡς μή ὄντες, ἀλλ' ὡς ἤδη γεγονότες, παρά τῷ Θεῷ εἰσιν. Εἶτα ποιήσας τόν κόσμον, οὐ τόπω, φησί, διέστη τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἦν καὶ ὁ κόσμος αὐτόν οὐκ ἔγνω.

Πῶς οὖν πρό τοῦ ποιῆσαι τόν κόσμον πανταχοῦ ἦν καὶ, τόν κόσμον ποιήσας, ἐν τῷ κόσμῳ ἦν φαίνων καὶ ὁ κόσμος αὐτόν οὐ κατέλαβεν; Προσέχετε μετὰ ἀκριβείας. Οὐ τόπω διέστη «ὁ πανταχοῦ παρών καὶ τὰ πάντα πληρῶν», φησίν, ὅτε τόν αἰσθητόν τοῦτον κόσμον παρήγαγεν ὁ Θεός, ἀλλά φύσει καὶ δόξῃ θεότητος, μηδέν ἐκ τῶν γεγονότων δηλονότι προσεγγίσαν ἢ ὅλως καταλαβόν αὐτόν· καὶ γάρ ἀχώριστον ὢν τῶν πάντων, ἐν τοῖς πᾶσιν ἀριδήλως ἐστί. «Καὶ οὐδεὶς αὐτόν ἐπιγινώσκει, φησίν, εἰ μή ὁ Υἱός καὶ ὃς ἐάν βούληται ὁ Υἱός ἀποκαλύψαι». Οὗτος οὖν ὁ ἐν τῷ κόσμῳ ὢν καὶ παρά τοῦ κόσμου ἀγνωστούμενος, εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν καὶ οἱ ἴδιοι αὐτόν οὐκ ἐδέξαντο. Ἴδια δέ αὐτοῦ τόν κόσμον ἐκάλεσε καὶ τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ (304) καὶ διὰ τόν κτίστην αὐτόν καὶ δεσπότην τούτων εἶναι καὶ διὰ τὴν ἐκ τῆς σαρκός συγγένειαν. Μὴ οὖν παραδράμῃς τὰ εἰρημένα, ἀλλὰ γνῶθι ὅτι ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν πρὸς τόν Θεόν Λόγος, καὶ Θεός ὢν καὶ τὴν ζωὴν ἔχων ἐν ἑαυτῷ καὶ πάντα ποιήσας καὶ φῶς ὢν ὃ πάντα ἄνθρωπον φωτίζει, αὐτός ὁ πρό τοῦ κόσμου ἐν κόσμῳ ὢν καὶ τόν κόσμον ποιήσας καὶ ἐν αὐτῷ ὑπάρχων καὶ ὑπὸ τοῦ κόσμου ἀγνωστούμενος καὶ παρ' αὐτοῦ μὴ καταλαμβανόμενος, ἐν τῷ κόσμῳ σωματωθεὶς παρεγένετο, ἵνα τοῖς μὲν ἐκ πίστεως εἰς Θεόν αὐτόν δεχομένοις καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ φυλάσσουσι καὶ τόν σταυρόν αἴρουσιν, ὡς Θεός ἀποκαλυφθῇ καὶ οἶός ἐστι γνωσθῇ, νῦν μὲν μετρίως, καθ' ὅσον ἕκαστος χωρεῖ, ἐν δέ τῇ ἀναστάσει τρανότερον. «Ὅσοι γάρ, φησίν, ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι τοῖς πιστεύουσιν εἰς τό ὄνομα αὐτοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδέ ἐκ θελήματος σαρκός οὐδέ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν. Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρά πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας».

Ἰδοὺ τό κάτοπτρον ὃ προεῖπον ὑμῖν οὗτοι οἱ λόγοι εἰσίν. Καὶ σκόπει μοι τῶν εὐαγγελικῶν ῥημάτων τό ἀκριβές, πῶς τρανῶς διδάσκει ἡμᾶς τῶν πιστῶν τὰ γνωρίσματα, ἵνα καὶ ἑαυτοὺς ἡμᾶς ἕκαστος καὶ τοὺς πλησίον ἐπιγινώσκωμεν. Ὅσοι δέ ἔλαβον αὐτόν, φησί, διὰ τῆς πίστεως δηλονότι Θεόν αὐτόν καὶ οὐκ ἄνθρωπον μόνον ὁμολογήσαντες, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν διὰ τοῦ βαπτίσματος τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἐλευθερώσας αὐτούς, ὥστε μὴ μόνον εἶναι πιστοὺς, ἀλλ' εἰ βούλοιντο πορεύεσθαι ταῖς αὐτοῦ ἐντολαῖς, καὶ τὴν ἀγιότητα τῆ τῶν

έντολῶν ἐργασία προσεπικτῶνται, ὡς ἐν ἐτέρῳ φησί· «Γίνεσθε ἅγιοι, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι», καί πάλιν· (305) «Γίνεσθε οἰκτίρμονες, ὡς καί ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν». Εἶτα μετὰ ταῦτα καί τόν τρόπον δηλοῖ τῆς υἰοθεσίας, εἰπὼν· «Οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδέ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδέ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν». Γέννησιν ἐνταῦθα τὴν πνευματικὴν καλεῖ ἀλλοίωσιν, ἣτις ἐνεργεῖται καὶ καθοράται ἐν τῷ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος βαπτισμῷ, καθὼς αὐτός ὁ ἀψευδὴς Κύριος οὕτω φησίν· «Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ». Ἐν τούτῳ τοίνυν οἱ βαπτιζόμενοι ὡς ἐν φωτὶ φῶς γίνονται καί τόν γεγεννηκότα γνωρίζουσι· καὶ γὰρ ὁρῶσιν αὐτόν.

Ὅτι δὲ οὐκ ἀρκεῖ μόνον ἡμῖν πρὸς σωτηρίαν τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ καὶ τῆς σαρκός τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ καὶ τοῦ αἵματος τοῦ τιμίου αὐτοῦ οἰκειότερα καὶ ἀναγκαιότερα ἡμῖν ἐστίν ἢ μετάληψις, ἄκουσον τῶν ἐξῆς· «Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». καὶ ὅτι περὶ τούτων ταῦτα δηλοῖ, ἄκουε τοῦ Κυρίου λέγοντος ὧδε· «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ». Τούτου γὰρ γεγονότος καὶ πνευματικῶς διὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἡμῶν βαπτισθέντων καὶ τέκνων Θεοῦ γεγονότων καὶ τοῦ σαρκωθέντος Λόγου διὰ τῆς τοῦ ἀχράντου σώματος καὶ αἵματος αὐτοῦ μεταλήψεως σκηνώσαντος ὡς φῶς ἐν ἡμῖν, ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός. Γεννηθέντες, φησίν, ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ πνευματικῶς καὶ σκηνώσαντος αὐτοῦ σωματικῶς ἐν ἡμῖν καὶ ἡμῶν κατοικησάντων γνωστῶς ἐν αὐτῷ, τότε κατ' αὐτόν εὐθύς τόν καιρόν, κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν, ὅτε ταῦτα ἐγένετο, ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ τῆς θεότητος, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, οἶαν δηλονότι οὐδεὶς ἕτερος οὐκ ἄγγελος ἔχει, οὐκ ἄνθρωπος. Ἐπειδὴ γὰρ εἷς Θεός ὁ Πατήρ, (306) εἷς καὶ ὁ Υἱός αὐτοῦ ὁ μονογενής, μία δὲ τῶν ἀμφοτέρων ἡ δόξα, γνωριζομένη καὶ ἀποκαλυπτομένη πᾶσιν οἷς ὁ Υἱός βούλεται διὰ τοῦ ἐκπορευομένου Πνεύματος παρὰ τοῦ Πατρός.

Τοιγαροῦν ἕκαστος ὑμῶν, ἀδελφοί, τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ εἰς τὴν τῶν ῥημάτων τούτων ἐγκύψας δύναμιν, ἑαυτόν θεασάσθω. Εἰ τόν Θεόν Λόγον ἐλθόντα ἔλαβεν, εἰ τέκνον Θεοῦ ἐγένετο, εἰ οὐκ ἐξ αἵματος καὶ σαρκός μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ Θεοῦ γεγέννηται, εἰ ἔγνω τόν σαρκωθέντα Λόγον σκηνώσαντα ἐν αὐτῷ καὶ εἰ ἐθεάσατο τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, ἰδοὺ γέγονε χριστιανός καὶ ἀναγεννηθέντα ἑαυτόν ἐθεάσατο καὶ τόν γεννήσαντα αὐτόν πατέρα ἐγνώρισεν, οὐ λόγῳ μόνῳ, ἀλλ' ἔργῳ χάριτος καὶ ἀληθείας. Ἐμμείνωμεν, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ τῷ ἐσόπτρῳ τῆς ἀληθείας καὶ ἀποστῶμεν τῆς βλαβεραῆς καὶ αἰρεσιώδους διδασκαλίας καὶ ὑπονοίας τῶν λεγόντων μὴ ἀποκαλύπτεσθαι νῦν ἐν ἡμῖν τοῖς πιστοῖς τὴν δόξαν τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ διὰ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δωρεᾶς· ἢ γὰρ δωρεὰ ἐν τῇ ἀποκαλύψει δίδεται καὶ ἢ ἀποκάλυψις διὰ τῆς δωρεᾶς ἐνεργεῖται. Οὔτε οὖν Πνεῦμα Ἅγιον λαμβάνει τις, μὴ ἀποκαλυπτόμενον καὶ ὁρῶμενον νοερώς, οὔτε ἀποκάλυψιν βλέπει, εἰ μὴ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι φωτισθῆ, οὔτε πιστός τελείως δύναται λέγεσθαι, εἰ μὴ τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα λάβῃ, καθὼς τῇ Σαμαρείτιδι ἔλεγεν ὁ Χριστός· «Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε, ἀλλὰ γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον». «Τοῦτο δέ» ὁ εὐαγγελιστὴς φησιν «ἔλεγεν περὶ τοῦ Πνεύματος οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν». Ὅρας πῶς οἱ μὴ τὸ Πνεῦμα ἐνεργοῦν καὶ λαλοῦν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ἄπιστοὶ εἰσιν; Ἀψευδὴς γὰρ ὁ Χριστός, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησε καὶ δόλος οὐχ εὐρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. (307) Εἰ οὖν ἐκεῖνος λέγει τὸ Πνεῦμα δίδοναι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν, πάντως οἱ μὴ ἔχοντες τὸ Πνεῦμα οὐκ εἰσιν ἐκ καρδίας πιστοί.

Εἰ δὲ λέγοι τις ἀγνώστως τοῦτο καὶ ἀναισθητῶς λαβεῖν καὶ ἔχειν ἕκαστον ἡμῶν τῶν πιστῶν, βλασφημεῖ, ψεύστην ποιῶν τόν εἰπόντα Χριστόν ὅτι «Γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον», καὶ αὐθις· «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ,

ποταμοί ρεύσουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ὕδατος ζῶντος». Εἰ οὖν ἡ πηγή βλύζει, πάντως καί ὁ ποταμός ἐξερχόμενος καί καταρρέων τοῖς βλέπουσι καθοραῖται· εἰ δέ ταῦτα, κατὰ τούς οὕτω φρονοῦντας, ἀγνώστως ἐν ἡμῖν ἐνεργοῦνται, μηδενός τούτων ἐπαιθανομένων ἡμῶν, εὐδελον ὅτι οὐδέ τῆς αἰωνίου ζωῆς, τῆς συνεπομένης αὐτοῖς καί ἐν ἡμῖν μενούσης, ὅλως αἴσθησιν λάβωμεν, οὐδέ τό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος φῶς θεασόμεθα, ἀλλά νεκροί καί τυφλοί καί ἀναίσθητοι διαμενοῦμεν, ὡσπερ ἄρτι, καί τότε· καί οὕτω ματαία ἡ ἐλπίς ἡμῶν γέγονε κατ' αὐτούς καί ὁ δρόμος διακενῆς, ἐν τῷ θανάτῳ ὄντων ἡμῶν καί τῆς αἰωνίου ζωῆς μή λαμβανόντων αἴσθησιν.

Ἄλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ὅπερ πολλάκις εἶπον καί πάλιν ἐρῶ καί οὐδέποτε λέγειν παύσομαι. Φῶς ὁ Πατήρ, φῶς ὁ Υἱός, φῶς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ἐν φῶς, ἄχρονον, ἄτμητον, ἀσύγχυτον, αἶδιον, ἄκτιστον, ἄποσον, ἀνενδεές, ἀόρατον, ὡς ἔξω πάντων καί ὑπέρ πάντα καί ὄν καί νοούμενον, ὅπερ οὐδεὶς ποτε ἀνθρώπων πρό τοῦ καθαρθῆναι ἠδυνήθην θεάσασθαι, οὔτε πρό τοῦ θεάσασθαι ἔλαβεν. Πολλοί γάρ εἶδον μέν, οὐκ ἐκτήσαντο δέ, ὡς θησαυρόν πολύν ἐν τοῖς βασιλικαῖς ταμιεῖοις καταξιοθέντες ἰδεῖν καί ἀπελθόντες διακενῆς. Καί γάρ γίνεται μέν κατ' ἀρχάς πολλάκις εἰς τούς μετανοοῦντας θερμῶς ἔλλαμψις θεία καί φωτισμός, εὐθύς δέ παρέρχεται· καί εἰ (308) μέν μέχρι θανάτου αὐτοῦ ἑαυτοῦς ὅλους ἐκδώσουσι καί ζητήσουσιν ἐμπόνως, ἀξίους σφᾶς αὐτούς καί ἀμέμπτους ἐν πᾶσι τῷ Κυρίῳ παριστῶντες, τελείως πάλιν ἐπανελθοῦσαν ταύτην λαμβάνουσιν· εἰ δέ μικρόν ῥαθυμήσουσι καί εἰς μείζονα κόπους ἑαυτοῦς ἐμβαλεῖν παραιτήσονται, τὰς ψυχὰς ἀγαπῶντες τὰς ἑαυτῶν, ἀνάξιοι τοῦ τοιοῦτου δώρου γίνονται καί εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἔτι ὄντες ἐν σώματι, οὐκ εἰσέρχονται· εἰ δέ μή νῦν, οὐδέ μετὰ τὴν τοῦ σώματος ἔξοδον εἰσελεύσονται δηλονότι. Εἰ γάρ ὁ τό ἐν τάλαντον λαβὼν καί κατακρύψας κατεκρίθη, ὅτι μή ἐπολυπλασίασεν αὐτό, πόσω μᾶλλον ὁ μηδέ φυλάξας ὃ ἔλαβεν, ἀλλά διὰ ῥαθυμίας ἀπολέσας, κατακριθήσεται.

Ἐνταῦθα τοιγαροῦν, ὡς πᾶσα Γραφή θεόπνευστος λέγει, ἐστὶν ἡ πανήγυρις, ἐνταῦθα τὰ σκάμματα, καί ἐνταῦθα τοῖς νικῶσι τῶν ἐπάθλων οἱ ἀρραβωνικοὶ στέφανοι δίδονται, καί τοῖς ἠττηθεῖσι πρόδηλος καί φανερά ἡ ἀπαρχὴ τῆς αἰσχύνης καί τῆς κολάσεως γίνεται. Καί ὅρα τῷ λόγῳ συμμαρτυροῦντας τούτῳ τούς τε ἀγίους Τεσσαράκοντα Μάρτυρας καί πάντας ἄλλους τούς ὑπέρ Χριστοῦ μαρτυρήσαντας. Οἱ μέν γάρ ἐν αὐτῇ τῇ λίμνῃ ὄντες τοῦ ὕδατος ἐκ χειρός Θεοῦ τούς στεφάνους ἐδέξαντο, ὁ δέ τῷ λουτρῷ προσφυγῶν τῇ θέρμῃ εὐθύς διελύθη καί πρὸς τό αἰώνιον πῦρ ἀπελήλυθεν. Εὐστράτιος δέ ὁ ἐπ' ἀρετῇ περιβόητος, ὑπέρ Χριστοῦ τιμωρούμενος, «Νῦν ἔγνω» ἔλεγεν «ὅτι ναός Θεοῦ εἰμι καί τό Πνεῦμα αὐτοῦ οἰκεῖ ἐν ἐμοί. Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀνομίας». Πρὸς δέ τόν δικάζοντα τύραννον ἀπεφθέγγετο· «Εἴ σοι τὰ αἰσθητήρια τῶν φρενῶν μή ἀλλοίωτο καί τῷ τῶν παθῶν φυράματι μή μετεσκεύαστο πρὸς τό γεῶδες ἢ ψυχὴ σου, ἔδειξα ἄν σοι τόν ἐσταυρωμένον τοῦτον σωτήρα καί λυτρωτὴν καί εὐεργέτην τυγχάνοντα». (309) Εἶδες πῶς ἡ πίστις δίχα τῶν ἔργων νεκρά ἐστὶ; Πρό γάρ τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τούς τοῦ μαρτυρίου ἀγῶνας τόν ἅγιον, ἐπειδὴ τὴν πίστιν μόνην εἶχεν, οὐκ εἶχε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐν ἑαυτῷ, ὅτε δέ ἐκ τῶν ἔργων τὴν πίστιν ἔδειξε, τότε καί ναόν ἑαυτόν Θεοῦ ἐπέγνω καί τό Πνεῦμα αὐτοῦ τό Ἅγιον οἰκοῦν ἐν ἑαυτῷ γνωστῶς τοῖς νοεοῖς ὄμμασιν ἐθεάσατο. Τί ταύτης τῆς μαρτυρίας ἐκδηλότερον γένοιτ' ἄν;

Εἰ δέ λέγοιεν τινες ὅτι ἐκεῖνοι μάρτυρες ἦσαν, ἐκεῖνοι ἔπασχον ὑπέρ τοῦ Χριστοῦ, καί πῶς ἐκεῖνοις ἴσους ἡμᾶς γενέσθαι ἐνδέχεται, τοῦτο πρὸς αὐτούς εἴπομεν ὅτι καί ὑμεῖς αὐτοί, εἴ γε βούλεσθε, ὑπέρ Χριστοῦ πάσχοντες καί τιμωρούμενοι, καθάπερ ἐκεῖνοι μαρτυρήσετε καθ' ἐκάστην, οὐκ ἐν ἡμέρᾳ μόνον, ἀλλά καί ἐν νυκτί καί ἐν πάσῃ ὥρᾳ. Καί πῶς ἔσται τοῦτο; Ἐάν καί ὑμεῖς πρὸς τούς

ὄλεθριους παρατάξησθε δαίμονας, ἐάν ἀεί κατά τῆς ἀμαρτίας καί τοῦ οἰκείου θελήματος ἴστασθε. Ἐκεῖνοι γάρ πρὸς τυράννους, ἡμεῖς δέ πρὸς δαίμονας ἔχομεν καί τὰ ὄλεθρια πάθη τῆς σαρκός, ἅτινα καί ἐν ἡμέρᾳ πάσῃ καί ἐν νυκτί καί ὥρα τυραννικῶς ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐπιτίθενται καί ἐκβιάζονται πρᾶξαι ἡμᾶς τὰ μὴ ἀνήκοντα τῇ θεοσεβείᾳ καί ἃ παροξύνει Θεόν. Εἰ οὖν πρὸς ταῦτα στῶμεν καί οὐ κάμψομεν γόνυ τῇ Βάαλ, οὐδέ ταῖς ὑποθήκαις τῶν πονηρῶν πεισθῶμεν δαιμόνων, οὐδέ λειτουργήσομεν τῇ σαρκί πρόνοιαν αὐτῆς εἰς ἐπιθυμίας ποιούμενοι, μάρτυρες εἰκότως ἐσόμεθα καί αὐτοί, πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἀγωνιζόμενοι, μεμνημένοι δηλαδή τῶν μαρτύρων καί ἅς ὑπήνεγκαν ἀφορήτους μάστιγας ἐνθυμούμενοι καί διὰ τοῦτο κατά τοῦ διαβόλου ἰστάμενοι· ἀλλὰ γάρ καί πρὸς τοὺς ἐκείνων ἀποβλέποντες πόνους καί ὅπως ἡμεῖς ἀπολειπόμεθα ταῆς ἐκείνων ἀθλήσεως ἀπὸ ψυχῆς λογιζόμενοι καί στενάζοντες, τῶν αὐτῶν ἐκείνοις στεφάνων ἀξιωθῶμεν, (310) εἰ καί μὴ τῇ ποσότητι, ἀλλὰ γε τῇ ποιότητι κατά τὴν ἄνωθεν τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀγαθότητα, καί εἰ μὴ ἐκείνοις ἴσοι τῇ παρρησίᾳ, ἀλλὰ γε ἴσοι πάντως τῇ ὑπομονῇ καί τῇ πρὸς τὰ δεινὰ τῶν πόνων εὐχαριστία ἐσόμεθα.

Ἐκεῖνοι γάρ ἐξ ἔργων καί πόνων ἀθλήσεως, ἡμεῖς ἐξ ἔργων καί πόνων ἀσκήσεως σωθῆναι ἐλπίζομεν καί τό ὄλον ἐκ φιλανθρωπίας τῆς τοῦ Δεσπότη καί χάριτος· ἐκεῖνοι ἐξ ἰδρώτων καί ἀγώνων μαρτυρικῶν, ἡμεῖς ἐκ δακρῶν καί ἀγώνων ἀσκητικῶν· ἐκεῖνοι ἐκ τῆς τοῦ ἰδίου αἵματος χύσεως, ἡμεῖς ἐκ τῆς ἐκκοπῆς τοῦ ἰδίου θελήματος καί ἐν τῷ ἴστασθαι ἀεί καί ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τό ἀπόκριμα τοῦ θανάτου καί καθ' ὥραν τόν θάνατον ἀπεκδέχεσθαι, ἐτοίμως τε τόν ἀνχένα ἐκτείνοντες εἰς τό ἀποθανεῖν ἐπὶ πάσῃ ἐντολῇ τοῦ δεσπότη ἡμῶν Θεοῦ, ἢ παραβῆναι μέχρι καί ψιλοῦ λόγου ταύτην καταδεχόμενοι. Διὰ δὴ τοῦτο καί ἡμεῖς ἅπαντες ἐξ ἴσης ἐκείνοις τῶν παρόντων καταφρονῆσαι ὀφείλομεν, ἀδελφοί. Οὐ γάρ ἔστιν, οὐκ ἔστι τὰ ἀφθαρτα λαβεῖν πάντα ἡμᾶς μηδὲ βδελυξαμένους ὡς σκύβαλα τὰ φθαρτά, οὐδέ τὰ αἰώνια κερδεῖναι τοὺς ἀντεχομένους τῶν ἐπικλήρων, οὐδέ τόν Χριστόν ἔνοικον σχεῖν διὰ τῆς τοῦ Ἁγίου ἐπισκηνώσεως Πνεύματος τόν ὑπὸ ἑνός καί τοῦ μικροῦ πάθους τὴν καρδίαν κυριευόμενον.

Ὁ γάρ Θεός, ἀδελφοί, ἵνα πάλιν ἐρῶ, φῶς ἐστὶ, καθὼς αὐτός ἐκεῖνός φησιν· «Ἐγὼ εἶμι, λέγων, τό φῶς τοῦ κόσμου». Εἰ τοίνυν τῇ σαρκί λέγεις φῶς εἶναι, ἄρα, ἀναληφθέντος καί κρυβέντος αὐτοῦ, διέστη λοιπόν καί ἐχωρίσθη τῶν μαθητῶν, ἔπειτα καί ἡμῶν, καί οὕτω κατά σέ σκοτεινός ὄλος ὁ κόσμος ἐγένετο. Εἰ δέ τῇ θεότητι φῶς εἶπεν εἶναι τοῦ κόσμου ὁμολογεῖς, πῶς καί μὴ βλέπειν αὐτόν λέγεις καί ἐν σοί εἶναι ὑπολαμβάνεις; Εἰ φῶς τοῦ κόσμου ὁ Χριστός, οἱ μὴ ὀρώντες αὐτόν ἅμα τυφλοί; (311) εἰ δέ φῶς καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ὡσπερ οὖν καί φῶς, πῶς καί μὴ ὀρᾶν αὐτό λέγεις καί ἐν σοί εἶναι ἀγνώστως νομίζεις; Εἰ δέ λέγεις ὑπὸ παθῶν ἐν σοί τό Πνεῦμα καλύπτεσθαι, περιγραπτόν, ὡς οὐκ οἶδας, τό θεῖον ποιεῖς καί ὑπὸ τῆς κακίας κυριευόμενον· σκότος γάρ ἡ πονηρὰ γνώμη καί δίχα σωματικῆς ἀμαρτίας ἐστίν. Ὁ οὖν λέγων ἔχειν ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ τό φῶς ὑπὸ τοῦ σκότους τῶν παθῶν καλυπτόμενον καί ὑπ' αὐτοῦ μὴ ὀρώμενον, ὑπὸ τῆς σκοτίας λέγει κρατεῖσθαι τό φῶς· καί τό οὕτω λέγον Ἅγιον Πνεῦμα· «Καί τό φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καί ἡ σκοτία αὐτό οὐ κατέλαβεν» ψευδόμενον ἀποφαίνεται. Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον μὴ καταλαμβάνεσθαι λέγει ὑπὸ τῆς σκοτίας τό φῶς, καί σύ λέγεις ὑπὸ τοῦ ζόφου τῶν παθῶν ἐν σοί κατακρύπτεσθαι; Γνωθὶ οὖν σεαυτόν πρῶτον, ὅστις ἄν ἦς ὁ τοῦτο λέγων, ἐν γνώσει σαφῶς ἀμαρτάνοντα· εἰ γάρ ὁμολογεῖς τῶν παθῶν τό σκότος τοῦ ἐν σοί φωτός κάλυμμα γενέσθαι, ἤδη σεαυτόν ἐν πρώτοις καταλέγεις κα' κατηγορεῖς, ὅτι οἶδας ἐν σκότει καθῆσθαι καί δουλεύειν τοῖς πάθεσι, καί ἐξουσίαν λαβῶν τέκνον γενέσθαι Θεοῦ, ἦτοι φωτός, καί χρηματίσαι ἡμέρας υἱός, ἄπρακτος ὢν σύ καί ἀργός, ἐν νυκτί διάγεις, διαναστῆναι πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καί ἀποδιώξαι

τό νέφος τῶν παθῶν μή βουλόμενος, ἀλλ' ὡς ἐν βορβόρῳ, τῇ σῇ ῥυπαρᾷ καρδίᾳ, τόν ἐκ τῶν οὐρανῶν κατελθόντα διά τήν σωτηρίαν τήν σὴν παρορᾶς κείμενον.

Διά τοῦτο τοίνυν τάδε λέγει τό φῶς· «Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σέ, πονηρῆ δοῦλε, ὅτι ἐλθόντα με, ὡς σύ λέγεις, καί ἐνοικήσαντα ἐν σοί τόν τάς ἄνω ἀπόστολον τάξεις, τοῦτο γινώσκων αὐτός, ἕσασ με ὑπό τό σκότος κεῖσθαι κεχωρισμένον τῶν σῶν κακῶν, καθά δή τοῦτο λέγεις αὐτός· καί ἐπί τοσοῦτους χρόνους ἐγκαρτερήσαντός μου (312) καί τήν μετάνοιάν σου ἐκδεχομένου καί τήν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν μου προσαναμένοντος, οὐκ ἠβουλήθης μέχρι τέλους κἄν ποσῶς ἐκζητῆσαί με, οὐδέ συμπιγόμενον καί στεναχωρούμενον ἐν σοί ὥκτειρας, οὐδέ εὔρεϊν με τήν δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα, σέ, ἕσασ δά τό μή ἐαθῆναί με ἀναφθῆναι καί θεάσασθαί σε καί ὑπό σοῦ θεαθῆναι, ἀλλ' ὑπό τῶν ἐν σοί παθῶν αἰεὶ συγκαλύπτεσθαι. Ἄπελθε τοιγαροῦν ἀπ' ἐμοῦ, ἐργάτα τῆς ἀνομίας, εἰς τό πῦρ τό αἰώνιον τό ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καί τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐπειδή τήν σὴν ἐπιστροφὴν καί μετάνοιαν ἐπέπεισας, καί οὐκ ἔδωκάς μοι φαγεῖν· ἐδίψησα τήν σωτηρίαν σου, καί οὐκ ἔδωκάς μοι πιεῖν· γυμνός ἤμην τῶν σῶν ἐναρέτων πράξεων, καί οὐκ ἐνέδυσάς με αὐτάς· ἐν φυλακῇ στενωτάτῃ καί ῥυπώσῃ καί σκοτεινῇ τῆς σῆς καρδίας ὑπῆρχον, καί ἐπισκέψασθαι ἢ εἰς φῶς ἐξαγαγεῖν με οὐκ ἠβουλήθης· ἐν ἀσθενείᾳ τῆς σῆς ῥαθυμίας καί ἀπραξίας κατακείμενόν με ἐγίνωσκες, καί οὐ διηκόνησάς μοι διά τῶν ἀγαθῶν σου ἔργων καί πράξεων. Λοιπὸν ἀπελθε ἀπ' ἐμοῦ».

Ταῦτα τοιγαροῦν ἐρεῖ, καί νῦν ὁ Κύριος λέγει, πρὸς τοὺς λέγοντας ἐν ἑαυτοῖς μὲν ἔχειν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ὑπό δέ τοῦ σκότους τῶν παθῶν αὐτῶν καλυπτόμενόν τε καί σκεπαζόμενον καί μηδέ ὀρώμενον τοῖς νοεροῖς τῆς ψυχῆς αὐτῶν ὀφθαλμοῖς. Πρὸς δέ γε τοὺς λέγοντας μὲν γινώσκουν αὐτόν, ὁμολογοῦντας δέ μή βλέπειν τό τῆς θεότητος αὐτοῦ φῶς, ταῦτά φησιν· «Εἰ ἐγνώκετέ με, ὡς φῶς με ἐγνώκετε ἄν· φῶς γάρ ὄντως ἐγώ τοῦ κόσμου εἰμί». Ἄλλ' οὐαὶ οἱ λέγοντες· «Πότε ἡ ἡμέρα Κυρίου ἐλεύσεται;», καί ταύτην καταλαβεῖν μή σπουδάζοντες. Ἡ γάρ παρουσία τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς πιστοὺς γέγονε καί αἰεὶ γίνεται καί εἰς πάντας τοὺς βουλομένους ἐφέστηκεν. Εἰ γάρ ἐκεῖνος τό φῶς τοῦ κόσμου ἐστὶ καί τοῖς αὐτοῦ ἀποστόλοις (313) εἶπε μεθ' ἡμῶν ἕως τῆς συντελείας συνέσεσθαι, πῶς, μεθ' ἡμῶν ὢν, ἐλεύσεται; Οὐδαμῶς. Οὐ γάρ ἐσμέν υἱοὶ σκότους καί υἱοὶ νυκτός, ἵνα τό φῶς ἡμᾶς καταλάβῃ, ἀλλ' υἱοὶ φωτός καί υἱοὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἡμέρας ὅθεν καί ζῶντες ἐν τῷ Κυρίῳ ἐσμέν καί ἀποθνήσκοντες ἐν αὐτῷ καί σὺν αὐτῷ ζήσομεν, καθὼς ὁ Παῦλος φησι. Περὶ τούτου γάρ καί ὁ θεολόγος οὕτως λέγει Γρηγόριος· «Ὅπερ ἐστὶ τοῖς αἰσθητοῖς ἥλιος, τοῦτο τοῖς νοητοῖς Θεός». Οὗτος γάρ ἔσται καί ὁ μέλλων αἰὼν καί ἡ ἀνέσπερος ἡμέρα καί βασιλεία οὐρανῶν, νυμφῶν καί παστᾶς καί γῆς πράξεων καί θεῖος παράδεισος καί βασιλεὺς καί διάκονος, καθὼς αὐτός οὕτως εἶρηκε· «Μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτῶν εὐρήσει γρηγοροῦντας· ἀμὴν γάρ λέγω ὑμῖν ὅτι ἀνακλινεῖ αὐτούς καί περιζωσάμενος διακονήσει αὐτοῖς».

Ταῦτα οὖν πάντα καί τούτων ἕτερα πλείονα, ἃ οὐκ ἐξόν τινα ἀριθμῆσασθαι, τοῖς αὐτῷ πιστεύουσι γενήσεται ὁ Χριστός οὐκ ἐν τῷ μέλλοντι μόνον αἰῶνι, ἀλλὰ πρῶτον ἐν τῷδε τῷ βίῳ, εἴθ' ὕστερον καί ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι. Εἰ καί ἐνταῦθα μὲν ἀμυδρότερον ἀκεῖ τελεώτερον, πλὴν ὅμως πάντων τῶν ἐκεῖ ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη τὰς ἀρχὰς οἱ πιστοὶ βλέπουσι τρανῶς καί λαμβάνουσιν· οὔτε γάρ τὰς ἐπαγγελίας ἀπάσας ἐνταῦθα ἀπολαμβάνουσιν· οὔτε, ἐκεῖ τό πᾶν ἐλπίζοντες, μένουσιν, ἐνταῦθα ὄντες, τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἄμοιροί τε καί ἄγευστοι. Ἄλλ' ἐπιείπερ διά θανάτου καί τῆς ἀναστάσεως τήν βασιλείαν ἡμῖν ὁ Θεός καί τήν ἀφθαρσίαν καί πᾶσαν τήν αἰώνιον ζωὴν δοῦναι ὠκονομήσατο, ψυχικῶς μὲν ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη κοινωνοὶ καί (314) μέτοχοι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀναμφιβόλως γινόμεθα, οἷον ἀφθαρτοὶ καί ἀθάνατοι καί υἱοὶ Θεοῦ καί υἱοὶ φωτός καί υἱοὶ ἡμέρας καί κληρονόμοι τῆς

βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὡς αὐτήν ἐκείνην ἐντός ἡμῶν δηλονότι περιφέροντες – ταῦτα γάρ πάντα ἀπ’ ἐντεῦθεν ἤδη ἐν αἰσθήσει ψυχῆς καί γνώσει λαμβάνομεν, εἰ μή τι ἀδόκιμοι τῇ πίστει ἢ ἔλλιπεῖς ἐν τῇ τῶν θείων ἐντολῶν ἐργασία ἐσμέν, σωματικῶς δέ οὐκέτι, ἀλλά φθαρτόν αὐτό, ὡς ὁ Χριστός καί Θεός πρό τῆς ἀναστάσεως, περιφέρομεν, καί παρ’ αὐτοῦ ἐμπεριεχόμενοι καί δεσμούμενοι τήν ψυχὴν, οὐ χωροῦμεν νῦν τήν ἀποκαλυπτομένην ὅλην ἡμῖν εἰσδέξασθαι δόξαν, ἀλλὰ τό ἄρρητον πέλαγος τῆς δόξης ἐνοπτριζόμενοι, ράνιδα βλέπειν ἐκείνου μίαν ἠγούμεθα καί διά τοῦτο ἐν ἐσόπτρῳ λέγομεν ἄρτι βλέπειν καί ἐν αἰνίγματι, πλήν ὁμοίους ἡμᾶς ἑαυτούς πνευματικῶς ὀρῶμεν ἐκείνου τοῦ παρ’ ἡμῶν ὀρωμένου καί ἡμᾶς βλέποντος κατά τήν παροῦσαν ζωὴν· μετὰ δέ τήν ἀνάστασιν, καί αὐτό τό σῶμα πνευματικόν· ὡς αὐτός ἐκείνος ἐκ τοῦ μνημείου τοῦτο ἀλλοιώσας θεϊκῇ δυνάμει ἀνέστησεν, οὕτω καί ἡμεῖς πάντες τοῦτο ληψόμεθα πνευματικόν καί οἱ ὁμοιωθέντες αὐτῷ πρότερον ψυχικῶς ὁμοιωθησόμεθα αὐτῷ καί τότε σωματικῶς τε ἅμα καί ψυχικῶς, τουτέστιν ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ἄνθρωποι τῇ φύσει, θεοὶ τῇ χάριτι, καθά δή καί αὐτός ἐκεῖνος Θεός τῇ φύσει, ἄνθρωπος τῇ ἀγαθότητι ἐχρημάτισεν. Οἱ δέ τό μυστήριον τοῦτο ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι, πῶς μή ποθοῦσι καί ἐπιθυμοῦσι τόν θάνατον, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος· «Οἱ δέ ἐν τῷ σκῆνει τούτῳ ὄντες στενάζομεν, τήν ἀποκάλυψιν ἀπεκδεχόμενοι τῶν υἰῶν τοῦ Θεοῦ».

Καί γάρ εἰ μή τοῦτό ἐστι μὴδέ ἀπ’ ἐντεῦθεν ἐν σῶματι ὄντες τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐν μετοχῇ καί κοινωνίᾳ γινόμεθα, (315) μὴδέ τήν χάριν λαμβάνομεν οἱ ἐκλεκτοί, λοιπόν καί ὁ Χριστός αὐτός προφήτης ἐστί καί οὐ Θεός· ἀλλὰ καί πάντα ὅσα τό αὐτοῦ εὐαγγέλιον λέγει, προφητεία περί μελλόντων ἐστί καί οὐχί δωρεά χάριτος· ὁμοίως δέ καί οἱ ἀπόστολοι προφητεῖαν ἐνεχειρίσθησαν, ἀλλ’ οὐχί τῶν προφητευθέντων ἐκπλήρωσιν, οὐδέ ἔλαβόν τι ἐκεῖνοι οὐδέ ἑτέροις μετέδωκαν. Ἄλλ’ ὡς τῆς ἀγνοίας τῶν οὕτως ἐχόντων καί τῆς σκοτώσεως! Λόγοι λοιπόν κατ’ αὐτούς ἐστί διακενῆς ἡ πίστις ἡμῶν, ἔργων ἔρημοι. Εἰ γάρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπέφανε λόγῳ μόνῳ καί οὐ πράγματι, καί οὕτω γεγονέναι νομίζομεν τό μυστήριον τῆς πίστεως ἡμῶν, τίς ἡμῶν ἀθλιώτερος; Εἰ τό φῶς τοῦ κόσμου ὁ Χριστός ἐστί καί Θεός, παρά μηδενός δέ τῶν ἀνθρώπων τοῦτον ἀδιαλείπτως ὀραῖσθαι πιστεύομεν, τίς ἄρα ἡμῶν ἀπιστότερος;

Εἰ τοίνυν αὐτός φῶς ἐστί, τοὺς δέ ἐνδιδυσκομένους αὐτόν μὴ ἐπαισθάνεσθαι λέγομεν, τί νεκροῦ διαφέρομεν; Εἰ δέ αὐτός μὲν ἡ ἄμπελος, ἡμεῖς δέ τὰ κλήματα, ἐάν μὴ τήν πρὸς αὐτόν γινώσκωμεν πάντως ἔνωσιν, ἄψυχοι καί ἄκαρποι καί ξύλα ξηρά, ὕλη πυρός ἀσβέστου τυγχάνομεν. Εἰ δέ καί οἱ τρώγοντες αὐτοῦ τήν σάρκα καί πίνοντες αὐτοῦ τό αἷμα ζωὴν αἰώνιον ἔχουσι κατά τό θεῖον αὐτοῦ λόγιον, ταῦτα δέ ἡμεῖς ἐσθίοντες οὐδέν τῆς αἰσθητῆς τροφῆς πλέον γενόμενον ἐν ἡμῖν αἰσθανόμεθα οὐδέ ζωὴν ἄλλην ἐν γνώσει λαμβάνομεν, ἄρτον λοιπόν μόνον ψιλόν, οὐδέ δέ καί Θεόν μετελάβομεν. Εἰ γάρ Θεός καί ἄνθρωπος ὁ Χριστός, καί ἡ ἀγία σὰρξ αὐτοῦ οὐ σὰρξ μόνον, ἀλλὰ σὰρξ καί Θεός ἀχωρίστως, ἀλλὰ καί ἀσυγχύτως, ὁρατός μὲν τῇ σαρκί εἶτ’ οὖν τῷ ἄρτῳ τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς ὑπάρχων, ἀόρατος δέ τῇ θεότητι τοῖς αἰσθητοῖς, τοῖς δέ γε τῆς ψυχῆς ὄμμασι καθορώμενος. Διό καί ἀλλαχοῦ· (316) «Ὁ τρώγων μου τήν σάρκα» φησί «καί πίνων μου τό αἷμα ἐν ἐμοί μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ». Καί οὐκ εἶπεν, ἐν αὐτοῖς μένει καί αὐτά ἐν αὐτῷ, ἀλλ’ ἐν ἐμοί, τουτέστιν ἐν τῇ ἐμῇ δόξῃ, ἐν τῷ ἐμῷ φωτί, ἐν τῇ ἐμῇ θεότητι. «Ἐγὼ γάρ, φησίν, ἐν τῷ Πατρὶ καί ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί· καί ἐγὼ ἐν ὑμῖν καί ὑμεῖς ἐν ἐμοί». Εἰ οὖν ταῦτα πάντα ἀγνώστως καί ἀναισθητῶς γίνεσθαι νομίζομεν ἐν ἡμῖν, τίς τήν ἡμῶν ἀναισθητῶς γίνεσθαι νομίζομεν ἐν ἡμῖν, τίς τήν ἡμῶν ἀναισθησίαν ἀξίως ἄρα θρηνησεῖεν; Ὅντως οὐδεὶς.

Ἄλλὰ μακάριοι οἱ ὡς φῶς ἐλθόντα τόν Χριστόν ἐν τῷ σκοτεινῷ δεξάμενοι, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ φωτός καί ἡμέρας ἐγένοντο.

Μακάριοι οί τό φῶς αὐτοῦ νυνί ἐνδυσάμενοι, ὅτι τό τοῦ γάμου ἤδη περιεβάλοντο ἔνδυμα· οἱ οὐ δεθήσονται χεῖρας ἢ πόδας, οὐδέ εἰς τό πῦρ τό αἰώνιον ἐμβληθήσονται.

Μακάριοι οἱ ἐν σώματι τόν αὐτόν Χριστόν θεασάμενοι, τρισμακάριοι δέ οἱ νοερώς αὐτόν καί πνευματικῶς ἰδόντες καί προσκυνήσαντες, ὅτι εἰς τόν αἰῶνα οὐ μή ὄψονται θάνατον. Καί μή ἀπίσται τοῦτο, ὁρῶν καί ἐν τοῖς ἐπιγείοις τοῦτο γινόμενον· οἱ γάρ τόν ἐπί γῆς βασιλέα ἰδεῖν καταξιωθέντες κατάδικοι, τῆς ἐπί θάνατον ἀγούσης ἀποφάσεως εὐθύς ἀπαλλάσσονται.

Μακάριοι οἱ τόν Χριστόν καθ' ἐκάστην μετά τοιαύτης ἐσθίοντες θεωρίας καί γνώσεως, ὡς Ἡσαΐας ὁ προφήτης τόν ἄνθρακα, ὅτι αὐτοί καθαρθήσονται ἀπό παντός ρύπου ψυχῆς τε καί σώματος.

Μακάριοι οἱ καθ' ὥραν τοῦ ἀρρήτου γευόμενοι τῷ στόματι τοῦ νοός αὐτῶν, ὅτι αὐτοί ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως (317) περιπατήσουσι καί τόν ἅπαντα χρόνον ἐν εὐφροσύνῃ διατελέσουσι.

Μακάριοι οἱ τό φῶς τοῦ Κυρίου ὡς αὐτόν ἐκεῖνον ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη γνωρίσαντες, ὅτι αὐτοί ἀνεπαισχύντως αὐτῷ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι παραστήσονται.

Μακάριοι οἱ ἐν τῷ φωτί τοῦ Χριστοῦ διάγοντες πάντοτε, ὅτι αὐτοί καί νῦν καί εἰς τοὺς αἰῶνας ἀδελφοί καί συγκληρονόμοι αὐτοῦ εἰσὶ τε καί ἀεὶ ἔσονται.

Μακάριοι οἱ τό φῶς ἐν τῇ ἑαυτῶν καρδίᾳ νυνί ἀνάψαντες καί ἄσβεστον τοῦτο διαφυλάξαντες, ὅτι αὐτοί τῷ νυμφίῳ ἐν τῇ τοῦ βίου ἐξόδῳ φαιδροί προσυπαντήσουσι καί μετ' αὐτοῦ εἰς τόν νυμφῶνα λαμπαδοῦχοι συνεισελεύονται.

Μακάριοι οἱ μή ἐν ἑαυτοῖς λογισάμενοι ὅτι οὐχί ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη οἱ ἄνθρωποι τήν πληροφορίαν τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ἀλλ' ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου, ἢ καί μετά τήν ἐξοδον, ταύτην λαμβάνουσιν, ὅτι αὐτοί ταύτην νυνί λαβεῖν ἀγωνίζονται.

Μακάριοι οἱ ἐπί μηδενί τῶν εἰρημένων διστάζοντες ἢ ψευδές εἶναι τοῦτο ὑπονοήσαντες, ὅτι αὐτοί, εἰ καί μηδέν τούτων ἔχουσιν, ὅπερ ἀπεύχομαι, ἀλλά γε πάντως σπουδάσουσι κτήσασθαι.

Μακάριοι οἱ ὅλη ψυχῇ ἐκζητοῦντες ἐλθεῖν πρὸς τό φῶς, τῶν ἄλλων ἀπάντων καταφρονήσαντες, ὅτι, εἰ καί μή φθάσουσιν ἔτι ἐν σώματι ὄντες εἰσελθεῖν εἰς τό φῶς, ἀλλ' οὖν γε ἴσως ἐλπίσι χρησταῖς ἐκδημήσουσι καί ἐν αὐτῷ, μετρίως μὲν, ὅμως γενήσονται.

Μακάριοι οἱ ἀεὶ πικρῶς διά τά αὐτῶν ἁμαρτήματα κλαίοντες, ὅτι αὐτούς τό φῶς καταλάβῃ καί τά πικρά δάκρυα εἰς γλυκέα μεταποιήσῃ.

Μακάριοι οἱ τῷ θείῳ φωτί ἀυγαζόμενοι καί τήν ἑαυτῶν (318) ἀσθένειαν βλέποντες καί τό δυσειδές τῆς ψυχικῆς αὐτῶν στολῆς κατανοοῦντες, ὅτι αὐτοί ἀενάως κλαύσονται καί τοῖς ὀχετοῖς τῶν δακρύων ἀποπλυνθήσονται.

Μακάριοι οἱ τῷ θείῳ φωτί πλησιάσαντες καί ἔνδον αὐτοῦ εἰσελθόντες καί φῶς ὅλοι γενόμενοι, συγκραθέντες αὐτῷ, ὅτο αὐτοί τήν ῥυπαράν τελείως στολήν ἀπεδύσαντο καί οὐκέτι πικρά δάκρυα κλαύσονται.

Μακάριοι οἱ τό ἑαυτῶν ἔνδυμα ὡς τόν Χριστόν ἐκλάμποντα βλέποντες, ὅτι αὐτοί ἀνεκφράστου χαρᾶς καθ' ὥραν πλησθήσονται καί ἐν ἐκπλήξει γλυκέως δακρύσουσιν, υἱούς καί συμμετόχους ἑαυτοῦς ἤδη γεγονότας τῆς ἀναστάσεως τεκμαίρομενοι.

Μακάριοι οἱ διηνεκῶς τό νοερόν ὄμμα ἀνεωγμένον ἔχοντες καί ἐν πάσῃ εὐχῇ τό φῶς καθορῶντες καί στόμα πρὸς στόμα συλλαοῦντες αὐτῷ, ὅτι αὐτοί ἰσότημοι τῶν ἀγγέλων, εἰ τολμηρόν δέ εἰπεῖν, καί ὑπέρ ἀγγέλους ἐγένοντο καί γενήσονται· ἐκεῖνοι γάρ ὑμνοῦσιν, οὗτοι δέ ἐντυγχάνουσιν. Εἰ δέ τοιοῦτοι ἐγένοντο καί ἀεὶ γίνονται, ἔτι περιόντες τῷ βίῳ καί τῇ τῆς σαρκός φθορᾷ ἐμπεδοῦμενοι, ὅποιοι ἄν

μετά τήν ἀνάστασιν καί μετά τό ἀπολαβεῖν τό πνευματικόν ἐκεῖνο καί ἄφθαρτον σῶμα ἔσονται; Πάντως οὐκ ἀγγέλων μόνον ἴσοι, ἀλλά καί τοῦ τῶν ἀγγέλων δεσπότου ὅμοιοι, καθῶς γέγραπται· «Οἶδαμεν δέ, φησίν, ὅτι, ὅταν ἀποκαλυφθῆ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα».

Μακάριος ὁ μοναχός ἐκεῖνος ὁ ἐν εὐχῇ τῷ Θεῷ παριστάμενος καί βλέπων αὐτόν καί βλεπόμενος παρ' αὐτοῦ καί ἔξω τοῦ κόσμου γεγονότα ἑαυτόν αἰσθανόμενος, ὄντα δέ ἐν τῷ Θεῷ μόνω, καί μή δυνάμενος γνῶναι εἴτε ἐν σώματι εἴτε ἐκτός τυγχάνει σώματος, ὅτι αὐτός ἀκούσει ἄρρητα ῥήματα ἃ οὐκ ἐξόν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι, καί ἴδη ἃ (319) ὀφθαλμός οὐκ εἶδεν, οὐδέ οὐς ἤκουσεν, οὐδέ ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου σαρκίην ἀνέβη.

Μακάριος ὁ τό φῶς τοῦ κόσμου ἐν ἑαυτῷ μορφωθέν θεασάμενος, ὅτι αὐτός ὡς ἔμβρυον ἔχων τόν Χριστόν, μήτηρ αὐτοῦ λογισθήσεται, καθῶς αὐτός ἐκεῖνος ὁ ἀψευδής ἐπηγγείλατο· «Μήτηρ μου» λέγων «καί ἀδελφοί καί φίλοι οὗτοί εἰσι». Ποῖοι; «Οἱ ἀκούοντες τόν λόγον τοῦ Θεοῦ καί ποιῶντες αὐτόν». Ὅστε οἱ μή τηροῦντες τὰς ἐντολάς, ἑαυτούς τῆς τοιαύτης χάριτος ἐκουσίως ἀποστεροῦσιν, ἐπεὶ δυνατόν τό πρᾶγμα καί ἦν καί ἔστι καί ἔσεται καί ἐγένετο καί γίνεται καί εἰς πάντας τοὺς τά προστάγματα αὐτοῦ ἐκπληροῦντας γενήσεται.

Ἴνα δέ μή καταλιπόντες τοῦτο ἀμάρτυρον, ἀφ' ἑαυτῶν τι λέγειν καί τά ὄντα ἀδύνατα ὡς δυνατά δογματίζουσιν ὑποπτειθῶμεν, αὐτόν καί αὐθις τόν μακάριον Παῦλον, τό τοῦ Χριστοῦ στόμα, εἰς μέσον ὑμῖν παραγάγωμεν, τοῦτο παριστῶντα τρανῶς ἐν τῷ λέγειν· «Τεκνία, οὐς πάλιν ὠδίνω ἄχρις οὗ Χριστός μορφωθῆ ἐν ὑμῖν». Ἄρα ποῦ λέγων αὐτόν ἢ ἐν ποιῶ τόπῳ καί μέρος τοῦ σώματος ἡμῶν μορφωθήσεται, ἐν τῷ μετώπῳ, ἀλλά ἐν τῷ προσώπῳ ἢ τῷ στήθει τοῦτον λογίζεσθε; Οὐ μὲν οὖν, ἀλλά ἔνδον, ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν. Μή δέ καί σωματικῶς μορφοῦσθαι αὐτόν ὑπελάβετε; Ἀπαγε, ἀλλά μορφοῦται μὲν, ἀσωμάτως δέ καί ὡς Θεῷ πρόπον ἐστί. Πλὴν ὡς περ γινώσκει ἡ γυνή σαφῶς, ὅταν ἔγγυός ἐστιν, ὅτι σκιρτᾷ τό βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς καί οὐκ ἂν ποτε ἀγνοήσῃ ὅτι αὐτό ἔνδον ἔχει ἐν ἑαυτῇ, οὕτω καί ὁ τόν Χριστόν ἔχων μεμορφωμένον ἐν ἑαυτῷ καί τὰς κινήσεις ἤτοι ἐλάμψεις αὐτοῦ γινώσκει καί τὰ σκιρτήματα ἤτοι τὰς ἀστράπας αὐτοῦ ὅλως οὐκ ἀγνοεῖ καί τήν μόρφωσιν αὐτοῦ ἐν ἑαυτῷ καθορᾷ· οἷον τό φῶς τῆς λαμπάδος ἔνδοθεν ἐν τῷ κατόπτρῳ δεικνύεται, οὐκ ἐν φαντάσματι ἀνυποστάτῳ καθάπερ ἐκεῖνο ἐστί, (320) ἀλλ' ἐν φωτὶ ἐνυποστάτως καί οὐσιωδῶς δεικνύμενον, ἐν μορφῇ ἀμόρφῳ καί ἐν ἀνιδέῳ ἰδέᾳ ἀοράτως ὀρώμενον καί ἀκατανοήτως κατανοούμενον.

Οὕτως οὖν ἡ ἀκαταληψία καταλαμβάνεται τῆς πίστεως ἡμῶν, ὧ ἀδελφοί. Οὕτω παρ' οἷς ἂν ὁ Πατήρ καί ὁ Υἱός ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι παραγένωνται καί μονήν ἐπ' ἀληθείας ποιήσωσι, καθορῶνται καί κατανοοῦνται ἀναμφιβόλως, ἀπαραλλάκτως, ἐν ἐνὶ φωτὶ, καθῶς εἶπομεν, γινωσκόμενοι. Πλὴν ὡς περ ὁ καταδιώκων τινά φεύγοντα, κἂν ἐγγύς αὐτοῦ καί κατά πόδας εἶναι νομίζῃ καί ἤδη δοκῇ ἄπτεσθαι καί ἄκροισ δακτύλοις προσεγγίζουσιν αὐτῷ, οὐ δύναται ἐγκρατῆς γενέσθαι αὐτοῦ, παρά τρίχα τό δὴ λεγόμενον ὦν, οὕτως οὐδέ, ἐάν λογισμὸν τινά μικρόν ἢ συνδυασμὸν, ἀπιστίας λέγω ἢ διψυχίας ἢ δειλίας, ἢ τό οἰονοῦν πάθος ἐν ἀμελείᾳ καί ῥαθυμίᾳ ἔξομεν, ἢ καί πράγματός τινος μικροῦ καί ἐλαχίστου εἰ ὅλως ἀντιποιησόμεθα, οὐκ ἂν θεότητος κοινωνοὶ γενησόμεθα, οὐκ ἂν εἰς τό ὕψος τῆς δόξης ταύτης ἀναχθῶμεθα. Ὡς γάρ τό παρά τρίχα ἐκεῖ, οὕτω καί τό μικρόν τοῦτο ἐπὶ τῶν πνευματικῶν γίνεται. Καί εἰ μή τελέως καί αὐτῆς τῆς ψυχῆς ἡμῶν καί τοῦ σώματος, ὡς ἐπὶ μαρτύριον κληθέντες, καταφρονήσωμεν καί πρὸς πᾶσαν τιμωρίαν καί πάντα θάνατον ὅλους ἑαυτούς καί τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐκδώσωμεν, μηδέ μιμνησόμενοι τινος τῶν πρὸς ζωὴν καί σύστασιν τοῦ φθαρτοῦ τούτου σώματος, μή τί γε μεριμνῶντες,

οὐκ ἄν φίλοι καί ἀδελφοί, οὐκ ἄν συμμετοχοὶ καί συγκληρονόμοι, οὐδέ τῶν εἰρημένων μυστηρίων Θεοῦ ἐν θεωρίᾳ καί γνώσει καί πείρᾳ γενώμεθα.

Διά τοι τοῦτο ὁ μή πρός ταῦτα φθάσαι καταξιωθείς καί τῶν τοιούτων ἐν κατασχέσει γενέσθαι καλῶν ἑαυτοῦ καταγινωσκέτω μόνου καί μή λεγέτω, προφασιζόμενος προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, ὅτι ἀδύνατον τό πρᾶγμα, ἢ ὅτι (321) γίνεται μέν, ἀγνώστως δέ· ἀλλά γινωσκέτω πληροφορούμενος ἀπό τῶν θείων Γραφῶν, ὅτι τό μέν πρᾶγμα δυνατόν καί ἀληθές ἐστίν, ἔργῳ γινόμενον καί γνωστῶς ἐνεργούμενον, τῇ δέ ἀργίᾳ καί ἐλλείψει τῶν ἐντολῶν αὐτός ἑαυτόν ἕκαστος τῶν τοιούτων κατά ἀναλογίαν ἀποστερεῖ ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ἐντεῦθεν μέν γευσασμένους καί γνόντας ὅτι χρηστός ὁ Κύριος, ἐκεῖθεν δέ ὄλον ὀψομένους αὐτόν καί εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων συνευφραινομένους αὐτῶ· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΑ΄ (322)

Περί τῆς ζωοποιῦ νεκρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ τῆς αἰετινῆς ἐν αἰσθητῶς ἐν τοῖς τελείοις. Καί ὅτι ἡ κτῆσις τῶν ἀρετῶν αἵματι ἀγοράζεται· καί τίνα τῶν ἀρετῶν τά καταγώγια καί ὅτι ὁ μή διά τῆς πρώτης βαθμίδος κατά τάξιν εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀνερχόμενος οὐδαμῶς εἰσελεύσεται εἰς αὐτήν. Ὅτι ἐν τοῖς τελείοις χαρά καί ἀγαλλίασις ἐστίν, καί οὐ δάκρυον, καί βρούσι τῆς θεολογίας τά ρεῖθρα. Καί πρός τό τέλος, ὅτι δεῖ ἐπιτηδᾶν ταῖς ἀρχαῖς ἄνευ τῆς πληροφούσης τᾶς καρδίας ἡμῶν χάριτος, τῆς ἐπί τό ποιμαίνειν καλούσης τόν λαόν τοῦ Θεοῦ· καί τί τό ἔργον τῶν προῖσταμένων, τίς δέ ἡ περὶ τά λογικά πρόβατα φροντίς, καί πῶς ὀφείλουσι ταῦτα παρά τῶν ποιμένων ποιμαίνεσθαι.

Τά τῆς ζωοποιῦ νεκρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ καί τῆς θαυμαστῆς ἐνεργείας αὐτῆς τῆς γινομένης αἰετινῆς ἐν τοῖς τελείοις τήν ἀρετήν καί τήν γνώσιν οὐ πᾶς τις ὁ ἀκούων καί διαγνώσεται, εἰ καί τοῦτό τις οἶεται, ἀλλ' ἐκεῖνοι μόνου οἱ ἐπιγνώκοτες καί κατειληφότες ἐναργῶς τό οὕτω λέγον τοῦ Ἀποστόλου ἱερώτατον λόγιον· «Παράγει γάρ τό σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, ἵνα καί οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μή ἔχοντες ὧσι καί οἱ ἀγοράζοντες ὡς μή κατέχοντες καί οἱ κλαίοντες ὡς μή κλαίοντες καί οἱ χαίροντες ὡς μή χαίροντες καί οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ ὡς μή καταχρώμενοι», οὕτω καί οἱ μεριμνῶντες ὡς μή μεριμνῶντες καί (323) οἱ ἐργαζόμενοι ὡς μή ἐργαζόμενοι. Καί πάλιν· «Ὡς νεκροί, καί ἰδοῦ ζῶμεν, ὡς μηδέν ἔχοντες καί πάντα κατέχοντες». Μή οὖν παραδράμης ἀπλῶς ταῦτα καί οὕτω πως ἐννοεῖν τήν ἐν αὐτοῖς ἐγκεκρυμμένην δύναμιν νόμιζε, ἀλλά κατανόει μοι ἀκριβῶς τήν ἔνδοθεν τῆς ψυχῆς σου διάθεσιν, ἀγαπήτε, καί ἀπό τῶν ὀρωμένων πραγμάτων παραστήσομέν σοι τῶν εἰρημένων τήν θεωρίαν· πρόσεχε δέ τοῖς λεγομένοις ἐν ἀκριβείᾳ.

Ὁ ἤδη νεκρός γεγονώς, πρός οὐδέν τῶν ὀρωμένων ἐν αἰσθητῶς διάκεται· καί ὁ μηδέν ἔχων, πάντως ἐστέρηται, πάντων χρήζει, πάντων ἐπιθυμεῖ· ὁ δέ τά πάντα κατέχων, πρός ποῖον ἄλλο πρᾶγμα τοῦ βίου σχοίη τήν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, συμπεριλαβῶν δηλονότι τά πάντα καί μή καταλείψας μηδέν ὃ καί ἐπιθυμήσαι ὀφείλει τοῦ κτήσασθαι; Ἀλλά μακάριος ὁ ἔργῳ ταῦτα ζητήσας, ὁ πείρα καταλαβῶν καί ἰδῶν καί μαθῶν. Οὐ γάρ λόγοι κενοί οἱ λόγοι ἡμῶν εἰσιν, ἀλλά καθάπερ οἰκία καί πόλεις καί βασιλεία ἐν ταῖς ὁδοῖς καί ταῖς χώραις κατά τόπους εἰσίν, οὕτω καί ἐν αὐτῇ τῇ ὁδῷ τῇ πρός οὐρανόν ἀπαγούσῃ αἱ ἐντολαί τοῦ Θεοῦ καί αἱ ἀρεταί κατά

σταδίου καὶ τόπους ὑπάρχουσιν. Ἡμεῖς οὖν τὰ περί ἐκείνων λέγομεν, καθ' ὅσον ὁ λόγος χωρεῖ σαφηνίσει τὰς ὀρωμένας ἐκεῖνας κτίσεις καὶ τὰ μεγέθη καὶ κάλλη αὐτῶν. Ὁ δέ γε ἀναγινώσκων, πῶς ἀπὸ μόνων τῶν λόγων θεωρός αὐτῶν τῶν πραγμάτων γενήσεται; Οὐδαμῶς, εἴποι ἄν. Εἰ δέ θεωρός γενέσθαι οὐ δύναται, κύριος τούτων ἑνὸς πῶς γένηται; Ἔστι μὲν γὰρ ἰδεῖν αὐτὰ ἢ ἐξ αὐτῶν τινα μερικῶς, μὴ κτήσασθαι δέ. Τό μὲν γὰρ ἰδεῖν, ἢ καὶ ἀκοῦσαι καὶ ἑτέροις πάλιν τὰ ἀκουσθέντα εἰπεῖν, ῥάδιον τοῖς πᾶσιν ὑπάρχει καὶ εὐκόλον, τό δέ κτήσασθαι τι τῶν τοιούτων τιμήματος ἀγοράζεται. Τό δέ εἰς ἀγοράν τῶν τοιούτων διδόμενον οὐ χρυσίον ἐστίν, ἀλλ' οὐδέ ἀργύριον, αἶμα δέ· αἶματι γάρ ταῦτα ἕκαστος (324) ἡμῶν τῶν βουλομένων ἕνα καθ' ἕνα ἐξαγοράζεται. Ἐν ἀληθείᾳ γάρ, εἰ μή τις ὡς πρόβατον σφαγιασθῆ ὑπὲρ μιᾶς καὶ τῆς τυχούσης ἀρετῆς καὶ τό αἶμα ἐκχέῃ τό ἴδιον ὑπὲρ αὐτῆς, οὐ κτήσεται ταύτην ποτέ· διὰ θανάτου γάρ τοῦ κατὰ πρόθεσιν ὠκονόμησεν ὁ Θεός τὴν ζωὴν λαμβάνειν ἡμᾶς τὴν αἰώνιον. Θάνε καὶ ζήση. Οὐ βούλει; Καὶ ἰδοὺ σύ νεκρός.

Ἄλλ' ἴδωμεν τὰς μονὰς καὶ οἰκίας τῶν ἀρετῶν ποῖαί εἰσι καὶ τίνες, ὑπὲρ ὧν ὀφείλει τις κενοῦν τό αἶμα αὐτοῦ εἰς τὴν κτῆσιν αὐτῶν. Ἔστιν οὖν οἰκία πρώτη ἢ μακαρία ταπεινῶσις· «Μακάριοι γάρ, φησὶν, οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Ὁ τοίνυν βουλόμενος εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην καὶ σύν αὐτῇ κτῆσασθαι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ πρό τῶν πυλῶν αὐτῆς, ὡσπερ κριός, δεδεμένος χεῖρας καὶ πόδας αὐτοῦ, εἰς σφαγὴν ἑαυτὸν πᾶσι τοῖς βουλομένοις πρῶτον ἐκδῶ καὶ κατατυθήσεται καὶ τελείως τεθνήξεται, τό οἰκεῖον αὐτοῦ ἀποκτείνας θέλημα, οὐκ εἰσελεύσεται ποτε ἔνδοθεν αὐτῆς, ἀλλ' οὐδέ κατάσχη αὐτήν· εἰ δέ μὴ ταύτην, οὐδ' ἑτέραν τῶν ἄλλων. Οὐκ ἔστι γάρ τὸν ὑπερβαίνοντα ταύτην ἐν ἑτέρᾳ γενέσθαι ποτέ· ἐν τάξει γάρ καὶ βαθμῶ ταύτας ἔθετο ὁ Θεός. Καὶ ὡσπερ νήσους τινὰς ἐν πελάγει θαλάσσης, οὕτως ἐν μέσῳ τοῦ βίου καὶ ταύτας εἶναι τὰς ἀρετὰς ἐν συνέσει νοήσεις ἀλλήλων ἀφεστηκυίας καὶ γεφύραις τισὶν οἶα δὴ συνημμένας, πάντων ἀπωκισμέναις τῶν γηϊνῶν καὶ ἐξηρητημέναις καὶ ἑτέρας τῆ ἑτέρα ἀσφαλῶς ἐχομέναις. Τούτων οὖν ἀπάντων ἀρχὴ ἢ μακαρία ταπεινῶσις, ἐν ἧ ὁ εἰσελθὼν διὰ τῆς μετανοίας ἀπὸ τῆς δυτικῆς πύλης καὶ ἐνδιατρίψας ἐφ' ἰκανόν ἐν αὐτῇ, ἔξεισιν ἐπὶ τὴν ἀνατολικὴν θύραν καὶ, ἐπὶ τῇ γεφύρᾳ περιπατῶν, οὕτως ἔρχεται πρὸς τὴν τοῦ πένθους καταμονὴν καὶ οἰκίαν· (325) κάκει ἐνδιατρίψας, λουσάμενός τε καὶ καθαρθεὶς καὶ ἐντροφήσας τοῦ κάλλους αὐτοῦ, ἐπὶ τό τῆς πραότητος διέρχεται καταγώγιον· κάκειθεν ἐπὶ τό τῆς δικαιοσύνης διψητήριόν τε καὶ πεινατήριον διαβαίνει δρομαῖος, εἶθ' οὕτω καταλαμβάνει ἐπὶ τό τοῦ ἐλέους καὶ συμπαθείας παλάτιον· καὶ ὑπερβάς τοῦτο, μᾶλλον δέ γεγονώς ἐντός τούτου, εὐρίσκει τό βασιλικόν τῆς καθαρότητος ταμιεῖον· καὶ ἐν αὐτῷ γενόμενος βλέπει τὸν βασιλέα τῆς δόξης ἔνδον καθήμενον, ἐκεῖνον τὸν ἀόρατον πάση τῇ κτίσει.

Νοεὶ μοι οὖν παλάτιον μὲν τό σῶμα, ταμιεῖον δέ βασιλικόν τὴν ἐκάστου ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων ψυχὴν, ἢ διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας συναφθεὶς ὁ Θεός, ὄλην φωτός θεοῦ καὶ θεόν αὐτὴν ἀπεργάζεται διὰ τῆς αὐτοῦ συνουσίας καὶ χάριτος. Εἰς ταύτην δὴ τὴν θεοπρετὴν κατάστασιν πᾶς ὁ διὰ τῆς εἰρημένης τῶν ἀρετῶν ὁδοῦ διερχόμενος, ἔρχεται, ἄλλοθεν δέ διελθεῖν καὶ ὑπερβῆναι τήνδε ἢ τήνδε τὴν οἰκίαν καὶ εἰς τὴν ἑτέραν διὰ μηχανῆς γενέσθαι τινός παντελῶς ἀμήχανον. Οὕτως γάρ ἔταξε τὴν εἴσοδον εἶναι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ὁ δεσπότης Χριστός καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλως γενέσθαι. Εἰ γάρ ὄρια ἑαυτῆς θάλασσα ὑπερβῆναι οὐ δύναται, πόσω μᾶλλον ἄτρωτα ταῦτα καὶ ἀπαράλλακτα διαφυλαχθήσονται. Ἄλλως δέ κλίμακι καὶ βαθμῖσιν ἢ ἀνοδος ἔοικε τῶν ἐπειγομένων πρὸς οὐρανόν. Τό γοῦν σπουδαιότερον τῇ προαιρέσει ἄλλον ἄλλου γενέσθαι καὶ συντομώτερον ἀνελθεῖν ἐν αὐτῇ καὶ προλαβεῖν τὸν πλησίον, ἡμέτερόν ἐστι· τό δέ μὴ ἀπὸ τῆς πρώτης βαθμίδος ἄρξασθαι καὶ κατὰ τάξιν ἀνέρχεσθαι τὴν κλίμακα, ἀλλὰ ποθεν ὑπερβῆναι τὴν πρώτην βαθμίδα

καί πρὸς τὴν ἑτέραν γενέσθαι, πάντη παρὰ ἀνθρώποις ἀμήχανον καὶ ἀδύνατον. Οἱ γάρ τῆς εὐθείας ταύτης ὁδοῦ καὶ τάξεως ἕξω βαίνοντες πλανῶνται πολλά. Ὡς γάρ οὐκ ἔστι δίχα κλίμακος εἰς οἶκόν ποτε ἀνελθεῖν ὑψηλόν, (326) ἢ ἔνδον ἐκείνου αὐτοῦ εὐρεθῆναι τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος, ἔνθα ὁ βασιλεὺς αὐτὸς καταμένει, πρὸ τοῦ γενέσθαι ἐν τοῖς αὐτοῖς βασιλικοῖς προαυλίοις, οὕτως ἀδύνατον τὸν μὴ κατὰ τὴν εἰρημένην τάξιν βαδίσαντα εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἕξω γάρ οἱ τοιοῦτοι πάντες τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ, μηδεὶς αὐτοῦς πλανάτω, ἀνεπαισθήτως τῆς πλάνης πορεύονται.

Ἄλλ' ὦ Κύριε, ὁ ὁδηγὸς τῶν πεπλανημένων, ἡ ἀπλανὴς ὁδὸς τῶν πρὸς σέ ἐρχομένων, ἐπίστρεψον πάντας ἡμᾶς καὶ πρὸς ταύτη σου τῆ κλίμακι στῆσον καί, πρὸς τό ταύτης κρατῆσαι, τῆ χειρὶ σου τὰς χεῖρας ἡμῶν εὐθύνον καὶ ἀπὸ τῆς γῆς ἀρθῆναι καὶ τῆ πρώτη ἐπιβῆναι θαθμίδι ἐνίσχυσον, ὡς ἂν γινώμεν ὅτι πού ποτέ τινος ἐδραξάμεθα καὶ ἀπὸ τῆς γῆς μικρόν ἤρθημεν. Δεῖ γάρ ἡμᾶς ἀνελθεῖν μικρόν πρῶτον πρὸς σέ, ἵνα οὕτως σύ κατέλθῃς πολὺ ὁ καλὸς Δεσπότης καὶ ἐνωθῆς ἡμῖν. Ὑπόδειξον, Δέσποτα, τὴν πύλην τῆς βασιλείας σου τὴν προαύλιον, ὅπως ἐγκαρτερήσαντες ἐν αὐτῇ κρούσωμεν, ἕως ἂν διὰ τοῦ κατὰ προαίρεσιν θανάτου ἀνοιγῆ ἡμῖν ἡ πύλη, καὶ ἔνδον γενόμενοι καὶ κατὰ μίαν κρούοντες πύλην καὶ ταύτας ἀνοίγοντες, αὐτὸς ἀκούσας τοὺς στεναγμούς καὶ τὰς στερνοτυπίας ἡμῶν, σπεύσας κατέλθῃς ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν ὑπερώων σου, ὁ πολυεὐσπλαγχνος καὶ οἰκτίρμων Θεός, καὶ ἀκούσωμεν τοὺς κρότους τῶν παναχράντων ποδῶν σου καὶ γινώμεν ὡς διανοίγεις τὰς ἐνδοτέρας πύλας, κεκλεισμένας οὕσας ἡμῖν τοῖς ἀμαρτωλοῖς, καὶ παραγενόμενος πρὸς ἡμᾶς εἴπῃς· «Τίς ὁ κρούων ἐστί;». Καὶ ἀποκριθέντες ἐν ἀλαλαγμῷ καὶ θρήνοις εἴπωμεν σὺν τρόμῳ πρὸς σέ καὶ χαρᾶ. Ἡμεῖς ἔσμεν, Δέσποτα, ἡμεῖς οἱ ἀνάξιοι, οἱ πτωχοί, οἱ ἀπερριμένοι καὶ πονηροί δοῦλοι σου, ἡμεῖς οἱ μέχρι τοῦ νῦν εἰς ὄρη καὶ κρημνοὺς καὶ βάραθρα ἀθλίως περιπλανώμενοι· (327) ἡμεῖς ἔσμεν οἱ τό βάπτισμά σου τό ἅγιον ἀφρόνως μολύναντες, οἱ τὰς πρὸς σέ συνθήκας ἀπαρνησάμενοι· ἡμεῖς ἔσμεν οἱ ἀποφυγόντες καὶ πρὸς τὸν σὸν ἐχθρόν καὶ ἐπίβουλον τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἐκουσίως αὐτομολογήσαντες. Νῦν οὖν, μνησθέντες σοῦ καὶ τῆς σῆς φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος, ἀποφυγόντες ἐκεῖθεν καὶ κοπιάσαντες, ἤκομεν ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ πολλῷ.

Συγχώρησον καὶ μὴ ὀργισθῆς ἡμῖν, Δέσποτα, ἀλλὰ οἰκτειρήσας καὶ ἐλεήσας τοὺς ταιλαιπῶρους ἡμᾶς ἀνοιξὸν ἡμῖν, Κύριε, καὶ μὴ μνησθῆς τῶν ἡμετέρων κακῶν· μηδέ μνησικακῆσης τῆ ἀγνωμοσύνη ἡμῶν – πολλὴν γάρ ὥραν ἰστάμεθα κρούοντες – μηδέ παρακούσης ἡμῶν, τῶν δούλων σου, μήποτε ὀλιγωρήσαντες ὑποστρέψωμεν. Ἐκοπιάσαμεν κόπτοντες εἰς τὰς θύρας τῶν προαυλίων τῆς βασιλείας σου· ἀνοιξὸν ἡμῖν, ὁ φύσει φιλόφρωνος, σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. Εἰ γάρ κατὰ μικρόν ἀνοίγων ἀνοίξεις ἡμῖν τὴν θύραν τοῦ ἐλέους σου, τίς ἰδὼν σε οὐ φρίξει; Τίς ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ οὐ προσπέσει καὶ τὸν ἔλεον ἐξαιτήσεται; Τίς σέ, τὸν μυριάδας ἀγγέλων καὶ χιλίας χιλιάδας ἀρχαγγέλων καὶ θρόνων καὶ ἐξουσιῶν ἔχοντα, ἰδὼν τὰ ἄνω ἀφέμενον καὶ πρὸς ἡμᾶς κατελθόντα καὶ προσυπαντήσαντα καὶ ἀνοίξαντα, εὐμενῶς τε ὑποδεξάμενον καὶ ἐπὶ τοὺς τραχήλους ἡμῶν ἐπιπεσόντα καὶ καταφιλοῦντα ἡμᾶς, οὐκ εὐθὺς ἐκπλαγήσεται καὶ ὡσεὶ νεκρὸς ἐκλυθήσεται; Καὶ τὰ ὅσα αὐτοῦ ὡς ὕδωρ εἰς γῆν ἐκχυθήσονται καὶ κλαύση νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἀναλογιζόμενος τό πέλαγος τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας καὶ ἀγαθότητος καὶ ἐνοπτριζόμενος τοῦ προσώπου σου τὴν δόξαν τε καὶ λαμπρότητα. Δόξα σοί, τῷ οὕτως οἰκονομήσαντι. Δόξα σοί, τῷ θεαθῆναι καὶ ἐνωθῆναι ἡμῖν εὐδοκήσαντι. Δόξα σοί, τῷ διὰ πολλὴν εὐσπλαγχνίαν ἀποκαλυπτομένῳ καὶ βλεπομένῳ ἡμῖν, τῷ ἀοράτῳ φύσει καὶ αὐταῖς (328) ταῖς

οὐρανίαις δυνάμεσι. Δόξα σοί, τῷ ἄφατον ἔχοντι τό πρός ἡμᾶς ἔλεος καί ἐν ἡμῖν διά τῆς μετανοίας καταξιοῦντι ἐνοικεῖν τε καί ἐμπεριπατεῖν.

ᾧ μέγεθος δόξης ἀρρήτου, ᾧ ἀγάπης ὑπερβολή. Ὅ τά πάντα συνέχων, ἐντός ἀνθρώπου ἐγκατοικεῖ φθαρτοῦ καί θνητοῦ, οὐ τά πάντα ἐν τῇ τοῦ ἐνοικοῦντος ἰσχύϊ διακρατούμενά εἰσι, καί γίνεται ἄνθρωπος οἷα δὴ ἐγκυμονοῦσα γυνή. ᾧ θαύματος ἐκστατικοῦ καί ἀκατανοήτου Θεοῦ ἀκατανόητα ἔργα τε καί μυστήρια. Ἄνθρωπος βαστάζει γνωστῶς ἐντός αὐτοῦ τόν Θεόν ὡς φῶς, τόν τά πάντα, καί αὐτόν τόν βαστάζοντα, παραγαγόντα καί κτίσαντα· βαστάζει τοῦτον ἐντός ὡσπερ θησαυρόν ἄφραστον, ἀνεκκλάλητον, ἄποιον, ἄποσον, ἀνίδεον, ἄυλον, ἀσχημάτιστον, ἐν ἀμηχάνῳ κάλλει μεμορφωμένον, ὄλον ἀπλοῦν ὡσπερ φῶς τόν ὑπέρ πᾶν φῶς, καί περισφίγγων ἔξω τὰς χεῖρας περιπατεῖ μέσον ἡμῶν, ἀγνοούμενος παρά πάντων τῶν συνόντων αὐτῷ. Τίς οὖν τήν χαράν τοῦ τοιοῦτου ἀνθρώπου ἀξίως ἐκδιηγῆσεται; Τίνος γάρ ἄλλου ἐπιθυμήσειεν ὁ τοιοῦτος; Ποίου βασιλέως οὐκ ἔσται μακαριώτερός τε καί ἐνδοξότερος; Ποίου δυνάστου οὐ διαφερόντως δυνατώτερος; Ποίου, ἢ πόσων ὀρωμένων κόσμων, οὐκ ἔσται πλουσιώτερος; Τίνος δέ ἄρα ὑστερηθήσεται ὁ τοιοῦτος ποτε; Ὅντως οὐδενός οὐδαμοῦ τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλά βλέπε, ὁ τοιοῦτος γενέσθαι ἀξιωθεῖς, ἵνα πρός σέ τόν λόγον ἰθύνω, ὁ ἐνοικον κτησάμενος ὄλον ἐν σεαυτῷ τόν Θεόν, μήποτε ἀνάξιόν τι τοῦ θελήματος, αὐτοῦ ἢ πράξης ἢ ἐκ χειλέων προφέρης, καί εὐθύς ἀπολέσεις τόν ἐν σοί κεκρυμμένον θησαυρόν, ἀπαναστάντος αὐτοῦ ἀπό σοῦ. Τίμησον αὐτόν ὅσον εἰς δύναμιν καί μηδέν τῶν αὐτῷ μὴ ἀρεσκόντων, μηδέ προσόντων αὐτῷ φυσικῶς, παρεισάξης εἰς τήν οἰκίαν αὐτοῦ, καί ἐάσας σε ἀναχωρήσει ὀργισθεῖς κατά σοῦ. (329) Μή πολυλόγει πρός αὐτόν, μηδέ πρόσπιπτε, ἀναισχύντως ἐν σεαυτῷ λογιζόμενος καί λέγων «Ἐπιδείξομαι ὑπερβάλλουσας θερμότητες καί ζῆλον ἀγάπης πολύν τῆς πρός αὐτόν, ἵνα μου τήν πρόθεσιν ἀποδέξῃται καί γινῶ ὅτι ἀγαπῶ καί τιμῶ αὐτόν». Ἴσθι οὖν ὅτι, πρό τοῦ ταῦτα ἐννοῆσαί σε, ἐκεῖνος πάντας τούς διαλογισμούς σου ἐπίσταται καί οὐδέν αὐτόν λέληθεν. Ἄλλά γάρ μηδέ νοεραῖς χερσί κρατῆσαι αὐτόν ἐπιχειρήσεις· ἄληπτος γάρ ἐστι καί ὅσον ἄψασθαι αὐτοῦ τολμήσεις ἢ κατασχεῖν αὐτόν οἰηθῆς, ἔξεις ἔνδον οὐδέν, ἀλλ' εὐθύς ὄλος ἀφαντωθήσεται ἀπό σοῦ καί πολλά μεταμεληθήσῃ καί κλαύσεις, συντρίβων σεαυτόν καί μαστίζων, καί ὠφελήσεις ὄντως οὐδέν. Χαράν γάρ ὦν, εἰς οἶκον θλιβομένων καί λυπουμένων εἰσελθεῖν οὐ καταδέχεται, ὡς οὐδ' ἡ φιλαργός μέλιττα εἰς οἶκον καπνοῦ· ἐν ἀμεριμνία δέ καί ἀγαλλιάσει εὐτρεπισθέντος σου, πάλιν ἔνδον ἐν σοί εὐρεθήσεται, καί τότε ἔασον τόν Δεσπότην ἀταράχως ἐπί τῆς ψυχῆς σου ὡς ἐπί κλίνης ἐπαναπαύσασθαι.

Καί μή ἄρρη πάλιν λέγειν ἐν σεαυτῷ ὅτι, εἰ μή κλαύσω ἐνώπιον αὐτοῦ, ὡς καταφρονητήν με ἀποστραφήσεται. Εἰ γάρ ἐβούλετο εἰς τελειότητά σε ἐλάσαντα ὡς ἔτι μετανοοῦντα κλαίειν, ἀπό μακρόθεν μᾶλλον ὀρωμένος σοι ἢ κρυπτόμενος ἢ καί ἐλλάμπων σε, τοῦτο ἄν πρός κάθαρσιν καί φιλοκαλίαν τῆς σῆς οἰκίας παρέσχε σοι· ἀλλά μετά τήν μετάνιαν καί τήν διά δακρύων σου κάθαρσιν παρεγένετο ἀνάπαυσίν σοι τῶν κόπων καί στεναγμῶν καί χαράν καί εὐφροσύνην ἀντί τῆς λύπης χαρίσασθαι. Στήθι οὖν, οὐ λέγω σοι μόνον τῷ σώματι ὄρθιος, ἀλλά τοῖς κινήμασι τῆς ψυχῆς καί ταῖς ταύτης ὀρμαῖς. Δός ἡσυχίαν, ὡς τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων ἐπί τῆς οἰκίας παραγενομένου τῆς σῆς. Εἶπέ πᾶσι μετ' ἐμβριμῆσεως τοῖς ἐπί τῆς οἰκίας σου θυρωροῖς, αὐταῖς δὴ, φημί, ταῖς αἰσθήσεσι· (330) «Ὁ βασιλεύς, φησί, στήτε καλῶς ἐπί τῶν θυρῶν· στήτε ἐν ἡσυχία καί φόβῳ πολλῷ». Μηδεῖς πρός τῇ θύρα

ἐλθὼν κρούσειε, μή κραυγή τινος ἐγγύς που ἢ μακρόθεν ἐντός εἰσελεύσεται, μή λάθη τις ἔνδον εἰσπηδήσας λαθραίως· καί εὐθύς ὁ βασιλεύς καταλιπὼν ἡμᾶς πάλιν οἰχῆσεται». Ταῦτα τοιγαροῦν εἰπὼν, στήθι ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς καί φαιδρότητι, τόν σόν Δεσπότην τόν ἀπερίγραπτον ἐν σοί περιγραφτόν ἀπεριγράφτως ὁρῶν καί καταμανθάνων τό ἀμήχανον κάλλος αὐτοῦ, κατανοῶν δέ ἀκατανοήτως τό πανάγιον πρόσωπον αὐτοῦ, τό καί ἀγγέλοις καί ἀρχαγγέλοις καί πάσαις ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσιν ἀπρόσιτον. Ἐκπλήττου, χαῖρε καί πνευματικῶς σκιρτῶν εὐφραίνου καί ἀγαλλία, προσέχων ἐν εὐλαβείᾳ τί ἄν κελεύση εἰπεῖν ἢ ποιῆσαι σε.

Πρόσεχε τοίνυν τοῖς λεγομένοις σοι. Οὐ γάρ ὡς ἐπίγειοι βασιλεῖς, ἐπιδείης ὢν καί αὐτός τῶν ὑπὸ χεῖρα, εἰς ἰδίαν θεραπείαν ἢ χρεῖαν ἐπιζητήσοι τι· ἀνενδεῆς γάρ ἐστι καί, εἰ μή τούς ἑαυτοῦ δούλους πλουτίσει πρῶτον, οὐ παραγίνεται εἰς τήν οἰκίαν αὐτῶν. Ἐκείνου οὖν, ὡσπερ εἴρηται, ὄντος ἀνενδεοῦς, σέ δέ πλουτίσαντος καί ἀνενδεῆ πεποικηκός τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, πρόσεχε τί λαλήσει ἐν σοί ὁ τοσοῦτου ὕψους ἐκ τοῦ εὐλογημένου κόλπου τοῦ Πατρός ἐξελθὼν ἀχωρίστως καί ἐκ τῶν οὐρανῶν μέχρι τῆς σῆς ταπεινότητος κατελθὼν. Οὐ γάρ παρέργως τοῦτό ποτε εὐροις αὐτόν ἐργασάμενον, ἀλλ' ἐπί σωτηρίᾳ καί ἄλλων πολλῶν εἴωθεν αἰεὶ τοῦτο ποιεῖν ὁ καλός καί φιλόανθρωπος Δεσπότης ἡμῶν. Εἰ οὖν, ὡς εἴπομεν, τιμήσεις καί ἀποδέξῃ καί δώσεις τόπον καί ἡσυχίαν παράσχῃς αὐτῷ, εὖ ἴσθι ὅτι ἀκούσεις ἐκ τῶν τοῦ Πνεύματος θησαυρῶν τά ἀπόρρητα, οὐκ ἐπὶ τοῦ στήθους πίπτων τοῦ Δεσποτικοῦ, (331) καθά τό πρὶν ὁ ἡγαπημένος Χριστοῦ Ἰωάννης, ἀλλ' ὅλον ἐνστήθιον φέρων τόν Λόγον τόν τοῦ Θεοῦ θεολογίας θεολογήσεις καινάς τε καί παλαιάς καί πάσας νοήσεις τάς ἤδη ῥηθείσας καί γραφῆσας θεολογίας καλῶς, καί γενήσῃ ὄργανον εὐήχον ὑπὲρ ἅπασαν μουσικὴν ἀνακρουόμενον καί φθεγγόμενον.

Ἐάν δέ λύπην ποθέν ἐπελθοῦσαν ἐάσης προκῦψαι τῆς οἰκίας ἐντός, εὐθύς ἀφίπταται ἡ χαρά· εἰ δέ ὀργήν ἢ θυμόν, αὐτίκα ὑποχωρεῖ ὁ πρᾶος καί γαληνός· εἰ δέ μῖσος καί ἀηδίαν κατά τινος, εὐθύς φεύγει ὁ ἀγάπη κληθείς καί ἀγάπη ὢν αὐτοφυῆς ἐπ' ἀληθείας καί ἐνυπόστατος· ἐάν φθόνον ἢ ἔριν πλησιάσαι ἀφῆς, ὁ ἀμνησικάκος καί ἀγαθός βδελυζάμενος αὐτά ὅλος ἀφανῆς γενήσεται. Εἰ δέ καί πονηρίαν ἢ ποικιλίαν μετὰ περιεργίας ἔξωθεν γνῶ τῆς οἰκίας περιερχομένης καί μή διώξης μετ' ὀργῆς συντόμως αὐτάς, ἀλλά πραέως ἴδη σε μᾶλλον πρὸς τάς ἐχθράς αὐτῷ φερόμενον καί ταύτας αὐτῷ πλησιάζειν καταδεχόμενον, οὐδέ τήν ὑποχώρησιν αὐτοῦ ὁ ἀπλοῦς καί ἄκακος καί ἀπερίεργος γνῶναί σε ποιήσει, ἀλλ' ὡς ἀναίσθητον καταλείψει σε. Ἐάν δέ σύ, ὁ τοιοῦτω Δεσπότη καταξιωθείς ἐντυχεῖν, ὁ τοιαύτης δόξης γενόμενος θεατής, ὁ τοιοῦτου πλούτου, τῆς βασιλείας λέγω τῶν οὐρανῶν, ἣτις αὐτός ἐστιν ὁ Θεός, ἐν κατασχέσει γενόμενος, ἐκ μέν τῶν εἰρημένων ἀπάντων φυλάξης τοῦ μή εἰσελθεῖν ἐν τῇ οἰκίᾳ σου τῆς ψυχῆς, ἀλλά καί ἡσυχίαν πᾶσαν ἐκ τούτων ποιήσης τῷ βασιλεῖ, τό δέ πρόσωπόν σου ἦτοι τόν νοῦν στρέψας ἄλλοθεν, ἐτέρω προσδιαλέγῃ καί ὀμιλεῖς, τόν νῶτόν σου δούς δηλονότι τῷ ἀπροσίτῳ Θεῷ, ᾧ πᾶσαι μετὰ φόβου καί τρόμου ἀσκαρδαμυκτί ἐνατενίζουσιν αἱ οὐράναι στρατιαί, οὐχί δικαίως ὡς καταφρονητήν καί ἀνάξιον εὐθύς αὐτός καταλείψει σε; Ἀλλά λέγεις εἶναι τοῦτον φιλόανθρωπον; Κἀγὼ τοῦτό σοι λέγω, ἀλλ' εἰς τούς ἐπαιθανομένους (332) τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ καί ἀξίως τιμῶντας καί ἀπευχαριστοῦντας αὐτῷ. Εἰ δέ, καί τήν ἀγάπην καί τήν τούτου γλυκύτητα εἰς οὐδέν ἡγησάμενος, πρὸς ἑτέρου τινός νεύσεις ἀγάπην δεσμεύσεις ὅλως τήν ὀρμήν ἐν αὐτῷ τῆς ψυχῆς σου καί ἡδονῆ τινος ἡδυνθῆς, βρώσεως τυχόν ἢ πόσεως ἢ ἐνδύματος ἢ ὄψεως εὐειδοῦς ἢ χρυσίου ἢ ἀργυρίου, ἢ τινος ἑτέρου εἴδους ἐπιθυμίαν ἐναπομάξῃ σου ἔνδοθεν ἢ ψυχῆ, ἄρα ὁ φύσει καθαρὸς καί ἀγνός καί ἀμίαντος, ὁ καί σέ τοιοῦτον ποιήσας διὰ τοῦ

Πνεύματος, καταδέξεται ὅλως συνεῖναί σοι οὕτω νεύσαντι καί οὐκ εὐθύς καταλείψει σε; Πάντη που δῆλον.

Εἰ δέ καί τούτων ἀπάντων ποιήσεις οὐδέν, διώξεις δέ πᾶν πάθος ἀπό σοῦ καί πᾶσαν κακίαν μακράν ἀπορρίψεις, πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἀπό σοῦ ἐξορίσεις, πᾶσαν προσπάθειαν καί φυσικήν ἀγάπην παντός ἀνθρώπου καί συγγενοῦς καταλείψεις καί φθάσεις εἰς τελείαν ἀναμαρτησίαν καί καθαρότητα, καθὼς ἄνωθεν διεγράψαμεν, καί πρὸς τούτοις ὅλον ἐν σεαυτῷ ἔξεις, ἵνα πάλιν ὁ μέλλων εἰπεῖν γένηται πᾶσι σαφές, τὸν ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, μηδαμόθεν ἢ ὀχλούμενος ἢ πρὸς ἄλλον ἀπονεύων τινά, ἀλλά καί διάγων μετὰ Θεοῦ, ἄνω τὸν νοῦν ἔχων ἐν τῇ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ, αἴφνης δέ τινός σε καλέσαντος καί ἐνταῦθα πόλιν μεγάλην καί λαόν πολύν ἐν αὐτῇ ὑποδείξαντος, οἴκους καί παλάτια ποικίλα τε καί εὐρύχωρα, ναοὺς παμμεγέθεις τε καί περικαλεῖς, ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς, βασιλέα σὺν τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ καί τῶν ἀρχόντων καί ὑπασπιστῶν αὐτοῦ, εἶτα, ἵνα πᾶσαν ἄλλην αἰτίαν καί τρόπον ἐμπαθῆ καταλείψω, ἐάν ὑπ' ἐκείνων πάντων, λέγω δὴ τοῦ βασιλέως καί τῶν ἀρχόντων καί ὅλου τοῦ πλήθους τῆς πόλεως, μετὰ δακρύων προσκαλούμενος καί παρακαλούμενος ἀναδέξασθαι αὐτῶν τὴν φροντίδα καί ποιμᾶναι καί ὠφελῆσαι αὐτούς, (333) πρὸ τοῦ προτραπήναι σε παρά Θεοῦ, τοῦ συμβασιλεύειν αὐτῷ σε τάξαντος, καταφρονήσας ἐγκαταλείψης τὰ ἄνω καί τὰ δοθέντα σοι παρ' αὐτοῦ αἰώνια ἀγαθὰ καί, περὶ τὰ στασιώδη κατελθόν, ὧδε τὰ φθαρτὰ καί ὀρώμενα συναναστρέφη μετὰ τῶν προσκαλεσμένων σε, οὐχὶ δικαίως ἀπάντων ἐκείνων ἀποστερήσει σε καί ἐν μόνοις ἑάσει σε τούτοις τὸν κληρὸν ἔχειν καί τὴν κατάσχεσιν, καί ζῶντός σου καί μετὰ τὴν ἀπό τοῦ σώματός σου ἐκδημίαν;

Ἔδει σε οὖν, κάκεινου λέγοντος καί προστάσσοντός σοι κατελθεῖν εἰς τό ποιμᾶναι ψυχάς, προσπίπτειν καί κλαίειν καί λέγειν ἐν θλίψει καί φόβῳ πολλῷ πρὸς αὐτόν· «Δέσποτα, πῶς ἐγκαταλείψω σε καί πρὸς τὴν ματαιότητα ἐκείνην καί πολύμοχθον διαγωγὴν ἀπελεύσομαι; Μηδαμῶς Κύριε. Μὴ ὀργισθῆς με, τὸν δοῦλόν σου, καί ἀπό τοῦ τοσοῦτου ὕψους εἰς τό χάος ἐκεῖνο ἀπορρίψης με. Μὴ, Δέσποτα, μὴ ἀποστερήσης με τοῦ τοιοῦτου φωτός τῆς δόξης σου καί εἰς τοσοῦτον καταγάγης με σκότος, τὸν ἄθλιον καί ταλαίπωρον. Μὴ τι ἥμαρτον κατὰ ἄγνοιαν, Δέσποτα, καί διὰ τοῦτο ἐκεῖ ἀποστρέφεις με ὅθεν φιλανθρώπως ἀνείλκυσάς με, ὁ εὐσπλαγχνος; Μὴ ἐπὶ τοσοῦτον ἀποστραφῆς με, ὁ πολλὰς μου ἁμαρτίας καί ἀνομίας ἀράμενος; Ἄλλ' εἴ τι συνέβη καί ἥμαρτον, σύ με ὧδε τιμώρησον, σύ με καί μεληδόν, εἰ κελεύεις, κατὰτεμε, μόνον ἐκεῖ μὴ ἐκπέμψης με».

Εἰ δέ προσέθετο εἰπεῖν σοι· «Ἄπελθε, τὰ ἐμά πρόβατα ποίμανον. Ἄπελθε, τούς ἀδελφούς σου ἐπίστρεψον», ἐχρῆν σε πάλιν εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· «Οἴμοι Δέσποτα, καί σοῦ χωρισθήσομαι ὁ ἀνάξιος;». Εἰ δέ καί πρὸς τούτοις ἔφη πάλιν πρὸς σέ· «Οὐχί, ἀλλ' ἐγὼ κάκει μετὰ σοῦ ἔσομαι», αὐτὸς ἔδει σε προσπεσεῖν, ἔδει σε κλαῦσαι καί τούς (334) ἀχράντους πόδας αὐτοῦ νοερώς τοῖς δάκρυσιν βρέξαι καί οὕτως εἰπεῖν· «Πῶς συνέσει μοι, Δέσποτα, εἰ κατελθόν ἐκεῖ σκοτισθήσομαι; Πῶς συνδιάξεις, εἰ πρὸς κολακείας καί ἐπαίνους ἀνθρώπων ἐκκλίνῃ ἢ ῥοπή τῆς καρδίας μου, τρεπτὴ οὔσα; Πῶς καταδέξῃ, ἐάν πρὸς ὑπερηφανίαν κακῶς ὑψωθῶ; Πῶς οὐ φεύξῃ, εἰ μὴ βασιλεῖς καί δυνάστας ὑπὲρ δικαιοσύνης καί ἀδικίας καί παρανομίας μετὰ παρρησίας ἐλέγξω; Πῶς δέ ταῦτα καί τὰ λοιπὰ ποιήσω πρὸς ἀρέσκειαν σὴν, ἵνα καί συνῆς μοι καί ἐνισχύσης με καί μὴ καταλείψῃς με πταίσαντα καί χωρισθῆς ἀπ' ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου, ἑάσας με μόνον ἐκεῖ κάτω κείμενον; Δέδοικα μὴ φειδωλία, μὴ φιλαργυρία κρατήσῃ μου· φοβοῦμαι μὴ τῆς σαρκός ἢ ἐπανάστασις κυριεύσῃ μου, μὴ ἡδονὴ ἀπατήσῃ με, μὴ

μέριμνα συσκοτήση με, μή τιμή ἀρχόντων καί βασιλέων ὑψώση οὐ καλῶς, μή ἀρχῆς ὄγκος κατὰ τῶν ἀδελφῶν ὑποφυσήσας ἐπάρη με, μή τρυφῆ καί μέθη τοῦ εἰκότος παρασύρομαι, μή κραιπάλη αἱ λεπτυνθεῖσαί μου σάρκες τῆς ψυχῆς παχυνθήσονται, μή ἀπειλαί ἀνθρώπων πτοήσουσι καί τῶν ἐντολῶν σου παραβάτην ἐργάσονται, μή συνεπισκόπων παρακλήσεις καί φίλων ἀδικίας με συγκοινωνόν ἀπεργάσονται, ἢ ἀδικούντων αὐτῶν σιωπῶντα, ἢ κακῶς πραττόντων συνεργόν γινόμενον καί μή τούτους ἐλέγχοντα παρρησία καί τήν ἔνστασιν ὑπέρ τῶν ἐντολῶν σου ἐπιδεικνύμενον. Ἄλλά πῶς πάντα ἐξείποιμι, Δέσποτα; Καί ἰδοῦ εἰσι παρ' ἐμοί ἀναρίθμητα, ἅ μᾶλλον ἐπίστασαι σύ ἢ ἐγώ, Κύριε. Μή οὖν τοσοῦτοις κακοῖς ἔκδοτόν με ποιήσης, φιλόανθρωπε. Οἶδας γάρ τό τῶν ἀνθρώπων δυσάρεστον, τά σκώμματα τούτων, τάς λοιδορίας, τάς διαβολάς καί μάλιστα τῶν γνωστικωτέρων καί πεφυσιωμένων ὑπό τῆς καταργουμένης παρά τῆς χάριτός σου τοῦ κόσμου σοφίας. Ἐλέησον οὖν με, φιλόανθρωπε, καί μή κάτω με ἀποστείλῃς ἐκεῖ ἐν τοιοῦτοις καί τοσοῦτοις κακοῖς μέσον στρέφεσθαι».

(335) Ταῦτα τοίνυν καί τούτων πλείονα ἔδει σε ὑφορᾶσθαι καί παρακαλεῖν μή κατελθεῖν σε ἀπό τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τά ὧδε καί πρὸς τήν γῆν. Εἰ δέ καί αὐθις πρὸς σέ εἶπεν, ἀποδεξάμενός σου τήν ἀγάπην καί τήν ταπείνωσιν, ὁ φιλόανθρωπος καί πανάγαθος βασιλεύς· «Μή φοβοῦ φησίν. Ἐπεὶ γάρ ὑπεσχόμεν σου, ὑπ' οὐδενός κυριευθήσῃ τῶν ἐναντίων ἀπάντων· ἔξεις γάρ με ἐν παντί βοηθόν καί μειζόνως καί ἐκεῖ κάτω δοξάσω σε καί ὧδε πάλιν ἐπανελεύσῃ μετὰ μείζονος καί περιφανεστεράς λαμπρότητος καί εἰς τούς ἀτελευτήτους αἰῶνας συμβασιλεύσεις μοι», οὐδέ τότε θαρρήσαι ἢ ἀμεριμνήσαι ὅπως ἐχρῆν σε, ἀλλά μετὰ φόβου καί τρόμου, ὡς ἀπό ὕψους πρὸς βάθος που φρέατος βαθυτάτου καταφερόμενος, ἐρπετῶν παντοίων καί θηρίων ὄντος μεστοῦ, οὕτω τῇ μητροπόλει ἢ τῇ πατριαρχίᾳ ἢ τινι ἑτέρᾳ ἐπιβῆναι ἀρχῆ, ἐπισκοπῆς τυχόν ἢ προστασίας λαοῦ.

Εἰ δέ μή τοιοῦτον οἶον ὁ λόγος ἀνεζωγράφησε σεαυτόν εἶναι ὁμολογεῖς, ἀλλ' ὡς πρὸς ὕψος ἀνέρχεσθαι σε ἀπό τῶν κάτω μᾶλλον δοκεῖς, ὡς τῆς τόλμης, ὡς τῆς σκοτώσεως, ὡς τῆς ἐσχάτης ἀγνοίας. Οὐ γάρ ἀνθρώπων εἰσὶ ταῦτα λογικῶν τά νοήματα καί φρονήματα, ἀλλά ἀνοήτων καί ἐθνικῶν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν νεκρῶν, οὐ βλεπόντων, οὐκ αἰσθανομένων, οὐ ζώντων, οὐκ εἰδόντων ὅπως Θεόν καί τί ἐστὶ τό μέλλον ὑποδέξασθαι ἡμᾶς κριτήριον τοῦ Θεοῦ. Ὅτι μὲν οὖν τό προῖστασθαι ποιίμνης καί ὑπέρ σωτηρίας μεριμνᾶν τῶν πλησίον ἡμῶν ὠφέλιμον, ὡς ἀγάπης τελειωτικόν τῆς νόμου καί τῶν προφητῶν οὔσης κεφάλαιον, οὐδεὶς ἀντερεῖ· καί γάρ καί τῷ Πέτρῳ ὁ Χριστός, τρίτον ἐρωτήσας εἰ φιλοῖτο πρὸς αὐτοῦ, κἀκεῖνου «Ναί, Κύριε,» (336) εἰρηκότος «σύ οἶδας ὅτι φιλῶ σε», «Ποίμανε, φησίν, εἰ φιλεῖς με, τά πρόβατά μου» πρὸς αὐτόν ἀνθυπέφερεν. Ὅτι δέ οὐκ ἀσκόπως οὐδέ παντί τῷ τυχόντι ταύτη τῇ διακονίᾳ ἐπιπηδᾶν χρή, ἀλλά μετὰ περισκέψεως ἀκριβοῦς καί φόβου τοῦτο ποιεῖν, πάντη που δῆλον τοῖς μή τελείως ἐσκοτισμένοις τόν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμόν. Πολλοί γάρ, οὐδέ αὐτό τοῦτο εἰδότες τό ῥῆμα ὅπερ ἐστίν, οὐδέ τόν τρόπον ἐπιστάμενοι ὁποῖός ἐστι καθ' ὃν ὁ Κύριος τῷ Πέτρῳ προσέταξε ποιμαίνειν τά αὐτοῦ πρόβατα, φεῦ, ἐπιβαίνουσι τολμηρῶς τῇ ἀρχῇ, καί τῇ ποιίμνῃ τοῦ Χριστοῦ ἀναιδῶς ἐπιστατεῖν οὐκ αἰσχύνονται.

Ἄλλ' ἴδωμεν, εἰ δοκεῖ, καί σκοπήσωμεν τί τό ῥῆμα τοῦτο καί τίς ἡ δύναμις αὐτοῦ. Λέγοντος αὐτό τοῦ Κυρίου τῷ Πέτρῳ «Ποίμανε, φησί, τά πρόβατά μου», περί προστασίας ἄρα λέγει βιωτικῆς, ἀλλά περί φροντίδος πραγμάτων ἢ χρημάτων τοῦ βίου, αὐτῶν δηλαδή τῶν λογικῶν προβάτων αὐτοῦ, ὅπως ἄν σῶα τῇ ἐκεῖνου

ἐπιμελεία διατηροῦντο ἢ καί εἰς ἐπίδοσιν ἔρχοιντο; Ἄρα μή περί τροφάς τάς αὐτῶν ἀσχολεῖσθαι καί παρέχειν λέγει αὐτοῖς τά ἐνδύματα; Μή ξένους ὄντας ὑπό στέγην ἄγειν τήν ἑαυτοῦ ἢ ἀσθενοῦσι διακονεῖν ἢ τούς πιστούς ἀπαντας συναχθέντας ἐπί τό αὐτό ἀναγκάζεσθαι προστάσσει τῷ ἀποστόλῳ μεριμνᾶν τά πρός τροφήν αὐτοῖς καί ἔνδυσιν ἐπιτήδεια; Οὕμενον οὐδαμῶς· οὐδέν γάρ τούτων προσέταξεν αὐτῷ ὁ Θεός. Πόθεν τοῦτο δῆλον; Ἄπ' αὐτῶν τῶν τοῦ Κυρίου ῥημάτων· λέγει γάρ πρός τούς ἀποστόλους αὐτοῦ· «Μή κτήσησθε χρυσόν, μηδέ ἄργυρον, μή ράβδον, μή πήραν, μήτε δύο χιτῶνας». Ὁ οὖν αὐτοῖς νομοθετῶν μηδέν ὅλως κεκτῆσθαι, πῶς ἄν ἄλλοις μεταδιδόναι ἢ περί τοιούτων μεριμνᾶν ὅλως κελεύσειε; Καί πάλιν «Βλέπετε» φησὶν «μήποτε βαρυνθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν ἐν κραιπάλῃ καί μέθῃ καί μερίμναις βιωτικαῖς», καί αὖθις· «Ἐργάζεσθε μή (337) τήν βρῶσιν τήν ἀπολλυμένην, ἀλλά τήν βρῶσιν τήν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον», οὐ πρός ἐκείνους μόνους ἀλλά καί ἡμᾶς δι' ἐκείνων ταῦτα νομοθετῶν καί προστάσεων, μᾶλλον δέ καί ἕτερα τούτων πλείονα. Καί γάρ εἰπὼν· «Μή μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε ἢ τι πίητε, μηδέ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε. Καταμάθετε δέ τά κρῖνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδέ νήθει», καί μετ' ὀλίγα φησὶ· «Μή οὖν μεριμνήσητε λέγοντες· Τί φάγωμεν ἢ τί πίωμεν· ταῦτα γάρ πάντα τά ἔθνη ἐπιζητεῖ. Οἶδε γάρ ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῆζετε τούτων ἀπάντων. Ζητεῖτε δέ πρῶτον τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καί τήν δικαιοσύνην αὐτοῦ καί ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν· μή οὖν μεριμνήσητε περί τῆς αὔριον». Ταῦτα τοιγαροῦν καί ἕτερα πλείονα τούτων εἰπὼν πρός αὐτούς, ὕστερον ἐπήγαγε καί φησιν· «Ἄ δέ λέγω ὑμῖν πᾶσι λέγω».

Ὁ οὖν τινα περί τῆς αὔριον μή συγχωρῶν μεριμνᾶν, ἀλλά μόνην κελεύων ζητεῖν τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καί τήν δικαιοσύνην αὐτοῦ, πῶς ἄρα τῶν αὐτοῦ προσταγμάτων ἀπ' ἐναντίας τῷ ἀποστόλῳ ποτέ προσέταξε μεριμνᾶν τά εἰς διατροφήν καί ἔνδυσιν τῶν προβάτων αὐτοῦ, ἢ περί προστασίας καί ἐκδικήσεως αὐτῶν τε καί τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς; Οὐδαμῶς· καί τοῦτο διά τῶν ἐξῆς εἰρημένων δηλοῖ· φησὶ γάρ· «Ἴδού ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων», καί πάλιν· «Ἐγὼ δέ λέγω ὑμῖν μή ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ραπίσει εἰς τήν δεξιάν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καί τήν ἄλλην· καί τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καί τόν χιτῶνα λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καί τό ἱμάτιον· καί τῷ αἶροντι τά σά μή ἀπαίτει». Ὁ τοίνυν ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων τούς αὐτοῦ μαθητάς ἐκπέμψας καί αὐτοῖς καί δι' αὐτῶν ἡμῖν νομοθετήσας τῷ τύποντι (338) εἰς τήν δεξιάν σιαγόνα καί στρέφειν αὐτῷ καί τήν ἄλλην, καί τῷ θέλοντι κριθῆναι καί λαβεῖν ἡμῶν τόν χιτῶνα ἀφείναι τούτῳ καί τό ἱμάτιον καί μή ἀπαιτεῖν τῷ αἶροντι τά ἡμέτερα, πῶς περί ἐκδικήσεως ὅλως γηΐνου τινός πράγματος τῷ ποιμαίνειν μέλλοντι τά πρόβατα αὐτοῦ προσέταξεν, ἢ μερίμνης βιωτικῆς ποσῶς ἄπτεσθαι, ἢ τά πρόβατα εἰς τοιαύτας ἐμβάλλειν φροντίδας καί ἐγχειρήσεις, ὧν αὐτός πρῶτος ὁ ποιμήν προσετάγη ἀπέχεσθαι; Οὐδαμῶς. Καί τοῦτο μετά τήν εἰς οὐρανοῦς τοῦ Κυρίου ἀνάληψιν αὐτοῖς ἔργοις οἱ ἀπόστολοι ἐβεβαίωσαν. Οὐ μόνον γάρ οὐδέν ὅλως εἰς χρεῖαν αὐτῶν τε καί τῶν παρ' αὐτοῖς μαθητευομένων ἐφρόντισαν, ἀλλ' οὐδέ αὐτά τά παρά τῶν πιστευόντων εἰς τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν προσφερόμενα καί παρά τούς πόδας αὐτῶν προτιθέμενα χρήματα ὅλως αὐτοῖ καταδέξαντο διοικεῖν καί τήν τῶν ἀδελφῶν πρόνοιαν εἰς τροφάς καί ἐνδύσεις ποιεῖσθαι. Εἶπον γάρ, φησὶ, πρός τόν λαόν· «Οὐ δίκαιόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τόν λόγον τοῦ Θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις. Καταστήσωμεν δέ ἐπί τούτῳ ἄνδρας ἰκανούς, ἡμεῖς δέ τῇ εὐχῇ καί τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσωμεν».

Ἐπεὶ οὖν ἀποδέδεικται μηδὲν ὄλως περὶ γηίνου πράγματος προστετάχθαι μεριμνᾶν ἡμᾶς μηδὲ περὶ αὐτῆς τῆς ἀναγκαίας χρείας ἡμῶν, μήτε δὲ διεκδικεῖν ἢ ἡμᾶς αὐτούς ἢ τοὺς ἀδελφούς ἡμῶν ἀδικουμένους καὶ ἐπηρεαζομένους παρά τινων, φέρε δὴ ἐξετάσωμεν τί ἐστὶ τὸ ῥηθέν παρά τοῦ Κυρίου τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων· «Εἰ φιλεῖς με, φησί, πλεῖον τούτων, ποιμαίνε τὰ πρόβατά μου». Οἶδα δὲ ὅτι ἐκ τῶν εἰρημένων σαφές τοῦτο γέγονε καὶ πολλοὶ τῶν συνετῶν ἴσως ἔγνωσαν ἤδη τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, ἀλλὰ δεῖ καὶ ἡμᾶς διὰ τοὺς ἀγνοοῦντας μικρά τινα πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην εἰπεῖν.

Οὐδὲν τοιγαροῦν ἕτερον ἐστὶ τὸ ποιμαίνειν εἰ μὴ ἢ διὰ (339) τοῦ λόγου καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν ποιμαινομένων ἐπιμέλεια· καὶ τοῦτο αὐτός ἔδειξεν ὁ Χριστός οὕτως τῷ Πέτρῳ εἰπὼν· «Ποσάκις ἠτήσατο ὁ Σατανᾶς σινιάσαι σε ὡς τὸν σῖτον; Κἀγὼ ἐδέηθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου». Εἶτα προσέθετο καὶ τοῦτο εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· «Καὶ σύ οὖν ἐπιστρέψας ποτέ, στήριζον τοὺς ἀδελφούς σου». Τί οὖν ἐστὶ τὸ «στήριζον τοὺς ἀδελφούς σου»; Ἐκ τοῦ εἰς σέ, φησίν, ὑποδείγματος, πληροφορήσον μηδέποτε εἰς ἀπόγνωσιν καταστρέφεσθαι, εἴ τι δ' ἂν καὶ συμβῆ αὐτοῖς ἁμαρτήσαι. Τί γάρ χειρόν, φησί, τοῦ ἀρνήσασθαί με τὸν τῶν ἀπάντων δεσπότην; Ἀλλὰ μεταμεληθέντα καὶ πικρῶς κλαύσαντα εὐθύς τῆς συμπαθείας σε ἠξίωσα καὶ ἀπαρρησίαστον ὄντα πρὸς ἑμαυτόν μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν μαθητῶν ἐν τῷ ὄρει ἐκάλεσα καὶ οὐδὲ λόγῳ σοὶ μόνῳ ὑπὲρ τούτου ὠνεΐδισα. Λοιπὸν οὖν καὶ σύ ἐπιστρέψας στήριζον τοὺς ἀδελφούς σου· ποιμανον τὰ πρόβατά μου. Ποιμανεῖς δὲ οὐκ ἐν τῷ εἰσάγειν καὶ ἐξάγειν ἀπὸ νομῶν εἰς νομάς καὶ εὐτροφα καὶ πίονα ταῦτα τῷ σώματι συντηρεῖν, οὐδ' ἐν τῷ περικλείειν φραγμοῖς καὶ τοίχοις, ἀλλ' ἐν τῷ διδάσκειν αὐτὰ τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν, οὐ τὰ μὲν τηρεῖν, τῶν δὲ καταφρονεῖν, ἀλλὰ πάντα φυλάττειν ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. «Πορευθέντες γάρ, φησί, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτούς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτούς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν». Καὶ ἐπιφέρει· «Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται».

«Ποίμανε τὰ πρόβατά μου». Ὁ ποιμὴν τῶν ἀλόγων προβάτων οὐ γεωργίας, οὐ πραγματείας, οὐκ οἰκίας, οὐκ εὐθηνουσῶν τραπεζῶν, οὐ δόξης, οὐ τιμῆς φροντίζει· οὐδὲν ἕτερον τῶν βιωτικῶν μεριμνᾷ πραγμάτων, οὐδὲ ἀντέχεσθαι (340) τούτων ὄλως ἀνέχεται, ἀλλὰ καὶ οἰκίαν καὶ γυναῖκα καὶ τέκνα καταλιπὼν, ὄλην ἐν τῇ ἑαυτοῦ ποιμνῇ τὴν σπουδὴν ἐπιδείκνυται, ἀγρυπνῶν ἐπ' αὐτῇ καὶ μακρὰς ἀποδημίας στελλόμενος, μὴ κλίνην ἔχων, μὴ στρωμνὴν ἐπιφερόμενος, ἀλλ' ὑποφέρων αἶθριος τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας καὶ τὸν παγετόν τῆς νυκτός ὑπομένων διανυκτερεῖ, ἀνέμοις καὶ κρυμῷ καὶ ἀέρι προσπαλαίων ἀεὶ, καὶ τῆς παραφυλακῆς καὶ ἐπιμελείας αὐτῶν οὐκ ἀφίσταται. Σοὶ δὲ ἔξεστι καὶ ἐν οἰκίᾳ καὶ ἐν ὀδῷ καὶ ἐπὶ κλίνης καὶ στρωμνῆς καὶ ἐπὶ τραπέζης αὐτῆς παρακειμένῳ ποιμαίνειν τὰ πρόβατά μου· πῶς; Διδάσκων αὐτὰ τὴν εἰς ἐμέ πίστιν ἀθόλωτον ἔχειν καὶ εἰλικρινῆ καὶ ἀδίστακτον, ἀγαπᾶν με ἐξ ὅλης αὐτῶν τῆς ψυχῆς, ἐξ ὅλης τῆς διανοίας, ὡς αὐτοὺς οὕτως κἀγὼ ἠγάπησα. Ὑπὲρ αὐτῶν γάρ ἔθηκα τὴν ψυχὴν μου καὶ ἀπέθανον. Πρόθετος αὐτοῖς ἀντὶ νομῆς ἀλόγου τὴν τῶν ἐμῶν ἐντολῶν ζωοποιὸν τροφήν· δίδαξον αὐτοὺς διὰ τῆς ἐργασίας τούτων καὶ ἐκπληρώσεως τὴν ἐξ αὐτῶν μετάληψιν γίνεσθαι· νουθέτησον καὶ παρακάλεσον αὐτοὺς οὕτως καθ' ὥραν ἐμπίπλασθαι, ἵνα ἐξ αὐτῶν ἀεὶ κεκορεσμένοι ὣσι καὶ ἐμπεπλησμένοι τῶν ἐμῶν ἀγαθῶν. Ὅποια δὲ τὰ ἐμὰ ἀγαθὰ καὶ διὰ ποίων τῶν πράξεων κτῶνται, ὑποθήσεις αὐτοῖς λέγων ταῦτα. Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην· ποιήσατε ὑμῖν βαλάντια μὴ παλαιούμενα,

θησαυρόν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν· εὐχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. Καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. Μηδεὶς ὑμῶν κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδῶ τι. Ἄφετε καὶ ἀφεθήσεται. Ἐάν γάρ μή ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδέ ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν. Πτωχεύσατε τοῖς χρήμασιν, (341) ἵνα πλουτήσετε πνεύματι· καταφρονήσατε τῆς κάτω δόξης, ἵνα τῆς ἐν οὐρανοῖς ἀπολαύσητε.

Δύο τοίνυν πραγμάτων ἡμῖν προκειμένων, ζωῆς φημί καὶ θανάτου, καὶ δύο κόσμων, τοῦ ὀρωμένου καὶ λυομένου καὶ τοῦ ἀοράτου καὶ αἰωνίου καὶ ἀκαταλύτου, τοῦ ἐνεστῶτος καὶ τοῦ μέλλοντος, καὶ δύο τῶν ἐνεργούντων ἐπ’ αὐτοῖς ὄντων, ἀντικαθισταμένων ἀπ’ ἐναντίας ἀλλήλοις, Θεοῦ λέγω καὶ τοῦ ἀντικειμένου αὐτῷ διαβόλου, καὶ τοῦ μὲν σώζειν σπουδάζοντος καὶ πρὸς ζωὴν καὶ βασιλείαν αἰώνιον ἡμᾶς προσκαλουμένου, τοῦ δὲ τῆς ἀπωλείας ἡμῶν καὶ τοῦ θανάτου ἐπιθυμοῦντος καὶ ὠρυομένου καθ’ ἐκάστην καὶ τίνα καταπίη διὰ τῆς τῶν προσκαίρων τούτων ἀπολαύσεως ζητοῦντος καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως ὑπεύθυνον ἀπεργάσεται, φεύγειν ἡμᾶς δεῖ τὸν πονηρὸν ἐχθρὸν καὶ πολέμιον καὶ πρὸς τὸ σώζοντα καταφεύγειν Δεσπότην καὶ τὴν παρ’ ἐκείνου ἐπικαλεῖσθαι βοήθειαν, ἵνα μή ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος τοῦ σκότους κατακυριευθῶμεν καὶ γενώμεθα ὑπὸ τὰς παγίδας αὐτοῦ, δουλεύοντες αὐτῷ καὶ τῇ ἀμαρτίᾳ. Καὶ ὅτι μὲν ἄρχων τοῦ κόσμου καὶ τοῦ αἰωνίου σκότους ὁ διάβολός ἐστιν, ἄκουσον αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· «Ἴδού ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου ἔρχεται καὶ ἐν ἐμοὶ εὐρήσει οὐδέν». Ἄρχων δὲ οὐχ ὡς ἐξουσιαστής ἢ δεσπότης τοῦ κόσμου λέγεται ἄπαγε τῆς βλασφημίας, ὅς οὐδέ κατὰ χοίρων ἔχει τὴν ἀξουσίαν, ἀλλ’ ὡς τοὺς ἐν αὐτῷ προσηλωμένους διὰ τῆς ἐπιθυμίας τῶν ἐν αὐτῷ χρημάτων καὶ πραγμάτων καταδουλούμενος καὶ κατεξουσιάζων αὐτῶν. Ἄρχων δὲ τοῦ σκότους λέγεται, ὡς ἀρχῆθεν μὲν αὐτός ἐκπεσὼν τοῦ φωτός διὰ τῆς ἐπάρσεως καὶ κληρονόμος αἰωνίως τοῦ σκότους ἐσόμενος. Ὁ δὲ Θεὸς καὶ δεσπότης ἡμῶν, ὡς κτίστης καὶ δημιουργὸς ὢν τῶν ἀπάντων, φυσικῶς καὶ ἐξουσιαστικῶς (342) ἄρχει πάντων τῶν ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, φῶς ὢν ἀνέσπερον καὶ ἀπρόσιτον, Κύριος πάντων καὶ τῶν ἐνεστῶτων καὶ μελλόντων. Οἱ οὖν αὐτῷ πειθόμενοι καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἀπαρτρώτους φυλάσσοντες καὶ τῶν προσκαίρων ἐν ἀπολαύσει συμμετρῶ γινόμενοι καὶ εὐχαρίστως μετ’ ἐγκρατείας τούτων μεταλαμβάνοντες, ἀπ’ αὐτῶν ἤδη τούτων τῶν ὀρωμένων πρὸς τὰ ἄφθαρτα καὶ εἰώνια ἀνάγονται, ὡς τῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ τῶν ἀπάντων ὑποταγέντες καὶ τὰ προστάγματα τετηρηκότες αὐτοῦ. Ὅσοι δὲ τὰ ἐναντία τῶν τούτου ἐντολῶν διαπράττονται, μετὰ τοῦ ἀντικειμένου εὐρίσκονται ταττόμενοι, Θεοῦ γινόμενοι πολέμιοι ἄντικρυς, καθὼς αὐτός φησιν ὁ Σωτὴρ· «Ὁ μὴ ὢν μετ’ ἐμοῦ κατ’ ἐμοῦ ἐστι καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ’ ἐμοῦ σκορπίζει».

Μηδεὶς τοιγαροῦν, ἀγαπητοί, τῷ ἄρχοντι τοῦ σκότους καὶ κοσμοκράτορι προστεθῆ· μηδεὶς μετ’ αὐτοῦ ταχθῆ· μηδεὶς κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ τῷ διαβόλῳ σὺν τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ στρατευθῆ· μηδεὶς κατὰ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς γένηται, μηδέ ὅπως τὸ αἰώνιον κληρονομήση πῦρ ἀγωνίσηται· μή, παρακαλῶ, μή, τέκνα καὶ πατέρες καὶ ἀδελφοί. Φοβερόν ἐστι γενέσθαι ἡμᾶς πολεμίους Θεοῦ καὶ μόνον ἀκούμενον. Πῶς δὲ ἔστι στρατεύεσθαι κατὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ ἀπωλείας τινὰ ἀγωνίσασθαι ἔνθεν ἐρῶ. Ἐάν δικαίως ἢ ἀδίκως ὑβρίση σέ τις ἢ λαιμοκτονία ἢ ἐνδιαβάλη, καὶ μὴ πράως φέρῃς τὴν ἀτιμίαν, ἢ λυπηθεὶς καὶ δηχθεὶς τὴν καρδίαν μὴ ὑπενέγκῃς καὶ χαλινώσης σου τῆς ψυχῆς τὰς κινήσεις, ἀλλ’ ἢ ἀνθυβρίσης τὸν σέ ὑβρίσαντα ἢ λαιμοκτονίας ἢ ἕτερόν τι εἰς αὐτόν ἐναντίον διαπράξης, ἢ πάλιν τούτων μὲν οὐδέν εἰς αὐτόν ἀπεργάσῃ, ἀπέλθῃς δὲ μῆνιν κατ’

αὐτοῦ ἔχων ἐν τῇ καρδίᾳ σου καὶ μὴ ἐξ ὅλης ἀφῆς αὐτῷ τῆς ψυχῆς καὶ (343) ἀπὸ καρδίας σου εὕξη ὑπὲρ αὐτοῦ, ἰδοὺ ἐστρατεύσω μὲν κατὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀπ' ἐναντίας ποιῶν τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ καὶ πολέμιος ἐγένου αὐτοῦ, ἀπώλεσας δέ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἐπισφραγίσας καὶ ἐπικυρώσας τὰς προσγεγεννημένας σου ἁμαρτίας καὶ ἀνεξαλείπτους ταύτας ἀπεργασάμενος. Ἐάν τις σε πάλιν ῥαπίση εἰς τὴν δεξιάν σιαγόνα, εἶτα μὴ στρέψῃς αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην, ἀλλὰ μᾶλλον ἀντιτύψῃς αὐτόν, γέγονας μὲν στρατιώτης καὶ ὑπουργός τοῦ ἀντικειμένου Σατᾶν, ἔτυψας δέ οὐ τὸν ἀδελφόν μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτοῦ τὸν εἰπόντα μὴ τύψαι, προσθεῖναι δέ καὶ τὴν ἑτέραν μᾶλλον αὐτῷ. Ἐάν δέ τις χρυσίον ἀφέληται ἀπὸ σοῦ ἢ ἕτερόν τι λαθραίως ἢ φανερώς, δανεισάμενος τυχόν ἢ ἀρπάσας αὐτό, εἶτα δοῦναί σοι αὐτό μὴ βούληται, κακοπραγῶν ἢ καὶ ἀπορῶν, σὺ δέ μὴ ὑπενέγκῃς εὐχαρίστως καὶ ἀμνησικακῶς, ἀλλὰ σύρεις εἰς δικαστήρια τὸν ἀφελόμενον τοῦτο καὶ συνηγόρους μισθοῦσαι, βοήθειαν τὴν ἐξ ἀνθρώπων ζητῶν, καὶ δικαστηρίῳ παρίστασαι, ἀνιῶμενος, λυπούμενος, ἄγων καὶ σύρων τὸν ἀδελφόν, ὄρκους καὶ ἐπιорκίας χρώμενος καὶ παρασκευάζων ὀμνύναι καὶ ἐπιорκεῖν τοῦτον καὶ ψεύδεσθαι, ὃ τῶν ἄλλων ἀπάντων χειρόν ἐστι, καὶ πρὸς τούτοις φυλακαῖς παραδίδως αὐτόν καὶ πάντα ποιεῖς καὶ πράττεις, ὥστε τὰ χρεωστούμενά σοι λαβεῖν, πῶς οὐχὶ φανερώς καὶ σεαυτοῦ πολέμιος εἶς;

Ὁ γὰρ κελευόμενος τούς ἐν φυλακῇ ἐπισκέπτεσθαι καὶ τὸ κατὰ δύναμιν τούτοις διακονεῖν, τῷ αἴροντι τὰ σὰ μὴ ἀπαιτεῖν καὶ τῷ θέλοντι σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνα λαβεῖν ἀφιέναι τούτῳ καὶ τὸ ἱμάτιον, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰδίαν τιθέναι ψυχὴν εἰς θάνατον ὑπὲρ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς, ὅταν ὑπὲρ χρημάτων ἀπολλυμένων δικάζη, παραβαίνων τὴν πρόσταξιν τοῦ Θεοῦ, λυπούμενος, (344) ἀνιῶμενος καὶ φυλακαῖς καθυποβάλλων τὸν ἀδελφόν σου, οὐχὶ προδήλως μαίνῃ, Θεὸν παροργίζων καὶ αὐτῷ πολεμῶν καὶ σεαυτὸν ἀποστερῶν τῆς αἰωνίου ζωῆς; Ὁ οὖν θέλων ποιμαίνειν τὸ τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον καὶ τὰ τούτου πρόβατα βόσκειν διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν εἰρημένων, ὡς ἂν εὐτροφα τῇ δικαιοσύνῃ καὶ πολυτόκα ταῦτα ποιήσῃ, πῶς ἄρα δύναται ἀγρούς μεριμνᾶν ἐπὶ τὸ αὐτό καὶ φροντίδα κτημάτων ποιεῖσθαι, διεκδικεῖν τε ταῦτα καὶ ἀποσοβεῖν τούς ἀδικεῖν βουλομένους καὶ ἐπηρεάζειν αὐτά, καὶ ποτέ μὲν προσέρχεσθαι δικασταῖς, ποτέ δέ ἀντιλογίαις καὶ ψεύδει ἀνθίστασθαι, ἐσθ' ὅτε καὶ αἴτιος ὄρκων καὶ ἐπιорκιῶν γίνεσθαι; Ἀνάγκη γάρ, κἂν αὐτός ἀληθεύῃ, τούς ἀντιδίκους ψεύδεσθαι καὶ ὀμνύειν καὶ ἐπιорκεῖν φανερώς. Εἰ δέ ταῦτα οὕτω συμβαίνουσι γίνεσθαι, πῶς ἔσται φορητὰ τῇ φιλοθέῳ ψυχῇ, ἢ πῶς αὐτὰ τῷ εἰπόντι Θεῷ ἀρεστά; «Ἐγὼ δέ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὅλως, ἀλλ' ἔστω ὑμῶν τὸ ναί, ναί, καὶ τὸ οὐ, οὐ· τὸ γὰρ πλεῖον τούτου ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστι», καὶ πάλιν· «Ἀμήν, ἀμήν, λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργόν ὃ ἐάν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, λόγον δώσουσι ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως»;

Μὴ δὴ οὖν, εἴ γε πείθεσθαι τῇ ἀληθείᾳ Χριστῷ καὶ τοῖς λόγοις τούτοις πείθομεν ὑμᾶς ἀνθρώπους ὄντας, ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς τῶν ἄλλων ἐπιτρέχετε προστασίαις διὰ δόξαν ἀνθρωπίνην καὶ τρυφὴν καὶ ἀπόλαυσιν σώματος, τὸ κρίμα τοῦ Θεοῦ δεδοικότες καὶ τὴν φρικτὴν ἐκείνην ἀπόφασιν ἣν διὰ τοῦ προφήτου Ἰωήλ ὁ Θεὸς κατὰ τῶν ἀναξίων ποιμαίνοντων τὰ πρόβατα αὐτοῦ ἀπεφήνατο· «Τάδε λέγει, φησὶν, Ἄδωναί Κύριος· Ὡ ποιμένες Ἰσραὴλ, μὴ βόσκουσιν οἱ ποιμένες ἑαυτούς; Οὐχὶ τὰ πρόβατα βόσκουσιν οἱ ποιμένες; Ἰδοὺ τὸ γάλα κατεσθίετε καὶ τὰ ἔρια περιβάλλεσθε καὶ τὸ παχὺ ἐσφάζετε καὶ τὰ πρόβατά μου οὐκ ἐβόσκετε. (345) Τὸ ἡσθητικὸς οὐκ ἐνισχύσατε καὶ τὸ ἄρρωστον οὐκ ἰάσασθε καὶ τὸ συντετριμμένον οὐ κατεδήσατε καὶ τὸ κακῶς ἔχον οὐκ ἐσωματοποιήσατε καὶ τὸ πλανώμενον οὐκ ἐπεστρέψατε καὶ τὸ ἀπολωλὸς οὐκ ἐπεζητήσατε καὶ τὸ ἰσχυρόν κατειργάσασθε μόχθῳ καὶ ἐν κράτει ἐπαιδεύσατε αὐτά καὶ ἐν παιγνίῳ καὶ διεσπάρη τὰ πρόβατά μου διὰ τὸ μὴ εἶναι

ποιμένας». Καί μετ' ὀλίγα· «Τάδε λέγει Ἄδωναΐ Κύριος· Ἴδού ἐγὼ ἐπὶ τοὺς ποιμένας καὶ ἐκζητήσω τὰ πρόβατά μου ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν καὶ καταπαύσω αὐτούς τοῦ μὴ ποιμαίνειν τὰ πρόβατά μου». Καί πάλιν· «Καὶ ὁ σκοπὸς ἐάν ἴδῃ τὴν ῥομφαίαν ἐρχομένην καὶ μὴ σαλπίσῃ τῇ σάλπιγγι καὶ ἐπελθοῦσα ἡ ῥομφαία λάβῃ ἐξ αὐτῶν ψυχὴν, αὕτη μὲν διὰ τὴν αὐτῆς ἁμαρτίαν ἐλήφθη, τό δέ αἷμα αὐτῆς ἐκ τῆς χειρός τοῦ σκοποῦ ἐκζητήσω». Φοβερὰ ταῦτα καὶ φρίκης ἀπάσης, ὦ ἀδελφοί.

Διὰ δὴ τοῦτο σπουδάσωμεν ποιμᾶναι μᾶλλον πρότερον καλῶς ἑαυτοὺς ὡς Χριστοῦ ποιμνιον, ὡς βασιλεῖον ἱεραύτεμα, καὶ καθυποτάξαι τὴν σάρκα τῷ πνεύματι, ἵνα μὴ τό κρεῖττον ἐν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ χειρόνος ἐκνικᾶται. Καὶ ὁπότεν εἰς τὸν τῆς ταπεινοφροσύνης βυθὸν εἰσέλθωμεν καὶ τοῖς νάμασι ταύτης τῶν δακρύων τοὺς σπύλους τῆς ἁμαρτίας ἀπολουσώμεθα, κτησώμεθα δέ πρᾶον καὶ γαληνόν τό πνεῦμα ἐκ συντετριμμένου φρονήματος, ἐν πολλῇ τε δίψῃ τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης κορεσθῶμεν τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τῆς βασιλείας αὐτοῦ διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος παρακλήσεως, εἶτα, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ καὶ συμπαθείας ἐντεῦθεν ἀναλαβόντες, κτησώμεθα καθαρὰν τὴν καρδίαν ἐν ἀπαθείᾳ τελείᾳ καὶ ὀψόμεθα τό φῶς τοῦ Θεοῦ, αὐτό τό Πνεῦμα δηλονότι τό Ἅγιον ἐνεργοῦν καὶ λαλοῦν ἐν ἡμῖν τὰ κεκρυμμένα μυστήρια τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας, ὡς τὰ διεστῶτα ἐν ἡμῖν εἰς ἓν ἐπισυνάψαντες (346) φρόνημα διὰ τῆς βαθείας εἰρήνης, καὶ εἰρηνεύσωμεν πρῶτον ἡμᾶς αὐτούς καὶ σύμφωνον ὄργανον διὰ σώματος καὶ ψυχῆς ἀποτελέσωμεν ἑαυτοὺς ἐν ἐνὶ Πνεύματι τῷ Θεῷ, οὐ μόνον δέ, ἀλλ' ὅταν καὶ ἐν πολλοῖς πειρασμοῖς, ἐν πολλαῖς θλίψεσι καὶ συμφοραῖς ὑπομείνωμεν τὸν Χριστόν καὶ ἀνεχώμεθα διωκόμενοι καὶ βλασφημούμενοι παρακαλῶμεν καὶ καταρῶμενοι εὐλογῶμεν, μὴ λογιζόμενοι τό κακόν ἐν μηδενί μηδαμῶς, ἀλλὰ πάντα στέγωμεν, πάντα ὑπομένωμεν, τό δοκίμιον ἡμῶν ἀσάλευτον τηροῦντες ἀπὸ τῆς ἀποβάθρας τῶν ἀρετῶν, καὶ οὕτως, διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσι τοῖς εἰρημένοις, ὅταν τὴν κατὰ Χριστόν αὐξήσωμεν ἡλικίαν καὶ ἀναδράμωμεν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ἐν γνώσει τελείᾳ Θεοῦ καὶ ἐν σοφίᾳ τῶν ὑπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος χορηγουμένων λόγων καὶ μυστηρίων, τότε καὶ ἐπὶ τῇ τῶν ἄλλων ὠφελείᾳ ὡς δούλους ἐσχάτους ἑαυτοὺς ἐπιδώσωμεν, εἴ γε καὶ καλούμεθα ἄνωθεν, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν· «Ὁ θέλων εἶναι πρῶτος ἐν ὑμῖν, ἔστω πάντων δοῦλος καὶ πάντων διάκονος».

Ἔως δέ εἰς τοῦτο διὰ πολλῶν ἀγώνων οὐ φθάσωμεν, σχολάσωμεν, παρακαλῶ, ὑποτασσόμενοι τοῖς κατὰ Θεόν πατράσιν ἡμῶν καὶ αὐτῷ τῷ συνέχοντι πάντα Θεῷ, καθ' ἐκάστην μετανοοῦντες τε καὶ τοῖς κατὰ Θεόν δάκρυσι καθαιρόμενοι, ὡς ἂν δυνηθῶμεν γνῶναι Θεόν καὶ ὅτι ἀψευδῆς ἐστὶ τὰ ἐπηγγελμένα παρ' αὐτοῦ διδόναι τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν καὶ ποιοῦσιν αὐτοῦ τὰ θεῖα προστάγματα· ὅς καὶ ἀποδώσει ἐκάστῳ τὸν μισθόν κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἡνίκα τὴν βασιλείαν παραδώσει, τὰ πάντα ὑποταγέντα αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ' (347)

Εἰς τό ρητόν τό λέγον τοῦ Ἀποστόλου· «Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσὶ». Καὶ πῶς ἐξαγοράζεται τις φρονίμως τὸν καιρόν τῆς παρουσίας ζωῆς.

Οὐδέν οὕτως ἕτερον τῶν ἄλλων ἀπάντων ὠφελιμώτερον ψυχῆ, νυκτός καὶ ἡμέρας ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ μελετᾶν αἰρουμένη, ὡς ἡ τῶν θείων Γραφῶν ἔρευνα. Ἐν αὐταῖς γὰρ ἐγκεκρυμμένη οὕσα ἡ διάνοια τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος, ἡδονῆς ἀπάσης πληροῦσθαι ποιεῖ τὴν νοεράν αὐτῆς αἴσθησιν, καὶ ὅλην ἀπὸ τῶν γηίνων καὶ τῆς τῶν ὀρωμένων ταπεινώσεως ἄρασα, ἀγγελοειδῆ ταύτην καὶ ἀγγέλοις αὐτοῖς ὁμοδίαιτον ἀπεργάζεται. Ἀλλά γὰρ ἴδωμεν τί καθ' ἑκάστην ἡμῖν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος ὁμιλεῖ καὶ τῶν αὐτοῦ θεοπνεύστων ῥημάτων τινὰ συνετῶς ἐξετάσωμεν, ἵνα καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς ἀποκείμενον πλοῦτον πλουτήσωμεν καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν ἐκεῖθεν τρυφήσωμεν εἰς ἀκένωτον εὐφροσύνην ψυχῆς καὶ ἀπόλαυσιν. Τί οὖν ἐστὶ τό παρ' ἡμῶν ἐρευνώμενον; Ὁ παραινεῖ λέγων ὁ Παῦλος· «Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν». Ἀλλ' ἀπὸ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων σκοπήσαντες, καὶ τοῦτο καλῶς καταμάθωμεν. Ὡσπερ γὰρ πᾶς ἔμπορος καὶ χειροτέχνης καὶ γεωργός, ἀλλά μὴν καὶ πᾶς τις ἄλλος ὁ τὴν τυχοῦσαν μετερχόμενος τέχνην, σπουδῆς ὅτι μάλιστα καὶ ἐπιμελείας χρῆζει πολλῆς εἰς τό ἔργον (348) αὐτοῦ, ὡς, ἐάν μικρὸν χρόνον ἢ βραχεῖαν ὥραν ἀμελήσῃ, μεγάλην ὑφίσταται τὴν ζημίαν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ἀγώνων καὶ ἔργων καὶ πράξεων συμβαίνει γίνεσθαι.

Ἀλλά γὰρ ὡς ἐν ὑποδείγματι πρῶτον περὶ ἑνὸς τούτων τῶν ἐμπορευομένων εἴπωμεν λεπτομερέστερον πρὸς τὴν ἀγάπην ὑμῶν. Ἐάν οἱ ἔμποροι πάντες πρὸς τὴν πανήγυριν τρέχουσιν ἐμπορεύσασθαι τι καὶ κερδήσαι ἀπὸ τῆς πραγματείας αὐτῶν, εἰς δέ τούτων τοὺς μὲν βλέπειν προάγοντας αὐτοῦ, τοὺς δ' ὀπισθεν αὐτοῦ ἐρχομένους καὶ σπουδῆ πολλῇ φθάζοντας αὐτόν, ἢ πρὸς τῆς οἰκίας αὐτοῦ καθεζόμενος ὄρᾳ διερχομένους αὐτούς καὶ πρὸς τὴν πανήγυριν μετὰ σπουδῆς ἀπερχομένους, αὐτὸς ῥαστώνη καὶ ῥαθυμία κρατούμενος, οὐ μόνον δέ, ἀλλά καὶ μέθη καὶ τρυφῆ προσασχολούμενος καὶ φίλτρῳ πόρνῆς γυναικός ἐλεεινῶς κατεχόμενος, οὐ προαιρεῖται δραμεῖν εἰς τὴν ἐμπορίαν, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἀναβαλλόμενος, οὐχὶ οὗτοι μὲν ἐξηγοράσαντο τὸν καιρὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν, ἐμπορευσάμενοι καὶ μετὰ κέρδους μεγάλου ὑποστρέψαντες, ἐκεῖνος δέ ἀπώλεσεν αὐτόν, εἰς ἀνωφελῆ καὶ μάταια τοῦτον ἐξαναλώσας, εἴτ' οὖν ἀπεμπολήσας αὐτόν; Εἰ δέ καὶ τὴν πανήγυριν σὺν αὐτοῖς καταλάβῃ καὶ πάντες μὲν ἐκεῖνοι χρυσίον ἐπιφερόμενοι, εὐθύς πρὸς πραγματείαν χωρήσουσι καὶ ἄλλος μὲν ἄλλο τι ἐξωνήσεται, δι' οὗ κερδήσαι ἐπ' αὐτῷ ἐλπίζει, ἐκεῖνος δέ μηδὲν ὅπως ἐπιφερόμενος περιτρέχει ζητῶν εὐρεῖν πόθεν καὶ δανείσασθαι, ἢ καὶ μετὰ τό εὐρεῖν χρυσίον, ἐάν ληθῇ ἢ πανήγυρις καὶ καταλειφθῇ ἀπραγμάτευτος, οὐχὶ καὶ αὐθις ἀπώλεσε τὸν καιρὸν, ἄνευ χρυσίου εἰς τὴν πανήγυριν ἀπελθών; Εἰ δέ καὶ χρυσίον ἐπιφερόμενος τὴν πανήγυριν καταλάβῃ, ἐάν ἀφείξῃ ἐν σπουδῇ πραγματεῦσασθαι ἄρξῃται τὰς σκηνάς τῶν καπήλων καὶ τῶν μαγείρων καὶ τῶν τὰ λοιπὰ βρώματα ἀπεμπολούντων περιῖεναι καὶ ποτέ μὲν ἐκ τούτων ποτέ δέ (349) ἐξ ἐτέρων λιχνευόμενος ἐσθίῃ καὶ πίνῃ, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλά καὶ ἐάν μέθη καὶ ἀσελγείαις καταδαπανήσῃ τό χρυσίον αὐτοῦ, οὐχὶ καὶ οὗτος τὸν καιρὸν ἀπώλεσε καὶ τὰ προσόντα αὐτῷ ἀφρόνως κατεδαπάνησεν;

Ὁ δέ καὶ ἐν τῇ πανηγύρει μετὰ χρυσίου παραγινόμενος καὶ μηδὲν ἐξ ὧν εἴπομεν ἐναντίον διαπραττόμενος, ἀλλά μετὰ τῶν συνεμπόρων αὐτοῦ εἰσελθὼν ἐν αὐτῇ, ἐάν μόνον ἄπασαν τὴν πανήγυριν περιέρχεται, κατασκοπῶν καὶ καταμανθάνων ποτέ μὲν τοὺς γνωρίμους, ποτέ δέ καὶ τοὺς μὴ γνωριζομένους αὐτῷ, οἰκείους τε καὶ ἀλλοτρίους, πῶς ἕκαστος αὐτῶν πραγματεύεται, αὐτὸς δέ μηδὲν πραγματεύσεται καὶ οὕτως ἀκαίρως περιερχομένου αὐτοῦ διαλυθεῖη πάλιν ἢ πανήγυρις, πάντων αὐτομολησάντων εἰς τὰ οἰκεῖα, οὐχὶ οἱ ἐμπορευσάμενοι μὲν τὸν καιρὸν ἐξηγοράσαντο ἐν σπουδῇ, τὰ τῷ καιρῷ πρέποντα ἐργασάμενοι καὶ κέρδος ἐκεῖθεν ἑαυτοῖς περιποιησάμενοι, ὁ δέ περιεργαζόμενος τὰ ἀλλότρια καὶ μὴ

πραγματευσάμενος, εἰ καί συνῆν αὐτοῖς, ἐζημιώθη τόν καιρόν, μηδέν ἐκ τοῦ εὐρηθῆναι εἰς τήν πανηγυριν ὠφεληθεῖς; Εἰ δέ καί ἄλλοι μὲν αὐθις τῇ προσδοκίᾳ τοῦ κέρδους καί ληστῶν ἐφόδου καί κόπου ὁδοιπορίας καί μακρᾶς ὁδοῦ καταφρονοῦσιν, ὁ δέ, φόβῳ τούτων βαλλόμενος, κἄν ὑπό πάντων παρακαλῆται συνοδοιπορῆσαι αὐτοῖς, κἄν ὑποσχομένους φυλάττειν αὐτόν ἀκούη ἀπό τῶν προσδοκωμένων αὐτῷ κακῶν, οὐ προαιρεῖται ἀκολουθῆσαι αὐτοῖς καί ἀπελθεῖν πραγματεῦσασθαι μετ' αὐτῶν ἐν τῇ πανηγύρει, οὐχί οἱ μὲν καιρόν ἐξηγοράσαντο, καλῶς πραγματευσάμενοι καί κερδήσαντες, ὁ δέ τοῦτον ἀφρόνως ἐζημιώθη, φοβηθεῖς ἐκεῖ φόβον οὐ οὐκ ἦν φόβος;

Οὕτω τοιγαροῦν ἐστὶ καί ἐπὶ πάσῃ πράξει καί ἐργασίᾳ πνευματικῇ. Ὅταν γάρ ἄλλοι ἐν ταῖς ἐντολαῖς πορεύωνται τοῦ Θεοῦ καί τὰς ἀρετὰς πάσας μετὰ σπουδῆς καί θερμῆς ἐργάζονται, (350) ἡμεῖς δέ ἐν ἀμελείᾳ καί ἀργίᾳ διάγωμεν, ἐκεῖνοι μὲν ἐξηγοράσαντο τόν καιρόν καί τὰ μέγιστα ὠφελήθησαν, ἡμεῖς δέ καί ἑαυτοῦς καί τόν καιρόν ἀπωλέσαμεν. Ἀλλά γάρ ἔτι τό νόημα ἐξετάσωμεν. Τί οὖν φησιν· «Ἐξαγοραζόμενοι τόν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν»; Πῶς οὖν ἐξαγοράζεται τις τόν καιρόν καί τίς ἐστὶν οὗτος καί τίνες αἱ πονηραὶ ἡμέραι δι' ἃς ὀφείλομεν ἐξαγοράζεσθαι τόν καιρόν; Καιρός πραγματείας ἀνθρώπου παντός ὁ χρόνος οὗτός ἐστὶ τῆς παρουσίας ζωῆς· ταύτης δέ τῆς ζωῆς προδήλως πονηραὶ εἰσιν αἱ ἡμέραι τοῖς μὴ καλῶς χρωμένοις αὐταῖς. Πᾶς οὖν ὁ σωφρόνως καί δικαίως μετὰ φρονήματος ὑγιοῦς πολιτευόμενος ἐν τῷ βίῳ καί φέρων ἐν ἀδρίᾳ καί ὑπομονῇ ψυχῆς τὰ ἐπίπονα καί λυπηρὰ τῶν ἐπερχομένων αὐτῷ πειρασμῶν τε καί θλίψεων, εἴτε ἐξ ὀρατῶν, εἴτε ἐξ ἀοράτων ἐχθρῶν, ἐξαγοράζεται τόν καιρόν φρονίμως καί καταπραγματεύεται τῶν πονηρῶν ἡμερῶν τῆς παρουσίας ζωῆς. Καί ἵνα τοῦτο σαφέστερον γένηται, ἐκ τῶν ἐπισυμβαίνοντων καθ' ἐκάστην τῷ βίῳ τόν λόγον ποιήσομαι.

Ὁ εἰδὼς καλῶς τόν παρόντα πραγματεῦσασθαι καιρόν, ὅποτεν θλίψεις ἐπενεχθῶσι καί ὀνειδίῃ καί ἀτιμίαι καί σκώμματα, ὡς γνωρίζων τὰ χρήματα καί τό ἐξ αὐτῶν κέρδος σαφῶς προειδῶς, ἀρπάζει ταῦτα καί αἴρει ἐπ' ὤμων αὐτοῦ καί χαίρων πορεύεται, ὑπομονήν μόνην ἀντὶ χρυσοῦ καταβαλλόμενος καί οὕτως ἐξαγοράζεται τόν καιρόν ἐν μιᾷ ῥοπῇ, ὃν ἕτεροι ἐν πολλοῖς ἔτεσι νηστεύοντες, ἀγρυπνοῦντες, χαμευνοῦντες καί πολλά οἴκαδε κοπιῶντες, εὐρεῖν ἢ λαβεῖν ἢ κερδήσαι οὐ δύνανται. Ὁ δέ μὴ εἰδὼς οὕτως πραγματεῦσασθαι ἀπόλλει τόν καιρόν τῆς σωτηρίας αὐτοῦ. Εἰ δοκεῖ δέ, καί ἄλλως ἐν ὑποδείγματι τόν λόγον γυμνάσωμεν. Δύο τινῶν εἰς παράβασιν ἐντολῆς Θεοῦ τυραννικῶς προσκαλουμένων ὑπό τινος, εἰ ὁ μὲν αὐτῶν δειλία καί φόβῳ τῶν μελλόντων ἐπενεχθῆναι αὐτῷ κολάσεων καί τιμωριῶν φυγῇ χρήσοιτο καί ἀπελθὼν κρυβηθῆ, (351) ὁ δέ γε ἕτερος παρρησιάσεται καί πολλάς ὑπὲρ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ βασάνους ὑπενέγκῃ, ἢ καί θάνατον αὐτόν ὑποστῆ, ποῖος τούτων ἐξηγοράσατο τόν καιρόν; Ὁ κρυβεῖς καί τὰς θλίψεις διεκφυγὼν, ἢ ὁ πολλά παθὼν καί ὑπενεγκὼν ἢ καί ἴσως ἀποθανῶν; Εὐδήλον ὅτι πάντως ὁ τὰς θλίψεις ὑπομείνας καί τόν θάνατον μὴ παραιτησάμενος οὗτός ἐστὶν ὁ τόν καιρόν ἐξαγορασάμενος, ὁ ἕτερος δέ σὺν τῷ καιρῷ καί τήν σωτηρίαν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἐζημιώθη.

Τοιγαροῦν οἱ ὀρθῶς φρονοῦντες διὰ θλίψεων καί πειρασμῶν τῶν ἐνταῦθα, τὰ αἰώνια ἀγαθὰ καί τήν ἀληκτον εὐφροσύνην ἀξαγοράζονται καί διὰ τοῦ σωματικοῦ θανάτου τήν μετὰ τοῦ ἀθανάτου καί αἰωνίου Θεοῦ αἰώνιον καί ἀθάνατον διαγωγὴν τε καί κατοικίαν. Καί καθάπερ ἔμπορος, πολλά τινα καί πολύτιμα εὐρῶν πράγματα, ὀλίγῳ τιμήματι πιπρασκόμενα, ὀβολῷ τυχόν ἐνὶ ἢ νομίσματι, μετὰ χαρᾶς αὐτό καί ἐν σπουδῇ ἀποδίδωσι, τὰ τίμια ἐκεῖνα λαβεῖν ἐφιέμενος, οὕτω καί ὁ ὑπὲρ ἐντολῆς Θεοῦ ἀγωνιζόμενος ἐν εὐφροσύνῃ καί σπουδῇ θανεῖν αἴρεται, ὡς δι' ὀβολοῦ ἐνός, τοῦ θανάτου λέγω, τὰ αἰώνια μέλλων κτήσασθαι ἀγαθὰ. Οὐχ οὕτως δέ οἱ φιλόκοσμοι,

οὐχ οὕτως οἱ φιλόζωοι, οἱ φιλόδοξοι, οἱ φιλόσαρκοι, οἱ φιλήδονοι καὶ οἱ φιλόπλουτοι· ἀλλ' ἐπὶ πρὸς παράβασιν ἐντολῆς Θεοῦ προσκληθῶσιν ὑπὸ τινος τῶν ἐν ὑπεροχῇ κοσμικῇ τυγχανόντων, τὴν παρ' αὐτοῦ ἀγανάκτησιν καὶ ἀτιμίαν ἢ ἀποστροφήν καὶ χρημάτων ζημίαν ὑπενεγκεῖν μὴ δυνάμενοι, προδιδούσι τὰ αἰώνια καὶ ἀτίμητα καὶ ἐξαγοράζονται ἀφρόνως τὰ πρόσκαιρα καὶ φθαρτὰ καὶ μηδενός ἄξια, καὶ ἀπολλύουσι τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν, αὐτὴν δηλαδὴ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον· οἱ καὶ τὴν ἄνεσιν ἐξωνήσασθαι ἐν ὀλίγαις ἡμέραις προτιμῶνται καὶ εἰς αἰῶνας ἀπείρους κολάζεσθαι πραγματεύονται τῆς παρούσης ζωῆς αὐτῶν τὸν καιρόν. Ὅπερ ἵνα μὴ πάθωμεν καὶ ἡμεῖς, ἐξαγορασώμεθα, παρακαλῶ, τὸν παρόντα καιρόν, ἕως ἔτι ἡ πανήγυρις τῆς ζωῆς ἡμῶν ἴσταται, (352) ἐπειδὴ αἱ ἡμέραι αὐτῆς λίαν εἰσι πονηραὶ, μυρία καθ' ἑκάστην ἐπεγείρουσαι τὰ κύματα τῆς κυμαινομένης καθ' ἡμῶν ἀλμυρᾶς ἀμαρτίας, ποτέ μὲν διὰ τῆς εὐπαθείας τοῦ σώματος καὶ τῶν ἀτάκτων αὐτοῦ κινήματων ζάλης καὶ τρικυμίας πληροῦσαι ἡμῶν τὰς ψυχὰς, ποτέ δὲ διὰ τῶν ἐπιτιθεμένων ἡμῖν ὀρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν εἰς ἀθυμίαν καὶ ἐπιθυμίαν καὶ θυμόν ἄγριον ἐμβάλλουσαι καὶ διεγείρουσαι τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ διὰ τῶν τοιούτων μακρὰν ὄλους ἡμᾶς ποιοῦσαι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Ἐξαγορασώμεθα οὖν τὸν καιρόν ἡμῶν τῆς ζωῆς, διδοῦντες τὰς προθέσεις ἡμῶν καὶ ὄλους ἑαυτοὺς εἰς μόνην τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, εἰς μόνην τὴν κτῆσιν καὶ τὸ κέρδος τῆς ἀρετῆς, ἵνα ἐν ἀγωγίμοις τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος εἰς λιμένας Θεοῦ καταντήσωμεν καὶ φύγωμεν τὰς πονηρὰς ἐκείνας ἡμέρας καὶ τὴν ἀκοήν ἐκείνην τὴν πονηράν, τὴν τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἀποπέμπουσαν εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.

Ἐξαγορασώμεθα τὴν φρόνησιν ἡμῶν τῆς ψυχῆς διὰ τῆς τῶν ὀρωμένων καταφρονήσεως καὶ τῆς τῶν κρειττόνων μελέτης καὶ ἐργασίας, καὶ φευξόμεθα τὸ φρόνημα τῆς σαρκός, ὃ ἀρέσαι Θεῷ οὐ δύναται, ἀλλ' οὐδέ τῆς ἀπολαύσεως τῶν προσκαίρων ἀρπάσαι ἡμᾶς καὶ πρὸς τὰ διαμένοντα καὶ αἰώνια ἐμβιβάσαι ἡμῶν τὴν διάνοιαν· ὃ ζῆσαι κατὰ Θεόν οὐκ ἐᾶ τὸν κρατούμενον ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ κατασπᾶ τὴν ψυχὴν αἰεὶ μᾶλλον εἰς τὰς κτηνώδεις ὁρμὰς τῆς σαρκός καὶ ὅλον κτηνώδη τὸν ἄνθρωπον ἀπεργάζεται.

Ἐξαγορασώμεθα τὴν δικαιοσύνην ἡμῶν, δι' ἧς Θεῷ οἰκειούμεθα, διὰ πάσης εὐσεβείας καὶ διακρίσεως διακρίνοντες τοῦ δικαίου τὸ ἄδικον καὶ προτιμούμενοι τὴν ἀρετὴν τῆς κακίας, (353) μὴ διδοῦντες τῷ πονηρῷ εἴσοδον ἢ παρρησίαν εἰς ὄλεθρον ἑαυτῶν καὶ ἀπώλειαν, ἀλλ' ἀπονέμοντες τὴν τιμὴν ἐκάστῳ ἀξίως, καὶ τῷ μὲν σώματι παρέχοντες αὐταρκῶς διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τῇ δὲ ψυχῇ, τὸ ὅλον ἡμῶν τῆς δυνάμεως ἐν μελέτῃ θεῖα τῶν ἐννοιῶν, ἐν εὐχαΐς, ἐν δάκρυσί τε καὶ ἀναγνώσει αὐτὴν διατρέφοντες καὶ καθαίροντες εἰς ὑποδοχὴν τοῦ θείου φωτός, αὐτοῦ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης Θεοῦ, ὅς καὶ δικαιώσει διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος αὐτοῦ καὶ δικαίους ἡμᾶς ἀποδείξει τῇ συναφείᾳ αὐτοῦ, κοινωνοὺς τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐργαζόμενος.

Ἐξαγορασώμεθα τὴν ἀδρίαν τῶν ἰδίων ψυχῶν ἐν ὑπομονῇ πολλῇ καὶ καρτερίᾳ τῶν πειρασμῶν κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν· «Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν, φησί, κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν», ἀνδρείῳ δηλονότι φρονήματι κατὰ τῆς ἀμαρτίας ἰστάμενοι καὶ τὸν πολέμιον βάλλοντες τοῖς ὅπλοις τοῦ Πνεύματος, κακοπαθοῦντες ὡς καλοὶ στρατιῶται Χριστοῦ ἐν νηστείαις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν χαμευνίαις, ἐν εὐχαΐς, ἐν πένθει, ἐν σάκκῳ καὶ μετανοίᾳ καὶ ἀεναοῖς δεήσεσι, ἵνα τὸν στέφανον τῆς νίκης ἀράμενοι εἰς αἰῶνας συμβασιλεύσωμεν τῷ Χριστῷ.

Ἐξαγορασώμεθα τὴν σωφροσύνην τοῦ σώματος ἡμῶν διὰ πάσης ἐγκρατείας καὶ ταπεινώσεως, ἐπειδὴ ὁ νομίμως ἀθλῶν καὶ ἀγωνιζόμενος ἐν τῷ σταδίῳ τῆς εὐσεβείας πάντα ἐγκρατεύεται κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον. Ἐάν γάρ ταύτην

κτησώμεθα, φευξόμεθα τὰς πονηράς ἡμέρας τῆς ἀλόγου ἐπιθυμίας καὶ τοῦ θυμοῦ καὶ αὐτῆς τῆς σαρκός τῆς ὄντως πολεμίας τοῦ Πνεύματος· φευξόμεθα τὸν μολυσμὸν τὸν ἐκ τῶν τοιούτων γινόμενον τῇ ψυχῇ, (354) τὴν τοῦ συνειδότος κατάκρισιν, τὴν τῆς καρδίας ἀκαθαρσίαν, τὴν τῶν ἀνθρώπων κατάγνωσιν, αὐτὴν τὴν ἀποστροφὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ μεγάλα ἐν τῇ πνευματικῇ ταύτῃ πραγματεία κερδανούμεν, τὸν καιρὸν φρονίμως πραγματευσάμενοι τῆς παρούσης ζωῆς καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ βίου διελθόντες ἐν δικαιοσύνῃ καὶ σωφροσύνῃ, τό βάρος δηλαδή καὶ τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας ἀνδρείας βαστάσαντες.

Οὕτω γὰρ τὸν παρόντα καιρὸν πραγματευόμενοι, παραχωροῦντες τοῖς βουλομένοις τὰ πρόσκαιρα καὶ μόνων τῶν ἀφθάρτων καὶ αἰώνιων ἀντιποιοῦμενοι, καταντήσομεν εἰς εὐδίων λιμένα τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἐν ἀγωγίμοις πλουσίως τοῦ Πνεύματος καὶ οὐ φοβηθῶμεθα ἢ τὴν πονηρὰν ἐκείνην ἀκοήν τὴν τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἐλαύνουσαν εἰς τό πῦρ τό ἐξώτερον, ἢ τὰς πονηράς ἐκείνας βασάνους καὶ τὴν φρικτὴν ἡμέραν καὶ καταδίκην τῆς κρίσεως, αὐτὸν ἐπιφερόμενοι τὸν πολῦτιμον μαργαρίτην τοῦ Πνεύματος, ὃν εὕρομεν καὶ ἐξωνησάμεθα, πάντα δεδωκότες ἡμῶν τὰ θελήματα, τὰ φρονήματα, τὰς προθέσεις καὶ τὰς δυνάμεις ἐν τῇ πραγματεία τοῦ καιροῦ τῆς παρούσης ζωῆς. Οὐ γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, καλῶς πραγματευσαμένους τὸν παρόντα βίον τῆς ἐνταῦθα ζωῆς, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ' (355)

Εἰς τό ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου· «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερον ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ». Καὶ πῶς τὸν χοϊκὸν ἀποτιθέμεθα ἄνθρωπον καὶ τὸν Χριστὸν ἐνδύόμεθα, συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ ἀδελφοὶ χρηματίσαντες.

Καλῶς ἡμᾶς ἐστιάσας ὁ μακάριος Παῦλος ἐν τῇ προτέρᾳ τῶν θείων λόγων αὐτοῦ τραπέζῃ καὶ κατευφράνας ἡμῶν τὰς καρδίας, ἑτέραν αὐθις προτίθησιν ἡμῖν εἰς ἐστιασιν τράπεζαν τῶν θεοπνεύστων ῥημάτων αὐτοῦ, πλήρη μὲν ἐδεσμάτων πνευματικῶν καὶ ἀφ' ὧν ὁ ἔσω ἡμῶν οἶδε τρέφεσθαι ἄνθρωπος, εὐφραινόμενος ὁμοῦ καὶ στηριζόμενος τὴν καρδίαν τῷ ἄρτῳ τοῦ λόγου τῷ ζωτικῷ καὶ τῷ οἴνῳ τῷ εὐφραίνοντι τῆς σοφίας καὶ γνώσεως τοῦ Θεοῦ, πλήρη δέ καὶ χάριτος θείας τοῦ Πνεύματος, ἀφ' οὗ πληροῦται πάσης εὐφροσύνης καὶ ἡδονῆς ἢ ψυχῆ καί, τὰ κάτω λιποῦσα τοῦ βίου, πρὸς οὐρανοὺς καὶ Θεὸν κούφῳ τῷ πτερῷ τῆς διανοίας ἀνέρχεται. Ἰδωμεν οὖν τίς ἢ τράπεζα αὕτη τοῦ Ἀποστόλου καὶ τί τὰ ταύτης ἐδέσματα. Ἄλλ' ἐπάρωμεν τὰς διανοίας ἡμῶν ἀπὸ τῶν γηϊνῶν καὶ φθειρομένων καί, ὡς λογίων Θεοῦ μέλλοντες ἀκούειν, προσέχωμεν τοῖς λεγομένοις μετὰ ἀκριβείας ἀπάσης, ἵνα καὶ ἀξίως συνεστιαθῆναι ἀξιωθῶμεν τῷ λέγοντι Πνεύματι διὰ τοῦ Ἀποστόλου τὰ κεκρυμμένα μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. (356) Φησὶ δέ· «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος, ἐξ οὐρανοῦ». Μὴ ἀπλῶς παραδράμῃς τὸν λόγον καὶ ὡς εὐεπίβολον τοῦτον ὑπολάβῃς, ἀγαπητέ· βάθος γάρ πολὺ νοημάτων ἔγκειται εἰς τὴν τοῦ παρόντος λόγου διάνοιαν, πολλῆς δεόμενον τῆς ἐρεῦνης καὶ προσοχῆς. Ἀλλὰ τὴν ἀκοήν ὑπόθετες ἐτοίμην, καὶ εἴση τό ἐγκεκρυμμένον ἐν αὐτῷ βάθος τῶν μυστηρίων Θεοῦ.»

«Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί· καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι». Πρῶτον καὶ χοϊκόν ἄνθρωπον τόν Ἀδάμ φησι, καθὼς γέγραπται· «Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς». Πλασθεὶς οὖν χοϊκός ἀπὸ τῆς γῆς καὶ πνεῦμα λαβὼν ζωῆς, ὃ ψυχὴν νοεράν καὶ εἰκόνα Θεοῦ οἶδεν ὁ Λόγος καλεῖν, ἐτέθη ἐν τῷ παραδείσῳ, λαβὼν ἐντολὴν ἐργάζεσθαι καὶ φυλάσσειν. Τίνα τρόπον; Ἴνα, ἕως ἄν ταύτην φυλάσσοι καὶ ἐν ταύτῃ ἐργάζοιτο, ἀθάνατος διαμένῃ καὶ ἀϊδίως τοῖς ἀγγέλοις συναμιλλᾶται καὶ σὺν αὐτοῖς ἀενάως τόν Θεόν ἀνυμνῇ καὶ δέχεται τὰς ἐκεῖθεν ἐλλάμψεις καὶ Θεόν ὄρα νοερώς καὶ τῶν ἐκείνου ἐπακούῃ θείων φωνῶν, ἧ δ' ἄν ὥρα τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ἐντολὴν παραβῆ καὶ φάγη ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ προσέταξεν αὐτῷ ὁ Θεός μὴ φαγεῖν, θανάτῳ παραδοθῆ καὶ τοὺς ὀφθαλμούς τῆς ψυχῆς πηρωθῆ, τὴν καταστολὴν τῆς θείας δόξης ἀποδυθείς, καὶ ἐμφραγῆ τὰ ὦτα καὶ αὐτῆς τῆς μετὰ τῶν ἀγγέλων ἐκπέση διαγωγῆς καὶ τοῦ παραδείσου ἐκδιωχθῆ. Ὁ καὶ παραβάντι συνέβη καὶ ἐξέπεσε τῆς ἀθανάτου καὶ ἀϊδίου ζωῆς. Ἄπαξ γάρ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ὁ Ἀδάμ παραβάς καὶ τῷ ἀπατεῶνι διαβόλῳ τό οὗς ἑαυτοῦ παρασχὼν ψιθυρίσαι καὶ πεισθεὶς αὐτῷ, τῶν δολίων αὐτοῦ ῥημάτων ἀκουτισθεὶς, (357) λαλοῦντι κατὰ τοῦ πεποιηκότος Δεσπότου, τοῦ ξύλου ἐגעύσατο καὶ, αἰσθητῶς ἀναβλέψας, ἐμπαθῶς τε τὴν γύμνωσιν τοῦ σώματος αὐτοῦ θεασάμενος καὶ ἰδὼν, ἀπάντων ἐστερήθη δικαίως τῶν ἀγαθῶν, κωφεύσας τοῦ μηκέτι ἐπακούειν ὡς βεβήλοις λόγους θείους θεοπρεπῶς τε καὶ πνευματικῶς, τοὺς ἐνηχουμένους μόνοις τοῖς ἀξίοις αὐτοῖς, ἀλλὰ γάρ μήτε τὴν δόξαν ἐκείνην τὴν ἄρρητον καθορᾶν, ὡς ἀποστήσας ἐκ ταύτης ἐκουσίως τόν νοῦν αὐτοῦ καὶ κατανοήσας ἐμπαθῶς τόν τοῦ δένδρου καρπὸν καὶ τῷ εἰπόντι πιστεύσας ὄφει· «Ἢ δ' ἄν ὥρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, ἔσεσθε ὡς θεοί, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρὸν.

Οὗτος οὖν ὁ χοϊκός ἄνθρωπος ἐλπίδι θεώσεως ἀπατηθείς καὶ μεταλαβὼν ἐξ αὐτοῦ, τόν νοητῶν ἀπάντων καὶ οὐρανίων ἀγαθῶν ὀλικῶς ἀπεστερήθη καὶ εἰς τὴν ἐμπαθῆ τῶν ἐπιγείων καὶ ὀρωμένων κτισμάτων αἴσθησιν κατηνέχθη· καὶ γέγονεν, ἵνα τὰ αὐτὰ πάλιν εἴπω, πρὸς τὰ ἐξ ὧν ἐξέπεσε κωφός, τυφλός, γυμνός, ἀναίσθητος, θνητός τε αὐτῷ καὶ φθαρτός καὶ ἄλογος, τοῖς ἀνοήτοις ὁμοιωθεὶς κτήνεσι κατὰ τόν οὕτω βοῶντα προφήτην· «Παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὁμοιωθῆ αὐτοῖς». Ἐμαθες ἐξ οἷας δόξης καὶ ἀθανάτου τρυφῆς τε καὶ διαγωγῆς εἰς οἷαν ἀτιμίαν ὁ ἄνθρωπος κατηνέχθη, εἰς οἷαν αἰσχύνην καὶ ἄγνοιαν, εἰς οἷαν πτωχείαν ἐκ πλοῦτου πολυόλβου κατέπεσεν; Οὕτω τοίνυν ἐγένετο καὶ ἦν, εἰ καὶ μὴ πάντα εἰπεῖν ἠδυνήθημεν, ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ ἐκ γῆς χοϊκός.

Ἰδωμεν οὖν καὶ ἀπὸ τῶν θείων διδαχθῶμεν Γραφῶν ὁποῖος ὑπάρχει καὶ ὁ δεύτερον ἄνθρωπος, ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Οὗτος, Θεός ἐκ Θεοῦ, ἀνάρχου πατρός ἀναρχον γέννημα, ἀσωμάτου ἀσώματον, ἀκαταλήπτου ἀκατάληπτον, αἰωνίου αἰώνιον, ἀπροσίτου ἀπρόσιτον, ἀχωρήτου ἀχώρητον, (358) ἀθανάτου ἀθάνατον, ἀόρατου ἀόρατον, Λόγος Θεοῦ καὶ Θεός, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ, ἵνα συνελὼν εἴπω, οὕτως ὧν καὶ τοιοῦτος μένων ἐν τῷ Πατρὶ καὶ τόν Πατέρα ἔχων μένοντα ἐν αὐτῷ, μὴ χωρισθεὶς ἐξ αὐτοῦ, μὴ καταλιπὼν ὄλως αὐτόν, κατῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐσαρκώθη ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου· καὶ ἐνηνθρώπησεν, ἴσος ἡμῖν ἀτρέπτως κατὰ πάντα γενόμενος χωρὶς ἁμαρτίας, ἵνα διὰ πάντων τῶν ἡμετέρων διελθῶν ἀναχωνεύσῃ καὶ ἀνακαινίσῃ τόν πρῶτον ἐκεῖνον ἄνθρωπον καὶ δι' ἐκείνου πάντας τοὺς ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντας καὶ γεννωμένους, ὁμοίους ὄντας τῷ τεκόντι αὐτούς. Ἐπειδὴ γάρ ὁ τεκὼν Ἀδάμ φθαρτός καὶ θνητός, προσθήσῃ δέ καὶ κωφός καὶ τυφλός, ἀπὸ τῆς παραβάσεως γέγονε, γυμνός τε τῆς ἐνθέου καταστολῆς καὶ ἀναίσθητος ἐχρημάτισεν, οἷος οὗτος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ πάντες οἱ ἐκ αὐτοῦ γεννηθέντες χοϊκοὶ γεγόνασι, φθαρτοί, θνητοί,

κωφοί, τυφλοί, γυμνοί καί ἀναίσθητοι, μηδέν τῶν ἀλόγων διαφέροντες ζῶων, ἢ χείρονες μᾶλλον εἰπεῖν καί αὐτῶν ἐκείνων ὑπάρξαντες, ὡς τά καθ' ἕκαστον πάθη συμπεριλαμβάνοντες ἐκείνων καί ἐν ἑαυτοῖς ταῦτα ἐπισπασάμενοι.

Εἰς τοσαύτην γάρ ἄγνοίαν Θεοῦ καί τῶν θείων αὐτοῦ ἐντολῶν κατηνέχθησαν οἱ ἐκ τοῦ χοϊκοῦ τούτου χοϊκοὶ γεννηθέντες, ὥστε ἦν ὠφειλον ἀπονεῖμαι Θεῷ τὴν τιμὴν τῇ ὀρωμένη ταύτῃ κτίσει ἀπένειμον, καί οὐ μόνον οὐρανῶ καί γῆ καί ἡλίῳ, σελήνῃ τε καί ἄστροις καί πυρί καί ὕδατι καί λοιποῖς, ἀλλὰ γάρ καί αὐτά τὰ αἰσχροῦ θεοποιήσαντες πάθη ἅ μηδέ ἐννοεῖν, μή ὅτι γε πράττειν, αὐτούς ὁ Θεός ἀπηγορεύσεν, ὡς θεοὺς ὡς τῆς ἀναισθησίας – στήσαντες προσεκύνησαν. Τίνα ταῦτα; Πορνείαν, μοιχείαν, ἀνδρομανίαν, ἀλληλοφονίαν, καί εἴ τι τούτοις παρόμοιον, ἅτινα οὐχ ὁ Θεός ἄπαγε τῆς βλασφημίας ἀλλ' ὁ διάβολος (359) καί προστάττει καί ὑποβάλλει καί ἀποδέχεται, δι' ὧν κατεδουλώσατο καί καταδουλοῦται ἅπαν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος καί ὑποχειρίους αὐτοῦ καί δούλους πεποίηκε καί ποιεῖ. Ὅθεν, κἄν εὐρέθη τις πάλαι ἐκ τῶν ἀπείρων ἐκείνων μυριάδων καί χιλιάδων μὴ ὑποκύψας αὐτοῦ τοῖς αἰσχροῖς προστάγμασι καί θελήμασι τούτοις, ἀλλ' ἐπεὶ καί αὐτός διὰ τὸ κατάγεσθαι ἐκ τοῦ σπέρματος τῶν ἀμαρτησάντων δοῦλος ἦν τοῦ τυράννου θανάτου καί τῇ φθορᾷ τούτου παρεδίδοτο καί τῷ ἄδῃ ἀσυμπαθῶς παρεπέμετο, μηδενός ὄντος δηλαδὴ τοῦ δυναμένου σῶσαι καί αὐτόν ἐκλυτρώσασθαι, διὰ δὴ τοῦτο οἰκτειρήσας ὁ ποιήσας ἡμᾶς Θεός Λόγος κατήλθεν, ὡς οἶδε, καί ἐγένετο ἄνθρωπος οὐκ ἐκ συνουσίας ἢ ρεύσεως, ἀλλ' ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καί Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου. Ἄναλαβὼν γάρ ἐκ τῶν πανάγνων αὐτῆς αἱμάτων σάρκα ἐψυχωμένην, ἐγένετο ἄνθρωπος, σὰρξ ὅλος αὐτός χρηματίσας καί γεγονώς, ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ δηλονότι, ἀτρέπτως, ἀναλλοιώτως, καθὼς γέγραπται· «Καί ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Τοῦτο τὸ πᾶσιν ἀκατάληπτον καί πᾶσιν ἀκατανόητον θαῦμα, ὅτι ὁ αὐτός καί ἄτρεπτος ἔμεινε τῇ θεότητι καί ἄνθρωπος γέγονε τέλειος.

Καθάπερ γάρ τὸν Ἀδάμ ἀπὸ τῆς γῆς ἔπλασεν ὁ Θεός καί πνεῦμα ζωῆς αὐτῷ ἐχαρίσατο, καί ἐγένετο ἄνθρωπος τέλειος εἰς ψυχὴν ζῶσαν ἄνευ συνουσίας καί ρεύσεως, οὕτως ὁ ἐκεῖνον δημιουργήσας ἄνευ συνουσίας καί ρεύσεως ἄνθρωπος γίνεται· καί ὡσπερ ἐκεῖ γέγραπται ἐν τῇ παλαιᾷ ὅτι ἔβαλεν ὁ Θεός ἕκστασιν ἐπὶ τὸν Ἀδάμ καί ὑπνώσας καί λαβὼν μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ἀνωκοδόμησε καί ἐποίησε τὴν γυναῖκα, οὕτω καί ἐνταῦθα πεποίηκε. Πῶς καί τίνα τρόπον; Πρόσεχε. Ἡ πλευρά τοῦ Ἀδάμ ἐστὶν ἡ γυνή. Ἐξ αὐτῆς οὖν τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ, ἦγουν ἀπὸ τῆς γυναικὸς αὐτῆς, (360) ἔλαβεν ὁ Θεός Λόγος σάρκα ἐψυχωμένην καί ὠκοδόμησεν αὐτήν εἰς ἄνδρα τέλειον, ἵνα γένηται υἱός ἐπ' ἀληθείας τοῦ Ἀδάμ· ἄνθρωπος δέ χρηματίσας καί γεγονώς ὅμοιος ἡμῖν κατὰ πάντα πλὴν ἀμαρτίας, πάντων εὐθύς ἀνθρώπων συγγενῆς τὸ κατὰ σάρκα ἐγένετο. Τοῦτο γάρ καί ἕτερός τις τῶν πρό ἡμῶν ἔφη οὕτως εἰπών· «Τὴν σάρκα ἐνδυσάμενος, ἐνεδύσατο καί τὴν ἀδελφότητα». Ἀλλ' αὐτός Θεός ὁμοῦ καί ἄνθρωπος, καί ἡ σὰρξ αὐτοῦ καί ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἁγία καί ὑπεραγία ἦν καί ἔστι· Θεός ἅγιος, ὡσπερ ἦν, ὁ αὐτός καί ἔστι καί ἔσται· ἄμωμος καί γάρ ἦν ἡ Παρθένος, ἄσπιλος καί ἀμίαντος· τοιαύτη δέ ἦν καί ἡ ἐκ τοῦ Ἀδάμ ἀφαιρεθεῖσα πλευρά. Οἱ δέ γε λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, εἰ καί ἀδελφοὶ καί συγγενεῖς αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα ὑπῆρξαν, ἀλλὰ χοϊκοὶ ὄντες τοιοῦτοι ἔμειναν καί οὐχὶ εὐθύς ἐγένοντο ἅγιοι καί υἱοὶ Θεοῦ. Ἀλλὰ προσέχετε ἀκριβῶς τῷ ταῦτα λέγοντι Πνεύματι· ἐγένετο ἄνθρωπος ὁ Θεός, ἀπάντων δέ ἀνθρώπων συγγενῆς καί ἀδελφός ἐχρημάτισε. Μόνος οὖν Υἱός Θεοῦ καί Θεός καί ἄνθρωπος ὧν, μόνος ἦν καί ἔστιν ἅγιος, ὡς ἔσται εἰς τοὺς αἰῶνας, μόνος δίκαιος, μόνος ἀληθινός, μόνος ἀθάνατος, μόνος φιλόανθρωπος, μόνος ἐλεήμων καί εὐσπλαγχνος, μόνος δυνάστης, μόνος φῶς τοῦ κόσμου καί φῶς ὧν τὸ ἀπρόσιτον.

Τοιούτου τοίνυν ὄντος αὐτοῦ, ἡμῶν δέ κειμένων ἐν τῷ θανάτῳ καὶ τῇ φθορᾷ καὶ μηδεμίαν κοινωνίαν ὄλως ἐχόντων μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ μόνην, ὡς ἔφαμεν, τὴν κατὰ σάρκα συγγένειαν, ἐμεσίτευσεν ἀνά μέσον τῶν ἀμφοτέρων, Θεοῦ φημί καὶ ἀνθρώπων, ἡ πίστις ἢ εἰς αὐτόν, ἵνα ἐπέιπερ πτωχοὶ ὄντες καὶ μηδὲν ὄλως ἔχοντες εἰσενεγκεῖν τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν, ἀντὶ πάντων τὴν εἰς αὐτόν πίστιν δεξάμενος, (361) ἐλέησας ἡμᾶς ὁ Θεὸς τὴν τῶν ἀμαρτημάτων ἄφεισιν καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἡμῖν χαρίσεται· ἅς καὶ μέχρι τοῦ νῦν χαρίζεται τοῖς ὀλοψύχως πιστεύουσιν εἰς αὐτόν, καὶ οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ ἃ ἡμῖν ἐπηγγείλατο καὶ διὰ τῶν ἀγίων εὐαγγελίων καθ' ἐκάστην ἡμῖν ἐπαγγέλεται. Τίνα εἰσι ταῦτα; Τοῦ δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος ἀναγεννᾶν καὶ ἀναπλάττειν ἡμᾶς καὶ συναριθμεῖν τοῖς δούλοις αὐτοῦ τοῖς ἀγίοις, τοῦ παρέχειν ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ τοῦ Ἁγίου καὶ διδόναι ἡμῖν μετασχεῖν δι' αὐτοῦ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς ἣν οἱ πραεῖς κληρονομοῦσιν ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει καρδίας, τοῦ ἐνωθῆναι αὐτόν καὶ συναριθμῆναι ἡμῖν καὶ ἕν ἀμφοτέρους γενέσθαι ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ δι' αὐτοῦ συνεδεμένους τῷ Πνεύματι.

Τούτων οὖν πάντων ἐν μετοχῇ καὶ ἀπολαύσει γινόμεθα, ὅταν ἀκριβῶς πάντα ὅσα συνεταξάμεθα αὐτῷ τηρῶμεν καὶ ὅσα πάλιν ἀπεταξάμεθα φεύγωμεν, μὴ ἐπιτρέφοντες εἰς τὸ ἴδιον ἐξέραμα κατὰ τοὺς κύνας. Τοιγαροῦν καὶ εἰ μὲν φυλάξομεν πάντα ἃ εἶπε καὶ λέγει ἡμῖν αὐτός ὁ Θεός, ὄντως πιστοὶ ἔσμεν, ἐκ τῶν ἔργων δεικνύοντες τὴν πίστιν ἡμῶν, καὶ γινόμεθα ὡς ἐκεῖνος ἅγιοι καὶ τέλειοι, ὅλοι ὄλως ἐπουράνιοι, ἐπουρανίου Θεοῦ τέκνα, ὅμοιοι αὐτῷ κατὰ πάντα θέσει καὶ χάριτι, ἐπειδὴ καὶ αὐτός ὡς ἡμεῖς ὅμοιος ἡμῖν ἐχρημάτισε πλήν ἀμαρτίας· εἰ δὲ τῶν ἀγίων καὶ ζωοποιῶν αὐτοῦ ἐντολῶν καταφρονήσαντες, ἀποστῶμεν διὰ ἀμελείας καὶ ἐναντίον τι τῶν αὐτοῦ προσταγμάτων ἐνεργήσομεν, πεπραχότες ἢ μὴ ποιῆσαι ἡμῖν ἐνετείλατο, εὐθύς πάντων ἐκείνων τῶν ἐκ Θεοῦ διὰ τοῦ βαπτίσματος δοθέντων ἡμῖν ἀγαθῶν ἐκπίπτομεν. (362) Καὶ ὡσπερ ὁ Ἀδάμ μετὰ τὴν παράβασιν τοῦ παραδείσου καὶ τῆς τρυφῆς καὶ τῆς μετ' ἀγγέλων διαγωγῆς ἐκβάλλεται καὶ γυμνοῦται καὶ ἀπὸ ὄψεως γίνεται τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ ἡμεῖς τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἀγίων δούλων αὐτοῦ χωριζόμεθα ἀμαρτάνοντες καὶ τῆς θείας καταστολῆς ἣν ἐνεδυσάμεθα οἱ βαπτιζόμενοι, αὐτόν δηλαδὴ τὸν Χριστόν, ὡς πιστεύομεν, τοῦτον διὰ τῆς ἀμαρτίας ἀποδυσόμεθα· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀδύτου φωτός, τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς υἰοθεσίας στερούμεθα. Καὶ οὕτως γινόμεθα πάλιν χοϊκοί, ὡς ὁ πρῶτος ἐκεῖνος καὶ χοϊκός, ἀντὶ ἐπουρανίων καὶ αὐτοῦ τοῦ δευτέρου ἀνθρώπου καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ πάντων ὁμοίων· καὶ γινόμεθα ἔτι πρὸς τούτοις ὑπόδικοι τῷ θανάτῳ καὶ τῷ σκότει, καὶ τῷ πυρὶ τῷ ἀσβέστῳ παραπεμπόμεθα, ἐν μεγάλῳ κλαυθμῷ καὶ τῷ βρυγμῷ τῶν ὀδόντων βασανιζόμενοι. Οὐ γὰρ ἀπὸ αἰσθητοῦ παραδείσου, ὡς ὁ Ἀδάμ τότε, καὶ νῦν ἡμεῖς ἐκβαλλόμεθα, οὐδέ τὴν γῆν ἐργάζεσθαι καθὰ κάκεῖνος κατακρινόμεθα, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας καὶ τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων περὶ ὧν γέγραπται· «Ἄ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη» ἡμᾶς ἐκβάλλομεν ἑαυτούς καὶ τῆς γεέννης ὑπευθύνους ποιοῦμεν· καὶ εἰ μὴ διὰ τῆς μετανοίας ἢ ἀνάκλησις ἡμῖν ἀπεδίδοτο, οὐδεὶς ἂν ἐσώθη ποτέ.

Διὰ δὴ τοῦτο, φιλόανθρωπος ὢν ὁ Θεός καὶ οἰκτίρμων καὶ θέλων τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, τέθεικε σοφῶς ἀνά μέσον ἡμῶν καὶ ἀνά μέσον ἐκείνου τὴν ἐξομολόγησιν καὶ τὴν μετάνοιαν, καὶ ἐξουσίαν δέδωκε παντὶ τῷ βουλομένῳ τοῦ πτώματος ἀνακαλέσθαι ἑαυτόν καὶ διὰ ταύτης εἰς τὴν προτέραν εἰσελθεῖν οἰκειότητά τε καὶ δόξαν καὶ παρρησίαν τὴν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰρημένων ἐκείνων ἀπάντων ἀγαθῶν, εἰ βουληθεῖη θερμῆν (363) τὴν μετάνοιαν ἐπιδείξασθαι, ἢ καὶ μειζόνων κληρονόμον καὶ αὐθις γενέσθαι αὐτόν. Κατὰ γὰρ τὴν

ἀναλογίαν τῆς μετανοίας ἀναλογοῦσαν εὐρίσκει τὴν πρὸς Θεὸν παρρησίαν καὶ οἰκειότητα πᾶς ἄνθρωπος, καὶ ταύτην γνωστῶς καὶ ἐναργῶς καὶ ὡς εἶ τις φίλος πρὸς φίλον, καὶ προσομιλεῖ αὐτῷ προσώπῳ πρὸς πρόσωπον καὶ ὄρᾳ αὐτὸν νοεροῖς ὀφθαλμοῖς καθαρῶς. Οἱ οὖν μετὰ τὸ βάπτισμα τὴν τοιαύτην οἰκειότητα καὶ παρρησίαν καὶ τὴν τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν μετοχὴν μὴ ἐν πάσῃ ἔχοντες πληροφορία, μηδὲ ὅτι Χριστὸν ἐνδεδυμένοι εἰσὶ γινώσκοντες, μηδὲ καθορῶσιν ἐν τῷ τοῦ Πνεύματος φωτὶ τὸ τῆς θεότητος αὐτοῦ φῶς, ἐγκυψάτωσαν εἰς τὸ συνειδὸς ἑαυτῶν· καὶ τοῦτο ἀκριβῶς ἐξερευνήσαντες, εὐρήσουσιν ἑαυτοὺς τὰς ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος συνθήκας ἐκ παντός ἀθετήσαντας ἢ μερικῶς ἢ καὶ καθόλου, εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τὸ δοθέν αὐτοῖς τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς υἰοθεσίας τάλαντον κατορύξαντας καὶ μὴ ὑπεξεργασαμένους αὐτὸ καὶ διὰ τοῦτο τῆς τοῦ Δεσπότης θέας ἀπεστερημένους, ἐπεὶ ἀψευδὴς ἐστὶν ἐκεῖνος καὶ ἀμεταμέλητος ἐν τοῖς χαρίσμασιν αὐτοῦ· ἔφη γάρ· «Ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτόν».

Ἦκούσατε τί ὁ Δεσπότης φησὶ· «Ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει, καὶ ἐμφανίσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτόν». Εἰ οὖν ἀλήθειά ἐστὶν ὁ Χριστός, καθὼς αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ εἶρηκεν· «Ἐγὼ εἰμι, λέγων, ἡ ἀλήθεια», ἡ ἀλήθεια δὲ οὐ δύναται ψεύσασθαι (ἀδύνατον γάρ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, Θεὸν ψεύσασθαι), μηδεὶς τῶν μὴ βλέπόντων τὸν Κύριον λεγέτω ὅτι ἀδύνατον τοῦτό ἐστιν· οὐκ ἀδύνατον γάρ, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐστὶ δυνατόν. Εἰ γάρ ἐκεῖνος λέγει· «Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου», (364) οἱ μὴ ὄρωντες αὐτὸν τυφλοὶ εἰσὶν ἄντικρυς, τυφλοὶ δὲ πάντως ἔμειναν ὄντες, ἐπειδὴ μὴ ἠγάπησαν αὐτὸν καὶ τὰς αὐτοῦ ἐτήρησαν ἐντολάς. Εἰ γάρ ἠγάπησαν αὐτόν καὶ τὰς αὐτοῦ ἐτήρησαν ἐντολάς, ἐν ἐπιθυμίᾳ ἐγένοντο ἄν τοῦ ἰδεῖν αὐτόν καὶ τοῦτο ἐξ ὅλης αὐτῶν ἐζήτησαν τῆς ψυχῆς καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν αὐτοῖς ἐνεφάνισεν ἄν, ὁ ἀψευδὴς, ὁ φύσει ἀληθὴς καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ διὰ τοῦτο παραγενόμενος εἰς τὸν κόσμον ἵνα πάντας τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, ἤγουν τοὺς ἐν τῷ σκότει καθημένους, φωτίσει οὐκ ἄλλοτρίῳ τινὶ φωτὶ, ἀλλὰ φωτὶ τῆς οἰκείας αὐτοῦ δόξης τε καὶ θεότητος. Μηδεὶς οὖν τῶν μὴ βλέπόντων πιστῶν νοερῶς τὸν Κύριον, μηδὲ τῷ φωτὶ αὐτοῦ τρανῶς καὶ γνωστῶς ἐλλαμπόμενος, μηδὲ ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς δόξης αὐτοῦ διὰ παντός μένων καὶ μένοντα βλέπων ἐν ἑαυτῷ τὸν Θεόν, λεγέτω τοῦτο ἀδύνατον· μηδὲ γάρ ὡς ἄπιστος καὶ αὐτὸς φθεγγέσθω ταῦτα λαλῶν, ἀλλ' ἕκαστος ὑμῶν, ἀγαπητοί, τὸ ἑαυτοῦ συνειδὸς, ὡς εἶπομεν, ἐρευνήσας, αἴτιον ἑαυτὸν εὐρήσει τῆς στερήσεως τοῦ Δεσπότης καὶ τῆς θέας τῆς δόξης αὐτοῦ.

Μετανοησάτω οὖν ἕκαστος ὑμῶν καὶ θρηνησάτω ἑαυτόν, ὅποτε οὕτως ἔχοντα ἴδοι, ὅτι τοσοῦτων καὶ τηλικούτων ἀγαθῶν ἑαυτόν ἀπεστέρησεν, ἐκπεσὼν τῆς δόξης καὶ τῆς θεωρίας τοῦ βασιλέως τῶν οὐρανῶν, καὶ σπουδασάτω διὰ μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως τῶν αἰωνίων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ' (365)

Περὶ ἑορτῶν καὶ ὅπως χρῆ ἐορτάζειν καὶ τίνων σύμβολα τὰ τελούμενα ἐν ταῖς ἑορταῖς καὶ κατὰ τῶν ἐναβρυνομένων ἐν αὐταῖς. Καὶ περὶ τῶν ἀξίως ἢ ἀναξίως κοινωνούντων καὶ τίς ἢ ἐν τούτοις διαφορά· καὶ πρὸς τὸ τέλος, πῶς συνάπτεται τις διὰ τῆς κοινωνίας Θεῷ καὶ πῶς οὐ συνάπτεται.

Ὁ συνιέναι καί συνιδεῖν δυνηθεῖς ὅτι γυμνός ἐκ τοῦ μή ὄντος παραχθείς εἰς τόν κόσμον εἰσηλθεν, οὗτος τόν ποιήσαντα αὐτόν ἐπιγνώσεται καί μόνον αὐτόν φοβηθήσεται καί ἀγαπήσει καί αὐτῷ δουλεύσει ἐξ ὅλης ψυχῆς καί οὐδέν οὐδαμῶς, προτιμήσει τῶν ὀρωμένων αὐτοῦ, ἀλλά ξένον πάντων τῶν ἐπιγείων, εἰπεῖν δέ καί αὐτῶν τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ, ἑαυτόν εἶναι ἐν πάσῃ πληροφορία εἰδώς, ὅλην αὐτοῦ τήν πρόθεσιν τῆς ψυχῆς εἰς τήν θεραπείαν τοῦ πεπονηκότος αὐτόν ἐκδίδωσιν. Εἰ γάρ ἐξ ὧν ἐπλάσθη καί ἐν οἷς διάγει ξένος ἐστί, πολλῷ μᾶλλον ἐκείνων ὧν κατά πολὺ ἀφέστηκε καί τῇ φύσει καί τῇ οὐσίᾳ καί τῇ διαγωγῇ. Ὁ δέ γε ξένον ἑαυτόν ὄντα τῶν ἐπιγείων ἐπεγνωκώς καί εἰδώς ὅτι γυμνός ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ εἰσηλθε καί γυμνός πάλιν ἐξέρχεται τούτου μέλλει, πῶς οὐχί πενήσει; Πῶς δέ οὐ κλαύσει οὐχ ἑαυτόν μόνον, ἀλλά καί πάντας τούς ὁμογενεῖς καί ὁμοιοπαθεῖς αὐτῷ ἀνθρώπους; Ὁ δέ καί τόν Θεόν μόνον ἀγαπῶν καί φοβούμενος, πῶς σωματικῶς εὐφρανθήσεται, ἢ σωματικῶς κατά τήν τῶν ἀνθρώπων συνήθειαν οὕτω πως ἀγνώστως ἐορτάσει καί ἀλογίστως, (366) αὐτοῦ τοῦ Κυρίου πρὸς τούς τοιούτους ἀεὶ λεγοντος· «Ὁ κόσμος χαρήσεται, ὑμεῖς δέ λυπηθήσεσθε· ἀλλά θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τόν κόσμον. Ἀναστήσομαι γάρ ἐν ὑμῖν, καταποθέντος τοῦ χείρονος κόσμου ὑπὸ τῆς ζωῆς τῆς βραβευομένης πᾶσιν ἐκ τοῦ ἐμοῦ Πνεύματος· καί ἰδόντες με, χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδιά καί τήν χαράν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν».

Πῶς οὖν ὁ τόν οὐράνιον βλέπων Δεσπότην ἐπιγείου τινός ἐν ἐπιθυμίᾳ γένηται πράγματος, ἢ ἐννοήσει τι ὃ μή ἀρέσκει Θεῷ; Πῶς δέ ὁ καί ξένον ἑαυτόν εἰδώς ἐν πληροφορία γυμνόν τε καί πένητα, εἰ καί τά πάντα κατέχει, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, ἐγκαλλωπισθήσεται, ἢ ἐφ' οἷς ἄρα ποιεῖ ἐπαρθήσεται, ἢ ἐπὶ πλήθει κηρῶν καί λύχνων μεγάλα φρονήσει καί ἐπὶ ἀρώμασι καί μύροις, ἢ συνάξει λαοῦ, ἢ εὐθηνούση τραπέζῃ καί πολυτελεῖ, καί φίλων παριφανεῖα καί παρουσία ἐνδόξων ἀνδρῶν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἐγκαυχήσεται; Οὐδαμῶς οὖν. Οἶδε γάρ ταῦτα πάντα καί πάντας ὁμοῦ τήν σήμερον ὄντας καί παρερχομένους τήν αὔριον, σήμερον τά παρόντα φαινόμενα καί μετ' ὀλίγον ἀφανιζόμενα. Οὐδέ γάρ ἔχει πρὸς τά γινόμενα ὁ τοιοῦτος καί τό ἐορτάζειν καλῶς ἐπιστάμενος ἢ τόν νοῦν ἑαυτοῦ ἢ τήν αἴσθησιν ὅλως – τοῦτο γάρ τῶν μηδέν πλέον τῶν ὀρωμένων φανταζομένων ἐστίν, ἀλλ' ὡς ἐνεστῶτα ἐν τοῖς τελοῦμένοις ὀρᾷ σοφῷ τῷ νοῖ τά μέλλοντα καί ἐπ' αὐτοῖς τήν καρδίαν εὐφραίνεται καί δοκεῖ ὄλον ἐν ἐκείνοις ἑαυτόν εἶναι καί μετὰ τῶν ἐορταζόντων εἰς οὐρανοῦς τό πλήθος τοῦ λαοῦ, ἢ τήν τῶν φίλων συνέλευσιν, ἀλλά τό μετ' ὀλίγον ἀεὶ ἐννοεῖ, ὅτι δὴ τά μὲν σβεσθήσονται, οἱ δέ ἀπελεύσονται ἕκαστος εἰς τά ἴδια καί μόνος αὐτός ἐν ἐν σκότει καταλειφθήσεται.

Μὴ δὴ οὖν μοι χρόνους καί μῆνας καί καιρῶν περιόδους (367) ἀρίθμει, μηδέ λέγε μοι «Ἰδοὺ ἐώρτασα τήν Χριστοῦ γέννησιν, τήν Ὑπαπαντήν, τά Θεοφάνια, τήν Ἀνάστασιν, τήν Ἀνάληψιν, τήν τοῦ Πνεύματος κάθοδον». Μὴ ταῦτά μοι λέγει μηδέ πάσας ἀρίθμει τὰς ἐορτάς, ἀλλά μηδέ ἀρκεῖν σοι ταύτας λογίζου πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς μηδέ ἐν λαμπροῖς ἱματίοις καί ἀγερώχοις ἵπποις καί μύροις πολυτίμοις, κηροῖς τε καί λύχνου καί πλήθει λαοῦ, τήν ἐορτήν σοι νόμιζε εἶναι. Ταῦτα γάρ λαμπράν τήν ἐορτήν οὐ ποιεῖ οὐδέ ἀληθῆς ἐορτή ἐστὶ τοῦτο, ἀλλά σύμβολα ἐορτῆς. Τί γάρ μοι ὄφελος, ἀγαπητέ, μὴ εἶπω κηρούς καί λύχνους ἀνάψαι πολλούς ἐν τῷ ναῷ καί τῇ τῶν πιστῶν ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἐάν τοιοῦτους αὐτούς κτήσασθαι δυνηθῶ, οἷον τόν ἀπ' οὐρανοῦ λάμποντα ἥλιον, καί ἀντὶ λύχνων πολλῶν τούς ἀστέρας προσπῆξαι τῷ ὀρόφῳ τοῦ νοῦ καί ποιῆσαι αὐτόν καινόν οὐρανόν καί πρᾶγμα ξένον ἐπὶ τῆς γῆς, καί ἔτι πρὸς τούτους, ἐν τῷ τούτων ἀγαλλιασθῆναι φωτὶ, θαυμαστωθῆναι τε παρά τῶν συνεληλυθότων καί ἐπαινεθῆναι, εἶτα μετ' ὀλίγον, πάντων ἀποσβεσθέντων αὐτῶν, αὐτός ἐγὼ ἐν σκότει καταλειφθήσομαι; Εἰ δέ καί σήμερον μὲν μύροις ἑμαυτόν τε καί τούς συνεληλυθότας εὐωδιάσαιμι, αὔριον δέ ἐκ

τῆς ἑμαυτοῦ σαρκός καί τοῦ ῥύπου ταύτης δωσωδίας πλησθήσομαι, τί μοι τό ὄφελος, εἶπέ μοι, ὁ λαμπραῖς αὐτῶν ἑορταῖς, καί συνετῶς, εἴ ἐστί σοι σύνεσις, κατά τόν Σοφόν, ἀποκρίθητι. Ὅντως οὐδέν, κἄν ἄγης σιωπήν, ὑπό τοῦ λόγου ἀγχώμενος. Εἰ γάρ σήμερον φωτισθήσομαι, αὐριον δέ σκοτισθήσομαι, ἢ σήμερον εὐφρανθήσομαι, τῇ λύπῃ δέ βληθήσομαι αὐριον, ἢ καί ταύτη μὲν τῇ ἡμέρᾳ ὑγιείας ἀπολαύσομαι, τῇ ἐπιούσῃ δέ βληθήσομαι νόσω, τί μοι τό κέρδος; Εἶπέ. Τίς δέ ἡ ἐκ τῶν εἰρημένων ἀπόλαυσις;

«Οὐ ταύτας τὰς ἑορτάς ἐξελεξάμην, λέγει Κύριος. Τίς γάρ, φησί, ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν ἐξεζήτησεν;» Οὐχ οὕτως ἑορτάζειν ἡμᾶς Χριστός νενομοθέτηκεν. Ἀλλά (368) πῶς; Ἄκουε νουνεχῶς. Πρῶτον δέ τὰς ἀντιθέσεις σοι τῶν ἀντιδιατιθεμένων τῷ λόγῳ προθήσω λεγόντων οὕτω «Τί δέ;» φησίν. «Οὐκ ἀνάψομεν κηρούς τε καί λύχνους; Οὐ μύρα προσενέγκωμεν καί θυμίαμα; Οὐ προσκαλεσόμεθα ἄδοντα λαόν, οὐδέ γνωστούς καί φίλους καί ἄρχοντας συναθροίσομεν; Ταῦτα λέγεις; Οὕτω προστάσεις;» φησίν. Οὐ τοῦτο λεγῶ, μή γένοιτο ἀλλά καί λίαν δαψιλῶς σοι ταῦτα ποιεῖν καί συμβουλεύω καί συναινῶ. Πλήν ἀλλά τόν τρόπον εἰδέναι σε βούλομαι καί ἤδη ὑποτιθῶ σοι καί αὐτό τό τῆς ἑορτῆς τῶν πιστῶν τό μυστήριον. Ποῖον δὴ τοῦτο; Ὅπερ αὐτά σοι δηλοῦσι τυπικῶς τὰ γινόμενα παρά σοῦ.

Τό γάρ νοητόν σοι φῶς, αἱ λαμπάδες ὑποσημαίνουσαι δεικνύουσιν. Καθάπερ γάρ ὁ ναός, οὗτος ὁ περικαλλῆς οἶκος, ὑπό τῶν πολλῶν καταλάμπεται λαμπάδων, οὕτω καί ὁ οἶκος τῆς σῆς ψυχῆς, ὁ τοῦδε τοῦ ναοῦ τιμιώτερος, νοητῶς ὀφείλει φωτίζεσθαι καί καταλάμπεσθαι, καιομένων καί φαινόντων ἐν σοί τῶν πνευματικῶν πασῶν ἀρετῶν δηλονότι διά τοῦ θείου πυρός, ὡς μηδέ τόπον τινά ἐν αὐτῷ ἀπολειφθῆναι φωτός ἄμοιρον τούς δέ φωτοειδεῖς λογισμούς, τό πλήθος ὑπογράφει σοι τῶν καιομένων λύχνων ὑπό τοῦ ὀρωμένου πυρός, ἴνα, καθῶσπερ οὗτοι, λάμπῃ ὁ καθεῖς αὐτῶν καί μή λογισμός ἐναπολειφθῆ σκοτεινός ἐν τῇ οἰκίᾳ σου τῆς ψυχῆς, ἀλλά δι' ὅλου ἅπαντες αἰεὶ τῷ πυρί τοῦ Πνεύματος καιόμενοι λάμπωσιν, ὡς ἂν μή διακόπτηταί σου ὁ τῆς διακρίσεως τῶν λογισμῶν στεφανοειδῆς ὄρμαθος. Τό δέ νοητόν σοι μύρον, τὰ ἐκχυνόμενα δεικνύει τῶν μύρων καί τὰ σύνθετα τῶν θυμιαμάτων, ἃ καί χρῆναί σε διδάσκουσι κεκτῆσθαι τοῦτο πολυτελῶς ἐν σεαυτῷ. Τό μὲν γάρ ἕξωθεν ῥαντιζόμενον ἔσται τοῖς πνευματικοῖς εἰς εἰκόνα τῆς κατερχομένης δρόσου ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών καί ὡς τό καταβαῖνον ἐπὶ τόν πῶγωνα Ἄαρῶν καί ἐπὶ τήν ῥῶν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ τό δέ βλύζον (369) ἔνδοθεν καί ὡς ὕδωρ καταψύχον τό πνεῦμα ἔσται εἰς πηγὴν νάουσιν ὕδατα ζωῆς αἰωνίου τῷ ὑπό θείου Πνεύματος ἐνεργουμένῳ, ἀναπτόμενόν τε καί εἰς καπνόν εὐωδίας ἀναπεμπόμενον ὃ καί φαίνει λαμπρῶς καί μυρίζει ὁμοῦ τὰς αἰσθήσεις εὐωδίαν πνευματικὴν, τοῦτο μὲν ὡς φῶς ὄν καί τοῖς καθαροῖς τήν καρδίαν ὀρώμενον, τοῦτο δέ ὡς ξύλον ζωῆς καί ἀνασταυροῦν τὰ θελήματα τῆς σαρκός, τό εὐωδιάζον τὰ σύμπαντα καί μόνους τούς πιστούς αἰεὶ εὐφραῖνον εὐφροσύνην πνευματικὴν.

Ἀλλά γάρ οὐκ ἐν τοῖς εἰρημένοις μόνον ἴσταται ταῦτα, ἀλλ' ἔχουσι ταῦτα καί ἑτέραν ἔμφασιν διδασκαλίας πνευματικῆς. Εἰ γάρ τὰ ἄψυχα οὕτω Θεός τῇ εὐωδίᾳ ἐκόσμησε καί ἐδόξασε, πολλῶ μᾶλλον σέ βουλόμενον κατακοσμήσει ταῖς ἰδέαις τῶν ἀρετῶν καί τῇ εὐωδίᾳ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου δοξάσει, ὄν καί κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ ἔκτισε καί ὁμοίωσιν. Ταῦτα γάρ τὰ ὑπό τῶν χειρῶν τῶν ἀνθρωπίνων συντεθέντα μύρα καί τῇ εὐωδίᾳ τοῦ μύρου εὐωδιάζοντά σου τὰς αἰσθήσεις τήν σὴν πλάσιν ἀναζωγραφοῦσι καί οἶον σοφῶς ὑπεμφαίνουσι. Καθάπερ γάρ τὰ ὑπό διαφόρων εἰδῶν συντιθέμενα μύρα χεῖρες πλάττουσι μυρεψῶν καί ἐν ἐκ πολλῶν εἶδος ἀποτελοῦσιν, οὕτω καί σέ χεῖρες Θεοῦ ἔπλασαν, συντεθέντα σοφῶς καί συναρμοσθηθέντα τοῖς νοητοῖς μέλεσι τοῦ μύρου τοῦ νοητοῦ, εἴτ' οὖν τοῖς χαρίσμασι τοῦ ζωοποιῦ καί παντουργοῦ Πνεύματος καί μυρίζειν σε χρή τήν

εὐωδίαν τῆς γνώσεως καί τῆς σοφίας αὐτοῦ, ἵνα οἱ ἀκούοντες τῶν λόγων τῆς διδασκαλίας σου εὐωδιάζωνται τά αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς καί εὐφραίνωνται εὐφροσύνην πνευματικήν.

Τά δέ συναθροισθέντα σοι πλήθη καί ἄδοντα μεγαλοφώνως Θεῶ, τά οὐράνια σοι τάγματα παραδηλοῦσι καί τάς ἀναριθμήτους τῶν ἀγγέλων δυνάμεις, τάς ἐπί τῇ σῆ σωτηρίᾳ τόν οὐράνιον ἀνυμνούσας Δεσπότην. Ὁ αἶνος δέ καί ὁ ὕμνος, (370) ὁ δι' αὐτῶν μελωδούμενος, τόν ὕμνον ἐκεῖνον τόν μυστικόν, ὃν ἀσιγήτως οἱ ἅγιοι ἀναμέλπουσιν ἄγγελοι, ὑπαινίττεται, ὡς ἄν καί αὐτός ἑαυτόν τοιοῦτον ἀποτελέσης καί ὡς ἐπίγειος ἄγγελος τῷ αὐτῷ στόματι ἀκαταπαύστως τῆς καρδίας σου ἀνυμνῆς τόν πεποικότεν σε Θεόν μυστικῶς. Οἱ δέ γε φίλοι καί γνωστοί καί τῶν ἀρχόντων οἱ συμπρόντες διδάσκουσί σε διά τῆς παρουσίας ὅτι δεῖ σε συναριθμίον καί ὁμοδιαίτον διά πάσης ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καί διά τοῦ πλούτου τῶν ἀρετῶν ἀποστόλων, προφητῶν, μαρτύρων καί πάντων γενέσθαι ὁσίων.

Ἐάν οὕτως ἐορτάζων λογίζη καί τοιοῦτος γέγονας οἷον ὁ λόγος ἀναζωγράφησεν, ἐορτήν ἐορτάζεις ἐν οἷς ποιεῖς ἐορτάζων πνευματικήν καί συνεορτάζεις ταῖς ἄνω τῶν ἀγγέλων δυνάμεις. Εἰ δέ οὐχ οὕτως οὐδέ τοιοῦτον σεαυτόν διά τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν ἀπειργάσω, τί σοι τό ὄφελος ἐορτάζοντι; Δέος μή καί σύ, ὡς οἱ πάλοι Ἰουδαῖοι, ἀκούσης «Μεταστρέψω, φησίν, εἰς πένθος τάς ἐορτάς σου καί τήν χαράν σου εἰς λύπην μεταβαλῶν».

Τί οὖν; Οὐχ ἐορτάσομεν σωματικῶς τε καί αἰσθητῶς, εἰ μή τοιοῦτοι δυνηθῶμεν γενέσθαι οἷους ἡμῖν τῷ λόγῳ ὑπέδειξας; Καί πάνυ μέν οὖν. «Ἐορτάζε» φησί, καί τά πρός τιμήν Θεοῦ καί τῶν ἀγίων αὐτοῦ ἐπιτέλει, ὅση σοι δύναμις, καί πάντας, εἰ οἷόν τε, συγκάλει, βασιλεῖς, ἄρχοντας, ἀρχιερεῖς, λευίτας, μοναστάς, λαϊκούς, ἵνα διά πάντων δοξασθῇ ὁ Θεός διά σοῦ καί τούτων ἡ δόξα, ὡς ἐξ ἑνός σοῦ ἀναφερομένη πρός τόν Θεόν, σοί λογισθήσεται καί αὐτῷ εὐαπόδεκτος ἔσῃ. Μή οἷου δέ ὡς ἐντεῦθεν τόν Θεόν καί τούς ἀγίους δοξάζειν αὐτοῦ ἢ προσθήκην τινά τῆς δόξης αὐτοῖς ἐμποιεῖν. Πῶς γάρ; «Οὐ γάρ δεδόξασται, φησί, τό δεδοξασμένον ἕνεκα τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης αὐτοῦ», (371) οὐδέ ἐνδεῶς ἔχουσιν οἱ ἅγιοι δόξης ἐπιγείου καί ἀνθρωπίνης. Ἀλλ' ὅπως ἐλέους τύχης ἀπό Θεοῦ διά τῆς ἐκείνων πρεσβείας, ἐόρταζε. Ἀλλά μηδέ οὕτως ἐορτήν σοι ἀληθινήν εἶναι τό γινόμενον ὑποτόπαζε, τύπον δέ μᾶλλον καί σκιάν καί σύμβολον ἐορτῆς τοῦτο λογίζου. Ποίαν γάρ, εἶπέ μοι, κοινωνίαν σχοῖέν ποτε τά αἰσθητά καί ἄψυχα καί πάντη αἰσθήσεως ἄμοιρα πρός τά νοητά καί θεῖα καί ἔμψυχα, ἢ πνευματικά μᾶλλον εἰπεῖν καί ζῶντα καί ζωῆς αἰωνίου παρεκτικά;

Ἔστω σοι ἐορτή, λελογισμένως καί εὐσεβῶς ἐορτάζοντι, μή λαμπάδων φῶς εἰς τό ὀλίγον σβεννύμενον, ἀλλά αὐτή καθαρῶς ἢ τῆς ψυχῆς σου λαμπάς, ἣτις ἢ γνώσις ὑπάρχει τῶν θείων καί οὐρανίων πραγμάτων, ἢ ὑπό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος χορηγούμενη τῷ Ἰσραηλιτικῷ τήν διάνοιαν. Αὕτη ἔστω σοι διά πάσης ἐκλάμπουσα τῆς ζωῆς σου, ὑπέρ τάς τοῦ ἡλίου ἀκτίνας φαίνουσα πᾶσι τοῖς ἐν τῇ παγκοσμίῳ οἰκίᾳ, φῶς καθαρόν τοῦ λόγου ἠρτυμένον τῷ τοῦ Πνεύματος ἅλατι, κατά τήν κελεύουσαν ἐντολήν «Λαμψάτω τό φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τά καλά ἔργα ὑμῶν καί δοξάσωσι τόν Πατέρα ὑμῶν τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

Ἀντί λύχνων πολλῶν, ἔστωσάν σοι αἱ φωτοειδεῖς ἔννοιαι, δι' ὧν ὁ κόσμος ἅπας τῶν ἀρετῶν ἐξυφαίνεται καί ἡ ποικιλία τοῦ πνευματικοῦ ναοῦ καί τοῦ κάλλους αὐτοῦ λαμπρῶς τοῖς ὀρῶσι ὀρθῶς ὑποδείκνυται.

Ἀντί μύρων καί ἀρωμάτων, εὐωδιαζέτω σε ἡ νοητή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εὐωδία, ἣς ἄρρητος ἢ ὁσμή καί ἡ ἀναθυμίασις φωτοειδῆς τῆς ὁσφρήσεως.

Ἀντί πλήθους λαοῦ, συνίτωσάν σοι τά τάγματα τῶν ἀγίων ἀγγέλων δοξάζοντα τόν Θεόν ἐπί σοί καί ἀεὶ χαίρόμενα ἐπί τῇ σωτηρίᾳ καί ἀναβάσει καί προκοπῇ σου.

(372) Ἄντί φίλων καί ἀρχόντων καί βασιλέων, συνεορταζέτωσαν καί συγκοινωνεῖτωσάν σοι, οἷα δὴ φίλοι, οἱ προσκυνούμενοι καί τιμώμενοι παρ' αὐτῶν πάντες ἅγιοι. Οὗτοι ἔστωσάν σοι φιλούμενοι καί ὑπὲρ ἅπαντας προτιμώμενοι, ὡς ἂν ἐκλείποντά σε προσυποδέξωνται εἰς τὰς αἰωνίους τούτων σκηνάς, ὡς τόν Λάζαρον ὁ Ἀβραάμ ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ, εἰ καί θεωρεῖται τό εἰρημένον καί ἄλλως.

Ἄντί πληθούσης τραπέζης τῇ ἀφθονία τῶν ἐδεσμάτων, ἔστω σοι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, οὐχ ὁ αἰσθητός καί φαινόμενος μόνον, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ αἰσθητῷ καί δι' αὐτοῦ ὡς αἰσθητός σοι καί γενόμενος καί διδόμενος, αὐτός ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων καί διδούς τῷ κόσμῳ ζωὴν, ὃν οἱ ἐσθίοντες οὐ τρέφονται μόνον, ἀλλά καί ζωοῦνται καί ζῶντες ὡς ἐκ νεκρῶν ἐξανίστανται. Τοῦτό σοι τρυφή καί βρώσις ἔστω ἀκόρεστος καί ἀδάπανος οἶνος δέ, οὐχ ὁ οἶνος οὗτος ὁ καί ὀρώμενος, ἀλλ' ὁ φαινόμενος μὲν οἶνος, νοούμενος δέ αἷμα Θεοῦ, φῶς ἄφραστον, ἄρρητος γλυκασμός, εὐφροσύνη αἰώνιος τοῦτον εἰ πίνεις ἀξίως ἀεὶ, οὐ μὴ διψήσης εἰς τόν αἰῶνα, μόνον ἐν αἰσθήσει ψυχῆς, ἐν ἐτοιμασίᾳ τῆς εἰρήνης τῶν ταύτης δυνάμεων.

Καί σκόπει μοι ἐντεῦθεν τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν. Εἰ ἐν αἰσθήσει καί γνώσει, τῶν τοιούτων μετέχεις ἀξίως εἰ δέ μὴ οὕτως, ἀναξίως πάντως ἐσθίεις καί πίνεις. Εἰ ἐν θεωρίᾳ καθαρᾷ μετείληφας οὐ μετείληφας, ἰδοὺ δὴ ἄξιος γέγονας τῆς τοιαύτης τραπέζης εἰ γάρ μὴ ἄξιος γένῃ, οὐ κολληθήσῃ, οὐδαμῶς ἐνωθήσῃ Θεῷ. Μὴ τοῖνυν οἰέσθωσαν οἱ τῶν θείων μυστηρίων ἀναξίως μετέχοντες ὅτι δι' αὐτῶν ἀπλῶς οὕτω κολλῶνται καί ἐνοῦνται Θεῷ τῷ ἀοράτῳ τοῦτο γάρ οὐκ ἔσται αὐτοῖς οὐδαμῶς, οὐδ' οὐ μὴ γενήσεται ποτε. Μόνοι γάρ οἱ τῇ μετουσίᾳ τῆς θείας τοῦ Κυρίου σαρκός καί τὴν ἀποκάλυψιν τῇ νοερᾷ προσψαύσει (373) τῆς ἀοράτου θεότητος ἐν τῷ νοερῷ ὄμματι καί στόματι καταξιούμενοι ἰδεῖν καί φαγεῖν γινώσκουσιν ὅτι χρηστός ὁ Κύριος, οἱ οὐκ ἄρτον μόνον αἰσθητόν αἰσθητῶς, ἀλλά καί Θεόν ὁμοῦ ἐν ταύτῳ νοητῶς ἐσθίοντες ἅμα καί πίνοντες, ἐν αἰσθήσει διτταῖς ὡσαύτως τόν μὲν ὀρατῶς τόν δέ ἀοράτως τρεφόμενοι, ἐνοῦνται κατ' ἄμφω τῷ διττῷ τὰς φύσεις Χριστῷ, σύσσωμοι αὐτῷ γινόμενοι καί συγκοινωνοὶ τῆς δόξης καί τῆς θεότητος. Οὕτω γάρ ἐνοῦνται Θεῷ οἱ ἀξίως καί ἐν γνώσει θεωρία τοῦ μυστηρίου ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθίοντες τούτου καί ἐκ τούτου τοῦ ποτηρίου πίνοντες εὐαίσθητῳ ψυχῇ καί καρδίᾳ οἱ δ' ἀναξίως τοῦτο ποιοῦντες κενοὶ τῆς δωρεᾶς εἰσι τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, τρέφοντες μόνον τό σῶμα, οὐχί δέ καί τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν.

Ἄλλὰ μὴ θορυβηθῆς τὴν ἀλήθειαν ἀκούων, ἀγαπητέ, δηλουμένην σοι παρ' ἡμῶν. Εἰ γάρ ἄρτον ζωῆς καί διδόντα ζωὴν αὐτόν τὴν σάρκα εἶναι ὁμολογεῖς τοῦ Κυρίου καί τό αἷμα αὐτοῦ οἶδας καί διδοῦν ζωὴν τοῖς μετέχουσι καί γινόμενον ἐν τῷ πίνοντι ὡς πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον, πῶς, εἰπέ, σὺ τούτων μετέχων οὐδὲν πλέον ψυχικῶς προστίθης, ἀλλ' εἰ καί μικράν τινα ἴσως ἐπαισθανθήσῃ χαράν, μένεις πάλιν μετὰ μικρόν οἶος ἢ καί τό πρότερον, μηδεμίαν προσθήκην ζωῆς ἐν σοί, ἢ πηγὴν βλυστάνουσαν, ἢ βλέπων τό οἶονοῦν φῶς; Ὁ γάρ ἄρτος οὗτος αἰσθητῶς μὲν ψωμός φαίνεται τοῖς μὴ ὑπὲρ τὴν αἴσθησιν γενομένοις, νοερῶς δέ φῶς ἀχώρητόν ἐστι καί ἀπρόσιτον οὕτω καί ὁ οἶνος φῶς καί αὐτός ὁμοίως, ζωὴ, πῦρ καί ὕδωρ ἐστί ζῶν. Εἰ οὖν, τρώγων καί πίνων τόν θεῖον ἄρτον καί τόν τῆς εὐφροσύνης οἶνον, οὐκ ἔση γινώσκων εἰ ζωὴν ἔζησας τὴν ἀνώλεθρον, εἰ φωτοειδῆ τόν ἄρτον, ἢ πύρινον αὐτόν, ὡς ὁ προφήτης ἐδέξω ἐντός σου, (374) εἰ ὡς ὕδωρ ἀλλόμενον καί λαλοῦν τό δεσποτικόν ἔπιες αἷμα, εἰ οὐδὲν οὐδαμῶς τούτων ἐν θεωρίᾳ καί μεθέξει ἐγένου, πῶς οἶε τῆς ζωῆς κοινωνός γεγονέναι; Πῶς δέ νομίζεις ἀψασθαι τοῦ ἀπροσίτου πυρός, ἢ πῶς ὅλος μεταλαβεῖν ὑπολαμβάνεις τοῦ αἰδίου φωτός; Οὔμενον οὐδαμῶς τοῦτό σοι γέγονε, τῷ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀνεπαισθήτως ἔχοντι ἀλλά τό φῶς σε καταλάμπει ὄντα τυφλόν, θερμαίνει δέ σε τό πῦρ, οὐχ ἠψατο δέ, ἢ ζωὴ ἐπεσκίασεν, οὐχ ἠνώθη σοι δέ, τό ζῶν ὕδωρ διήλθεν ὡς διὰ ῥύακος τῆς σῆς ψυχῆς, ἐπειδὴ ἀξίαν ἑαυτοῦ οὐχ εὔρεν

ὑποδοχὴν. Οὕτως οὖν λαμβάνων καὶ οὕτως ἀπτόμενος τῶν ἀψαύστων καὶ δοκῶν ἐσθίειν, μένεις μὴ λαμβάνων, μὴ ἐσθίων, μηδὲν ὅλως ἔχων ἐν σεαυτῷ. Ὁ γὰρ ἀπρόσιτος Λόγος, ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, οὐ περιλαμβάνεται αἰσθητῶς, ἀλλὰ συμπεριλαμβάνει μᾶλλον αὐτός καὶ ἄπτεται καὶ ἀσυγχύτως ἐνοῦται τοῖς ἀξίοις καὶ καλῶς εὐτρεπισμένοις πρὸς ὑποδοχὴν τὴν αὐτοῦ.

Ἐάν οὕτω μὲν ἐορτάζῃς, οὕτω δὲ καὶ τῶν θείων μυστηρίων μεταλαμβάνῃς, ἔσται σοι ἅπας ὁ βίος ἐορτὴ μία, καὶ οὐδέ ἐορτή, ἀλλὰ ἐορτῆς ἀφορμὴ καὶ Πάσχα ἓν, ἢ ἐκ τῶν ὀρωμένων πρὸς τὰ νοούμενα μεταβάσις καὶ ἐκχώρησις, ἔνθα πᾶσα σκιά καὶ ἅπας τύπος καὶ τὰ νῦν σύμβολα καταπαύουσι καὶ καθαροὶ καθαρῶς τοῦ καθαρωτάτου θύματος αἰωνίως ἐπαπολαύσομεν, ἐν Πατρὶ Θεῷ καὶ ὁμοουσίῳ τῷ Πνεύματι, Χριστὸν αἰεὶ βλέποντες καὶ βλέπομενοι πρὸς αὐτοῦ, Χριστῷ συνόντες, Χριστῷ συμβασιλεύοντες, οὐ μείζον οὐδὲν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ' (375)

Περὶ ἡσυχίας καὶ ὁποίας ἐργασίας ὀφείλει ἔχεσθαι ὁ ἐν ταύτῃ ἀνδρείως προσκαρτερῶν.

Περὶ τῆς τελεωτέρας τῶν ἀρετῶν ὀλίγα τινὰ προθυμούμενος εἰπεῖν, δέομαι ὑμῶν, ἀνοίξατέ μοι τὰ ὦτα, οἱ τοῦ μέτρου ταύτης ἐρῶντες καὶ εἰς τό ὕψος αὐτῆς διὰ τῆς προκοπῆς καὶ τῆς τῶν λοιπῶν ἀρετῶν καθ' ὁδὸν ἀναβάσεως ἀνελθεῖν προετοιμαζόμενοι, τὸν νοῦν δηλαδὴ ἐφιστῶντες τῇ προσοχῇ τῶν λεγομένων, ἵνα, τό ἔργον αὐτῆς διδαχθέντες ὑπὸ τοῦ λόγου, σπεύσητε, τῆς ἀξίας ἐφιέμενοι αὐτῆς καὶ τοῦ πλούτου, ἀξιόους ἑαυτοὺς παραστήσαι εἰς τὴν ὑποδοχὴν καὶ τὴν ἐργασίαν αὐτῆς. Ἄρξομαι δὲ ἐντεῦθεν καὶ τοῦ λόγου τὴν ἀρχὴν τοιαύτην τῷ ταύτης ἐραστῇ ἐν ἐπιτόμῳ ποιήσομαι.

Γενέσθω τοιγαροῦν ὁ ἡσυχάζων καὶ ἐν κελλίῳ μόνος καθήμενος ὡς ἡ πρωτομάρτυς Θέκλα αὕτη γὰρ ἐπὶ τῆς θυρίδος καθημένη καὶ τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Παύλου προσέχουσα, τῶν κοσμικῶν δηλονότι ἐκστᾶσα πραγμάτων καὶ τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν (οὐ γὰρ ἀφίστατο, φησὶν, ἀλλὰ δίκην ἀράχνης προσκολληθεῖσα τῇ θυρίδι οὔτε πρὸς τό φαγεῖν οὔτε πρὸς τό πιεῖν ἐξανίστατο, ἀλλ' ἦν ἐπακρωμένη τοῦ Παύλου), ὑποχωρήσαντα αὐτόν κατεδίωκεν, μόνη φυγῇ χρησαμένη καὶ γονεῖς καὶ μνηστῆρα καὶ ἅπαντα λιποῦσα, ἐκεῖνον ἐζήτηε καὶ ποθοῦσα κατέτρεχε, μὴ ἀνεχομένη ἑτέρου τινός ἐπιμνησθῆναι καθόλου (376) πλὴν Παύλου. Τοσοῦτον γὰρ αὐτῆς ὁ τοῦ Παύλου πόθος ἐκράτησεν, ὥστε, κυλινδουμένη ἐπὶ τοῦ τόπου οὗ ὁ Παῦλος διδάσκων ἐκάθητο, κατεφίλει τό ἔδαφος ἐν ᾧ ἴσταντο οἱ πόδες αὐτοῦ. Μηδὲν σοι τούτων παρέργως εἰρησθαι δόξη ἀλλ' εἰ μὴ εὗρες, ζήτησον καὶ εὕρησις.

Γενέσθω, εἰ βούληται, καὶ ὡς πόρνη, τοὺς πόδας τοῦ Κυρίου νοερῶς κρατῶν καὶ φιλῶν καὶ βρέχων τοῖς δάκρυσιν, πρὸς μηδένα ἄλλον ἀποβλέπων εἰ μὴ πρὸς τὸν τὰς ἀμαρτίας αὐτοῦ ἀφιέναι δυνάμενον. Γενέσθω καὶ ὡς ἡ παιδίσκη, ἧς οἱ ὀφθαλμοὶ εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, ἀσκαρδαμυκτὴ καὶ αὐτὸς ἀτενίζων εἰς χεῖρας τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ αὐτοῦ. Γενέσθω καὶ ὡς νύμφη, τῷ νυμφίῳ Χριστῷ τῇ ἐνώσει συγκοιταζόμενος καὶ συνανιστάμενος τῇ αἰωνίῳ ζωῇ, μᾶλλον δὲ αἰεὶ ἐν αὐτῷ μένων καὶ αὐτόν μένοντα ἐν αὐτῷ περιφέρων. Γενέσθω, εἰ δύναται, καὶ ὡς εἷς τῶν

παρισταμένων ἀρχόντων τῷ ἐπιγείῳ βασιλεῖ ἔνδον ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, φιλικῶς αὐτῷ καί μυστικῶς προσομιλῶν, προσώπῳ πρὸς πρόσωπον συλλαλῶν τῷ Δεσπότῃ αὐτοῦ.

Γενέσθω ὁ ἡσυχάζων ὡς οἱ ἐπὶ τοῦ ὄρους Θαβώρ συνανελθόντες τῷ Ἰησοῦ καί τὴν ἀστράψασαν αἴγλην καί τὴν ἐναλλαγὴν τῶν ἱματίων αὐτοῦ καί τό φῶς τοῦ προσώπου αὐτοῦ θεασάμενοι, οἱ τὴν νεφέλην ἰδόντες τὴν φωτεινὴν καί τὴν φωνὴν ἀκηκοότες τὴν πατρικὴν λέγουσαν «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός», ἐκπλαγέντες πρηνεῖς ἐπὶ πρόσωπον ἔπεσον, ἵνα καί αὐτός εἰπεῖν δυνηθῇ ὡς ὁ Πέτρος «Κύριε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι. Ποιήσωμεν τρεῖς σκηνάς, σοί καί τῷ Πατρί σου καί τῷ Ἁγίῳ σου Πνεύματι, τῇ μιᾷ βασιλείᾳ, εἰς κατοικίαν αἰώνιον ψυχὴν καί σῶμα καί νοῦν, καινοποιοῦντες ταῦτα τῇ καθάρσει (377) καί τῇ τῶν ἀρετῶν ποικιλίᾳ ἐποικοδομοῦντες εἰς ὕψος». Ἦ, ὡς οἱ ἐν Ἱερουσαλήμ ἐν τῷ ὑπερώῳ τότε καθήμενοι, καί αὐτός τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν ἐκδεχόμενος, ἢ καί ἐπελθόντα τὸν Παράκλητον ὡς ἐκεῖνοι δεξάμενος καί ὡς μεμεστωμένος γλεύκους τοῖς σαρκικοῖς νομιζόμενος καί ὡς κομπάζων καί ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν κατεπαιρόμενος αὐτοῖς λογιζόμενος, διὰ τό καινὰ ἐκφέρειν καί δειρμηνεύειν διδάγματα παλαιὰ καί λαλεῖν γλώσσαις καί ἀνατρέπειν τοὺς λόγους τῶν ἀντιδιατιθεμένων τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Πνεύματος.

Γενέσθω καί ὡς Μωϋσῆς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, μόνος ἄνω γενόμενος καί εἶσω τῆς νεφέλης καί αὐτός εἰσερχόμενος καί ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἄλλων ἀποκρυπτόμενος ὅς, εἰ τοιοῦτος γένηται, οὐ τὰ ὀπίσθια μόνον ἴδῃ, ἀλλὰ τῷ προσώπῳ γνωστῶς ἐμφανισθήσεται τοῦ Θεοῦ καί, αὐτόν τὸν Θεόν μόνος ὄρων καί παρ' ἐκείνου ὀρώμενος καί τῆς ἐκείνου ἀκούων φωνῆς, μυσταγωγηθήσεται πρῶτον τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καί εἴθ' οὕτως ἄλλοις νομοθετήσει φωτισθήσεται, καί ἄλλους τῷ φωτὶ φωτίσει τῆς γνώσεως ἐλεηθήσεται, ἔπειτα ἐλεήσει. Οὗτος αἰτεῖ καί λαμβάνει καί λαβῶν μεταδίδωσι τοῖς αἰτούσιν αὐτόν λύεται τοῦ δεσμοῦ τῶν κακῶν καί λύει ἄλλους εἴθ' οὕτως αὐτός.

Γενέσθω ὁ καλῶς ἡσυχάζων ὡς οἱ ἔνδον, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, καθήμενοι καί τὸν Ἰησοῦν εἰσελθόντα, μᾶλλον δέ ὡς πανταχοῦ ὄντα καί συνυπάρχοντα ἔνδον αὐτῷ, θεασάμενος, τὴν εἰρήνην διδόντα αἰτησάμενος λαβέτω, ἀλλὰ καί Πνεῦμα Ἅγιον ἐμφυσῶντα ὑποδεχέσθω μετὰ φόβου καί τρόμου. Βλεπέτω (378) δέ ἀκριβῶς καί ψηλαφισάτω καλῶς ταῖς νοεραῖς χερσὶ τοῦ νοός καί ταῖς αἰσθήσει τῆς ψυχῆς, εἰ αὐτό ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἐπὶ πάντων Θεός. Οὐ γάρ ἀγανακτήσει παρ' αὐτοῦ πολυπραγμονούμενος, ἀλλὰ, ἀποδεξάμενος αὐτοῦ τὴν ἐπαινουμένην δειλίαν, τοιαῦτά τινα εἴπη πρὸς αὐτόν «Τί τεταραγμένος εἶ καί διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ σου; Εἰρήνη σοι ἐγὼ εἶμι, μὴ φοβοῦ. Ἴδέ μου τὴν τῆς θεότητος δόξαν ψηλάφησον καί γνῶθι ὅτι αὐτός ἐγὼ εἶμι γεῦσαι καί ἰδέ ὅτι ὁ σκοτός ὢν καί εἰς ἄγγελον φωτός ἐν φαντασίᾳ καί οὐκ ἀληθείᾳ μετασχηματιζόμενος χρηστότητα καί γλυκύτητα καί χαρὰν καί ἐλευθερίαν καί γαληνιαῖαν κατάστασιν καί αἴσθησιν νοεράν καί φωτισμὸν ψυχῆς οὔτε ἔχει, οὔτε μὴν ἐμποιήσει σοι, καθὼς ἐμέ θεωρεῖς τὰ ἀμφότερα ὄντα καί ἐν σοὶ αὐτὰ ἐργαζόμενον».

Ταῦτα τοιγαροῦν πάντα ὁ ἡσυχάζων οὐκ ἐν λόγοις μόνον λεγόμενα ὀφείλει νοεῖν, ἀλλὰ καί ἔργῳ καθ' ἓν τούτων καθ' ἑκάστην πραττόμενον ἐπ' αὐτῷ ὀφείλει ὄραν. Εἰ δέ μὴ οὕτως ἐν τῇ κέλλῃ αὐτοῦ διάγων κάθηται, τί τό ὄφελος ἐμπερικλείειν τό ἑαυτοῦ σῶμα τοῖς τοίχοις; Ὁ νοῦς αὐλός ἐστι καί ἀσώματος οὐ τοίχοις, ἀλλὰ θείῳ κρατούμενος Πνεύματι, ἴσταται βεβηκῶς εἰς τό κατά φύσιν καί προσομιλῶν Θεῷ. Ὁ τοῖνον μόνος ἐν κελλίῳ καθήμενος, τί ἄρα ὀφείλει ποιεῖν ἕτερον, εἰ μὴ ἀκριβῶς οἶδεν ἃ εἶπομεν καί ταῦτα ἔχει ἐργασίαν πνευματικὴν τε καί διηνεκῆ; Ὁ γάρ τῶν ἐντολῶν ἀποστάς καί ἀπὸ τῶν ἔργων σχολάσας σωματικῶς, εἰ μὴ ἐργάζεσθαι οἶδε

πνευματικῶς, πάντως ἐξ ἀμφοτέρων ἀργεῖ. Εἰ γοῦν ἡ ἀργία κακόν, ἀμαρτάνειν ὄντως ὁ ταύτη στοιχῶν, ἐπειδή ὁ ἐπιστήμων ἐν ἐργασία πνευματικῇ οὐκ ἐμποδίζεται παρά τοῦτο εἰς τὰς διὰ τοῦ σώματος ἐπιτελουμένας πράξεις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, (379) ἀλλά καί λίαν συνεργεῖται μᾶλλον πρὸς ταύτας καί εὐκοπώτερον αὐτάς ἐργάζεται, ὁ δὲ διὰ μόνων τῶν γινομένων ἐκτός τὴν τέχνην ἐπιδεικνύμενος, ἤγουν τὴν ἄσκησιν μετερχόμενος, ἐάν ἐκ τούτων σχολάσῃ, οὐκέτι καί ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἐργάζεσθαι δύναται. Πῶς; Ὅτι τὰ μὲν ἐργαλεῖα καί τὴν ὕλην ἐν χερσὶ περιφέρει, ὡς δὲ τῆς τέχνης ἄπειρος εἰς ἔργον αὐτὴν κατασκευάσαι καί τελειῶσαι οὐ δύναται, ἀλλὰ ἀσθενής καί ἄκαρπος ἡ ἐργασία αὐτοῦ ἀποδείκνυται. Ἴνα δὲ μάθῃς τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν, ἐξ ἐτέρων ὑποδειγμάτων σαφεστέραν σοι ταύτην ποιήσομαι.

Πόσοι, εἰ δύνασαι εἰπεῖν, ὡς ἡ πόρνη κλαῦσαι προεθυμήθησαν, οὐκ ἔλαβον δὲ τὴν ἄφεισιν ὡς ἐκείνη; Πόσοι εἰς τό Θαβῶριον ὄρος ἀνέβησαν καί ἀνέρχονται μέχρι τοῦ νῦν, τόν δὲ ἐκεῖσε μεταμορφωθέντα Κύριον οὐδαμῶς ἐθεάσαντο, οὐ διὰ τό μή παρεῖναι πάντως ἐκεῖσε Ἰησοῦν τόν Χριστόν, πάρεστι γάρ, ἀλλά διὰ τό μή ἀξίους εἶναι τῆς θεότητος αὐτοῦ θεατάς; Πόσοι τῶν Ἰουδαίων εἰσῆλθον ἐν τῷ οἰκήματι ἔνθα ἐκάθηντο οἱ ἀπόστολοι, καί οὐδεὶς αὐτῶν ἔλαβε τόν Παράκλητον; Πόσοι τὰς Γραφάς ἐρμηνεύουσι καί τόν ἐν ταῖς Γραφαῖς λαλοῦντα ὅλως ἠγνόησαν; Πόσοι ἐν σπηλαίοις καί ὄρεσιν ἐναπέψυξαν καί τοῦ κόσμου ὑπεράξιοι οὐ γεγόνασιν, ὥστε αὐτῶν μή εἶναι τόν κόσμον ἄξιον, ἀλλά μετὰ τοῦ κόσμου ὡ τῶν κριμάτων σου, Κύριε – καί οὗτοι συνηριθμήθησαν; Πόσοι ἠσύχασαν καί νῦν ἠσυχάζουσι, καί οὐδέ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τὴν σημασίαν ἐπίστανται, μή τί γε εἰπεῖν τό ἐν τῇ ἡσυχίᾳ μυστήριον; Οὐ γάρ ἀπό τῆς ἕξωθεν ἡσυχίας ἡ τοῦ Θεοῦ γνώσις δίδοται, ὡς τινες κακῶς τό «Σχολάσατε καί γνῶτε ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ Θεός» ἐπιλαμβάνουσιν, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως μᾶλλον ἡ ἡσυχία τῷ νομίμως καί καλῶς (380) ἀγωνιζομένῳ ἐγγίνεται. Εἰ γάρ σχολήν τῶν ἔργων τὴν ἀποχήν, καί ἡσυχίαν τὴν ἀργίαν καλέσομεν καί ἀντὶ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν ταῦτα προκρίνωμεν, πῶς τόν τοῦ Χριστοῦ νόμον καί τὴν τῶν ἀποστόλων διάταξιν ἐκπληρώσομεν, τοῦ μὲν λέγοντος «Ἄ θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι καί ὑμεῖς ὁμοίως ποιεῖτε αὐτοῖς», καί πάλιν «Εἰ οὖν ἐγώ ὁ Κύριος καί ὁ διδάσκαλος ἔνιψα ὑμῶν τούς πόδας, ὀφείλετε καί ὑμεῖς ἀλλήλων νίπτειν τούς πόδας», καί πάλιν «Ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος ἔστω πάντων ἔσχατος καί πάντων δοῦλος καί πάντων διάκονος», τοῦ δὲ «Ὁ ἀργός μηδέ ἐσθιέτω», καί ἀλλαχοῦ «Πάντα ὑμῖν ὑπέδειξα καί ὅπως δεῖ ἐργαζομένους ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων», καί «Αἱ χεῖρες αὐταὶ διηκόνησαν ἐμοί καί τοῖς σὺν ἐμοί».

Πάντες γάρ οἱ ἀπόστολοι καί οἱ ἐξ αὐτῶν θεοφόροι πατέρες οὐδαμοῦ τῆς διὰ τῶν ἔργων εὐαρεστήσεως τὴν ἡσυχίαν προέκριναν, ἀλλά διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσεως τὴν πίστιν ἐπιδειξάμενοι τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης ἐν γνώσει κατηξιώθησαν καί, ὡς νομίμως ἀγωνισάμενοι καί ἔπαθλον τῆς νίκης τὴν ἐν ἀγάπῃ γνώσιν Θεοῦ λαβόντες καί εἶναι σὺν αὐτῷ ἐπιποθοῦντες, ἕξω τοῦ σταδίου καί τῶν ἐν πολέμοις ταραχῶν ἐγένοντο καί ἔτι οἱ νομίμως ἀγωνιζόμενοι ἕξω τούτων γίνονται, ἀμερίμνως καί ἀνεπιμίκτως τῶν κάτω καί λυπηρῶν τὰς ἐπικαρπίας τῶν πόνων ἐπαπολαύοντες. Ἐπὶ δὲ τοῦ τοιοῦτου καλοῦ ἀκορέστως κατατρυφήσωσι καί βεβαιωθῶσιν ὡς «οὐκ ἄξια, κατὰ τόν θεῖον Ἀπόστολον, τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν ἀποκαλύπτεσθαι δόξαν» καί ὅτι «ἕκαστος λήψεται τόν μισθόν κατὰ τόν ἴδιον κόπον», οὐκ ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ἄθλοις ἀρκοῦνται, ἀλλά πάλιν ἀπό τῆς ἀνέσεως (381) καί τῆς τοιαύτης τρυφῆς ἐπὶ τούς ἀγῶνας χωροῦσι, κατὰ τό εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Θεολόγου, ἀπό τῆς ἡσυχίας ἐπὶ τόν λόγον, οὐχ ἑαυτοῖς, εἰ καί ἑαυτοῖς, ἀλλ' ὄν ποθοῦσι καί ᾧ ἀντιποθοῦνται Θεῷ φιλοτιμούμενοι. Οὐκέτι δὲ τύπτοντες καί τυπτόμενοι, οὐδέ ἐν τῷ προτέρῳ τρόπῳ τοῖς ἐχθροῖς συμπλέκονται,

ἀλλά φοβεροί αὐτοῖς καί μόνη τῇ ἰδέᾳ εἰσὶν μόνον γάρ ἀναφανέντων, εἰς φυγὴν μὲν τρέπονται οἱ τούτων ἐχθροί, οἱ δέ γε παρ' ἐκείνων τρωθέντες εὐθύς θεραπεύονται, δεσμοῦνται καί ἐπαλείφονται παρ' αὐτῶν καί διδάσκονται, πῶς δεῖ προσέρχεσθαι τοῖς τοιούτοις, ἐν ποίοις τε ὅπλοις καί μηχανήμασι ποταποῖς.

Ταῦτα εἰ μή καθ' ἐν ὃ ἡσυχάζων καί ὁ προεστώς ἄλλων καί ὁ διδάσκων ἐτέρους ἐπίσταται, οὔτε ἡσυχάζων ἐστὶν ὁ δοκῶν ἡσυχάζειν, ἀλλ' ἐν ἀγνοίᾳ κάθηται, μόνον περικεκλεισμένος τό σῶμα οὔτε προεστώς ἐστὶν ὁ δοκῶν προεστάναι, ἀλλ' ἐν ὁδῷ ἧ οὐκ ἐπίσταται, μᾶλλον δέ ἕξω τῆς ὁδοῦ, πορευόμενος, τούς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ σὺν αὐτῷ εἰς αἰωνίου πυρός κρημνὸν ἀπορρίψει οὔτε διδάσκαλος ἄλλων ἐστὶν ὁ διδάσκειν δοκῶν, ἀλλὰ ψεύστης καί πλάνος, ὅτι τὴν ἀληθινὴν σοφίαν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, οὐκ ἔχει ἐν ἑαυτῷ. Τί δέ χρή καί λέγειν περὶ τοῦ δεσμεῖν καί λύειν τούς οὕτως ἔχοντας, ὅπου γε καί οἱ τὸν Παράκλητον ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ἀφιέντα τὰ ἁμαρτήματα φρίττουσι μή τι τῶν παρά γνώμην τοῦ ἐν αὐτοῖς ὄντος καί δι' αὐτῶν λαλοῦντος ἐργάσωνται; Ἀλλὰ τίς οὕτω μανεῖς καί ἐπὶ τοσοῦτον θράσους ἀρθεῖς πρὸς τοῦ τὸν Παράκλητον δέξασθαι εἶπη καί ποιήσει ἔργα τοῦ Πνεύματος καί ἄνευ γνώμης Θεοῦ τὰ τοῦ Θεοῦ διαπράξεται; Οὐαὶ τοῖς ταῦτα τολμῶσιν ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ἐν ἧ ὁ ἀδέκαστος καί ἀπαραλόγιστος κριτὴς Κύριος κάθηται ἐπὶ θρόνου καί βήματος φοβεροῦ, ἀποδιδούς ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα καί τὰς ἐνθυμήσεις καί τούς (382) λόγους αὐτοῦ ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καί προσκύνσεις σὺν τῷ πατρὶ καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καί αἰεὶ καί εἰς τούς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰῶνων ἀμήν.

Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, ἡγουμένου μονῆς τοῦ ἁγίου Μάμαντος τῆς Ξηροκέρκου, κεφάλαια πρακτικά καὶ θεολογικά ρ'. (383)

α'. Θεὸς τοῖς μὲν σωματικῶς ὀρώσιν οὐδαμοῦ ἐστὶν, ἀόρατος γάρ, τοῖς δέ πνευματικῶς νοοῦσι πανταχοῦ ἐστὶ, πάρεστι γάρ ἐν γάρ τῷ παντί καί ἐκτός τοῦ παντός ἐστὶν, ἐν τούτῳ καί ἐγγύς ἐστὶ τοῖς φοβουμένοις αὐτόν καί μακρὰν ἀπὸ ἁμαρτωλῶν ἢ σωτηρία αὐτοῦ.

β'. Μνήμη Χριστοῦ φωτίζει τὸν νοῦν καί δαίμονας ἐκδιώκει τό δέ φῶς τῆς Ἁγίας Τριάδος φαῖνον ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ παντός ἀφιστᾶ τοῦ κόσμου καί τὸν μέτοχον αὐτοῦ ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη ἐμφορεῖσθαι ποιεῖ τῆς μελλούσης δόξης, καθόσον ἀνθρώπῳ χωρητόν τῷ ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χάριτος ἐνεργουμένῳ, κρυπτομένῳ δέ εἰσέτι τῷ παραπετάσματι τῆς σαρκός.

γ'. Εἰ οὐδέν ἕτερον μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν ὀρωμένων, εἰ μή μόνος ὁ Θεὸς ἐστὶ, καί ἔστι καί ἔσεται, πάντως οἱ τῆς αὐτοῦ χάριτος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πλουσίως μετέχοντες, εἰ καί τῇ γῆ πάρεσιν, ἀλλὰ τό πλεῖστον ἤδη τῷ μέλλοντι αἰῶνι συνήφθησαν, οἱ καί στένουσὶ πως τῇ σκιᾷ καί τῷ ἐφορκίῳ βαρούμενοι.

δ'. Ὁ Κύριος οὐ τούς ἀπλῶς διδάσκοντας μακαρίζει ἀλλὰ τούς πρότερον διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας ἀναβλέψαι ἀξιωθέντας καί θεασαμένους ἐν ἑαυτοῖς τό φωτίζον (384) φῶς τοῦ Πνεύματος ἀστράπτον καί δι' αὐτοῦ γνόντας ἐν ἀληθινῇ τούτου ὀράσει καί γνώσει καί ἐνεργείᾳ τὰ περὶ ὧν εἰπεῖν καί ἄλλους διδάξαι χρή οὖν οὕτω πρῶτον, ὡς εἴρηται, ἀναχθῆναι τούς διδάσκειν ἐπιχειροῦντας, ἵνα μή περὶ ὧν οὐκ ἐπίστανται λέγοντες τούς πειθομένους αὐτοῖς καί ἑαυτούς πλανήσαντες ἀπολέσωσιν.

ε'. Ὁ μή φοβούμενος τόν Θεόν οὐ πιστεύει ὅτι ἔστι Θεός, ἄφρων γάρ ἐστίν ὁ δέ τοῦτο πιστεύων φοβεῖται αὐτόν, φοβούμενος δέ τηρεῖ τάς αὐτοῦ ἐντολάς ὁ δέ φοβεῖσθαι λέγων τόν Θεόν, μή φυλάσσω δέ τάς ἐντολάς αὐτοῦ, ψεύστης ἐστί καί ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ οὐ γάρ, φησί, φόβος, ἐντολῶν τήρησις τούτου δέ μή ὄντος ἐν ἡμῖν μηδέ τῆς φυλακῆς τῶν θείων ἐντολῶν, οὐδέν τῶν ἐθνικῶν καί ἀπίστων διενηνόχαμεν.

στ'. Ἡ πίστις καί ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος καί ἡ τήρησις τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν κατά ἀναλογίαν τῆς καθάρσεως τούς μισθούς προξενεῖ καθόσον γάρ καθαιρόμεθα κατά τοσοῦτον εἰς ἀγάπην Θεοῦ ἀπό τοῦ φοβεῖσθαι αὐτόν ἀναγόμεθα καί οἰοεῖ μεταβαίνομεν ἀπό τοῦ φόβου κατά προκοπήν ἐπί τό ἀγαπᾶν τόν Θεόν καί τηνικαῦτα ἀκούομεν πρός αὐτοῦ «Ὁ ἔχων τάς ἐντολάς μου καί τηρῶν αὐτάς ἐκεῖνός ἐστίν ὁ ἀγαπῶν με». Καί οὕτω προστιθῶμεν ἐπί τοῖς ἀγῶσιν ἀγῶνας, ἵνα τήν ἀγάπην ἀπό τῶν ἔργων ἐπιδειξώμεθα. Τούτου δέ γενομένου, αὐτός ὡς ὑπέσχετο ἡμᾶς ἀγαπᾶ αὐτοῦ δέ ἡμᾶς ἀγαπῶντος, καί ὁ Πατήρ αὐτοῦ ὡσαύτως ἡμᾶς ἀγαπᾶ, προοδοποιῶντος τοῦ Πνεύματος δηλαδή καί τήν οἰκίαν προευτρεπίζοντος ὡς ἐν μιᾷ συνόδῳ τῶν ὑποστάσεων μονήν γίνεσθαι ἡμᾶς Πατρός καί Υἱοῦ καί Ἁγίου Πνεύματος.

ζ'. Ἡ γνωστῶς καί εὐαισθητῶς γινομένη ἐνοίκησις τῆς τρισυποστάτου θεότητος ἐν τοῖς τελείοις οὐ πλήρως πόθου ἐστίν, (385) ἀλλά μᾶλλον ἀρχή καί αἰτία σφοδροτέρου καί μεζονος πόθου. Ἐκτοτε γάρ οὐκ ἔῃ τόν ὑποδεξάμενον αὐτήν ἡρεμεῖν, ἀλλ' ὡς ὑπό πυρός αἰετῶν ἐκκαίόμενος καί πυρούμενος ἐπαίρεσθαι εἰς φλόγα πόθου θειοτέρου ποιεῖ. Κατάληψιν γάρ καί τέλος τοῦ ποθουμένου εὐρεῖν ὁ νοῦς μή δυνάμενος οὐδέ μέτρον τῷ πόθῳ καί τῇ ἀγάπῃ δύναται δοῦναι, ἀλλά τῷ ἀτελέστῳ τέλει φθάσαι καί καταλαβεῖν βιαζόμενος, ἀτέλεστον αἰετῶν πόθον καί ἀπλήρωτον τήν ἀγάπην ἐν ἑαυτῷ περιφέρει.

η'. Ὁ εἰς τοῦτο τό πέρασ ἐλθὼν οὐ δοκεῖ εὐρηκεῖν ἀρχήν πόθου ἢ ἀγάπης ἐν ἑαυτῷ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὡς μή ἀγαπῶν τόν Θεόν διάκειται, τό πλήρωμα τῆς ἀγάπης μή καταλαβεῖν δυνηθεῖς ὅθεν καί ὡς ἔσχατον ἡγούμενος ἑαυτόν πάντων τῶν φοβουμένων τόν Θεόν, ἀνάξιον ἑαυτόν ἡγεῖται ἀπό ψυχῆς καί τῆς μετά τῶν πιστῶν σωτηρίας.

θ'. «Πάντα δυνατά τῷ πιστεύοντι». Ἡ γάρ πίστις ἀντί δικαιοσύνης λογίζεται. «Τέλος γάρ νόμου Χριστός». Ἡ δέ εἰς αὐτόν πίστις δικαιοῖ καί τελειοῖ τόν πιστεύοντα, ὡς ἀντί ἔργων νόμου λογιζομένης τῆς εἰς Χριστόν πίστεως, ἥτις διά τῶν ἐντολῶν τοῦ εὐαγγελίου βεβαιουμένη καί δεικνυμένη, ζωῆς αἰωνίου τῆς ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ μετόχους τούς πιστούς ἀπεργάζεται.

ι'. Πίστις ἐστί τό διά Χριστόν ὑπέρ τῆς αὐτοῦ ἐντολῆς ἀποθανεῖν καί τόν θάνατον τοῦτον ζωῆς πρόξενον εἶναι πιστεύειν, τήν πτωχείαν ὡς πλοῦτον λογιζέσθαι, τήν εὐτέλειαν καί ἐξουδένωσιν ὡς δόξαν τῷ ὄντι καί περιφάνειαν, καί ἐν τῷ μηδέν ἔχειν τά πάντα κατέχειν πιστεύειν μᾶλλον δέ κεκτῆσθαι «τόν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Χριστοῦ» καί πηλόν ἢ καπνόν ἅπαντα τά ὀρώμενα καθορᾶν.

ια'. Ἡ εἰς Χριστόν πίστις ἐστί τό μή μόνον καταφρονῆσαι (386) τῶν ἐν τῷ βίῳ τερπνῶν, ἀλλά καί τό καρτερῆσαι καί ὑπομεῖναι πάντα πειρασμόν ἐπερχόμενον ἐν λύπαις καί θλίψεσι καί συμφοραῖς, ἕως ἄν θελήσῃ καί ἐπισκέψῃται ἡμᾶς ὁ Θεός. «Ἐπιμένοντες γάρ, φησίν, ὑπέμεινα τόν Κύριον καί προσέσχε μοι».

ιβ'. Οἱ τούς ἑαυτῶν γονεῖς ἐν τινι προτιμῶντες τῆς τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς πίστιν οὐ κέκτηνται πρός Χριστόν πάντως γάρ ὑπό τῆς ἰδίας κρίνονται συνειδήσεως, εἴ γε καί συνειδήσιν ζῶσαν ἔχουσι περί τῆς ἀπιστίας αὐτῶν πιστῶν γάρ τοῦτό ἐστί τό ἐν

μηδενί μηδαμῶς τοῦ μεγάλου Θεοῦ καί σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παραβαίνειν τήν ἐντολήν.

ιγ'. Πίστις ἡ εἰς Θεόν ἐπιθυμίαν καλῶν ἔτεκε καί φόβον κολάσεων ἡ δέ τῶν κρειττόνων ἐπιθυμία καί ὁ φόβος τῶν κολάσεων τήρησιν ἐντολῶν ἀκριβῆ κατειργάσαντο, ἡ δέ ἀκριβῆς τῶν ἐντολῶν τήρησις τήν ἰδίαν τούς ἀνθρώπους ἐκδιδάσκει ἀσθένειαν, ἡ δέ κατανόησις τῆς ἀληθοῦς ἀσθενείας ἡμῶν θανάτου μνήμην ἐγέννησεν ὁ δέ σύνοικον ταύτην κτησάμενος αὐτός μαθεῖν ἐμπόνως ζητήσει ὅποια ἔσται αὐτῷ τά μετὰ τήν ἔξοδον τοῦ βίου τούτου καί ἀναχώρησιν ὁ δέ αἰεὶ περὶ τῶν μελλόντων γνῶναι σπουδάζων πρῶτον πάντων ἑαυτὸν ἀποστερηῆσαι τῶν παρόντων ὀφείλει ὁ γάρ ἐν τούτοις καί μέχρις εὐτελοῦς τινος ὑπὸ προσπαθείας κρατούμενος ἐκείνων τήν γνῶσιν τελείαν οὐ δύναται κτήσασθαι. Εἰ δέ καί ταύτης γεύσεται κατ' οἰκονομίαν τινά τοῦ Θεοῦ, εἰ μὴ τάχιον ἑάσει τά ὑφ' ὧν καί ἐν οἷς κρατεῖται κατὰ προσπάθειαν καί ὄλος τῆς τοιαύτης γένηται γνώσεως, μηδὲν ἕτερον ταύτης ἔξωθεν ἐννοεῖν ἐκουσίως καταδεχόμενος, καί αὕτη ἣν δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

ιδ'. Ἡ ἀποταγή τοῦ κόσμου καί παντελής ἀναχώρησις, ξενιτείαν ἀναλαβομένην πάντων τῶν ἐν βίῳ ὑλῶν καί (387) ἡθῶν καί γνωμῶν καί προσώπων καί ἄρνησιν σώματος καί θελήματος, μεγάλης ὠφελείας πρόξενος γίνεται τῷ οὕτω θερμῶς ἀποταξαμένῳ ἐν βραχεῖ τῷ καιρῷ.

ιε'. Ὁ φεύγων τὸν κόσμον, ὄρα μηδαμῶς δῶς σὴν ψυχὴν εἰς παράκλησιν κατ' ἀρχάς, ἐν αὐτῷ τάς οἰκῆσεις ποιούμενος, εἰ καί πάντες σε τοῦτο ποιεῖν συγγενεῖς καί φίλοι καταναγκάζουσι. Τοῦτο γάρ αὐτοῖς οἱ δαίμονες ὑποβάλλουσιν, ὅπως τήν θέρμην ἀποσβέσωσι τῆς καρδίας σου εἰ γάρ καί μὴ τελείως ἐμποδίσαι σου τήν πρόθεσιν δυνηθῶσιν, ἀλλά γε χαυνοτέραν ταύτην πάντως καί ἀσθενῆ ἀπεργάζονται.

ιστ'. Ὅταν πρὸς πάντα τά τοῦ βίου ἡδέα εὐρεθῆς ἀνδρείος καί ἀπαράκλητος, τότε εἰς συμπάθειαν δῆθεν οἱ δαίμονες τούς συγγενεῖς μετατρέψαντες, κλαίειν ποιούσι καί θρηνεῖν διὰ σέ πρό προσώπου σου. Καί τοῦτο ἀληθές εἶναι γνώση, ὅταν σύ μὲν ἄτρεπτος καί ἐν ταύτῃ ἐμμείνης τῇ προσβολῇ, ἐκείνους δέ εἰς μανίαν τήν κατὰ σοῦ καί μῖσος αἴφνης ἐξαφθέντας ἴδῃς καί ὡς ἐχθρόν σε ἀποστρεφόμενους καί ὄραν οὐκ ἐθέλοντας.

ιζ'. Τήν παρά τῶν γονέων καί ἀδελφῶν καί φίλων σου θλιψὴν ὁρῶν διὰ σέ γινομένην, γέλα ἐπὶ τῷ ὑποβάλλοντι ταῦτα ποικίλως κατὰ σοῦ γίνεσθαι δαίμονι καί μετὰ φόβου καί σπουδῆς πολλῆς ὑποχώρησον καί τὸν Θεόν ἐκτενωῶς ἐκδυσώπει τοῦ τάχιον εἰς λιμένα καλοῦ πατρός καταντῆσαί σε, ἐν ᾧ τήν ψυχὴν σου κεκοπωμένην καί πεφορτισμένην ὑπάρχουσαν αὐτός ἀναπαύσει πολλά γάρ ἔχει τό πέλαγος τοῦ βίου πρόξενον κινδύνων καί ἀπωλείας ἐσχάτης.

ιη'. Ὁ μισῆσαι θέλων τὸν κόσμον ἀγάπην ἐκ βαθέων ψυχῆς ἔχειν ὀφείλει πρὸς τὸν Θεόν καί μνήμην τούτου ἀέναον οὐδὲν γάρ ἕτερον ὡς ταῦτα μετὰ χαρᾶς πάντα καταλιμπάνειν ποιεῖ καί σκυβάλων δίκην αὐτὰ ἀποστρέφεται.

ιθ'. Μὴ θέλε δι' εὐλόγους αἰτίας ἢ μᾶλλον ἀλόγους τῷ (388) κόσμῳ προσμεῖναι τό σύνολον, ἀλλ' ὅτε κληθῆς, συντόμως ὑπάκουσον ἐν οὐδενί γάρ ἐτέρῳ οὕτω Θεός ὡς ἐν ταχύτητι ἡμῶν ἐπευφραίνεται, ἐπειδή καί κρεῖσσον ὑπακοή σύντομος μετὰ πενίας ἢ βραδύτης μετὰ πλήθος χρημάτων.

κ'. Εἰ ὁ κόσμος καί τά ἐν τῷ κόσμῳ πάντα παρέρχονται, ὁ δέ Θεός μόνος αἰδιδός ἐστι καί ἀθάνατος, χαίρετε ὅσοι δι' αὐτόν τά φθαρτά κατελείψατε φθαρτά δέ εἰσιν οὐ μόνον πλοῦτος καί χρήματα, ἀλλά καί πᾶσα ἡδονή καί ἀπόλαυσις ἀμαρτίας φθορά ἐστι μόναι δέ αἰ τοῦ Θεοῦ ἐντολαί φῶς εἰσι καί ζωὴ καί τοῦτο παρά πάντων καλοῦνται.

κα'. Εἰ φλόγα ἔλαβες, ἀδελφέ, καί δραμῶν παρεγένου ἐν κοινοβίῳ ἢ πνευματικῶ πατρί διὰ τοῦτο, κἄν προτρέπη παρ' αὐτοῦ ἢ παρὰ τῶν συνασκομένων σοι ἀδελφῶν λουτροῖς ἢ βρώμασιν ἢ ἄλλαις θεραπαίαις σωματικαῖς χρῆσασθαι ἀναπαύσεως χάριν, τοῦτο μή καταδέξῃ, ἀλλ' αἰεὶ παρεσκευασμένος ἔσο πρὸς νηστείαν, πρὸς κακοπάθειαν, πρὸς ἐγκράτειαν ἀκροτάτην, ἵνα, εἰ μὲν παρὰ τοῦ σοῦ ἐν Κυρίῳ πατρός προτραπῆς μετασχεῖν παρακλήσεως, εὐρεθῆς ἐκείνῳ μὲν ὑπήκοος, τό δέ ἴδιόν σου μηδέ ἐν τούτῳ ποιῶν ἐκ προαιρέσεως θέλημα εἰ δέ μή, μετὰ χαρᾶς ὑπομενεῖς ἅπερ ἔκουσίως ποιῆσαι ἠθέλησας ψυχικῶς ὠφελούμενος. Τοῦτο γάρ φυλάττων, ἔση διὰ παντός ἐπί πᾶσιν ὡς νηστεύων καί ἐγκρατευόμενος καί τό ἴδιον ἀποταξάμενος παντάπασι θέλημα οὐ μὴν δέ ἀλλά καί τήν ἐνοῦσαν ἐν τῇ καρδίᾳ σου φλόγα ἄσβεστον διατηρήσεις, τήν πάντων καταφρονεῖν σε βιάζουσιν.

κβ'. Ὅταν πάντα τά παρ' ἑαυτῶν οἱ δαίμονες πράξωσι καί τόν κατά Θεόν ἡμῶν σκοπόν μεταστῆσαι οὐ δυναθῶσιν ἢ ἐμποδίσει, τότε τοῖς τήν εὐλάβειαν ὑποκρινόμενοις ὑπεισέρχονται καί δι' αὐτῶν τούς ἀγωνιζομένους ἐμποδίζειν πειρῶνται. Καί πρῶτον μὲν, ὡς ἐξ ἀγάπης δῆθεν καί συμπαθείας κινούμενοι, εἰς σωματικὰς ἀναπαύσεις (389) χωρεῖν παραινῶσιν αὐτοῖς, ἵνα μή καί τό σῶμα ἀδυνατήσῃ, φησί, καί εἰς ἀκηδῖαν ἐμπέσητε. Ἐπειτα εἰς συντυχίας ἀνωφελεῖς ἐκκαλούμενοι, τὰς ἡμέρας ἐν ταύταις προσαναλίσκειν αὐτούς ποιοῦσιν. Εἰ μὲν τις ὑπακούσας τῶν σπουδαίων ὁμοιωθῆ αὐτοῖς, στρέφονται καί ἐπεγγελῶσι τήν αὐτοῦ ἀπώλειαν εἰ δέ μή ὑπαχθῆ τοῖς αὐτῶν λόγοις, ἀλλά τηρεῖ ἑαυτόν ξένον ἐκ πάντων καί σύννουν καί ἀπαρρησίαστον, κινοῦνται εἰς φθόνον καί πάντα ποιοῦσι καί πράττουσιν ἕως οὔ καί τῆς μονῆς αὐτόν ἐκδιώξωσιν οὐ φέρει γάρ κενοδοξία ἄτιμος ἐπαινουμένην ταπεινώσιν ὄραν ἀπεναντίας αὐτῆς.

κγ'. Ἄγχεται κενόδοξος ταπεινόφρονα ὄρων προχέοντα δάκρυα καί δισσῶς ὠφελούμενον, Θεόν ἴλεω δι' αὐτῶν ἐργαζόμενον καί ἀνθρώπους εἰς ἔπαινον ἐπισπώμενον ἀβουλήτως.

κδ'. Ἀφ' οὗ σεαυτόν ὅλον τῷ πνευματικῷ σου ἀναθῆ πατρί, ἴσθι ὡς ξένος εἶ ἐπί πᾶσιν οἷς ἔξωθεν ἐπιφέρῃ, ἀνθρωπίνοις λέγω πράγμασι τε καί χρήμασιν οὗ χωρίς μηδέν ἐν αὐτοῖς πράξει ἢ ποιῆσαι θελήσης, ἀλλά μηδέ μικρόν ἢ μέγα αἰτήσῃ πράγμα αὐτῷ ἔᾶσαι σοι, εἰ μή τοι αὐτός τῇ οἰκείᾳ γνώμῃ, ἢ προστάξῃ λαβεῖν ἢ αὐτός ἐκεῖνος αὐτοχείρως παρέξῃ σοι.

κε'. Μή δῶς ἄνευ τοῦ κατά Θεόν πατρός σου ἐλεημοσύνην ἐξ ὧν χρημάτων εἰσηνεγκας, ἀλλά μηδέ διὰ μεσίτου σου λαβεῖν τινα ἐξ αὐτῶν παρ' ἐκείνου θελήσης. Κρεῖττον γάρ πτωχόν καί ξένον εἶναί τε καί ἀκούειν σε ἢ σκορπίζειν χρήματα καί διδόναι τοῖς πένησι, εἰσαγωγικόν ὄντα πίστεως δέ ἀκραιφνοῦς τό πάντα ὡς ἐν χειρὶ Θεοῦ ἢ τοῦ πνευματικοῦ πατρός ἀναθέσθαι βουλήσει.

κς'. Μή δὴ λαβεῖν ὕδατος αἰτήσῃ ποτόν, εἰ καί συμβῆ σε φλέγεσθαι, μέχρις ἂν οἴκοθεν κινηθεῖς ὁ πνευματικός σου πατήρ προτρέψῃται. Ἄγχε γάρ σεαυτόν καί βιάζου ἐν πᾶσι, πείθων καί λέγων τῷ λογισμῷ «Εἰ θέλει ὁ Θεός» καί εἰ ἦς ἄξιός τοῦ πιεῖν, ἀποκαλύπτει πάντως τῷ πνευματικῷ σου (390) πατρί καί λέγει σοι «Πίε» καί τηνικαῦτα πίεσαι μετὰ καθαροῦ συνειδότος, εἰ καί παρὰ τόν καιρόν ἢ ὥρα ἐστίν.

κζ'. Ὁ πείραν ἐσχηκῶς πνευματικῆς ὠφελείας καί ἀνόθευτον πίστιν κτησάμενος, μάρτυρα τῆς ἀληθείας τόν Θεόν προβαλλόμενος εἶπεν «Ἐθέμην τοιοῦτον ἐν ἑμαυτῷ λογισμόν ὡς μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν αἰτήσασθαι ποτε τῷ πατρί μου ἢ πάρεξ αὐτοῦ μεταλαβεῖν τινος τό καθόλου, ἕως ἂν ὁ Θεός πληροφορήσῃ αὐτόν καί προστάξῃ μοι καί οὕτως ἔχων οὐδέποτε, φησί, τοῦ σκοποῦ μου ἀπέτυχον».

κη'. Ὁ πίστιν κτησάμενος ἐναργῆ πρὸς τόν κατά Θεόν πατέρα αὐτοῦ, βλέπων αὐτόν, αὐτόν βλέπειν λογίζεται τόν Χριστόν καί συνών ἢ ἀκολουθῶν αὐτῷ, Χριστῷ συνεῖται καί ἀκολουθεῖν βεβαίως πιστεύει. Ὁ τοιοῦτος οὐκ ἐπιθυμῆσει ἐτέρῳ τινί

ὀμιλῆσαί ποτε, οὐ προτιμήσει τι τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων ὑπὲρ τὴν ἐκείνου μνήμην ὁμοῦ καὶ ἀγάπην. Τί γάρ καὶ μεῖζον ἢ ὠφελιμώτερον ἐν τῇ παρουσίᾳ καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ τοῦ συνεῖναι Χριστῷ; Τί δέ καὶ ὠραιότερον ἢ γλυκύτερον τῆς θεᾶς αὐτοῦ; Εἰ δέ καὶ ὀμιλίας ἀξιοῦται τῆς παρ' αὐτοῦ, πάντως ζωὴν τὴν αἰώνιον ἐκ ταύτης ἀρύεται.

κθ'. Ὁ ἐκ διαθέσεως τοὺς λοιδοροῦντας ἢ ἀδικοῦντας ἢ μισοῦντας καὶ ἀποστεροῦντας αὐτὸν ἀγαπῶν καὶ ὑπὲρ τούτων εὐχόμενος, εἰς προκοπὴν ἐν ὀλίγῳ μεγάλην ἀνέρχεται. Ἐν αἰσθήσει γάρ καρδίας τοῦτο γινόμενον εἰς ἄβυσσον ταπεινώσεως καὶ εἰς δακρύων πηγὰς τό λογιζόμενον καταφέρει, ἐν οἷς καταποντίζεται τό τριμερές τῆς ψυχῆς ἀνάγει δέ εἰς οὐρανὸν ἀπαθείας τὸν νοῦν καὶ θεωρητικὸν ἀπεργάζεται καὶ τῇ γεύσει τῆς ἐκεῖθεν χρηστότητος πάντα σκύβαλα τὰ τοῦ παρόντος βίου ἠγεῖσθαι ποιεῖ καὶ αὐτὴν δέ τὴν τροφήν καὶ τὴν πόσιν μὴ ἐνηδόνως ἢ συχνοτέρως προσίεσθαι.

λ'. (391) Πίστιν ἐναργῆ ἔδειξεν ὁ καὶ τό τόπον, ἐν ᾧ ὁ ὁδηγός καὶ πατήρ αὐτοῦ ἴσταται, ὡς ἅγιον εὐλαβούμενος καὶ τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν αὐτοῦ χερσὶ λαμβάνων ζεόντως καὶ ἐπιχέων τῇ ἑαυτοῦ κεφαλῇ καὶ τῇ καρδίᾳ προσαλείφων, ὡς ἴαμα τῶν τούτου παθῶν καὶ τῶν ἀμαρτημάτων καθαρτικόν, ἐκείνῳ δέ αὐτῷ μὴ προσεγγίσει τολμῶν μηδέ ἀπλῶς προσπαῦσαί τινος τῶν αὐτοῦ χιτῶνων ἢ σκεπασμάτων ἄνευ τῆς ἐκείνου προστάξεως καὶ μεταχειριζόμενός τι τῶν ἐκείνου, μετὰ φόβου καὶ μετὰ αἰδοῦς τοῦτο ποιεῖ, ἀνάξιον ἑαυτὸν κρίνων μὴ μόνον τῆς τούτων θεᾶς καὶ λειτουργίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν τῇ κέλλῃ αὐτοῦ διαγωγῆς.

λα'. Πολλοὶ μὲν τῷ βίῳ τούτῳ καὶ τοῖς τοῦ βίου πράγμασιν ἀποτάσσονται, ὀλίγοι δέ καὶ τοῖς θελήμασιν ἑαυτῶν περὶ ὧν καὶ ὁ θεῖος λόγος καλῶς ἀποφαίνεται «Πολλοὶ μὲν κλητοὶ» λέγων «ὀλίγοι δέ ἐκλεκτοί».

λβ'. Ὅταν μετὰ πάσης κάθῃ ἐπὶ τραπέζης τῆς ἀδελφότητος καὶ νοερῶς σοι σκιά τὰ πάντα τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑπογράφωνται καὶ τοῦ ἠδέος τῶν βρωμάτων οὐκ ἐπαισθάνῃ, ἀλλ' ὅλην ἔχεις τὴν ψυχὴν τῷ θαύματι ἔκκληκτον καὶ τοῖς δάκρυσιν ἔμπλεον, τότε γίνωσκε τὴν τοῦ Θεοῦ σοι χάριν οὕτω ταῦτα ὑποδεικνύειν διὰ τὴν ἐκ τοῦ φόβου πολλὴν σου ταπείνωσιν, ὅπως, ἰδὼν τὰ ποιήματα τοῦ Θεοῦ καὶ διδαχθεὶς τῶν αἰσθητῶν τὴν ἀδράνειαν, εἰς ἀγάπην τῶν νοητῶν μετεγκεντρίσης τὸν φόβον σου. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ πνευματικὴ γνῶσις, ἣν καὶ λεγομένην ἀκούεις, ἥτις μέσον τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀγάπης εὐρίσκεται καὶ ἀπὸ τούτου εἰς ταύτην διαβιβάζει ἀνεπαισθήτως καὶ ἀκινδύνως τὸν ἄνθρωπον.

λγ'. Οὐκ ἐνδέχεται ἄλλως τὴν εἰς Θεὸν τελείαν ἀγάπην ἀναφαίρετον κτήσασθαι τινα εἰ μὴ κατὰ τό μέτρον τῆς πνευματικῆς γνώσεως αὕτη δέ κατὰ μικρὸν αὐξάνεται (392) τῇ πρακτικῶς πονούσῃ καθ' ἑκάστην ψυχῇ. Τοῦτο γάρ εἰδὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος ἔφη «Ἀπὸ γάρ τοῦ μεγέθους καὶ τῆς καλλονῆς τῶν κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργός θεωρεῖται».

λδ'. Μέγεθος οὐρανοῦ καὶ γῆς πλάτος καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων τοὺς λόγους οὐδεὶς ἀξίως καταμαθεῖν δύναται τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς. Τὰ γάρ ὑπερβαίνοντα καὶ νοῦν καὶ διάνοιαν, πῶς ὀφθαλμοὶ κατανοῆσαι σώματος ἐξισχύσουσι; Μόλις γάρ καὶ νοῦς καθαρθεὶς λογισμῶν καὶ ἐλευθερωθεὶς τῶν προλήψεων, ἐλέει τε καὶ χάριτι Θεοῦ φωτισθεὶς, κατὰ τό μέτρον τοῦ φωτισμοῦ καὶ τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων ἀξίως δυνήσεται κατιδεῖν.

λε'. Ὡσπερ ἐν νυκτί τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ βλέπομεν μόνον ἔνθα ἂν τοῦ φωτός τὸν λύχνον ἀνάψωμεν, ὁ δέ λοιπός ἅπας κόσμος τό καθ' ἡμᾶς νύξ ἐστίν, οὕτω τοῖς ἐν νυκτί ἀμαρτημάτων καθεύδουσιν ὁ ἀγαθός δεσπότης φῶς μικρὸν γίνεται, Θεός ὧν τοῖς πᾶσιν ἀχώρητος, φειδόμενος τῆς ἀσθενείας ἡμῶν. Καὶ τότε αἴφνης ἀναβλέπων ὁ ἄνθρωπος καὶ θεωρῶν τὴν φύσιν τῶν ὄντων, ὡς

οὔποτε αὐτήν ἐθεάσατο, ἐκπλήττεται καί ἀνωδύνως αὐτόματα προχέει τὰ δάκρυα, δι' ὧν καθαίρεται καί βαπτίζεται τό δεύτερον βάπτισμα, βάπτισμα ἐκεῖνο, ὃ λέγει διά τῶν εὐαγγελίων ὁ Κύριος «Ἐάν μή τις γεννηθῆ δι' ὕδατος καί πνεύματος, οὐ μή εἰσέλθῃ εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». Καί πάλιν «Ἐάν μή τις γεννηθῆ ἄνωθεν», ἄνωθεν δέ εἰπὼν, τήν ἐκ τοῦ πνεύματος ἠνίζατο γέννησιν.

λσ'. Τό πρότερον βάπτισμα ἔχει τό ὕδωρ προὑπογράφον τὰ δάκρυα, ἔχει τό μύρον τοῦ χρίσματος προσημαῖνον τό νοητόν μύρον τοῦ Πνεύματος. Τό δέ δεύτερον οὐκέτι τύπος τῆς ἀληθείας, ἀλλ' αὐτή ἐστίν ἡ ἀλήθεια.

λζ'. Οὐ πράξεων μόνον πονηρῶν ἀπέχεσθαι δεῖ ἀλλά (393) ἀλλά καί λογισμῶν καί ἐννοιῶν ἐναντίων χρή σπουδάζειν τόν ἀσκητήν ἐλεύθερον εἶναι, ἐνδιατρίβειν δέ αἰετῆς ψυχοφελείαι καί πνευματικαῖς ἐνθυμήσεσιν, ἵν' οὕτως ἀμέριμνος ἀπό τῶν βιωτικῶν διαμείνῃ.

λη'. Ὡσπερ ὁ ὄλον αὐτοῦ ἀπογυμνώσας τό σῶμα, ἐάν καλύμματί τι κεκαλυμμένους ἔχη τοὺς ὀφθαλμούς καί μή θελήσῃ ἄραι καί ἀποσείσασθαι αὐτό, οὐ δύναται ἀπό μόνης τῆς γυμνότητος τοῦ λοιποῦ σώματος ἰδεῖν τό φῶς, οὕτω καί ὁ πάντων τῶν ἄλλων πραγμάτων ὁμοῦ καί χρημάτων καταφρονήσας καί αὐτῶν ἀπαλλαγείς τῶν παθῶν, εἰ μή καί τῶν βιωτικῶν ἐνθυμήσεων καί τῶν πονηρῶν ἐννοιῶν ἐλευθερώσῃ τόν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμόν, οὐκ ὄψεται ποτε τό νοητόν φῶς, αὐτόν τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστόν καί Θεόν.

λθ'. Ὡσπερ κάλυμμα ἐν ὀφθαλμοῖς ἐπιτεθέν, οὕτω λογισμοί κοσμικοί καί βιωτικά ἐνθυμήσεις ἐν διανοίᾳ ἡγουν ἐν ὀφθαλμῷ ψυχῆς γίνονται. Καθόσον οὖν ἐαθῶσι χρόνον, οὐ βλέψομεν ἐπ' αὐτῶν δέ ἐξαρθῶσι τῇ τοῦ θανάτου μνήμῃ, τότε τρανῶς ἴδωμεν τό φῶς τό ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον εἰς τόν ἄνω κόσμον ἐρχόμενον.

μ'. Ὁ ἐκ γενετῆς ὧν τυφλός οὐ νοήσει οὐδέ πιστεύσει τῶν γραφομένων τήν δύναμιν, ὃ δέ βλέψαι ποτέ καταξιωθείς συμμαρτυρήσει εἶναι ἀληθῆ τὰ λεγόμενα.

μα'. Ὁ βλέπων τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς οἶδε ποτε μέν νύξ, ποτε δέ ἡμέρα ἐστίν ὃ δέ τυφλός τὰ ἀμφοτέρω ἀγνοεῖ. Καί ὁ πνευματικῶς ἀναβλέψας καί τοῖς νοεοῖς ὀρῶν ὀφθαλμοῖς, θεασάμενος τό ἀληθινόν καί ἄδυτον φῶς, ὅταν ἐκ ῥαθυμίας εἰς τήν προτέραν ἀποστραφῆ τύφλωσιν καί τοῦ φωτός ἀποστερηθῆ, εὐαίσθητως αἰσθάνεται τῆς τούτου στερήσεως καί πόθεν αὕτη συνέβη γενέσθαι οὐκ ἀγνοεῖ. Ὁ δέ γε μένων τυφλός ἐκ γενετῆς οὐδέν τῇ πείρᾳ καί τῇ ἐνεργείᾳ περί τούτων ἐπίσταται, εἰ μή τι (394) ἐξ ἀκοῆς ἀκούσῃ καί μάθῃ περί ὧν ἐθεάσατο, καί διηγήσεται ἄλλοις ἅπερ ἀκήκοεν, αὐτοῦ καί τῶν ἀκούοντων μή εἰδόντων περί ποίων πραγμάτων ἀλλήλοις προσδιαλέγονται.

μβ'. Ἀδύνατον καί τήν σάρκα τῷ κόρῳ τῶν βρωμάτων κατεμπιπλᾶν καί πνευματικῶς τῆς νοεῖας καί θείας ἐπαπολαύειν χρηστότητος. Ὡσφ γάρ τήν γαστέρα τις θεραπεύσει, κατά τοσοῦτον ἐκείνης ἑαυτόν ἀποστερήσει καθόσον δέ τό σῶμα ὑπωπιάσει, ἀναλόγως καί τῆς πνευματικῆς τροφῆς τε καί παρακλήσεως ἐμπλησθήσεται.

μγ'. Καταλείψωμεν πάντα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, μή πλοῦτον μόνον καί χρυσόν καί τὰς ἄλλας ὕλας τοῦ βίου, ἀλλά καί τήν ἐπιθυμίαν τήν πρός αὐτά τέλειον ἀπό τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἀπελάσωμεν. Μισήσωμεν μή τὰς ἡδονάς μόνον τοῦ σώματος, ἀλλά καί τὰς ἀλόγους κινήσεις αὐτοῦ, καί νεκρῶσαι τοῦτο διά πόνων σπουδάσωμεν διά τοῦτο γάρ ἐνεργοῦνται τὰ τῆς ἐπιθυμίας καί εἰς ἔργον ἐξάγονται, καί ζῶντος αὐτοῦ, ἀνάγκη πᾶσα νεκράν τήν ψυχὴν ἡμῶν εἶναι καί δυσκίνητον πρός πᾶσαν Θεοῦ ἐντολήν ἢ καί παντελῶς ἀκίνητον.

μδ'. Καθάπερ ἡ φλόξ τοῦ πυρός εἰς ὕψος αἰετῆς αἵρεται, ὡς ἐάν στρέψῃς τήν ὕλην ἀφ' ἧς ἀνάπτεται, οὕτω καί ἡ τοῦ κενοδόξου καρδιά ταπεινωθῆναι οὐ δύναται, ἀλλ'

ὡς ἐάν εἴπῃς αὐτῷ τά τῆς ὠφελείας αὐτοῦ, μᾶλλον καί μᾶλλον ἐπαίρεται ἐλεγχόμενος γάρ ἢ καί νουθετούμενος, ἀντιλέγει σφοδρῶς, ἐπαινούμενος ἢ καί παρακαλούμενος, ἀνυψοῦται κακῶς.

με´. Ἄνθρωπος μεμελετηκῶς ἀντιλέγειν ἑαυτῷ δίστομος ἐστὶ μάχαιρα, ἀναιρῶν ἀγνώστως τὴν ἰδίαν ψυχὴν καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀλλότριον αὐτὴν ἐργαζόμενος.

μστ´. Ὁ ἀντιλέγων ὁμοίος ἐστὶ τῷ ἐκουσίως ἔκδοτον ἑαυτὸν ποιοῦντι τοῖς ὑπεναντίοις τοῦ βασιλέως ἐχθροῖς. Ἡ γάρ ἀντιλογία ἀρπάγιόν ἐστὶ, δέλεαρ ἔχον τὴν δικαιολογίαν, δι´ ἧς ἀπατώμενοι, τό ἄγκιστρον καταπίνομεν τῆς ἀμαρτίας, (395) ὕφ´ οὔ καὶ ἀρπάζεται εἴωθεν, ὡς ἀπὸ τῆς γλώττης καὶ τοῦ λαιμοῦ, ὑπὸ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας ἢ ἀθλία ψυχὴ καὶ ποτέ μὲν εἰς ὕψος ὑπερηφανίας ἀνάγεσθαι, ποτέ δέ εἰς χάος ἀβύσσου ἀμαρτίας καταποντίζεσθαι καὶ μετὰ τῶν ἐξ οὐρανοῦ ἐκπεπτωκότων καταδικάζεσθαι.

μζ´. Ὁ ἀτιμαζόμενος ἢ ὑβριζόμενος καὶ σφόδρα ἀλγῶν τὴν καρδίαν γινωσκέτω ἐκ τούτου ὅτι τὸν παλαιὸν ὄφιν περιφέρει ἐγκόλπιον. Εἰ μὲν οὖν μετὰ σιωπῆς ὑπομείνῃ ἢ μετὰ πολλῆς ἀποκριθῆσεται ταπεινώσεως, ἀσθενῆ τοῦτον καὶ ἐκλελυμένον εἰργάσατο. Εἰ δέ μετὰ πικρίας ἀντεῖπῃ ἢ καὶ λαλήσῃ μετὰ θρασύτητος, δέδωκεν ἰσχὺν τῷ ὄφει τὸν ἰόν ἐκχέαι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καὶ ἀνημέρως τὰ ἐντὸς αὐτοῦ κατεσθίειν, ὡς ἐντεῦθεν καθ´ ἐκάστην ἐνδυναμούμενον αὐτὸν κατάβρωμα ποιῆσθαι τὴν ἐπ´ ἀγαθοῖς διόρθωσιν καὶ ἰσχὺν τῆς ἀθλίας τούτου ψυχῆς, καὶ ζῆν μὲν αὐτὸν ἔκτοτε τῇ ἀμαρτίᾳ, νεκρὸν δέ παντελῶς εἶναι τῇ δικαιοσύνῃ.

μη´. Ἐάν ἀποτάξασθαι βουληθῆς καὶ τὴν εὐαγγελικὴν πολιτείαν ἐκδιδαχθῆναι, μὴ ἀπείρω μὴδὲ ἐμπαθεῖ διδασκάλω ἑαυτὸν ἐκδῶς, ἵνα μὴ ἀντὶ εὐαγγελικῆς διαβολικῆς πολιτείας ἐκδιδαχθῆς, ἐπειδὴ καλῶν μὲν διδασκάλων καλὰ τὰ μαθήματα, κακῶν δὲ κακὰ καὶ σπερμάτων πονηρῶν πάντως πονηρὰ τὰ γεώργια.

μθ´. Εὐχαῖς καὶ δάκρυσιν τὸν Θεὸν καθικέτευσον πέμψαι σοι ὁδηγὸν ἀπαθῆ τε καὶ ἅγιον ἐρεῦνα δέ καὶ αὐτὸς τὰς θείας γραφάς, μάλιστα τὰς τῶν ἁγίων πατέρων πρακτικὰς συγγραφάς, ἵνα ταύταις ἀντιπαρατιθεῖς τὰ παρά τοῦ διδασκάλου καὶ προεστώτος σοι διδασκόμεθα, ὡς ἐν κατόπτρῳ βλέπειν δύνασαι ταῦτα καὶ καταμανθάνειν, καὶ τὰ μὲν συνάδοντα ταῖς θεαῖς γραφαῖς ἐγκολποῦσθαι καὶ κατέχειν τῇ διανοίᾳ, τὰ δὲ νόθα καὶ ἀλλότρια διακρίνειν καὶ ἀποπέμπεσθαι, ἵνα μὴ πλανηθῆς. Πολλοὶ γάρ, (396) ἴσθι, πλάνοι καὶ ψευδοδιδάσκαλοι ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις γεγόνασιν.

ν´. Πᾶς ὁ μὴ βλέπων, ἄλλους δὲ ὁδηγεῖν ὑπισχνούμενος, πλάνος ἐστὶ καὶ τούς ἐπομένους αὐτῷ εἰς βόθρον ἀπωλείας ἐντίθησι κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν «Τυφλὸς τυφλὸν ἐάν ὁδηγῇ, ἀμφοτέροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται».

να´. Ὁ τυφλὸς πρὸς τό ἐν τυφλὸς ὅλως πρὸς πάντα ἐστίν, ὁ δὲ βλέπων ἐν τῷ ἐνὶ ἐν θεωρίᾳ τῶν πάντων ἐστὶ τῆς θεωρίας τε πάντως ἀπέχεται, καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν πάντων γίνεται, καὶ τῶν θεωρουμένων ἔξω ἐστίν ἐν τῷ ἐνὶ οὗτος ὢν τὰ πάντα ὄρα, καὶ ἐν πᾶσιν ὢν οὐδέν τῶν πάντων ὄρα.

νβ´. Ὁ βλέπων ἐν τῷ ἐνὶ διὰ τοῦ ἐνός καὶ ἑαυτὸν καὶ πάντας καὶ ἅπαντα καθορᾷ, καὶ κεκρυμμένος ὢν ἐν αὐτῷ, οὐδέν τῶν πάντων ὄρα.

νγ´. Ὁ μὴ τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐπουρανοῦ ἀνθρώπου τε καὶ Θεοῦ, ἐν τῷ λογισμῷ καὶ νοερῷ ἀνθρώπῳ εὐαισθητῶς καὶ γνωστῶς ἐνδυσάμενος, αἷμα μόνον ἐστίν ἔτι καὶ σὰρξ, πνευματικῆς δόξης αἴσθησιν μὴ δυνάμενος διὰ τοῦ λόγου λαβεῖν, καθάπερ καὶ οἱ ἐκ γενετῆς τυφλοὶ τό τοῦ ἡλίου φῶς διὰ λόγου μόνον γνῶναι οὐ δύναται.

νδ´. Ὁ ἀκούων οὕτως καὶ βλέπων καὶ αἰσθανόμενος οἶδε τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν, ὡς ἤδη τὴν εἰκόνα φορέσας τοῦ ἐπουρανοῦ καὶ εἰς ἄνδρα τέλειον ἀνελθὼν τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ οὕτως ἔχων δύναται καὶ καλῶς ὁδηγεῖν ἐν τῇ

ὁδῶ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν τό ποιμνιον τοῦ Χριστοῦ. Ὁ δέ μή εἰδώς καί ἄλλως ἔχων πρόδηλός ἐστιν ὅτι οὐδέ τά αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς τετρανωμένα καί ὑγιῆ ἐπιφέρεται, ᾧ καί μάλλον καλῶς ἔξει τό ἄγεσθαι ἢ τό ἄγειν ἐπικινδύνως.

νε'. Ὁ τῶ διδασκάλῳ καί ὁδηγῶ αὐτοῦ ὡς Θεῶ ἀτενίζων (397) ἀντιλέγειν οὐ δύναται. Εἰ δέ οἶεται καί λέγει ἀμφοτέρα ἔχειν, ἴστω, πεπλάνηται ὁποῖαν γάρ οἱ τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν Θεόν ἔχουσι τήν διάθεσιν ἀγνοεῖ.

νστ'. Ὁ πιστεύων ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ποιμένος αὐτοῦ τήν ἑαυτοῦ ὑπάρχειν ζωὴν καί τόν θάνατον οὐκ ἀντίποι ποτέ ἢ δέ τούτων ἄγνοια ἀντιλογίαν γεννᾷ, τήν πρόξενον τοῦ νοητοῦ καί αἰωνίου θανάτου.

νζ'. Πρὸ τοῦ λαβεῖν τήν ἀπόφασιν τόν κατάδικον, τόπος δίδοται ἀπολογίας αὐτῶ λαλεῖν τῶ δικαστῇ περί ὧν ἔπραξεν μετὰ δέ γε τήν τῶν πρακτέων φανέρωσιν καί τήν τοῦ δικαστοῦ ἀπόφασιν, οὐδέν ἢ μικρόν ἢ μέγα τοῖς βασανίζουσιν ἀντιλέγει.

νη'. Πρὸ τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τοῦτο τό δικαστήριον τόν μοναχόν καί φανερώσαι αὐτοῦ τά ἐγκάρδια, ἴσως ἀντιλέγειν ἔξεστιν αὐτῶ, τά μέν κατὰ ἄγνοιαν τά δέ καί ὡς οἰομένῳ κρύπτειν τά ἑαυτοῦ. Μετὰ δέ τήν τῶν λογισμῶν ἀποκάλυψιν καί εἰλικρινῆ ἐξαγόρευσιν οὐκ ἔξεστιν ἀντιλέγειν τῶ μετὰ Θεόν δικαστῇ καί ἐξουσιαστῇ αὐτοῦ μέχρι θανάτου ποτέ. Ὁ γάρ μοναχός ἐν τούτῳ κατ' ἀρχάς εἰσελθὼν τῶ δικαστηρίῳ καί ἀπογυμνώσας τά κρυπτά τῆς καρδίας αὐτοῦ πέπεισται ἐκ προοιμίῳ, εἴ γε καί ὁπωσοῦν γνῶσιν κέκτηται, ὅτι μυρίων ὑπάρχει θανάτων ἄξιος, καί διά τῆς ὑπακοῆς αὐτοῦ καί τῆς ταπεινώσεως πάσης τιμωρίας καί κολάσεως λυτρωθῆναι πιστεύει, εἰ ὡς ἀληθῶς ἄρα τοῦ μυστηρίου τόν τρόπον ἐπίσταται.

νθ'. Ὁ ἀνεξάλειπτα ταῦτα φυλάττων ἐν τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ τήν καρδίαν οὐδέποτε κινηθήσεται, παιδευόμενος ἢ νουθετούμενος ἢ ἐλεγχόμενος, ἐπειδή ὁ ἐμπίπτων τοῖς τοιοῦτοις κακοῖς, λέγω δέ τῇ ἀντιλογίᾳ καί ἀπιστίᾳ τῇ πρὸς τόν πνευματικόν πατέρα αὐτοῦ καί διδάσκαλον, εἰς πέταυρον καί βυθόν ἄδου ἔτι ζῶν ἐλεεινῶς καταφέρεται καί οἶκος τοῦ Σατανᾶ καί πάσης αὐτοῦ τῆς ἀκαθάρτου (398) δυνάμεως γίνεται, ὡς ἀπειθείας καί ἀπωλείας υἱός

ξ'. Παρακαλῶ σε τόν τῆς ὑπακοῆς υἱόν ταῦτα στρέφειν συνεχῶς ἐν τῇ διανοίᾳ σου καί πάση σπουδῇ ἀγωνίσασθαι τοῦ μή κατελθεῖν ἐν τοῖς εἰρημένοις τοῦ ἄδου κακοῖς, ἀλλ' οὕτω δέεσθαι τοῦ Θεοῦ θερμῶς καθ' ἐκάστην καί λέγειν «Θεέ καί Κύριε τῶν ἀπάντων, ὁ πάσης πνοῆς καί ψυχῆς ἔχων τήν ἐξουσίαν, ὁ μόνος ἰάσασθαι με δυνάμενος, ἐπάκουσόν μου τῆς δεήσεως τοῦ τάλαιπῶρου καί τόν ἐν ἐμοί ἐμφωλεύοντα δράκοντα τῇ τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ἐπιφοιτήσει θανατώσας ἀφάνισον κάμέ πτωχόν καί γυμνόν πάσης ὑπάρχοντα ἀρετῆς τοῖς τοῦ ἀγίου μου πατρός ποσί μετὰ δακρύων προσπεσεῖν ἀξιώσον καί τήν ἀγίαν αὐτοῦ ψυχὴν εἰς συμπάθειαν τοῦ ἐλεῆσαι με ἔλκυσσον. Καί δῶς, Κύριε, ταπείνωσιν τῇ καρδίᾳ μου καί λογισμοῦς πρέποντας ἀμαρτωλῶ συνθεμένῳ σοι μετανοεῖν, καί μή εἰς τέλος ἐγκαταλείψης ψυχὴν ἅπαξ συνταξαμένην καί ὁμολογήσασαν καί ἀντί παντός τοῦ κόσμου ἐκλεξαμένην καί προτιμησαμένην σε. Οἶδας γάρ, Κύριε, ὅτι θέλω σωθῆναι, εἰ καί ἡ πονηρά μου συνήθεια ἐμπόδιόν μου καθίσταται ἀλλά δυνατά σοι, Δέσποτα, πάντα ὅσα παρά ἀνθρώποις ἀδύνατα».

ξα'. Οἱ καλόν τόν θεμέλιον τῆς πίστεως καί ἐλπίδος ἐν τῇ αὐλῇ καταβαλόντες τῆς εὐσεβείας μετὰ φόβου καί τρόμου, καί ἐπὶ τήν πέτραν τῆς ὑπακοῆς τῶν πνευματικῶν πατέρων τούς πόδας ἀσαλεύτους ἐρείσαντες, καί ὡς ἐκ Θεοῦ στόματος τά παρ' ἐκείνων ἐντελλόμενα ἀκούοντες, καί τῶ θεμελίῳ τούτῳ τῆς ὑπακοῆς ἀδιστακτικῶς ἐποικοδομοῦντες αὐτά ἐν ταπεινώσει ψυχῆς, εὐθύς κατορθοῦσι, καί κατορθοῦται αὐτοῖς τό μέγα τοῦτο καί πρῶτον κατόρθωμα, τό ἑαυτοῦς ἀπαρνήσασθαι. Τό γάρ πληροῦν ἀλλότριον θέλημα καί μή τό ἑαυτοῦ, οὐ μόνον

ἀπάρνησιν (399) τῆς ἰδίας ψυχῆς, ἀλλά καί νέκρωσιν τήν πρός τόν κόσμον ἅπαντα ἔμποιεῖ.

ξβ'. Τῷ τῷ ἑαυτοῦ πατρί ἀντιλέγοντι συγχαίρουσι δαίμονες, τῷ δέ μέχρι ταπεινουμένῳ θανάτου θαυμάζουσιν ἄγγελοι ἔργον γάρ τοῦ Θεοῦ ὁ τοιοῦτος ἐργάζεται, ἔξομοιούμενος τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, τῷ τήν ὑπακοήν πεπληρωκότι τῷ ἰδίῳ πατρί μέχρι θανάτου, θανάτου δέ σταυροῦ.

ξγ'. Ὁ πολὺς καί ἄκαιρος συντριμμὸς τῆς καρδίας σκοτίζει καί θολεῖ τήν διάνοιαν, καί τήν μέν καθαρὰν εὐχὴν καί ταπεινώσιν ἀπό τῆς ψυχῆς ἐξαφανίζει, πόνον δέ καρδιακὸν ἔμποιεῖ, ἐντεῦθεν δέ σκληρότητα καί πώρωσιν ἄπειρον διὰ δέ τούτων τήν ἀπόγνωσιν τοῖς πνευματικοῖς οἱ δαίμονες πραγματεύονται.

ξδ'. Ὁπηνίκα σοι ταῦτα ὑπαντήσωσι, μοναχέ, εὐρῆς δέ ζῆλον καί πόθον τελειότητος ἐν τῇ ψυχῇ σου πολύν, ὡς ἐπιθυμεῖν σε πᾶσαν μέν ἐντολήν πληρῶσαι τοῦ Θεοῦ καί μηδέ μέχρις ἄργου λόγου παραπίπτειν καί ἁμαρτάνειν, μηδενὸς δέ τῶν πάλαι ἀπολειφθῆναι ἀγίων κατὰ πράξιν καί γνῶσιν καί θεωρίαν, ὅρας δέ σαυτὸν κωλυόμενον παρά τοῦ ὑποσπείροντος τὰ τῆς ἀθυμίας ζιζάνια μὴ ἐλάσαι εἰς τοσοῦτον ὕψος τῆς ἀγιωσύνης ἐν τῷ ὑποβάλλειν αὐτὸν ἐν σοὶ λογισμοῦς καί λέγειν «Ἀδύνατόν σοι μέσον τοῦ κόσμου σωθῆναι φυλάξαι πάσας τὰς ἐντολάς ἀνελλιπῶς τοῦ Θεοῦ», τότε σύ ἐν μιᾷ καθίσας κατὰ μόνας γωνία, σύστειλον σεαυτὸν καί ἐπισύναξόν σου τὸν λογισμόν καί δὸς ἀγαθὴν βουλήν τῇ σῇ ψυχῇ καί εἰπέ «Ἴνα τί περίλυπος εἶ, ἡ ψυχὴ μου, καί ἵνα τί συνταράσσεις με; Ἐλπίσον ἐπὶ τὸν Θεόν ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ. Σωτήριον γάρ τοῦ προσώπου μου οὐχί τὰ ἔργα μου, ἀλλ' ὁ Θεός μου ἐστίν». Τίς γάρ ἐξ ἔργων νόμου δικαιωθήσεται; Οὐ (400) δικαιωθήσεται γάρ ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν. Ἄλλ' ἐκ πίστεως τῆς εἰς αὐτὸν τὸν Θεόν μου ἐλπίζω σωθῆναι διὰ τῆς ἀπάτου αὐτοῦ εὐσπλαγχνίας δωρεάν «Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, Κυρίῳ τῷ Θεῷ μου προσκυνῶ καί αὐτῷ ἐκ νεότητός μου λατρεύω, τῷ δυναμένῳ με σῶσαι ἐν μόνῳ τῷ ἐλέει αὐτοῦ. Ἀπόστηθι οὖν ἀπ' ἐμοῦ ὁ Θεός ὁ ποιήσας με κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ καταργήσει σε».

ξε'. Ὁ Θεός ἐξ ἡμῶν οὐδέν ἕτερον ἐπιζητεῖ τῶν ἀνθρώπων ἀλλ' ἢ τό μὴ ἁμαρτάνειν, καί μόνον τοῦτο δέ οὐκ ἔστιν ἔργον νόμου ἀλλὰ φυλακὴ ἀπαράβατος τῆς εἰκόνας καί τοῦ ἄνωθεν ἀξιώματος, ἐν οἷς, κατὰ φύσιν ἐστῶτες καί τὸν χιτῶνα φοροῦντες λελαμπρυσμένον τοῦ Πνεύματος, ἐν τῷ Θεῷ μένομεν καί αὐτὸς ἐν ἡμῖν, θέσει θεοὶ καί υἱοὶ Θεοῦ χρηματίζοντες, ἐν τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ σημειούμενοι.

ξστ'. Ἀκηδία καί βάρος τοῦ σώματος, ἐξ ὀκνηρίας καί ἀμελείας προσγεγόμενα τῇ ψυχῇ, τοῦ συνήθους ἀφιστῶσι κανόνος καί σκότῳσιν τῇ διανοίᾳ προξενοῦσι καί ἀθυμίαν, ὡς ἐντεῦθεν δειλίας καί βλασφημίας λογισμοῦς ἐπιπολάζειν ἐν τῇ καρδίᾳ καί μηδέ ἐν τῷ συνήθει τόπῳ τῆς προσευχῆς εἰσελθεῖν τὸν ὑπὸ τοῦ δαίμονος τῆς ἀκηδίας πειραζόμενον δύνασθαι, ἀλλὰ καί ὀκνεῖν αὐτὸν καί κατὰ τοῦ ποιητοῦ τῶν ἀπάντων ἐνθυμεῖσθαι παράλογα. Γνούς οὖν τήν αἰτίαν καί πόθεν σοι ταῦτα ἐπῆλθον, σπουδαίως εἴσελθε εἰς τὸν συνήθη τόπον τῆς προσευχῆς σου, καί τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ προσπεσῶν δεήθητι μετὰ στεναγμοῦ καί δακρύων ἐν ὀδύνη καρδίας σου τήν ἀπαλλαγὴν τοῦ βάρους τῆς ἀκηδίας καί τῶν πονηρῶν λογισμῶν, καί δοθήσεται σοι ἐμπόνως κρούοντι καί ἐπιμένοντι ἢ τούτων ἐν τάχει ἐλευθερία.

ξζ'. Ὁ καθαρὰ τήν καρδίαν κτησάμενος, οὗτος δειλίαν ἐνίκησεν ὁ δέ ἀκμήν καθαιρόμενος, ποτέ μὲν βάλλει αὐτήν, (401) ποτέ δέ βάλλεται ὑπ' αὐτῆς ὁ δέ μηδὸλως ἀγωνιζόμενος, ἢ παντελῶς ἀναισθητεῖ καί ἐν τῷ φίλος εἶναι παθῶν καί δαιμόνων, ὅς πρός τῇ κενοδοξίᾳ καί οἴησιν νοσεῖ δολῶν εἶναί τι μηδὲν ὦν, ἢ δειλίας δοῦλος ὑπάρχει καί ὑποχείριος, τρέμων ὡς τῷ φρονήματι νήπιος, καί φοβούμενος φόβον ἐκεῖ ἔνθα φόβος οὐκ ἔστιν οὐδέ δειλία τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον.

ξη'. Ὁ φοβούμενος τόν Θεόν δαιμόνων ὀρμάς οὐ φοβεῖται οὐδέ τὰς ἀσθενεῖς ἐφόδους αὐτῶν ἀλλ' οὐδέ ἀνθρώπων πονηρῶν ἀπειλάς} ὡσπερ δέ τις φλόξ ἢ φλέγον πῦρ ὅλος ὢν, ἐν ἀδύτοις τόποις καί ἀφεγγέσι νυκτός καί ἡμέρας περιϊών, φυγαδεύει τούς δαίμονας, φεύγοντας μᾶλλον αὐτόν, ἤπερ αὐτούς ἐκεῖνος, μή ἐμπρησθῆναι ὑπό τῆς ἐκπεμπομένης ἐξ αὐτοῦ φλογοειδοῦς ἐκτίνος τοῦ θείου πυρός.

ξθ'. Ὅς τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ στοιχεῖ, οὗτος μέσον ἀνδρῶν ἀναστρεφόμενος πονηρῶν οὐ φοβεῖται, τόν φόβον αὐτοῦ ἔνδοθεν ἔχων καί φέρων τό ἀκαταμάχητον ὄπλον τῆς πίστεως, μεθ' ἧς ἰσχύει καί δύναται πάντα ὀρᾶν, καί αὐτά τὰ δοκοῦντα τοῖς πολλοῖς δυσχερῆ καί ἀδύνατα} ἀλλ' ὡσπερ τις γίγας ἐν μέσῳ πιθήκων ἢ λέων βρυχώμενος ἐν μέσῳ κυνῶν καί ἄλωπέκων διάγων, πεποιθῶν ἐστίν ἐπί Κύριον καί τῷ στερρῷ τοῦ φρονήματος καταπλήττει αὐτούς καί ἐκδειματοῖ τὰς φρένας αὐτῶν, ὡς ράβδον σιδηρᾶν τόν ἐν σοφίᾳ λόγον ἐπιφερόμενος.

ο'. Μή θαυμάσης, ἐάν ὑπό δειλίας κυρευόμενος πάντα φοβούμενος τρέμης} ἔτι γάρ ἀτελής εἶ καί ἀνίσχυρος καί ὡσπερ νήπιον τὰ μορμολύκεια δέδοικας} ἢ γάρ δειλία πάθος ἐστί νηπιῶδες καί καταγέλαστον κενოდόξου ψυχῆς. Πρός τοῦτον οὖν τόν δαίμονα μή θέλε λόγους λέγειν ἢ ἀντιρρήσεις ποιεῖσθαι} τῆς γάρ ψυχῆς τρεμούσης καί κλονουμένης, οὐκ ὠφελήσουσι λόγοι} ἀφείς δέ τούτους, (402) ὅση σοι δύναμις τόν λογισμόν σου ταπεινώσον καί θάττον γνώσεις ἠφανισμένην δειλίαν.

οα'. Ὑπό ἀκηδίας ποτέ τις κατασχεθείς, χαῦνον τόν νοῦν καί σκοτεινόν ἔσχε καί ἔκλυτον αὐτοῦ τήν ψυχὴν, ὡς μικρόν ἐκ τούτου τό πένθος ἐκλείψαι ἀπό τῆς καρδίας αὐτοῦ καί τήν φλόγα ἐν αὐτῷ σβεσθῆναι τοῦ Πνεύματος καί πάντα τόν οἶκον τοῦ σώματος αὐτοῦ πλησθῆναι καπνοῦ} οὐ μὴν ἀλλά γάρ καί νάρκωσις μελῶν ἐν αὐτῷ γενομένη, ἐξ ὀκνηρίας εἰς ὕπνον ἄμετρον κατεφέρετο, ὡς ἐξ ἀνάγκης ἐλλείπειν αὐτῷ καί τήν συνήθη ἀκολουθίαν. Πρός ταῦτα δέ δι' ἐγκρατείας ἀνθιστάμενος καί ἀγρυπνίας, ὡς τόν ὕπνον ἐνίκησε, θάττον ἢ καρδία αὐτοῦ ἐξ οἰήσεως ἐσκληρύνετο, καί πένθους ἐκλείποντος, ἢ δειλία αὐτῷ ὑπεισήρχετο. Ὡς δέ πάλιν ἦσθετο ταύτην οὔσαν ἐν αὐτῷ, ἀωρί τῆς κέλλης αὐτοῦ ἔξω ἐγένετο καί εἰς ζοφώδη τόπον καί σκοτεινόν ἀπελθῶν, στάς τε ἐν αὐτῷ καί τὰς χεῖρας εἰς οὐρανοῦς ἀνατείνας καί τό σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐν ἑαυτῷ ἐκτυπώσας, ὄμμα τε ψυχῆς πρὸς Θεόν ἀνατείνας, ὡς μικρόν ἐταπεινώσε τόν λογισμόν, εὐθύς ὁ τῆς διελίας ἐξ αὐτοῦ δαίμων ἀπέστη μικρόν. Ὁ δέ κραταιότερος αὐτοῦ, ὁ δεινός τῆς κενοδοξίας ἐχθρός, ὑπέκλεπτε τούτου τόν λογισμόν, κατασπάσαι βουλόμενος αὐτόν καί αὐθις τῷ τῆς δειλίας δαίμονι παραδοῦναι} ὅπερ κατανοήσας, τεθαύμακε καί τόν Θεόν ἐδυσώπει θερμῶς ρύσασθαι τήν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ τῶν τοιούτων παγίδων τοῦ διαβόλου.

οβ'. Πολλή καί πᾶσιν, οἶμαι, δυσνόητος ἢ τούτων συμπλοκή καί κακία καί μέθοδος τῶν δαιμόνων ὑπάρχει. Ἔγνων γάρ τόν τῆς δειλίας δαίμονα τῷ τῆς ἀκηδίας συνερχόμενον καί συγκροτοῦντα, καί τοῦτον ἐκείνῳ βοηθοῦντα καί συναιρόμενον, καί τόν μὲν πρῶτον φόβον ἐν τῇ ψυχῇ μετὰ σκληρότητος ἐμποιοῦντα, τόν ἕτερον δέ σκότῳσιν καί πάρεσιν, ἔτι τε πῶρῳσιν ψυχῆς τε καί νοός καί ἀπόγνωσιν ἐργαζόμενον. Δοκίμιον δέ τοῖς ἀγωνιζομένοις ἢ ἀκηδία, πρόξενος αὐτοῖς ταπεινώσεως γινομένη.

ογ'. (403) Τοῖς προκόψασιν ἐν εὐχῇ ἢ καί ἐπιμελουμένοις εὐχῆς ὁ τῆς ἀκηδίας μάλιστα δαίμων ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον πολεμεῖν εἴωθεν. Οὐδεὶς γάρ ἕτερος τῶν ἄλλων δαιμόνων κατὰ τῶν τοιούτων ἰσχύει, εἴτε κατὰ οἰκονομικὴν παραχώρησιν τούτου κατ' αὐτῶν ἰσχύσαντος, εἴτε καί ἐκ τῶν τοῦ σώματος ἀνωμαλιῶν τήν καθ' ἡμῶν λαβόντος ἰσχύν, ὡς γε πείθομαι μᾶλλον. Τό δέ λεγόμενόν ἐστι τοιοῦτον} πολλά φαγῶν καί τόν στόμαχον βαρηθείς καί εἰς κόρον ὑπνώσας, ἐκυρίευσσε τοῦ νοός μου τό πάθος καί ἠττήθη} εἶτα πάλιν ὑπὲρ τό μέτρον ἐγκρατευσάμενος, τόν νοῦν μου σκοτεινόν καί δυσκίνητον εἰργασάμην καί αὐθις εἰς τό αὐτό περιέπεσα πάθος. Ἔστι

δ' ὅτε καί ἐκ τῆς τοῦ ἀέρος κράσεως, οὐκ οἶδ' ὅπως εἶπω, καί τῆς ἀχλυώδους παχύτητος τοῦ νοτιαίου ἀνέμου ταῦτα συμβαίνειν τοῖς ἀγωνιζομένοις.

οδ'. Ἀκηδία θάνατος ψυχῆς καί νοός ἐστι. Ταύτην εἰ παρεχώρησεν ὁ Θεός καθ' ἡμῶν ἐνεργῆσαι κατά τήν δύναμιν αὐτῆς, οὐδεὶς ἄν ἐσώθῃ τῶν ἀγωνιζομένων ποτέ. Ἡμέτερον δέ ὅμως ἐστὶ τό ἀντιστῆναι αὐτῇ κατά τό ἐνόν τῆς δυνάμεως, Θεοῦ δέ τό καί μυστικῶς ἡμᾶς διεγείρειν καί φανερώς νικητάς ἀποδειῖξαι αὐτῆς. Ἀδύνατον δέ τινα θανόντα ἀναστήσαι δίχα βοηθείας τοῦ ἐκ νεκρῶν ἑαυτὸν ἀναστήσαντος.

οε'. Ὀπηνίκα εἰς οἴησιν κλαπεῖς ὁ νοῦς ἐν αὐτῇ ἐμβαθύνῃ καί εἶναι τι ἐναγωνίως ἔχων καθ' ἑαυτὸν ὑπολάβῃ, τηνικαῦτα ἢ ἀοράτως αὐτὸν φωτίζουσα χάρις ἀφίσταται, καί βραχὺ κενόν καταλείψασα, εὐθύς ἐλέγχεται αὐτοῦ ἢ ἀσθένεια, ὡσπερ ἀ' γρίων κυνῶν ἐπιδραμόντων αὐτῶ τῶν παθῶν καί καταπιεῖν ζητούντων αὐτόν} οὐ καί ἐξαπορουμένου, μὴ ἔχοντος δέ ποῦ φυγεῖν καί σωθῆναι, πρὸς τὸν δυνάμενον σῶσαι αὐτὸν καταφεύγει διὰ ταπεινώσεως Κύριον.

οστ'. Ὁ ἔξω γεγονώς τοῦ κόσμου παντός ὡς ἐν (404) ἐρήμῳ ἀβάτῳ καί μεστῇ θηρίων ὄντα κατανοεῖ ἑαυτόν. Ὅθεν φόβῳ ἀρρήτῳ καί τρόμῳ ἀνεκδιηγῆτω συνεχόμενος, βοᾷ πρὸς τὸν Θεόν, ὡς μὲν Ἴωνᾶς, ἐκ τοῦ κήτους καί τῆς θαλάσσης τοῦ βίου, ὡς δέ Δανιήλ, ἐκ τοῦ λάκκου τῶν ἀγρίων παθῶν καί λεόντων, ὡς δέ οἱ τρεῖς παῖδες, ἐκ τῆς καμίνου τοῦ ἐμφύτου τῆς ἐπιθυμίας πυρός τῆς καιομένης, ὡς δέ Μανασσῆς, ἐκ τοῦ χαλκουργήματος τοῦ πηλίνου τούτου καί θνητοῦ σώματος. Οὐ καί εἰσακούων ὁ Κύριος, ῥύεται αὐτόν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀγνοίας καί τῆς φιλίας τοῦ κόσμου, καθάπερ τὸν προφήτην ἐκ τοῦ κήτους ἐκείνον, τοῦ μηκέτι παλινωστῆσαι πρὸς ταῦτα} ῥύεται αὐτόν ἐκ τοῦ λάκκου τῶν πονηρῶν λογισμῶν τῆς ἐπιθυμίας, τῶν ἀρπαζόντων καί κατεσθιόντων τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς, ὡς τὸν Δανιήλ} ἀπὸ τῶν ἐμπαθῶν προλήψεων τοῦ πυρός, τοῦ καταφλέγοντος καί λυμαιομένου αὐτοῦ τὴν ψυχὴν καί πρὸς πράξεις ἀτόπους βία συνωθοῦντος καί ἔλκοντος, φυλάττει αὐτόν ἀκατάφλεκτον, τῷ Ἀγίῳ Πνεύματι δροσιζῶν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, ὡς τοὺς Ἰσραηλίτας ἐκείνους} καί ἀπὸ τῆς γεώδους ταύτης καί βαρείας καί ἐμπαθεστάτης σαρκὸς ἀταπεινῶτον διατηρήσας καί ἄπτωτον, υἰὸν φωτός καί ἡμέρας αὐτόν ἀπεργάζεται καί τῆς ἀθανασίας ἐνθεν ἤδη ἀπογεύει αὐτόν.

οζ'. Ψυχὴ ἢ σχετικῶς οἰκοῦσα ἐν τῇ ταπεινώσει ταύτῃ τοῦ σώματος καί τῶν ἡδονῶν τούτου ἀντιποιομένη καί τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων ἀντεχομένη, ἢ τούτων μὲν ἀλογήσασα αἰσθανομένη δέ τοῦ ἀέρος τούτου τῆς εὐθυμίας, πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν καί ἐντολήν Θεοῦ ἀκίνητος ὑπάρχει παντάπασι καί ἀπρόθυμος, ὡς καταβαρουμένη καί πεδουμένη δεινῶς ὑπὸ τῶν εἰρημένων κακῶν. Ἐπὶ δέ, διεγερθεῖσα πόνοις κακοπαθείας καί δάκρυσι μετανοίας, (405) τό βάρος ἀφ' ἑαυτῆς ἀποσεισθῆται τῆς σαρκὸς καί τὴν ἄλμην τοῦ γεώδους φρονήματος τοῖς νάμασιν ἀποκλύσθῃ τῶν δακρύων καί ὑπεράνω τῆς ταπεινώσεως γένηται τῶν ὀρωμένων καί φωτός ἀπολαύσει καθαροῦ καί ἐλευθερίας ἀξιωθῆ τῶν τυραννούντων παθῶν, αὐτίκα προφητικῶς καί αὐτῇ βοᾷ πρὸς Θεόν} «Διέρρηξας τὸν σάκκον μου καί περιέζωσάς με εὐφροσύνην, ὅπως ἄν ψάλλῃ σοι ἡ δόξα μου καί οὐ μὴ κατανυγῶ».

οη'. Τρεῖς μὲν ἢ θεία Γραφή τόπους, ἐν οἷς ἐμφιλοχωρεῖν ὁ νοῦς εἴωθεν, ὑποσημαίνεται. Ἐγὼ δέ δύο μᾶλλον εἶναι φημι, οὐκ ἐναντία τῇ Γραφῇ δογματίζων, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τῆς ἀρχῆς καί τοῦ τέλους τό μέσον οὐκ ἀριθμῶν} οἷόν τι λέγω, ὁ ἐκ πόλεως εἰς πόλιν καί ἀπὸ χώρας εἰς ἑτέραν μεταβάς χώραν, οὐχὶ καί τὴν ὁδὸν αὐτὴν ἦν ὠδεύσει χώραν ἢ πόλιν καλέσειεν, εἰ καί πολλά τινα καί θαυμαστά κατ' αὐτὴν θεάσεται πράγματα. Ὁ γὰρ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου πρὸς τὴν τῆς ἐπαγγελίας μεταβάς γῆν καί ἐν ταύτῃ κατοικισθεῖς, πάντων μὲν τῶν ἐν μέσῳ μέμνηται καί ταῦτα διηγείται τοῖς πᾶσιν} οὐ μέντοι δέ ἀπὸ πρώτης εἰς δευτέραν, καί ἀπὸ δευτέρας εἰς τρίτην πόλιν ἢ χώραν μεταβῆναι λέγει, ἀλλ' ὡσπερ ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν καί ἀπὸ σκότους

εις φῶς καί ἀπό αἰχμαλωσίας εἰς τήν τῆς οἰκείας πατρίδος ἀποκατάστασιν. Οὕτω καί ἀπό ἐμπαθείας εἰς ἀπάθειαν καί ἀπό τῆς τῶν παθῶν δουλώσεως εἰς τήν ἐλευθερίαν τοῦ Πνεύματος καί ἀπό τῆς παρά φύσιν προλήψεως, ὅπερ αἰχμαλωσίαν ὁ πνευματικός ἀποκαλεῖ νόμος, εἰς τήν ὑπέρ φύσιν ἐπάνοδον, ἀπό τοῦ βιωτικοῦ πελάγους καί κλύδωνος πρός τήν ἕξω τοῦ κόσμου γαληνιαίαν κατάστασιν, ἀπό τῆς πικρίας τῶν βιωτικῶν μεριμνῶν τε καί θλίψεων εἰς τήν ἀνεκκλήτητον γλυκύτητα καί ἀμεριμνίαν γῆϊνου παντός πράγματος, ἀπό τῆς περί τά πολλά ἐπιθυμίας περιστάσεως τε καί τύρβης πρός τό ἕν (406) μόνον καί τήν ὀλικήν σχέσιν αὐτοῦ καί ἀγάπην, ὁ νοῦς ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων μεταβαίνειν εἴωθεν.

οθ'. Ἡ μετάβασις τοῦ νοός ἀπό τῶν ὀρωμένων ἐπί τά ἀόρατα καί ἡ ἀπό τῶν αἰσθητῶν ἐπί τά ὑπέρ αἴσθησιν τούτου ἐμφιλοχώρησις λήθην πάντων τῶν ὀπισθεν ἐμποιεῖ. Ταύτην οὖν ἐγώ ἡσυχίαν ὄντως καί ἡσυχίας χῶρον καί τόπον ἀποκαλῶ, εἰς ὃν ὁ ἀνελεθεῖν ἀξιωθείς, οὐχ ὡς ὁ Μωϋσῆς ἐπί τοῦ ὄρους τεσσαράκοντα ἡμέρας καί νύκτας τοσαύτας ποιήσας πάλιν ἐκεῖθεν κατενεχθήσεται, ἀλλά καλόν ἐκεῖ εἶναι βεβαιωθείς οὐκέτι πρός τά κάτω καθόλου ἐπιστραφήσεται} οἶκος δέ τῆς Τριάδος ἐντεῦθεν γενόμενος καί αὐτός ἐν τῇ Τριάδι, ὡς ἐν αὐτῷ ὢν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἐγκατοικήσει, τῆς ἀγάπης δηλονότι κρατούσης αὐτόν καί μή ἐώσης πεσεῖν.

π'. Οὐχ ὁ ἡσυχάζων μόνος ἢ ὁ ὑποτασσόμενος, ἀλλά καί ὁ ἡγουμενεύων καί ὁ πολλῶν προϊστάμενος καί αὐτός ὁ διακονῶν, ἀμέριμος ὀφείλει εἶναι, ἡγουν ἐλεύθερος ἀπό πάντων τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἀναμφιβόλως} εἰ γάρ μεριμνῶμεν, παραβάται τῆς τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς εὐρισκόμεθα τῆς λεγούσης} «Μή μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε ἢ τί πίητε ἢ τί ἐνδύσησθε} ταῦτα γάρ πάντα, τά ἔθνη ἐπιζητεῖ»} καί πάλιν} «Βλέπετε μήποτε βαρυνθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν ἐν κραιπάλῃ καί μέθῃ καί μερίμναις βιωτικαῖς».

πα'. Ὁ ἐν τοῖς βιωτικοῖς ἔχων πράγμασι τόν λογισμόν μεριμνῶντα οὐκ ἔστιν ἐλεύθερος} ὑπό γάρ τῆς τούτων μερίμνης κατέχεται καί δεδούλωται, κἂν ὑπέρ ἑαυτοῦ μεριμνᾷ ταῦτα κἂν δι' ἑτέρους. Ὁ δέ ἀπό τούτων ἐλεύθερος, οὔτε δι' ἑαυτόν, οὔτε δι' ἑτέρους μεριμνήσει βιωτικῶς, κἂν ἐπίσκοπος κἂν ἡγούμενος κἂν διάκονος εἶναι τύχη} ἀλλ' οὐδέ ἀργήσει ποτέ ἢ τινος καταφρονήσει τῶν εὐτελεστέρων καί σμικροτάτων, θεαρέστως δέ (407) ἅπαντα ποιῶν καί πράττων, ἀμέριμος ἐν πᾶσι διατελέσει καί ἐν τῷ βίῳ παντί.

πβ'. Ἔστι μερίμνα ἄπρακτος καί πρᾶξις ἀμέριμος, ὡς καί τό ἀνάπαλιν ἀμεριμνία ἔμπρακτος καί ἀργία ἐμμέριμος, ἅς καί ὁ Κύριος ἐδήλωσεν εἰπὼν τήν μέν ἐν τῷ εἰπεῖν} «Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι»} καί πάλιν} «Ἐργάζεσθε μή τήν βρῶσιν τήν ἀπολλυμένην, ἀλλά τήν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον», οὐκ ἀναιρῶν τό ἐργάζεσθαι, ἀλλά τήν χωρίς μερίμνης ἐργασίαν ἐκδιδάσκων ἡμᾶς} τήν δέ ἐν τῷ αὐθις εἰπεῖν} «Τίς μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι εἰς τήν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα;} ἀναιρῶν τήν ἄπρακτον μερίμναν} περί δέ τῆς ἐμπράκτως γινομένης ἔφη} «Καί περί ἐνδύματος ἢ τροφῆς τί μεριμνᾶτε; οὐχ ὄρατε τά κρίνα τοῦ ἀγροῦ καί τά πετεινά τοῦ οὐρανοῦ πῶς τά μέν αὐξάνει, τά δέ διατρέφεται;». Οὕτω τήν μέν ἀναιρῶν, τήν δέ βεβαιῶν, ὁ Κύριος διδάσκει ἡμᾶς πῶς δεῖ μή μεριμνῶντας μεμεριμνημένως ἐργάζεσθαι, καί πῶς ἀμερίμνους ὄντας τῆς μή προσηκούσης ἐργασίας ἀπέχεσθαι.

πγ'. Μή καταλύσης σου τήν οἰκίαν ἐν τῷ βούλεσθαί σε τήν τοῦ πλησίον οἰκοδομήσαι} ὄρα γάρ ὡς χαλεπόν τό ἔργον καί δύσκολον, μήποτε προαιρουμένου σου τοῦτο, καί τήν σὴν καθαιρήσης, καί ἀνοικοδομήσαι τήν ἐκείνου ἰσχύσης οὐδόλως.

πδ'. Ἐάν μή τελείαν ἀπροσπάθειαν τῶν πραγμάτων καί τῶν χρημάτων κτήση τοῦ βίου, μή θελήσης οἰκονομίαν ἐγχειρισθῆναι πραγμάτων, ἵνα μή ἀλῶς ἐν τούτοις

καί ἀντί τοῦ λήψεσθαι μισθόν διακονίας, κλέπτου καί ἱερόσυλου καταδίκην ὑφέξεις. Εἰ δέ ὑπό τοῦ προεστῶτος πρὸς τοῦτο ἐκβιασθῆς, ὡς πῦρ μεταχειριζόμενος φλέγον διάκεισο, καί τήν προσβολήν τοῦ λογισμοῦ δι' ἐξαγορεύσεως (408) καί μετανοίας ἀπειργῶν, ἀβλαβῆς τῇ τοῦ προεστῶτος εὐχῇ διατηρηθήσῃ.

πε'. Ὁ μὴ γεγωνῶς ἀπαθῆς οὐδ' ὅτι ἐστὶν ἀπάθεια οἶδεν, ἀλλ' οὐδέ πιστεύειν εἶναι τινα τοιοῦτον ἐπὶ τῆς γῆς δύναται. Πῶς γάρ ὁ μὴ ἑαυτὸν ἀπαρνησάμενος πρῶτον καί τό αἷμα προθύμως κενώσας τό ἑαυτοῦ ὑπέρ τῆς μακαρίας ταύτης τῶ ὄντι ζωῆς ἄλλον ὑπονοήσει ταῦτα πεποικέναι εἰς τό κτήσασθαι τήν ἀπάθειαν; Οὕτω δέ καί ὁ δοκῶν Πνεῦμα Ἅγιον ἔχειν, μηδέν ἔχων, οὐ πιστεύει ποτέ, τάς ἐνεργείας αὐτοῦ γινομένας ἀκούων ἐν τοῖς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἔχουσιν, ὅτι ἔστι τις κατά τήν γενεάν ταύτην, ἐπίσης τοῖς ἀποστόλοις Χριστοῦ καί τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἀγίοις, θείῳ ἐνεργούμενος καί κινούμενος Πνεύματι ἢ ἐν ὄπτασίᾳ τούτου γνωστῶς καί εὐαισθήτως γινόμενος. Ἐκαστος γάρ ἐκ τῆς οἰκείας καταστάσεως καί τά τοῦ πλησίον κρίνει ὡς ἔχει, εἴτε ἀρετῆς εἰπεῖν εἴτε κακίας.

πστ'. Ἄλλο ἀπάθεια ψυχῆς καί ἄλλο ἀπάθεια σώματος} ἡ μὲν γάρ καί τό σῶμα καθαγιάζει τῇ οἰκείᾳ λαμπρότητι καί τῇ φωτοχυσίᾳ τοῦ Πνεύματος, ἡ δέ αὐτή μόνη καθ' ἑαυτήν εἰς οὐδέν τόν κεκτημένον ὠφελεῖν δύναται.

πζ'. Ἐτερον ἀκίνησία τῶν ψυχικῶν τε καί σωματικῶν μελῶν καί ἕτερον κτήσις ἀρετῶν} ἡ μὲν γάρ ἐκ φύσεως πρόσεστιν, ἡ δέ καί τάς φυσικάς κινήσεις ἀπάσας καταστέλλει.

πη'. Οὐκ ἔστι τό μὴ ἐπιθυμεῖν τινος τῶν τοῦ κόσμου τερπνῶν καί ἡδέων ἴσον τοῦ τῶν αἰωνίων καί ἀοράτων ἐφίεσθαι ἀγαθῶν} ἄλλο γάρ τοῦτο καί ἕτερον ἐκεῖνο} τῶν μὲν γάρ προτέρων πολλοί κατεφρόνησαν, τῶν δέ δευτέρων ὀλίγοι τῶν ἀνθρώπων ἐφρόντισαν.

πθ'. Οὐκ εἶ τι τό ἀποστρέφεσθαι καί μὴ ζητεῖν τήν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, (409) τοῦτό ἐστι καί τό τῆς δόξης ἐκκρέμασθαι τοῦ Θεοῦ, ἀλλά πολύ τό μέσον ἐν ἀμφοτέροις} τήν μὲν γάρ καί ὑπό παθῶν ἄλλων πολλοί κυριευθέντες ἀπώσαντο, τήν δέ ὀλίγοι λίαν κόπῳ καί πόνῳ πολλῶ λαβεῖν ἠξιώθησαν.

ς'. Οὐχ ἔν τό εὐτελεῖ ἐσθῆτι ἀρκεῖσθαι καί μὴ ἐπιθυμεῖν στολῆς λαμπρᾶς καί τό ἐνδεδῶσθαι τό φῶς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ} τοῦτο γάρ ἕτερον κἀκεῖνο ἄλλο} τοῦ μὲν γάρ ὑπό μυρίων ἐπιθυμιῶν καθελκόμενοι τινες εὐκόλως κατεφρόνησαν, τό δέ μόνοι περιβάλλονται ἐκεῖνοι οἱ ἀνευδότης αὐτό ζητοῦντες διὰ πάσης κακοπαθείας καί υἱοῦ φωτός καί ἡμέρας διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν γινόμενοι ἐκπληρώσεως.

σα'. Ἄλλο τό ταπεινολογεῖν καί ἕτερον τό ταπεινοφρονεῖν, καί ἄλλο ταπείνωσις καί ἕτερον τό ἄνθος τῆς ταπεινώσεως, καί ὁ ταύτης καρπός ἄλλο καί τό τοῦ καρποῦ τούτου κάλλος καί τό τοῦ κάλλους ἡδύ ἕτερον, καί ἄλλο παρά ταῦτα αἰ ἐκ τοῦ καρποῦ τούτου ἐνεργεῖται. Τούτων δέ τά μὲν ἐφ' ἡμῖν εἰσι, τά δέ οὐκ ἐφ' ἡμῖν} καί τά μὲν ἐφ' ἡμῖν, τό πάντα νοεῖν, τό πάντα φρονεῖν, τό πάντα λογίζεσθαι καί λέγειν καί πράττειν, ὅσα πρὸς ταπείνωσιν ἡμᾶς ἄγουσιν} ἡ δέ ἀγία ταπείνωσις καί τά λοιπά αὐτῆς ιδιώματα, τά χαρίσματα καί αἰ ἐνεργεῖται αὐτῆς, δῶρον Θεοῦ καί οὐκ ἐξ ἡμῶν, ὧν καί οὐδεὶς καταξιώθησεται ποτε, ἐάν μὴ τά ὅσα ἐφ' ἑαυτῶ εἰσι καλῶς προκαταβάλληται σπέρματα.

σβ'. Τό μὴ ἀγανακτεῖν ἐν ἀτιμίαις καί ὕβρεσι καί ἐν πειρασμοῖς καί θλίψεσιν ἄλλο, καί τό ἄλλο τό εὐδοκεῖν ἐν αὐτοῖς, καί τό εὐχεσθαι ὑπέρ τῶν ταῦτα ποιούντων εἰς ἡμᾶς ἕτερον} καί ἄλλο τό ἀπό ψυχῆς αὐτοῦ ἀγαπᾶν} καί ἕτερον παρά ταῦτα τό νοερῶς ἀνατυποῦν τό πρόσωπον ἐνός (410) ἐκάστου αὐτῶν καί ὡς γνησίους φίλους ἀπαθῶς αὐτοῦ κατασπάζεσθαι ἐν δάκρυσιν ἀγάπης εἰλικρινοῦς, ἴχνους δηλονότι ἀηδίας καθόλου τινός μὴ εὐρισκομένου τότε ἐν τῇ ψυχῇ. Μειζον δέ τούτων ὧν εἵπομεν, ὅταν καί ἐν αὐτῶ τῶ καιρῶ τῶν πειρασμῶν, τήν ἴσην ἔχη τις καί ὁμοίαν

ἀναλλοιώτως διάθεσιν πρὸς τοὺς κατὰ πρόσωπον λοιδοροῦντας καὶ ἐνδιαβάλλοντας καὶ κατακρίνοντας καὶ καταδικάζοντας καὶ ὑβρίζοντας καὶ ἐμπύοντας αὐτόν, ἀλλὰ μὴν καὶ πρὸς τοὺς ἐν προσήματι μὲν φιλίας ἔξωθεν διακειμένους, λάθρα δὲ τὰ ὅμοια διαπραττομένους μὲν, μὴ λανθάνοντας δέ. Ἀσυγκρίτως δὲ τούτων πάλιν μείζον εἶναι ὑπολαμβάνω τὸ ἐν λήθῃ παντελεῖ γενέσθαι ὧν ἄν πάθοι τις, καὶ μῆτε ἀπόντων τῶν θλιψάντων αὐτόν μῆτε παρόντων μενῆσθαι τινος τῶν γεγονότων, ἀλλ' ὁμοίως τοῖς φίλοις καὶ τούτους ἀνευνοίως τῶν συμβάντων προσapoδέχεσθαι ἔν τε συνομιλίαις ἔν τε συνεστιάσεσιν.

§γ'. Οὐχ οἶον τὸ μεμνησθαι Θεοῦ, τοιοῦτον καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν Θεόν} οὐδὲ οἶον τὸ φοβεῖσθαι αὐτόν, τοιοῦτον καὶ τὸ τηρεῖν τὰς αὐτοῦ ἐντολάς} ἄλλο γάρ ταῦτα καὶ ἄλλο ἐκεῖνα, τελείων δὲ ὅμως καὶ ἀπαθῶν τὰ ἀμφοτέρω.

§δ'. Ἄλλο ἢ ἀναμαρτησία καὶ ἕτερον ἢ τῶν ἐντολῶν ἐργασία} ἢ μὲν γάρ ἀγωνιζομένων καὶ τῶν κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ζώντων ἐστίν, ἢ δὲ πρώτη μόνων τῶν τὴν πρώτην κτησαμένων ἀπάθειάν ἐστιν.

§ε'. Οὐκ εἶ τι πάντως ἀργία, τοῦτο καὶ ἡσυχία} οὐδὲ εἶ τι ἡσυχία, τοῦτο καὶ σιωπή} ἄλλο δὲ ταῦτα καὶ ἄλλο. Ἡ μὲν γάρ μὴ βουλομένων ἐστίν εἰδέναι τίς ἢ τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ μέθεξις μηδὲ τί τῶν καλῶν κατορθῶσαι} ἢ δὲ, τῶν εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ ποιουμένων ἀεὶ τὴν σχολὴν καὶ παρακαθημένων τῷ λόγῳ τῆς ἐμφύτου σοφίας Θεοῦ καὶ τὰ βᾶθη τοῦ Πνεύματος ἐρευνώντων καὶ ξένων μυστηρίων ἐν μύσει γινομένων Θεοῦ. Ἡ δὲ τρίτη, τῶν τὴν (411) νοεράν ἐργασίαν ἐργαζομένων ἐστίν ἐν προσοχῇ ἐμμερίμνου διανοίας τῶν λογισμῶν.

§στ'. Οὐ ταῦτόν ἀναχώρησις, ἢ ἐκ τόπου εἰς τόπον μετάβασις, καὶ αὐτὴ ἢ ὄντως ἀληθὴς ξενιτεία, ἀλλ' ἕτερον καὶ ἕτερον. Ἡ μὲν γάρ, τῶν πυκτευόντων ἐστὶ καὶ ἢ διὰ ὀλιγωρίαν ὑπὸ ἀστάτου μεταφερομένων νοός ἢ διὰ ὑπερβολὴν θερμότητος τῶν ἐφιεμένων ἔτι τῶν κρειττόνων ἀγώνων. Ἡ δὲ τῶν ἐσταυρωμένων ἐστὶ τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς τοῦ κόσμου πράγμασι καὶ μετὰ μόνου Θεοῦ καὶ τῶν ἀγγέλων εἶναι ἀεὶ ἐπιποθούτων καὶ μὴ ἐπιστρεφομένων ὅλως πρὸς τὰ ἀνθρώπινα.

§ζ'. Ἐτερον τὸ ἀνθίστασθαι καὶ πολεμεῖν τοῖς ἐχθροῖς καὶ ἕτερον τὸ τελείως ἠττῆσαι καὶ ὑποτάξαι καὶ θανατῶσαι αὐτούς} τὸ μὲν γάρ πρῶτον, ἀγωνιστῶν καὶ γενναίων τὴν ἄσκησιν, τὸ δὲ δεύτερον, ἀπαθῶν καὶ τελείων.

§η'. Ταῦτα μὲν ἅπαντα πράξεις τῶν ἐν φωτὶ ἀπαθείας περιπατούντων ἁγίων εἰσὶν} οἱ δὲ τούτων ἔξω ἑαυτοὺς εἶναι καταμανθάνοντες μὴ πλανηθῶσιν ὑπὸ τινος μηδὲ τὰς ἰδίας ἀπατώσι ψυχάς, ἀλλ' ἰδέτωσαν ὡς ἐν σκότει ματαίως διαπορεύονται.

§θ'. Πολλοὶ μὲν, ἄλλος δὲ ἄλλο τι καὶ δὲ ἕτερον ἕτερος, πρὸς ταῦτα ἠεῖχθησαν} ὀλίγοι δὲ λίαν οἱ μετὰ ἐμφύτου φόβου καὶ ἀγάπης Θεοῦ τῆς πράξεως αὐτῶν ἐπεχείρησαν, οἱ καὶ μόνου ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χάριτος βοηθούμενοι συντόμως κατορθοῦσι τὴν τῆς ἀρετῆς ἐργασίαν καὶ πρὸς τὰ εἰρημένα προσεπεκτείνονται. Οἱ δ' ἄλλοις ἀφίενται ὡς «ἐν ἀβάτω» περιπλανᾶσθαι, κατὰ τὸ εἰρημένον «καὶ οὐχ ὁδῶ»} κατὰ τὸ «Ἐξαπέστειλα αὐτοὺς κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν, πορεύονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν».

ρ'. (412) Ὁ τούτων ἐν πείρα γεγονώς διὰ σπουδῆς τῆς καλλίστης γνῶσεται τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν. Ὁ δὲ ἄλλως ἔχων τὰ μὲν αἰσθητῶς λεχθέντα νοήσειε, περὶ δὲ τῶν πνευματικῶς καὶ νοερῶς εἰρημένων, ψιλὰς ἔξει τῶν νοημάτων τὰς θεωρίας, μᾶλλον δὲ ἀναπλάσει ἀναπλάσματα ψευδῆ ἐν τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ, τῆς δὲ ἀληθείας τῶν λεγομένων μακρὰν ὡς ψευσθεῖς ἔσται σφόδρα.

ρα'. Ὅποταν ὑπεράνω τῆς τοῦ σώματος ταπεινώσεως γένη διὰ πόνων καὶ ἰδρώτων πολλῶν, καὶ τῶν αὐτοῦ ἐκδύς ἀναγκῶν, κοῦφον αὐτό καὶ ὡς πνευματικόν περιφέρῃς, ὡς μῆτε κόπου μῆτε πείνης μῆτε δίψης αἰσθόμενον, καὶ τηνικαῦτα κρεῖττον ἐσόπτρου βλέπεις τὸν ὑπὲρ νοῦν καὶ ἀνακεκαλυμμένοις τοῖς ὀφθαλμοῖς

δακρύων ὄραξ ὃν οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε, καὶ δακνομένης σου τῆς ψυχῆς τῷ ἐκείνου ἔρωτι, θρήνον ἀποτελεῖς τοῖς δάκρυσιν σύμμικτον} τότε μνήσθητί μου καὶ ὑπερέχου τοῦ ταπεινοῦ ὡς μετὰ Θεοῦ συνάφειαν ἐσχηκῶς καὶ παρρησίαν πρὸς αὐτόν ἀκαταίσχυντον.

Τοῦ αὐτοῦ ἕτερα κεφάλαια γνωστικά τε καὶ θεολογικά κε'.

α'. Οὔτε τῷ θεολογοῦντι ἀρμόζει μετάνοια οὔτε τῷ μετανοοῦντι θεολογία} καθόσον γάρ ἀπέχουσιν ἀνατολαί ἀπὸ δυσμῶν, κατὰ τοσοῦτον ὑψηλότερα ἢ θεολογία τῆς μετανοίας ἐστίν. Ὡσπερ γάρ ἄνθρωπος ὁ ἐν νόσοις καὶ ἀσθενείαις διάγων ἢ ὡς ῥακοδυτῶν πένης καὶ κράζων ἐλεημοσύνην, οὕτως ὁ ἐν μετανοίᾳ ὢν καὶ τὰ τῆς μετανοίας ἔργα ἐν ἀληθείᾳ ποιῶν χρηματίζει} ὁ δέ γε θεολογῶν ὁμοίος ἐστὶ τῷ ἐν ταῖς βασιλείοις αὐλαῖς ἀναστρεφόμενῳ ἐν λαμπρότητι βασιλικωτάτης στολῆς καὶ οἰκείῳ ὄντι τῷ βασιλεῖ λαλοῦντί τε αὐτῷ ἀεὶ καὶ ἐξ αὐτοῦ καθ' ὥραν ἐνηχομένῳ τρανῶς τὰ ἐκείνου προστάγματα καὶ θελήματα.

β'. Ἡ προσθήκη τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ἀγνωσίας τῶν ἄλλων ἀπάντων αἰτία καὶ πρόξενος γίνεται, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τό πολὺ τῆς ἐλλάμψεως αὐτοῦ παντελῆς ἀβλεψία, καὶ ἡ ὑπὲρ αἴσθησιν ὑπερτελής αἴσθησις πάντων τῶν ἔξω ταύτης ὄντων ἀναισθησία. Ἡ γάρ ὁποῖα καὶ ποταπά καὶ ποῦ καὶ τίνα καὶ πῶς τὰ ἐν οἷς ἐστὶν ἀγνοοῦσα καὶ καταμαθεῖν ἢ κατανοῆσαι ὄλως ταῦτα μὴ ἐξισχύουσα πῶς αἴσθησις ἔσται; Καὶ οὐχὶ μᾶλλον ὑπὲρ αἴσθησιν μὲν ἐκεῖνα, ὁ δέ νοῦς ἐν αἰσθήσει τῆς ἑαυτοῦ ἀσθενείας ἀναίσθητος πρὸς τὰ ὑπὲρ αἴσθησιν εὔρεθῆ; «Ἄ γάρ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη», πῶς αἰσθήσει ὑποβληθήσονται;

γ'. Ὁ τὰ ὑπὲρ αἴσθησιν ἡμῖν χαριζόμενος Κύριος δίδωσιν ἡμῖν (414) ἄλλην διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, ὅπως τῶν ὑπὲρ αἴσθησιν αὐτοῦ δωρεῶν καὶ χαρισμάτων ὑπερφυῶς διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων τρανῶς καὶ καθαρῶς αἰσθανώμεθα.

δ'. Πᾶς ὁ ἀναίσθητος πρὸς τό ἐν πρὸς πάντα ἀναίσθητός ἐστίν, ὡς καὶ ὁ αἴσθησιν ἔχων πρὸς τό ἐν ἐν αἰσθήσει πάντων ἐστὶ καὶ τῆς αἰσθήσεως πάντων ἐκτός ἐστίν. Ἐν τῇ αἰσθήσει πάντων ἐστὶ καὶ ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως αὐτῶν οὐ καταλαμβάνεται.

ε'. Ὁ κωφός πρὸς τόν λόγον κωφός πρὸς πᾶσαν φωνήν ἐστίν, ὡς καὶ ὁ ἀκούων τοῦ λόγου πάντων ἀκούει} οὗτος κωφεύων ἐστὶ πρὸς πᾶσαν φωνήν, πάντων ἀκούει καὶ οὐδενός, εἰ μὴ τῶν ἐν λόγῳ μόνων τούς λόγους ποιουμένων, καὶ οὐδέ αὐτῶν, ἀλλὰ τοῦ λόγου μόνου τοῦ ἐν τῇ φωνῇ ἀφώνως φθεγγομένου.

στ'. Ὁ ἀκούων οὕτως καὶ βλέπων καὶ αἰσθανόμενος οἶδε τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν. Ὁ δέ μὴ εἰδώς πρόδηλός ἐστίν ὅτι οὐδέ τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς τετρανωμένα καὶ ὑγιῆ ἐπιφέρεται} οὕτως δέ ἔχων οὕπω ἔγνω ὅτι ἐπόπτης ἐκτίσθη τῆς ὀρωμένης κτίσεως καὶ μύστης τῆς νοουμένης, ἀλλ' ἐν τιμῇ ὢν, παρασυνεβλήθη καὶ ὠμοιώθη τοῖς ἀνοήτοις καὶ ἀχθοφόροις κτήνεσι καὶ ὁμοιωθεὶς μένει τοιοῦτος ἔτι μὴ ἐπαναστραφεῖς, μὴ ἐπανακληθεῖς, ἢ ἐπὶ τό πρῶτον ἀξίωμα ἀναχθεῖς κατὰ τὴν δωρεάν τῆς οἰκονομίας τοῦ Δεσπότη καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

ζ'. Κάτω ὢν μὴ ἐρεῦνα τὰ ἄνω} πρό δέ τοῦ γενέσθαι σε ἄνω, μὴ πολυπραγμονήσης τὰ κάτω, ἵνα μὴ ὀλισθήσας ἀμφοτέρων ἐκπέσης, μᾶλλον δέ συναπολειφθῆς τοῖς κάτω.

η'. Καθάπερ ὁ ἀπὸ πτωχείας ἐσχάτης ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς πλοῦτον ἀνενεχθεῖς, καὶ περιφανές ἀξίωμα στολήν τε (415) παρ' αὐτοῦ ἐνδυθεῖς καὶ πρό προσώπου αὐτοῦ

ἴστασθαι κελευσθεῖς, αὐτόν τε τόν βασιλέα μετά πόθου ὄρα καί ὡς εὐεργέτην ὑπεραγαπᾶ, τήν στολήν τε ἦν ἐνεδύσατο τρανῶς κατανοεῖ καί τό ἀξίωμα ἐπιγινώσκει καί τόν δοθέντα αὐτῷ πλοῦτον ἐπίσταται, οὕτω καί μοναχός ὁ ἀληθῶς ἀπό τοῦ κόσμου καί τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων ἀναχωρήσας καί προσελθὼν τῷ Χριστῷ, ἀνακληθεῖς τε εὐαισθητῶς καί πρὸς ὕψος πνευματικῆς θεωρίας διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας ἀνενεχθεῖς, αὐτόν τε τόν Θεόν ἀπλανῶς ὄρα καί τήν γενομένην εἰς αὐτόν ἀλλοίωσιν τρανῶς κατανοεῖ βλέπει γάρ αἰεὶ τήν χάριν τοῦ Πνεύματος τήν περιλάμπουσιν αὐτόν, ἥτις ἔνδυμα καλεῖται καί βασιλείος ἀλουργίς, μᾶλλον δ' ὅπερ αὐτός ἐστίν ὁ Χριστός, εἶπερ αὐτόν οἱ εἰς αὐτόν πιστεύοντες ἐπενδύονται.

θ'. Ὁ τόν οὐράνιον πλοῦτον πεπλουτηκῶς, τήν παρουσίαν λέγω καί κατασκήνωσιν τοῦ εἰπόντος} «Ἐγὼ καί ὁ Πατήρ ἐλευσόμεθα καί μονήν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν», ἐν γνώσει ψυχῆς ἐπίσταται ὅσης ἀπέλαυσε χάριτος καί ὅσον καί οἶον ἐπιφέρεται ὄλβον κατὰ τὰ ἀνάκτορα τῆς καρδίας αὐτοῦ} ὡς γάρ φίλος φίλω διαλεγόμενος τῷ Θεῷ, πεπαρησιασμένος παρίσταται πρό προσώπου τοῦ ἐν ἀπροσίτῳ κατοικοῦντος φωτί.

ι'. Μακάριος ὁ πιστεύων τούτοις, τρισμακάριος ὁ σπεύδων διὰ πράξεως καί ἀγῶνων ἱερῶν καταλαβεῖν τήν γνώσιν τῶν εἰρημένων} ἄγγελος, ἵνα μή τι πλέον εἶπω, ὁ πεφθακῶς διὰ θεωρίας καί γνώσεως ἐν τῷ ὕψει ταύτης τῆς στάσεως καί πλησίον Θεοῦ ὡς υἱός Θεοῦ γεγονός.

ια'. Ὁν τρόπον ὁ παρά τόν αἰγιαλόν τῆς θαλάσσης ἰστάμενος βλέπει μὲν τῶν ὑδάτων τό ἄπειρον πέλαγος, οὐ μόντοι τό πέρας τούτων καταλαβεῖν δύναται, ἀλλὰ μέρος τι καθορᾶ, οὕτω καί ὁ εἰς τό ἄπειρον πέλαγος τῆς τοῦ (416) Θεοῦ δόξης διὰ θεωρίας ἐνατενίσαι ἀξιωθεῖς καί κατιδεῖν αὐτό νοερῶς, οὐχ ὅσον ἐστίν, ἀλλ' ὅσον ἐφικτόν τοῖς νοεροῖς ὄμμασιν αὐτοῦ τῆς ψυχῆς καθορᾶ.

ιβ'. Ὡσπερ ὁ παρά τήν θάλασσαν ἐστηκῶς οὐ μόνον αὐτήν ὄρα, ἀλλὰ καί εἰς τὰ ὕδατα αὐτῆς εἰσέρχεται ὅσον βούλεται, οὕτω καί ἐν τῷ φωτί τοῦ Θεοῦ οἱ βουλόμενοι τῶν πνευματικῶν ἐν μεθέξει ἅμα καί θεωρία, καθόσον δι' ἐφέσεως ἐπειχθῶσι, μετὰ γνώσεως γίνονται.

ιγ'. Καθάπερ ὁ παρά τὰς θαλαττίας ὄχθας ἰστάμενος, ἕως μὲν ἕξω τῶν ὑδάτων ἐστίν, ἅπαντα καθορᾶ καί τό πέλαγος τῶν ὑδάτων κατανοεῖ, ἐπὶ δέ ἄρξεται εἰσέρχεσθαι ἐν τοῖς ὕδασι καί ἐν ἐκείνοις βαπτίζεσθαι, καθόσον κατέρχεται κατὰ τοσοῦτον καί τῆς θεωρίας τῶν ἕξω ἀπολιμπάνεται, οὕτω καί οἱ τοῦ Θεοῦ φωτός ἐν μεθέξει γενόμενοι, καθόσον εἰς γνώσιν προκόπτουσι θείαν, εἰς ἀγνωσίαν μᾶλλον κατὰ ἀναλογίαν ἐμπίπτουσιν.

ιδ'. Ὡσπερ ὁ εἰς τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης μέχρι γονάτων ἢ τῆς ὀσφύος γενόμενος ἅπαντα τρανῶς τὰ ἕξωθεν ὄντα τῶν ὑδάτων ὄρα, ἐπὶ δέ εἰς τήν ἄβυσσον κατέλθῃ καί ὅλος αὐτός ὑπὸ τὰ ὕδατα γένηται, οὐκέτι τῶν ἕξωθεν ὄραν τι δύναται, εἰ μή τοῦτο μόνον οἶδεν ὅτι ὅλος ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης ἐστίν, οὕτω συμβαίνει γίνεσθαι καί εἰς τούς κατὰ προκοπήν πνευματικὴν ἀυξάνοντας καί εἰς τελειότητα γνώσεως καί θεωρίας ἀνερχομένους.

ιε'. Ὅταν οἱ πρὸς τήν πνευματικὴν προκόπτοντες τελειότητα μερικῶς φωτίζονται, ἥτοι μόνον ἐλλάμπωνται τόν νοῦν, τότε τήν δόξαν Κυρίου νοερῶς ἐνοπτρίζονται καί ἐπιγνώσεως γνώσιν καί ἀποκαλύψεις μυστηρίων ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χάριτος μυστικῶς ἐκδιδάσκονται ἀπό τῆς τῶν ὄντων θεωρίας ἐπὶ τήν τοῦ ὑπὲρ τὰ ὄντα ὄντος ἀναγόμενοι γνώσιν.

ιστ'. Οἱ τῇ τελειότητι προσεγγίζοντες καί ἔτι βλέποντες ὡς ἐκ μέρους τήν ἀπειρίαν καί ἀκαταληψίαν ὧν περ ὄρωσι κατανοοῦντες ἐκπλήττονται} καθόσον γάρ τῷ φωτί τῆς γνώσεως ὑπείσρχονται, (417) ἐπίγνωσιν τῆς ἑαυτῶν ἀγνωσίας λαμβάνουσιν} ὀπηνίκα δέ τό ἀμυδρῶς πως φαινόμενον αὐτοῖς καί ὡς ἐν ἐσόπτρῳ

δεικνύμενον καί μερικῶς ἐλλάμπον αὐτῶν τό νοούμενον, ὀφθῆναι πλέον εὐδοκήσει καί ἐνωθῆναι κατά μέθεξιν τῷ ἐλλαμπομένῳ, ὅλον αὐτόν περιλαμβάνον ἐν ἑαυτῷ, καί ὅλος ἐκεῖνος ἐν τῷ βάθει τοῦ Πνεύματος ὡς ἐν μέσῳ ἀβύσσου φωτοειδῶν ὑδάτων ἀπείρων ἐναπολειφθῆ, τηνικαῦτα εἰς παντελεῖ ἀγνωσίαν, ὡς ὑπὲρ ἅπασαν γνῶσιν γενόμενος, ἀπορρήτως ἀνέρχεται.

ιζ'. Ἀπλοῦς ὢν ὁ νοῦς, μᾶλλον δὲ πάσης ἐννοίας γυμνός καί ἐν ἀπλῷ εἰσδύς ὅλος θείῳ φωτί, ὑπ' αὐτοῦ καλυπτόμενος, οὐκ ἔχει ἄλλο τι τοῦ ἐν ᾧ ὑπάρχει εὐρεῖν, ἴνα καί πρὸς τὴν ἐκείνου κατανόησιν κινηθῆ, ἀλλὰ μένει ἐν τῷ βυθῷ τοῦ θείου φωτός, ἔξω ὅλως ἀποβλέψαι μὴ συγχωρούμενος. Καί τοῦτό ἐστιν} «Ὁ Θεὸς φῶς ἐστι» καί φῶς τό ἀκρότατον καί οὐ γενομένοις πάσης θεωρίας ἀνάπαυσις.

ιη'. Ἀκίνητος τηνικαῦτα ὁ ἀεικίνητος νοῦς καί πάντη ἀέννοιος γίνεται, ὀπηνίκα ὅλος ὑπὸ τοῦ θείου γνόφου καί φωτός καλυφθῆ} πλήν ἐν θεωρίᾳ ὑπάρχει καί αἰσθήσει καί ἀπολαύσει τῶν ἐν οἷς ἐστιν ἀγαθῶν. Οὐ γάρ ὡσπερ ὁ βυθός τῶν τῆς θαλάσσης ὑδάτων, οὕτω καί ὁ βυθός ἐστι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλ' ὕδωρ ὑπάρχει ζῶν αἰωνίου ζωῆς. Πάντα δὲ τὰ ἐκεῖσε ἀκατανόητα, ἀνερμήνευτα καί ἀκατάληπτά εἰσιν, ἐν οἷς ὁ νοῦς πάντα τὰ ὀρώμενα καί νοούμενα διαβάς γίνεται καί ἐν μόνοις ἐκείνοις ἀκινήτως κινεῖται καί στρέφεται, ζῶν ὑπὲρ ζωῆν ἐν ζωῇ, φῶς ὢν ἐν φωτί καί οὐ φῶς τό καθ' ἑαυτόν} οὐ γάρ ἑαυτόν τότε ἀλλὰ τόν ὑπὲρ αὐτόν καθορᾶ καί ἐκ τῆς ἐκεῖθεν δόξης τὴν ἐννοίαν ἀλλοιούμενος ὅλον ἑαυτόν ἀγνοεῖ.

ιθ'. Νεκρός καί οὐ νεκρός ὢν ὁ εἰς μέτρα πεφθακῶς τελειότητός ἐστι ζῶν ἐν ᾧ ὑπάρχει Θεῷ, ὡς μὴ ζῶν ἑαυτῷ} (418) τυφλός, οὐ φύσει ὀρῶν} πάσης φυσικῆς ὀράσεως ὑπέρτερος γεγονώς, ὡς καινούς ὀφθαλμούς καί κρείττονας ὑπὲρ τοὺς τῆς φύσεως ἀσυγκρίτως λαβῶν καί ὑπὲρ φύσιν ὀρῶν} ἀνερέργητος καί ἀκίνητος, ὡς πᾶσαν ἑαυτοῦ πληρώσας ἐνέργειαν} ἀέννοιος, ὡς ἐν τῇ τοῦ ὑπὲρ ἐννοίαν ἐνώσει γενόμενος καί καταπαύσας ἔνθα οὐκ ἔστι νοός ἐνέργεια, ἥτοι πρὸς ἐνθύμησιν ἢ λογισμὸν ἢ ἐννοίαν ὅλως κίνησις} τὰ γάρ ἀκατανόητα καί ἀμήχανα κατανοεῖν ἢ καταμανθάνειν ἀδυνατεῖ καί οἴονεῖ ἐν τούτοις ἐπαναπαύεται, ἀνάπαυσιν ἐκείνην τὴν ἀκινήσιαν τῆς μακαρίας ἀναισθησίας, ἐν αἰσθήσει βεβαία τῶν ἀνεκφράστων δηλονότι ἀπεριέργως ἐντρυφῶν ἀγαθῶν.

κ'. Ὁ μὴ πρὸς τό τοιοῦτον μέτρον τῆς τελειότητος φθάσαι καταξιωθεῖς καί τῶν τοιούτων ἐν κατασχέσει γενέσθαι καλῶν ἑαυτοῦ μόνου καταγινωσκέτω καί μὴ λεγέτω προφασιζόμενος, ὅτι ἀδύνατόν ἐστι τό πρᾶγμα ἢ ὅτι γίνεται μὲν ἢ τελειότης, ἀγνώστως δέ, ἀλλὰ γινωσκέτω, πληροφορούμενος ὑπὸ τῶν θείων Γραφῶν, ὅτι τό μὲν πρᾶγμα δυνατόν καί ἀληθές ἐστιν, ἔργῳ γινόμενον καί γνωστῶς ἐνεργούμενον, τῇ δὲ ἐλλείψει καί ἀργίᾳ τῶν ἐντολῶν αὐτός ἑαυτόν ἕκαστος τῶν τοιούτων κατὰ ἀναλογίαν ἀποστερεῖ ἀγαθῶν.

κ'. Ὁ μὴ πρὸς τό τοιοῦτον μέτρον τῆς τελειότητος φθάσαι καταξιωθεῖς καί τῶν τοιούτων ἐν κατασχέσει γενέσθαι καλῶν ἑαυτοῦ μόνου καταγινωσκέτω καί μὴ λεγέτω προφασιζόμενος, ὅτι ἀδύνατόν ἐστι τό πρᾶγμα ἢ ὅτι γίνεται μὲν ἢ τελειότης, ἀγνώστως δέ, ἀλλὰ γινωσκέτω, πληροφορούμενος ὑπὸ τῶν θείων Γραφῶν, ὅτι τό μὲν πρᾶγμα δυνατόν καί ἀληθές ἐστιν, ἔργῳ γινόμενον καί γνωστῶς ἐνεργούμενον, τῇ δὲ ἐλλείψει καί ἀργίᾳ τῶν ἐντολῶν αὐτός ἑαυτόν ἕκαστος τῶν τοιούτων κατὰ ἀναλογίαν ἀποστερεῖ ἀγαθῶν.

κα'. Πολλοὶ μὲν ἀναγινώσκουσι τὰς θείας Γραφάς, οἱ δὲ καί ἀναγινωσκομένας ἀκούουσιν, ὀλίγοι δὲ οἱ καί τῶν ἀναγινωσκομένων τὴν δύναμιν καί τὴν ἐννοίαν ὀρθῶς εἰδέναι δυνάμενοι} οἱ ποτέ μὲν ἀδύνατα εἶναι τὰ ὑπὸ τῶν θείων Γραφῶν λεγόμενα ἀποφαίνονται, ποτέ δὲ καί ἄπιστα παντελῶς ἠγοῦνται, ἢ καί ἀλληγοροῦσι ταῦτα κακῶς καί τὰ μὲν κατὰ τὸν ἐνεστῶτα χρόνον λεγόμενα ὡς πρὸς τό μέλλον ἐκβῆναι κρίνουσι, τὰ δὲ περὶ τῶν μελλόντων εἰρημένα, ὡς ἤδη γεγονότα καί καθ'

ἐκάστην γινόμενα ἐκλαμβάνονται} καὶ οὕτως οὐκ ἔστι κρίσις ὀρθή ἐν αὐτοῖς οὐδέ διάγνωσις ἀληθῆς ἐν θείοις καὶ ἀνθρωπίνοις πράγμασιν.

κβ'. (419) Ὁ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς δύο κόσμους πεποίηκεν, ὀρατὸν καὶ ἀόρατον, ἕνα δὲ βασιλέα τῶν ὀρωμένων, τῶν δύο κόσμων ἐν ἑαυτῷ τοὺς χαρακτῆρας ἐπιφερόμενον κατὰ γε τὸ ὀρώμενον καὶ αὐτὸ τὸ νοούμενον. Τούτοις καταλλήλως καὶ δύο ἐπιλάμπουσιν ἥλιοι, αἰσθητὸς οὗτος καὶ νοητὸς ἄλλος} καὶ ὅπερ ἐστὶν ἐν τοῖς ὀρωμένοις καὶ αἰσθητοῖς ἥλιος, τοῦτο ἐν τοῖς ἀοράτοις καὶ νοητοῖς Θεός, ἥλιος γάρ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἔστι καὶ λέγεται. Ἴδου γοῦν δύο κατὰ ταῦτα ἥλιοι, εἷς αἰσθητὸς καὶ εἷς νοητὸς, ὥσπερ καὶ δύο κόσμοι, καθὼς εἴρηται} καὶ ὁ μὲν εἷς τῶν δύο, ἡγουν ὁ αἰσθητὸς κόσμος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα, ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ τούτου καὶ ὀρωμένου ἡλίου φωτίζονται} ὁ δὲ ἕτερος, ἦτοι ὁ νοητὸς καὶ οἱ ἐν αὐτῷ, ὑπὸ τοῦ νοητοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης καταλάμπονται καὶ φαιδρύνονται. Τὰ τε οὖν αἰσθητὰ ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ, τὰ τε νοητὰ ὑπὸ τοῦ νοητοῦ ἡλίου διηρημένως ἀλλήλων καταφωτίζονται, μηδεμίαν ἐχόντων πρὸς ἄλληλα ἔνωσιν ἢ γνῶσιν ἢ κοινωνίαν τὸ σύνολον, μήτε τῶν νοητῶν πρὸς τὰ αἰσθητὰ, μήτε τῶν αἰσθητῶν πρὸς τὰ νοητὰ.

κγ'. Μόνος ἐκ τῶν ὀρωμένων καὶ νοουμένων ἀπάντων ὁ ἄνθρωπος διπλοῦς ἐκτίσθη παρά Θεοῦ, σῶμα μὲν ἔχων ἐκ τεσσάρων συνεστηκὸς στοιχείων, αἴσθησίν τε καὶ πνοὴν δι' ὧν τούτων τῶν στοιχείων μετέχει καὶ ζῆ ἐν αὐτοῖς, ψυχὴν δὲ νοεράν καὶ ἄυλον καὶ ἀσώματον ἀρρήτως ἐν τούτοις καὶ ἀνεξιχνιάστως συνηνωμένην καὶ συγκεκραμένην ἀμίκτως καὶ ἀσυγχύτως. Ταῦτα δὲ ἐστὶν ἄνθρωπος εἷς, ζῶν θνητὸν καὶ ἀθάνατον, ὀρατὸν καὶ ἀόρατον, αἰσθητὸν καὶ νοούμενον, ἐποπτικὸν τῆς ὀρωμένης κτίσεως, γνωστικὸν τῆς νοουμένης. Ὡσπερ γοῦν ἐν τοῖς δυοῖς κόσμοις οἱ δύο ταῖς ἐνεργεῖαις διαμερίζονται ἥλιοι, (420) οὕτω καὶ ἐν τῷ ἐνὶ ἀνθρώπῳ} ὁ μὲν γάρ τὸ σῶμα, ὁ δὲ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιλάμπει, καὶ τοῦ οἰκείου φωτός τῆς μεθέξεως ἕκαστος τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐλλαμπόμενον κατὰ τὴν δεκτικὴν δύναμιν αὐτοῦ ἢ πλουσίως ἢ ἐνδεῶς μεταδίδωσιν.

κδ'. Ὁ αἰσθητὸς ἥλιος θεωρεῖται, οὐ θεωρεῖ} ὁ νοητὸς καὶ θεωρεῖται παρά τῶν ἀξίων καὶ πάντας ὀρᾷ καὶ μᾶλλον τοὺς ὀρῶντας αὐτόν. Ὁ αἰσθητὸς οὐ λαλεῖ οὐδέ λαλεῖν τι διδῶσιν} ὁ νοητὸς καὶ λαλεῖ τοῖς ἑαυτοῦ φίλοις καὶ λαλεῖν τοῖς πᾶσι χαρίζεται. Ὁ αἰσθητὸς ἐν τῷ αἰσθητῷ κήπῳ λάμπας, τῇ θερμότητι τῶν ἀκτίνων τὸ ὑγρὸν μόνον ἀποξηραίνει τῆς γῆς, οὐ μέντοι γε καὶ παίνει τὰ φυτὰ καὶ τὰ σπέρματα} ὁ νοητὸς δὲ τὰ ἀμφοτέρωθεν ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιφανεῖς κατεργάζεται, τὴν ὑγρότητα ξηραίνει τὴν τῶν παθῶν, καὶ τὴν βδελυγμίαν τὴν ἐξ αὐτῶν ἀποκαθαίρει, καὶ πίστην τῇ νοερᾷ ἐμπαρέχει γῆ τῆς ψυχῆς, ἐξ ἧς ἀρδευόμενα τρέφονται κατ' ὀλίγον τῶν ἀρετῶν τὰ φυτὰ.

κε'. Ὁ αἰσθητὸς ἥλιος ἀνατέλλει καὶ φωτίζει τὸν κόσμον τὸν αἰσθητὸν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, ἀνθρώπους, θηρία, κτήνη καὶ εἴ τι ἕτερον, ἐφ' οἷς ἐπίσης καὶ τὸ φῶς ὑφαπλοῖ, δύνει δὲ πάλιν καὶ σκοτεινὸν καταλιμπάνει τὸν τόπον ὄνπερ κατέλαμπεν. Ὁ νοητὸς λάμπει ἀεὶ καὶ ἔλαμπεν, ὅλος ἐν ὄλῳ τῷ παντὶ ἀχωρήτως χωρούμενος, ἐκ δὲ τῶν ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντων ἀποκεχώρισται καὶ ὅλος τούτων ἀδιαστάτως διῖσταται, ἐν ὄλῳ ὅλος ἐν τῷ παντὶ καὶ οὐδαμοῦ, ἐν ὄλοις ὅλος τοῖς ὀρωμένοις κτίσμασι καὶ ὅλος τούτων ἐκτός, ὅλος ἐν τοῖς ὀρωμένοις καὶ ὅλος ἐν τοῖς ἀοράτοις, καὶ πανταχοῦ ὅλος πάρεστι καὶ ὅλος οὐδαμῶς οὐδαμοῦ.

Τοῦ αὐτοῦ ἕτερα κεφάλαια θεολογικά καὶ πρακτικά ρ'. (421)

α'. Ἀπαρχὴ Χριστός, μεσότης καὶ τελειότης} ἐν πᾶσι γάρ ὁ ἐν τοῖς πρώτοις, ἐν τε τοῖς μέσοις καὶ τελευταίοις, ὡς ἐν τοῖς πρώτοις ἐστίν} οὐδέ γάρ ἐστὶν ἐν αὐτῷ

διαφορά τις ἐν τούτοις, ὡσπερ βάρβαρος, οὐ Σκύθης, οὐχ Ἑλλήν, οὐκ Ἰουδαῖος, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός.

β'. Ἡ Ἁγία Τριάς, διὰ πάντων διήκουσα ἀπὸ τῶν πρώτων καὶ μέχρι τῶν ἐσχάτων ὡς ἀπὸ κεφαλῆς τινος μέχρι ποδῶν, συγκροτεῖ πάντας συγκολλᾷ τε καὶ συνενοῖ καὶ συνδεσμεῖ ἑαυτῇ καὶ συγκροτοῦσα στερρούς καὶ ἀρραγεῖς ἀπεργάζεται ἐν ἐνί τε αὐτῶν ἐκάστῳ μία καὶ ἡ αὐτὴ δεικνυται γνωριζομένη, ἣτις ἐστὶν ὁ Θεός, ἐν ᾧ καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι γίνονται καὶ οἱ πρῶτοι ὡσπερ οἱ ἔσχατοι.

γ'. Πάντας τούς πιστούς ὡς ἕνα βλέπειν ὀφείλομεν οἱ πιστοὶ καὶ ἐφ' ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν εἶναι λογίζεσθαι τὸν Χριστόν καὶ οὕτως τῇ πρὸς αὐτόν ἀγάπῃ διάκεισθαι, ὡς ἐτοιμούς εἶναι ὑπὲρ αὐτοῦ τιθέναι τὰς ἰδίας ψυχάς. Οὐδέ γάρ τὸ καθόλου λέγειν ἢ νομίζειν ὀφείλομέν τινα πονηρόν, ἀλλὰ πάντας ὡς ἀγαθούς ὁρᾶν, ὡσπερ εἵπομεν} κἂν γάρ ὑπὸ παθῶν ὀχλούμενον ἴδῃς τινά, μὴ τὸν ἀδελφόν ἀλλὰ τὰ πάθη μίσησον τὰ πολεμοῦντα αὐτῷ, κἂν ὑπὸ ἐπιθυμιῶν καὶ προλήψεων τυραννούμενον, ἐπὶ πλεῖον σπλαγχνίσθητι, (422) μήποτε καὶ αὐτός πειρασθῆς, ὡς ὑπὸ τροπὴν ὧν ὕλης εὐπεριστάτου.

δ'. Ὅν τρόπον αἱ νοεραὶ τάξεις τῶν ἄνω δυνάμεων ἀπὸ Θεοῦ κατὰ τάξιν ἐλλάμπονται ἀπὸ τῆς πρώτης ταξιαρχίας ἐπὶ τὴν δευτέραν καὶ ἀπὸ ταύτης ἐπὶ τὴν ἑτέραν καὶ καθεξῆς, τῆς θεϊκῆς ἐπὶ πάσας διερχομένης φωτοβολίας, οὕτω καὶ οἱ ἅγιοι ἀπὸ τῶν θείων ἐλλαμπόμενοι ἀγγέλων, τῷ συνδέσμῳ τοῦ Πνεύματος συνδούμενοί τε καὶ συνενούμενοι, ἰσοτίμοι αὐτοῖς καὶ ἐφάμιλλοι γίνονται. Ἀπὸ γάρ τῶν προλαβόντων ἀγίων οἱ κατὰ γενεάν καὶ γενεάν διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐργασίας ἐρχόμενοι ἅγιοι, τούτοις κολλώμενοι, ὁμοίως ἐκείνοις ἐλλάμπονται, τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν λαμβάνοντες κατὰ μέθεξιν, καὶ ὡσπερ τις γίνονται χρυσῆ ἄλυσις, καθεὶς τούτων ὄντες γονάτιον ἔν, ἕκατερος τῷ προλαβόντι τῇ πίστει καὶ τοῖς ἔργοις καὶ τῇ ἀγάπῃ συνδούμενος, ὡς εἶναι μίαν αὐτοῦς καὶ γίνεσθαι σειρὰν ἐν ἐνί τῷ Θεῷ μὴ δυναμένην ταχέως διαρραγῆναι.

ε'. Εἴ τις κίβδηλος ἐξ ὑποκρίσεως, ἢ ἐξ ἔργων ἐπίμωμος, ἢ πρὸς βραχὺ τεθραυσμένος ἐξ ἐνός πάθους, ἢ μικρόν ἐλλιπὴς ἐξ ἀξελείας ἐν μέρει τυγχάνει, οὐ συγκαταριθμεῖται τοῖς ὀλοκλήροις, ἀλλ' ὡς ἄχρηστος καὶ ἀδόκιμος ἀποβάλλεται, ἵνα μὴ ἐν καιρῷ τάσεως διαρραγῆναι ποιήσῃ τὸν σύνδεσμον τῆς ἀλύσεως καὶ δάστασιν ἐν ἀδιαστάτοις καὶ λύπην ἐν ἀμφοτέροις ἐργάσῃται, τῶν μὲν ἔμποροθεν ὑπὲρ τῶν ὑστέρων, τούτων δὲ ὑπὲρ τοῦ χωρισμοῦ τῶν προαγόντων ἀλγυνομένων.

στ'. Ὁ τῆς ἐνώσεως τῆς πρὸς τὸν ἔσχατον πάντων ἀγίων ἐν ἀγάπῃ καὶ ἐπιθυμίᾳ σφοδρᾷ διὰ ταπεινοφροσύνης μὴ ἐφιέμενος, ἀλλὰ μικρὰν τινα κεκτημένος πρὸς αὐτόν ἀπιστίαν, οὐχ ἐνωθήσεται ὅλως ποτέ οὐδέ καταταγήσεται σὺν αὐτῷ τοῖς πρώτοις καὶ προλαβοῦσιν ἀγίοις, κἂν δοκῇ πᾶσαν ἔχειν τὴν πίστιν καὶ πᾶσαν τὴν ἀγάπην πρὸς Θεόν (423) καὶ πρὸς ἅπαντας τούς ἀγίους} ἔξω γάρ βληθήσεται παρ' αὐτῶν, ὡς μὴ ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ ἐτάγη καὶ ᾧ συναφθῆναι ὑπὸ Θεοῦ πρὸ αἰώνων ὠρίσθη διὰ ταπεινοφροσύνης καταδεξάμενος.

ζ'. Τοῦ κατὰ Θεόν πένθους προηγῆται ταπεινώσις, ἔπεται δὲ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη ἀνέκφραστος} τῇ δὲ κατὰ Θεόν ταπεινώσει περιφύεται ἡ τῆς σωτηρίας ἐλπίς. Καθόσον γάρ ἀπὸ ψυχῆς ἔχει τις ἑαυτόν πάντων ἀνθρώπων ἀμαρτωλότερον, κατὰ τοσοῦτον ἡ ἐλπίς συναυξάνει τῇ ταπεινώσει καὶ θάλλει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, βεβαιοῦσα ὅτι διὰ ταύτης μέλλει σωθῆσεται.

η'. Καθόσον εἰς βάθος τις κατέρχεται ταπεινώσεως καὶ ἑαυτόν ἀπογινώσκει ὡς ἀνάξιον τοῦ σωθῆσεσθαι, κατὰ τοσοῦτον πενθεῖ καὶ δακρύων ἀφήσι πηγᾶς} τούτων δὲ ἀναλόγως ἡ πνευματικὴ ἀναβλύζει ἐν τῇ καρδίᾳ χαρὰ, ταύτη δὲ ἡ ἐλπίς συμπηγάζει καὶ συναυξάνει καὶ τὴν πληροφορίαν τῆς σωτηρίας βεβαιοτέραν παρέχεται.

θ'. Σκοπεῖν ἑαυτὸν ἕκαστον δεῖ καὶ κατανοεῖν τοῦ μήτε τῆ ἐλπίδι μόνη θαρρεῖν δίχα τοῦ κατὰ Θεὸν πένθους καὶ πνευματικῆς ταπεινώσεως, μήτε τῆ ταπεινοφροσύνη καὶ τοῖς δακρύοις ἄνευ τῆς συνεπομένης τούτοις πνευματικῆς ἐλπίδος τε καὶ χαρᾶς.

ι'. Ἔστι νομιζομένη ταπείνωσις ἐξ ἀμελείας τε καὶ νωθρότητος καὶ τῆς τοῦ συνειδότος σφοδρᾶς καταγνώσεως, ἣν οἱ κεκτημένοι ὡς σωτηρίας λογίζονται πρόξενον} οὐκ ἔστι δέ, τό γάρ χαροποιόν πένθος ταύτη συνεζευγμένον οὐ κέκτηται.

ια'. Ἔστι πένθος πνευματικῆς ἐκτός ταπεινώσεως καὶ τοῦτο ὡς ἀμαρτημάτων καθαρτήριοι οἱ οὕτως πενθοῦντες λογίζονται. Καὶ πλανῶνται ματαιῶς τοῦτο οἰόμενοι} τῆς γάρ τοῦ Πνεύματος γλυκύτητος ἀπεστέρηται, τῆς μυστικῶς ἐν τῷ νοερῷ τῆς ψυχῆς ταμείῳ ἐγγινομένης, καὶ τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου οὐ γεύονται} (424) διό καὶ πρὸς ὀργὴν ταχέως οἱ τοιοῦτοι ἐξάπτονται καὶ τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τέλεον καταφρονῆσαι οὐ δύναται. Ὁ δέ μή τούτων τελείως καταφρονήσας καὶ μῖσος ἀπὸ ψυχῆς πρὸς ταῦτα κτησάμενος, οὐδέ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας αὐτοῦ βεβαίαν ποτέ καὶ ἀδίστακτον δύναται κτήσασθαι· αἰεὶ δέ ὧδε τε κάκεισε ἐν δισταγμῷ περιφέρεται, ἐπὶ τὴν πέτραν μὴ καταβαλὼν τό θεμέλιον.

ιβ'. Τό πένθος διπλοῦν ταῖς ἐνεργείαις ἐστὶ καὶ, ὡς μὲν ὕδωρ, διὰ τῶν δακρύων πᾶσαν σβεννύει τὴν φλόγα τῶν παθῶν καὶ τὴν ψυχὴν ἐκκαθαίρει τοῦ ἐξ αὐτῶν μολυσμοῦ ὡς δέ πῦρ, διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ζωοποιεῖ καὶ ἀναφλέγει καὶ ἐκपुरοῖ καὶ θερμαίνει τὴν καρδίαν καὶ πρὸς ἔρωτα καὶ πόθον Θεοῦ ἐξάπτει αὐτήν.

ιγ'. Βλέπε καὶ καταμάνθανε τάς ἐν σοὶ ἐγγινομένας ἐνεργείας ὑπὸ τε τῆς ταπεινώσεως καὶ τοῦ πένθους, καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ἐρεύνα προστιθεμένην σοι καθ' ὥραν ὠφέλειαν. Ἔστι δέ αὕτη τοῖς εἰσαγωγικοῖς πάσης γηΐνης φροντίδος ἀπόθεσις, πάντων, γονέων, ἰδίων καὶ φίλων ἀπροσπάθεια καὶ ἀπάρνησις, πάντων πραγμάτων καὶ χρημάτων ἀμεριμνία καὶ καταφρόνησις, οὐ μέχρι ῥαφίδος μόνον, ἀλλὰ καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ σώματος.

ιδ'. Ὅν τρόπον ἐν φλογὶ καιομένης καμίνου χοῦν ἐπιβαλὼν τις ταύτην σβεννύει, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ αἱ βιωτικαὶ μέριμναι καὶ πᾶσα προσπάθεια εὐτελοῦς καὶ μικροτάτου πράγματος τὴν ἀναφθεῖσαν ἐν ἀρχαῖς θέρμην τῆς καρδίας ἐξαφανίζει.

ιε'. Ὁ τὴν τῶν ἔξωθεν πραγμάτων τε καὶ ἀνθρώπων καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ βίῳ ποιησάμενος ἐν παντελεῖ καρδίας αἰσθήσει μετὰ χαρᾶς ἄρνησιν, καὶ λήθην λαβῶν τῶν τοιούτων, ὡς τεῖχος ὑπερβάς τὴν προσπάθειαν, ὡς ξένος τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πάντων ὑπάρχει, συνάγων τὸν νοῦν ἑαυτοῦ καὶ μόνην μελέτην ποιούμενος τὴν (425) μνήμην τοῦ θανάτου καὶ ἔννοιαν· διό καὶ αἰεὶ τὰ περί κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως μεριμνᾷ καὶ ὅλως ἐν τούτοις αἰχμαλωτίζεται φόβῳ ἀρρήτῳ ἐκ τῶν τοιούτων ἐννοιῶν καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀδολεσχίας βαλλόμενος.

ιστ'. Ὡσπερ τις κατάδικος δεσμὰ περικείμενος ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ τῆδε βίου γίνεται ὁ τὸν φόβον τῆς κρίσεως εἰς βάθος ἐγκυμονήσας. Ἐνθεν τοι καὶ ὡς ὑπὸ δημίου τινός τοῦ φόβου συρόμενος καὶ τὴν ἐπὶ θάνατον ἄγουσαν πορευόμενος φαίνεται, μηδὲν λογιζόμενος ἕτερον εἰ μὴ τὸν πόνον μόνον καὶ τὴν ὀδύνην ἣν ὑποστῆναι μέλλει ἐκ τῆς τιμωρίας τῆς αἰωνίου· τοῦτον δέ ἀνεξάλειπτον φέρων ἐν τῇ καρδίᾳ, ὁ ἐξ αὐτοῦ ἐγγινόμενος φόβος οὐδὲν ὅλως τῶν ἀνθρωπίνων ἐξ μεριμνᾶν αὐτόν· ὡς γάρ ἤδη τῷ ξύλῳ προσηλωθεὶς καὶ ταῖς ὀδύναϊς σφοδρῶς πρὸς θάνατον συνεχόμενος, οὕτως αἰεὶ διατελεῖ, μηδέ ἀτενίσει τούς ὀφθαλμούς εἰς πρόσωπόν τινος συγχωρούμενος, μηδέ τιμῆς ἢ ἀτιμίας ἀνθρώπων λόγον ποιούμενος· πάσης γάρ ἀτιμίας καὶ ἐξουδενώσεως ἄξιον ἑαυτὸν ἀπὸ καρδίας ἔχων, τῶν ἐπιφερομένων ὕβρεων αὐτῷ οὐ φροντίζει.

ιζ'. Πᾶσαν βρῶσιν καί πόσιν καί καλλωπισμόν ἐνδυμάτων ὁ τόν φόβον ἐγκυμονῶν τοῦ θανάτου βδελύξεται καί ἐνηδόνως οὐ φάγεται ἄρτον, οὐ πίεται ὕδωρ· παρέξει δέ μόνην τήν χρείαν τῷ σώματι, ὅσον μόνον αὐτάρκες πρὸς τό ζῆν, πᾶν θέλημα ἑαυτοῦ ἀπαρνήσεται καί δοῦλον πάντων ἐν διακρίσει τῶν ἐπιταττομένων γενήσεται.

ιη'. Ὁ δοῦλον ἑαυτὸν δούς τοῖς κατὰ Θεόν πατράσιν αὐτοῦ διὰ τόν φόβον τῆς κολάσεως, οὐ τὰ κουφίζοντα τόν τῆς καρδίας αὐτοῦ πόνον ἐπιτασσόμενος ἔλοιτο, οὐ τὰ λύνοντα τόν τοῦ φόβου δεσμόν, οὐδέ τοῖς ἐπὶ τὰ τοιαῦτα φιλικῶς ἢ κολακευτικῶς ἢ προστακτικῶς ἐνάγουσιν ὑπακούσεται, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ αὐξάνοντα αὐτόν προτιμήσει καί τὰ τόν δεσμόν ἐπισφίγγοντα θελήσει καί τὰ τόν δήμιον ἐνισχύοντα ἀγαπήσει καί ἐν τούτοις ἐμμενεῖ, ὡς μὴ προσδοκῶν ὅλως ἐλευθερίαν λήψεσθαι ποτε ἐξ αὐτῶν. (426) Ἡ γάρ ἐλπὶς τῆς ἀπαλλαγῆς κουφότερον τόν πόνον ἐργάζεται, ὅπερ ἐστὶν ἀλυσιτελές τῷ μετανοοῦντι θερμῶς.

ιθ'. Παντὶ τῷ κατὰ Θεόν βιοῦν ἀρχομένῳ ἐπωφελές ὁ τῆς κολάσεως φόβος καί ὁ πόνος ὁ τικτόμενος ἐξ αὐτοῦ. Ὁ δέ τοῦ τοιοῦτου πόνου καί δεσμοῦ καί δημίου χωρὶς ἀρχὴν βαλεῖν φανταζόμενος, οὐκ ἐπὶ ψάμμου μόνον τῶν ἑαυτοῦ πράξεων τόν θεμέλιον κατεβάλετο, ἀλλὰ καί εἰς ἀέρα οἶεται δίχα θεμελιῶν συνιστάνειν οἰκίαν, ὅπερ πάντη ἀδύνατον. Ὁ γάρ πόνος οὗτος ὅσον οὐπὼ πᾶσαν χαρὰν ἀποτίκτει καί ὁ δεσμός οὗτος πάντων ἀμαρτημάτων καί παθῶν δεσμὰ διαρρήσει καί ὁ δήμιος οὗτος οὐχὶ θάνατον ἀλλὰ ζωὴν αἰώνιον προξενεῖ.

κ'. Ὅς ἂν μὴ θελήσῃ ἀποσκιρτῆσαι καί δεικφυγεῖν τόν τικτόμενον πόνον ἀπὸ τοῦ φόβου τῆς αἰωνίου κολάσεως, ἀλλὰ προθέσει καρδίας ἀκολουθήσῃ αὐτῷ καί ἐπισφίγῃ πλέον τὰ τούτου δεσμὰ ἑαυτῷ, ἀναλόγως συντομώτερον ὀδεύσει καί πρό προσώπου τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων παραστήσει αὐτόν. Τούτου δέ γεγονότος, ἅμα τῷ θεάσασθαι αὐτόν ἀμυδρῶς πως τὴν δόξαν αὐτοῦ, εὐθέως λυθήσονται μὲν τὰ δεσμὰ, ὁ δέ δήμιος φόβος φεύζεται μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ καί ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ πόνος τραπήσεται εἰς χαρὰν καί πηγὴ γενήσεται βρύουσα αἰσθητῶς μὲν δάκρυα ποταμηδόν ἀενάως, νοητῶς δέ γαλήνην, πραότητα καί ἄφραστον γλυκασμόν, ἔτι δέ ἀνδρείαν καί τό πρὸς πᾶσαν ὑπακοὴν ἐλευθερίως καί ἀνεμποδίστως τρέχειν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· ὁ τέως τοῖς εἰσαγωγικοῖς ἀδύνατον, τῶν δέ πρὸς τό μέσον κατὰ προκοπὴν ἀνελθόντων καί ἴδιον, τοῖς δέ γε τελειομένοις φῶς ἢ πηγὴ αὕτη, τῆς καρδίας αἴφνης ἀλλοιουμένης καί μεταβαλλομένης, γίνεται.

κα'. Ὁ ἔνδον αὐτοῦ τό φῶς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἔχων, μὴ φέρων τοῦτο ὄρα, εἰς γῆν πρηγὴς πίπτει, κρᾶζει τε (427) καί βοᾷ ἐν ἐκπλήξει καί φόβῳ πολλῷ ὡς ὑπὲρ φύσιν, ὑπὲρ λόγον, ὑπὲρ ἔννοιαν πράγμα ἰδὼν καί παθῶν· καί γίνεται ὁμοῖος ἀνθρώπῳ ποθέν ἀναφθέντι τὰ σπλάγχνα ὑπὸ πυρός, ὑφ' οὗ φλεγόμενος καί τῆς φλογός τόν ἐμπρησμόν μὴ δυνάμενος φέρειν, ὑπάρχει ὡσπερ ἐξεστηκῶς· καί μηδὲ ἑαυτοῦ γενέσθαι ὅλως ἰσχύων, τοῖς δάκρυσι δέ καταντλούμενος ἀενάως καί ὑπὸ τούτων καταψυχόμενος, τό πῦρ ἐξάπτει τοῦ πόθου σφοδρότερον. Ἐντεῦθεν δέ ἕτα δάκρυα προχέει πλειόνως καί τῇ τούτων ἐκχύσει πλυνόμενος λαμπρότερον ἀπαστάπτει· ὅτε δέ ὅλως ἐκπυρωθεὶς ὡς φῶς γένηται, τότε πληροῦται τό φάσκον· «Θεὸς θεοῖς ἐνούμενος τε καί γνωριζόμενος», καί τοσοῦτον ἴσως ὅσον ἤδη τοῖς συναφθεῖσιν ἠνώθη καί τοῖς ἐγνωκόσιν ἀπεκαλύφθη.

κβ'. Καθόσον γνωσθῆναι βουληθῆ παρ' ἡμῶν ὁ Θεός, κατὰ τοσοῦτον καί ἀποκαλύπτεται· καθόσον δέ ἀποκαλυφθῆ, ὄραται παρά τῶν ἀξίων καί γινώσκειται. Οὐκ ἔστι δέ τοιοῦτόν τι παθεῖν τινα ἢ ἰδεῖν, εἰ μὴ πρότερον τῷ παναγίῳ Πνεύματι ἐνωθῆ τις, ταπεινὴν, καθαρὰν, ἀπλὴν καί συντετριμμένην καρδίαν ἐκ πόνων καί ἰδρώτων κτησάμενος.

κγ'. Πρό τοῦ πένθους καί τῶν δακρύων, μηδεῖς ὑμᾶς κενοῖς ἀπατάτω λόγοις μηδέ πλανῶμεν ἑαυτούς, οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν μετάνοια οὐδέ ἀληθῆς μεταμέλεια οὐδέ φόβος Θεοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, οὐδέ κατέγνωμεν ἑαυτῶν, οὐδέ ἐν αἰσθήσει τῆς μελλούσης κρίσεως καί τῶν αἰωνίων βασάνων ἐγένετο ἡ ψυχὴ ἡμῶν. Εἰ γάρ ταῦτα ἐκτήσατο καί ἐν τούτοις ἐγένετο, εὐθύς καί δάκρυα κατήγαγεν ἄν' τούτων γάρ χωρίς, οὔτε ἡ σκληρὰ καρδία ἡμῶν ἀπαλυνθῆναι ποτε δύναται, οὔτε ἡ ψυχὴ ἡμῶν πνευματικὴν (428) ταπεινώσιν κτήσασθαι, οὔτε ταπεινοὶ γενέσθαι ἰσχύσομεν. Ὁ δέ μή τοιοῦτος γενόμενος ἐνωθῆναι τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ οὐ δύναται ὁ δέ μή τούτῳ ἐκ καθάρσεως ἐνωθεῖς, οὔτε ἐν θεωρίᾳ καί γνώσει Θεοῦ γενέσθαι δύναται, οὔτε ἄξιός ἐστι τὰς τῆς ταπεινώσεως μυστικὰς ἀρετάς ἐκδιδάσκεσθαι.

κδ'. Ὡσπερ τῷ συλλαβίζειν ἄρτι παιδευομένῳ τὰ γράμματα ὁ τὰ τῆς ρητορικῆς καί φιλοσοφίας ἐκδιηγούμενος οὐ μόνον οὐδὲν ὠφελήσει, ἀλλὰ καί τῶν ἐναρχθέντων μᾶλλον κατολιγορῆσαι αὐτόν καί ἀποστῆναι ποιήσει, διὰ τὸ μή χωρεῖν τὴν διάνοιαν αὐτοῦ τῶν λεγομένων ὅλως τὴν δύναμιν, οὕτω καί ὁ τοῖς εἰσαγωγικοῖς τὰ περί τελειότητος λέγων, καί μᾶλλον τοῖς χαννοτέροις, οὐ μόνον οὐδὲν ὠφελήσει ἀλλὰ καί εἰς τὰ ὀπίσω ὑπάγειν ποιήσει. Πρὸς γάρ τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς ἀποβλέψαντες καί ὅσον ἀπολείπονται τῆς κορυφῆς αὐτῆς ἐννοήσαντες καί ὡς ἀδύνατον αὐτοῖς ἔσται τὸ πρὸς τὸ ἄκρον αὐτῆς ἀνελθεῖν οἰηθέντες, καί τῶν μερικῶς ἐναρχθέντων ὡς ἀνωφελῶν καταφρονήσουσι καί πρὸς ἀπόγνωσιν καταδύσουσι.

κε'. Ὅταν οἱ ἔτι κεκρατημένοι καί βασιλεύομενοι ὑπὸ τῶν παθῶν ἀκούσωσιν ὅτι ὁ κατὰ Θεὸν τέλειος παντός ἀνθρώπου καί παντός ζώου καί θηρίου ἀκαθαρτότερον ἑαυτόν ἠγεῖται, ὅς καί ἀτιμαζόμενος χαίρει, λοιδορούμενος εὐλογεῖ, ἀνέχεται διωκόμενος καί ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ εὐχεται μετὰ δακρύων καί πόνου καρδίας, παρακαλῶν τὸν Θεὸν καί ἱκετεύων ὑπὲρ αὐτῶν, ἐν πρώτοις μὲν ἀπιστοῦσιν, ἑαυτοὺς ἴσους ἐκείνων συστήσαι πειρώμενοι ἔπειτα ὑπὸ τῶν θείων Γραφῶν ἐλεγχόμενοι καί ὑπὸ τῶν ταῦτα ἔργῳ ἐπιδειξαμένων ἀγίων ἀνατρεπόμενοι, μὴ ἰσχύειν ἐν τούτοις ἐφικέσθαι ὁμολογοῦσιν ὅταν δέ καί δίχα τῆς τούτων ἐκπληρώσεως ἀδύν ατον ἀκούσωσι σωθῆναι αὐτούς, τότε τελείως μὴ θέλοντες ἐκκοπὴν ποιήσασθαι (429) τοῦ κακοῦ καί μετανοῆσαι, ἐφ' οἷς ἡμάρτον, ἀπογινώσκουσιν ἑαυτῶν.

κς'. Τοὺς ὑποκρινόμενους τὴν ἀρετὴν καί τῷ μὲν κωδίῳ τοῦ σχήματος ἄλλο φαινομένους, ἄλλο δέ ὄντας κατὰ τὸν ἐντὸς ἀνθρώπου, πάσης τάχα πεπληρωμένους ἀδικίας, μεστούς ζήλου καί ἐριθείας καί ἡδονῶν δυσωδίας, ὡς ἀπαθεῖς οἱ πλείους καί ἀγίους τιμῶσι, μὴ κεκαθαρμένον ἔχοντες τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν μηδέ ἐπιγνώσιν δυνάμενοι αὐτούς ἐκ τῶν καρπῶν αὐτῶν τούς δέ εὐλαβεῖα καί ἀρετὴ καί ἀφελότητι καρδίας διάγοντας καί ἀγίους ὄντας τῷ ὄντι, ὡς τοὺς λοιπούς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, παραλογίζονται καί καταφρονοῦντες αὐτῶν παρατρέχουσιν.

κζ'. Τὸν λάλον καί ἐπιδεικτικὸν διδακτικὸν μᾶλλον καί πνευματικὸν εἶναι οἱ τοιοῦτοι λογίζονται τὸν δέ σιωπηλὸν καί περὶ ἀργολογίαν ἀκριβαζόμενον ἀγροῖκον καί ἄφωνον ἀποφαίνονται.

κη'. Τὸν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ φθεγγόμενον οἱ ὑψηλόφρονες καί τὴν ὑπερηφανίαν νοσοῦντες τοῦ διαβόλου ὡς ὑψηλόφρονα καί ὑπερήφανον ἀποστρέφονται, τοῖς λόγοις αὐτοῦ πληττόμενοι μᾶλλον ἢ κατανυσσομένοι τὸν δέ ἀπὸ κοιλίας ἢ ἐκ μαθημάτων τερνολογοῦντα καί τῆς αὐτῶν σωτηρίας καταψευδόμενον ὑπερπαινοῦσι καί ἀποδέχονται, καί οὕτως οὐδεὶς ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἐστὶν ὁ καλῶς καί ὡς ἔχει τὸ πρᾶγμα ἰδεῖν καί διακρίναι δυνάμενος.

κθ'. «Μακάριοι», φησὶν ὁ Θεός, «οἱ καθαρὸί τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται». Καθαράν οὖν καρδίαν οὐχὶ μία ἀρετὴ οὐδέ δύο ἢ δέκα πεφύκασιν ἐκτελεῖν, ἀλλὰ πᾶσαι ὁμοῦ ὡς εἰπεῖν οἰονεῖ μία τις οὔσα καί εἰς ἄκρον

κατορθωθείσα· καί οὐδέ οὕτως καθαρὰν τὴν καρδίαν μόναι ποιῆσαι δύνανται, δίχα τῆς παρουσίας καί ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος. Καθάπερ γάρ ὁ χαλκεύς τὴν μὲν τέχνην (430) διὰ τῶν ἐργαλείων αὐτοῦ ἐπιδείκνυται, δίχα δέ τῆς τοῦ πυρός ἐνεργείας οὐδὲν ὄλως εἰς ἔργον κατασκευάσαι δύναται, οὕτω δὴ καί ὁ ἄνθρωπος πάντα μὲν ποιεῖ καί ὡς ἐργαλείοις χρᾶται ταῖς ἀρεταῖς, ἄνευ δέ τῆς τοῦ πνευματικοῦ πυρός παρουσίας ἀνεργήτα μένει καί ἀνωφελῆ, τὸν ῥύπον καί τὸν ἰχώρα μὴ καθαίροντα τῆς ψυχῆς.

λ'. Ὅπου βαθεῖα ταπεινώσις, ἐκεῖ καί δάκρυον δαψιλές· ἔνθα δέ ταῦτα, ἐκεῖ καί ἡ παρουσία τοῦ Ἁγίου καί προσκυνητοῦ Πνεύματος. Ταύτης δέ γενομένης, πᾶσα καθαρότης καί ἀγιωσύνη ἐν τῷ ὑπὸ τούτου ἐνεργουμένῳ γίνεται, καί ὁράται τούτῳ Θεός, καί ὁ Θεός ὁρᾷ ἐπ' αὐτόν· «Ἐπί τίνα γάρ», φησὶν, «ἐπιβλέψω ἄλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρῶον καί ἡσύχιον καί τρέμοντά μου τούς λόγους;».

λα'. Καταγωνίσασθαι μὲν ἄνθρωπος τὰ πάθη δύναται, ἐκριζῶσαι δέ αὐτὰ οὐδαμῶς· καί μὴ ποιῆσαι μὲν τό πονηρόν ἐξουσίαν ἔλαβε, μὴ ἐνθυμηθῆναι δέ αὐτό οὐκέτι. Εὐσέβεια δέ ἐστὶν οὐ τό ποιῆσαι μόνον τό ἀγαθόν, ἀλλὰ καί τό μὴ λογίζεσθαι πονηρὰ· ὁ οὖν πονηρὰ λογιζόμενος καρδίαν καθαρὰν κτήσασθαι οὐ δύναται· πῶς γάρ, μολυνομένης ἐκ τούτου ὡς ὑπὸ πηλοῦ κάτοπτρον;

λβ'. Καρδίαν καθαρὰν τοῦτο εἶναι ὑπέληφα, οὐ τό μὴ ὀχλεῖσθαι ὑπὸ πάθους μόνον τινός, ἀλλὰ καί τό μὴ ἐννοεῖν πονηρόν τι ἢ βιωτικόν, ὅτε ἂν βουληθῆ τις, ἔχειν δέ μόνην ἐν ἑαυτῷ τὴν τοῦ Θεοῦ μνήμην ἐν ἀκατασχέτῳ τῷ ἔρωτι· ἐν γάρ φωτὶ καθαρῷ καθαρῶς ὁρᾷ Θεόν ὀφθαλμός, μηδενός ἑτέρου τῆ θεωρίας μεσάζοντος.

λγ'. Τοῦτο λέγω εἶναι ἀπάθειαν οὐ τό ἔξω μόνον γενέσθαι τῆς πράξεως τῶν παθῶν, ἀλλὰ καί τό ἀλλοτριωθῆναι τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν, καί οὐδέ τοῦτο ἀλλὰ καί τό γυμνωθῆναι ἡμῶν τὸν νοῦν ἐκ τῆς ἐννοίας αὐτῶν, ὡς ἂν, ὅτε βουλόμεθα, γινώμεθα ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, ἔξω πάντων γινόμενοι ὁρατῶν τε καί αἰσθητῶν, οἰοεὶ ἀποκλειομένων (431) ἡμῶν τῶν αἰθήσεων καί τοῦ νοός ἡμῶν εἰς τὰ ὑπὲρ αἴσθησιν ἐμβατεύοντος, συνεπιφερομένου δυνάμει τὰς αἰσθήσεις μεθ' ἑαυτοῦ ὥσπερ τις ἀετός τὰς ἑαυτοῦ πτέρυγας.

λδ'. Νοῦς αἰσθήσεων δίχα τὰς ἰδίας ἐνεργείας οὐκ ἐπιδείκνυται καί ἄνευ νοός αἰ αἰσθήσεις τὰς ἑαυτῶν οὐδαμῶς.

λε'. Καρδία ἐκείνη λέγεται καί ἔστι καθαρὰ, ἡ μηδεμίαν ἐννοίαν ἢ βιωτικόν λογισμόν ἐν ἑαυτῇ εὐρίσκουσα, ἡ Θεῷ οὕτως ἀνακειμένη καί συνηνωμένη, ὡς μήτε τῶν ἀνιαρῶν μεμνησθαι τοῦ βίου μήτε τῶν τούτου χαροποιῶν, ἀλλὰ διάγειν ὡς εἰς τρίτον ἐν θεωρίᾳ τὸν οὐρανόν καί εἰς παράδεισον ἀρπάζεσθαι καί βλέπειν τούς ἀρραβῶνας τῶν ἐπηγγελμένων τοῖς ἀγίοις καλῶν καί αὐτὰ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ κατὰ τό ἐγχωροῦν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἐκεῖθεν τεκμαίρεσθαι. Τοῦτο καρδίας καθαρᾶς ἐπ' ἀληθῶς σημεῖον καί ἔνδειγμα βέβαιον, ἐν ᾧ τις καί τὰ μέτρα γινώσκει τῆς καθαρότητος καί ὡς ἐν κατόπτρῳ καθορᾷ.

λστ'. Ὅσπερ ὁ ἔξω τῆς οἰκίας ὢν τούς ἐνδοθεν ἐγκεκλεισμένους οὐχ ὁρᾷ, οὕτως οὐδέ ὁ ἐσταυρωμένος τῷ κόσμῳ, ἦτοι νεκρωμένος, αἴσθησιν τινα πρὸς τὰ ἐν τῷ κόσμῳ πράγματα κέκτηται.

λζ'. Ὅν τρόπον τό νεκρὸν σῶμα οὔτε πρὸς τὰ ζῶντα οὔτε πρὸς τὰ σὺν αὐτῷ νεκρά κείμενα σώματα τὴν οἴανοῦν αἴσθησιν ἔχει, οὕτως οὐδέ ὁ ἔξω τοῦ κόσμου ἐν Πνεύματι γεγονώς καί σὺν Θεῷ ὢν δύναται πρὸς τὸν κόσμον αἴσθησιν ἔχειν ἢ προπάσχειν τοῖς τούτου πράγμασιν, εἰ καί ὑπόκειται ταῖς ἀνάγκαις τοῦ σώματος.

λη'. Πρὸ θανάτου θάνατος, καί πρό τῆς ἀναστάσεως τῶν σωμάτων ψυχῶν ἀνάστασις γίνεται, ἔργῳ, δυνάμει, πείρᾳ καί ἀληθείᾳ. Τοῦ γάρ θνητοῦ φρονήματος ὑπὸ τοῦ ἀθανάτου νοός ἐξαφανιζομένου καί τῆς νεκρότητος (432) τῆς ζωῆς ἐκδιωκομένης, ἡ ψυχὴ ὡς ἐκ νεκρῶν ἀναστᾶσα ἑαυτὴν ὁμολογουμένως ὁρᾷ, καθάπερ οἱ ἐξ ὕπνου ἀνστάντες βλέπουσιν ἑαυτούς· καί τὸν αὐτὴν ἀναστήσαντα

ἐπιγινώσκει Θεόν, ὃν κατανοοῦσα καὶ ᾧ εὐχαριστοῦσα, ἐξίσταται τῶν αἰσθήσεων καὶ τοῦ κόσμου παντός, ἀφράστου ἡδονῆς πληρουμένη, καὶ καταπαύει ἐν αὐτῷ πᾶσαν κίνησιν αὐτῆς νοεράν.

λθ'. Τὰ μὲν εἰσφέρεται παρ' ἡμῶν, τὰ δὲ δίδονται ἡμῖν ἄνωθεν ἐκ Θεοῦ. Ὅσω γάρ διά πόνων καὶ ἰδρώτων ἱερῶν καθαιρόμεθα, λαμπρυνόμεθα διά φωτός κατανύξεως· καὶ ὅσω τῷ φωτὶ λαμπρυνόμεθα, τοῖς δάκρυσιν καθαιρόμεθα, τό μὲν οἴκοθεν παρεισάγοντες, τό δὲ διδόμενον ἀντιλαμβάνοντες ἄνωθεν.

μ'. Πολλοὶ τὰ ἑαυτῶν εἰσενεγκόντες τὰ ἐκ Θεοῦ συνήθως οὐκ ἔλαβον· καὶ δῆλον ἐξ ὧν ὁ Κάϊν καὶ ὁ Ἡσαῦ πεποιήκασιν καὶ πεπόνθασι. Εἰ γάρ μή ὀρθῶ λογισμῶ καὶ εὐσεβεῖ διαθέσει καὶ πίστει θερμῇ καὶ πολλῇ ταπεινοφροσύνη τὰ παρ' ἑαυτοῦ τις προσενέγκη, οὐκ ἂν ἐπιβλέψη Θεός ἐπ' αὐτόν, οὐκ ἂν τὰ προσφερόμενα ἀποδέξῃται· εἰ δὲ μή ταῦτα, οὐδέ τὰ παρ' ἑαυτοῦ ἀντιπαράσχοι τῷ οὕτω προσφέροντι.

μα'. Νεκρός ὁ κόσμος καὶ οἱ τοῦ κόσμου πρὸς τοὺς ἀγίους εἰσὶν ὅθεν οὐδέ βλέποντες βλέπουσι τὰ καλὰ αὐτῶν ἔργα, οὐδέ ἀκούοντες ὅλως ἰσχύουσι συνίεναι τοὺς ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ λεγομένους θείους λόγους αὐτῶν. Ἄλλ' οὐδ' οἱ πνευματικοὶ τῶν κοσμικῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων ἰδεῖν τὰ πονηρὰ ἔργα ἢ τοὺς ἐμπαθεῖς λόγους αὐτῶν χωρῆσαι ἐν ἑαυτοῖς δύνανται, ἀλλὰ βλέποντες καὶ οὗτοι τὰ ἐν κόσμῳ οὐ βλέπουσι καὶ ἀκούοντες τὰ τῶν κοσμικῶν ὡς οὐκ ἀκούοντες τῇ αἰσθήσει διάκεινται· καὶ οὕτως οὐδεμία κοινωνία τούτοις πρὸς τὰ ἐκείνων ἢ ἐκείνοις πρὸς τὰ τῶν πνευματικῶν γίνεται.

μβ'. (433) Καθάπερ φωτός καὶ σκότους σαφῆς ἡ διαίρεσις καὶ ἡ μίξις ἀδύνατος· «Ποία γάρ», φησί, «κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος ἢ ποία μερίς πιστῶ μ' ἐτὰ ἀπίστου», οὕτως, καὶ ἐν τοῖς Πνεύμα Ἁγίον ἔχουσι, τσαύτη ἢ ἀπ' ἀλλήλων διάστασις καὶ ὁ χωρισμός πρὸς τοὺς μὴ ἔχοντάς ἐστιν. Οἱ μὲν γάρ ἐν τῷ οὐρανῷ ἔχουσι τό πολίτευμα, ἄγγελοι ἐξ ἀνθρώπων ἤδη γενόμενοι, οἱ δὲ ἐν τῷ προγονικῷ σκότει καὶ τῇ σκιᾷ τοῦ θανάτου ἔτι κάθηνται προσηλωμένοι τῇ γῆ καὶ τοῖς ἐν γῆ πράγμασι· καὶ οἱ μὲν, τῷ νοητῷ καὶ ἀνεσπέρῳ φωτὶ, οἱ δὲ μόνῳ τῷ αἰσθητῷ περιλάμπονται· καὶ οἱ μὲν ἑαυτοὺς καὶ τοὺς πλησίον ὀρώσιν, οἱ δὲ καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς πλησίον καθ' ἑκάστην ὀρώντες ἀποθνήσκοντας ἀγνοοῦσιν ὅτι ἀνθρωποὶ εἰσι καὶ ὡς ἀνθρωποὶ ἀποθνήσκουσι· καὶ ἀγνοοῦντες, οὐ πιστεύουσι περὶ κρίσεως οὐδέ ὅτι ἀνάστασις ἔσται καὶ ἀνταπόδοσις τῶν βεβιωμένων ἐκάστῳ.

μγ'. Εἰ μὲν Πνεῦμα Ἁγίον ἐστὶ σοι, πάντως ἐκ τῶν ἐν σοὶ γινομένων αὐτοῦ ἐνεργειῶν γνωρίσεις ἃ λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ Ἀπόστολος· φησί γάρ· «Ὅπου Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία» καὶ ὅτι· «Τό μὲν σῶμα νεκρόν δι' ἁμαρτίαν, τό δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην» καὶ ὅτι· «Οἱ τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις». Ὅσοι γάρ ἐβαπτίσθησαν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ὅλον τὸν Χριστόν ἐνδεδυμένοι εἰσὶ καὶ υἱοὶ εἰσι φωτός καὶ ἐν φωτὶ ἀνεσπέρῳ περιπατοῦσι καὶ βλέποντες τὸν κόσμον οὐ βλέπουσι καὶ ἀκούοντες τὰ τοῦ κόσμου οὐκ ἀκούουσιν. Ὡσπερ γάρ γέγραπται περὶ τῶν σαρκικῶν ἀνθρώπων ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσι καὶ (434) ἀκούοντες περὶ θείων πραγμάτων οὐ σινιῶσιν οὐδέ χωρεῖν δύναται τὰ τοῦ Πνεύματος, μωρία γάρ αὐτοῖς εἰσιν, οὕτω μοι νοήσεις καὶ περὶ τῶν Πνεύμα Ἁγίον ἐχόντων ἐν ἑαυτοῖς· σῶμα φοροῦσιν ἀλλ' οὐκ εἰσὶν ἐν σαρκὶ· «Ἕμεῖς γάρ», φησὶν, «οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἶπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν»· νεκροὶ εἰσι τῷ κόσμῳ καὶ ὁ κόσμος αὐτοῖς· «Ἐμοὶ γάρ», φησὶ, «κόσμος ἐσταύρωται καὶ ἐν τῷ κόσμῳ».

μδ'. Ὅ ταῦτα εἰδὼς ἐνεργούμενα ἐν αὐτῷ τὰ σημεῖα καὶ θαύματα ὄντως θεοφόρος καὶ σημειοφόρος ἐστὶ, τὸν Θεόν ἔχων, ἡγουν αὐτό τό πανάγιον Πνεῦμα ἔνοιον, λαλοῦν καὶ ἐνεργοῦν ἐν αὐτῷ τὰ εἰρημένα ὑπὸ τοῦ Παύλου. Ὅ δὲ μήπω ταῦτα ἐν ἑαυτῷ ἐγνωκώς, μὴ ἀπατάσθω, σὰρξ ἐστὶν ἔτι καὶ αἷμα, ὑπὸ τὸν ζόφον

δηλονότι τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς σαρκός καλυπτόμενος· σὰρξ δέ καί αἷμα βασιλείαν Θεοῦ, ἣτις ἐστί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, οὐ κληρονομεῖ.

με'. Ἀπό μέν τοῦ θεοῦ βαπτίσματος τήν τῶν ἡμαρτημένων λαμβάνομεν ἄφεσιν καί τῆς πρώην κατάρας ἐλευθερούμεθα καί τῇ παρουσίᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀγιαζόμεθα, τήν δέ τελείαν χάριν κατά τό· «Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καί ἐμπεριπατήσω», οὐ τότε· τοῦτο γάρ τῶν βεβαιοπίστων καί ἐκ τῶν ἔργων ταύτην ἐπιδεικνύντων ἐστί. Μετά γάρ τό βαπτισθῆναι ἡμᾶς πρός πονηράς καί αἰσχράς πράξεις ἐκκλίνοντες καί αὐτόν τόν ἀγιασμόν εἰς ἅπαν ἀποβαλλόμεθα, μετανοία δέ καί ἐξομολογήσει καί δάκρυσιν κατά ἀναλογίαν τήν ἄφεσιν πρότερον τῶν ἡμαρτημένων λαμβάνομεν καί οὕτω τόν ἀγιασμόν μετά τῆς ἄνωθεν χάριτος.

μστ'. Ἀπό μέν τῆς μετανοίας ἔκπλυσιν τοῦ μολυσμοῦ (435) τῶν αἰσchrῶν γίνεται πράξεων, μετά δέ ταύτην, μετοχή Πνεύματος Ἁγίου· οὐχ ἀπλῶς δέ, ἀλλά κατά τήν πίστιν καί τήν διάθεσιν καί τήν ταπείνωσιν τῶν ἐξ ὅλης μετανοούντων ψυχῆς· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί μετά τό τελείαν τήν ἄφεσιν τῶν ἡμαρτημένων παρά τοῦ πατρός καί ἀναδόχου λαβεῖν. Διά τοῦτο καλόν καθ' ἐκάστην μετανοεῖν κατά τήν κελεύουσιν ἐντολήν· τό γάρ «μετανοεῖτε, ἥγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» ἀόριστον ἡμῖν ὑπεμφαίνει τήν ἐργασίαν.

μζ'. Ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος ταῖς τῷ Χριστῷ νυμφευόμεναις ψυχαῖς ὡς ἄρραβῶν δίδεται· καί καθάπερ ἄρραβῶνος χωρίς οὐκ ἔχει ἀσφαλῶς ἡ γυνή τήν μετά τοῦ ἀνδρός συνάφειαν μέλλειν ποτέ βεβαίως γενήσεσθαι, οὕτως οὐδέ ψυχὴ βεβαίαν λαμβάνει πληροφορίαν ποτέ τοῦ μετά τοῦ δεσπότου αὐτῆς καί Θεοῦ εἰς αἰῶνας συνέσεσθαι, ἢ μυστικῶς καί ἀνεκφράστως αὐτῷ συνάπτεσθαι, καί τοῦ ἀπροσίτου κάλλους ἐπαπολαύειν αὐτοῦ, εἰ μή τῆς χάριτος αὐτοῦ τόν ἄρραβῶνα λάβῃ καί γνωστῶς αὐτόν ἐν ἑαυτῇ κτήσῃται.

μη'. Ὅν τρόπον οἱ γραφόμενοι συμβολικοί χάρται εἰ μή ὑπογραφάς ἀξιοπίστων μαρτύρων δέξωνται, οὐκ ἔστιν ὁ ἄρραβῶν βέβαιος, οὕτως οὐδέ πρό τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καί τῆς τῶν ἀρετῶν κτήσεως ἀσφαλῆς ἡ τῆς χάριτος ἔλλαμψις γίνεται. Ὅπερ γάρ ἐν τοῖς συμφῶνοις οἱ μάρτυρες, τοῦτο ἐπί τοῦ πνευματικοῦ ἄρραβῶνος ἡ τῶν ἐντολῶν ἐργασία καί αἱ ἀρεταὶ καθεστήκασιν· τελείαν γάρ διά τούτων λαμβάνει τήν τοῦ ἄρραβῶνος κατάσχασιν ἕκαστος τῶν μελλόντων σωθήσεσθαι.

μθ'. Πρῶτον οἰονεῖ τά σύμφωνα γράφονται διά τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, εἶτα ὑπό τῶν ἀρετῶν ἐπισφραγίζονται καί ὑπογράφονται· καί τῆνικαῦτα ἐπιδίδωσι τόν (436) δακτύλιον ὁ νυμφίος Χριστός τῇ νύμφῃ ψυχῇ, ἡγουν τόν ἄρραβῶνα τοῦ Πνεύματος.

ν'. Ὅσπερ ἡ νύμφη πρό τοῦ γάμου τόν ἄρραβῶνα μόνον παρά τοῦ νυμφίου λαμβάνει, τήν δέ συμφωνηθεῖσαν προῖκα καί τάς ἐν αὐτῇ ὑποσχεθείσας δωρεάς μετά τόν γάμον λαβεῖν ἀπεκδέχεται, οὕτω δὴ καί ἡ νύμφη τῶν πιστῶν ἐκκλησία καί ἡ ψυχὴ ἑνός ἐκάστου ἡμῶν πρῶτον ὑπό τοῦ νυμφίου Χριστοῦ τόν ἄρραβῶνα μόνον λαμβάνει τοῦ Πνεύματος, τά δέ αἰῶνια ἀγαθὰ καί τήν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν μετά τήν ἐνθένδε ἀποδημίαν λαβεῖν ἀπεκδέχεται, πληροφορουμένη διά τοῦ ἄρραβῶνος ὡς ἀδιάφυστα τά συμπεφωνημένα αὐτῇ ἔσονται.

να'. Καθάπερ βραδύνοντος τοῦ νυμφίου ἐν ἀποδημίᾳ, ἢ ἀπασχολουμένου ἐν ἑτέραις τισίν ὑποθέσεσι καί τόν γάμον τέως ὑπερτιθεμένου ποιῆσαι, ἐάν ὀργισθεῖσα ἡ νύμφη τῆς ἐκείνου ἀγάπης καταφρονήσῃ καί τόν ἄρραβῶνικόν χάρτην ἢ ἀπαλείψῃ ἢ διαρρήξῃ, ἐκπίπτει τῶν πρός τόν νυμφίον ἐλπίδων εὐθύς, οὕτω καί ἐπί τῆς ψυχῆς πέφυκε γίνεσθαι. Ἐπὶ γάρ εἴπη τις τῶν ἀγωνιζομένων· «Ἔως πότε κακοπαθεῖν ὀφείλω;» καί τῶν ἀσκητικῶν πόνων κατολιγωρῆσῃ καί διά τῆς ἀμελείας τῶν ἐντολῶν καί ἐγκαταλείψεως τῆς διηνεκοῦς μετανοίας οἰονεῖ

ἀπαλείψῃ καὶ διαρρήξῃ τὰ σύμφωνα, εὐθύς ἐκπίπτει καὶ τοῦ ἀρραβῶνος καὶ τῆς πρὸς Θεὸν ἐλπίδος τελείως.

νβ'. Ὡσπερ ἡ νύμφη ἐάν πρὸς ἕτερον τὴν ἀγάπην τοῦ ἀρμοσθέντος αὐτῆς νυμφίου μετάθῃται καὶ συγκοιτασθῆ αὐτῷ φανερώς ἢ λαθραίως, οὐ μόνον οὐδὲν ἐκ τῶν ὑποσχεθέντων αὐτῆ παρὰ τοῦ νυμφίου ἐλπίζει λαβεῖν, ἀλλὰ καὶ τιμωρίαν καὶ μέμψιν τὴν ἐκ τοῦ νόμου προσδοκῆσει ἀξίως, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ ἡμῶν γίνεσθαι πέφυκεν. Ἐάν μετάθῃται τις τὴν ἀγάπην τοῦ νυμφίου Χριστοῦ πρὸς ἄλλου τινός ἐπιθυμίαν πράγματος φανερώς ἢ λαθραίως καὶ (437) κρατηθῆ ἡ καρδιά αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, μισητὴ ἔσται τῷ νυμφίῳ καὶ βδελυκτὴ καὶ ἀνάξια τῆς συναφείας αὐτοῦ εἴρηκε γάρ «Ἐγὼ τοὺς ἐμέ φιλοῦντας ἀγαπῶ».

νγ'. Ὁ ἀρραβῶν ἐν τοῖς κεκτημένοις αὐτόν ἀφθεκτος γίνεται, ἀκατανοήτως κατανοούμενος, ἀκρατήτως κρατούμενος, ἀοράτως ὀρώμενος, ζῶν καὶ λαλῶν καὶ κινούμενος καὶ τόν κεκτημένον κινῶν, ἀφιπτάμενος τοῦ ἐν ᾧ ἐσφραγισμένως περιέχεται κιβωτίου καὶ πάλιν ἀνελπίστως ἐντός αὐτοῦ εὐρισκόμενος, ὡς μήτε τὴν παρουσίαν βεβαίαν μήτε τὴν ὑποχώρησιν ἀνεπίστροφον νομίζειν τόν κεκτημένον ποιεῖν καὶ οὕτως, μὴ ἔχων αὐτόν ὡς ἔχων ἐστί, καὶ ἔχων ὡς μὴ ἔχων, ὁ κεκτημένος τοῦτον διάκειται.

νδ'. Ὁν τρόπον ἔνδοθεν οἰκίας νυκτός ἰσταμένου τινός, κεκλεισμένων αὐτῆς τῶν θυρῶν πάντοθεν, ἐάν μίαν διανοίξῃ θυρίδα καὶ ἀστραπή τοῦτον αἴφνης περιλάβῃ λαμπρά, μὴ φέρων ἐκεῖνος τοῖς ὀφθαλμοῖς ταύτης τὴν ἀπαυγὴν εὐθύς ἀσφαλίζει μύων τοὺς ὄπας καὶ συστέλλεται ἐφ' ἑαυτόν, οὕτω δὴ ἐγκεκλεισμένης καὶ τῆς ψυχῆς ἐν τοῖς αἰσθητοῖς, ἐάν ἔξωθεν τούτων ποτέ ὡς διὰ θυρίδος τῷ νοῖ παρακύψῃ, ὑπὸ τῆς ἀστραπῆς τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρραβῶνος, φημί δὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καταστραφεῖσα, τὴν λαμπηδόνα μὴ φέρουσα τοῦ ἀστέκτου φωτός, εὐθύς καὶ τόν νοῦν καταπλήττεται καὶ ὅλη ἐφ' ἑαυτὴν συστέλλεται, φεύγουσα ὡς εἰς οἰκίαν τινὰ ὑπὸ τὰ αἰσθητὰ καὶ ἀνθρώπινα.

νε'. Δέον ἕκαστον ἐκ τῶν τοιοῦτων σημείων κατανοεῖν, εἰ τόν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐκ τοῦ νυμφίου καὶ δεσπότου Χριστοῦ εἴληφε καὶ εἰ μὲν ἔλαβε, σπουδαζέτω τοῦτον κατέχειν· εἰ δὲ μήπω τοῦτον λαβεῖν ἠξιώθη, σπουδασάτω διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων καὶ πράξεων καὶ θερομάτης μετανοίας λαβεῖν αὐτόν καὶ φυλάξαι διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καὶ τῆς τῶν ἀρετῶν ἐπικτήσεως.

νστ'. (438) Καθάπερ ἡ στέγη πάσης οἰκίας διὰ τῶν θεμελίων καὶ τῆς λοιπῆς κτίσεως ἴσταται, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ θεμέλια διὰ τὸ τὴν στέγην βαστάζειν καταβάλλονται ὡς ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα, καὶ οὔτε στέγη δίχα θεμελίων συνίσταται πέφυκεν, οὔτε θεμέλιοι ἄνευ στέγης τῷ βίῳ χρειώδεις ἢ ὠφέλιμοι ὅλως εἰσίν· οὕτω καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν συντηρεῖται ἐργασίας καὶ αἱ πράξεις τῶν ἐντολῶν διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ δωρεάν ὡς θεμέλιοι καταβάλλονται, καὶ οὔτε ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος παραμένειν ἡμῖν πέφυκεν ἄνευ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας, οὔτε ἡ τῶν ἐντολῶν ἐργασία ἄνευ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ χρήσιμος ἢ ὠφέλιμος ἐστὶν ἡμῖν.

νζ'. Ὁν τρόπον ἡ ἄστεγος οἰκία ἢ ὑπὸ ἀμελείας τοῦ κτίσαντος οὕτως ἐαθεῖσα οὐ μόνον ἄχρηστος ἐστὶν, ἀλλὰ καταγέλωτα τῷ κτίσαντι προξενεῖ, οὕτω καὶ ὁ τοὺς θεμελίους τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καταβαλλόμενος καὶ τοίχους ὑψηλῶν ἀρετῶν ἀναστήσας, ἐάν μὴ καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος ἐν θεωρίᾳ καὶ γνώσει ψυχῆς λήψεται, ἀτελής ἐστὶ καὶ παρὰ τῶν τελείων κατελευόμενος. Ἐκ γάρ τῶν δύο τούτων αἰτιῶν ταύτης πάντως ἐστέρηται ἢ γάρ τῆς μετανοίας ἠμέλησεν, ἢ πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν συλλογὴν ὡς πρὸς ἄπειρον ὕλην ἀπειρηκώς, ἐνέλειψέ τινα τῶν δοκούντων μὲν ἡμῖν ἐλαχίστων, ἀναγκαίων δὲ ὄντων πρὸς τόν ἀπαρτισμόν τοῦ οἴκου τῶν ἀρετῶν, ὡς μὴ δύνασθαι ἄνευ ἐκείνων διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος στεγασθῆναι αὐτόν.

νη'. Εἰ διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς κατήλθεν ἵνα δι' ἑαυτοῦ καταλλάξῃ γνωστῶς ἡμᾶς ἐχθροὺς ὄντας τῷ ἰδίῳ Πατρὶ καὶ συνάψῃ γνωστῶς ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ τοῦ τοῦ Ἁγίου καὶ ὁμοουσίου αὐτοῦ Πνεύματος, ὁ ταύτης ἐκπίπτων τῆς χάριτος ἄλλης ποίας τεύξεται; Πάντως οὐδὲ κατηλλάγη αὐτῷ οὐδὲ τὴν μετ' αὐτοῦ ἔνωσιν διὰ τῆς μετουσίας τοῦ Πνεύματος ἔσχηκεν.

νθ'. (439) «Εἰσαγάγῃ τις πῦρ ἐν κόλπῳ», φησὶν ὁ Σοφός, «τά δέ ἱμάτια οὐ κατακαύσει;» Ἐγὼ δέ φημί· τίς τό ἄστεκτον καὶ οὐράνιον πῦρ ἐν καρδίᾳ δεξάμενος, οὐ πυρωθήσεται καὶ λαμπρυνθήσεται καὶ τάς τῆς θεότητος ἀγάσει καὶ αὐτός ἀστραπᾶς κατὰ ἀναλογίαν τῆς καθάρσεως καὶ τῆς μετοχῆς τοῦ πυρός· ἡ γάρ μετοχή τῇ καθάρσει, τῇ δέ μεθέξει συνέπεται κάθαρσις· τούτου δέ γενομένου, Θεὸς ὅλος κατὰ χάριν ὁ ἄνθρωπος γίνεται.

ξ'. Τῶν μὲν ἐμπαθῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἡδονῶν ὁ μετασχὼν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀπαλλάττεται, τῶν δέ τῆς φύσεως σωματικῶν ἀναγκῶν οὐ χωρίζεται. Καί ὡς μὲν ἐλευθερωθεὶς τῶν δεσμῶν τῆς ἐμπαθοῦς ὀρέξεως καὶ συναφθεὶς τῇ ἀθανάτῳ δόξῃ τε καὶ γλυκύτητι, ἀδιαλείπτως ἄνω τε βιάζεται εἶναι καὶ σύν Θεῷ διάγειν καὶ μηδέ πρὸς βραχὺ τῆς ἐκείνου θεωρίας καὶ ἀκορέστου τρυφῆς ἀφίστασθαι· ὡς δέ τῷ σώματι καὶ τῇ φθορᾷ ἐμπεδούμενος, ὑπ' αὐτοῦ κατασπᾶται καὶ σύρεται καὶ πρὸς τὰ γῆϊνα ἐπιστρέφεται, τσαούτην ὑπὲρ τούτου τηνικαῦτα τὴν λύπην δέχεται, ὅσῃν οἶμαι ἀμαρτωλοῦ ψυχὴν ἔχειν χωριζομένην ἀπὸ τοῦ σώματος.

ξα'. Ὡσπερ τῷ φιλοσωμάτῳ καὶ φιλοζῳῳ, τῷ φιληδόνῳ καὶ φιλοκόσμῳ, ὁ χωρισμὸς τῶν τοιούτων θάνατός ἐστιν, οὕτως τῷ φιλάγνῳ καὶ φιλοθέῳ, τῷ φιλαῦλῳ καὶ φιλαρέτῳ, θάνατος τῷ ὄντι ἢ ἐκ τῶν τοιούτων μικρὰ τῆς διανοίας διάστασις. Εἰ γάρ ὁ τὸν αἰσθητὸν τοῦτο φῶς ὀρῶν, ἐάν πρὸς μικρὸν μύση τούς ὀσθαλμούς ἢ κατακαλυφθῇ τούτους ὑφ' ἑτέρου, ἄχθεται καὶ λυπεῖται καὶ φέρειν ὄλως τοῦτο οὐ δύναται, καὶ μάλιστα ἐάν ἀναγκαῖά τινα καὶ παράδοξα ἦν ὀρῶν· πόσω μᾶλλον ὁ ἐν Ἁγίῳ φωτιζόμενος Πνεύματι καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα ὀρῶν, ὕπαρ καὶ νοερῶς, γρηγορῶν καὶ καθεύδων, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, (440) εἰς ἃ παρακύψαι καὶ ἄγγελοι ἐπιθυμοῦσιν, ἐάν ἀποσπασθῇ ἐκ τῆς τῶν τοιούτων θεωρίας ὑπὸ τινος, λυπηθήσεται καὶ θλιβήσεται; Θάνατος γάρ αὐτῷ δοκεῖ τοῦτο καὶ ἀλλοτριώσεις εἰκότως τῆς αἰωνίου ζωῆς.

ξβ'. Διπλοῦς ὢν ὁ ἄνθρωπος, ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος τὴν σύστασιν ἔχων, καὶ κόσμος αὐτῷ παρόμοιος γέγονεν ὁρατός καὶ ἀόρατος, ἐκάστῳ δηλονότι τούτων τὰ ἔργα καὶ αἱ φροντίδες τῶν ἔργων ἀρμοδίως ἀφορισθεῖσαι. Ἐνθεν τοι καὶ περὶ ὄψεων καὶ ὄνειράτων τοῦτο ἀληθές εἶναι ὑπέλαβον· ἐν οἷς γάρ ἡ ψυχὴ ἐνασχολεῖται γρηγοροῦσα ἢ ἐμβατεύει, ἐν τούτοις καὶ κατὰ τούς ὕπνους ἢ ἐμματαιάζει ἢ ἐμφιλοσοφεῖ· εἴτε γάρ περὶ ἀνθρωπίνων φροντίζει πραγμάτων ἐμματαιάζουσα ὄνειροις ἐνασχολεῖται εἴτε περὶ θείων καὶ οὐρανίων ἐμμελετώσα ὄψεσιν ἐμβατεύει καὶ ὀράσει, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Προφήτου λεγόμενον, ἐμφιλοσοφεῖ, «καὶ οἱ νεανίσκοι αὐτῶν ὀράσεις ὄψονται», οὐκ ἔξαπατωμένη, ἀλλ' ἀληθείαις ἐνατενίζουσα καὶ ἀποκαλύψει πιστουμένη.

ξγ'. Ὅπηνίκα τό ἐπιθυμητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς περὶ πάθη καὶ μίξεις καὶ τρυφάς καὶ ἀπολαύσεις ἐρεθίζεται τοῦ βίου, τοιαῦτα ὡσαύτως βλέπει καὶ τὰ ἐνύπνια ἢ ψυχὴ· εἰ δέ τό θυμικὸν αὐτῆς κατὰ τῶν ὁμοφύλων ἐκθηριοῦται, θηρίων ἐφόδους καὶ ἐρπετῶν πολέμους καὶ μάχας ὄνειροπολεῖ, διαπληκτιζομένη ὡς ἐπὶ δικαστηρίων μεθ' ὧν διαφέρεται· εἰ δέ τό λογιστικὸν αὐτῆς ἐπαίρεται ταῖς ἀλαζονείαις καὶ ὑπερηφανείαις, ἀρπαγὰς εἰς ἀέρα πτεροφυεῖς καὶ θρόνων ὑψηλῶν καθέδρας καὶ ἡγεμονίας λαοῦ ἐπὶ ἀρμάτων προερχομένη καὶ προπεμπομένη φαντάζεται.

ξδ'. Μόνων ἐκείνων εἰσὶν ἀληθῆ τὰ ὀράματα, ἃ οὐδέ χρή καλεῖν ἐνύπνια ἀλλ' ὀράσεις καὶ ὄπτασις, ὧν ὁ νοῦς ἀπλοῦς ἐγένετο ἐξ ἐπιδημίας τοῦ Πνεύματος καὶ

ἐλεύθερος ἀπό πάσης ὀχλήσεως καὶ δουλείας τῶν παθῶν, (441) ὧν ἡ σχολή περί τά θεῖα πᾶσα καί ἡ μελέτη περί μελλόντων ἀμοιβῶν καί ἀνταποδόσεων, ὧν ἡ ζωὴ ὑπὲρ τήν τῶν ζώντων ζωὴν ἀμέριμος, ἀπερίσπαστος, ἡσυχος, καθαρὰ, μεστή ἐλέους, σοφίας, γνώσεως οὐρανοῦ καί καρπῶν ἀγαθῶν τῶν γεωργουμένων ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, τῶν δ' ἄλλως καί οὐχ οὕτως ἐχόντων, ψευδῆ καί συγκεχυμένα καί τό ὅλον ἀπάτη σαφής.

ξε'. Πολλοί μὲν τόν ἐρημικόν, ἄλλοι δέ τόν μιγάδα ἡγουν τόν κοινοβιακόν ἐμακάρισαν βίον, ἕτεροι δέ τό προΐστασθαι λαοῦ, νουθετεῖν τε καί διδάσκειν καί συνιστᾶν ἐκκλησίας, ἐξ ὧν διάφοροι σωματικῶς τε καί ψυχικῶς πεφύκασι διατρέφεσθαι. Ἐγὼ δέ οὐδέτερον τούτων τοῦ ἐτέρου προκρίναιμι, οὐδέ τόν μὲν ἐπαίνου τόν δέ ψόγου ἄξιον εἶποιμι ἄν, ἀλλ' ἐν παντί καί ἐν πᾶσιν ἔργοις καί πράξεσιν ὁ διά Θεόν καί κατά Θεόν βίος παμμακάριστος.

ξστ'. Καθάπερ ἐκ διαφόρων ἐπιστημῶν καί τεχνῶν ὁ τῶν ἀνθρώπων συνίσταται βίος, ἄλλου ἄλλην ἐργαζομένου δηλονότι καί συνεισφέροντος, καί ἀλλήλοις οὕτω μεταδιδόντες καί ἐξ ἀλλήλων μεταλαμβάνοντες ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, τὰς σωματικάς χρείας τῇ φύσει παρέχοντες, οὕτως ἔστιν ἰδεῖν καί ἐπὶ τῶν πνευματικῶν, ἄλλου ἄλλην ἀρετὴν μετιόντος καί ἐτέρου ἐτέραν βίου ὁδὸν διανύοντος, εἰς ἓνα σκοπὸν ἐξ ἀμφοτέρων τούτων οἱ πάντες συντρέχουσιν.

ξζ'. Σκοπὸς πάντων τῶν κατὰ Θεόν ἀγωνιζομένων ἐστὶ τό εὐαρεστῆσαι Χριστῷ τῷ Θεῷ καί τήν καταλλαγὴν διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος μετουσίας πρὸς τόν Πατέρα λαβεῖν καί τήν ἑαυτῶν σωτηρίαν διὰ τούτου πορίσασθαι· τοῦτο γάρ πάσης ψυχῆς καί παντός ἀνθρώπου σωτηρία ἐστίν· οὐ μὴ γενομένου, κενός ὁ κόπος καί ματαῖα ἡ ἐργασία ἡμῶν, ἀνόνητός τε πᾶσα βίου ὁδός ἢ μὴ πρὸς τοῦτο τόν ἐν αὐτῇ τρέχοντα φέρουσα.

ξη'. Ἐοικεν ὁ τόν κόσμον ἅπαντα καταλείψας καί (442) πρὸς τό ὄρος ὡς πρὸς ἡσυχίαν ἀναχωρήσας ἀκείθεν ἐπιδεικτικῶς γράφων πρὸς τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, τοὺς μὲν μακαρίζων τοὺς δέ κολακεύων καί ἐπαινῶν, τῷ γυναικός πόρνης δυσεῖμονός τε καί παγκάκου διαζευχθέντι καί εἰς χώραν μακρὰν ἀποδημήσαντι πρὸς τό ἀπαλλαγῆναι καί τῆς μνήμης αὐτῆς, εἶτα ἐπιλαθομένῳ τοῦ σκοποῦ δι' ὃν τό ὄρος κατελήφει καί πρὸς τοὺς τῇ πόρνη ἐκείνη συναναστρεφομένους, ἴν' εἶπω, καί συμμεινομένους γράφειν ὀρεγομένῳ καί αὐτούς μακαρίζοντι· ὅς εἰ καί μὴ τῷ σώματι ἀλλά γε τῇ καρδίᾳ πάντως καί τῷ νοῖ συμπασχει ἐκ προθέσεως τοῖς τοιούτοις ἀποδεχόμενος οἶονεῖ τῆς μετ' ἐκείνης αὐτῶν συμπλοκῆς.

ξθ'. Ὅσῳ οἱ ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου στρεφόμενοι καί καθαρεύοντες τὰς αἰσθήσεις καί τὰς καρδίας ἀπό πάσης πονηρᾶς ἐπιθυμίας, ἐπαινετοὶ καί μακάριοι, τοσοῦτον οἱ ἐν ὄρεσι καί σπηλαίοις ἐνδιαιτώμενοι, εἰ τῶν ἐπαίνων καί μακαρισμῶν καί τῆς δόξης ἐφίενται τῶν ἀνθρώπων, ψεκτοὶ καί ἀπόβλητοι· ὡς γάρ μοιχεύοντες παρά τῷ τὰς καρδίας ἡμῶν ἐρευνῶντι Θεῷ ἔσονται. Ὁ γάρ ἐπιθυμῶν ἀκουσθῆναι τόν βίον αὐτοῦ καί τό ὄνομα καί τήν πολιτείαν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐκπορνεύει, κατὰ τόν πάλαι τῶν Ἰουδαίων λαόν, ἀπό Θεοῦ, ὡς φησὶν ὁ Δαβίδ.

ο'. Ὁ πίστει τῇ πρὸς τόν Θεόν ἀδιστακτῷ τῷ κόσμῳ καί τοῖς ἐν κόσμῳ ἀποταξάμενος πιστεύει ὅτι ἐλεήμων ἐστὶ καί οἰκτίρων ὁ Κύριος καί προσδέχεται τοὺς ἐν μετανοίᾳ προσερχομένους αὐτῷ. Εἰδὼς δέ ὅτι δι' ἀτιμίας τιμᾶ τοὺς δούλους αὐτοῦ διὰ πτωχείας ἄκρας πλουτίζει αὐτούς καί δι' ὕβρεων καί ἐξουδενώσεως δοξάζει αὐτούς καί διὰ θανάτου τῆς αἰωνίου ζωῆς μετόχους αὐτούς καί κληρονόμους ἀποκαθιστᾶ, κατεπίγεται ὡς ἔλαφος διψῶσα ἐπὶ τὴν ἀθάνατον πηγὴν δι' αὐτῶν καί πρὸς τό ἄναντες ἐν αὐτοῖς ὡς ἐν κλίμακι βαίνει, δι' ἧς ἄγγελοι μὲν (443) ἀναβαίνουσι καί κατέρχονται πρὸς βοήθειαν τῶν ἀνερχομένων. Θεός δέ ἄνωθεν τήν κατὰ δύναμιν ἡμῶν πρόθεσιν καί σπουδὴν ἀναμένων κάθηται, οὐχ ὅτι

πονοῦντας ἡμᾶς ὄραν τέρπεται ἀλλ' ὡς ὄφλημα θέλων τούς μισθούς διδόναι ἡμῖν ὁ φιλάνθρωπος.

οα'. Τούς ἀδιστάκτως αὐτῷ προσερχομένους οὐκ ἔῃ ὄλως καταπεσεῖν ὁ Κύριος ἀλλ' ἀδυνατοῦντας βλέπων αὐτούς συνεργεῖ καί βοηθεῖ, ὀρέγων αὐτοῖς χεῖρα δυνάμεως ἄνωθεν καί πρὸς ἑαυτὸν ἐπανάγει· συνεργεῖ δέ φανερώς τε ἅμα καί ἀφανῶς, ἀγνώστως καί γνωστῶς, μέχρις οὗ πᾶσαν ἀνελθόντες τὴν κλίμακα αὐτῷ προσεγγίσωσι καί ὅλοι ὄλω ἐνωθῶσι καί ἀπάντων ἐπιλαθῶνται τῶν ἐπιγείων, συνόντες αὐτῷ ἐκεῖσε, εἴτε ἐν σώματι εἴτε καί ἐκτός σώματος, οὐκ οἶδα, καί συμπολιτευόμενοι καί τῶν ἀπορρήτων ἐπαπολαύοντες ἀγαθῶν.

οβ'. Δίκαιόν ἐστι τῇ ζεύγλῃ πρῶτον τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ ὑποτιθέναι τούς ἀχένας ἡμῶν καί μή παροιστρεῖν μηδέ ὀπισθοποδεῖν, ἀλλ' ὀρθῶς καί προθύμως μέχρι θανάτου βαίνειν ἐν αὐταῖς καί ἑαυτούς ἡμᾶς νεουργεῖν τὸν νέον ὄντως Θεοῦ παράδεισον, μέχρις οὗ μετὰ Πατρός ὁ Υἱός διὰ τοῦ Ἁγίου εἰσέλθη καί ἐγκατοικήσῃ Πνεύματος ἐν ἡμῖν· καί τῆνικαῦτα ὅταν ὅλον αὐτὸν κτησώμεθα ἔνοικον καί διδάσκαλον, ᾧ τινι ἂν ἐξ ἡμῶν προστάξῃ καί οἷαν ἐμπιστεύσῃ διακονίαν, ταύτην ἐγχειρισθήσεται καί κατὰ τὸ ἐκείνῳ δοκοῦν ποιήσῃ προθύμως· οὐκ ἔξεστι δέ πρό καιροῦ ταύτην ἐπιζητεῖν ἀλλ' οὐδέ διδομένην ἐξ ἀνθρώπων λαβεῖν καταδέχεσθαι, ἀλλ' ἐμμένειν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ δεσπότου ἡμῶν καί Θεοῦ καί τὸ πρόσταγμα αὐτοῦ ἀπεκδέχεσθαι.

ογ'. Μετὰ τὸ ἐγχειρισθῆναι διακονίαν ἡμᾶς θείων πραγμάτων καί ἐν αὐτῇ διαπρέψαι, εἰ ἐπιτραπῶμεν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος πρὸς ἑτέραν μεταβῆναι διακονίαν ἢ ἐργασίαν ἢ πρᾶξιν, (444) μή ἀντιτείνωμεν. Ὁ γάρ Θεός οὔτε ἀργούς ἡμᾶς εἶναι ἐν μιᾷ καί τῇ αὐτῇ ἐργασίᾳ ἐν ἧ ἠρξάμεθα μέχρι τέλους ἐμμένειν βούλεται, ἀλλὰ προκόπτειν καί ἀεικινήτους εἶναι πρὸς τὴν τῶν κρειττόνων ἐπιτυχίαν, τῷ θείῳ δηλαδὴ καί μή τῷ οἰκείῳ στοιχοῦντας θελήματι.

οδ'. Ὁ τὸ ἴδιον θέλημα νεκρὸν ἐργασάμενος ἀθέλητος πάντως ἐγένετο· ἀθέλητον δέ τῶν ὄντων καί ζώντων καί κινουμένων οὐδέν, εἰ μή μόνα τις εἴποι τὰ ἀναίσθητα καί ἀκίνητα· τὰ γάρ φυτά, εἰ καί κινεῖται καί αὔξει ἀλλ' οὐ λέγομεν φυσικῶ θελήματι τὴν κίνησιν ποιεῖσθαι καί τὴν αὔξησιν, ἄψυχα γάρ· πᾶν δέ ἔμψυχον καί φυσικόν ἔχει θέλημα. Ὁ οὖν ἀσκήσει καί σπουδῇ τὸ οἰκεῖον ἀπονεκρῶσας θέλημα καί ἀθέλητος γεγονώς πάντως τῆς οἰκείας ἐξέστη φύσεως καί ἐν τῷ θέλειν μηδὲν οὐδέ καλόν τι ἢ κακόν δύναται ἐνεργεῖν.

οε'. Ὁ τὸ ἴδιον θέλημα ἀπονεκρῶσας σπουδάζων τὸ τοῦ Θεοῦ ὀφείλει ποιεῖν θέλημα καί ἀντὶ τοῦ οἰκείου θελήματος τὸ τοῦ Θεοῦ ἀντεισάγειν ἐν ἑαυτῷ καί ἐμφυτεύειν καί ἐγκεντρίζειν τοῦτο ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καί πρὸς τούτοις σκοπεῖν ἀκριβῶς εἰ τὰ φυτευόμενα καί ἐγκεντριζόμενα, τὰ μὲν εἰς βάθος που ῥιζωθέντα φύει, τὰ δέ καί συνουλωθέντα καί ἐνωθέντα καί ἐν δένδρον ἐγένετο, εἰ ἠυξήθησαν καί ἐξήθησαν καί καρπὸν ὠραῖον καί γλυκύν πεποιήκασιν, ὥστε ἀγνοηθῆναι παρ' αὐτοῦ καί τὴν προὑποδεξαμένην τὸν σπὸρον γῆν καί τὴν ῥίζαν ἐφ' ἣν ἐνεκεντρίσθη τὸ ἀκατανόητον καί ἄφραστον ἐκεῖνο καί ζωηφόρον φυτόν.

οστ'. Ὁ ἐκκόπτων τὸ ἴδιον θέλημα διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον, ἀγνώστως οὕτως

ὡς οὐκ οἶδεν, ὁ Θεός χαρίζεται αὐτῷ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα καί ἀνεξάλειπτον αὐτῷ

διατρεῖ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καί διανοίγει τούς ὀφθαλμούς τῆς διανοίας αὐτοῦ τοῦ

ἐπιγινώσκειν αὐτό καί ἰσχύν δίδωσι τοῦ (445) ἐκπληροῦν αὐτό. Ταῦτα δέ ἡ χάρις

τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐνεργεῖ καί χωρὶς αὐτῆς γίνεται οὐδέν.

οζ'. Όταν πάση ισχύϊ, προθυμία καί προαιρέσει μεθ' ὀρμῆς ἀκατασχέτου τά ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ μυστικῶς ἡμῖν καί ἀγνώστως διδασκόμενά τε καί ἐντελλόμενα ἐκπληρώσωμεν μηδέν ὄλως ἐλλείψαντες, τότε ἡμῖν, ὡς πιστοῖς καί ὑπηκόοις, ὡς ἀληθινοῖς μαθηταῖς καί φίλοις, ἀποκαλύπτεται φανερώς καθὼς πάλαι τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καί ἀποστόλοις ἀπεκαλύφθη καί πᾶσι τοῖς δι' αὐτῶν πιστεύσασιν εἰς τό ὄνομα αὐτοῦ καί τότε γινόμεθα υἱοὶ Θεοῦ κατὰ χάριν, ὡς φησὶν ὁ Παῦλος· «Ὅσοι Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Θεοῦ· εἰ δέ υἱοὶ, καί κληρονόμοι, κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δέ Χριστοῦ».

οη'. Τῶν καταξιωθέντων γενέσθαι μετὰ Θεοῦ ἐν τῇ συναφείᾳ τοῦ Πνεύματος καί τῶν ἀπορρήτων αὐτοῦ ἀγαθῶν ἀπογεύσασθαι οὐδεὶς δόξης τῆς ἀτίμου καί καταπτύστου ἐρᾷ προσφερομένης αὐτῷ παρά ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐδέ χρυσοῦ ἢ ἱματισμοῦ ἢ λίθων τῶν νομιζομένων παρά τοῖς ἀνοήτοις τιμίων· οὐ πλούτῳ ῥέοντι προστίθεται τῇ καρδίᾳ, οὐ παρά βασιλέων καί ἀρχόντων γνωρίζεσθαι βούλεται, τῶν οὐκ ἀρχόντων ἀλλ' ὑπὸ πολλῶν κυριευομένων· οὐ μέγα τι τούς τοιούτους ἡγεῖται καί ὑψηλόν, οὐδέ προξένους οἶεται εἶναι αὐτούς πλείονος δόξης τοῖς πλησιάζουσιν αὐτοῖς, οὐδέ τινος οὐδαμῶς ἐτέρου τῶν ἐπιφανῶν καί λαμπρῶν ἀνθρώποις ἐπιθυμήσει, ὡς οὐδέ πλούτου εἰς πενίαν τις κατελθεῖν ἢ ἀπὸ ἀρχῆς καί ἐξουσίας μεγίστης καί περιβλέπτους ἀξιώματος εἰς ἀδοξίαν ἐσχάτην καί ἀτιμίαν καταπεσεῖν.

οθ'. Εἰ πάντων σου τῶν ἀμαρτημάτων τὴν ἄφεσιν ἔλαβες, εἴτε δι' ἐξαγορεύσεως, εἴτε διὰ τῆς ἀμφιάσεως τοῦ (446) ἀγίου καί ἀγγελικοῦ σχήματος, πόσης σοι τοῦτο ἔσται ἀγάπης καί εὐχαριστίας καί ταπεινώσεως αἴτιον, ὅτι μυρίων ὑπάρχων τιμωριῶν ἄξιός, οὐ μόνον τούτων ἀπηλλάγης ἀλλὰ καί υἰοθεσίας καί δόξης καί οὐρανῶν ἡξίωσαι βασιλείας. Ταῦτα στρέφων ἐν διανοίᾳ καί διὰ παντός ἐνθυμούμενος, ἔτοιμος ἔσο καί προπαρασκευάζου μὴ ἀτιμάσαι τόν σέ τιμήσαντα καί τά μυρία συγχωρήσαντα πταίσματα, ἀλλ' ἐν πᾶσιν ἔργοις σου δοξάσαι καί τιμῆσαι αὐτόν, ἵνα καί αὐτός σε μειζόνως ἀντιδοξάσῃ, ὃν τιτίμηκεν ὑπὲρ ἅπασαν τὴν ὀρωμένην κτίσιν, καί φίλον αὐτοῦ γνήσιον ὀνομάσει σε.

π'. Ὅσω ψυχὴ τιμιωτέρα τυγχάνει τοῦ σώματος, τοσοῦτον ὁ λογικός ἄνθρωπος κρείσσων τοῦ παντός κόσμου ἐστί. Μὴ γάρ, τά μεγέθη τῶν ἐν αὐτῷ κτισμάτων κατανοῶν, διὰ τοῦτο τιμιωτέρα σου ταῦτα εἶναι νόμιζε, ἄνθρωπε, ἀλλὰ πρὸς τὴν δοθεῖσάν σοι χάριν ἀποβλέψας καί τῆς νοεραῆς καί λογικῆς σου ψυχῆς τὴν ἀξίαν καταμαθῶν, ἀνύμνει τόν ὑπὲρ τά ὀρώμενα ἅπαντα τιμήσαντά σε Θεόν.

πα'. Σκοπήσωμεν πῶς δοξάσομεν τόν Θεόν· δοξάζεται δέ παρ' ἡμῶν οὐκ ἄλλως ἢ ὡς παρά τοῦ Υἱοῦ ἐδοξάσθη. Δι' ὧν γάρ ἐκεῖνος τόν ἑαυτοῦ Πατέρα ἐδόξασεν, ἐδοξάσθη δέ καί ὁ Υἱός παρά τοῦ Πατρὸς δι' αὐτῶν, κάκεῖνα καί ἡμεῖς σπουδῆ πρᾶξωμεν, ἵνα διὰ τούτων δοξάσωμεν τόν Πατέρα ἡμῶν τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς κληθῆναι καταδεξάμενον, καί δοξασθῶμεν παρ' αὐτοῦ τῇ δόξῃ τοῦ Ἰησοῦ, ἢ εἶχε πρό τοῦ τόν κόσμον γενέσθαι παρ' αὐτοῦ· τάδε εἰσὶν ὁ σταυρός, ἡγουν ἡ νέκρωσις τοῦ κόσμου παντός, αἱ θλίψεις, οἱ πειρασμοὶ καί εἴ τι ἕτερον τῶν παθημάτων Χριστοῦ ἃ ὑποφέροντες ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, μιμούμεθα τοῦ Χριστοῦ τά παθήματα καί δοξάσομεν δι' αὐτῶν τόν Πατέρα ἡμῶν καί Θεόν, ὡς υἱοὶ αὐτοῦ χάριτι καί συγκληρονόμοι Χριστοῦ.

πβ'. (447) Ψυχὴ ἢ μὴ τελείως τῆς σχέσεως καί προσπαθείας τῶν ὀρωμένων εὐαισθητῶς ἀπαλλαγείσα, τά ἐπισυμβαίνοντα αὐτῇ λυπηρά καί τὰς ἐπερχομένας αὐτῇ ἐπιηρείας παρά τε δαιμόνων καί ἀνθρώπων ἀλύπως φέρειν οὐ δύναται, ἀλλ' οἷον συνδεδεμένη τῇ προσπαθείᾳ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ζημίαις δάκνεται χρημάτων καί ἀποστερήσειν ἄχθεται πραγμάτων καί πληγαῖς ἐπιφερομέναις αὐτῆς σώματι σφοδρῶς ὀδυνᾶται.

πγ'. Εἴ τις σχέσεως καί ἐπιθυμίαις τῶν αἰσθητῶν ἀπέρρηξε τήν ψυχὴν αὐτοῦ καί Θεῷ ταύτην συνέδησεν, οὐ μόνον τῶν περὶ αὐτόν χρημάτων καί κτημάτων καταφρονήσει καί ὡς ἐπὶ ἄλλοτρίοις καί ξένοις στερούμενος αὐτῶν ἀλύπως διατεθῆ, ἀλλὰ καί τὰ ἐπιφερόμενα τῷ σώματι αὐτοῦ ἀνιαρά μετὰ χαρᾶς καί τῆς προσηκούσης εὐχαριστίας ὑπομενεῖ, βλέπων αἰεὶ, κατὰ τόν θεῖον ἀπόστολον, τόν μὲν ἕξω φθειρόμενον ἄνθρωπον, τόν δέ ἐντός ἡμέρα καί ἡμέρα ἀνακαινούμενον. Ἄλλως δέ οὐκ ἔνι τάς κατὰ Θεόν θλίψεις μετὰ χαρᾶς ὑπενεγκεῖν, γνώσεως γάρ τελείας ἐν τούτοις χρεῖα καί σοφίας πνευματικῆς ὁ δέ τούτων ἐστερημένος ἐν σκότει ἀγνωσίας καί ἀνελπιστίας αἰεὶ πορεύεται, μὴ δυνάμενος τό φῶς τῆς ὑπομονῆς καί τῆς παρακλήσεως ὅλως θεάσασθαι.

πδ'. Πᾶς δοκησίφρων ἐκ μαθηματικῆς ὧν ἐπιστήμης μυστήρια Θεοῦ παρακύψαι καί ἰδεῖν οὐκ ἀξιωθήσεται ποτε, ἕως ἂν ταπεινωθῆναι πρῶτον θελήσῃ καί μωρός γένηται, σύν τῇ οἰήσει καί ἦν κέκτηται γνώσιν ἀποβαλὼν. Ὁ γάρ τοῦτο ποιῶν καί σοφοῖς τὰ θεῖα ἐν ἀδιστακτῷ πίστει ἀκολουθῶν, ὑπὸ τούτων χειραγωγούμενος, συνεισέρχεται μετ' αὐτῶν ἐν πόλει ζῶντος Θεοῦ, καί ὑπὸ τοῦ θεοῦ Πνεύματος ὀδηγούμενος καί φωτιζόμενος, ὁρᾷ καί διδάσκεται ἅπερ οὐδεὶς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων εἶδεν (448) ἢ ἰδεῖν ἢ μαθεῖν ποτε δύναται, καί τῆνικαῦτα γίνεται Θεοῦ διδακτός.

πε'. Τούς διδακτοὺς Θεοῦ οἱ μαθηταὶ τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ἀνθρώπων ἡγοῦνται μωρούς, αὐτοὶ ὄντες ἐν ἀληθείᾳ μωροί, ἐκ μεμωραμένης σοφίας στομωθέντες τῆς θύραθεν, ἦν ἐμώρανεν ὁ Θεός, κατὰ τόν θεῖον ἀπόστολον, καί ἦν ἡ θεολόγος φωνὴ ἐπίγειον οἶδε, ψυχικὴν, δαιμονιώδη, μεστήν ἐριθείας καί φθόνου. Ἐξω γάρ ὄντες οἱ τοιοῦτοι τοῦ θεοῦ φωτός, τὰ ἐν αὐτῷ ἰδεῖν μὴ δυνάμενοι θαύματα, τοὺς ἀυλιζομένους ἐν τῷ φωτί καί τὰ ἐν αὐτῷ βλέποντας καί διδάσκοντας ὡς πεπλανημένους λογίζονται, πεπλανημένοι ὄντες αὐτοὶ καί ἄγευστοι τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ.

πστ'. Διὰ τοῦτο μόνον παραβάλλειν καί βλέπειν τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ θέλουσιν οἱ χάριτος πεπληρωμένοι καί τετελειωμένοι τῇ γνώσει καί σοφίᾳ τῇ ἄνωθεν, ἵνα μισθόν τινα προξενήσωσιν αὐτοῖς δι' ὑπομνήσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καί δι' ἀγαθοεργίας, εἴ ἄρα γε ἀκούσωσιν, εἴ ἄρα γε συνήσουσιν καί πεισθήσονται, ἐπειδὴ οἱ μὴ τῷ Θεοῦ ἀγόμενοι Πνεύματι ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατοῦσι καί οὐκ οἶδασιν οὔτε ποῦ ὑπάγουσιν, οὔτε ἐν τίσι προσκόπτουσι. Τάχα γάρ ποτε ἀνασφήλαντες ἐκ τῆς περιεχούσης αὐτοὺς οἰήσεως, δέξονται τήν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀληθῆ διδασκαλίαν καί τό τοῦ Θεοῦ θέλημα ἀνοθεύτως καί ἀκαπηλεύτως ἀκούσαντες μετανοήσουσι καί ποιήσαντες αὐτό μεταλάβωσι τινος χαρίσματος πνευματικοῦ. Εἰ δέ μὴ τοιαύτης ὠφελείας γενέσθαι δυνηθῶσιν αὐτοῖς πρόξενοι, θρηνοῦντες τήν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν ὑποστρέφουσιν εἰς τὰς καλιάς αὐτῶν, νυκτός καί ἡμέρας εὐχόμενοι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν ὑπὲρ γάρ ἄλλου τινός οὐδέποτε λυπηθήσονται οἱ τῷ Θεῷ ἀδιαλείπτως συνόντες καί ὑπερεμπιπλάμενοι παντός ἀγαθοῦ.

πζ'. (449) Ὅτι καί νῦν εἰσιν ἀπαθεῖς καί ἅγιοι καί πεπληρωμένοι τοῦ θεοῦ φωτός, ἀναστρεφόμενοι ἐν μέσῳ ἡμῶν, τοσοῦτον τὰ μέλη νεκρώσαντες ἑαυτῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐκ πάσης ἀκαθαρσίας καί ἐμπαθεστάτης ἐπιθυμίας, ὡς μὴ μόνον ἀφ' ἑαυτῶν ποτε μὴ λογίζεσθαι ἢ ποιῆσαι ὁρμᾶν τό κακόν ἀλλὰ μηδέ ὑφ' ἑτέρου πρὸς τοῦτο ἐλκόμενοι, ἀλλοιώσιν τινα τῆς παρουσίας αὐτοῖς ἀπαθείας ὑφίστασθαι ἤδυσαν ἂν, εἴπερ εἰδότες ἦσαν τὰ καθ' ἐκάστην ἀναγινωσκόμενα θεῖα λόγια καί ψαλλόμενα παρ' αὐτῶν οἱ τοῖς τοιούτοις τήν μωρίαν ἐπιφημίζοντες καί διαπιστοῦντες περὶ θεῖων πραγμάτων διδάσκουσιν ἐν σοφίᾳ τοῦ Πνεύματος. Εἰ γάρ ἐν γνώσει τελείᾳ ἐγένοντο τῆς θείας Γραφῆς, ἐπίστευον ἂν τοῖς ὑπὸ Θεοῦ λαληθεῖσι καί δωρηθεῖσιν

ἡμῖν ἀγαθοῖς· ἐπεὶ δὲ ἀμέτοχοι τῶν τοιούτων ἐξ οἰήσεως καὶ ἀμελείας εἰσὶ καλῶν, καὶ τοὺς μετεσχηκότας καὶ περὶ τοιούτων διδάσκοντας ἀπιστοῦντες ἐνδιαβάλλουσιν.

πη'. Τίς ὁ σκοπὸς τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὁ ἐν πάσῃ τῇ θείᾳ Γραφῇ ἀνακηρυττόμενος καὶ παρ' ἡμῶν μὲν ἀναγινωσκόμενος, μὴ ἐπιγινωσκόμενος δέ, ἢ πάντως ἵνα μετεσχηκῶς τῶν ἡμετέρων κοινωνοὺς τῶν ἐκείνου ποιήσῃ ἡμᾶς; Ὁ γὰρ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦτο υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐγένετο, ἵνα υἱοὺς Θεοῦ ποιήσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἡμᾶς, εἰς ὅπερ ἐστὶ κατὰ φύσιν ἐκεῖνος ἀνάγων κατὰ χάριν τὸ γένος ἡμῶν, γεννῶν ἡμᾶς ἄνωθεν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ εὐθύς εἰσάγων ἡμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, μᾶλλον δὲ ἐντὸς ἡμῶν ταύτην ἔχειν ἡμῖν χαριζόμενος ὡς μὴ ἐν ἐλπίσιν εἶναι τοῦ εἰσελθεῖν ἡμᾶς ἐν αὐτῇ ἀλλ' ἐν κατασχέσει ταύτης ὄντας βοᾶν· «Ἡμῶν δὲ ἡ ζωὴ κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ».

πθ'. Τὸ αὐτεξούσιον καὶ αὐτοπροαίρετον ἡμῶν οὐκ ἀφαιρεῖται τὸ βάπτισμα, ἀλλ' ἐλευθερίαν ἡμῖν χαρίζεται (450) τοῦ μηκέτι καὶ ἄκοντας ἡμᾶς τυραννεῖσθαι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Ἐφ' ἡμῖν δὲ ἐστὶ μετὰ τὸ βάπτισμα ἢ ταῖς ἐντολαῖς αὐτοθελῶς ἐμμένειν τοῦ εἰς ὃν ἐβαπτίσθημεν δεσπότης Χριστοῦ καὶ τῇ ὁδῷ πορεύεσθαι τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ ἢ ἐκκλίνειν τῆς εὐθείας ταύτης ὁδοῦ καὶ πρὸς τὸν ἀντίπαλον καὶ ἐχθρὸν ἡμῶν διάβολον διὰ τῶν πονηρῶν πράξεων παλινδρομεῖν.

90. Οἱ μετὰ τὸ βάπτισμα τοῖς τοῦ πονηροῦ θελήμασιν εἴκοντες καὶ τὰ ἐκείνῳ βεβουλευμένα διαπραττόμενοι ἑαυτοὺς τῆς ἀγίας τοῦ βαπτίσματος μήτρας ἀπαλλοτριούσι, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰρημένον. Οὐδέ γὰρ ἀλλοιοῦται ἡμῶν ἕκαστος ἢ τῆς καθὼς ἐκτισταὶ μεθίσταται φύσεως, ἀλλὰ ἀγαθὸς κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, κακὸν γὰρ ὁ Θεὸς οὐκ ἐποίησεν, ἄτρεπτος τῇ φύσει καθὼς ἐκτισταὶ καὶ τῇ οὐσίᾳ ὦν, οἷα ἐξ ἐκουσίου γνώμης προαίρεται καὶ θέλει, ταῦτα καὶ πράττει εἴτε ἀγαθὰ εἴτε φαῦλα· ὡς περὶ γὰρ τὴν μάχαιραν κἂν ἐπὶ κακῷ τις αὐτὴν κἂν ἐπὶ καλῷ χρῆσται, τῆς ἰδίας ἐκείνη οὐ μεθίσταται φύσεως ἀλλὰ μένει σίδηρος ὦν, οὕτω καὶ ὁ ἀνθρώπος ἐνεργεῖ μὲν καὶ πράττει, ὡς εἴρηται, ἄπερ βούλεται, τῆς δὲ οἰκείας οὐκ ἐξίσταται φύσεως.

91. Οὐ μετὰ τὸ εἶναι ἐλεῆσαι σώζει ἀλλὰ τὸ ἐνός καταφρονῆσαι τῷ πυρὶ παραπέμπει. Τὸ γὰρ «ἐπέινασα καὶ ἐδίψησα» οὐ πρὸς τὸ ἀπαξ εἴρηται πάντως, οὐδέ τὸ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀλλὰ τὸ διὰ βίου παντός δηλοῖ οὕτω καὶ τὸ τραφῆναι Χριστόν, ποτισθῆναι τε καὶ ἐνδυσθῆναι καὶ εἴ τι ἕτερον τούτοις συνέπεται, οὐ πρὸς ἀπαξ ἀλλὰ διὰ παντός καὶ ἐν πᾶσιν ὑπὸ τῶν αὐτοῦ δούλων ταῦτα δέχεσθαι ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν ὠμολόγησεν.

92. Τὸν ἀμερίστως μεριζόμενον καὶ αὐτόν ὅλον ὄντα ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν πενομένων, πῶς τινες εἰς ἕνα πένητα περικλείουσιν; Ὑπόθου οὖν ἑκατόν εἶναι πένητας ὡς ἕνα Χριστόν, (451) οὐδέ γὰρ μεμέρισται ὅλως ὁ Χριστός. Ὁ γοῦν τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα δούς ἀνά ὀβολόν, τὸν δὲ ἕνα ὑβρίσας ἢ τύψας ἢ ἐκπέμψας κενόν, τίνι ἄρα ταῦτα πεποιήκεν ἢ πάντως τῷ εἰπόντι καὶ αἰεὶ λέγοντι καὶ εἰπεῖν μέλλοντι, «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε»;

93. Ὁ τοῖς ἑκατόν δούς ἐλεημοσύνην, δυνάμενος δὲ καὶ ἑτέροις δοῦναι, ποτίσαι τε καὶ θρέψαι, πολλοὺς παρακαλοῦντας αὐτόν καὶ βοῶντας ἀποπεμψάμενος, ὡς μὴ θρέψας Χριστόν κριθήσεται πρὸς αὐτοῦ, ἐπειδὴ καὶ ἐν ἐκείνοις πᾶσιν αὐτός ἐστὶν ὁ καὶ ἐφ' ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ἐλαχίστων τρεφόμενος πρὸς ἡμῶν.

94. Ὁ πᾶσι μὲν πάντα τὰ πρὸς χρεῖαν σήμερον παρασχών, αὔριον δὲ δυνάμενος τοῦτο ποιῆσαι, ἀμελήσει τινῶν ἀδελφῶν καὶ λιμῷ καὶ δίψῃ καὶ ψύχει ἑάσει διαφθαρῆναι αὐτούς, αὐτόν παρεῖδεν ἀποθανεῖν καὶ αὐτοῦ κατεφρόνησε τοῦ εἰπόντος· «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων ἐμοὶ ἐποιήσατε».

95. Ἐκ τούτων ἐν ἔστι γινῶναι, ὅπως ἰδιοποιεῖται ὁ Κύριος πάντα τὰ τῶν πενήτων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, πρὸς μὲν τοὺς δικαίους λέγων· «Ἐμοὶ ἐποιήσατε», πρὸς

δέ τούς ἐξ ἀριστερῶν· «Ἐμοί οὐκ ἐποιήσατε». Οὐ γάρ τούς ἐλεθθέντας μόνον παρ' ἡμῶν ὄρα· οὐδέ τούς ἀδικηθέντας ἢ πλεονεκτηθέντας καί μυρία ἕτερα παθόντας δεινά, ἀλλά καί τούς παροφθέντας, ὡς ἀρκοῦν τοῦτο εἰς καταδίκην ἡμῶν· οὐ γάρ ἐκείνους ἀλλ' αὐτόν παρορῶμεν τόν τά ἐκείνων ἅπαντα ἰδιοποιούμενον Ἰησοῦν τόν Χριστόν.

96. Ἐν τούτῳ ἐκάστου πένητος πρόσωπον ἀναλαβεῖν κατεδέξατο καί παντί πένητι ἑαυτόν ἐξωμοίωσεν ἵνα μηδεῖς τῶν εἰς αὐτόν πιστευόντων τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ κατεπαίρηται, ἀλλ' ἕκαστος, βλέπων τόν ἀδελφόν αὐτοῦ καί τόν πλησίον ὡς τόν Θεόν αὐτοῦ, ἐλάχιστον ἑαυτόν (452) οὐχί τοῦ ἀδελφοῦ ἀλλά τοῦ πεπονηκότος αὐτόν λογίζοιτο καί ὡς αὐτόν ὑποδέχοιτο καί τιμᾶ, ὡς ὁ Χριστός καί Θεός ἐκένωσε τό ἴδιον αἷμα διὰ τήν σωτηρίαν ἡμῶν.

97. Ὁ τόν πλησίον ἔχειν ὡς ἑαυτόν κελευσθεῖς οὐ μίαν πάντως ἡμέραν ἀλλά διά βίου παντός τοῦτον ἔχειν οὕτως ὀφείλει· καί ὁ παντί τῷ αἰτοῦντι διδόναι προσταττόμενος, τοῦτο ποιεῖν προστάσσεται ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτοῦ, καί ὁ θέλων ἵνα ποιῶσιν εἰς αὐτόν ἄλλοι ἅ βούλεται ἀγαθά, ταῦτα καί αὐτός ποιεῖν ἄλλοις ἀπαιτηθήσεται.

98. Ὡσπερ οὖν ὁ ἔχων τόν πλησίον ὡς ἑαυτόν οὐδέν πλέον ἔχειν τοῦ πλησίον ἀνέχεται, ἐάν δέ ἔχη καί μή μεταδίδωσιν ἀφθόνως, ἕως ἄν καί αὐτός πτωχός γένηται καί τοῖς πλησίον αὐτοῦ ἐξομοιωθῇ, τῆς ἐντολῆς τοῦ Δεσπότη ἐκπληρωτῆς οὐκ εὐρίσκεται, οὐδέ ὁ τοῖς αἰτοῦσι πᾶσι διδόναι θέλων, ἐάν μέχρις ὀβολοῦ ἢ κλάσματος ἄρτου κεκτημένος, ἀποστρέψῃ τινά τῶν αἰτούντων αὐτόν, οὐδέ ὁ μή ποιῶν τῷ πλησίον ὅσα θέλει ἵνα ἕτερος ποιῇ πρός αὐτόν, οὕτω καί ὁ πάντα μέν πένητα καί ἐλάχιστον θρέψας, ποτίσας, ἐνδύσας καί τά ἄλλα πάντα εἰς αὐτούς ἐργασάμενος, ἐνός δέ μόνου καταφρονήσας καί αὐτόν παριδῶν, ὡς Χριστόν τόν Θεόν πεινῶντα καίδιψῶντα παριδῶν καί αὐτός λογισθήσεται.

99. Φορτικά ταῦτα τοῖς πᾶσιν ἴσως φανήσεται, διό καί δόξουσιν εὐλόγα λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· «Τίς ἄρα ταῦτα πάντα ποιῆσαι δύναται, ὥστε πάντας θεραπεῦσαι καί θρέψαι καί μηδὲν τούτων τινά παριδεῖν;». Ἄλλ' ἀκουέτωσαν Παύλου διαρρήδη βωῶντος· «Ἡ γάρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἰ εἰς ὑπέρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον».

ρ'. Καθάπερ αἱ περιεκτικαί ἐντολαί συμπεριέχουσι πάσας ἐν ἑαυταῖς τὰς μερικὰς ἐντολάς, οὕτω καί αἱ περιεκτικαί ἀρεταί τὰς μερικὰς ἐν ἑαυταῖς συμπεριλαμβάνουσιν ἀρετάς. Ὁ γάρ πωλῶν τά ὑπάρχοντα αὐτοῦ ἢ καί διασκορπίζων αὐτά τοῖς πτωχοῖς καί πένης ἐφ' ἅπαξ γενόμενος πάντα ὑφ' ἐν τῶν μερικῶν ἐντολῶν ἐξεπλήρωσεν· οὐκέτι γάρ χρεῖαν ἔχει τῷ αἰτοῦντι διδόναι ἢ μή ἀποστραφῆναι τόν θέλοντα δανείσασθαι ἀπ' αὐτοῦ. Οὕτω καί ὁ ἀδιαλείπτως εὐχόμενος ἐν τούτῳ πάντα συνέκλεισε καί οὐκέτι ἐπτάκις αἰνεῖν τῆς ἡμέρας τόν Κύριον ἢ ἐσπέρας καί πρωΐ καί μεσημβρίας ὑπ' ἀνάγκην ἐστίν, ὡς ἤδη πάντα πεπληρωκῶς ὅσα ἄν κανονικῶς καί ἐν ἀφωρισμένοις καιροῖς καί ὥραις εὐχόμεθα τε καί ψάλλομεν. Οὕτω καί ὁ τόν διδόντα ἀνθρώποις γινώσιν Θεόν γνωστῶς ἐν ἑαυτῷ κτησάμενος, πᾶσαν ἀγίαν διήλθε Γραφήν καί πᾶσαν τήν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ὠφέλειαν ἐκαρπώσατο καί οὐκέτι βιβλίων ἀναγνώσεως δεηθήσεται. Πῶς γάρ, ὁ τόν ἐμπνεύσαντα τοῖς τὰς θείας γεγραφόσι Γραφάς συνόμιλον κεκτημένος καί παρ' ἐκείνου μουόμενος τά τῶν ἀποκεκρυμμένων μυστηρίων ἀπόρρητα, ἀλλά βίβλος οὗτος τοῖς ἄλλοις θεόπνευστος ἔσται, καινά τε καί παλαιά φέρουσα μυστήρια γεγραμμένα δακτύλῳ Θεοῦ ἐν αὐτῷ, ὡς πάντα τελέσας καί καταπαύσας ἐν Θεῷ τῇ ἀρχικῇ τελειότητι ἀπό πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ;

Τέλος τῶν κεφαλαίων σκε'.

Διάλογος Σχολαστικοῦ πρὸς Συμεὼν τὸν Νέον Θεολόγον. (454)

1. Ἐρώτ. Τί ἦν ἐν τῷ κόσμῳ πρὸ τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι;
Ἀπάντ. Θεός, ὁ τὸν κόσμον ποιήσας.

2. Ἐρώτ. Μήπω ὄντος τοῦ κόσμου, πῶς ἦν ἐν τῷ κόσμῳ;
Ἀπάντ. Ὅτι, καί πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἐν τῷ Θεῷ πάντως ὡς γεγονώς ἦν ὁ κόσμος καθό καί οἱ μήπω παραχθέντες ἄνθρωποι ἐν τῷ κόσμῳ, ὡς ἤδη γεγεννημένοι εἰσὶ παρά τῷ Θεῷ. Συνέστηκε γάρ ἐν αὐτῷ τά πάντα, καί τά μήπω κτισθέντα, εἰ καί μὴ καταλαμβάνονται παρ' ἡμῶν.

3. Ἐρώτ. Εἰ οὖν, ὡς λέγεις, ἐν τῷ κόσμῳ ἦν ὁ Θεός πρὸ τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι παρ' αὐτοῦ, τί γέγονεν ὁ Θεός ὅτε τὸν κόσμον τοῦτον παρήγαγεν;
Ἄρα διέστη τοῦ κόσμου; Ἥ καί αὐθις ἐν τῷ κόσμῳ ἐστίν;

Ἀπαντ. Τόπω μὲν οὐ διέστη τῶν αὐτοῦ ποιημάτων ὁ ταῦτα ποιήσας Θεός· ποῦ γάρ ὁ πανταχοῦ παρὼν καί τά πάντα τῆς ἰδίας πληρῶν θεότητος μεταστήσεται; Τῆ δέ φύσει καί οὐσία καί τῆ ὑποστάσει καί τοῖς λοιποῖς (455) ἰδιώμασι πάσης κτιστῆς ὑπέρεκειται φύσεως καί ἀμετρήτως καί ἀκαταλήπτως ταύτης διέστηκεν.

4. Ἐρώτ. Πῶς, τόπω μὴ διεστηκώς ἀλλὰ πανταχοῦ, ὡς λέγεις, παρὼν, ἀποκεχωρισμένος τῶν πάντων ἐστίν;

Ἀπάντ. Δυσνόητον μὲν τό ἐρώτημα, οὐ μέντοι γε δύσφραστον· Θεῷ δέ ἀδυνατεῖ οὐδέν ὄθεν δυνατός ἐστι καί περὶ τούτων πληροφορησαί σε. Ἄλλ' ἄκουε συνετῶς· καθάπερ ὁ νοῦς ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων οὔτε συνέχεται ὑπὸ τοίχων οὔτε τόπω περιορίζεται, ἀλλὰ τό μὲν σῶμα οἰκίσκῳ ἐγκλείεται καί δεσμοῖς περισφίγγεται, αὐτός δ' ἐκτός ἐστι τούτων καί ἐλευθερίως πανταχοῦ περίεισιν, μήτε τοῦ σώματος χωριζόμενος μήτε τῆς οἰκίας μακράν γινόμενος, ἀλλ' οἶονεῖ καί σύνεστι τούτοις κεχωρισμένος καί κεχώρισται ἠνωμένος αὐτοῖς, οὕτω καί ὁ Θεός πανταχοῦ καί ἐν πᾶσιν ἐστίν καί ἔξω πάντων· καί οὐδαμοῦ τῆ φύσει καί τῆ οὐσία καί τῆ δόξῃ ἐστίν· ἀπερίγραπτος γάρ.

5. Ἐρώτ. Ὁ οὖν ἀπερίγραπτος πῶς τά πάντα πληροῖ; Ὁ δέ τά πάντα πληρῶν, πῶς ἀπερίγραπτος καί οὐδαμοῦ ἐστίν;

Ἀπάντ. Ἔστι μὲν οὖν ὁμολογουμένως πανταχοῦ ὁ Θεός καί τά πάντα πληροῖ, οὐ συγκεκραμένος δέ ὅλως τοῖς ὀρωμένοις ἀλλὰ κεχωρισμένος τῷ τρόπῳ ᾧ περ εἰρήκαμεν· οὐδαμοῦ δέ ἐστι τό καθ' ἡμᾶς· οὐδεῖς γάρ οἶδεν, οὐδέ οἱ ἄγγελοι, ποῦ ἐστίν ὁ Θεός· εἰ γάρ ἀκούεις παρεστάναι, ἀλλὰ τῷ θρόνῳ τῆς δόξης· καί πρὸς τὴν ἐκπεπομένην λαμπρότητα ἀντιβλέπειν μὴ ἐξισχύοντες, φόβῳ τά ἑαυτῶν κατακαλύπτουσι πρόσωπα, καί ἐκθαμβούμενοι τὸν θεῖον ὕμνον ἀσιγήτως ἀεὶ ἀναπέμπουσι· τῷ γάρ ἀστέκτῳ τῆς δόξης καταπληττόμενοι, οὐδέ ἐν περινοίᾳ γενέσθαι ἢ ἐννοῆσαι δύνανται, ποῦ ὁ δεσπότης ἢ ὁποῖος αὐτός ἐκεῖνός ἐστίν· εἰ γάρ πρὸς τὴν ἀπαστράπτουσαν αἴγλην ἀντοφθαλμεῖν οὐκ ἰσχύσουσι, πῶς ἄρα πορρωτέρω περιεργάζεσθαι δύναιντ' ἄν; Ὅτι μὲν οὖν ἔστιν ὁ Θεός καί πανταχοῦ ἐστίν καί τά πάντα πληροῖ, καί οἱ ἄγγελοι (456) καί οἱ καθάραντες ἑαυτοὺς ἅγιοι ἐλλαμφθέντες καί φωτισθέντες ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἴσασι· τό δέ ποῦ ἢ πῶς ἢ ὁποῖός ἐστιν, οὐδεῖς τῶν ἀπάντων γινώσκει, εἰ μὴ ὁ Πατήρ τὸν Υἱόν καί ὁ Υἱός τὸν Πατέρα καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τὸν Πατέρα καί τὸν Υἱόν, ὡς συναΐδιον τούτοις καί ὁμοούσιον· ταῦτα γάρ τά τρία, ὡς ἓν ὄντα, καί γινώσκουσιν ἑαυτά καί γινώσκονται ὑπ' ἀλλήλων. Ὡς αὐτός εἶπεν ὁ φύσει Θεός καί Υἱός τοῦ Θεοῦ, «οὐδεῖς οἶδε τά τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τό πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τό οἰκοῦν ἐν αὐτῷ· οὕτω καί τά τοῦ Θεοῦ

οὐδείς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ»· καὶ πάλιν· «οὐδείς γινώσκει τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱός, καὶ οὐδείς γινώσκει τὸν Υἱόν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ καὶ ᾧ ἂν βούληται ὁ Υἱός ἀποκαλύψαι».

6. Ἐρώτ. Καὶ πῶς φησιν ὁ Χριστός, «μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· οἱ γὰρ ἄγγελοι αὐτῶν διὰ παντός βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς»; Καὶ πάλιν, «μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεόν ὄψονται», σὺ δὲ λέγεις ὅτι καὶ οἱ ἄγγελοι ἀγνοοῦσιν ὁποῖος καὶ ποῦ ἐστὶν ὁ Θεός;

Ἀπάντ. Ὡσπερ τοῦ ἡλίου ἐν μεσημβρία λάμποντος τὸ ἐκπεμπόμενον μὲν ἐξ αὐτοῦ φῶς τρανῶς καθορώμεν, αὐτόν δὲ ἐκείνον κἄν ποσῶς κατιδεῖν καὶ καταμαθεῖν οὐκ ἰσχύομεν, ὅμως δὲ βλέπειν αὐτόν ἐπ' ἀληθείας λέγομεν, οὕτω καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ ἅγιοι τὴν ἀπαστράπτουσαν δόξαν καθορώντες τοῦ Πνεύματος, ἐν αὐτῇ καὶ τὸν Υἱόν καὶ τὸν Πατέρα ὀρώσιν· οὐχ οὕτως δὲ οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀκάθαρτοι· ἐκεῖνοι γὰρ τυφλοὶ καὶ ἀναισθήτοις ἐοίκασιν· ὥσπερ γὰρ οἱ τυφλοὶ τὸ φῶς τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου λάμπον οὐ βλέπουσιν, οὕτω δὲ καὶ αὐτοὶ τὸ θεῖον φῶς ἀεὶ φαῖνον οὐ καθορῶσιν, οὔτε μὴν ἐπαισθάνονται τῆς θερμῆς αὐτοῦ.

7. Ἐρώτ. (457) Τί οὖν βλέπουσιν οἱ κεκαθαρμένοι τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν;

Ἀπάντ. Ἐπειδὴ ὁ Θεός φῶς ἐστὶ καὶ φῶς τὸ ἀκρότατον, ἕτερον οὐδὲν ὀρώσιν οἱ αὐτόν βλέποντες, εἰ μὴ φῶς· καὶ τοῦτο δῆλον ἔκ τε τῶν ἰδόντων λάμπαν τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ὡς τὸν ἥλιον, τὰ δὲ ἰμάτια αὐτοῦ γενόμενα ὡς τὸ φῶς· καὶ ἐκ Παύλου τοῦ ἀποστόλου, φῶς ἰδόντος τὸν Θεόν καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ ἐπίγνωσιν ἐπιστρέψαντος, καὶ ἐκ μυρίων ἐτέρων ἁγίων.

8. Ἐρώτ. Πῶς οὖν οὐ πᾶσιν ὁράται, ἐπεὶ ἀίδιον καὶ ἀειλαμπές φῶς ἐστὶν ὁ Θεός;

Ἀπάντ. Ἐπειδὴ οὕτως ὠκονόμησεν ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεός· ἵνα μηδεμίαν ἔχη κοινωνίαν τὸ σκότος ἐν τῷ φωτί μηδέ ἐναγῆς καὶ βέβηλος μετὰ τοῦ Ἁγίου καὶ καθαροῦ. Διὸ καὶ ὡς μέγα χάσμα καὶ τεῖχος δὲ αἱ πονηραὶ ἐνθυμήσεις καὶ οἱ μάταιοι ἡμῶν διαλογισμοὶ οἷα δὲ τεῖχος ὑψηλὸν γίνονται καὶ διιστῶσιν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ φωτός τῆς ὄντως ζωῆς· ὁ γὰρ Θεός φῶς ἐστὶ καὶ ζωὴ ἐστὶν· ὅσοι τοιγαροῦν ἐστέρηνται τούτου, νεκροὶ εἰσι τῇ ψυχῇ καὶ τοῦ αἰωνίου πυρός καὶ σκότους συγκληρονόμοι τε καὶ συμμέτοχοι.

9. Ἐρώτ. Καὶ οὐκ ἔστι σωτηρίας τυχεῖν τὸν μὴ εἰς ταῦτα πεφθακότα τὰ μέτρα;

Ἀπάντ. Τοῦ Κυρίου λέγοντος, πολλαὶ μοναὶ παρά τῷ Πατρὶ μού εἰσιν, εὐδῆλον ὅτι καὶ πολλαὶ σωτηρίας ὁδοὶ· πᾶσαι δὲ ἐν μιᾷ τῇ τῆς μετανοίας ὁδῷ τελειοῦνται διὰ τῆς τοῦ κακοῦ ἀποχῆς, εἴτε τὴν τῆς ἐλεημοσύνης εἴποις εἴτε τὴν τῆς ξενιτείας εἴτε πάσης ἐτέρας τοῦ ἀγαθοῦ πράξεως ἐκπλήρωσιν, πρὸς τὴν τῶν κρειττόνων ἐπιτυχίαν.

Ερευνητικό έργο: ΔΡΟΜΟΙ ΤΗΣ ΠΙΣΤΗΣ – ΨΗΦΙΑΚΗ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑ.
Χρηματοδότηση: ΚΠ Interreg IIIA (ΕΤΠΑ 75%, Εθν. πόροι 25%).

Εργαστήριο Διαχείρισης Πολιτισμικής Κληρονομιάς, www.aegean.gr/culturaltec/chmlab,
Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας, © 2006.

Επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση του υλικού με αναφορά στην πηγή προέλευσής του.